Briefwisseling. Deel 1: 1608-1634

Constantijn Huygens

editie J.A. Worp

bron
Constantijn Huygens, *Briefwisseling. Deel 1: 1608-1634* (ed. J.A. Worp). Martinus Nijhoff, Den Haag 1911

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/huyg001jawo03_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

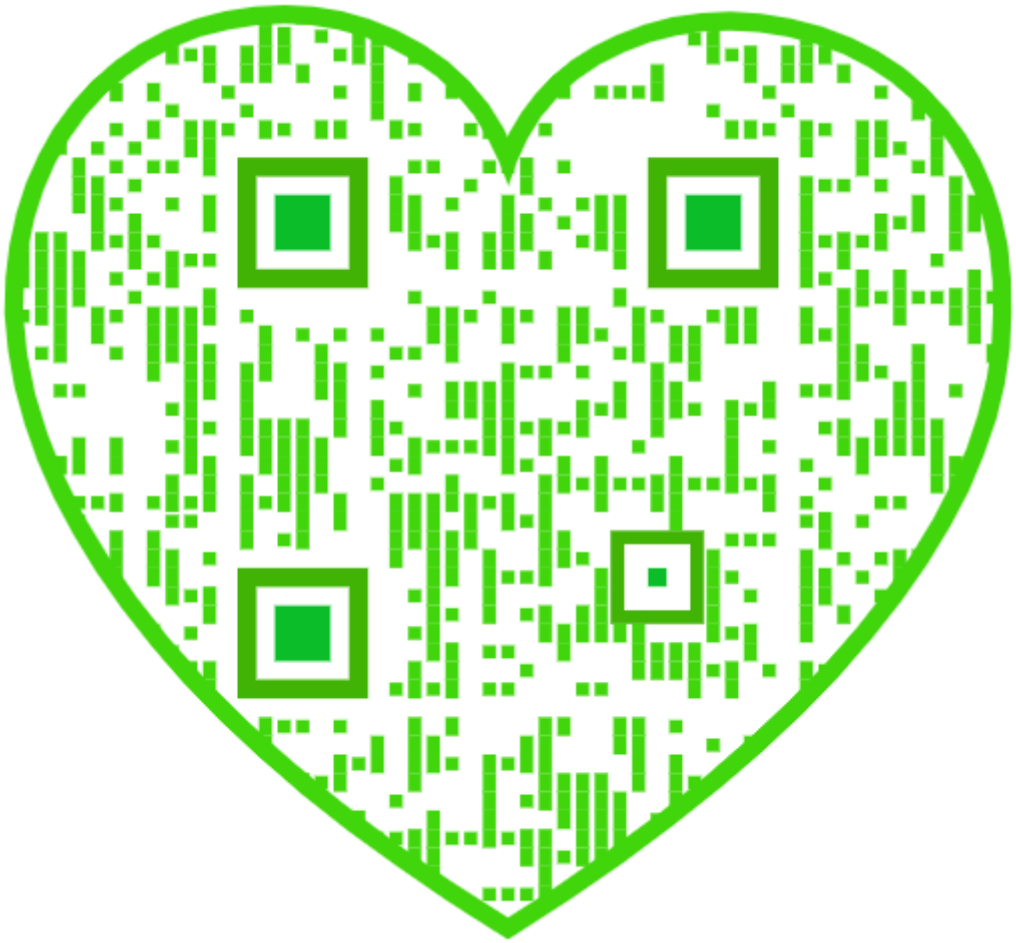

Inleiding.

De handschriften van Constantijn Huygens.

Toen Constantijn Huygens in 1678 zijn leven beschreef in *De vita propria sermonum inter liberos libri duo* sprak de 82-jarige grijsaard aan het slot van dat uitvoerige gedicht ook over zijne brievenverzameling[1], de *ingens chartarum cumulus*, *multique autographa amoris indicia*, die heele kasten vulde, en eindigde zijne mededeeling over dien schat met de woorden:

> Quae si forte typis quisquam vulgare meorum
> Instituat, non obsto equidem; quin hortor, et ipsi
> Acceptum Patriae fore non diffido volumen.

En toen hij den 2den Oct. 1682 zijn testament maakte, bepaalde hij o.a.[2]:
'Sal mede hy, Constantin' (de oudste zoon), 'in zyne bewaering houden ende sorgvuldigh opsluyten alle de schriften by my curieuselyck versaemelt ende ten deele in boecken gebonden, soo van groote, oft geleerde oft anderssins aensienlycke persoonen aen my geschreven, oock insonderheyt die ick van myne eighen handt in prosa ende carmine ende in verscheyden taelen kome naer te laeten, waervan doch oock syne broeders, sulcx versoeckende, visie sullen hebben, alsoo ick t'haerer gemeene voorsichtigheit ende discretie gerecommandeert laete, hoedanighe van deselve myne eighene schriften, ter goeder memorie van mynen naem, sullen mogen in druck werden uytgegeven, insonderheyt van de Latynsche brieven door my ende aen my geschreven, alsmede van hetghene by nieuwe editien tot myne Latynsche ende Nederduytsche Poësien kan werden gevoeght, zynde sulcx een officie, hetwelcke wy sien dat by de kinderen ende erfgenaemen van geletterde luyden ter eeren van haere vaderen loffelick werdt betracht. Sal mede mynen soon Constantin in syne bewaeringhe overnemen dry cassen met papieren by my, gedurende myn secretaris-ampt, vergadert, ende van de publique liassen afgehouden'.

1) Lib. II, vs. 1182-1195 (vgl. *De Gedichten van Constantijn Huygens*, *naar zijn handschrift uitgegeven door* Dr. J.A. Worp, Groningen, VIII, 1898, blz. 234).
2) Vgl. A.D. Schinkel, *Nadere bijzonderheden betrekkelijk Constantijn Huygens en zijne familie*, *alsmede eenige door hem vervaardigde doch onuitgegeven dichtstukjes*, 1851, blz. 42.

De zoons hebben aan dat bescheiden verzoek niet voldaan; zij hebben noch eene vermeerderde uitgave van de Hollandsche en Latijnsche gedichten van hun vader gegeven, noch een gedeelte van zijne correspondentie laten drukken. Maar zij en hunne nakomelingen hebben althans een groot deel der papieren van Constantijn Huygens en van zijn beroemden zoon Christiaan bijeengehouden; eerst 135 jaren na den dood van den staatsman-dichter zijn zij voor den dag gekomen.

In de *Algemeene Konst- en Letterbode* van 19 Juli 1822[1]) werd het bericht opgenomen, dat eerlang eene menigte handschriften en teekeningen van leden van het geslacht Huygens onder den hamer zouden worden gebracht. Den 17^{den} Februari 1823 had die verkooping plaats[2]); de handschriften werden voor f 1300 gekocht door den Heer S. Iz. Wiselius, de teekeningen vielen voor f 300 den Heer S. Brondgeest ten deel[3]). Het bleek spoedig, dat Wiselius de handschriften voor het Rijk had aangekocht. De voorzitter toch der Tweede Klasse van het Koninklijk Instituut, D.J. van Lennep, had in de vergadering, welke dat geleerde Genootschap den 30sten Januari had gehouden, de aandacht op de belangrijke verkooping gevestigd[4]) en er was toen besloten, zich tot de Regeering te wenden en hare hulp in te roepen. De Minister van Onderwijs, Anton Reinhard Falck, verleende zijn machtigen steun en Wiselius kocht de collectie ‘op last en voor rekening van Z.M. den Koning’[5]).

Koning Willem I verdeelde den pas verworven schat[6]). Aan de Tweede Klasse van het Koninklijk Instituut vielen de brieven en gedichten *van* Constantijn Huygens, den vader, en de papieren van zijn oudsten zoon Constantijn ten deel. De Leidsche Bibliotheek kreeg de brieven *aan* den ouderen Constantijn en de papieren van zijn zoon Christiaan. Aan het Rijksarchief werd het grootste gedeelte van de brieven afgestaan,

1) Dl. II, blz. 39.
2) Vgl. *Algemeene Konst- en Letterbode*, 1823, I, blz. 91. De verkooping had plaats in het Huis met de Hoofden door de makelaars De Vries, Brondgeest, Engelberts en Roos. Het blijkt niet, wie de verkooper der handschriften was.
3) T.a.p., blz. 137. De teekeningen zijn thans voor een groot deel in 's Rijks Prentenkabinet te Amslerdam.
4) *Notulen der II^{de} Klasse*, 30 Jan. 1823.
5) Vgl. *Algemeene Konst- en Letterbode*, 1823, blz. 179.
6) Zie t.a.p., blz. 134-137, de nummers, waaruit de belangrijke collectie bestond. Het boekje van A.D. Schinkel, *Opgave der Handschriften van Constantyn en Christiaan Huygens*, *benevens die Handschriften*, *welke tot hem betrekkelijk zijn en vóór weinige jaren onder derzelver nakomelingen nog berustende waren.* '*s Gravenhage*, *Ter boekdrukkerij van A.D. Schinkel*, 1840, bevat dezelfde lijst en eene opsomming van enkele gedichten en familiepapieren van Huygens, die den 29sten Nov. 1837 uit den boedel van Mr. Jacob Schonck, één der nakomelingen van den dichter, door W.P. van Stockum te 's Gravenhage zijn verkocht.

   Zie over de verdeeling der stukken in 1823, Theod. Jorissen, *De Handschriften van Huygens* in de *Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen. Afdeeling Letterkunde. Tweede Reeks*, 3de dl., 1873, blz. 211.

welke de leden der familie Huygens als politieke personen hadden geschreven, terwijl in het Huisarchief des Konings de stukken werden opgenomen, welke meer bepaald betrekking hadden op de geschiedenis van ons Vorstenhuis.

Het Rijksarchief bleef niet lang in het bezit der door den Koning geschonken verzameling. Al zeer spoedig werden de drie volgende Hss. van den ouderen Constantijn, *Brieven van Hare Hoogheid aen mij in de Commissie van Oranje*, *Domestica Principis* en *Mariage d'Angleterre* door de Commissarissen van het Huisarchief opgeeischt. In 1828 had hetzelfde plaats met de *Lettres de Grands à moi* en met de *Brieven van luiden van Staat in de Vereenigde Nederlanden aen my*, twee groote verzamelingen van brieven aan Constantijn Huygens Sr. gericht[1)]. Daar het Rijksarchief bij diezelfde gelegenheid afstand moest doen van een bundel brieven van Huygens aan Rivet[2)], dien het in 1820 uit het legaat J. Roijer had ontvangen, was het nu nog armer aan handschriften van Huygens dan te voren.

Het Instituut bleef in het bezit van de handschriften van Huygens, ook toen de naam van het geleerd Genootschap veranderd was in dien van Koninklijke Akademie. Maar zij werden geheel en al verwaarloosd en raakten zelfs zoek. Jorissen schreef zijn werk over *Constantin Huygens* (1871) zonder te weten, welk een schat er in zijne nabijheid verborgen was. Doch nu door zijn boek Huygens aan de orde was gesteld, namen in de vergadering van de Letterkundige Afdeeling der Kon. Akademie, die in April 1872 werd gehouden, de Heeren W. Moll en J.C.G. Boot op zich, om een onderzoek naar die papieren in te stellen. In Mei werden de stukken op een zolder van het Trippenhuis teruggevonden[3)]; zij werden toen gecatalogiseerd[4)] - er bestond niet eens eene behoorlijke lijst van[5)] - door Boot gerangschikt en door Jorissen beschreven[6)].

De Hss. van Huygens, onder welke zijne brieven de belangrijkste plaats innemen, bevinden zich dus in het Huisarchief van H.M., in de Bibliotheek der Kon. Akademie van Wetenschappen te Amsterdam

1) Vgl. R.C. Bakhuizen van den Brink, *Overzigt van het Nederlandsche Rijksarchief, uitgegeven op last van Z. Exc. den Minister van Binnenlandsche Zaken. Eerste stuk.* '*s Gravenhage, bij Martinus Nijhoff*, 1854, blz. 40, 41.
2) T.a.p., blz. 58.
3) Vgl. Jorissen in *De Gids*, 1885, IV, blz. 396.
4) Vgl. *Catalogus van de Boekerij der Koninklijke Akademie van Wetenschappen, gevestigd te Amsterdam. Eersten Deels Eerste Stuk. Nieuwe uitgaaf. Amsterdam, bij C.G. van der Post*, 1874, No. XXXIX, enz.
5) Zie blz. XI van de voorrede van bovengenoemden *Catalogus*.
6) In de *Verslagen en Mededeelingen* van 1873 (zie boven), blz. 215-230.

en in de Universiteits-bibliotheek te Leiden. Zij zijn op de volgende wijze over de drie genoemde verzamelingen verdeeld:

Huisarchief van H.M. de Koningin.

N°. 2485. *Lettres à Mad.me la Princesse d'Orange*, 1633-1646, 3 dln. folio. Het zijn de brieven, die Huygens in de genoemde jaren uit het leger aan de Prinses schreef, om haar geheel en al op de hoogte te houden van alles, wat er tijdens den veldtocht plaats had. Het zijn geene minuten, maar de brieven zelf.

N°. 2487. *Stukken betreffende de zending van Huygens naar den Koning van Frankrijk en naar Oranje*, 5 dln. en 1 portefeuille. De portefeuille bevat verschillende stukken, vier der deelen de correspondentie van Huygens over de zaken van Oranje in de jaren 1661-1665[1] en één deel de brieven door Amalia van Solms aan hem gericht gedurende de onderhandelingen, met het opschrift *Brieven van Hare Hoogheid aen mij in de commissie van Oranje*. De laatste zijn van de hand van een secretaris.

N°. 2686. *Stukken betreffende de zending van C. Huygens en Aern. van Beaumont van wege Amalia van Solms naar Brussel*, 1656 en 1657, 1 portef.
Het is een verbaal door Huygens geschreven, met enkele stukken en brieven. - Waarschijnlijk hebben deze papieren deel uitgemaakt van de *Domestica Principis*, *zijnde eene allerbelangrijkste verzameling van stukken*, *betrekkende den Huize van de ... Prinsen van Oranje-Nassau*[2], 4 dln. De inhoud van die deelen schijnt bij andere nommers te zijn gevoegd.

N°. 2503. *Mariage d'Angleterre de Guillaume II*[3]. Vele stukken van deze verzameling zijn door Huygens geschreven, maar er zijn slechts enkele brieven van hem zelf bij.

1) Deze 4 deelen zijn bijlagen van het 'Verbaal' van de onderhandelingen. Dat, ongetwijfeld zeer uitvoerige stuk, bevindt zich echter niet bij de papieren.
2) Zoo wordt de collectie in den verkoopcatalogus van 1823 omschreven.
3) Uit dezen bundel zijn vele brieven uitgegeven in de *Archives de la Maison d'Orange-Nassau*.

N°. 2582.

Stukken betreffende de voogdij en opvoeding van Prins Willem III, het beheer der goederen van Z.H., bijeenverzameld door C. Huygens, 1650-1663, 2 dln.
Ook die beide deelen, waarin zich eenige brieven van

Huygens bevinden, hebben waarschijnlijk deel uitgemaakt van de *Domestica Principis*.

N°. 2639.

a. *Brieven van luiden van Staet aen my*, 4 dln.

b. *Lettres de Grands à moy*, 2 dln.

c. *Lettres de hauts officiers militaires*, 1 dl.

Al die brieven zijn alphabetisch gerangschikt naar de namen der schrijvers. Van de laatstgenoemde verzameling is blijkbaar één deel verloren gegaan; het overgebleven deel toch begint met brieven van Ouchant.

Dat zijn de Hss. van Huygens, afkomstig van den verkoop der familiepapieren, die in het Huisarchief berusten. Andere papieren van hem, daar eveneens aanwezig, zijn:

N°. 2639d. *Lettres du Seig.r de Petersdorff à Huygens*, 1 dl.

N°. 2639e. *Brieven van Huygens aan A. Rivet*, 1 dl.[1)].

Brieven van Huygens aan Graaf Hendrik van Nassau-Siegen, *gouverneur van Hulst*.

Brieven van Amalia van Solms aan Huygens, 1641-1651, en in verschillende collecties nog brieven van en aan hem.

Bibliotheek der Kon. Akademie van Wetenschappen.

N°. XXXIX. *Fransch reisjournaal eener Ambassade uit den Haag naar Italië in* 1620[2)], 1 dl.

N°. XL. *Korenbloemen*, 6 portef.

N°. XLI. *Fransche gedichten*, 1 portef.

N°. XLII. *Copieën en verzen aan Huygens*, 1 portef.

N°. XLIII. *Poemata Latina*[3)], 3 portef.

1) In 1828 door het Rijksarchief afgestaan; zie boven, blz. XI.
2) Uitgegeven door Dr. Worp in *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap*, XV, 1894, blz. 62, vlgg.
3) Aan enkele Fransche en Latijnsche gedichten zijn briefjes toegevoegd.

N°. XLIV.	*Epistolae Latinae*, *ab anno* 1608-1686[4)], 1 dl. De meeste dezer brieven zijn aan geleerden gericht[5)].
N°. XLV.	Onvolledige kopie van het vorige nommer. Niet van Huygens' hand.

4) Vgl. over deze collectie: Dr J.C.G. Boot, *De Latijnsche brieven van Constantyn Huygens*, *bewaard in een Handschrift der Kon. Akad. van Wetensch.*, 1873 (in de *Werken der Kon. Akademie*).

5) Eenige er van zijn uitgegeven, nl. door Dr. Boot (t.a.p., blz. 31-38), door Dr. W.J.A. Jonckbloet en Dr. J.P.N. Land in *Musique et musiciens au XVIIe siècle. Correspondance et oeuvre musicales de Constantin Huygens*, *Leyde*, *E.J. Brill*, 1882, in de *Oeuvres complètes de Christiaan Huygens*, door Worp die aan Westerbaen en Cats in *Tijdschrift voor Nederl. Taal- en Letterkunde*, VI, 1886, blz. 238, vlgg.; XII, 1893, blz. 178, vlgg., door Dr. J. van der Vliet in *Oud-Holland*, XIV, 1896, blz. 142, vlgg., en door anderen.

N°. XLVI. *Recueil de plusieurs memoires*, *escripts*, *traductions*, *epitaphes*, *etc.*, 1 dl.
Het deel bevat een groot aantal Fransche brieven van Huygens over de voogdij van Prins Willem III, een stuk over de Secretarie van den Prins, eene memorie aan de Prinses-Douairière, eene memorie over de voogdij van den Prins, de 'Instruction d'un pere à son fils', enz.[1].

N°. XLVII. *Musica*, *Medica*, *Physica*, *Chymica*, *Odorifera*, *Perfumatoria*, *Fusoria*, *Coquinaria*, *Philosophica*, *Mathematica*, *Arteficialia*[2], 1 dl. Onder dit allegaartje schuilen enkele brieven.

N°. XLVIII. *Prosa Anglica*, *Italica*, *Hispanica*, *Latina*, *Inscriptiones*, *C.M. Soetens Straet op Schevening en Rijswijck*, *Ordres tot den veldtoght opgestelt A°* 1671, *Kerkelyk gebruyck der Psalmen*, enz., *Vita*, 1 dl.
Daarbij 6 losse bladen met de aanmerkingen van Vondel en Mostaert op het *Daghwerck* en de weerlegging van Huygens[3].
Van de brieven in dezen bundel is nog bijna geen gebruik gemaakt.

N°. XLIX. *Lettres françaises depuis l'an* 1618 *jusques à* 1687, 3 dln.
Vele dezer brieven zijn reeds in hun geheel of ten deele uitgegeven[4].

1) Vele dezer brieven en enkele stukken zijn uitgegeven in *Mémoires de Constantin Huygens*, ... *publiés pour la première fois*, *d'après les minutes de l'auteur*, *précédés d'une introduction par* Theod. Jorissen. *La Haye*, *Martinus Nyhoff*, 1873.
2) Zie over den inhoud, Jorissen in *Versl. en Meded.*, *Afd. Lettcrk.*, 1873, blz. 221-224.
3) De bundel bevat ook het Hs. van het *Ghebruyk en onghebruyk van 't orgel* (1641), door Huygens zelf uitgegeven. Dr. W. Moll gaf het *Kerkelyk gebruyck der Psalmen* (1658) uit in *Studiën en Bijdragen op 't gebied der historische theologie. Verzameld door* W. Moll *en* J.G. de Hoop Scheffer, *Amsterdam*, *G.L. Funke*, 1876, III, blz. 111, vlgg., Dr. Jorissen de aanmerkingen op het *Daghwerck* en eene *Norma Studiorum* (1645) voor Huygens' zonen in de *Verslagen en Mededeelingen der Kon. Akademie*, t.a.p., blz. 234-239, en 242, 243, Worp een fragment uit de *Vita*, dat over de schilders handelt, in *Oud-Holland*, IX, 1891, blz. 108-136, en later het geheele werkje in *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap*, XVIII, 1896, blz. 1-122.
4) Nl. door Jonckbloet en Land in *Correspondance et oeuvre musicales*, door Jonckbloet in den 3den druk van zijne *Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde*, dl. III, 1882, door Worp in *Lettres du Seigneur de Zuylichem â Pierre Corneille ..... Paris*, *Groningue*, 1892. Dr. D.J Korteweg gaf een overzicht van Huygens' correspondentie met Descartes in de *Verslagen en Mededeelingen der Kon. Akademie van Wetenschappen*, *Afd. Natuurkunde*, *3de Reeks*, IV, 1887, blz. 253-283, terwijl die geheele briefwisseling is opgenomen in de *Oeuvres de Descartes publiées par* Ch. Adam *et* P. Tannery, 1897, enz. In de *Oeuvres complètes de Christiaan Huygens* komen vele brieven uit dezen bundel voor. Huygens' brieven aan E. Diodati zijn gedrukt in *Le opere di Galilei*, *Firenze*, dl. XVII en XVIII, 1906. Worp gaf Huygens' brieven aan Louis Guez de Balzac uit in *Oud-Holland*, XIV, 1896, blz. 147, en publiceerde in

N°. L — *De vita propria sermonum inter liberos libri duo*[1].

In 1882 is de Bibliotheek door aankoop nog in het bezit gekomen van ongeveer 200 brieven van en aan Huygens.

Bibliotheek der Rijks-Universiteit te Leiden.

Aan deze verzameling werden in 1823 acht deelen met brieven aan Huygens toegedeeld; die brieven, ongeveer 2100 in aantal, zijn thans alphabetisch geordend naar de namen van de schrijvers. In andere collecties van de Bibliotheek bevinden zich verder nog 170 brieven van en aan Huygens. Van de brieven op de Leidsche Bibliotheek zijn er eenige uitgegeven[2].

Bijna al de in de bovengenoemde opsomming vermelde brieven zijn dus afkomstig van den aankoop in 1823. Maar er zijn in andere verzamelingen ook nog brieven aan Huygens.

De Bibliotheek der Universiteit te Amsterdam

bezit in de collectie Diederichs ongeveer 230 brieven en verder de brieven van Hooft aan Huygens[3].

Het Rijksarchief te 's Gravenhage

heeft ongeveer 70 brieven aan Huygens, afkomstig van eene auctie in 1825.

De Kon. Bibliotheek te 's Gravenhage

Nyhoff's Bijdragen voor Vaderlandsche geschiedenis en oudheidkunde, *3de reeks*, X, blz. 186, en *4de reeks*, I, blz. 234, ook eenige brieven.

1) Dit uitvoerige gedicht is in 1827 voor het eerst uitgegeven door Dr. P. Hofman Peerlkamp, *Harlemi*, *apud A. Loosjes Pf.* Het is met al de Hollandsche, Latijnsche en Fransche verzen van Huygens herdrukt in *De Gedichten van Constantijn Huygens*, *naar zijn handschrift uitgegeven door* Dr. J.A. Worp, *Groningen*, *I.B. Wolters*, 9 dln., 1892-1900, waarin ook al de verzen voorkomen, die Huygens na 1672, toen de *Korenbloemen* herdrukt werden, en na 1655, toen de *Momenta desultoria* nog eens het licht zagen, heeft geschreven.
2) Die van Huygens aan Hooft gaf Dr. J. van Vloten uit in *Hooft's Brieven*, 1855-1857, die van Van der Burgh eveneens in *Dietsche Warande*, V, 1860, blz. 125, vlgg., en ook enkele brieven van Brosterhuisen in *Nederlandsche Volks-Almanak voor* 1855, blz. 80, vlgg. Verder is van de collectie gebruik gemaakt voor de *Correspondance et oeuvre musicales* door Jonckbloet en Land en voor de *Oeuvres complètes de Christiaan Huygens*. J.H.W. Unger gaf brieven uit van schilders aan Huygens in *Oud-Holland*, IX, 1891, blz. 187, vlgg., Worp brieven van Westerbaen in *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk*, VI, 1886, blz. 224, vlgg.
3) De brieven van Hooft aan Huygens zijn met andere van den drost uitgegeven door B. Huydecoper in 1738 en door Van Vloten (zie Noot 2).

bezit in een bundel brieven van Anna Maria Schuerman 7 brieven van de geleerde vrouw aan Huygens en nog een 10-tal andere.

Het Britsch Museum

is van alle bibliotheken buiten 's lands het rijkst aan handschriften van brieven aan Huygens; het aantal brieven bedraagt ongeveer 200.

Ook andere groote en kleine bibliotheken bezitten enkele brieven aan

Huygens, zooals de Bibliothèque Nationale en de Bibliothèque de la Société de l'Histoire du Protestantisme Français te Parijs, de Hofbibliothek te Weenen en de Universiteits-bibliotheek te Upsala.

Verder is er veel in handen van particulieren. De bekende Amerikaansche verzamelaar Morrison b.v. had 16 brieven aan Huygens in zijne reusachtige collectie autographen opgenomen. Ook hier te lande schuilt een en ander, dat meestal zorgvuldig door de bezitters geheim wordt gehouden. Bij tallooze aucties van autographen worden brieven van en aan Huygens te koop aangeboden en reeds veel moet naar Amerika zijn verhuisd.

Aantal der brieven van en aan Huygens.

Den 27sten Maart 1674 drong Huygens er bij zijn jongeren vriend S. Chieze op aan, dat hij wat meer moest schrijven, en voegde daaraan de mededeeling toe, dat hij zelf gedurende de laatste 50 jaren 100 à 120 brieven maandelijks geschreven had[1)]. Rekent men dat aantal op 100 per maand, dan krijgt men toch het getal van 60.000 brieven. Huygens heeft nog 13 jaren geleefd, nadat hij die mededeeling deed, en is niet alleen vóór 1624 meermalen gezantschapssecretaris geweest, maar had ook reeds op jeugdigen leeftijd eene groote correspondentie. Neemt men aan, dat hij in zijn jongen tijd 7 jaren lang en in de 13 jaren van zijn ouderdom niet 100, maar 50 brieven maandelijks heeft geschreven, dan komt men tot het getal van 12.000. Dat wordt dus samen 72.000 brieven. Stel, dat ¾ van dat aantal officieele brieven waren, door Huygens opgesteld in zijne qualiteit van secretaris der Prinsen van Oranje, of van voorzitter van den Raad der Prinsen, dan blijft er toch nog een getal van 18.000 particuliere en min of meer officieuse brieven over; stel verder, dat elk dier brieven antwoord gaf op een ontvangen brief of een antwoord uitlokte, dan zou men als totaal van de geheele briefwisseling van Huygens het cijfer van 36.000 brieven krijgen.

Zoovele brieven zijn er lang niet tot ons gekomen; het aantal is ongeveer 8500. Nu is er blijkbaar uit de brievenverzameling, die Huygens aan zijne zoons naliet, ontzaglijk veel verdwenen. Wij zagen reeds[2)], dat een heele bundel brieven van hoofdofficieren verloren moet zijn gegaan. En er zijn ook andere feiten, die dat verdwijnen aantoonen. Huygens, die zoovele brieven bewaarde, zal natuurlijk in de eerste plaats de brieven van zijne familieleden aan hem zorgvuldig hebben geborgen. Maar in de verzameling, die in 1823 door Koning Willem I

1) Men zal de lijsten er van bij mijne papieren vinden, schrijft hij. Die lijsten bestaan niet meer.
2) Zie boven, blz. XIII.

werd aangekocht, komt geen enkele brief aan hem voor van zijn vader, noch van zijne moeder, en slechts een paar van zijne zoons, die toch zoo dikwijls ver van hem verwijderd waren. En de verhouding tusschen de familieleden was van dien aard, dat het aantal der door hen gewisselde brieven honderden moet hebben bedragen. Brieven van Huygens aan zijne ouders zijn er vele overgebleven, van zijne brieven aan zijne zoons bijna geen enkele.

Er is meer. Er zijn tallooze correspondenten van Huygens, van welke hij een groot aantal brieven bewaarde, terwijl er geen of slechts een enkele brief van Huygens aan hen is overgebleven. Dat is b.v. het geval met de hoofdofficieren J. van Wassenaer van Obdam en J. van Wijnbergen, en met Cornelis van der Myle, om maar enkelen te noemen. Ook het omgekeerde komt voor. Meer dan eene halve eeuw lang heeft Huygens eene vrij drukke correspondentie gevoerd met Henri de Behringen te Parijs. De minuten van vele brieven van Huygens aan dezen zijn in onze collecties, maar er bevindt zich daarin slechts één briefje van de Behringen.

Een groot aantal brieven aan Huygens, die waarschijnlijk eens tot zijne verzameling hebben behoord, zwerft dan ook rond van den eenen verzamelaar van autographen naar den anderen, totdat zij ten slotte rust vinden in eene openbare bibliotheek. Zoo werden er in 1825 te Londen door Sotheby niet minder dan 900 brieven aan Huygens uit de collectie Sypesteyn verkocht; ruim 300 daarvan zijn in het Rijksarchief, de Bibl. der Kon. Akad. en het Britsch Museum terecht gekomen.

Een ander bewijs van de slordigheid, waarmee de erfgenamen den hun toevertrouwden schat hebben behandeld, is dat er vele brieven van beroemde mannen uit de collectie verdwenen zijn. Huygens zelf zal b.v. met bijzondere nauwgezetheid de brieven van Descartes, van Corneille, van Daniel Heinsius en Saumaise bewaard hebben; zij waren in 1823, op een enkelen na, uit de collectie verdwenen.

Van zeer vele brieven, die hij wilde verzenden, schreef Huygens eerst eene minuut, of hij liet, na het schrijven, kopie van den brief nemen door een secretaris, en het zijn juist voor een belangrijk deel die minuten en kopieën, welke in onze collecties aanwezig zijn. Waar Huygens dadelijk den brief opstelde en verzond, missen wij in de meeste gevallen zijn brief in onze collecties; het grootste gedeelte zijner origineelen toch is verloren gegaan, want zijne correspondenten zullen niet zulke verzamelaars geweest zijn als Huygens zelf.

Uit dat alles blijkt, dat er duizenden brieven van de correspondentie verloren zijn, en dat dit werk dus maar een deel van Huygens' brief-

wisseling bevat, terwijl het onmogelijk zou zijn, haar in haar geheel te geven.

Aard der correspondentie.

Zooals zoo even gezegd werd, bezitten wij het grootste gedeelte der overgebleven brieven van Huygens in minuut of kopie. Maar er zijn toch ook vele oorspronkelijke brieven over. De briefjes, die hij als jongen aan zijn vader en later als gezantschapssecretaris aan zijne ouders schreef, zijn de origineele. De schrijver heeft ze dus later van zijne ouders weer opgevraagd, om ze zorgvuldig te bewaren. Toch ontbreken er o.a. vele brieven door hem geschreven, toen hij vier malen, telkens maanden lang, in Engeland vertoefde. In 1633 begon hij regelmatig verslag te geven aan de Prinses van alles, wat er in het leger voorviel; wij bezitten die brieven tot het jaar 1646. Ook deze zijn de origineele. Hij had er op aangedrongen, dat zij hem zouden worden terugegeven, met het doel, dat zij later als historische bron zouden kunnen dienen, en hij had ééne der hofdames van de Prinses verzocht zorg te dragen voor het bewaren er van. Hij is boos, als hij ze niet alle terugkrijgt, en teekent bij elk jaar aan, hoevele brieven hij aan de Prinses heeft geschreven en hoevele hij niet teruggekregen heeft. Onder die brieven zijn er verscheidene op heel kleine stukjes papier met microscopisch kleine letter geschreven; deze werden in stok of schoenzool verborgen, wanneer de brenger kans liep door den vijand gevangen genomen te worden. In kleinere verzamelingen komen ook nog origineele brieven van Huygens voor; van vele daarvan is ook de minuut nog over en in dat geval bestaat er nooit eenig verschil van beteekenis, behalve dat de brief nog wel eens een postscriptum heeft, dat in de minuut gemist wordt.

De brieven van Huygens' correspondenten zijn natuurlijk de origineele; een heel enkelen keer zijn zij ons overgeleverd in kopie, door Huygens of een secretaris gemaakt.

In sommige bundels, in het Huisarchief en in de Bibliotheek der Kon. Akademie van Wetenschappen aanwezig, komen vele minuten van Huygens voor, waar boven staat: Pour S(on) A(ltesse), Pour Madame (la Princesse Douairière), ook wel met de aanwijzing, dat zij geschreven zijn voor één zijner vrienden of bekenden. Die brieven Pour S.A. en Pour Mad.^{me} zijn dus blijkbaar gesteld door Huygens, in overleg met Z.H. of met de Prinses-Douairière, maar het zijn blijkbaar officieele brieven, die niet door Huygens werden onderteekend. In dit werk worden zij daarom niet opgenomen.

Tallooze andere brieven, eigenlijk het grootste aantal, dragen een officieus karakter. Ambtenaren en officieren, die den Prins zelf niet met hunne verzoeken en mededeelingen lastig wilden vallen, richtten zich tot Huygens, den secretaris, en deze antwoordde, nadat hij met den Prins over de belangen der schrijvers gesproken had. Van 1661-1665 heeft Huygens te Parijs onderhandelingen gevoerd, om het vorstendom Oranje terug te krijgen, dat door Lodewijk XIV was bezet; hij correspondeerde met de Fransche ministers en met eenige inwoners van Oranje, en ook later heeft het bestuur van den kleinen staat voornamelijk in zijne handen berust en heeft hij de correspondentie gevoerd. Drie malen is hij te Londen geweest, om pogingen aan te wenden, dat Karel II eindelijk eens de schuld der Stuart's aan de Oranje's zou voldoen. Al die brieven zijn niet alleen door Huygens ontworpen en geschreven, maar ook door hem onderteekend; zij behooren dus in dit werk opgenomen te worden.

Dat hetzelfde geldt voor de groote particuliere correspondentie van Huygens met vorsten, staatslieden, veldheeren, kunstenaars en geleerden, behoeft hier niet betoogd te worden.

Belangrijkheid der correspondentie.

Toen Mr. Groen van Prinsterer bij het bewerken van zijne uitgave der *Archives de la Maison d'Orange-Nassau* kennis maakte met de Huygens-papieren, was hij zeer teleurgesteld over het weinige nieuws, dat die stukken aanbrachten[1)]. Dat is tot zekere hoogte waar; belangrijke historische feiten worden door de correspondentie niet aan het licht gebracht, wat trouwens bij onze uitgebreide kennis van deze historische periode bijna ondenkbaar zou zijn. Maar daar staat tegenover:

1°. dat vele gebeurtenissen, die van belang zijn geweest voor de geschiedenis van ons Vorstenhuis, geheel worden opgehelderd door de correspondentie van Huygens. Zonder deze zou het onmogelijk zijn zich een juist denkbeeld te vormen van de oneenigheden in de jaren 1650-1660 tusschen de Prinses-Douairière en de Prinses Royale, die voor het Huis van Oranje zoo noodlottig dreigden te worden, en niemand kan met recht beweren, dat de stukken, die Jorissen over deze zaak heeft gepubliceerd, geen nieuw licht hebben verspreid. Zonder Huygens' briefwisseling zouden wij ons een geheel verkeerd denkbeeld vormen van de positie der Oranje's in het vorstendom van dien naam en van

1) Vgl. 2e série, III, blz. IX en Noot; V, blz LXXXVI, Noot. Toch heeft hij heel wat gebruikt uit de Huygens-papieren aangaande de onderhandelingen over het huwelijk tusschen Willem II en Maria Stuart.

al de moeilijkheden, waaraan zij daar het hoofd hadden te bieden. Nu worden wij door al de bescheiden van Huygens ingelicht over het vorstendom in de jaren 1661-1687. Zonder Huygens' brieven zouden wij niets weten van de langdurige en moeilijke onderhandelingen, om zoowel van den Koning van Engeland als van dien van Spanje de groote geldsommen terug te krijgen, die zij aan de Oranjes schuldig waren. Hoevele bijzonderheden over de Fransche goederen der Oranje's vindt men verder niet in Huygens' briefwisseling. En van dien aard is er veel meer.

2°. Wij leeren uit de Huygens-papieren tal van bekende persoonlijkheden veel beter kennen. Hoezeer rijst nog in onze schatting de figuur van Frederik Hendrik, zooals wij hem in deze brieven voor ons zien! Zeker, de groote veldheer heeft zich niet te beklagen over het oordeel door het nageslacht over hem uitgesproken, maar men had zich hem toch niet voorgesteld als zulk een ridder ‘sans peur et sans reproche’, zoo volmaakt hoffelijk ook tegen zijn vijanden, zoo volkomen onbekwaam tot elke eenigszins onedele daad, zoo zijn eigen voordeel niet tellende, waar het de belangen van den Staat gold. En het is niet alleen de groote Stedendwinger, dien men beter leert kennen, het is evenzoo met vele mannen, die eene groote rol in onze geschiedenis hebben gespeeld; Wassenaer van Obdam toont zich een geestig causeur, Cornelis van Aerssen een trouw vriend, voortreffelijk op de hoogte van allerlei staatszaken, enz. Zoo blijkt ook uit enkele medededeelingen in sommige brieven, dat men zich tot nu toe eene verkeerde voorstelling heeft gevormd van de jeugd van prins Willem III.

Het bovenstaande geeft eenig denkbeeld van het belangrijke, dat Huygens' correspondentie heeft voor de geschiedenis in engeren zin. Zij toont ons verder het leven in allerlei kringen in de 17de eeuw en brengt ons in aanraking met een groot aantal belangwekkende menschen. Er zijn weinig menschen, wier briefwisseling niet een eenigszins eenzijdig karakter heeft. De staatsman schrijft en ontvangt brieven over staatkunde, de krijgsman over krijgskunde en dienstzaken, de geleerde over onderwerpen van zijne speciale wetenschap. Maar de staatsman Huygens was tevens dichter en geleerde, geene kunst en geene wetenschap waren hem geheel vreemd, hij stelde belang in alles. Daarvan legt zijne briefwisseling getuigenis af. Zijn ambt bracht hem in aanraking met vorsten, staatslieden en veldheeren, zijne belangstelling in alles, wat belangstelling verdiende, met de vertegenwoordigers van alle kunsten en alle wetenschappen. Die belangstelling beperkte zich niet tot hetgeen er in het vaderland geschreven, gedicht, gecomponeerd en geschilderd werd, maar zijne uitgebreide talenkennis gaf hem gelegenheid zich in

verbinding te stellen met geleerden en kunstenaars in de geheele beschaafde wereld. Hij kent alle Nederlanders van naam en houdt briefwisseling met hen, maar hij correspondeert ook met Descartes, Corneille en Balzac, met Rubens en Pater Seeghers, met Engelsche, Fransche en Italiaansche musici, met Lionne en Temple. Streng Calvinist als hij is, gaat hij om met Zuid-Nederlandsche en Fransche Jezuieten en is zeer intiem met een Franschen bisschop.

Zeer weinigen hebben zich in zoovele, geheel uiteenloopende, kringen van belangwekkende menschen bewogen als Constantijn Huygens, en van dat rijke leven geeft zijne briefwisseling een beeld.

Plannen tot het uitgeven der briefwisseling.

Het is geen wonder, dat men, toen er in de tweede helft der 19de eeuw vele brieven van en aan Huygens het licht hadden gezien[1)], plannen is gaan maken tot het uitgeven der geheele collectie. In 1882 gaf Jonckbloet zijn voornemen te kennen, die uitgave op zich te nemen[2)], maar het is bij het voornemen gebleven. Ook het plan van Mr. A.D. de Vries Az. en J.H.W. Unger leed schipbreuk[3)]. In 1897 benoemde de Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde eene commissie, om 'de wenschelijkheid en mogelijkheid eener geheele of gedeeltelijke uitgave der briefwisseling' te onderzoeken, en in 1898 werd het voorstel van het bestuur aangenomen, om ƒ 1800 subsidie te geven voor de uitgave, in de hoop, dat andere genootschappen, belangstellende particulieren en ook de regeering de verder benoodigde gelden bijeen zouden brengen. Die hoop is ijdel gebleken en de commissie legde in Juni 1900 haar mandaat neer[4)].

In 1902 vormde de heer Louis A. de Vries het plan, 6000 brieven van Huygens' correspondentie photographisch te reproduceeren. Dr. W.G.C. Byvanck en Dr. H. Brugmans zouden hunne medewerking verleenen. Het werk zou in 100 exemplaren in 5 jaren verschijnen in 60 afleveringen à ƒ 35. Het geheele werk zou dus ƒ 2100 kosten[5)]. Ook dit plan is opgegeven.

1) Zie boven, blz. XIII-XV.
2) Vgl. *Correspondance et oeuvre musicales de Constantin Huygens*, blz. VI.
3) Vgl. *Dagboek van Constantyn Huygens .... door* J.H.W. Unger ...., Amsterdam, 1885, blz. VI.
4) Vgl. *Handelingen en Mededeelingen der Maatschappij over het jaar* 1896-1897, blz. 14, 15; *over het jaar* 1897-1898, blz. 14, 15; *over het jaar* 1899-1900, blz. 7, 8.
   De commissie had intusschen onderzoek gedaan naar het aantal brieven van en aan Huygens in verschillende collecties en vele brieven in het Britsch Museum laten afschrijven. De Maatschappij stond den bewerker van deze uitgave toe, van al die stukken gebruik te maken.
5) Vgl. *De Nederlandsche Spectator*, 1902, blz. 400.

Korten tijd, nadat de Commissie voor 's Rijks Geschiedkundige Publicatiën met hare uitgaven begon, kwam bij haar het plan op tot het uitgeven van Huygens' briefwisseling over te gaan en den 7^{den} Januari 1905 ontving zij bericht van den Minister van Binnenlandsche Zaken, dat deze zich met het voorstel der Commissie in zake deze uitgave had vereenigd.

Wijze van uitgeven.

Men behoeft zich slechts te herinneren, dat de ongeveer 3000 brieven, die de briefwisseling uitmaken van Christiaan Huygens, den beroemden natuurkundige, in de uitgave der Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen 10 zware deelen in 4° innemen, om in te zien, dat de volledige uitgave der 8000 à 9000 brieven van en aan Constantijn 25 à 30 deelen zouden vorderen. Maar eene volledige uitgave der briefwisseling van Constantijn Huygens is niet noodig. In de eerste plaats heeft hij zelf honderden brieven geschreven, die van weinig of geen belang zijn, daar zij niet veel meer dan beleefdheidsformules bevatten, bedankjes voor het zenden van een boek, galante woordjes aan het adres eener vrouw van de wereld, enz. Maar vooral onder de brieven zijner correspondenten zijn er talloos vele, die van geene beteekenis zijn. De invloedrijke secretaris van den Stadhouder werd door honderden menschen lastig gevallen. Officieren wenschen een ander garnizoen of eene hoogere betrekking voor zich of hunne getrouwe ondergeschikten, particulieren verlangen opgenomen te worden in den magistraat van hunne woonplaats, magistraatspersonen trachten hunne verwanten en vrienden aan baantjes te helpen. Den Prins durven zij niet lastig vallen, maar zij richten hun verzoek tot den secretaris, die Z.H. dagelijks spreekt en immers zoo grooten invloed heeft. Provinciale ambtenaren zenden brieven, aan den Prins gericht, aan Huygens, met het verzoek ze aan Z.H. te overhandigen. Allerlei, meerendeels onbekende, personen maken het den secretaris lastig met hunne verzoeken.

Er is eene tweede categorie van niet minder lastige vragers. Huygens leefde op vrij grooten voet en was een beschermer van kunsten en wetenschappen. Jonge geleerden dragen hem boeken op, dichters bezingen hem in hoogdravende verzen, gepromoveerden in allerlei vakken vragen zijn steun om vooruit te komen, jonge vreemdelingen, die in Leiden studeeren en gevaar loopen van honger te sterven, kloppen aan bij hem, die immers zooveel voelt voor Engelsche kunst en wetenschap, voor Italiaansche taal en letterkunde, enz. Men kan al die brieven

weglaten, of hun inhoud in een paar regels meedeelen. Aan het laatste is de voorkeur gegeven, omdat zij, in weerwil van hun onbelangrijken inhoud, iets kunnen bijdragen tot de personengeschiedenis.

Een tweede groep van brieven is gewichtiger, nl. van die, welke althans iets bevatten, dat voor de geschiedenis in den ruimsten zin van het woord van eenige beteekenis is, een enkel nieuw feit, eene aardige uitdrukking, die het karakter van den schrijver aanwijst, of een anderen kijk geeft op eene bekende zaak. Van zulke brieven wordt de korte inhoud en één of meer fragmenten meegedeeld.

De derde groep omvat de brieven, die van gewicht zijn, of door hun inhoud, of wegens den schrijver, of den geadresseerde. Daartoe behooren in de eerste plaats vele brieven van Huygens zelf. De brieven van deze groep worden geheel of bijna geheel afgedrukt; lange uitweidingen over pas ontvangen brieven of onbelangrijke onderwerpen worden weggelaten.

Er wordt dus naar gestreefd, om in deze uitgave uit de briefwisseling van Huygens alles op te nemen, wat in den ruimsten zin des woords van historisch belang is.

Brieven, die vroeger reeds zijn uitgegeven, worden toch hier weer opgenomen. In de eerste plaats zou het weglaten er van dikwijls onduidelijkheid veroorzaken. Wanneer men b.v. de brieven van C. Barlaeus, in 1667 door zijn schoonzoon G. Brandt uitgegeven, wegliet, zou men van Huygens' brieven aan hem niets begrijpen. Bovendien kan men niet vele belangrijke stukken uit Huygens' correspondentie weglaten, zonder het geheele beeld, dat men geven wil, belangrijk te schaden. Daarbij komt nog, dat men den lezer niet telkens kan verwijzen naar 60 of 70 meer of minder zeldzame boeken, verzamelwerken en tijdschriften. En ten slotte is het niet kwaad, dat de tekst van sommige dier vroegere uitgaven nog eens ter dege herzien wordt; ik noem b.v. de brieven van Barlaeus en de brieven, gewisseld tusschen Huygens en Hooft. Die vroeger reeds uitgegeven brieven worden tot ééne der drie bovengenoemde rubrieken gebracht en kleiner gedrukt. Brieven *aan* Huygens, waaraan de onderteekening ontbreekt, worden weggelaten, als zij zonder eenige beteekenis zijn, evenals die *van* Huygens, welke geen adres hebben.

Adressen, opschriften, beleefdheidsformules, onderteekeningen worden weggelaten, tenzij zij iets belangrijks bevatten. Iedere brief heeft een nummer. Wanneer de brief van een correspondent van Huygens niet in originali in onze collecties aanwezig is, wordt dat in de noot aangewezen. De brieven van Huygens in originali zijn ge-

teekend met een sterretje; de kopieën worden in de noot als zoodanig aangewezen. Wordt bij een brief van Huygens niets vermeld, dan is het de minuut. In dien vorm toch zijn ons de meeste van zijne brieven bewaard gebleven. Naast den naam van schrijver of geadresseerde boven den brief wordt door afkortingen de collectie aangewezen, waarin de brief zich bevindt. Zijn er maar enkele brieven uit eene collectie opgenomen, dan wordt in de noot de bewaarplaats van den brief genoemd.

De Latijnsche dateering der brieven is - tusschen haakjes - tot de onze herleid. Plaats en datum staan steeds *onder* den brief. Blijkt uit de korte inhoudsopgave van een brief, uit plaatsaanwijzing en dateering niet, van welke taal de schrijver zich bediend heeft, dan wordt dat naast het opschrift meegedeeld.

Wat de spelling betreft worden over het algemeen de regelen, gesteld door het Historisch Genootschap te Utrecht, gevolgd. De oorspronkelijke spelling van het Fransch wordt behouden, maar *ie* geschreven *je*, de *u*, die in plaats van de *v* staat, geschreven als *v* - b.v. *povre*, en niet *poure* - en de apostrophe wordt geplaatst, ook waar zij is weggelaten, b.v. *j'avoy*, en niet *javoy*.

De brieven zijn chronologisch gerangschikt. Handelen eenige brieven van denzelfden schrijver over dezelfde minder belangrijke zaak, dan wordt alleen de korte inhoud van den eersten brief in den tekst opgenomen en worden de andere met datum en bewaarplaats in de noten vermeld. Dat geschiedt ook met minder belangrijke ongedateerde brieven, die geene enkele aanwijzing bevatten voor den tijd, waarin zij geschreven zijn.

Elk deel bevat de beschrijving van Huygens' leven gedurende de periode, waarover de brieven handelen, een register van de brieven en een personenregister; het laatste deel bevat bovendien opgaven, in welk deel brieven der verschillende schrijvers zijn afgedrukt en de personen genoemd zijn. In dat laatste deel zullen ook, zoo noodig, die brieven in chronologische orde worden opgenomen, die vergeten zijn, of van welke het Hs. eerst in handen van den bewerker is gekomen, nadat het deel, waarin zij t'huis behooren, reeds was afgedrukt.

Ten slotte een kort, maar welgemeend, woord van dank aan de velen, die mij bij mijn veelomvattenden arbeid met raad en daad hebben bijgestaan. Prof. D^{r}. F.J.L. Krämer, Directeur van het Huisarchief van H.M. de Koningin, moet ik hier wel in de eerste plaats noemen. Nadat de schatten van het Huisarchief door de welwillende beschikking

van H.M. voor mij toegankelijk waren geworden, heeft hij mij steeds op de meest bereidwillige wijze zijne hulp verleend. M^{r}. P.G. Bos, Adjunct-archivaris van het Rijksarchief te 's Gravenhage, en D^{r}. H.E van Gelder, Gemeente-archivaris der hofstad, hebben mij telkens zeer belangrijke inlichtingen verschaft. Luitenant-Kolonel W.R.H. Wakker te Groningen heeft mij zeer aan zich verplicht, door mij uit zijne aanteekeningen uit de Staten van Oorlog vele mededeelingen te verstrekken over de tallooze officieren, die in Huygens' briefwisseling worden genoemd. De familie van Eysinga te Leeuwarden was zoo vriendelijk, mij, door bemiddeling van Prof. D^{r}. T.J. de Boer te Amsterdam, afschriften te doen toekomen van eenige brieven van Huygens, die in haar huisarchief berusten. Aan den Heer N. Weiss, ‘secretaire de la Société de l'Histoire du Protestantisme Français’, dank ik afschriften van een paar brieven, die in de bibliotheek van dat genootschap te Parijs aanwezig zijn. D^{r}. H.T. Colenbrander, Directeur van het bureau der Commissie voor 's Rijks Geschiedkundige Publicatiën, heeft op allerlei wijze het uitgeven van het werk weten te bevorderen, o.a. door mij binnen korten tijd alles te verschaffen, wat ik van buiten 's lands noodig had, en Prof. D^{r}. P.J. Blok stond mij ijverig bij in het nazien der drukproeven. Aan hen allen en vele anderen mijn hartelijken dank! Bij de bewerking der volgende deelen hoop ik, dat zij mij hun steun niet zullen onthouden.

Groningen, Juni 1911.

J.A. WORP.

Het leven van Constantijn Huygens. 1596-1635.

Hoofdstuk I.

Het geslacht Huygens stamt uit Brabant. In dat gewest leefden Cornelis Huygens, de oudste der familie, wiens naam bekend is geworden, zijn zoon Laurens en zijn kleinzoon Cornelis. Deze laatste woonde in het dorp Ter Heide bij Breda en was gehuwd met Geertruyd Bax, die tot eene deftige Brabantsche familie behoorde. Haar vader Christiaan Bax bezat een kasteeltje in het dorp Weelde bij Turnhout en de Baxen hebben zich onderscheiden als trouwe dienaren van het huis Nassau. Uit het huwelijk van Cornelis Huygens en Geertruyd Bax werd den 22sten April 1551 Christiaan Huygens geboren. Hij was de jongste der vijf kinderen van het echtpaar, kwam ter wereld kort nadat zijn vader overleden was en verloor, toen hij vijf jaar oud was, zijne moeder. Door verwanten werd hij in het naburige dorp Loon opgevoed en studeerde daarna te Douai in de rechten. De rechtspraktijk leerde hij bij den advokaat Arneide te Brussel en bij Diderik van Liesveld, die later kanselier van Brabant is geweest; door diens voorspraak werd hij in 1578 één der vier secretarissen van prins Willem van Oranje[1].

Zoo werd dan Christiaan Huygens op 27-jarigen leeftijd opgenomen in de hofhouding van den Prins, die, in weerwil van de slechte tijdsomstandigheden, weelderig was ingericht. Zijne ambtgenooten waren Bruynink, Milander en Berlicom; zijne gage bedroeg slechts 200 pond[2], maar waarschijnlijk waren er vele emolumenten aan het ambt verbonden. En welk eene omgeving voor een intelligenten jongen man! Hij werd er bevriend met Marnix[3], die in 's Prinsen hofhouding de eerste plaats bekleedde, en met zijn huisgezin[4].

1) Zie voor het bovenstaande: de genealogie van het geslacht Huygens in *Dagboek van Constantijn Huygens .... uitgegeven door* J.H.W. Unger (*Bijlage van Oud-Holland*, 1885), Bijlage D; *Fragment eener autobiographie van Constantijn Huygens*, *medegedeeld door* Dr. J.A. Worp, in *Bijdr. en Meded. v.h. Historisch Genootschap* XVIII, 1897, blz. 2-5; *Mededeelingen van Maurits Huygens* in Theod. Jorissen, *Constantin Huygens. Studiën*, I, Arnhem, 1871, blz. 345, 346.
2) Vgl. *Brieven en onuitgegeven stukken van Jonkheer Arend van Dorp .... uitgegeven door* Mr. J.B.J.N. Ridder De van der Schueren, I (*Werken v.h. Hist. Gen.*, *Nieuwe Serie*, No. 44), 1887, blz. 294.
3) Vgl. *Autobiographie*, blz. 36.
4) In 1579 schreef hij een aardig Fransch vers in het album van Maria, eene der dochters van Marnix (mededeeling van Dr. A. Elkan; het album bevindt zich in het Britsch Museum, Sloane MS., 851.)

Hij sloot er vriendschap met Justinus van Nassau, den natuurlijken zoon van prins Willem, en met een groot aantal stoutmoedige krijgsoversten, met de ruiteraanvoerders Paulus en Marcelis Bax, die van Huygens geene familie van moederszijde waren[1)], met den onkwetsbaren Karel van der Noot, met Emmery van Lyere en anderen. En een secretaris van den Prins had in dien rumoerigen tijd geen saai bureauleven. Zoo werd Huygens b.v. naar Londen gezonden, om een knaap, die daar als gijzelaar in het huis van den Spaanschen gezant bewaakt werd, op te lichten, en hij volbracht die taak met levensgevaar[2)].

Na den moord op den Prins werd Christiaan Huygens één der vijf secretarissen van den pas opgerichten Raad van State[3)]; hij heeft dat ambt bijna veertig jaren lang bekleed en was ten slotte de eenige secretaris van dat college. Ook die betrekking was niet altijd zonder gevaar. In 1591 werd hij, naar het leger reizende, door den vijand gevangen genomen en naar Nymegen gebracht, maar voor losgeld weer vrijgelaten[4)]. In 1594 maakte hij met leden van den Raad van State het beleg van Groningen mede[5)]. Intusschen werd de betrekking tot de Oranje's niet verbroken; Christiaan Huygens bleef een vertrouwd vriend van Louise de Coligny[6)] en in 1611 werd hij naar Brussel gezonden, om op te komen voor de belangen van prins Maurits in de zoutmijnen van Bourgondië, waarin ook de Aartshertogen deel hadden[7)].

In 1592 is Christiaan Huygens op 40-jarigen leeftijd getrouwd met Susanna Hoefnagel[8)]; de bruiloft werd met groote plechtigheid gevierd in het Admiraliteits- of Prinsenhof op den Oudezijds-Voorburgwal te Amsterdam[9)]. De bruid was de 31-jarige jongste dochter van Jacob Hoefnagel en Elisabeth Vezeler. De Hoefnagel's en Vezeler's waren rijke Antwerpsche kooplieden. Joris Vezeler, de grootvader van moederszijde van Susanna, was een beroemd zilversmid en handelaar in juweelen; hij verheugde zich in de gunst van Frans I en werd intendant der Koninklijke Spaansche Munt in de Nederlanden[10)]. Ook Jacob Hoefnagel was schatrijk; in 1576 leende hij aan de stad Antwerpen ƒ 300.000, om de muitende Spaansche soldaten te bevredigen[11)]. Maar

1) Vgl. *Autobiographie*, blz. 4.
2) Den 22sten Dec. 1636 schreef zijn zoon Constantijn uitvoerig over dezen gevaarlijken tocht aan Hooft, die het verhaal in zijne *Nederlandsche Historien* (1703, blz. 777-781) opnam. Ook Van Reyd maakt er melding van in zijne *Ned. Historie*, fol. 71.
3) In Sept. 1584 waren Jan Houfflin, Gysbert van Zuylen, Jan van Langen en Herman Winhof zijne ambtgenooten (mededeeling van Mr. P.G. Bos, Adjunct-archivaris aan het Rijksarchief te 's Gravenhage.)
4) Vgl. Bor, *Ned. Oorlogen*, III, fol. 563.
5) Vgl. *Gedenkboek der Reductie van Groningen in* 1594, Groningen, 1894, blz. 76, 96.
6) Vgl. *Autobiographie*, blz. 28. In de *Correspondance de Louise de Coligny*, *Princesse d' Orange* (1555-1620) *recueillie par* Paul Marchegay .... Paris, 1887, zijn 19 brieven van haar aan Christiaan Huygens uit de jaren 1585 tot 1591 opgenomen.
7) Vgl. *Autobiographie*, blz. 87.
8) Den 26sten Aug. werden zij te Amsterdam in huwelijk ingeteekend (vgl. *De Navorscher*, 1855, blz. 218).
9) Vgl. *Autobiographie*, blz. 7.
10) T.a.p., blz. 10.
11) Vgl. F. Halma, *Tooneel der Vereenigde Nederlanden*, II, blz. 402, aangehaald door A.D. Schinkel, *Bijdrage tot de kennis van het karakter van Constantijn Huygens, ontleend uit aanteekeningen wegens het beheer zijner goederen*. 's Gravenhage, 1842, blz. 32, Noot.

een groot deel van het vermogen der Hoefnagel's was tengevolge der tijdsomstandigheden verloren gegaan; na de inneming van Antwerpen week Susanna's moeder, die weduwe was geworden, met haar uit en woonde te Hamburg en te Staden. Op uitnoodiging van Christiaan Huygens, die Susanna vroeger had leeren kennen, kwam zij naar de Noordelijke Nederlanden en trad in den echt met den secretaris van den Raad van State.

Uit het huwelijk van Christiaan Huygens en Susanna Hoefnagel werden twee zoons en vier dochters geboren. Voor den oudsten zoon Maurits (geb. 12 Mei 1595) stonden prins Maurits, de Raad van State en Maria van Oranje en Nassau, gravin van Hohenlo, als peters; voor Constantijn, die den 4^{den} Sept. 1596 ter wereld kwam, de Raad van Brabant, Justinus van Nassau en de stad Breda. Christiaan Huygens eerde door deze keuze zijn vriend Justinus van Nassau, den zoon van zijn onvergetelijken meester, koos den Raad van Brabant, omdat zijn geslacht uit dat gewest stamde, en Breda, omdat hij zelf in de buurt geboren was en de stad eene heerlijkheid der Nassau's was. Constantijn Huygens werd in de Hofkerk te 's Gravenhage gedoopt in tegenwoordigheid van Justinus van Nassau, van Nicolaas Bruynink, Andreas Hessels en Lodewijk Meganck, die den Raad van Brabant vertegenwoordigden - de beide eerstgenoemden waren ook raad van Prins Maurits - en van Agneta van der Haghe, de echtgenoote van Godevaert Montens, burgemeester van Breda. Daar Justinus van Nassau er niet op stond, dat de knaap zijn naam zou dragen, besloot Christiaan Huygens, zooals hij aan burgemeesters en schepenen van Breda schreef, ‘ten aensien van U E. standtvasticheit ofte constantie in dese U E. benarde gelegenheit ..... mijnen soon daervan een memorie te doen dragen in sijnen naem, dien ick van wegen ende om U E. aller vrome constancie, Constantinus oyck heb den naem gegeven, waermede ick hope, dat hy naemaels voor U E. onderdanich dienaer sal bekent wesen’[1)].

Na deze beide zoons kreeg het echtpaar Huygens nog vier dochters, Elisabeth (geb. 1598), die op 14-jarigen leeftijd stierf, Geertruyd (geb. 1599), Catharina (geb. 1601), gestorven toen zij 16 jaar was, en Constantia (geb. 1602). De familie bewoonde een huurhuis in de Nobelstraat.

Maurits en Constantijn kregen de zorgvuldigste opvoeding[2)], die men zich denken kan. Christiaan Huygens toch was niet alleen een zeer verstandig man, die veel van de wereld gezien had en warm voelde voor wetenschap en kunst, maar hij wijdde ook al zijn vrijen tijd aan zijne kinderen. Al spelende leerde hij hen op zeer jongen leeftijd lezen en keurig en correct schrijven. Zelfs op 80-jarigen leeftijd schreef Constantijn, als hij het er op gezet had, het fraaiste schoonschrift. De jongens leerden verder van hun vader de noten en intervallen aan de knoopen van hun wambuis en dan nazingen en noten treffen.

1) Vgl. over den doop en den naam Constantijn: *Autobiographie*, blz. 14, 15; A.D. Schinkel, *Nadere bijzonderheden betrekkelijk Constantijn Huygens en zijne familie*, II, 1856, blz. 1-9; *Mededeelingen van de Vereeniging ter beoefening der geschiedenis van* '*s Gravenhage*, II, 's Gravenhage, 1876, blz. 28-31; *Dagboek*, t.a.p. - Zie over de pillegiften aan den jongen wereldburger vereerd: *Dagboek*, t.a.p., en Schinkel, t.a.p.

2) Zie over de opvoeding van Constantijn de *Autobiographie*, die voornamelijk daarover handelt, het *Dagboek*, blz. 1, 6-9, en *De vita propria sermones inter liberos* in *De Gedichten van Constantijn Huygens*, *naar zijn handschrift uitgegeven door* Dr. J.A. Worp, Groningen, VIII, 1898, blz. 181-189.

Zij leerden verder van hem zich gemakkelijk en sierlijk te bewegen en te dansen; toen een predikant, die op bezoek kwam, dat op hoogen toon afkeurde, kreeg hij van Vader Huygens den wind van voren.

Toen hij zes jaar oud was, leerde Constantijn in korten tijd viool spelen van een Engelschman, die onder Marcelis Bax diende; twaalf jaren later nam hij die studie weer op. Op later leeftijd herdenkt hij nog, hoe hij als kleine jongen op een muziek partijtje te Amsterdam, ten huize van Jean Louis Calandrini, in het bijzijn van Jan Pietersz. Sweelinck, terwijl hij viool speelde, van zijne muziek had opgekeken, den draad was kwijt geraakt en in tranen was uitgebarsten. Op zijn zevende jaar leerde Constantijn, te gelijk met zijn broer, het bespelen van de luit. Toen de lessen zouden beginnen, was Hieronymus van Someren, hun leermeester, verbaasd, dat hij aan zulke kleine jongens les moest geven op een zoo moeilijk instrument. In een paar jaren bracht Constantijn het vrij ver op de luit, waarmede hij dikwijls zijn zingen begeleidde. Later kwam nog de theorbe, het spinet en, op vrij hoogen leeftijd, de guitaar. Het is dus niet vreemd, dat in Huygens' leven de muziek eene ruime plaats innam.

Toen Constantijn zeven jaar oud was, leerde hij de beginselen van het Fransch van Dominique, den voorlezer in de Fransche kerk in den Haag. En daar Vader Christiaan zijne jongens niet naar eene school wilde sturen, kwam nu de tijd, dat zij aan gouverneurs werden toevertrouwd. In Mei 1604 werd Joannes Brouart als huisgenoot opgenomen. Hij was, evenals zijn tweelingbroer Thomas, een zoogbroeder van prins Frederik Hendrik en was ten huize van een Fransch edelman opgevoed. Om de kinderen te noodzaken niets dan Fransch te spreken in tegenwoordigheid van den jongen man, die later te Leiden in de medicijnen heeft gestudeerd en zich daarna als dokter te Londen vestigde, werd de fictie volgehouden, dat hij geen woord Nederlandsch kende. En niet alleen werd op uitspraak en kennis van woorden gelet, ook de grammaire werd deugdelijk beoefend en, zooals in dien tijd gebruikelijk was, de dramatische kunst te hulp geroepen. De jongens voerden nl. met eenige anderen in het huis van Vader Huygens het treurspel *Abraham sacrifiant* (1552) van Theodorus Beza op, in tegenwoordigheid van Louise de Coligny, hare stiefdochters en Joannes Uytenbogaert. De secretaris van den Raad van State achtte het niet beneden zich, zijne jongens te wijzen, met welke stembuiging en gesticulatie, die heel natuurlijk moesten zijn, zij hunne rol moesten voordragen.

Louise de Coligny was geen vreemde voor den kleinen Constantijn. Bijna elke week bezocht hij haar, zong en speelde op de luit en wandelde uren lang met haar in den tuin, pratende over allerlei onderwerpen. En zij was wel zoo vriendelijk om te zeggen, dat zij hem nooit liet gaan zonder wijzer te zijn geworden. Die goede verstandhouding heeft geduurd, totdat de godsdiensttwisten, waarin de Prinses eene andere partij had gekozen dan haar jong vriendje, nu jongeling geworden, eene verkoeling teweeg brachten.

Brouart bleef anderhalf jaar in het huis van Christiaan Huygens en werd opgevolgd door Jacobus Anraet, die ook te Leiden studeerde. Ook hij is anderhalf jaar gouverneur van de kinderen geweest en is doorgegaan met het doceeren van Latijn, waarmede zijn voorganger was begonnen. Anraet werd opgevolgd door Johan Dedel, die van Nov. 1606 tot Aug. 1613 de leermeester van de beide jongens is geweest en aan wien zij een groot deel van hunne vorming te danken hadden. Evenals zijne beide voorgangers was Dedel student te

Leiden; hij is daar in de rechten gepromoveerd, met een nichtje van de Huygens'en getrouwd en later president geworden van het Hof van Holland. Dedel is altijd een trouwe vriend van Constantijn gebleven.

Nu werd de studie van het Latijn ernstig ter hand genomen, maar ook weer op eigenaardige wijze. Vader Huygens maakte eene bloemlezing uit verschillende Latijnsche grammatica's, waarbij hij alles wat gemist kon worden ter zijde liet en de meest noodzakelijke voorbeelden en regels uitkoos; die regels vatte hij in enkele versregels samen. Deze verkorte grammatica gaf hij zijne jongens in handen en Constantijn was ook op lateren leeftijd zoo ingenomen met die methode, dat hij zijne eigen zoons de Latijnsche grammatica heeft laten leeren naar dit compendium van Vader Christiaan. Al spoedig volgden nu de regels der Latijnsche prosodie, waarmede het schrijven van kleine, later van grootere, verzen gepaard ging, zooals in dien tijd en nog lang daarna de gewoonte was. Het schrijven van Latijnsche verzen viel bijzonder in den smaak van Constantijn; zijn eerste versje is van 18 Dec. 1607 en het is door vele, ook groote gedichten gevolgd. Vader Christiaan moedigde die liefhebberij zeer aan en pronkte ook wel met de verzen van zijn zoontje; o.a. liet hij het gedicht *Vidua quaedam ex Petronio arbitro*[1] - een vreemd onderwerp voor een 12-jarigen jongen - door den Franschen gezant Jeannin bewonderen. Toen Constantijn in 1610 met zijn vader naar Amsterdam was geweest, bezong hij die reis in een deftig gedicht, dat voor een deel uit versregels van Vergilius was samengesteld[2]. Als Vader zelf nog eens een Latijnsch distichon poogt te maken, zegt de bengel hem in een versje, dat, als groote dichters zich vele vrijheden in de maat veroorloven, Vader bepaald een groot dichter is[3]. Constantijn heeft zich in zijne jonge jaren groote vaardigheid verworven in het schrijven van Latijnsche gedichten en hij heeft die vaardigheid tot op hoogen leeftijd behouden, want zijn leven lang heeft hij Latijnsche verzen geschreven.

Toen Constantijn dertien jaar was, begon hij met het Grieksch. Vader Huygens had daarvan veel vergeten, maar hij droeg Dedel op de onmisbare grammatische regels zoo duidelijk en kort mogelijk samen te vatten. Te gelijk met het Grieksch werd de wiskunde beoefend; daarin kregen de jongens les van Samuel Clootius. Na elke les doceerde Constantijn het geleerde aan zijn gouverneur Dedel. Ook lichaamsoefeningen werden niet verwaarloosd; de knapen leerden springen, schaatsenrijden - daarin was Dedel hun leermeester - paardrijden en zwemmen; het laatste heeft Constantijn echter nooit kunnen leeren. Bij de rhetorica paste Vader Huygens weer zijne beproefde methode toe; alle belangrijke regels werden in enkele bladzijden samengedrongen. Dan moesten de jongens flink gestelde stukken uit het hoofd voordragen, zonder eenige verlegenheid en op eene wijze, die paste aan het hof en niet aan de school. Des Zondags na de kerk werden de jongens opmerkzaam gemaakt op het goede en het slechte in de voordracht van den predikant, dien zij gehoord hadden, en hun op het hart gedrukt, in de allereerste plaats bij hun spreken volkomen natuurlijk te zijn. Ook besprak hij met hen de redevoeringen in de werken van Livius, Curtius, Sallustius en Tacitus opgenomen, en wees hun op datgene,

1) Vgl. *Gedichten*, I, blz. 14.
2) T.a.p., blz. 18.
3) T.a.p., blz. 6.

wat hij daarin bewonderde en afkeurde. Aan dat onderricht dankte Constantijn het, dat hij zich later zeer gemakkelijk uitdrukte, als hij vorsten moest toespreken of in eene groote vergadering het woord voeren, en dat hij gemakkelijk eene rede in elkaar zette.

Ook de beeldende kunst werd bij de opvoeding niet vergeten. Vader Huygens betreurde het zeer, dat hij geen verstand had van schilderijen, en had dikwijls gezien, dat overigens talentvolle menschen wegens dat gebrek in hunne kennis werden uitgelachen, in een tijd, dat men in elk huis schilderijen aantrof. Hij wilde zijne zoons daarvoor behoeden en liet hen daarom teekenen leeren. Het liefst had hij Jacob de Gheyn als hun leermeester gehad, maar toen deze niet wilde, werd Hendrik Hondius gekozen. Van zijn neef Jacob Hoefnagel, een bekend kunstenaar, die een tijd lang aan het hof te Weenen verbonden is geweest, heeft Constantijn ook iets van miniatuurschilderen geleerd. Die kunst heeft hij later niet of weinig beoefend, maar hij was vaardig met de teekenstift en is zulk een liefhebber en kenner van schilderijen geworden, dat hij reeds in 1631 de grootheid van Rembrandt en Lievens, toen nog baardelooze jongelingen, kon voorspellen. Met tal van schilders heeft hij later in betrekking gestaan. Ook boetseeren heeft Constantijn geleerd.

In 1613 verliet Dedel het huis van Christiaan Huygens en promoveerde den 13^{den}. Juli te Leiden in de rechten; Constantijn schreef voor die gelegenheid twee Latijnsche gedichten[1)], de eerste van hem, die gedrukt werden. De jongens kregen geen nieuwen gouverneur, maar Vader Huygens keek om naar een geschikt persoon, om hen in te wijden in logica en wijsbegeerte. Hij vestigde zijne keuze op George Eglishem, een Schot, die doctor was in de medicijnen, zich in ons land bevond en eenige vinnige pamfletten had geschreven tegen Conrad Vorstius, één der leiders van de Remonstranten, die tot professor te Leiden was benoemd maar aan wien nooit toegestaan is dat ambt te vervullen. Aan dezen Eglishem droeg Christiaan Huygens, die een vurig Contra-remonstrant was, de leiding der wijsgeerige studies van zijne zoons op. Maar hij deed eene slechte keuze. De jongens - er waren behalve Maurits en Constantijn Huygens nog een paar anderen, die aan Eglishem's lessen deelnamen - vonden den pedanten Schot buitengewoon vervelend en het is niet aan hem te danken, dat Constantijn later veel belangstelling had voor wijsgeerige vraagstukken en Baco en Descartes heeft kunnen waardeeren.

Deze studie werd afgewisseld met lichaamsbeweging. De jongens leerden exerceeren en omgaan met piek en musket, want zij konden geroepen worden om het vaderland te verdedigen. Verder leerden zij schermen, worstelen, dansen en omgaan met paarden.

Bij dat alles kwamen nog aardrijkskunde, natuurkunde - vooral de optica trok Constantijn bijzonder aan en is dat zijn heele leven blijven doen - meetkunde, die hij leerde - zonder dat zijn vader het wist, en waarop deze zoo trotsch was, dat hij het werk van zijn zoon aan prins Maurits liet zien - handelsrekenen, Italiaansch en een beetje Romeinsch recht. En toen werden de jongens in 1616 rijp geacht voor de Universiteit. Aan weinige jongelieden is zeker in dien tijd zulk eene zorgvuldige opvoeding ten deel gevallen als aan de zoons van Christiaan Huygens.

1) Vgl. *Gedichten*, blz. 51, 52.

Maar zij genoten in hunne jeugd nog andere belangrijke voorrechten. De verhouding tusschen ouders en kinderen was in het huis van den secretaris van den Raad van State zeer innig en tevens zeer vrij. Als Vader op reis was, moesten de jongens hem in Latijnsche briefjes op de hoogte houden van wat er t'huis voorviel. En Moeder werd geplaagd, als zij voorgaf ook Latijn te kennen[1)], of als zij aan de bengels niet dat stukje van den tuin wilde afstaan, dat deze voor zich verlangden[2)]. Die goede verhouding tusschen ouders en en kinderen en tusschen de kinderen onderling is altijd gebleven. Het gezin van Christiaan Huygens was een toonbeeld van eenvoud, degelijkheid en beschaving. Staatslieden en geleerden waren er even welkom als de oude houwdegens, die met den secretaris over den moeielijken tijd van den opstand tegen Spanje spraken en prins Willem herdachten.

De jeugd van Constantijn Huygens was niet volkomen onbewogen; er waren enkele voorvallen, die grooten indruk op hem maakten. Toen Vader Christiaan in het najaar van 1611 naar Brussel werd gezonden[3)], nam hij zijn 15-jarigen zoon mee. Zij logeerden bij den bekenden historieschilder Raphael van Coxie, die pleizier had in het teekenen van den jongen en zijn portret schilderde. En er werd zooveel gepraat over den jongen vreemdeling, die goed musiceerde en aardige Latijnsche verzen schreef, dat een katholiek geestelijke Vader Christiaan voorstelde, hem eenige jaren aan de zorgen zijner orde toe te vertrouwen, onder de belofte, dat er geene pogingen zouden worden aangewend, om hem van godsdienst te doen veranderen. Toen Christiaan Huygens zijn zoontje vroeg, of hij bij de eerwaarde paters wilde blijven, en na een weigerend antwoord hem aanspoorde, die weigering in een paar Latijnsche versregels te motiveeren, was Constantijn zoo verlegen, dat hij niets kon bedenken[4)]. De ondervindingen van het volgende jaar waren droeviger. Christiaan Huygens werd in Februari te Middelburg ernstig ziek en door zijne vrouw en Constantijn naar den Haag teruggevoerd[5)]. En een paar maanden later stierf Constantijn's oudste zuster Elisabeth op 14-jarigen leeftijd.

In 1614 schreef hij een Fransch bruiloftsdicht bij het huwelijk van jhr. Philips van Lake, gezegd Hautain, en Louise van der Noot, en vertaalde dat in het Nederlandsch[6)]; het is één der eerste Nederlandsche gedichten, die wij van hem kennen. Het volgende jaar schreef hij weder een Fransch gedicht bij het huwelijk van Willem van Liere, heer van Oosterwijk, en Maria van Leefdael[7)]; dit vers werd zelfs gedrukt.

De familie Huygens was in 1613 van de Nobelstraat naar de Pooten verhuisd, om in het volgende jaar een huis in het Voorhout te betrekken. Daar woonde men in eene geheel nieuwe omgeving. Tot de buren behoorden François van Aerssen met zijn gezin, waarmede de Huygens'en zeer bevriend werden, en Sara Adriana van Trello, de weduwe van Frederik van Dorp, met verscheiden groote kinderen. Met de zuster van Sara Adriana, Lucretia van Trello, die veel ouder was dan hij, sloot Constantijn innige vriendschap. En ééne der stiefdochters van Mevr. van Dorp, Dorothea, maakte grooten indruk op

1) Zie brief No. 3.
2) Vgl. *Gedichten*, I, blz. 33, *Rondeau*.
3) Zie boven, blz. XXVIII.
4) Vgl. *Autobiographie*, blz. 89.
5) T.a.p., blz. 92, 93.
6) Vgl. *Gedichten*, I, blz. 60, 64.
7) T.a.p., blz. 73.

den jongen man. Hoewel het meisje een paar jaren ouder was, werd het eene vrijerij tusschen de beide jongelieden; vóór Constantijn's vertrek naar Leiden werden er ringen gewisseld en in den eersten tijd van zijn verblijf in de Academiestad had er eene drukke correspondentie plaats. Maar de brieven van Dorothea bleven al spoedig weg en er kwam een einde aan de verhouding[1]. Zij zijn altijd goede vrienden gebleven, maar de droevige ervaring, door den jongen man opgedaan, heeft hem jaren lang tot een vrouwenhater gemaakt.

Den 20sten Mei 1616 vertrokken Maurits en Constantijn naar Leiden; zij werden nog dienzelfden dag als juristen ingeschreven en kwamen in huis bij Hieronimus Wesel[2]. De jongelieden waren natuurlijk aanbevolen aan den beroemden Daniel Heinsius, een vriend van hun vader, en Constantijn wist zich de vriendschap te veroveren van den grooten geleerde[3]. Die omgang trok hem meer aan dan die met vele jongelui van zijn eigen leeftijd. Opgevoed in eene zeer beschaafde omgeving, vol studielust en kunstzin, kon hij zich niet voegen naar de ruwe zeden van vele zijner studiegenooten. Ook in zijne woning, waar verscheiden studenten gehuisvest waren, was er veel, dat hem tegen de borst stuitte[4]. De jonge man, die van nature een af keer had van wijn[5], kon niet meedoen aan de woeste drinkgelagen zijner makkers, ook niet als hij gewild had. Toch kreeg hij ook te Leiden goede vrienden, o.a. Willem de Groot en Johan de Hiniosa, die in hetzelfde huis woonden als hij, en Cesare Calandrini, van Italiaansche af komst, die theologie studeerde. Misschien heeft hij ook al in dezen tijd vriendschap gesloten met Johan van der Burgh en Johan Brosterhuisen, met wie hij later in drukke briefwisseling heeft gestaan. Toen hij dan ook zijne disputatie zou houden, vond hij velen bereid om te opponeeren[6]. En hij had die makkers des te meer noodig, omdat zijn broer Maurits de sleutelstad al spoedig verliet, teruggeroepen door Vader Christiaan, die tengevolge van hevig jichtlijden hulp noodig had in zijne ambtsbezigheden.

Te Leiden heeft Huygens niet al zijn tijd besteed aan zijne juridische studiën en den omgang met zijne vrienden. Hij heeft er Engelsch geleerd, zich toegelegd op het ontcijferen van geheimschrift[7] en vele Fransche verzen geschreven, die voor een deel aan Leidsche of Haagsche schoonen gericht waren[8]. In een vrij lang vers heeft hij den dood bezongen van Maurits van Nassau, een zoon van prins Maurits en Margaretha van Mechelen; het is afzonderlijk uitgegeven[9]. Hij heeft den brand gezien, waardoor op 11 Nov. 1616 het Universiteitsgebouw voor een groot deel verwoest werd, en er een Latijnsch vers op geschreven[10].

In weerwil van zijne teleurgestelde liefde en van sukkelen met zijne oogen - reeds in 1613 was hij genoodzaakt somtijds een bril te gebruiken - heeft Huygens te Leiden een gelukkigen tijd beleefd, waaraan hij later met

1) Zie het gedicht *Doris oft herder-clachte* (*Gedichten*, I, blz. 116).
2) Volgens vriendelijke mededeeling van Prof. P.J. Blok.
3) Vgl. *Sermones de vita propria*, I, vs. 317 (*Gedichten*, VIII, blz. 188), en het vors *Ad Danielem Heinsium*, vs. 47, vlgg. (*Gedichten*, I, blz. 84).
4) Vgl. No. 20.
5) Vgl. *Autobiographie*, blz. 91.
6) Zie No. 29.
7) Vgl. *Dagboek* blz. 9.
8) Vgl. *Gedichten*, blz. 85, 95, 96.
9) T.a.p., blz. 98.
10) T.a.p., blz. 85.

genoegen terugdacht. Zijn verblijf aan de Academie was heel kort, slechts 14 maanden; den 20sten Mei 1616 als student ingeschreven, disputeerde hij in de eerste dagen van Augustus 1617 'de Fidejussoribus'[1]. Prof. Cornelis van Swanenburg was voorzitter bij de plechtigheid, die door Vader Christiaan en vele belangstellenden werd bijgewoond en besloten met eene Latijnsche toespraak van den held van den dag. Na den feestmaaltijd reisde Constantijn dadelijk met zijn vader terug naar den Haag[2].

In het ouderlijke huis teruggekeerd, leerde Constantijn de rechtspraktijk, maar heel ernstig schijnt die studie niet te zijn geweest, want hij besteedde er slechts 14 dagen aan[3]. Aan bezigheid zal het trouwens den talentvollen jongen man, die voor zoovele dingen belangstelling had, niet hebben ontbroken. Hij heeft in dezen tijd eenige Latijnsche gedichten geschreven over den droevigen toestand van het vaderland, dat door burgertwisten verscheurd werd[4]. Want zoo iemand, dan was de zoon van Christiaan Huygens een goed vaderlander. In Maart 1618 ging Constantijn naar Zierikzee en werd daar opgenomen in het huis van Antonie de Huybert, een zeer gezien advokaat. De kleine, drukke man wijdde Constantijn in de geheimen der rechtspraktijk in en deze leerde op zijne beurt zijn gastheer mathesis, eene wetenschap, waarin hij het niet ver genoeg gebracht had naar zijn zin[5]. Het was een tijd van heel hard werken en Constantijn kon de Zierikzeesche jongelui geruststellen, dat hij niet in het stadje gekomen was, om hun mededinger te worden bij de Zeeuwsche meisjes[6]. Lang is hij niet te Zierikzee gebleven, want den 7den Juni vertrok hij naar Engeland[7] in het gevolg van Dudley Carleton, den Engelschen gezant in den Haag, die, evenals één zijner voorgangers, sir Ralph Winwood, zeer bevriend was met Christiaan Huygens. Hij vergezelde Carleton, die den Koning overal moest nareizen, om hem te kunnen spreken, en logeerde daarna bij Noel de Caron, heer van Schoonewal, Nederlandsch agent te Londen, die te Lambeth woonde of op zijn buiten te Bagshot, dat hij van den Koning ten geschenke had gekregen. Constantijn genoot van zijn verblijf in Engeland, hoewel hij het betreurde, dat hij telkens naar Londen moest reizen en niet genoodzaakt was voortdurend Engelsch te spreken. In de Engelsche hoofdstad vond hij vele oude kennissen, zijn neef Zuerius, zijn vroegeren gouverneur Brouart, Eglishem, sir Edward Cecyl, kolonel in dienst der Staten, Biondi, gezant van den Hertog van Savoie, en Cesare Calandrini. Hij maakte kennis met Philippe Burlamacchi, een zwager van Calandrini, die eene groote bankierszaak had, en met Marcantonio de Dominis, een vriend van Cesare. De Dominis was bisschop van Spalato geweest, maar in 1617 naar Engeland gekomen en protestant geworden; hij werd door Jacobus I met weldaden overladen - o.a. werd hij deken van Windsor - en leefde op grooten voet. Hij heeft een werk van zijn vriend Paolo Sarpi, dat tegen de

1) De disputatie is verloren gegaan en van de plechtigheid wordt geen melding gemaakt in de Acta Senatus; de datum is daardoor niet bekend.
2) Vgl. *Sermones*, I, vs. 340-368 (*Gedichten*, VIII, blz. 189), en *Gedichten*, I, blz. 102. Prof. Dr. J. van der Vliet heeft aangetoond, dat Huygens niet gepromoveerd is, maar met eene disputatie zijne Academische loopbaan heeft besloten (vgl. *Oud-Holland*, 1896, blz. 129-146).
3) Zie *Dagboek*, blz. 9.
4) Vgl. *Gedichten*, I, blz. 103-109.
5) Zie No. 41-43.
6) Vgl. *Gedichten*, I, blz. 114.
7) Vgl. *Sermones*, I, vs. 373-535, en No. 44, vlgg.

macht van den Paus was gericht, uitgegeven en later de onvoorzichtigheid begaan naar Rome terug te keeren, waar hij, weer katholiek geworden, door de Inquisitie gevangen is genomen en in de gevangenis is gestorven. Constantijn heeft hem ook later, toen hij als gezantschapssecretaris te Londen vertoefde, dikwijls gesproken en den geleerden maar ijdelen man gewaarschuwd voor den gevaarlijken stap.

De jonge Huygens heeft veel geprofiteerd van zijn eerste verblijf in Engeland. Hij kwam er met vele menschen in aanraking, werd de Engelsche taal machtig, hoorde er mooie muziek en zag de kunstschatten in de paleizen des Konings en van den hoogen adel. Hij werd door Caron aan den Koning voorgesteld, voor wien hij zong en op de luit speelde, iets waarop de jonge man niet weinig trotsch was[1)]. Met den jongen schilder de Gheyn, die te gelijk met hem naar Engeland was gekomen, maakte hij een uitstapje naar Oxford, waar hij rondgeleid werd door Eduard van Meetkereke, een Vlaming, die er studeerde, en de oude Gothische gebouwen en de Bodleiaansche bibliotheek bewonderde. Op een tochtje naar Cambridge, in gezelschap van Sir William Heydon, logeerde hij bij Thomas Howard, graaf van Suffolk, die de allerhoogste ambten heeft bekleed en, zooals de meeste zijner ambtgenooten, later wegens afpersing is veroordeeld. Hij reisde met de Engelsche afgevaardigden naar de Synode naar den Haag terug, waar hij den 2^{den} November aankwam. Constantijn vond zijne familie in den rouw wegens den dood van zijne zuster Catharina, die kort na zijn vertrek op 16-jarigen leeftijd was overleden, en zijn vaderland in beroering door de belangrijke politieke gebeurtenissen, die gedurende zijne afwezigheid waren voorgevallen. Immers Oldenbarnevelt, de Groot en Hogerbeets waren gevangen genomen en de Nationale Synode zou juist worden geopend. De jonge Huygens stond, evenals zijn vader, geheel aan de zijde der Contra-remonstranten; Vader Christiaan was een trouw dienaar der Oranje's en een conservatief man op godsdienstig gebied, en zijn zoon was het in dit opzicht geheel eens met zijn vader. Hoe Constantijn dacht over het godsdienstgeschil, kan men eenigszins opmaken uit den brief, waarmede hij in 1619 één zijner werkjes aan den zooveel ouderen Uytenbogaerdt toezond[2)].

In de eerste maanden van 1619 was Constantijn veel uithuizig. Den 7^{den} Januari ging hij in het gevolg van prins Maurits naar Utrecht en bleef daar eenige dagen. Maar het doel, dat hij er nastreefde, het verwerven eener commanderie van de ridders van St. Jan[3)], eene waardigheid, die jaarlijks een paar honderd gulden inkomen gaf, werd niet toen, maar eerst later bereikt. Met zijn vader reisde hij den 22sten Januari naar Dordrecht, om er eene vergadering van de Synode bij te wonen[4)]. En den 3^{den} Februari trok Moeder Huygens met zoons en dochters naar Amsterdam, om aanwezig te zijn bij de bruiloft van neef Marcus de Vogelaer en Geertruid van Ceulen[5)]. De de Vogelaer's waren familie van Susanna Hoefnagel, Constantijn's moeder, door de Vezeler's - Margaretha Vezeler, eene tante van Susanna, was gehuwd geweest met Joost de Vogelaer - zij waren rijke kooplieden. Dit verblijf te Amsterdam

1) Zie No. 56, en *Gedichten*, I, blz. 122.
2) Zie No. 70.
3) Zie No. 59, en *Dagboek*, blz. 3.
4) Vgl. *Dagboek*, blz. 10.
5) Vgl. *Dagboek*, blz. 3. Huygens schreef een bruiloftsdicht voor de gelegenheid (vgl. *Gedichten*, I, blz. 128).

was belangrijk voor Constantijn, omdat hij nu kennis maakte met Anna Roemers en Hooft[1]. Tusschen hem en de veel oudere dichteres ontstond al dadelijk eene aardige verhouding; Constantijn schreef verscheidene gedichten aan haar, die Anna beantwoordde[2]. En ook met Hooft is Huygens steeds bevriend gebleven. Zeer waarschijnlijk is de jonge man, die tot nu toe slechts enkele Nederlandsche verzen had geschreven, door de kennismaking met de beide bekende dichters aangespoord, meer in zijne moedertaal te dichten dan hij tot nu toe gedaan had. Niet alleen toch richtte hij een gedicht aan de rederijkerskamer 'Vreugdendal' te Breda[3], maar hij schreef ook de *Verclaringh vande XII Artijckelen des Christelicken Geloofs* en *Christelijcke bedenckingen over de Thien Geboden des Heeren*[4]; de beide laatstgenoemde werkjes werden afzonderlijk te 's Gravenhage gedrukt en het eerste beleefde al dadelijk een herdruk.

Al was Constantijn er trotsch op, dat Anna Roemers, Grotius en Heinsius zijne gedichten prezen[5], in den Haag leefde hij in een geheel anderen kring dan dien van dichters. Ook voor dien kring schrijft hij verzen, maar meestal in het Fransch. Hij bezingt de bruiloft van een Fransch officier[6], geeft zijne vreugde er over te kennen, dat prins Frederik Hendrik eenige zijner verzen heeft gelezen[7], en schrijft een 'Entrée de ballet' voor de Prinses van Chimay[8]. In het najaar van 1619 en de eerste maanden van het volgende jaar wisselt hij weer Nederlandsche verzen met Anna Roemers[9] en verkondigt in andere, in dialect geschreven, de stelling, dat de vrouw achterstaat bij den man[10]. Het uitvoerigste dier gedichten is gericht aan Lucretia van Trello, de zuster van Mevr. van Dorp en tante van Dorothea. Lucretia, die eenige jaren ouder was dan Constantijn, was eene groote vriendin van hem. Jaren later heeft hij, toen zij blind werd, tot troost voor haar zijn *Oogen-troost* gedicht en in 1663 ook haar dood bezongen. Want de vriendschap tusschen hen beiden heeft tot het einde geduurd. Constantijn heeft zich trouwens voor allen, van wie hij hield, zijn leven lang een trouw vriend betoond en zich den naam waardig gemaakt, dien hij in dezen tijd onder zijne gedichten begon te plaatsen, den naam *Constanter*.

Hoofdstuk II.

In Augustus 1617 was Constantijn uit Leiden in het ouderlijk huis teruggekeerd. Twee malen had hij gedurende korten tijd iets van de rechtspraktijk geleerd, maar hij had zich niet als advokaat gevestigd. Hij had eene reis naar

1) Zie *Dagboek*, blz. 10, waar staat: 'Annae Roemer innotui et Hoofdio caeterisque.' Nu is wel t.a.p. op het jaar 1621 aangeteekend: 'Hoofdio innotui', maar dat hij dezen in 1620 al kende, blijkt uit een gedicht in dat jaar geschreven (vgl. *Gedichten*, I, blz. 195).
2) Vgl. *Gedichten*, I, blz. 129, 130, 134, 135, 140.
3) T.a.p., blz. 135.
4) T.a.p., blz. 143, 147.
5) Zie het vers aan de kamer 'Vreugdendal' in *Gedichten*, I, blz. 134, 135.
6) T.a.p., blz. 137.
7) T.a.p., blz. 132.
8) T.a.p., blz. 169.
9) T.a.p., blz. 161, 163.
10) T.a.p., blz. 160, 171, 182.

Engeland gedaan, zijne kennis in vele vakken uitgebreid, veel gelezen, zich met vele liefhebberijen bezig gehouden, zich bewogen in den ruimen kring der vrienden en kennissen zijner familie en vele Latijnsche, Hollandsche en Fransche gedichten geschreven. Maar, terwijl broer Maurits sedert 1617 zijn vader hielp op de secretarie van den Raad van State, was Constantijn in het voorjaar van 1620, dus 2½ jaar nadat hij de Universiteit had verlaten, nog niet in het practische leven. Naar alle waarschijnlijkheid had Vader Christiaan, die een practisch man was, meermalen eene passende betrekking gezocht voor zijn talentvollen jongsten zoon, maar waren zijne pogingen mislukt. En toen nu in het voorjaar van 1620 François van Aerssen door de Republiek als buitengewoon gezant naar Venetië werd gezonden, liet Christiaan Huygens den bekwamen diplomaat, die een vriend van hem was, door Constantijn vergezellen. De jonge man zou dus thans in de diplomatie worden opgeleid en behoorde nu tot het gevolg van jongelieden, dat, volgens de gewoonte van dien tijd, deels op eigen kosten, onze gezanten begeleidde.

Aerssen had in last, het pas gesloten tractaat tusschen Venetië en de Republiek der Vereenigde Nederlanden over te brengen, den Senaat van de machtige koopstad aan te sporen een werkzaam aandeel te nemen in den strijd tegen Spanje en Oostenrijk, de protestantsche Grauwbunders in zijne bescherming aan te bevelen en zoowel de Venetiaansche Republiek als de Duitsche vorsten, wier gebied hij doortrok, op te wekken, om den Koning van Boheme, Frederik V van de Paltz, te steunen. Hij vertrok den 25sten April met zijn gevolg uit den Haag. Met smart zagen de ouders hun ‘lieven soone Constantyn’ gaan; ‘Godt wil hem over al syn leydsman syn, Amen’, schreef Vader Christiaan in zijn dagboek, waarin hij dag en uur van het vertrek opteekende. Tot Keulen deed men de reis[1)] in rijtuigen en vandaar tot dicht bij Frankfort Rhijnopwaarts in een paar schuiten, die door een paard werden getrokken en begeleid door eenige ruiters. Men gebruikte het middagmaal en sliep in de eene of andere stad, waar men voorbij kwam en waar de reizigers tevens eens rondkeken. In Heidelberg bleef Aerssen een paar dagen en daar werd Constantijn voorgesteld aan de Keurvorstin-Moeder, Louise Juliana, eene dochter van Willem van Oranje en Charlotte van Bourbon, aan wie hij een brief van aanbeveling had van hare stiefmoeder Louise de Coligny, en door wie hij allervriendelijkst werd ontvangen. Van Heidelberg reed men in rijtuigen naar Rothenburg, waar de markies van Ansbach, generaal van het leger der verbonden Duitsche vorsten, begroet werd, en na een kort oponthoud vandaar naar Stuttgart, waar Aerssen confereerde met den Groothertog van Wurtemburg. Over Tübingen en Schaffhausen werd de reis voortgezet naar Zürich, terwijl het gezantschap tot de grens van Zwitserland steeds door een aantal ruiters werd begeleid. Te paard reisde men verder over Chur naar den Splügen, die werd overgetrokken, en van Chiavenna over Morbegno naar Bergamo; het was een moeilijke tocht. Over Brescia, waar men een paar dagen rust nam, Verona, Vicenza en Padua werd de tocht voortgezet en den 13^{den} Juni werd Venetië bereikt. Dadelijk na

1) De meeste brieven, door Huygens op deze reis aan zijne ouders geschreven, zijn verloren gegaan, maar zijn reisjournaal is bewaard gebleven; het is door mij uitgegeven in *Bijdragen en Mededeelingen v.h. Hist. Gen.*, XV, 1894, blz. 62-153. Zie ook *Sermones de vita propria*, I, vs. 559-850 (in *Gedichten*, VIII, blz. 125, vlgg.).

zijne aankomst zond Aerssen den jongen Huygens, dien hij tot secretaris van het gezantschap had aangesteld, naar den Doge, Antonio Priuli, om eene audientie aan te vragen, en deze complimenteerde den jongen man wegens het uitstekende Italiaansch, dat hij sprak. Den 16^{den} Juni had de plechtige intocht plaats, waarvoor de gezant met zijn gevolg zich eerst weer buiten de stad begaf. Ook verder werd aan het gezantschap te Venetië alle mogelijke eer bewezen, zelfs werd aan de heeren het arsenaal getoond, waarin anders vreemdelingen nooit werden toegelaten. Maar tot bescherming van de Grauwbunders en tot het steunen van den Koning van Boheme was de Senaat van Venetië niet te bewegen en Aerssen vertrok weer den 5^{den} Juli, nadat hij met een grooten gouden keten, zijn zoon en Huygens met een kleineren waren vereerd. Constantijn had te Padua in de rechten willen promoveeren, maar daartoe ontbrak de tijd, en Aerssen ried hem ook af, over Frankrijk terug te reizen en zich te Orleans den doctoralen graad te verwerven[1)]. Zoo reisde Huygens dan met het gezantschap terug ongeveer langs denzelfden weg als op de heenreis, behalve dat nu Bazel werd aangedaan; vandaar reed men in koetsen over Straatsburg, Spiers en Worms naar Oppenheim, om dan in schuiten den Rhijn af te zakken tot Nymegen. Den 7^{den} Augustus kwam het gezantschap in den Haag terug.

Huygens heeft op deze reis ontzaglijk veel gezien. Onze voorouders beschouwden de natuur op eene andere wijze dan wij en waren o.a. zeer spaarzaam met natuurbeschrijvingen. Zij waren door den zwaren tijd, dien zij beleefden, er waarschijnlijk zoo aan gewend, de wereldsche zaken alleen uit een practisch oogpunt te bekijken, dat de natuur hen zelden in verrukkking bracht. Dat bespeuren wij ook uit Huygens' reisjournaal[2)]; zelden is hij onder den indruk van de prachtige natuur, die hij voor het eerst van zijn leven aanschouwt. Toch bewondert hij den waterval bij Schaffhausen en het meer van Zürich en is getroffen door de woestheid van den Splügen; over de Italiaansche meren laat hij zich echter niet uit. Daarentegen gaat hij, als hij er maar eenigszins tijd voor heeft, in de steden alles zien, wat merkwaardig is, en verzuimt ook niet bibliotheken te bezoeken en kennis te maken met beroemde geleerden. In Italië zijn het vooral de classieke oudheden, die zijne aandacht trekken en hem telkens de Latijnsche schrijvers doen aanhalen. Ook de zeden en gewoonten der verschillende volken boezemen hem belangstelling in; in Zwitserland bewondert hij de volmaakte orde, in Italië treft hem de zedeloosheid[3)]. De eerbewijzen, die aan het gezantschap bewezen worden in de steden, waar het doortrekt, worden nau wgezet geboekt en de merkwaardige gebouwen, die hij ziet, nauwkeurig beschreven. Maar hij is opgewonden over de prachtige muziek, die hij hoort in de Academia Philarmonica te Verona en in eene kerk te Venetië, waar Claudio di Monteverde bij de uitvoering van ééne zijner composities dirigeert. Te Straatsburg klimt hij op den toren van den Munster en beziet op den top een kouseband, dien de Koning van Boheme daar als aandenken had opgehangen en dien de Straatsburgers door een net van koperwerk hadden beveiligd. Hij koopt in Italië muziekinstrumenten, boeken en glaswerk, maar het schip, dat die schatten zou vervoeren,

1) Zie No. 86 en 87.
2) Zie blz. XXXVIII, Noot.
3) Vgl. *Gedichten*, I, blz. 186.

wordt door een Barbarijschen zeeroover genomen[1] en daardoor bezit hij geen zichtbaar aandenken aan zijne belangwekkende reis. Doch hij heeft zijne kennis en ondervinding belangrijk verrijkt en zich de gunst verworven van Aerssen, die in zijn rapport aan de Staten Generaal schrijft over 'Constantin Huygens, denwelcken ick in qualiteyt als secretaris van de ambassade hebbe gebruyct, waerinne hij hem oock met goet verstant, beleyt ende respect wonderlicken wel heeft gedragen ende gequeten, meriterende dat in voorvallende occasien bij uwe Ho. Mo. opt employ van zijnen persoon gelet worde'[2].

In den Haag teruggekeerd, stelde Huygens, in opdracht van prins Maurits, het Latijnsche opschrift op voor het grafmonument der Oranje's in de Nieuwe Kerk te Delft[3], schreef eene satyre en een herdersdicht in het Latijn[4] en wisselde Nederlandsche gedichten met Hooft, met Anna Roemers en hare zuster Tesselschade[5]. Den 23sten Jan. 1621 vertrok hij naar Londen als secretaris van een gezantschap, plechtig vaarwel gezegd door Hooft met het sonnet *Behouden reis naer Engeland*[6].

Zoo bezocht Huygens dan Engeland voor de tweede maal, thans als officieel persoon. Het gezantschap bestond uit zes leden der Staten-Generaal; het had de opdracht, den Koning er op te wijzen, dat Spanje's macht door den in Duitschland bestaanden toestand steeds grooter werd, en hem aan te sporen de Protestanten te helpen. Maar er werd niets bereikt; Jacobus I zon op middelen, om een huwelijk tot stand te brengen tusschen zijn zoon, den lateren Karel I, en eene Spaansche prinses, en liet daarom de Protestanten en zijn schoonzoon Frederik V van de Paltz, die pas als Koning van Boheme onttroond was, in den steek. Er werden dus van zijn kant slechts vage beloften gegeven en uitvluchten gezocht tegenover de gezanten, die ook waarlijk niet opgewassen waren tegen Engelsche staatslieden; zij kenden nauwelijks eene vreemde taal en waren niet in staat een eenigszins lastig stuk op te stellen. De secretaris kreeg al het werk te doen en moest dan nog bovendien, als de heeren 's middags aan tafel zaten, aan het hoofd der jonge edelen, die het vleesch opdroegen, de eetzaal binnentreden[7].

Gedurende zijn tweede verblijf in Engeland kwam Huygens veel aan huis bij Cecyl, bij Dr. Mayerne, een beroemd geneesheer, die met eene Hollandsche vrouw getrouwd was, en bij de weduwe van sir Ralph Winwood. Hij leerde er verder Raphael Thorius kennen, een dokter, die tevens Latijnsch dichter was, en Cornelis Drebbel, den wonderman, die allerlei uitvindingen had gedaan en, na lang in Weenen geleefd te hebben, zijne laatste levensjaren in Engeland doorbracht.

Den 30sten April keerde Huygens met het gezantschap naar den Haag terug. In Mei schreef hij een huwelijksdicht voor zijn vriend Cesare Calan-

1) Vgl. *Sermones*, I, vs. 770-777 (*Gedichten*, VIII, blz. 201).
2) Vgl. *Berigten van het Hist. Gen.*, V, 1, 1853, blz. 89. Het rapport van Aerssen is daar, blz. 44-137, uitgegeven door Jhr. C.A. Rethaan Macaré.
3) Vgl. No. 90.
4) Vgl. *Gedichten*, I, blz. 188, 191.
5) T.a.p., blz. 195, vlgg.
6) T.a.p., blz. 201.
7) Vgl. over dit verblijf in Engeland, brief 97-106, en *Sermones*, II, vs. 1-20 (*Gedichten*, VIII, blz. 203). Een overzicht van hetgeen door het gezantschap verhandeld is, vindt men bij Arends Brill, *Geschiedenis des Vaderlands*, III, 3, blz. 520, vlgg.; het is geput uit het officieele rapport in het Rijksarchief te 's-Gravenhage.

drini[1] en in den zomer van 1621 bracht hij met zijne geheele familie drie weken te Amsterdam door[2]. Nu werd de kennismaking met Anna en Tesselschade Roemers hernieuwd en aan Hooft een bezoek gebracht op het slot te Muiden[3]. In het najaar voltooide Huygens het uitgebreide gedicht *Batava Tempe*. *Dat is 't Voorhout van 's Gravenhage*, waaraan hij in den zomer begonnen was. In zijn gedicht bezingt Huygens, die dweepte met zijne geboortestad, eene van hare schoonste gedeelten, waar hij met zijne ouders woonde. Na eene inleiding beschrijft hij het Voorhout in de vier jaargetijden en staat het langst stil bij den zomer; hij weeft er eene satyre doorheen op de meisjes en op al het gevrij, waarvan het Voorhout het tooneel was. Zijn gedicht zond hij aan Cats, om het te beoordeelen en uit te geven in een bundel, dien eenige Zeeuwsche dichters van plan waren bijeen te brengen. Maar al lang, voordat zijn gedicht het licht zag, reisde hij op nieuw als gezantschapssecretaris naar Engeland.

Den 5^{den} Dec. 1621 vertrokken François van Aerssen, Dirk Bas en Hendrik van Tuyll van Serooskerken naar Londen; zij hadden in opdracht om, nu het Bestand geeindigd was, Engelands openlijken steun voor de Republiek te verwerven. Mocht dat onmogelijk blijken, dan moest het gezantschap toch trachten te verhinderen, dat Jacobus openlijk voor Spanje partij koos. Wat de souvereiniteit der Oost-Indische Compagnie en handelszaken betrof - er waren vele klachten van Engelsche kooplui - mocht niets worden toegegeven. Het gezantschap ontmoette de grootste moeilijkheden. De Koning deed meer dan ooit zijn best voor een huwelijk van zijn zoon met eene Spaansche Infante en gaf daarom alles toe, wat de Spaansche gezant verlangde. De Engelsche kooplui klaagden steen en been over de Oost-Indische Compagnie en waren niet tevreden te stellen. Men kwam maar niet verder met de onderhandelingen; van Engelsche zijde was het niet anders dan uitstellen, zoeken van voorwendels en huichelen. De gezanten kregen zelfs bij wijlen scheldwoorden te hooren van ‘mallen Jacob’, zooals het volk hier te lande zeer oneerbiedig, maar zeer terecht, den Engelschen Koning noemde. Meermalen was er sprake van terugkeeren, daar zelfs Aerssen, de voornaamste diplomaat der Republiek en volkomen bekend met de manieren van het Engelsche hof, geen voortgang in de zaken kon brengen. Na een verblijf van veertien maanden kwamen de gezanten in den Haag terug, zonder iets bereikt te hebben[4].

Intusschen had Huygens veel ervaring opgedaan. Was reeds gedurende zijn vorig verblijf de goede indruk, dien Engeland en zijne bewoners bij zijne eerste reis op hem maakten, voor een deel uitgewischt, thans had hij een goed inzicht gekregen in de eigenaardige buitenlandsche staatkunde, waardoor Engeland zich altijd heeft gekenmerkt. En dat was voor hem van des te meer belang, omdat hij gaarne als helper toegevoegd wilde worden aan Caron, den agent der Staten, om dezen later op te volgen. Van Aerssen, die hem gaarne mocht lijden en groote verwachtingen van hem had, had hij verder veel geleerd. Den vrijen tijd, dien zijne ambtsbezigheden hem lieten, besteedde Huygens voor een deel aan den omgang met oude en nieuwe vrienden. Hij kwam veel met Drebbel in aanraking, met Cecyl, Thorius, Calandrini en Brouart, en hij waarschuwde

1) Vgl. *Gedichten*, I, blz. 207.
2) Zie *Dagboek*, blz. 4.
3) Vgl. *Gedichten*, I, blz. 211.
4) Vgl. Arends, t.a.p., blz. 681, vlgg.

meermalen De Dominis, om niet naar Rome te gaan en zijn verderf te gemoet te loopen. Hij was zeer bevriend met sir Robert Killigrew en zijne vrouw, in wier huis veel muziek werd gemaakt, en leerde Baco kennen, wiens geleerdheid hij zeer bewonderde, maar die hem overigens zeer onsympathiek was[1]. Misschien heeft hij in dezen tijd ook kennis gemaakt met John Donne, een beroemd kanselredenaar en dichter, van wien hij later eenige verzen vertaalde, en met den bekenden tooneelschrijver Ben Jonson[2]. En verder heeft hij in Engeland eenige grootere gedichten geschreven, o.a. *'T Costelick Mal*, eene satyre op de mode in den vorm van een brief aan Cats, die het te gelijk met het *Voorhout* heeft uitgegeven. Ook schreef hij een uitvoerig Latijnsch gedicht ter eere van de Universiteit van Oxford[3], dat daar gedrukt en door verschillende leden dier Universiteit beantwoord werd, en *De uytlandighe herder*[4], aan Heinsius opgedragen, waarin hij zijne angst uitspreekt voor het lot van zijn vaderland. Met Thorius wisselde hij vele kleinere verzen[5].

De wensch van Huygens, om als helper te worden toegevoegd aan Caron, is niet vervuld, maar zijn verblijf in Engeland heeft hem toch iets opgeleverd; hij werd nl. door Jacobus tot ridder geslagen. Den 27sten Oct. 1622 had die plechtigheid plaats en in zijn Dagboek teekende de nieuwe ridder aan, dat hij dienzelfden dag van zijn paard is gevallen.

In den Haag teruggekeerd, leefde Huygens weer hetzelfde leven als vroeger. Nu hij geen vast ambt in dienst der Staten of van den Stadhouder kon veroveren, deden Caspar van Vosbergen en Carleton moeite bij den Koning van Denemarken, dat deze hem hier te lande tot agent van dat rijk zou aanstellen[6]. Maar ook die poging is niet gelukt. En zoo bracht Huygens zijn tijd weer door met studie, lectuur en met het schrijven van verzen. Hij verkeerde weer druk in Haagsche kringen en kwam o.a. in kennis met Marcantonio Morosini[7], die hier korten tijd gezant van Venetië is geweest. Hij begon met eene vertaling van Guarini's *Pastor fido*[8] en schreef in den nazomer vele verzen, die hij van plan was later onder den titel *Printen* uit te geven[9]. In Juni bezocht hij het Muiderslot, maar vond den drost niet t'huis, wat aanleiding gaf tot het schrijven van aardige verzen van weerszijden[10]. In November was hij te Amsterdam aanwezig bij de bruiloft van Tesselschade met Allard Crombalch[11]. Daar maakte hij kennis met een nichtje van de bruid, de 21-jarige Machteld van Campen, en de vrouwenhater was plotseling, naar zijne eigen getuigenis, ‘vier en vlam’. Hij verzocht Tesselschade in een vers, om zijne voorspraak bij het meisje te zijn[12], maar Hooft beantwoordde in hare plaats den jongen man op eenigszins spottende wijze - hij wilde hem zelfs niet dadelijk zijn uitvoerig gedicht geheel doen kennen[13]

1) Vgl. *Autobiographie*, blz. 112-116.
2) Zie No. 190.
3) Vgl. *Gedichten*, I, blz. 262.
4) T.a.p., blz. 269.
5) T.a.p., blz. 237-243.
6) Vgl. Dr. G.W. Kernkamp, *Verslag van een onderzoek in Zweden*, *Noorwegen en Denemarken naar archivalia*, *belangrijk voor de geschiedenis van Nederland* ..... 's Gravenhage, 1903, blz. 278.
7) Vgl. *Gedichten*, II, blz. 15, 16, 60-62; Blok, *Relazioni*, p. 152 vlg.
8) T.a.p., I, blz. 284, vlgg.
9) T.a.p., II, blz. 1, vlgg.
10) T.a.p., I, blz. 303-309.
11) T.a.p., II, blz. 37, 39.
12) T.a.p., blz. 42.
13) Zie No. 216, en *Gedichten*, II, blz. 49.

- en gaf hem den raad zelf zijne zaak te bepleiten. Maar het vuur schijnt spoedig gebluscht te zijn.

Den 9den Januari 1624 volgde Maurits Huygens zijn vader op als secretaris van den Raad van State en vier weken later, den 7den Februari, stierf Christiaan in den ouderdom van 72 jaar. Het was een zware slag voor de familieleden, die zoo innig aan elkander verbonden waren, en Constantijn leed leed er niet het minst onder, daar hij enkele weken na den dood van zijn vader op nieuw als gezantschapssecretaris naar Engeland moest afreizen in het gevolg van Aerssen en Albert Joachimi. De reis was door mist zeer moeilijk en gevaarlijk; den 26sten Februari uitgezeild, kwam men eerst den 5den Maart te Gravesend voor anker[1]. Het slechte weer heeft Huygens niet verhinderd, om op zee een Latijnsch gedicht aan Thorius te schrijven[2].

Het gezantschap was ditmaal gelukkiger dan vroeger. De macht der Spaansche partij aan het Engelsche hof was thans minder groot en zelfs Jacobus wilde naar rede luisteren. In Juni kwam er een verbond tusschen de Republiek en Engeland tot stand en den 5den Juli keerde het gezantschap in den Haag terug. Maar al was de afwezigheid van Constantijn ook kort, zij was smartelijk en onaangenaam voor al de leden van het gezin, die pas een zoo groot verlies hadden geleden. Vooral Moeder Huygens, die vele belangrijke beslissingen had moeten nemen en een kleiner huis in het Voorhout had gekocht, had de hulp en den raad van haren jongsten zoon noode gemist[3].

In de laatste helft van het jaar 1624 en in het voorjaar van 1625 voltooide Huygens zijne *Printen* en schreef bijschriften op de steden en op eenige dorpen van Holland. Ook wisselde hij gedichten met Jacob van der Burgh en Johan Brosterhuisen, die hij misschien gedurende zijn verblijf te Leiden had leeren kennen. Door hen kwam hij in aanraking met Barlaeus, vroeger onderregent van het Staten-College en professor in de logica te Leiden, die in 1619 om zijne remonstrantsche gevoelens was afgezet en sedert dien tijd den kost verdiende met les geven en jongelui bij zich aan huis te hebben. Barlaeus had Van der Burgh en Brosterhuisen in een vers[4] aangespoord liever Latijnsche dan Nederlandsche gedichten te schrijven; Huygens bestreed zijne meening eveneens in een Latijnsch vers[5], en dit werd de aanleiding tot eene intieme vriendschap tusschen de beide mannen, die tot den dood van Van Baerle bestaan heeft. Verder was Huygens in dezen tijd bezig met het bijeenbrengen van vele zijner gedichten in een bundel, dien hij *Otia*[6] betitelde, en die in den zomer van 1625 met eene opdracht aan Heinsius het licht zag.

Aan al dit letterkundig werk zou echter spoedig een einde komen. Den 23sten April 1625 stierf prins Maurits; zijn opvolger Frederik Hendrik verloor kort daarna door den dood één zijner beide secretarissen, Johan Tuning, en Huygens, die om de betrekking gevraagd had[7], werd den 18den Juni door den Prins tot zijn secretaris aangesteld[8], naar men zeide, door de voorspraak

1) Zie Huygens' dagverhaal van die reis, uitgegeven door J.H.W. Unger in *Oud-Holland*, 1896, blz. 197-202.
2) Vgl. *Gedichten*, II, blz. 63.
3) Zie No. 218, enz.
4) Zie zijne *Poemata*, 1655, II, blz. 69.
5) Vgl. *Gedichten*, II, blz. 121.
6) De titel is: *Constantini Hvgenii Equitis Otiorvm Libri Sex. Poëmata varij sermonis, stili, argumenti. Hagae-Comitis, Typis Arnoldi Meuris.* CIↃIↃCXXV.
7) Zie No. 269.
8) Vgl. *Dagboek*, blz. 11.

van den vroegeren Engelschen gezant Carleton en van de Koningin van Boheme[1].

Hoofdstuk III.

Huygens was 28 jaar oud, toen hij het ambt van secretaris aanvaardde. Voor een jongen man van zijne talenten en kundigheden, die met groot gemak verscheidene talen sprak en schreef, die buiten 's lands al zooveel ervaring en menschenkennis had opgedaan en zich reeds zoo lang in de diplomatie had bewogen, was de nieuwe betrekking zeker niet bijzonder hoog. Daar stond echter tegenover, dat de Huygens'en zich zeer verbonden voelden aan het huis der Oranje's en dat Vader Christiaan bij prins Willem dezelfde betrekking had bekleed, die Constantijn nu bij zijn jongsten zoon ging vervullen. En al mocht het nieuwe ambt hem dan ook niet alles brengen, wat zijne eerzucht hem misschien had doen hopen, hij behoefde althans niet langer werkeloos te zijn, in afwachting, dat de een of andere gezant zijne diensten begeerde.

Den 29sten Juni 1625 zocht Huygens den Prins op in het leger bij Waalwijk en aanvaardde den volgende dag zijn ambt. De beide secretarissen van den Prins moesten het grootste deel van den dag aan het hof zijn, waar zij eene kamer hadden, en hun meester ook op zijne veldtochten en reizen vergezellen. Het aantal brieven en stukken, die zij te schrijven hadden, was ontelbaar; uit Huygens' briefwisseling blijkt eerst recht, hoevele zaken de Stadhouder aan zijn hoofd had. Over den aard van al die schrifturen geeft een lijstje volledige inlichting, dat de nieuwe secretaris in 1628 maakte, toen hij eene memorie opstelde met den titel *La Secretairie de Son Excellence*[2]. De geldelijke belooning was niet groot; Huygens kreeg, althans later, jaarlijks ƒ 500[3], maar er waren vele emolumenten aan het ambt verbonden.

In den eersten tijd voelde Huygens zich volstrekt niet gelukkig in zijne nieuwe betrekking. Zijn oudere ambtgenoot, Jacob Junius, was een man zonder eenige beteekenis, die erg gewichtig deed en den jongen man geheel op den achtergrond drong. Wanneer de beide secretarissen bij den Prins waren, werd de jongere nauwelijks een blik waardig gekeurd en alles aan den ouderen opgedragen, die dan met veel vertoon al het werk liet zien, dat hij te doen had, maar intusschen niet veel anders uitrichtte dan heen en weer loopen en praatjes maken. Huygens, die niets te doen kreeg en buiten alles werd gehouden, was daardoor zoo ontstemd, dat hij zich éénmaal - het is de eenige keer - in een brief eenigszins oneerbiedig over den Prins uitliet[4] en zijn hart

1) Vgl. *Brieven van Nicolaes van Reigersberch aan Hugo de Groot*, *uitgegeven door* Dr. H.C. Rogge (*Werken v.h. Hist. Gen.*, 3*de serie*, No. 15), Amsterdam, 1901, blz. 55.
2) Uitgegeven door Dr. Th. Jorissen in *Mémoires de Constantin Huygens* ..... La Haye, 1873, blz. 15-49.
3) T.a.p., blz. 57.
4) Zie No. 291.

uitstortte in een epistel, dat heette aan zijn vader gericht te zijn[1]. Natnurlijk waren de zaken der secretarie volkomen in de war[2] en is het Huygens eerst langzamerhand gelukt, daar orde en regel te herstellen. Met Junius had hij in den beginne meermalen onaangenaamheden[3], maar door zijne groote kennis en hoogstaand karakter heeft hij al spoedig het vertrouwen van den Prins weten te winnen.

Door zijn ambt kwam Huygens nog meer dan vroeger in aanraking met de vele familieleden der Oranjes, die in den Haag leefden, of er dikwijls vertoefden, met den Koning en de Koningin van Boheme, de prinsen en prinsessen van Portugal, de hertogin de la Tremoïlle en hare dochter, met de hertogin van Bouillon en haar zoon, de vele graven van Nassau, die in het leger der Staten dienden, enz. Dat hij zich heel spoedig t'huis voelde onder de leden der hofhouding, blijkt uit zijn aardig vers *Le revers de la Cour*[4], in April 1626 geschreven en vol plagerijen van vele dezer heeren en dames; alvroeger was hij bevriend geworden met eenige officieren, die aan het hof verbonden waren, nl. Mansart, Calvart, van Asperen en Frederik van Liere[5]. In het leger had hij gelegenheid kennis te maken met de vele Fransche en Engelsche officieren, die onder Frederik Hendrik dienden en van wie velen beroemde namen droegen; de gemakkelijkheid, waarmede hij vreemde talen sprak, was zeker eene groote aanbeveling voor den burger bij deze zonen van Mars. Hij heeft onder hen de meest vertrouwde vrienden verworven, o.a. den markies de Hauterive en Henri de Beringhen.

In het najaar van 1625 begeleidde Huygens den Prins op eene reis naar Zeeland[6]. Maar toen in den zomer van het volgende jaar de Prins te velde trok, kon Huygens zijn meester niet volgen; hevige koortsen bonden hem aan huis en de angst, dat zijn meester dat wegblijven aan lafhartigheid zou toeschrijven[7], kwelde hem nog bovendien. Eerst met half September was hij hersteld en reisde naar het leger, dat bij Emmerik lag. Van den oorlog heeft hij toen niet veel gezien; de veldtocht was bijna ten einde en de beide legers deden niet veel meer dan manoeuvreeren en heen en weer trekken, nadat graaf Hendrik van den Berg bij het Calcarsche Gat een gedeelte der Staatsche ruiterij had verrast.

Maar hoewel Huygens voor het eerst iets van den oorlog zag, dacht hij aan heel andere dingen. In Maart had hij een uitvoerig gedicht geschreven met den titel *L'anatomie. Paradoxes en satyre*[8], waarin hij spotte met de vrouwen en met het huwelijk. De straf zou niet lang op zich laten wachten. Voordat hij naar het leger ging, had hij drie dagen te Amsterdam doorgebracht en was doodelijk verliefd geworden op zijn nichtje Susanna van

1) Die brief, met het opschrift 'Quasi ad Patrem optimum', is hier niet opgenomen, maar uitgegeven door Dr. J.C.G. Boot, *De Lalijnsche brieven van Constantijn Huygens* (in *Verhandelingen der Kon. Akad. v. Wetensch., Afd. Letterk.*, VIII, 1873), blz 32.
2) Dat blijkt uit de inleiding van *La Secretairie de Son Excellence*, t.a.p., blz. 15, vlgg.
3) Vgl. *Dagboek*, blz. 18, 21.
4) Vgl. *Gedichten*, II, blz. 142.
5) T.a.p., blz. 40.
6) T.a.p., blz. 128.
7) Vgl. zijn vers *A Monseigneur le Prince d'Orange (Gedichten*, II, blz. 154), vs. 20, vlgg.
8) Vgl. *Gedichten*, II, blz. 136.

Baerle[1]. Zij was eene der dochters van Jan van Baerle, een rijk Amsterdamsch koopman, en Jacomina Hoon. De mooie brunette, die sedert den dood harer ouders bij haar broeder inwoonde, had wel in den Haag bij de Huygens'en gelogeerd en toen had Constantijn's oudere broeder Maurits haar ten huwelijk gevraagd. Maar Susanna had geweigerd, tot groote verontwaardiging van de familie Huygens, die zich bijzonder had ingespannen, om dat huwelijk tot stand te brengen[2]. Ook Constantijn, die toen buiten 's lands was, was slecht te spreken geweest over het blauwtje, dat het mooie nichtje zijn broer had doen loopen. Anderen hadden trouwens dezelfde ervaring opgedaan; Hooft, die toen weduwnaar was, had haar te vergeefs hart en hand aangeboden. Constantijn, die vier jaren geleden boos was geweest, dat Susanna zijn broeder bedankt had, wist haar nu zelf te veroveren. In November en December 1626 reisde hij naar Amsterdam; waarschijnlijk is toen het engagement tot stand gekomen. Grappig zijn de plagerijen in de brieven van Nicolaas Schmelzing[3], een Oostenrijker, die lange jaren in het leger der Staten kolonel der ruiterij is geweest, een groot bewonderaar was van de Koningin van Boheme[4] en een jammerlijk Hollandsch schreef. Hij was zeer met Huygens bevriend. Bij een zijner bezoeken te Amsterdam zag Huygens in Coster's Academie Hooft's *Warenar* opvoeren en werd toen door Vondel van het tooneel af in een gedicht toegesproken[5], wat anders alleen bij vorsten plaats had. Gedurende zijne verloving heeft Huygens eene reeks van fraaie gedichten aan zijne 'Sterre' gewijd[6].

Den 6^{den} April 1627 werd het huwelijk van Constantijn Huygens en Susanna van Baerle gesloten; Huygens' peet, de oude Justinus van Nassau, die toen rustig te Leiden woonde, en Schmelzing behoorden tot de bruiloftsgasten[7]. Slechts enkele maanden heeft hij van zijn jong huwelijksleven kunnen genieten, want den 18^{den} Juli ging hij met den Prins naar het leger; hij maakte de belegering van Grol mede, keerde den 13^{den} October naar den Haag terug en voerde den volgenden dag zijne jonge vrouw naar het huis in de Lange Houtstraat, dat hij van Margaretha van Mechelen had gekocht. Had hij in de legerplaats voor Grol verschillende gedichten geschreven, van welke er eenige gedrukt werden achter *I.V. Vondelens Verovering van Grol* (1627), in de wintermaanden bezong hij niet alleen Hooft's huwelijk met Leonora Hellemans[8], maar zette ook een uitgebreid gedicht op touw, waarin hij zijne levenswijze beschrijft en dat hij *Daghwerck* betitelde. Huygens schreef het gedicht op aansporing van zijne vrouw; hij heeft telkens het werk weer opgevat, maar het nooit voltooid; in 1638, na den dood zijner Sterre, heeft hij een slot aan het gedicht gemaakt, maar het niet uitgegeven vóór 1658. Men ziet uit het *Daghwerck*, hoe gelukkig het huwelijksleven van Huygens is geweest.

1) Van 8 tot 11 Sept. was Huygens te Amsterdam (vgl. *Dagboek*, blz. 165) en zijn eerste gedicht op 'Sterre' is van 11 Sept. (vgl. *Gedichten*, II, blz. 165).
2) Zie o.a. No. 174, en den brief van Christiaan Huygens aan haar bij Jorissen, *Constantin Huygens*, blz. 129-134.
3) Zie No. 331, 334, 337, 338.
4) Vgl. *Gedichten*, II, blz. 200.
5) Vgl. Unger's *Vondel*, 1626-1629, blz. 57, en *Gedichten*, II, blz. 170.
6) T.a.p., blz. 165-168, 170-180.
7) Zie No. 348.
8) Vgl. *Gedichten*, II, blz. 188.

Den 10den Maart 1628 werd de eersteling van het echtpaar geboren, die naar zijn vader werd genoemd. Over het algemeen was het een rustig jaar voor Huygens, want de Prins trok niet te velde en zijn secretaris moest hem alleen op een paar reizen vergezellen. In den zomer deed Huygens met zijne vrouw, zijne zusters en zijn broer Maurits veertien dagen lang een reisje door Holland en Utrecht[1]; het gezelschap bezocht bij die gelegenheid Hooft op het Muiderslot. In weerwil van het nog al rustige leven, heeft Huygens toch in 1628 weinig verzen geschreven; de *Speelreise* en een Latijnsch gedicht op de verovering der Zilvervloot[2] zijn wel de belangrijkste. Maar waarschijnlijk heeft hij gewerkt aan het *Daghwerck*.

Het volgende jaar was heel wat stormachtiger. Den 5den Mei kwam Huygens, die verlof had gekregen, omdat zijne vrouw den 14den April van een zoon was bevallen, den later zoo beroemden Christiaan, bij den Prins in het leger voor den Bosch. Terwijl hij met den Stadhouder op Heer-Heims-Huizinge te Vucht ingekwartierd was, heeft hij de geheele merkwaardige belegering meegemaakt, waarbij vele zijner kennissen onder de officieren gedood of gewond zijn. En bij al de drukte, die een verblijf in de legerplaats voor hem opleverde, vond hij nog tijd, om de studie van de Spaansche taal, waarmede hij vroeger in Engeland begonnen was, weer op te vatten[3]. Hij heeft de nieuw verworven kennis gebruikt tot het ontcijferen der depeches van den vijand, die onderschept werden, en hij was er later terecht trotsch op, dat het hem gelukt was, zeer dikwijls ten koste van zijne nachtrust, *alle* cijferschrift van den vijand, dat hem in handen viel, te ontcijferen, terwijl dat eigenlijk niet bij zijn ambt behoorde en niet hij, maar een ander er voor betaald werd[4]. Den 14den September, toen de artikelen van overgave van den Bosch geteekend waren, kwamen Huygens' vrouw en zuster in de legerplaats en bleven daar eenige dagen[5]. Eerst den 25sten October keerde 's Prinsen secretaris naar den Haag terug na eene afwezigheid van bijna zes maanden.

Thans brak er een rustiger tijd voor hem aan, dien hij voor een deel aan letterkundigen arbeid besteedde; hij schreef toch in het jaar 1630 een goed stuk van het *Daghwerck* en vertaalde ook enkele verzen van den Engelschen dichter John Donne[6]. In onzen tijd heeft men gemeend, dat deze dichter met zijn buitengewoon gewrongen stijl grooten invloed op Huygens heeft gehad[7]. Die bewering mist elken grond. In tal van vroegere gedichten, in het Hollandsch, het Latijn en het Fransch geschreven, toont Huygens reeds eene groote voorliefde voor gewrongenheid, spitsvondigheid en duisterheid. En als men hem daarover aanviel, maakte hij natuurlijk van die gebreken een beginsel. Zoo verdedigt hij zich reeds in 1622 tegenover zijne ouders[8], ontwikkelt later zijne denkbeelden over de dichtkunst in zijne Autobiographie[9] en spreekt het ook in zijne gedichten meermalen uit, dat hij zich allerminst toelegt op zoet-

1) T.a.p., blz. 194.
2) T.a.p., blz. 203.
3) Vgl. *Dagboek*, blz. 10, 15.
4) Vgl. Jorissen, *Mémoires de Constantin Huygens*, blz. 55, 56.
5) Vgl. *Dagboek*, blz. 16.
6) Vgl. *Gedichten*, II, blz. 214-219.
7) Vgl. Jorissen, *Constantin Huygens*, blz. 236, vlgg. Daartegen kwam Dr. H.J. Eymael op in *De Gids*, 1891, No. 5.
8) Vgl. No. 120 en 155.
9) Vgl. blz. 35, vlgg.

vloeiendheid, maar op kernachtigheid en beknoptheid, op gevaar af daardoor moeilijk verstaanbaar te zijn. Behalve de vertalingen naar Donne schreef hij in 1630 nog eenige verzen in verschillende talen op het schenden van Petrarca's graf door een monnik en eenige dronken boeren[1)], een schandaal, dat in Italië en in de Nederlanden een aantal pennen in beweging bracht.

In het voorjaar van 1630 werd Huygens door aankoop heer van Zuilichem, een dorp in de Bommelerwaard; het bezit van die heerlijkheid heeft hem vele moeilijkheden en processen op den hals gehaald[2)]. En in hetzelfde jaar werd hij door den Prins tot zijn raad en rekenmeester benoemd, in plaats van Erik Dimmer, die was overleden. De Raad van den Prins had het bestuur over de uitgebreide goederen der Oranjes en het beheer der geldmiddelen. Eene aardige bijzonderheid is, dat Frederik Hendrik zijn secretaris tevens tot raad benoemde, toen deze, met hem te Middelburg zijnde, naar den Haag werd geroepen, omdat zijne moeder gevaarlijk ziek was[3)]. Al spoedig na zijne benoeming werd hem door den Prins opgedragen eene nieuwe instructie voor den Raad te ontwerpen[4)]. Huygens is raad en rekenmeester der Oranjes gebleven tot zijn dood en heeft dat ambt dus bijna 60 jaren lang bekleed.

Huygens' gezin groeide langzamerhand aan; in Maart 1631 werd zijn derde zoon, Lodewijk, geboren. De veldtocht van den Prins duurde in dat jaar bijna zes maanden en onderscheidde zich niet door belangrijke krijgsbedrijven, totdat in September de roemrijke overwinning op het Slaak werd bevochten. De letterkundige werkzaamheid van 's Prinsen secretaris bepaalde zich tot het schrijven van eenige kleine gedichten; het belangrijkste is een lofdicht op de Geschiedenis van de belegering van den Bosch[5)], door Heinsius in het Latijn geschreven. Het vers werd met een brief van Huygens aan den grooten geleerde[6)] in het werk opgenomen, dat nog al critiek heeft uitgelokt, hoewel den schrijver door zijn jongeren vriend vele inlichtingen waren gegeven[7)].

De veldtocht van het jaar 1632 was heel wat belangrijker dan de vorige. Den 25sten Mei vertrok Huygens met den Prins naar het leger en, nadat in de eerste dagen van Juni Venlo en Roermond zich hadden overgegeven, werd het beleg voor Maastricht geslagen. Het was weer eene dier belegeringen, door welke Frederik Hendrik zich beroemd heeft gemaakt, maar die vele slachtoffers heeft geeischt; Huygens zag tal van Fransche officieren, die hij kende, sneuvelen, o.a. de St. Surin[8)], een jongen vriend van den beroemden Franschen schrijver Louis Guez de Balzac. Ook betreurde hij den dood van den jongen graaf van Hanau[9)], een kleinzoon van prins Willem en Charlotte van Bourbon. Toen de poging van Pappenheim, om Maastricht te ontzetten, mislukt was en de stad zich den 23sten Augustus had overgegeven, werden in het leger, dat bij de veroverde vesting bleef, de vredesonderhandelingen geopend, die later in den Haag zijn voortgezet, maar ten slotte op niets zijn uitgeloopen. Na eene afwezigheid van een half jaar keerde Huygens

1) Vgl. *Gedichten*, II, blz. 219-222.
2) Vgl. A.D. Schinkel, *Bijdrage tot de kennis van het karakter van Constantijn Huygens* ....., 1842, blz. 9-16.
3) Vgl. *Dagboek*, blz. 17.
4) Vgl. Jorissen, *Mémoires de Constantin Huygens*, blz. 108.
5) Vgl. *Gedichten*, II, blz. 225.
6) N°. 586.
7) Zie No. 507 en 512.
8) Vgl. *Dagboek*, blz. 22.
9) Zie No. 695.

den 25sten November naar zijne woonplaats terug. Den 22sten December verscheen hij in de vergadering der Staten-Generaal, om namens. den Prins mee te deelen, dat deze van plan was de stad en het graafschap Lingen, die in het bezit geweest waren van zijn vader, te bezetten[1]. Ook later heeft Huygens meermalen eene dergelijke opdracht van zijn meester ontvangen. Dat hij, en niet zijn ambtgenoot Junius, daartoe werd gekozen, is misschien wel hieraan toe te schrijven, dat hij steeds meer en meer door den Prins gewaardeerd werd. In Mei 1632 kreeg hij althans eene nieuwe instructie, waarbij hij geheel gelijk gesteld werd met zijn ouderen ambtgenoot; het schijnt, dat in het vroegere stuk de verhouding tusschen de beide secretarissen niet voldoende was omschreven[2]. Ook was het Huygens, die gewoonlijk met den Prins te velde trok en dezen overal te paard vergezelde - in 1633 gaf zijn meester hem in het kamp te Dommelen een rijpaard ten geschenke[3] - terwijl Junius meer in den Haag bleef. De juistheid van Huygens' oordeel, zijne groote kennis, zijne toewijding en vlugheid van werken moesten ook wel door den Prins gewaardeerd worden.

Een bewijs, zoo al niet van waardeering, dan toch van den invloed, dien men hem toeschreef, kwam van andere zijde. In het voorjaar van 1633 bracht Henri de Beringhen, een Fransch officier, die eenige jaren onder Frederik Hendrik heeft gediend, hem de orde van St. Michiel met een schrijven van den Koning van Frankrijk[4]. Spoedig is Huygens bezig, om zijn wapen samen te stellen[5], maar eerst in 1642 werd het door den Koning goedgekeurd[6]. Toen in latere jaren het aantal ridders dier orde tot 100 werd ingekrompen en al degenen, die er in waren opgenomen, hun adeldom of hunne verdiensten moesten bewijzen, heeft Huygens de orde behouden[7].

Toen Huygens in het laatst van April met den Prins te velde trok, had hij een nieuwen last op zich genomen, nl. om Prinses Amalia volkomen op de hoogte te houden van de gezondheid van haren gemaal en van alles, wat gedurende den veldtocht voorviel. Van die opdracht heeft hij zich jaren lang, van 1633-1646 gekweten; meestal schreef hij om den anderen dag en bij belangrijke gebeurtenissen dagelijks aan de Prinses. Hij had verzocht, die brieven zorgvuldig te bewaren, opdat zij later als historische bron zouden kunnen dienen, en aan dat verzoek is over het algemeen voldaan; ongeveer 700 van die brieven zijn hem teruggegeven en werden, in drie foliodeelen gebonden, door hem veilig opgeborgen. Wanneer het leger niet op grooten afstand van den Haag was, konden die brieven gemakkelijk worden verzonden, maar als de Prins in Duitschland of in de Zuidelijke Nederlanden oorlog voerde, moest zijn secretaris meermalen dagelijks nieuwe middelen bedenken, om ze ongerept door de vijandelijke linie te krijgen. Hij schreef dan meestal microscopisch

1) Vgl. Aitzema, 4°, III, b, blz. 162.
2) Vgl. Jorissen, *Constantin Huygens*, blz. 305, 306. Het stuk is mij niet ter hand gekomen.
3) Vgl. *Dagboek*, blz. 25, en *Gedichten*, II, blz. 273.
4) Vgl. *Dagboek*, blz. 23.
5) Zie No. 770 en 929.
6) Zie Schinkel, *Nadere Bijzonderheden*, I, blz. 79.
7) T.a.p., II, blz. 28, 29.

klein op zeer kleine stukjes papier, die, in de kleeren van vrouwen of kleine jongens verborgen, door het vijandelijke land werden gebracht[1].

Terwijl hij met den Prins voor Rhijnberk lag, kreeg hij den 20sten Mei het bericht, dat zijne moeder was overleden. Susanna Hoefuagel was 71 jaar geworden; zij had hare beide dochters, evenals hare zoons, nog getrouwd gezien. Huygens kon niet bij de begrafenis zijner moeder aanwezig zijn. Den geheelen veldtocht heeft hij dit jaar niet meegemaakt; den 13den Juli kwam hij ziek in den Haag terug en in Augustus deed hij met zijne vrouw een reisje door Noord-Holland en vertoefde o.a. te Alkmaar, waar hij natuurlijk Tesschelschade opzocht[2]. In het laatst van Augustus naar het leger teruggekeerd, vond hij den tijd, verscheidene verzen van Donne te vertalen en die vertalingen met een aardig gedicht aan Tesschelschade op te dragen[3]. En toen hij den 8sten November weer in den Haag kwam, toonde zijne vrouw hem haar vierden zoon, Philips, die vier weken te voren was geboren.

Hoezeer Frederik Hendrik zijn jongsten secretaris toen vertrouwde, blijkt o.a. hieruit, dat hij hem toezicht liet houden op de opvoeding van den commandeur van Buren, later meer bekend als Jhr. Frederik van Nassau, heer van Zuylestein. Hij was een bastaard van den Prins en werd als jonge man naar Parijs gezonden, om daar, als vele andere voorname jongelieden, Fransch, paardrijden, schermen enz. in de perfectie te leeren. Huygens voerde briefwisseling met hem[4] en zijne leermeesters en hield op die wijze een oog in het zeil. De commandeur van Buren heeft later de heerlijkheid Zuylestein, door zijn vader aangekocht, gekregen, is gouverneur geweest van Prins Willem III en in 1672 gesneuveld.

Den 22sten Maart 1634 kreeg Huygens van den Prins een stuk grond ten geschenke aan het Plein, om daarop een huis te zetten en een tuin aan te leggen[5]; het is de plek, waar thans het Ministerie van Justitie staat. Al spoedig werd met den bouw begonnen. Door bemiddeling van J. Wicquefort kreeg hij van den Landgraaf van Hessen 100 boomen ten geschenke[6]. Hij had eene drukke correspondentie te voeren, om voor graaf Johan Maurits van Nassau, die het Mauritshuis bouwde, en voor zich zelf de bouwmaterialen, die van buiten 's lands kwamen, ongehinderd door de plaatsen te laten voeren, welke door den vijand waren bezet. Hij studeerde ijverig in Vitruvius en maakte met de hulp van Jacob van Campen en Pieter Post een ontwerp voor den bouw. Wanneer hij zelf afwezig was, voerde zijne vrouw de geldelijke administratie[7]. Het bouwen duurde lang; eerst in het voorjaar van 1637 was het huis gereed. Het maakte een goeden indruk. Het huis was 27.50 M. breed en 14.50 M. diep en had een half sousterrein en twee verdiepingen. Twee kleine, vóór den gevel uitspringende, vleugels hadden ééne verdieping en vormden een voorplein, dat door een muur met poort was afgesloten. De

1) Vgl. Jorissen, *Mémoires de Constantin Huygens*, blz. 131, 132.
2) Vgl. *Dagboek*, blz. 24, 25.
3) Vgl. *Gedichten*, II, blz. 255-272.
4) Zie No. 868, 923, 931, 938.
5) Zie Schinkel, *Bijdrage tot de kennis van het karakter van Constantijn Huygens*, blz. 61, 62.
6) T.a.p., blz. 62.
7) T.a.p.

voorgevel was van baksteen, ‘het middengedeelte met een avantcorps met Ionische pilasters van zandsteen, met kroonlijst en fronton, bekroond door een drietal beelden.’ De vier schoorsteenen waren versierd met ijzeren wereldbollen. Van binnen voerde een dubbele trap van 9 treden naar eene ruime vestibule met hoofdtrap, die het huis in twee gelijke deelen verdeelde[1)]. De tuin strekte zich uit naast het huis en werd afgesloten door een koetshuis. Huygens was trotsch op zijn huis en liet er naar eene teekening van Pieter Post gravures van maken[2)], die hij aan zijne vrienden zond.

De veldtocht van 1634 leverde niets merkwaardigs op. De markies van Aytona, die het bevel voerde over het Spaansche leger, dreigde Maastricht te zullen belegeren en de Stadhouder deed alsof hij het op Breda gemunt had. Na eene afwezigheid van drie maanden keerde Huygens in de eerste dagen van October naar den Haag terug. Het belangrijkste vers, dat hij in 1634 schreef, was een lofdicht op de verzameling van Romeinsche oudheden, door den Nymeegschen predikant Johan Smith (Smetius) bijeengebracht. Dat hij het schertsen niet verleerd had, blijkt uit vele versjes op een portret van Anna Maria Schurman, waarop de geleerde jonge vrouw zich zelve zonder handen had afgebeeld[3)]. Waarschijnlijk had Huygens haar kort geleden leeren kennen; jaren lang is hij met haar bevriend gebleven.

Hoofdstuk IV.

Uit de vorige bladzijden, waarin zeer in het kort de belangrijkste feiten uit Huygens' leven tot zijn 38ste jaar zijn besproken, blijkt niet volkomen, hoe rijk dat leven is geweest. En rijk was het, omdat de natuur hem had toegerust met hare twee grootste gaven, hart en verstand. Op zijne liefde en vriendschap konden allen, wie hij die had waardig gekeurd, bouwen als op eene rots, en zijne hulpvaardigheid voor anderen was bijna onbegrensd. Vlug van bevatting als hij was, had hij zich groote kennis verworven van de meest uiteenloopende dingen en stelde hij belang in alles, wat belangstelling verdiende. Midden in het leven staande en met een zeer drukken werkkring, had hij tijd en lust voor alles en beoefende vele kunsten en wetenschappen.

Door zijne opvoeding, zijne reizen buiten 's lands, waar hij o.a. met de hooge Engelsche aristocratie in aanraking was gekomen, en door zijn verkeer aan het hof van den Stadhouder had Huygens zich de meest aangename omgangsvormen eigen gemaakt. Toch leefde hij, hoewel hij en zijne vrouw beiden vermogen hadden, zeer eenvoudig. De secretaris van den Prins was geen fijnproever, ‘geen lecker onderscheider van gerechten’, maar was ‘tevreden met gesonde ende middelmatighe schotelen, daer men een' vriend op mede brengen

1) Eene beschrijving van het huis gaf C.H. Peters in *De Landsgebouwen te 's Gravenhage*.
2) Zij zijn gereproduceerd in dl. IV der *Oeuvres complètes de Christiaan Huygens*.
3) Vgl. *Gedichten*, II, blz. 299, vlgg.

moge'. Van zijne jeugd af hield hij niet van wijn en dronk dien alleen 'als rhabarber, tot behulp van de maghe'[1]. De kleeding moest, naar zijn oordeel, eenvoudig zijn en slechts in de verte de mode volgen[2]. Huygens hield rijtuig en maakte daarmede somtijds heel deftig een toertje met zijne vrouw, maar hij gaf verreweg de voorkeur aan eene wandeling. Ook wandelde hij gaarne alleen of dwaalde rond op een mak paard[3]. Slechts in één enkel opzicht was hij minder eenvoudig; zijne vrouw schijnt hem te hebben laten deelen in haar voorkeur voor fijn reukwerk[4].

Hoewel de Huygens'en eenvoudig leefden, zonderden zij zich allerminst af, maar maakten deel uit van een grooten kring van verwanten en vrienden. Maurits Huygens, Constantijn's oudere broeder, trouwde in 1633 met Petronella Campe; zij woonden in den Haag, evenals Geertruid en Constantia Huygens, die gehuwd waren met Philips Doublet, ontvanger-generaal der Unie, en David le Leu de Wilhem, raad en rekenmeester van den Prins. Twee zusters van Huygens' vrouw, Ida en Sara van Baerle, waren getrouwd met Arend en Philips van Dorp, broeders van Dorothea, van welke de één hofmeester was van den Prins en de andere admiraal; ook zij woonden in de hofstad. De naaste verwanten vormden dus al een grooten kring, waarbij dan nog Johan Dedel, raad in het Hof van Holland, en zijne vrouw, die een nichtje was van de Huygens'en, zich voegden. Er was dus gelegenheid, om familiezaken te behandelen, verjaardagen te vieren en zich te verdiepen in de deugden en kwalen van het opkomend geslacht.

Dan waren er verder de jongeren uit de vele Haagsche familiën, die bevriend geweest waren met Christiaan Huygens en Susanna Hoefnagel, de De Bie's, de Dimmer's, de Doublet's, de Van Liere's, Huygens' vriend Calvart, enz. Enkele Fransche officieren en andere vreemdelingen kwamen ook bij Huygens aan huis, evenals sommige geleerden en staatslieden. Hoe gezellig het in dien intiemen kring van familie en vrienden kon toegaan, blijkt uit enkele versjes van hem[5]. Zeker is Huygens door zijne vroolijkheid en geest het middelpunt van dien kring geweest.

De omgang met familieleden en vrienden moge eenige afwisseling gebracht hebben in zijn druk ambtelijk leven, Huygens besteedde het grootste deel van zijn vrijen tijd toch aan andere dingen. 's Morgens vroeg, voordat hij naar het hof ging, was hij te spreken voor ieder, die zijne hulp inriep om iets van den Prins te verzoeken[6]. En dan is er verder bijna geene kunst, die hij niet heeft beoefend. Het aantal verzen, dat hij in verschillende talen heeft gedicht, bedraagt duizenden. Zooals hij echter later verzekerde, is hij zelden rustig gaan zitten, om een gedicht te schrijven; vooral de tallooze puntdichten, die hij heeft nagelaten, werden 'te velde, te schepe, te waghen, te paerde meest, geboren'[7]. Hij had verstand van schilderijen - in zijne jeugd heeft hij zelf

1) Zie de proza-omschrijving van het *Daghwerck* in *Gedichten*, III, blz. 70, 71, 74.
2) T.a.p., blz. 58.
3) T.a.p., blz. 78, 79.
4) Vgl. Jorissen, *Constantin Huygens*, blz. 227, 228.
5) O.a. uit *Grafschrift van Fijtje Reyers* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 231) en *Le* 24e *de Febvrier* 1629 *le Sieur de Calvart nous ayant donné à disner à Schevering* (t.a.p., blz. 206).
6) Zie *Daghwerck*, vs. 329, vlgg. (in *Gedichten*, III, blz. 58).
7) Zie No. 877.

miniaturen geschilderd[1] - schreef in zijne autobiographie over de schilders, die hij kende[2], waarbij hij den jongen Rembrandt, van wien hij één enkel stuk gezien had, eene groote toekomst voorspelde[3] en bezat schilderijen. Hij teekende goed en ontwierp later zelf het vignet voor de *Momenta desultoria*; aan boetseeren, dat hij in zijne jeugd geleerd had[4], schijnt hij op rijper leeftijd niet meer gedaan te hebben. Toen hij een huis ging bouwen, werkte hij zelf mee aan het bouwplan. Maar de kunst, die Huygens boven alle andere stelde, was de muziek. Hij bespeelde verschillende instrumenten - op later leeftijd breidde hij het aantal daarvan steeds uit - zong en componeerde. Hij was er steeds op uit, goede instrumenten, goede snaren en nieuwe muziek te veroveren; geen moeite was daarvoor te groot, geene kosten te hoog. Tot zijn ouden dag toe is de muziek een hartstocht van Huygens gebleven.

De kunstenaars zelf vergat Huygens niet. De vreemde musici, die in den Haag kwamen, vonden bij hem een vriendelijk te huis en een warm onthaal. Rembrandt en andere schilders heeft hij voortgeholpen, door hen aan te bevelen bij het hof en bij zijn eigen kring. Onder de tallooze menschen, die zijne hulp en voorspraak inriepen, waren vele artisten en met verscheiden buitenlandsche musici heeft hij eene drukke briefwisseling gevoerd.

Ook dichters en schrijvers konden rekenen op zijne belangstelling. De vriendschap met Hooft, met Anna en Tesselschade Roemers, met Van Baerle begint door het wisselen van gedichten; in Van der Burgh en Brosterhuisen waardeert hij vooral, dat ook zij dienaars zijn der Muzen. Eenvoudige menschen, als Adriaan van de Venne, zenden hem hunne bundels toe en de secretaris van den Prins vindt tijd, om zich de gedichten van den zeeman Elias Herckmans door den schrijver zelf te laten voorlezen. Wie van deze dichters hulp en voorspraak noodig heeft, vindt die bij Huygens. Hij weet voor Van Baerle, die, toen hij in 1619 van zijn ambt was ontzet, veel moeite had om met zijn groot gezin door de wereld te komen, allerlei voordeeltjes te veroveren en helpt Van der Burgh en Brosterhuisen in alles. En wat er op letterkundig gebied voor belangrijks voorviel, ook buiten de grenzen der Zeven Provinciën, ontging niet aan zijne aandacht. Hij leest de drama's van Lope de Vega en Ben Johnson en is de eerste in ons land, die de groote beteekenis inziet der werken van Théophile de Viau en van Louis Guez de Balzac voor de Fransche letterkunde[5]; met Balzac treedt hij zelfs in briefwisseling.

De wetenschap vereerde hij even hoog als de kunst. Een geloovig man als Huygens stelde natuurlijk veel belang in theologie en hij las dan ook de groote en kleinere werken, die Dan. Heinsius op dat gebied uitgaf. Hij bewonderde diens philologische werken en die van Gerardus Vossius en zocht de vriendschap van dien grooten geleerde, evenals die van den vreemden en lastigen Saumaise. Met Pontanus en den Leuvenschen professor Erycius Puteanus stond hij in betrekking. En dat hij de classieke schrijvers zelf dikwijls ter hand nam, blijkt uit de aanhalingen uit hen in zijne brieven. Ook de rechtswetenschap blijft hem belangstelling inboezemen. Hij zoekt de vriendschap

1) Vgl. *Autobiographie*, blz. 66.
2) T.a.p., blz. 66-85.
3) T.a.p., blz. 78.
4) T.a.p., blz. 85.
5) Zie de verzen *Sur le Pirame de Theophile* en *Theophile el Balzac* (*Gedichten*, II, blz. 133, 134).

van den Leuvenschen jurist Diodorus Tuldenus en begroet met vreugde het verschijnen van Hugo de Groot's *Inleidinge tot de Hollandsche Rechts-geleerdheid* (1631), al betreurt hij het, dat de schrijver zich niet nog meer moeite heeft gegeven, om voor alle begrippen verstaanbare Nederlandsche woorden te bedenken zooals Simon Stevin in zijne werken had gedaan[1)].

Maar al had Huygens groote belangstelling voor de bovengenoemde wetenschappen en verrijkte hij zijne uitgebreide boekenverzameling met alle werken van beteekenis, die op dat gebied uitkwamen, nog meer voelde hij zich aangetrokken door de natuur-philosophische vakken. Zooveel hield hij van wiskunde, dat hij in den zomer van 1627 zijn Euclides meenam naar het leger en daarin werkte[2)]. Hij stelde het vak vooral hoog, omdat hij begreep, dat het dienen zou voor den vooruitgang der natuurwetenschap. Toen hij als jongmensch meermalen in Londen kwam, ging hij veel om met Cornelis Drebbel en stelde veel belang in zijne uitvindingen, het Perpetuum mobile, het onderzeesche schip, den muziekautomaat, de camera obscura, den microscoop. In Drebbel's werkje *Van de Natuere der Elementen* keurde hij echter den mystieken toon af[3)]. En hij heeft veel pleizier, als hij van huis gewaarschuwd wordt voor den toovenaar en plaagt dezen met den slechten naam, dien hij heeft[4)]. Van de physica gaat hem vooral de optica ter harte; hij is daar steeds mee vervuld en leest alle oude en nieuwe schrijvers, die daarover handelen[5)] en die hem door Golius worden opgenoemd[6)]. Hij correspondeert met dezen over dat onderwerp en wil hem in kennis brengen met Girard, een ingenieur in het leger der Staten, die studie maakte van de theorie der lichtbreking[7)] en dien hij hoog vereerde[8)]. Ten huize van Golius maakt hij kennis met Descartes, verheugt zich zeer, dat deze belooft die quaestie ter hand te zullen nemen, en helpt hem later bij eene dioptrische proef. De vriendschappelijke verhouding tussehen Huygens en den grooten Franschen wijsgeer behoort echter tot eene latere levensperiode.

Huygens stond in briefwisseling met den sterrekundige Wendelinus en hielp hem, als hij kon, bij zijne onderzoekingen. Hij was een groot bewonderaar van de beroemde aardrijkskundigen Mercator, Ortelius en vooral van den jongeren Philip Cluver[9)]. Hij legt eene groote verzameling aan van naturaliën, waarbij zijn vriend Brosterhuisen ijverig helpt[10)]. Dien botanicus brengt hij in kennis met de werken van Baco of Verulam[11)], welke hij zeer bewonderde[12)]. Evenals Brosterhuisen is hij dikwijls bezig met allerlei proeven, waarbij gekookt en gedistilleerd wordt[13)]. Hij maakt afgietsels in was van medailles en munten[14)], waarvan hij eene verzameling heeft[15)]. En ten slotte is hij een groot liefhebber van de draaibank; het werken daaraan vindt hij eene gezonde lichaamsbeweging en hij maakt met behulp van dat werktuig

1) Zie *Autobiographie*, blz. 44-46.
2) Zie Dr. D.J. Korteweg in *Verslagen en Meded. der Kon. Akad. v. Wetensch.*, *Afd. Natuurk.*, 3de *reeks*, IV, 1888, blz. 256.
3) Vgl. *Autobiographie*, blz. 116-121.
4) Zie No. 138.
5) Zie *Autobiographie*, blz. 100-103.
6) Zie No. 457.
7) Zie No. 479.
8) Zie *Dagboek*, blz. 23.
9) Zie *Autobiographie*, blz. 105.
10) Zie No. 429 en 432.
11) No. 435.
12) Zie *Autobiographie*, blz. 112-116.
13) Zie No. 440, 519, 554.
14) Zie *Autobiographie*, blz. 85 en 86, en No. 420.
15) Zie No. 480.

allerlei dingen. Als Barlaeus hem uitlacht om die liefhebberij, verdedigt hij zich ernstig[1] en toen hij 84 jaar oud was, beoefende hij somtijds nog dit,

(S)ijn ambacht, lang gepleegt en yverigh bemint[2].

Wij staan dikwijls versteld over de reusachtige werkkracht van vele onzer zeventiende-eeuwers. Hier is slechts sprake van liefhebberijwerk. Maar het blijft toch een raadsel, hoe iemand met zulk een druk ambt, als Huygens had, de geheele beschaving van zijn tijd in zich heeft kunnen opnemen.

1) Zie No. 401, 402.
2) Zie *Cluys-werck*, vs. 555 (in *Gedichten*, VIII, blz. 321).

Verklaring der afkortingen en teekens.

A.B. = Bibliotheek der Amsterdamsche Universiteit.
B.M. = Britsch Museum.
H.A. = Huisarchief van H.M. de Koningin.
K.A. = Bibliotheek der Kon. Akademie, te Amsterdam.
K.B. = Kon. Bibliotheek, te 's Gravenhage.
L.B. = Bibliotheek der Leidsche Universiteit.
R.A. = Rijksarchief, te 's Gravenhage.

Eng. = Engelsch.
Fr. = Fransch.
It. = Italiaansch.
Lat. = Latijn.
Sp. = Spaansch.

* Brief zelf van Huygens, in tegenstelling van minuut of kopie.

[Brieven]

1. Aan zijn vader[1]. (K.A.)*

Carmine, Parens observande, scribere ad te decreveram[2], verum sic allocuta me Eloquentia, Quid, dicens, inepte, ita carminibus es deditus? Me cole, ut inter doctos sis computatus. Vide, quam celebris Demosthenes, Cicero, aliique sint. Haec, Pater, illa mihi; quae perpendens, nullus mihi liber Ciceronis opere magis utilis visus. Quare velim mihi summi eius oratoris des opus; Musis ideo me non relicturum spondeo. Iam vale, Pater charissime, meique tui amantis sis memor. Tertio Calend. Iunij (= 29 Mei) CIↃIↃCVIII.

2. Aan zijn vader. (K.A.)*

Pater charissime, ad te scribere non detrecto, pareo libentissime; nullo sinam modo, ut in me sit mora; petijsti hinc decedens, ut nullam ad te scribendi occasionem praetermitterem. Quis in re tam parva, praesertim quae sine hortatione fieri deberet, patris dictis non obsequatur? Quid est quod me in aliam partem trahere possit? O quanto iucundius esset, si te verbis in praesentia affari liceret! Sed longius abes; iam dextras iungere dextris non datur et veras audire et reddere voces[3]. Litteris igitur absentiam fallemus et te, licet absentem, praesentem putabo, si mihi sit verbis charta notata tuis[4]. Brevitate temporis prosa et tam pauca scribere cogor, alias carmine et latius. Vale, Pater charissime. 4° Id. (12) Mart. 1609.

3. Aan zijn vader. (K.A.)*

Tandem igitur ad nos allatae tuae sunt litterae; utinam saepius! Iucundissimae siquidem fuerunt, quia de fausto adventu et incolumitate tua certiores nos fecerunt. In 3° nunc Virgilij libro versamur. Quaeris versum? in

1) Zie over Christiaan Huygens, *Het leven van Constantijn Huygens*, in de Inleiding, Hoofdstuk I.
2) In Juli 1605 was Constantijn Huygens begonnen met Latijn te leeren; hij was toen bijna 9 jaar. (Vgl. *Dagboek van Constantijn Huygens. Voor de eerste maal naar het afschrift van diens kleinzoon uitgegeven door* J.H.W. Unger, *Amsterdam, Gebroeders Binger*, 1885, blz. 7). Den 1sten Nov. 1607 begon hij met de Latijnsche prosodie (t.a.p.) en den 28sten Dec. van dat jaar schreef hij zijn eerste Latijnsche versje (vgl. *De gedichten van Constantijn Huygens naar zijn handschrift uitgegeven door* Dr. J.A. Worp, *Groningen bij J.B. Wolters*, I, 1892, blz. 1).
3) Vergilius, *Aen.*, I, vs. 408.
4) Naar Ovid., *Her.*, I, vs. 62.

promptu est: *Quid non mortalia pectora cogis? auri sacra fames*[1]. Venit ad nos hodie D. Brouart[2], album secum ferens, cui utrumque nostrum[3] distichon aliquod inscribere voluit. Fratris autem tale erat:

Pietas simul obit cum viris,
Illos nec unquam deserit

Meum tale:

Corde quidem parvus, fateor, sum corpore parvus,
Sed latet in parvo corpore magnus amor.

Mater[4] quoque non potuit non addere elegantissimos istos versus[5]:

Qui habet in manebus
Et iectat sub pedebus,
Venient temporibus
Quod habebunt doloribus.
Deinde
Honneur ou mort.

Porro de studijs velim sollicitus ne sis, nam praesens, absens, idem ero et ne, si quando - Deo volente - revertaris, pigritiae me incuses, curabo. XVIJ^{o} Kal. April. (= 16 Maart) CIↃIↃVIIII.

4. Aan zijn vader. (K.A.)*

Litteras tuas, Pater charissime, ad nos scriptas magna cum laetitia accepimus, et item ad Matrem, in quibus ne ante adventum tuum cythara discere incipiam iubes; sed serius, nam iam unam mihi lectionem M. Ieronimus[6]

1) Vs. 56.
2) Joannes Brouart werd, waarschijnlijk in 1684, te Brussel geboren. Hij en zijn tweelingbroeder Thomas waren zoogbroeders van Frederik Hendrik (vgl. *Fragment eener autobiographie van Constantijn Huygens*, *medegedeeld door* Dr. J.A. Worp in *Bijdragen en mededeelingen van het Historisch Genootschap*, XVIII, 1896, blz. 26). Van Mei 1604 tot Aug. 1605 was hij gouverneur der zoons van Christiaan Huygens (vgl. *Dagboek*, blz. 7). Den 6^{den} April 1607 werd hij als medisch student te Leiden ingeschreven; hij promoveerde daar den 31sten Oct. 1610 (Mededeeling van wijlen Prof. J.G.R. Acquoy.) Hij vestigde zich in Londen, waar hij een zeer gezien dokter werd en in den zomer van 1618 huwde (zie No. 45.). Huygens zocht hem daar dikwijls op.
3) Nl. hij zelf en Maurits Huygens, geb. 12 Mei 1595, † 24 Sept. 1642. Maurits was de oudste zoon van Christiaan Huygens en Susanna Hoefnagel en anderhalf jaar ouder dan Constantijn.
4) Zie over Susanna Hoefnagel, Huygens' moeder, *Het leven van Constantijn Huygens*, in de Inleiding, Hoofdstuk I.
5) De moeder, die volop genoot van het declineeren en conjugeeren harer beide zoontjes, wilde dus voor dezen niet onderdoen en maakte ook een Latijnsch vers.
6) De lessen in het bespelen der luit zijn, althans voor Maurits Huygens, eerst later begonnen. Vader Huygens teekende op 11 Dec. 1609 aan: 'Begint Maurits alleen te leeren op de luyt van Mr. Jeron. voor 3 gl. ter maendt'. (Vgl. *Dagboek*, blz. 1). De leermeester heette Jeronymus van Someren; hij was een jonge man, die zich bijzonder er over verbaasde, dat twee zulke kleine jongens reeds een zoo moeilijk instrument moesten leeren bespelen. De lessen werden twee jaren lang gegeven met voortreffelijken uitslag, ten minste wat Constantijn betreft (vgl. *Autobiographie*, blz. 27, 28).

praescripsit eamque exacte satis teneo, quare, ni litterae supervenissent tuae, cras et aliam praescripsisset; sed iam, postquam ita iubes, abstinebimus..... XIIJ^{o} Kal. Aprilis (= 20 Maart) CIↃIↃCVIIII.

5. Aan zijn vader. (K.A.)*[aant.]

Litterae quidem ad Matrem, Pater colendissime, huc allatae sunt, sed ad nos nullae, nisi in fine epistolae Matris unus aut alter versiculus, qui praeter vulgarem salutationem nihil continet; quid ergo nos incusas? Imo tute potius ipse incusandus mihi videris; ieiuniores enim tuae sunt nostris. Mauritii quidem aut versus aut prosam, meamque Ethiopoeiam[1)] expectaturum te scribis, te vero nullos versus vel prosam remissurum, quod mallemus, quin hoc scripsisses ut versus placuerint; vereor enim ut placeant, cum iudicium de ijs tuum non dicas. Incolumem te Bredam appulisse et Berghas reversum ex animo gaudemus, sed magis gavisi essemus, si et nos tecum eo ire et tuum patrium solum[2)] visere potuissemus. Sed *quoniam id quod volumus non potest*, *velimus id quod*, *possit*, litterisque nos oblectemus. *His enim*, ut inquit Cicero, *absentes videmus*. Hagae Comitis, VIJ^{o} Cal. Aprilis (= 26 Maart) CIↃIↃCIX.

6. Aan zijn vader[3)]. (K.A.)*

Nullae a te litterae gratiores nobis fuere quam postremae, tum quod de reditu tuo certiores nos fecerunt, tum quod utrumque nostrum tandem satisfecisse tibi scribis et praesertim me Saphicis istis versibus[4)], quod maxime gaudeo. Quod multa eorum apud I; Secundum[5)] olim te legisse meque illum imitatum esse dicas, id factum non nego, imo laudi mihi duco tam eximium poetam imitari; nam quid alioqui Virgilium, quid Ovidium, quid alios opus est legere, si non imitemur? Quin ipse Ioh. Secundus, quem ego imitatus sum, ex Horatio sua descripsit; cur et illud mihi minus liceret? Desine igitur posthac plagij vel furti me incusare, nam non magis ego incusandus sum quam ille. *Ethopoeiam*[6)] meam te tam diu promissam esse dicere miror, cum ante octo dies primum componere inceperim; saepe quidem in animo habui etiam ante discessum tuum, sed nimium mihi diffidebam; iam tandem saepius tentando incepi et brevi absolutam, ut spero, ad te missurus sum. Velim et tu, si tempus aut otium sit, aliquando versiculos aliquos ad nos mediteris, ut videamus an tute, qui

1) Nl. *Ethopoeia Illustriss.*^{mae} *Principis Louisae interfecto marito* (vgl. *Gedichten*, I, blz. 15.) Louise de Coligny, die zeer bevriend was met Christiaan Huygens, hield veel van den kleinen Constantijn. Deze moest een paar malen in de week bij haar komen, haar voorspelen op een of ander instrument en met haar praten. Later hebben de godsdiensttwisten in die verhouding verkoeling gebracht (vgl. *Autobiographie*, blz. 28, 29, en *Sermones de vita propria*, I, vs. 267-282.)
2) Christiaan Huygens was geboren te Ter Heide, dicht bij Breda.
3) De brief is uitgegeven door Dr. J.G.C. Boot, *De Latijnsche brieven van Constantijn Huygens* (in *Werken der Kon. Akademie van Wetenschappen*, *Afd. Letterk.*), 1873, blz. 31.
4) Die Sapphische verzen zijn verloren gegaan.
5) Janus Secundus werd in 1511 te 's Gravenhage geboren, studeerde in de rechten en was een tijd lang secretaris van den Spaanschen kardinaal Joannes Tavera, later van George van Egmond te Utrecht. Hij werd benoemd tot secretaris van Karel V, maar stierf in Sept. 1536, voordat hij dat ambt aanvaardde. Janus Secundus is beroemd geworden door zijne Latijnsche gedichten en muntte tevens uit in beeldhouwen en boetseeren. Huygens heeft den voortreffelijken dichter steeds zeer hoog gesteld (vgl. o.a. *Autobiographie*, blz. 85, 86.)
6) Zie Noot 1.

me incusas, ipse aliquid ex tua pharetra depromere possis. Hagae-Comitis, IIII° Id. (10) April. CIↃIↃCIX.

7. Aan johan dedel[1]. (K.A.)*

Litteras tuas, Johannes, nono die huius mensis accepimus, ex quibus intelligimus te putare nos non modo remissis, verum etiam intermissis studijs prorsus indulgere otio; erras sane, nam non minus quam domi tum grammaticam, tum syntaxim, tum phrases indies perlegimus. Quaeris praeterea, ut quae quoque die viderimus et audiverimus ad patrem et te scribamus; dabimus quidem operam, sed omnia mandare memoriae non possumus; tot enim toto die nugas videmus, ut aliud alio obliviscamur; quae tamen retinui scribam, postquam ita velis. Episcopum nudiustertius audivimus concionantem, vel potius magno conatu magnas nugas dicentem, eodemque die missam facientem in templo [S. ^{tae}][2] Mariae. Sumus hic plane soli, nam cognatus Vogelaer cum uxore[3] et filia[4] et cognata Hortensia[5] Bruxellas petierunt, ita ut tantum mater, avunculus[6] et nos tres cum cognata Brizzi[7] hic domi simus. Cognatum Vogelaer perendie vel die Sabathi reversurum putamus. Hisce vale et, ut ego quae hic, sic etiam tu quae istic fiant, scribe. Antverpiae[8], XI° die Iunij CIↃIↃCVIIII.

8. Aan zijn vader. (K.A.)*

Wij zijn, na uw vertrek, met Moeder van Amsterdam afgereisd en, na Voorburg aangedaan te hebben, hier aangekomen. Hagae, 1610[9].

1) Johan Dedel, in 1589 te Delft geboren, werd 14 Mei 1604 als student in de rechten te Leiden ingeschreven. Van 6 Nov. 1606 tot 13 Aug. 1613 was hij gouverneur der beide zoons van Christiaan Huygens (vgl. *Dagboek*, blz. 1, 7, 8). Hij promoveerde te Leiden den 8sten Juli 1613 (mededeeling van wijlen Prof. J.G.R. Acquoy) en bestuurde daarna te Heusden de goederen eener rijke weduwe, maar deed toch ook eene reis naar Frankrijk (vgl. *Autobiographie*, blz. 109.) Den 5^{den} Febr. 1623 huwde hij Isabeau de Vogelaer, eene nicht van Constantijn's moeder (vgl. *Dagboek*, blz. 5). Den 16^{den} Febr. 1621 deed hij den eed als Raad in den Hove van Holland en den 28sten Oct. 1653 werd hij geinstalleerd als president van dat college. Hij is steeds zeer bevriend gebleven met zijn leerling Constantijn tot zijn dood op 22 Maart 1665 (t.a.p., blz. 69).
2) Het papier is hier gescheurd.
3) Waarschijnlijk zijn bedoeld Marcus de Vogelaer en zijne vrouw Margaretha van Valckenborgh. De De Vogelaer's waren familie van Constantijn's moeder.
4) Uit het huwelijk van Marcus de Vogelaer en Margaretha van Valckenborgh waren verscheidene dochters geboren; het is dus onzeker, wie hier bedoeld is.
5) Hortensia is zeker de oudste dochter van Jacob Zuerius en Catharina Hoefnagel, eene zuster van Huygens' moeder. Constantijn hield veel van zijne nicht Hortensia Zuerius (vgl. *Autobiographie*, blz. 12). Zij is in 1618 getrouwd met Arent Maertensz.
6) Het is niet duidelijk, welke oom hier bedoeld wordt; waarschijnlijk een oom Hoefnagel.
7) Margriet de Vogelaer, eene zuster van Marcus, is in eerste huwelijk getrouwd geweest met Mutio Brizzi. (Vgl. over al die familieleden: *Dagboek*, Bijlage E en F).
8) Van zulk een reisje van Constantijn met zijne moeder naar Antwerpen in 1609 wordt noch in het *Dagboek*, noch in de *Autobiographie*, noch in de *Sermones de vita propria* melding gemaakt. Het is dus mogelijk, dat de brief eene stijloefening is, zooals er zich nog een paar in de Huygens-papieren van deze periode bevinden.
9) De brief heeft geen datum, maar moet in Januari geschreven zijn. Den 1sten April toch zond Huygens zijn vader een Latijnsch gedicht toe, waarin hij de reis naar Amsterdam, ongeveer drie maanden geleden gedaan, beschrijft. (Vgl. *Gedichten*, I, blz. 18-23).

9. Aan Marcus de Vogelaer[1]. (K.A.)

Ik dank u voor het zenden van een boek en van snaren[2].

'Ceterum, mi Marce, quid scribam? de republica? de novis hisce Ultraiectensibus seditionibus[3]? ista meum superant captum, neque aliquid scio; de Alcmariensibus[4]? tantundem; quid ergo? quam ut te Deo Opt. Max. commendem?'

Groet uwe ouders, broers en zusters.

Hagae-Comitis, 4° Non. (4) Mart. CIↃIↃCX.

10. Aan zijn vader. (K.A.)*

Ik maak mijne verontschuldigingen, dat ik niet eerder geschreven heb, maar ik heb het erg druk met allerlei dingen, o.a. leer ik nu paardrijden[5]. Ik hoop, dat gij mij spoedig een paar rijlaarzen met sporen ten geschenke zult geven; die heb ik voor al mijne gedichten wel verdiend[6].

Hagae-Com., XVJ^{o}. Kal. Mayas (= 16 Apr.) CIↃIↃCX.

11. Aan cornelis van Sipenesse[7]. (K.A.)

Het spijt mij, dat ik u niet te Utrecht ontmoet heb; wij hadden dan, volgens uwe belofte, in de kerk van St. Jan eens kunnen zingen. Wij hebben dikwijls uw vader en uwe verwanten bezocht; als gij aanwezig waart geweest, hadden wij meerstemmig kunnen zingen; nu ontbrak de bas. In dezen zomer moet ge bij ons komen.

Hagae-Comitis, 4° Kal. Mayas (= 28 April) CIↃIↃCX.

1) Marcus de Vogelaer Jr. was de oudste der 12 kinderen van Marcus de Vogelaer en Margaretha van Valckenborgh en werd in 1589 geboren (vgl. *Dagboek*, Bijlage F).
2) Op dat geschenk doelt ook het versje: *Lentule*, *misisti tandem chordasque librumque* (vgl. *Gedichten*, I, blz. 23).
3) Er waren juist onlusten in Utrecht, waarin de oud-burgemeester Dirk Canter eene groote rol speelde.
4) Ook te Alkmaar waren in het laatst van 1609 onlusten ontstaan, waarvan de twist tusschen Remonstranten en Contra-remonstranten de oorzaak was.
5) Constantijn leerde die kunst van den Franschman H. Beaumont, die later stalmeester van Frederik Hendrik en ritmeester is geweest (vgl. *Autobiographie*, blz. 50.) Volgens het *Dagboek* (blz. 8) hadden die rijlessen in het najaar van 1609 plaats en duurden zij zes weken.
6) Constantijn had den 1sten April het uitvoerige gedicht *Ὁδοιπορικὸν* (zie blz. 4) aan zijn vader toegezonden.
7) Cornelis van Sipenesse (of Sypenes) was een afstammeling van den beroemden schilder Jan van Scorel (vgl. *Autobiographie*, blz. 85), die kanunnik te Utrecht was. In welke familieverhouding hij stond tot Peter Janss. van Sipenesse, die nog in 1611 lid van het schildersgilde te Utrecht was, en van Johan Peterss. van Sipenesse, die in 1592 door den raad werd voorgedragen tot kanunnik van St. Marie, is niet met zekerheid bekend. Cornelis is 7 Dec. 1635 gestorven (mededeelingen van Mr. S. Muller Fzn., Rijksarchivaris te Utrecht.) Hij was zeer bevriend met de familie Huygens.

12. Aan zijn vader. (K.A.)*

Tam diu, Pater charissime, querulis tuis litteris respondere distuli, ut videar mihi potius ad te scribere quam rescribere, quod quidem mea, ut fatear, accidit culpa. Nec tamen omnino memet incuso; paullulum enim restat excusationis. Miraberis quid tandem proferam, at ubi audieris tute, scio, aliqua saltem ex parte desidiae opinionem adimes. Meministine nos colloquia D. Erasmi[1] discere idque ter de die, nimirum mane hora undecima, a prandio secunda et vesperi sexta, quam horam epistolis et versibus componendis impendere solebamus? Hoc inquam tempus iam ademptum nobis est; non mirum igitur in scribendis litteris segnius solito me pergere. Dices fortassis, cur tu minus quam frater? Illi non componenda carminum erat materia ut mihi, quam etiam ante reditum tuum absolvere et ad te mittere putaveram, ut nuper. Habes causam, cur tam diu siluerim. Iam vero cum in mea manu non esse videam ut absolvam, non potui non ad te primo nuntio aliquid litterarum dare. Sed iam satis excusationum, ut ad alia procedam. Venetiae legatum[2] hic fuisse non te arbitror latere. Ille, cum D. Lier[3], qui continue illi aderat, de me ut fere fit praedicasset, accersit me; adeo cum Ioanne[4], cano; ille continuo cantiones aliquot Gallicas poscere; profero librum, canto simul testudine et voce, ita ut ibi canendo plus minus horam trivissemus. Ego interim, ut citharaedus ille apud Dionysium, spe non minus oblectabar quam ille cantu[5]; speraveram enim, ut quid tale accideret, quale cum essemus apud legatos Daniae[6], sed nihil. Tandem rumpebatur quinta, cumque novam me velle applicare simularem,ille sua lingua: [Basta][7], basta, inquit, et simul cum dicto abiit; mox et ego ....[7] sudans decessi. Plura quae scribam non habeo; omnem enim iam materiam praeripuit frater. Hagae-Comitis, Anno CIↃIↃCX[8].

13. Aan Berckel[9]. (K.A.)

Ik ben dankbaar voor uwe bewijzen van vriendschap. Gaarne wil ik mijn

1) De *Colloquia* van Erasmus werden in de 17de eeuw veel als schoollectuur gebruikt.
2) In 1610 vertoefde Thomas Contarini, gezant van Venetië, korten tijd hier te lande; in Mei van dat jaar reisde hij weer af.
3) Misschien Willem van Liere, Heer van Oosterwijk (1588-1649), die later zelf gezant te Venetië en daarna te Parijs is geweest.
4) Nl. Johan Dedel.
5) De anecdote wordt o.a. verteld in Erasmi *Apophthegmata*, als No. 17 van 'Dionysius sophista'.
6) In December 1607 kwamen Jacob Ulefeld en Jonas Charisius als gezanten van Denemarken in den Haag en bleven daar eenigen tijd. De 11-jarige Constantijn heeft dus toen voor hen gespeeld.
7) Het papier is op deze plaats gescheurd.
7) Het papier is op deze plaats gescheurd.
8) De brief heeft alleen het jaartal, maar onder zijne naamteekening schreef Huygens: anno 13. Hij is vóór of in Mei geschreven (vgl. Noot 2).
9) Misschien Clemens van Berckel, Hagenaar, die 14 Sept. 1616 als student te Leiden werd ingeschreven.

dictaat over logica van u terug hebben[1]; gij kunt het spoedig weerkrijgen. Hagae[2].
Hierbij gaat een versje[3].

14. Aan J. Dedel[4]. (K.A.) Gr.

Het gelukt mij niet een gedeelte eener ode van Pindarus van buiten te leeren, omdat de maat eene andere is dan de hexameter. Homerus is voor het van buiten leeren veel geschikter. (1613.)

15. Aan?[5]. (K.A.)

Ik dank u voor het zenden van het gedicht. Hagae-Comitis, 1615.

16. Aan Lucas (Fagius?)[6] (K.A.)

Wilt ge zoo goed zijn, bij Commelin[7] een Italiaansch woordenboek voor mij te koopen[8]? De titel is *Thesoro della lingua volgare*[9]. (1615.)
'Salutem doctissimo Grotio[10], cum erit commodum, a me dicito'.

1) In Juli 1612 was Constantijn met het leeren van logica begonnen (vgl. *Dagboek*, blz. 8). Zijn leermeester was George Eglisham, een medicus uit Schotland, die ongeveer in 1612 in ons land kwam, na een tijd lang in Frankrijk gewoond te hebben. Hij schreef verscheidene vertoogen tegen Conr. Vorstius (1569-1622), die tot professor in de theologie te Leiden was benoemd, maar aan wien niet werd toegestaan colleges te geven. Eglisham werd leermeester in de philosophie van de zoons van Christiaan Huygens en van nog een paar andere jongelieden, en verveelde hen buitengewoon (vgl. *Autobiographie*, blz. 94-97). Naar Engeland teruggekeerd, is hij in 1616 lijfarts van Koning Jacobus geworden, maar moest in 1626 wegens het schrijven van een pamflet uitwijken. Hij leefde nog in 1642.
2) Zonder jaar en datum. Het briefje moet zijn van 1612 of 1613.
3) Nl. *Quarta dies abijt*, *cum te*, *dulcissima rerum* (vgl. *Gedichten*, I, blz. 43).
4) In 't Grieksch geschreven; bovenaan staat: Anno circiter 1616. Maar in zijn *Dagboek* (blz. 8) teekende Huygens op het jaar 1613 aan: Scribo ei (nl. Dedelio) graecam epistolam.
5) Boven de minuut staat: Nescio cui, en het jaartal. De geadresseerde wordt toegesproken als: Nobilissime juvenum.
6) De minuut heeft geen opschrift, maar de geadresseerde wordt toegesproken als Lucas. Nu schreef Huygens 1 Mei 1613 een albumblaadje voor Lucas Fagius (A.B.).
Lucas Fagius, geb. te Genève, werd 5 Sept. 1613 op 21-jarigen leeftijd te Leiden als student ingeschreven. Hij had deel genomen aan de lessen van Eglisham (vgl. *Autobiographie*, blz. 96).
7) Eene bekende boekverkoopersfirma te Amsterdam.
8) In Febr. 1615 begon Constantijn Italiaansch te leeren (vgl. *Dagboek*, blz. 9).
9) Zonder plaats, datum en jaar; het briefje staat op hetzelfde blad als het vorige.
10) Het is niet duidelijk, wie hier bedoeld wordt; mischien Willem de Groot, Hugo's broer, met wien Huygens in 1616 - hij werd den 20sten Mei van dat jaar als student ingeschreven - te Leiden heeft samengewoond. In het 'album amicorum' van Johan de Hinoiosa schreef Willem de Groot een Latijnsch versje aan dezen 'contubernali suavissimo', terwijl Constantijn en Maurits Huygens zich in proza tot Hinoiosa als hun 'convictor' en 'contubernalis' richtten.

17. (Aan D. Heinsius)[1]. (K.A.)

Bijgaand vers[2] bied ik u aan als een bewijs der dankbaarheid van mijn broeder en mij voor uwe welwillendheid. (CIↃIↃCXVI. Iul.)[3].

18. Aan Mevr.?[4]. (K.A.)

Le desir de vous complaire a surpassé le pouvoir de vous obeïr, si bien que necessairement l'un ayant cedé à l'autre, en voyci les effets. Effets qui, bien qu'indignes de vos regards, bien qu'incomparables à vos merites, ne laissent pas de se presenter effrontement à vos yeux ..... (Leydae, 10° Septemb. CIↃIↃCXVI)[5].

19. Aan zijn vader. (K.A.)*

Dulce caput, *venerande senex*, *pia cura tuorum*, caet.[6].

Ik zend u hierbij een vers[7], dat ik aan Dedel richt. Zeven maanden geleden schreef ik hem en verzocht, mij de *Theses juridicae* van Treutler[8] te zenden, die ik gaarne zou gebruiken, zooals ook hij ze gebruikt heeft. En nu geeft hij mijn broeder eene boodschap daarover en antwoordt mij niet. Ik hoor ook, dat hij op vrijersvoeten is. Leydae, VI° Id. (8) Decemb. CIↃIↃCXVI.

20. Aan zijn vader[9]. (K.A.)*

Uit naam van ons beiden dank ik u voor het ons, zoo vrijgevig geschonken, geld; wij zullen het goed besteden.

'Turpis est sui collaudatio et mihi id summopere invisum dicendi genus; tu, sis, famam consulito; haec certiorem faciet, *an siccis dedecus obstem Cognatis*, *an rem patriam rumore sinistro Limen ad obscoenum frangam*[10], quanquam sane, si quid pravis exemplis tribuendum, non longe ea quaerenda sint. Invitus fateor. Adeo immutata est facies honestissimi istius quondam contubernij nostri, ut colluviem nequitiarum atque vitiorum intra domesticos parietes alere nos

1) De brief heeft geen opschrift, maar is blijkbaar aan Heinsius gericht. Daniel Heinsius (1580-1655), de beroemde philoloog, theoloog en dichter, was sedert 1605 hoogleeraar te Leiden. Hij was een vriend van Christiaan Huygens en de jonge Constantijn voelde zich zeer aangetrokken door den grooten geleerde en heeft van zijn studententijd af met hem eene drukke briefwisseling gehouden.
2) Nl. *Ingens Lycaei lumen et Camoenarum* (vgl. *Gedichten*, I, blz. 83).
3) Jaartal en maand staan onder het gedicht.
4) Dit briefje zonder opschrift begeleidde het gedicht *Miracle de ton sexe*, *agreable sejour* (vgl. *Gedichten*, I, blz. 85).
5) Die datum staat onder het vers.
6) Zie dit versje aan Huygens vader, *Gedichten*, I, blz. 88.
7) Nl. *Constantinus Huygens Jano Dedelio suo S.* (t.a.p., blz. 87).
8) Hieronymus Treutler (1565-1607), beroemd rechtsgeleerde en professor te Marburg, heeft o.a. uitgegeven *Selectae disputationes ad jus civile Justinianeum quinquaginta libris pandectarum comprehensum*, 2 dln., 1592-93.
9) De brief is uitgegeven door Dr. J. van der Vliet in *Oud-Holland*, 1896, blz. 142.
10) Persius, *Sat.*, V, vs. 163.

non immerito dixerim. Quod pace bonorum tamen credas velim, et paucos quidem eos excipio[1]. Nam inter caeteros *Hic campo indulget: hunc alea decoquit: ille In venerem putret*[2], homines nequam, putidi, impij atque, quod intolerabile, contumeliosi, quorum hic generis nobilitate, iste patrijs divitijs freti ac tumidi, nihil quam quod ipsi faciunt rectum putant; quibus probi derisui, virtus odio, pietas opprobrio est. In medio hujus contagij collocatus ego, tantum abest ut pellicere valeant me blandi isti comites, velut physica quadam contrariorum antiperistasi magis in dies atque magis virtutis in me studium confirmari sentio. Habetque ea insignis vitiorum deformitas nescio quid stimuli, quo sui quidem ipsius taedium, virtutis vero commendationem affert. Itaque cum toto nonnumquam die libris impenso vesperi ad communem caenam ventum est et temulentos hominum, non studijs, sed vino gravium gestus contemplari libuit, facta tum demum istius miserrimae vitae cum nostra collatione, nimis quantam voluptatem capio. Crede autem istius modi spectaculorum tantum non quotidie copiam dari. Sed plura de his coram ..... Absoluta aliquando summaria ista iuris lectione ad exactam ac specialem porro singulorum tractatuum excussionem alacri animo accessi, ubi, ex consilio eruditiorum, facto magis frequentium atque necessariarum materiarum delectu, familiares eas atque perspectas reddere conor mihi, quantum quidem totis viribus atque assidua lectione assequi potis est, postmodum aliquando, ubi receptui canendum tute suaseris - cuius ego termini prorogationem aliquantulum petere non verebor, quicquid de fratre in animo habeas - thesibus ex harum aliqua publico examini suppositis bono eventui cum bono Deo litaturus..... Leydâ, VII° Id. (12) Mart. CIↃIↃCXVII.

21. Aan Mevr.?[3]. (K.A.)

Het is op uw bevel, dat ik het waag ‘de parler au nom d'une bouche de laquelle le monde n'a accoustumé d'entendre que des choses entierement relevées, et au dessus du vulgaire’. Waarschijnlijk is het gedicht niet goed genoeg om te verschijnen voor de oogen van haar, voor wie gij het bestemd hebt, maar het staat aan u, het te vernietigen. (Leydae, Mart. 25, a.^{o} 1617.)[4]

22. Aan Maurits Huygens. (K.A.) Lat.

Uwe twee brieven heb ik ontvangen en ik antwoord terstond. Ja, er zijn vele fouten in het boekje. Ook doet de schrijver, of hij Italiaansch kent, maar hij kent het niet[5].

23. Aan zijn vader[6]. (K.A.)*

Agnosco vestigia pristinae indulgentiae, reverende Pater, dum ne rogatus quidem assiduitatis nostrae curriculum interrumpere tua sponte maluisti, quam ut paternae liberalitati ulla in re defuisse videreris. Ego vero ut huius me beneficij qualiscumque

1) Tot die uitzonderingen behoorde zeker Johan de Hiniosa, zijn ‘contubernalis’ (zie blz. 7), voor wien hij 16 Mei 1617 een albumblaadje schreef. (Het is gereproduceerd in *Oud-Holland*, 1900, blz. 213.) Hiniosa, die afstamde van eene familie uit Genua, welke zich te Middelburg had gevestigd, was later ruwaard van Putten en gehuwd met Machteld van Wassenaer. aant.
2) Persius, *Sat.*, V, vs. 57.
3) Het briefje zonder opschrift diende tot begeleiding van het vers *Si de mes vers en apparence* (vgl. *Gedichten*, I, blz. 96).
4) Die datum staat onder het vers.
5) De minuut is van onderen afgesneden en mist plaats, datum en jaar.
6) Uitgegeven door Dr. J. van der Vliet in *Oud-Holland*, 1896, blz. 144.

participem in praesentia reddam, quaedam quasi necessitas non sinit. Totis modo viribus adnitor ad optatam istam studiorum metam, cuius gratia tres alios menses insuper indulsisti mihi; itaque totus haereo et sudo in apparatu publicae disputationis[7], quae me jam pene tres continuas septimanas libris affixum mordicus detinet, quantum quidem per debiles hosce oculos licet. Controversiarum, objectionum,

7) Huygens zou dus na eene disputatie de Academie verlaten.

quaestionum finis infinitus est; ubi absolvisse speres, incepisse disces; finem videas, in principijs haeres. Adeo quidem ut, nisi invicta pertinacia in hanc hydram insurgas, nihil unquam profeceris. Unius diei dispendium tribus non restituitur. Sola assiduitas victoriam pollicetur, quam ego jam quasi per nebulam e longinquo prospicere mihi videor. Unicam modo hebdomadam non interruptam expeto, quam qui invideat, perperam sane de studijs mereatur meis. Itaque non jam fore spero quod aegre ferre possis, si propriae utilitati consulens mandatis tuis parum obtemperans visus fortasse fui, dum fratrem incomitatum, ita ut vides, dimittere sustinui. Non ita longo itinere disjungimur; quotidie ire et redire dabitur; modo hisce salebris aliquando emergamus; neque enim animum despondeo; dedit alijs, dabit Deus his quoque finem ..... Raptim Leydae, XIV° Cal. Iun. (= 19 Mei) 1617.

24. Aan zijn vader[1]. (K.A.)*

Ex quo mentem tuam, reverende Pater, discedens intellexi de conferenda disputatione in ultimam profectionis horam, simul de oratiuncula valedictoria[2] statim a disputatione, ut monueras, habenda cogitare coepi. Itaque jam eam in promptu habeo, et aliquid insuper poëtici[3], ne dum bene de parentibus, perperam de Musis mereri videar. Excusis thesibus videbis, quid inter has controversiarum tricas patrocinante Phoebo a pacificis deabus impetrare valuerim. Disputationis porro diem in aliquot hebdomadas non invitus distuli ob ingentem ejusmodi disceptationum frequentiam, quae instantibus, uti nunc, ferijs variae a varijs moveri solent, quippe harum et voluptatem et utilitatem, dum quidem in Academia versamur, negligere imprudentiae duxerim. Interea temporis commode me in *λογομαχίαν* meam praeparo et, quod prudens nauta solet, adversae tempestatis moram instruendo navigio impendo. Haec volui nescius ne esses..... Lugd. Bat., propid. Non. (3) Jun. CIↃIↃCXVII.

25. Aan zijne moeder[4]. (K.A.)*

'Je n'ay rien à vous respondre sinon de vous souhaiter bon voyage et meilleur retour que la derniere fois; au moins vous aurez la saison plus à propos. Pour moy, il faut que je sois le *schoolschijter die mede sal ryden als 't eens somer wordt*. C'est un voyage que j'ay attendu longtemps et qui me pourroit venir à quelque usage à cause des affaires que mon Pere y a'. Maar men wilde mij zeker niet meehebben, anders had ik niet te laat bericht gekregen, zoodat mijne bagage niet op tijd aanwezig kon zijn. Ik heb last van hoofdpijn en heb eene aderlating ondergaan. 'Je desirerois que mon frere estant à Breda allast trouver Poncet, le maistre chantre du Prince d'Orange[5], et luy demandast les plus nouveaux airs qu'ils ayent en leur bande; il ne luy les refusera pas.

1) Uitgegeven door Dr. J. van der Vliet, t.a.p.
2) Dit Latijnsche speechje, den 31sten Mei geschreven, is uitgegeven door Dr. Th. Jorissen in *Verslagen en Mededeelingen der Kon. Akademie van Wetenschappen, Afd. Letterkunde*, 2de *reeks*, III, blz. 240. Zie ook *Gedichten*, I, blz. 102, Noot.
3) Dit gedicht, *Academiae sacrum* getiteld en na de verdediging der stellingen uitgesproken, is den 1sten Juni geschreven (vgl. *Gedichten*, I, blz. 102).
4) Een enkele zin uit den brief is uitgegeven door W.J.A. Jonkbloet en J.P.N. Land, *Correspondance et oeuvre musicales de Constantin Huygens*, Leiden, 1882, blz. 1.
5) Philips Willem (1554-1618), de oudste zoon van Willem den Zwijger, die in Spanje was opgevoed, bestuurde sedert 1599 het Prinsdom Oranje, maar vestigde zich in 1609, na het sluiten van het Bestand, te Breda. Hij was een groot muziekliefhebber.

Ma bourse me dit que le mois est echeu; s'il plaisoit à mon pere de s'en souvenir un peu favorablement devant que partir, cela me feroit grand bien, autrement je suis mal à cheval. Je prie que mon pourtrait puisse estre doublé de linge par derriere. En toute haste de Leyden, ce Mardy, 6 de Juin 1617.

26. Aan zijn vader[1]. (K.A.)*

Obsequor aliquando mandatis tuis, reverende Pater, ac, nisi cum patre colloquar, animo dixerim aegro atque invito; adeo id me male habet subjicere cuiusquam vel doctioris judicio compositiunculas meas, priusquam publico eae officio perfunctae sunt[2]; ad quem usque diem, ut sinu authoris eripiantur ab extraneo non sine vi atque iniuria, a parente non sine patriae magis potestatis quam charitatis impulsu fieri videtur. Neque ita tamen ut supra censuram omuem collocata mea mihi arroganter persuadeam, sed, ut verbo quod res est eloquar, vix ab animo meo impetro, ut correcta ab alijs verba pro suis deinceps agnoscat; unde quod prius cum voluptate contexueram, mox tum taedio recitaturus sum, siquidem tu hisce censoriam, quod vereor, virgulam inducis. Poëmatium epilogicum[3], quod vides, thesibus subjungendum non inepte censui; tu videris an typos mereatur. Vale, Pater colendissime, et fratris vel avunculi oculos, quaeso, in haec arcana ne admitte.

Raptim Leydae, XI° Cal. Quint. (= 21 Juni) CIↃIↃCXVII.

Quod de Gallico poemate[4] frater meo nomine rogabit, si me meamque famam diligis, quaeso ne recusa.

27. Aan Maurits Huygens. (K.A.)*

Ex quo a vobis abij, non abijt a me oculorum dysoptia; quoquo me[5] verto comitem habeo molestam istam caliginem, quae usque adhaeret sine ullo vel certe perexiguo lucis incremento. Per has tenebras meditationi quam lectioni applicor intentius, ne simul et in miserijs et in ocio diem transigere videar. Hinc arrepta occasione luctuosissimi obitus magni istius cognominis tui[6] animo tum turbato, tum languido Naeniae Deae litandum opportune censui; itaque paucis admodum horis qualemcumque hunc threnum satis feliciter exsudavi[7]. Tibi vero transmittendum curo, quo magis de excudendo eo apud patrem sedulo instare velis. Inter nugas poëticas, quas quidem hactenus emisimus, si ullae scriptoris manum, istae typographi praelum, meo quidem judicio, meruerint. Neque enim vel magnatum vel ipsius Principis lectioni subducendas existimo. Satis ille durus et *ἄμουσος*; rerum poeticarum censor et tamen domestici maeroris commemoratio vel propius ingentem animum afficiet, vel inepte mihi blandior. De impensis typographicis non est quod patrem moretur, exiguae enim illae prae honoris lucro, quod mihi ab his polliceor. Sedulitati tuae caetera committo; imprimis mando, si est ut excudantur, fiat id charactere, quo Dousica[8] ista solent, Italico augustiore; solent ii conducere aliquantum ad rei majestatem.

1) Uitgegeven door Dr. J. van der Vliet, t.a.p., blz. 145.
2) Het Hs. heeft: *sint*
3) Zie No. 24.
4) Zie No. 27.
5) Het Hs. heeft: *me me*.
6) Den 5^{den} Juni was Maurits van Nassau, een zoon van Prins Maurits en Margaretha van Mechelen - bij welke vrouw hij nog meer kinderen had - overleden. Vgl. over het jonge prinsje en de smart van zijn vader den brief van Suriano, resident van Venetië in *Brieven van Lionello en Suriano uit den Haag aan Doge en Senaat van Venetië in de jaren* 1616, 1617 en 1618. (*Werken van het Histor. Gen.*, *Nieuwe Serie*, N°. 37.) Utrecht, 1883, blz. 166-168.
7) Het gedicht heeft tot titel: *Larmes sur la mort de feu Monsieur Maurice de Nassau*: *qui mourut à la Haye le 5 de Iuin* CIↃIↃCXVII (vgl. *Gedichten*, I, blz. 98). Het vers is afzonderlijk uitgekomen.
8) Zeker zijn hier de Latijnsche gedichten van Janus Dousa Sr. (1545-1604) bedoeld.

Lagenulam Comitis Egmondt[1] iam pridem exhausi; si est ut aliam comparare possis, quaeso quam primum perferendam cures una cum folijs istis, quorum nomen scire vehementer cupio, ut de recentibus procurandis mandare alicui commodius possim. Vale. Lugd. Bat., CIↃIↃCXVII[2].

Ne legat quisquam hos versus, nisi excusos.

28. Aan Maurits Huygens[3]. (K.A.)*

'Redeunt ad vos threni mei[4] modestiore, si dijs placet, cothurno. Itaque qui poetarum hodie nomen per jocum assumpsimus, etiam politicis cautionibus necessitate adstringimur, nempe quo mendacij arguatur *τὸ* pictoribus atque poëtis. Equidem censurae paternae libenter manus dedi et, quod ab alio profectum in controversiam non dubio litis eventu tracturus eram, ab illo ore pro oraculo habui, fidem forsitan vel hoc ipso facturus quam, quod ei probari nescirem, alijs ne quidem exhibendum cuperem'.

(Daarna worden verschillende versregels en woorden van het gedicht besproken.)

Leydae, 6° Kal. V. les (= 26 Juni) CIↃIↃCXVII[5].

Ante duos dies conveni rectorem magnificum. Is mihi diem disputationis statuit 15um mensis proximi; itaque de excudendis thesibus porro cogitandum. Oculus sensim clarescere videtur. Levavi oculos meos in coelum, unde veniet auxilium mihi.

29. Aan Maurits Huygens[6]. (K.A.)*

Surgebam a coena cum adferrentur tuae; exinde ambulatum ivimus et passus mille pro more nostro meavimus; itaque ad lucernam ista nunc rescribo, ne qua male merear de sedulitate tua vel, ex iurisconsultorum scito, mea mihi mora noceat. De die obitus miror quid sollicitus sies[7]; facile id a Cobbio[8] resciveris, etiam non reddita inquisitionis causa, quasi sponsione cum aliquo contenderis, aut simili modo, injecta per familiare colloquium rei mentione. Exemplaria si 50 vel 70 nobis et amicis retinuerimus, sufficere arbitror; de caeteris optionem typographo faciendam. Si vaeno aliquot exponere velit, fecerit id et ex permissu autoris et lucello forsitan suo, ut hodie rerum

1) Waarschijnlijk een geneesmiddel.
2) De brief heeft alleen het jaartal; het gedicht, waarop hier gedoeld wordt, werd den 21sten Juni geschreven (vgl. *Gedichten*, I, blz. 101), toen Huygens ook den brief aan zijn vader richtte. Deze brief moet dus eveneens van 21 Juni zijn.
3) Het postcriptum is uitgegeven door Dr. J. van der Vliet, t.a.p, blz. 145.
4) Zie No. 27.
5) Er staat: CIↃIↃCXVI.
6) Het postcriptum is uitgegeven door Dr. J. van der Vliet, t.a.p., blz. 146.
7) Blijkbaar wisten Constantijn en Maurits niet den juisten datum, waarop Maurits van Nassau gestorven was.
8) Waarschijnlijk Petrus Cobbius, een Fries, die 6 Nov. 1607 op 20-jarigen leeftijd als student in de philosophie te Leiden werd ingeschreven en van wien Constantijn en zijn broer in 1615 les in de meetkunst hadden ontvangen (vgl. *Dagboek*, blz. 9).

novarum cupidum vulgus video. Certe in Aerti[1] taberna non dubium est quin facile distrahantur. Tu videris. Quae ad me exemplaria mittes, velim chartae vel caeruleae vel marmoreae insuantur, prout paternae liberalitatis modulus feret. De tollendo nomine plane patri assentior; imo si dissentiam, obedio. Festinationem iterum atque iterum tibi inculco, ne veteris historiae memoriam recolere, quam recenti sepulchro parentare videamur magis. Vale, suadent cadentia sidera somnum[2], et cubitum vocor[3].

De opposituris nondum satis constat; Bommius[4], Hiniosa[5], Bronchorstius[6] polliciti sunt operam suam; forsan et Duyckium[7] vel Boelenium[8] cras invitabo. Nuper literas a Dedelio[9] nostro accepi; is rogavit, ut theses in tempore transmitterem, quo spem praesentiae suae dedit. Deinde et D. Vinnius[10] Hiniosae dixit oppositurum forsitan sese.

30. Aan zijn vader[11]. (L.A.)*

Habes exemplaria thesium mearum, reverende Pater, quae, uti iam inde ab initio, ita nunc maxime tuae sunt, ex quo videlicet nominis tui characterem in fronte gestant. Itaque non est quod huc sesquipedalium verborum ambages congeram; tibi quod debeo, imo tuum tibi D.D.D.[12] facessant tralatitia ista, quorum te non magis avidum lectorem quam me scriptorem esse, jam pridem persuasum habeo. Avunculum Zuerium[13], quem dedicationis istius participem faciendum ex officio duxi, absque Antverpiam profectus esset, literula eminus conveniendum statueram, et quidem verbis, si dijs visum, aliquanto solennioribus. Etenim ita ferre praesentis saeculi mores videntur, ut ratione deficientis familiaritatis verborum fucus accrescere debeat.

1) Aert Meuris, boekverkooper in den Haag, bij wien in 1619 twee gedichten van Constantijn zijn uitgegeven.
2) Vergilius, *Aen.*, II, vs. 9.
3) De brief mist plaats, datum en jaar.
4) Misschien Michael Bom, te Utrecht geboren en 2 Nov. 1615 op 20-jarigen leeftijd als jurist te Leiden ingeschreven.
5) Misschien Jacobus Hiniosa, Hagenaar, die 7 Nov. 1609 op 19-jarigen leeftijd te Leiden als jurist was ingeschreven. Johan Hiniosa (zie blz. 7, 9) komt niet in het Leidsche album voor.
6) Waarschijnlijk Nicolaas van Bronckhorst, Amsterdammer, 16 Nov. 1616 op 17-jarigen leeftijd als jurist ingeschreven.
7) Waarschijnlijk Gijsbert Duyck, Hagenaar, 1 Juli 1615 op 22-jarigen leeftijd als jurist ingeschreven.
8) Misschien Pieter Boelen, Hagenaar, die op 20 Aug. 1611 op 15-jarigen leeftijd als student werd ingeschreven. Hij werd heer van Puttershoek en huwde Catharina van Panhuysen.
9) Zie blz. 4.
10) Arnoldus Vinnius (1588-1657), geboren in den Haag, studeerde sedert 1603 te Leiden in de rechten, bleef daar na zijne promotie wonen, gaf sedert 1618 voorlezingen, werd in 1633 buitengewoon en in 1636 gewoon hoogleeraar in het Romeinsche recht.
11) Uitgegeven door Dr. J. van der Vliet, t.a.p., blz. 145.
12) Do, Dono, Dedico.
13) Jacob Zuerius was getrouwd met Catharina Hoefnagel, eene zuster van Huygens' moeder. In 1601 was hij ‘rechter en ontfanger der gemeene middelen in de Graeffelickheyt van Lingen’ (vgl. *Dagboek*, Bijlage A, blz. 4) en sedert 1610 lid van den Raad van Brabant. In 1629 is hij gestorven (t.a.p., blz. 15). In 1614 had Zuerius Maurits en Constantijn Huygens ingewijd in de Instituten, nadat Hugo Grotius gevraagd was naar de beste methode voor dat onderwijs (vgl. *Dagboek*, blz. 9, en *Sermones de vita propria*, I, vs. 290-312.) Constantijn stelde zijn oom zeer hoog (t.a.p., vs. 298, sqq.).

Nunc oblati itineris excusationem libens accipio; de praesentia istius viri, qua cariturus die disputationis videor, serio doleo. Te, colende Pater, avide expecto et valere cupio. Festinanter Leydae, Non. Quint. (= 7 Juli) CIↃIↃCXVII.

31. Aan zijn vader[1]. (K.A.)*

Priusquam ad disputationem meam accedas, reverende Pater, restat scrupulus quidam, cuius te praemonitum in tempore volui. Is est uti, quod publicorum ludorum spectatores solent, domo ne exeas nisi probe instructis loculis, neque credas in huius quoque spectaculi subsellia quemquam admitti, nisi mediantibus illis. Facile concipis quo tendam. Sin satis assequeris, accipe rem clarius. Praesidi[2] pro praestita opera statim a disputatione annumerari solent duae dimidiae rosae nobiles[3], sive una integra, utrum malis, pedello Academiae pro affligendis thesibus, introducendis amicis, professoribus caet. ut mininum dalerus[4]. Eae sunt impensae publicae, de quibus inquam statim ipso die disputationis cogitandum est. Itaque rogatum te cupio, ut semel in memoriam revocasse sufficiat, ne quid videlicet aliud cum incommodo meo statuas. Nam de loculis quidem meis, valere eos sustinendis hujusmodi colaphis quaeso in animum ne inducas, et sane si valeant jam iurisconsulti ad leges refugimus, quibus monemur *Interesse nostra potius non solvere*, *quam solutum repetere*. Porro, quandoquidem eo ipso tempore valedicendum familiae huic erit, ancillas praeterea nostras liberalitati tuae commendatas cupio. De impensis circa typographiam thesium factis alias agemus latius. - Quaeso revocetur sorori[5] in memoriam de brachialibus linteis, quibus summopere indigeo. Leydae, 8 Id. Quintileis (= 8 Juli) CIↃIↃCXVII.

32. Aan Maurits Huygens[6]. (K.A.)

Ik weet niet, welk boek over het notariaat gij bedoelt, maar hierbij zend ik u er een. Treurig, dat moeder ziek is. De anatoom Pavius is gestorven[7].

'Linteis praeter soccos et brachialia non egeo; ea velim die Sabathis mittantur. Sordida, ubi visum erit sorori, remittam. - Haec raptim, ut vides, effutio, ita nunc nescio, quibus non typographicis negotiolis distrahor. Deinde Agyrtam brevi et circulatorem agam, ubi singulis professoribus, viris horrendis, viris barbatis, nugonibus per excellentiam ineptis, distribuendae theses erunt'[8].

1) Uitgegeven door Dr. J.C.G. Boot in *De Latijnsche brieven van Constantijn Huygens* (in *Werken der Kon. Academie van Wetenschappen, Afd. Letterk.*), 1873, blz. 31.
2) Voorzitter bij de disputatie was Cornelis van Swanenburgh (vgl. *Sermones*, I, vs 356, sqq.). Swanenburgh (1574-1630) was sedert 1597 professor in de rechten te Leiden.
3) Rozenobel, oorspronkelijk eene Engelsche gouden munt, geslagen door Eduard III (1343-1377), met eene achtbladige roos aan de keerzijde. Zij werd ook geslagen in de Nederlanden en had daar eene waarde van 8 gld. 16 st.
4) Daalder.
5) Waarschijnlijk Geertruid Huygens (1599-1680). Daar Elisabeth (geboren 1598) in 1612 gestorven was, was Geertruid de oudste der drie zusters van Constantijn.
6) Het is niet duidelijk, of het de brief zelf is - het stuk heeft geen adres - of de minuut. Het eerste gedeelte van den brief is uitgegeven door Dr. J. van der Vliet, t.a.p., blz. 146.
7) P. Pavius (Paeuw), geb. in 1564, was sedert 1589 professor in de anatomie en botanie te Leiden. Hij stierf 1 Aug. 1617. Er blijkt dus hieruit, dat de disputatie in Augustus moet hebben plaats gehad. Huygens zelf maakt nergens melding van den datum en zijne disputatie *de Fidejussoribus* (vgl. *Sermones*, I, vs. 343) is verloren gegaan. Ook in het archief der Leidsche Universiteit is over het disputeeren van Huygens niets te vinden (mededeeling van Prof. P.J. Blok.)
8) De brief heeft jaartal noch datum.

33. Cesare Calandrini[1]. (L.B.)

Ik heb niet eerder geschreven, omdat ik u mijn adres wilde opgeven. Nu ben ik verhuisd en woon bij den apotheker Trelcatius aan den Rhijn. Ik hoop, dat gij mij daar zult bezoeken. Professor Vorstius[2] heeft eene lijkrede gehouden over Prof. Paeuw. Di Leyden, a di 7 d'Ogosto 1617.

34. Aan Cesare Calandrini. (K.A.) Ital.

Ik ben u zeer dankbaar voor uwe bereidwilligheid, maar moet u nog met iets anders lastig vallen. Een vriend van mij zou gaarne de helderste, kortste en duidelijkste verhandeling kennen, die er is over de kerkelijke geschillen van dezen tijd. Wilt gij mij zulk een boek zenden, of mij er den titel van opgeven? Kan uw kleine neef ook voor een paar weken zijn Engelsch woordenboek missen? Ik wacht er een uit Engeland. Mijn neef Zuerius[3] is ziek t'huis gekomen, maar wordt nu weer beter[4].

35. Cesare Calandrini. (L.B.)

Hierbij gaat het verlangde woordenboek; gij kunt het zoolang houden als gij wilt. Moeilijker is de andere vraag over de strijdschriften; ik heb er wel vele gekocht, maar nog bijna geen enkel gelezen. Zij vervallen in twee hoofdgroepen, nl. die welke handelen over de ‘procedure partiali’, en die over de leer. Alleen de laatsten vind ik belangrijk; zij behandelen de vijf strijdpunten, of slechts de noodzakelijkheid dezer punten, verder de wederzijdsche tolerantie, enz. Er zijn enkele goeden bij. In de meesten wordt gesproken over een enkel punt, in weinigen over alle. Sommigen geven schriftuurplaatsen, anderen vooral getuigenissen uit de catechismen, belijdenisschriften en orthodoxe schrijvers. Van Trigland's boek, *Verdediging vande Eere en Leere vande Gereformeerde Kerken*[5], kan ik niet zeggen, of het alle redenen *pro et contra* behandelt. Deze leert men het best kennen uit de conferentie, in 1611 in den Haag ge-

1) Cesare Calandrini, te Staden uit Italiaansche ouders geboren, werd 7 Nov. 1616 te Leiden als theologisch student ingeschreven. In 1619 woonde hij de Synode te Dordrecht bij; later was hij predikant der Italiaansche gemeente te Londen, waar Huygens hem dikwijls bezocht. Toen hij in 1621 trouwde met Elisabeth Harderet, schreef Huygens een Latijnsch bruiloftsdicht (vgl. *Gedichten*, I, blz. 207). Calandrini is van 1639 tot 1665 predikant der Nederlandsche gemeente te Londen geweest (vgl. Hessels, *Ecclesiae Londino-Batavae Archivum*, II, blz. 246) en was jaren lang zeer bevriend met Huygens.

2) Aelius Everardus Vorstius (1568-1624) was sedert 1598 buitengewoon en later gewoon hoogleeraar in de botanie en in de medicijnen te Leiden. Zijne *Oratio honori et memoriae Petri Paeuwii dicta* is in 1617 te Leiden in 4° uitgegeven.

3) Blijkbaar één der drie zoons van Jacob Zuerius en Catharina Hoefnagel (zie blz. 13).

4) De brief heeft opschrift noch datum, maar Calandrini beantwoordde hem den 23sten Augustus 1617.

5) *en leeraren tegen verscheidene lasteringen*, *inzonderheid van Johan Uytenbogaert in zijn boek*, *'t Onregi genaemd*, enz. Het werk kwam in 1616 uit.
Jacobus Trigland (1588-1654) werd in 1610 predikant te Amsterdam en in 1634 hoogleeraar in de theologie te Leiden.

houden, zooals zij gedrukt is in het Fransch en Nederlandsch[1]. Heel duidelijk is ook de zaak behandeld in *Den staet der voornaemste questien*, enz.[2], maar daarin ontbreken de argumenten. Het boekje is dan ook zeer aangevallen, evenals de *Epistola Valachrorum*[3] ..... In Leyden, A di 23 d'Agosto 1617.

36. Aan Cesare Calandrini. (K.A.)

Het is al een tijd geleden, dat ik uw antwoord ontving met het woordenboek en met uwe aanwijzingen over de kerkelijke strijdschriften. Hartelijk dank daarvoor. Ik hoop u ook eens te kunnen helpen, maar moet u al dadelijk weer met een verzoek lastig vallen. 'Un certo amico nostro chiamato De Gheyn[4], pintore eccelentissimo, hiersera mi prego di provederlo di qualche sentenza Hebraica cavata da Salmi di David, che gli servirebbe d'inscrittione sopra un quadro, mel quale ha dipinto il Re David posto a sedere tra' suoi libri come in meditatione di qualche Salmo, e'l spirto santo scendente sopra lui in forma di colombo. Vorrebbe che le parole applicar si potessero alla pintura, che servirebbono d'esplicatione. A parer mio non se non possa trovar uno piu a punto di quello del Salmo 51, vers. 12: *Cor mundum in me crea Deus*, *spiritumque compositum in meo pectore renova*. Overo questo del 119, vs. 15: *Tua mandata*, *o Deus*, *meditor*, *intuens in tua instituta*. O tale altro che V.S. potra trovare piu a proposito. I charatteri dovriano essere un poco grandetti e distintamente formati co' loro punti e accenti convenevoli. Poi da basso si potranno mettervi le stesse parole in latino, che vorrei V.S. mi mandasse insieme delle Hebraiche della translatione che le parra megliore'[5] .....

37. Cesare Calandrini. (L.B.)

Ik ben eenige dagen in Amsterdam geweest, om de vrienden te zien. De lessen moesten weer beginnen, maar de professoren maken niet veel haast en de volgende week zullen zij wel weer sluiten wegens de kermis te Valken-

1) Nl. *Schriftelicke Conferentie*, *gehouden in 's Gravenhaghe inden Jare 1611 tusschen sommige Kercken-dienaren: Aengaende de Godlicke Praedestinatie met den aencleven van dien*, enz., 's Gravenhage, 1612.
Er zijn vier drukken van het boekje; de laatste is van 1617.
2) Nl. *Den Staet vande Voor-naemste Quaestien ende Gheschillen die ten huydighen dage gedisputeert worden*, *tusschen de Oude Rechtgesinde*, *die men Contra-Remonstranten*, *ende de Nieu-gesinde diemen Remonstranten noemt* ..... Amsterdam, 1616. - De schrijver was Prof. J. Polyander van Kerckhoven te Leiden.
3) Die brief van de gedeputeerden der classis van Walcheren was in handschrift bekend geworden aan Uytenbogaert en Episcopius en werd door Barlaeus bestreden in een uitvoerig pamflet (1617); hij is toen waarschijnlijk niet gedrukt (vgl. Dr. J.A. Worp in *Oud-Holland*, IV, 1886, blz. 30.)
4) Jacob de Gheyn (1565-1629), geboren te Antwerpen, was een bekend schilder en graveur en woonde in den Haag. Christiaan Huygens had gaarne gewild, dat De Gheyn zijne jongens les had gegeven in het teekenen, maar de schilder wilde niet (vgl. *Autobiographie*, blz. 64). In 1619 schreef Constantijn een paar versjes op eene teekening van de Gheyn (vgl. *Gedichten*, I, blz. 139) en hij bleef tot zijn dood zeer met hem bevriend (vgl. *Autobiographie*, blz. 66).
5) De brief heeft opschrift noch datum; Huygens schreef alleen boven de minuut: 1617 forte. Hij moet in het laatst van Aug. of het begin van Sept. van dat jaar aan Calandrini zijn gericht (zie brief 37.)

burg. Ik hoop u daar te zien. Hierbij gaat het afschrift van de door u genoemde zinnen[1]; ik heb ze zoo duidelijk mogelijk geschreven. Leyden, A di 5 Sett.e 1617.

38. Aan Cesare Calandrini. (K.A.) Ital.

Geachte heer Caesar, ik dank u zeer voor het zenden van het Engelsche woordenboek en van de Hebreeuwsche letterteekens eenige dagen geleden. Met complimenten zal ik u niet langer ophouden, *ne in publica commoda peccem*, *si longo sermone morer tua tempora*, *Caesar*[2]. Maar ik kom spoedig eens bij u in Leiden en neem u dan na den eten mee naar mijne ouders, die u gaarne eens willen zien en die gij in lang niet bezocht hebt, hoewel gij op zoo kleinen afstand woont. Morgen ochtend wacht ik uw antwoord[3].

39. Cesare Calandrini. (L.B.)

Ik vind het prettig, dat gij bij mij komt, maar ik kan niet met u meegaan, want ik moet Zondag onverwacht preeken. A di 27 Sett.re 1617, Leyden[4].

40. Aan zijne moeder[5]. (K.A.)*

Avec vostre permission la haste de cette porteuse me dispensera de plus de trois mots de lettre pour vous dire que par la grace de Dieu je suis arrivé en cette ville hier, qui fut Samedi, environ les six heures du soir, estant parti de Rotterdam le jour auparavant environ le mesme temps et ayant eu le bonheur des marées à propos et d'un vent passablement bon, tellement que les orages qui semblent nous menacer me donnent subjet de me rejouir d'avoir achevé mon voyage justement, comme il semble, avant l'accomplissement de vos prophecies pedales. Resteroit que je vous advisasse de mes besognes de pardeça, mais n'y ayant esté que une nuit encores avec la moitié d'un sombre et melancholique Dimanche, j'en trouveray les excuses en vostre discretion, en intention d'en faire sçavoir les nouvelles à mon Pere la prochaine fois, apres que la suite de quelques jours m'aura fait ouverture des apparences de ce que je pourray proufiter en cette escole, ou au moins je puis juger d'estre le fort bienvenu chez des gens qui me sont fort affectionnez et amiables, et avec cela vont en besoigne *goet Zeeuws*, *goet ront*. Je vous baise bien-humblement les mains comme aussi à mon Pere et tout le reste du mesnage, ou Mad.le Forestiere[6] trouvera sa part s'il vous plait. De Zierixzee[7], ce 18e de Mars 1618, en toute haste.

1) Zie No. 37.aant.
2) Horatius, *Epist.*, II, 1, vs. 3.
3) De brief mist plaats, datum en jaar, maar is den 27sten Sept. beantwoord.
4) No. 39a. Een briefje van 29 Sept. (L.B.) handelt over hetzelfde.
5) Gedeeltelijk uitgegeven door Dr. W.J.A. Jonckbloet, *Geschiedenis der Nederl. Letterkunde*, Groningen, IV, 1890, blz. 57, Noot.
6) Ook in het *Dagboek* (blz. 9) staat op 19 Jan. 1618: Forestiere.
7) Zie No. 41.

41. Aan zijn vader. (K.A.)*

In geen tien dagen heb ik iets van huis gehoord. Ik zal rekenschap geven van wat ik hier uitvoer[1].

'Occasionem - neque me spes pristina fefellit - nactus sum commodissiman, hoc est, homuncionem loquacissimum, qui nihil non effutire quam quicquam reticere mallet. Itaque apertissimum campum minutissimis quibusque quaestiunculis habeo rerum quotidie cum in oppidis, tum ruri occurrentium; earum ne qua pene uspiam sit quam ignorem, meum nunc officium est, quo sedulo nunc, si unquam, ac serio fungor, conjuncta undequaque et quoad eius fieri potest praxi cum theoria, cui rei suavissimus idem hospes atque praeceptor, praeter confabulationum quotidianarum copiam, ne qua benevolentiam mihi praecludi suam velle videatur, libros quoque ex bibliotheca, quam habet eleganter instructam, quoscumque visum est sufficere non gravatur. Unde nunc facile percipis, quos mihi in hoc oppido progressus unus aut alter mensis polliceatur. Ea aetate sum, quâ et doceri velle et quaestionibus, ut rudioribus, ita et juvenilibus, tironem profiteri supra pudorem posita sunt. Adde, quod ex autoritate barbatorum doctorum insignium divortij libellum imberbi ignorantiae nondum misi. Una denique cautela superest, ne praecipiter; parum erit commodi incepisse, nisi tempestive absolvimus et, quandoquidem huic homini magisterij honorem ultro detulimus, re infecta vel sane non penitus perfecta, ipsins quidem propensam animi benevolentiam negligere, propriorum vero progressuum curriculo metam in ipsis carceribus ponere, imprudentiae duxerim'.

Zierixzeae, 8° Cal. Apr. (= 25 Maart) CIↃIↃXVIII.

42. Aan zijne moeder[2]. (K.A.)*

Ce que je viens d'escrire à mon Pere vous pourra servir de responce sur ce qu'il a pleu me mander touchant mon retour à Pasques. Je ne sçauroy m'imaginer pourquoy c'est qu'on me veut empecher de parachever ce qu'on n'a pas trouvé deraisonable de me faire commencer. Je voudroy que l'on creut que ce n'est pas quelque menu plaisir recerché qui me tient icy, mais bien une occasion propre et longtemps desirée, laquelle au regard de mon aage je ne voy pas comment r'attraper, si une fois elle m'eschappe. Ce n'est pas non plus que je perde mon temps à me pourmener; tout au contraire, je suis

1) Den 15^{den} Maart 1618 ging Huygens naar Zierikzee, om bij de Huybert iets van de rechtspraktijk te leeren (vgl. *Dagboek*, blz. 9). Deze de Huybert - er zijn er vele van dien naam - was waarschijnlijk Antonie, die in 1584 te Zierikzee werd geboren, te Leiden rechten studeerde en zich toen in zijne geboorteplaats als advocaat neerzette, waar hij schepen en raad werd. Later heeft hij te Amsterdam en langen tijd te Leiden gewoond. Hij was niet alleen een zeer kundig rechtsgeleerde - in 1630 werdt hem een professoraat aangeboden - maar ook dichter. In 1624 heeft hij eene psalmberijming uitgegeven en hij heeft ook meegewerkt aan de Statenvertaling van den Bijbel. De Huybert was gehuwd met Charlotte Troget (of Troyes).
Constantijn woonde te Zierikzee bij hem aan huis en werkte er hard.

2) Gedeeltelijk uitgegeven door Jonckbloet, *Gesch. der Nederl. Letterk.*, IV, blz. 57 en 58, Noot.

souvent par deux ou trois jours sans bouger seulement du logis, et tache d'avancer mes estudes aussi dru que les affaires particulieres de mon petit maistre et ma santé propre me le veulent permettre. De façon que ce m'est grande facherie de veoir que je ne sçauroye me satisfaire à moy mesmes, sans le desplaisir de ceux qui ont à me commander. Je prie donc que, puisque vous estes d'advis que je ne soye pas ici à la despence de mes hostes, on mette un peu ces considerations de trop d'obligation à costé, auxquelles je pense avoir aucunement satisfait, et qu'on ne borne pas mes desseings si precisement de trois ou quatre jours plus ou moins.

Le mariage de Van de Weerde[1)] à ce qu'on tient est asseuré; c'est une riche heritiere qu'il va espouser au despit de beaucoup de *Blauwscheen-Heers* qui n'avoyent point attendu leur cassade de ce coté la. Pour ce qui est de moy, je vous baise les mains pour le bon advis que me donnez, d'en cercher une pour moy au mesme prix. Quand la potence vaudroit 100000 francs, je n'ay pas envie de me faire pendre de si bonne heure[2)]. De Zierixzee, cet 11e d'Avr. 1618.

Quand on voudra me r'appeller au logis, je desire qu'on n'oublie pas de me fournir un peu la bourse pour ce qui est de mon voyage et la belle chere de la chambriere, car d'y employer mon petit patrimoine, je trouve que les desbourssements sont un peu dangereux en ces derniers siecles.

43. Aan zijn vader. (K.A.)*

Equidem quo me vertam vix satis exploratum habeo; hine paterni imperij autoritas, hine studiorum propositus finis atque ratio animum in diversa distrahunt. Nisi vehementer fallor, eo deventum est, ut mihi vel debitae ac devotae parentibus observantiae negligenda religio sit, vel commodissimae et - quantum quidem ego prospicio - nunquam posthac rediturae occasioni tergum obvertere cum insigni progressuum meorum jactura necessario debeam. Quo fidem verbis, colendissime Pater, non gravate habeas, accipe, quo hactenus ordine negotia procedunt mea. Decisionum Curiae Hollandiae nuper editarum[3)] lectionem perfunctoriam ante aliquot dies aggressi sumus ego atque hospellus meus, cui rei animum eo appuli libentius, quo vagas istas atque momentaneas confabulationes nostras certa quadam ac, quantum fieri posset, ordinata

1) Waarschijnlijk Jhr. Boudewijn van de Weerden. De naam van de vrouw is niet bekend; het huwelijk is niet in den Haag gesloten. Van de Weerde hertrouwde later met Catharina van Wachtendonck.
2) Toen de familie Huygens in het voorjaar van 1614 naar het Voorhout was verhuisd, maakte Constantijn-kennis met een buurmeisje, Dorothea van Dorp, dochter van Frederik van Dorp en Anna Schets van Grobbendonck. Hij werd verliefd op het meisje, dat ouder was dan hij, en toen hij in 1616 naar Leiden ging, werden er ringen gewisseld en had er eene drukke correspondentie plaats. Maar deze verminderde langzamerhand, want Dorothea maakte een eind aan de verhouding. (Vgl. het gedicht *Doris oft herder-clachte in Gedichten*, I, blz. 146). Beiden zijn heel goede vrienden gebleven, maar de jonge Constantijn is jaren lang een vrouwenhater geweest.
3) Nl. *Curiae Hollandiae, Zelandiae et West-frisiae Dicisiones*. (sic) *Necnon aliquot Decisiones supremi Senatus, quibus sententiis Curiae rei indicatae auctoritas tribuitur. Item een tractaet van Avarien gemaeckt bij Quintijn Weytsen, Raedt der Co: Ma^{ts} in den Hove van Hollant. Lugduni Batavorum, Ex officina Elzeviriana. Anno* CIↃIↃCXVII.

methodo, quasi per locos communes, colligerem. Itaque praeter selectissimarum, quae ibi deciduntur, quaestionum copiam fateor effari non posse, me quanto simul cum fructu ac voluptate audiam quotidie hunc homuncionem percurrentem atque eblaterantem quicquid usquam vel sibi vel alijs in praxi usu venisse meminerit. Parenthesin parenthesi superinducere atque huic iterum aliam, adeo ut, cum ad finem veneris, qua principio de re sermo institutus sit, nisi per anacephalaeosin retrogradam recordari aegre possis, inter praecipuos rhetoricae Hubertinae flores est. Ex tumultuarijs interim hisce lectionibus, ad quas ego nisi praemeditatus et minutissimis quibusque rerum apicibus perpensis atque examinatis non accedo, arbitrari tute non ncommode potes, quid lucri, quanta [cu]m[1)] animi delectatione, sedulus non modo auditor, sed et percontator assidue importunus, percipiam. Potes idem ex animo metiri tuo, quam parum bene de studijs ac progressibus meis meriturus sit, qui hisce me delicijs tam utilibus, tam fructuosis, tam necessarijs invitum eripuerit. At vero hic in scirpo nodus latet; non expedit nimirum uni sese homini tam arcto obligationis vinculo devincire. Fateor ingenue, et me, qui lixae vel caloni acceptum non invitus tulerim quidquid erudiendo mihi conferre possit, nescio quid movet, cur huic minus garrulo quam ulli obligatus esse velim. Itaque dum omnibus in unum coactis co[pii]s[1)] serio mecum expendo, qua tandem re, si non solvere penitus me [ho]cce[1)] meritorum atque officiorum nexu, certe demereri hominem aliquatenus valerem, commodum sese mihi obtulit ipse, majorem in modum obtestatus, ut sibi in rebus arithmeticis - quarum ille et plane ignarus, et quotidie quantum indigeat experitur - operam meam successivis horis commodare vellem. Subrisi tacitus, quasi quam opportune occupatus, acceptaque conditione omne illi studium atque diligentiam ilico detuli. Ita nunc absolutis singulis lectionibus iuridicis arithmeticam ipse praeceptori meo rependo et, quandoquidem recentior posteriorum solet esse recordatio, non unquam e musaeo ipsius decedo nisi cumulatissimis gratiarum actionibus onustus; nam de priori lectione ne mentio quidem; tanto arithmeticas numerationes non studio tantum, sed et admiratione ad stuporem usque prosequitur. Haec ego apud te pluribus verbis, pater colendissime, familiariter edissero, quo nemnpe quicquid illud est perperam de obligatione nimia conceptae opinionis, auferam magis quam impugnem. Neque id eo tamen, quo consilij atque decreti tui de reditu meo autoritatem subterfugiam; nullo mehercule modo. Quin si, omnibus quae modo retuli expensis, revocandum nihilominus duxeris, protinus equidem, quanti apud me imperia sint tua, re ipsa comprobabo. Et quidem jam inde ab ipso eo momento, quo mihi literae vestrae redditae sunt, domuitionem apparo, nihil promoturus tamen antequam consilij vestri certior iterum factus sim, quod te aequi bonique ut consulas, etiam atque etiam rogo. Vale. Ziericaeae, 3° Id. (11) Apr. 1618.

44. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Comme le jeudi au midi nous partismes de la Haye[2)], encor le mesme

1) Het papier is hier gescheurd.
1) Het papier is hier gescheurd.
1) Het papier is hier gescheurd.
2) Den 7^{den} Juni vertrok Huygens naar Engeland (vgl. *Dagboek*, blz. 9) in gezelschap van Sir Dudley Carleton (1573-1634), den bekenden Engelschen diplomaat, die van 1616-1628 met eenige tusschenpoozen gezant in den Haag is geweest.

soir nous nous mismes en mer de devant la Briele avec un vent tantost Nord, tantost Nordwest et le temps un peu rude, qui nous donna un peu bien d'incommodité toute la nuict et le jour ensuivant, tant y a que le lendemain au soir nous arrivasmes devant Marigat[1], ou nous mouillasmes l'ancre pour y demeurer toute une malaisée nuit, de peur des sables qui sont à l'emboucheure de la riviere; le lendemain sur les neuf heures levasmes l'ancre et ayans fait quelques deux ou trois lieues de chemin, le vent nous quitta, de façon que n'arrivasmes que du soir ou plustost de nuit entre une et deux heures icy a Gravesende, ou trouvant le porteur de la presente, je vous ay voulu envoyer ce petit journal en extresme haste à cause du navire qui s'en va faire voile, et le marinier me presse. Tantost à sept heures nous nous acheminerons vers London, Mons.r l'ambassadeur estant d'advis d'aller voir le Roy en passant à Greenwich, ou il est pour le present ..... De Gravesende, ce Dimanche de grand matin, 10e de Juin 1618.

45. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Depuis ma premiere que je vous envoyay de Gravesende je n'ay point eu nulle commodité pour vous faire entendre de mes nouvelles. De huit jours que j'ay esté en Angleterre à peine m'en suis-je trouvé trois à Londres, ayant continuellement suivi Mons.r Carleton par le païs, ou il a esté trouver le Roy en une de ses maisons royales, dite Tibbalts[2], qui est un des superbes palais de l'Angleterre, ou j'ay eu moyen de veoir le Roy et la cour fort à mon aise. Cependant Mons.r Caron[3] a esté se jouer aux champs avec quelques uns de nos gentilshommes flamens dans un sien parcq que luy a donné le Roy pour sa vie. De façon que luy estant sorti d'un costé de la ville et moy de l'autre, je n'ay point eu occasion de le veoir qu'hier au matin qu'il est venu saluer Mons.r Carleton. Il m'a fort courtoisement receu et fait offre de son logis, me disant que desja il avoit fait apprester ma chambre, entendant que j'estoy arrivé. Tellement que mon desseing est de l'aller trouver d'icy en un jour ou deux, apres que je seroy de retour de Greenwich, ou je m'en vay accompagner Mons.r Carleton pour encor mieux veoir la cour et ce qui en depend, le Roy y estant revenu. A ce que l'un et l'autre me preadvertit, j'auray bientost mon saoul du mesnage de Caron; je ne sçay ce qui en est, il faut l'aller essayer. Ce sera bien la moindre despence d'avoir ma table franche, car à dire la verité, je ne sçauray trouver qu'il face si bon marché vivre par deça comme en Hollande à la moitié pres, comme vous pourra bien dire mon cousin Zuerius[4], qui a esté se pourmener par le païs. Je n'ay encor guere fait de despense de bouche, à cause que j'ay esté tousjours avec Mons.r Carleton, soit au païs, ou en sa maison. Ces honestes gents m'ont grandement obligé de me faire l'honneur de leur table et conversation si longtemps. Ils ont cette bonne grace angloise de tenir un peu leur reputation et se faire respecter, mais je suppose volontiers

1) Margate.
2) Het prachtige landgoed Theobalds in Essex was door Jacobus van den graaf van Salisbury gekocht.
3) Noël de Caron, heer van Schoonewal, een Vlaamsch edelman, werd in 1590 agent, later gezant der Staten aan het Engelsche hof. Hij stierf in 1624.
4) Zie blz. 15.

l'un pour l'autre, encor que de vray il me semble qu'il sera temps desormais de les quitter. Le mal est que chez Caron je n'auray pas tant de loisir d'apprendre l'Anglois comme de chez eux, et puis son logis est fort esloigné de la ville. De Gheyn[1] a mieux choisi de se mettre à table chez un bourgeois de Londres, ou il ne sçauroit parler autre que l'Anglois. Je feray tant d'escapades en ville hors du couvent de Caron, que ce fantasque abbé me voudra aucunement permettre. Entre temps, Dieu merci, je me porte tousjours bien, voire mieux qu'au Païs bas. L'air est fort doux icy et me fait continuellement bon appetit. J'ai esté veoir Mons.r Calandrin[2] devant hier en sa maison champestre à Potney[3], qui est un gentil village à quelques 4 ou 5 lieues d'icy. L'honeste viellard m'a fait extremement bon accueil et a receu la lettre de mon pere avec tant de contentement qu'il ne se peut empecher de la baiser. Il desire que je luy vienne faire compagnie quatre ou cinq jours, qui seroit autant de temps perdu pour ce qui est de mon advancement en la langue, à quoy je vise specialement. Cesar s'en vient demeurer en ville avec l'Archevesque de Spalato[4], son *symmista*, qui est en grand honneur par deça avec plus de 800 livres sterlinex de revenu. Cesar aura sa table et sa demeure chez luy, qui est à l'hostel de Savoye, une belle et magnifique demeure sur la riviere. La Ravoire[5], nostre Savoyard, luy sert de maistre d'hostel et n'arriva jamais mieux à point. C'est une estrange vie ecclesiastique que ces messieurs meinent par ici. Des nopces de Brouard[6] mon cousin Zuerius vous en sçaura dire tout plein de nouvelles; il m'a recognu des aussitost qu'il m'a veu, mais il avoit esté aucunement averti de ma venue. Je desire grandement d'entendre, comment il va de ma povre soeur Catherine[7] que j'ay quitté avec beaucoup de regret. Et puis des affaires de religion pardela, car chascun le veut sçavoir de moy. Quand mon frere et mes soeurs m'auront escrit et que je seray asseuré de demeure, commejusqu'a present je ne le suis pas, changeant de logis presques toutes les nuits, je leur feray responce à chascun ..... De Londres en Westmunstre, ce 6e de Juin, viel stile[8], 1618.

Les lettres qu'on voudra m'envoyer il sera bon de les faire tenir au logis de Mons.r Caron. Je baise humblement les mains à touts les amis.

46. Aan zijne ouders[9]. (K.A.)*

Uw brief van den 12den heb ik den 20sten ontvangen. Hoe gaat het toch

1) Jacob de Gheyn was een zoon van den gelijknamigen schilder en beoefende hetzelfde vak. Evenals zijn vader was hij zeer met Huygens bevriend. In 1641 is hij gestorven.
2) De vader van Cesare Calandrini.
3) Putney in Surrey.
4) Marcantonio de Dominis (1566-1624), vroeger bisschop van Spalato, was in 1617 in Engeland gekomen, waar hij protestant en in 1618 deken van Windsor werd. Hij is echter in 1622 naar Rome teruggekeerd, weer katholiek geworden, maar door de Inquisitie gevangen genomen en in de gevangenis gestorven.
5) Zie op 7 Aug. 1622.
6) Zie blz. 2.
7) Catharina was de derde dochter van Christiaan Huygens en Susanna Hoefnagel en was den 2den Juli 1601 geboren.
8) In Engeland gebruikte men in de 17de eeuw nog algemeen de Juliaansche tijdrekening. Deze brief is dus den 16den Juni, nieuwe stijl, geschreven.
9) Een enkele zin uit den brief is uitgegeven door Jonckbloet en Land, t.a.p., blz. 1.

met ‘Catelyntgen’? Laat dat altijd het eerste zijn, waar gij over schrijft. ‘Devant hier je suis venu prendre possession de ma chambre au logis de Mons.r Caron, qui me fait beaucoup de caresse, selon sa coustume envers les estrangers, au reste fantasque, morne et facheux envers ses domestiques tout ce qui se peut, de quoy je ne me mesle ni ne me soucie nullement. C'est ici un des beaux lieux qu'il se puisse veoir en Angleterre. Je desireroye qu'il fust à une lieue d'Angleterre ou deux plus proche du corps de la ville, où il faut que je trouve tout ce que je desire r'apporter d'ici. Le voyage d'ici en ville avec le retour me coustera touts les jours autant qu'un voyage de la Haye à Leyden et d'avantage, tant l'argent est à bas prix pardeça’. Met 6 stuiver komt men in Holland verder dan hier met 10. De 20 £ heb ik gehaald bij den heer Burlamachi[1]; zij zullen dienen voor mijn reisje naar Oxford en Cambridge, waar ik de volgende maand heenga, om academische plechtigheden te zien. De heer Carleton zal mij ook daarbij helpen.

‘Je reçoy beaucoup d'honneur et de courtoisie chez messieurs Burlamachi, Zuerius[2] et autres qui me prient à disner et me fout le plaisir souvent de me loger une nuit ou deux, quand j'ay esté en ville si longtemps qu'il fait trop tard pour retourner au logis. Au reste fort honeste compagnie partout. Chez Mons.r Biondi[3] il y a un college de musiciens touts Italiens, braves et gallantes gents; la nous allons deux fois par sepmaine. Autres m'ont promis de me faire entendre la musique de la Reine, qui sont touts François, a[vec]ques des voix admirables, tellement que je me trouve ici entierement en mon climat. Pour ce midi Caron est prié par Mons.r Cecill[4] à un festin qu'au nom de son pere le conte d'Exiter[5] [il] fera au Roy en une siene maison à quelques quatre lieuës d'ici, ou j'auray occasion de veoir plus amplement les grandeurs de la cour d'Angleterre qui est superbe et magnifique au possible. Mon pere pourra avoir entendu des nouvelles de ce qui se passe ici d'un des deux secretaires, S.r Thomas Laic[6] qui est confiné à sa maison

1) Philippe Burlamachi was gehuwd met eene zuster van Caesar Calandrini. Hij was koopman te Londen en had groote zaken. In Aug. 1616 kwam hij in de Nederlanden, om het geld op te vorderen, dat hij zich verbonden had den Koning van Engeland te betalen voor het teruggeven van Vlissingen, den Briel en Rammekens. (Vgl. *Brieven van Lionello en Suriano uit den Haag aan Doge en Senaat van Venetië* in *Werken v.h. Hist. Gen.*, *Nieuwe serie*, N°. 37, Utrecht, 1883, blz. 112.) Hij heeft dus eene belangrijke rol gespeeld in de comedie, door Oldenbarnevelt op touw gezet, om de drie in pand gegeven plaatsen van Jacobus I terug te krijgen. In 1622 werd Burlamachi naar de Palts gezonden, om allerlei dingen te regelen, in 1629 onderhandelde hij met de Staten over de levering van Engelsch geschut. Hij stierf in 1625, zijne vrouw in 1646 (zie den brief van Caesar aan Huygens van 2 Maart 1648.)
2) Zie blz. 15.
3) Giovanni Francesco Biondi (1572-1644) kwam in 1609 als gezant van den Hertog van Savoye in Londen. Hij bleef daar wonen, werd protestant en stond zeer in de gunst bij den Koning. Biondi heeft romans geschreven, die in het Engelsch vertaald zijn, en een historisch werk. Misschien is hij het, die in 1615 Huygens les heeft gegeven in het Italiaansch (vgl. *Dagb.*, blz. 9).
4) Sir Edward Cecil, Viscount Wimbledon (1572-1638), was officier in dienst der Staten en heeft den slag bij Nieuwpoort en de belegering van Grol (1627) en van den Bosch (1629) meegemaakt. De laatste jaren van zijn leven was hij gouverneur van Portsmouth. Hij was bevriend met Christiaan Huygens.
5) Sir Thomas Cecil, Lord of Exeter (1542-1622).
6) Sir Thomas Lake (1567?-1630) werd in 1615 secretaris van Staat. Hij was door Spanje omgekocht.

avec grieves accusations sur certaines entrefaites d'entre lui et l'ambassadeur d'Espaigne, touchant le mariage du Prince[1], etc. On ne sçait qu'en dire encores, mais il semble que l'affaire s'accommodera. Il y a bruit que le Roy fera defendre par edict qu'il ne se face aucune mention du mariage d'Espaigne parmi les discours du peuple, qui sera chose autant ridicule que vaine. Demain au disné Mons.r Caron a prié Mons.r Trumbull[2], l'agent à Brusselles, ou j'auray occasion de ie saluer encor de vielle cognoissance. Il y a quelque temps qu'il est en cour sollicitant le fournissement de sa pension, chose qui s'obtient difficilement par deça, comme je pense que Mons.r Carleton en sçait à parler, et d'autre costé Biondi en tant qu'agent de Savoye. Mons.r Caron est fort content que je me pourvoye d'un varlet anglois, comme de vray il n'est possible que je m'en passe, quand apres il faudra me mettre en voyage. Brouard[3] m'a promis de me trouver quelque fidele garçon. Demain au matin je m'en vay trouver Eglisemius[4], à qui desja j'ay fait dire qu'il y a un Hollandois qui desire le veoir, mais il ne sçait pas qui je suis. Il a obtenu un bon benefice du Roy en recompense de son *Ferio Baralipton (?)*[5] contre Vorstius. Voici qu'on vient m'appeller pour monter en carosse avec Mons.r Caron au festin de Cecill à Wimbelton[6]. La prochaine fois je vous sçauray dire ce que j'y auray veu. De dehors Londres, ce 12e de Juin, vieux stile[7], 1618.

47. Aan zijne ouders. (K.A.)*

De droevige tijding van het sterven van zuster Catharina[8] is mij gisteren geworden. Ik heb mij goed weten te houden tegenover mijne omgeving, maar het heeft mij moeite genoeg gekost. De smart is nog te erger, omdat ik ver van u allen ben in een vreemd land. Ik wil niet trachten u te troosten. Gaarne wil ik hooren, hoe zij gestorven is. Het schijnt mij beter, hier niet in den rouw te gaan en er niet veel over te spreken. De knecht van den heer Dimmer, die hem vooruitgaat over Artois en Henegouwen, neemt dezen brief mede. De dehors Londres, à Lambeth, au logis de Mons.r Caron, ce 26e de Juin, stile d'Hollande, 1618.

48. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Gelukkig ben ik gezond; ziek zijn zou hier ook dubbel onaangenaam en

1) Den lateren Karel I. aant.
2) William Trumbull († 1635) was diplomaat en van 1609-1625 Engelsch resident te Brussel. Hij was een vriend van Winwood, die een tijd lang gezant in den Haag is geweest, en kwam door dezen in aanraking met Christiaan Huygens. (Vgl. Jorissen, *Constantijn Huygens*, blz. 18, Noot.)
3) Zie blz. 2.
4) Zie blz. 7.
5) Het is niet duidelijk, welk pamflet van Eglisham bedoeld wordt. In 1611 en 1612 schreef hij er drie tegen Vorstius; zie de titels hij Jorissen, t.a.p., blz. 17, noot.
6) Wimbledon ligt in Surrey.
7) Dus 22 Juni, nieuwe tijd.
8) Catharina Huygens (zie blz. 22) was den 18den Juni op 17-jarigen leeftijd gestorven.

kostbaar zijn, omdat ik even ver van Londen af woon als den Haag van Delft ligt. Neef Zuerius is weer beter en zal spoedig afreizen. Men raadt mij aan, hier niet in den rouw te gaan.

'Il y a bien du bruit par ici touchant les affaires du povre viel cavalier Sir Walter Rawley[1], à qui les Espaignols veulent la male mort à cause de certaines outrecuidances violentes perpetrées par ses gents en St Thomé, dont ils l'accusent comme infracteur de la paix. L'ambassadeur d'Espaigne, ayant desja prins congé en court, a esté arresté par un poste d'Espaigne tout expres devant hier, ayant charge de le ramener, quand il le trouveroit en France ou autre part en chemin, et n'y a point de doubte que ce ne soit à cause de ces affaires que je viens de dire. L'Espaignol a desja tant gaigné de credit et respect par icy qu'il est à craindre que le malheureux viellard n'y laisse la caboche, bien que *fractis enatet expes navibus*[2], ayant rendu participant de sa ruine une belle partie de la noblesse angloise. Il s'attend à Londres d'heure en heure, encor que, peut-estre, desja il y est, tachant de se cacher de devant les loups le plus longtemps qu'il pourra. - Sir Thomas Lake le secretaire viendra à bout de sa brouillerie, à ce qu'il semble. On a grandement suspecté Monsr Carleton d'avoir voulu briguer l'estat, et desja Monsr de Schoonewalle[3] à ce matin se trouvant en cour fut serieusement demandé par un des fauteurs de Lake, que c'estoit qui l'avoit meu à interceder si favorablement pour Monsr Carleton envers le Roy, à quoy toutesfois il m'asseure n'avoir jamais songé'.

Voor Sipenesse[4] heb ik nog niets van Aquila[5] gehoord, maar de heer Burlamachi zal zijn best doen. Spoedig zal ik mijn broeder schrijven.

'Je raffle cecy à onze heures de nuit, ayant esté en ville tout ce jourdhuy avec Monsr Caron, qui s'y est amusé à jouer aux cartes avec ces marchants jusqu'à neuf heures, qui est bien sa coutume, encor que son ordinaire soit de perdre tousjours'. Ce premier de Juillet, Dimanche. De Lambeth, 1618.

Deze week zal ik denken aan mijne reis naar Cambridge en Oxford.

49. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Ik heb er maar niets van geschreven, maar ik voelde mij den laatsten tijd niet goed. Ik heb een erge zweer aan mijn hiel, daar kwam koorts bij en ik sliep slecht. Maar nu heb ik het ding met eene naald doorgestoken en voel mij oneindig veel beter. Ik zou meer willen schrijven, maar de bode moet weg. Le 8^{e}, stile nouveau, de Juillet, Dimanche, 1618.

1) Sir Walter Ralegh (1552?-1618), de beroemde vlootvoogd, had, op eigen hand oorlog voerende, in 1617 het West-Indische eiland St Thomas, dat Spaansch was, aangevallen. Graaf Gondomar, de Spaansche gezant in Engeland, eischte voldoening en Ralegh werd bij zijne terugkomst gevangen genomen, veroordeeld en den 29sten October 1618 onthoofd.
2) Horatius, *A.P.*, vs. 20.
3) Nl. Caron; zie blz. 21.
4) Zie blz. 5.
5) Misschien Louis d'Aquila, die in 1647 sergeant-majoor was van een regiment en in die qualiteit deel nam aan de begrafenis van Frederik Hendrik (plaat van Pieter Post).

50. Aan zijne ouders[1]. (K.A.)*

Ik ben nu veel beter, al is de wond niet geheeld. ‘Le drole chirurgien qui est un homme rude et grossier, au reste empirique, de grande prattique et fort recerché de touts costez, m'a si bien livré mon compte devant hier qu'il m'a fallu luy payer 20 schell. sterl. d'avance, à moitié besoigne, selon la coustume d'icy de suppler l'autre moitié à la fin de la cure, qui feront deux belles livres sterl. pour somme. Voila que c'est de tomber entre les mains de cette vilaine race Hippocratique en un païs ou l'argent vole à si bon marché. Et encor je ne veux nullement entrer en contestation avec moy mesmes sur l'exces de la despence, considerant combien me doibt valoir en païs estrange ma santé que, par la grace de Dieu, j'en ay racheptée. Ce que j'ay eu de bon en cette petite affliction, c'a esté de me trouver au logis d'un hoste qui, à la verité, n'a nullement dementi sa courtoisie ordinaire envers les estrangers en mon endroit, ne manquant presques point de me venir veoir luy mesmes touts les jours une ou deux fois en ma chambre, outre la bonne charge qu'il en laissoit à ses serviteurs et domestiques, incliné, comme je trouvois, d'un soin et commiseration paternelle envers moy. Je ne sçaurois trouver le diable à moitié si noir, comme l'on me l'avoit peint, et m'asseure que parmi tant d'aultres je seray l'unique presques qui pourray me vanter d'avoir sceu passer et discretement mespriser les caprices d'un homme le plus enormement fantasque et facheux de la terre, au contrepoix des courtoisies et faveurs dont il a accoustumé d'obliger le monde, ceux principalement de sa nation. Chose, à mon advis, fort aisée, si les gents pouvoyent tant soit peu s'accommoder aux humeurs de leur hoste. Mais certes un Joncker Barnevelt[2] et ses semblables n'y duisoyent point, par quoy il faut peu estimer les rapports que telles gents font tantost de son accueil et tantost de son mesnage et traitement. S'il est vray ce que ses serviteurs me content de son gouvernement en privé, je seroy insencé de l'approuver. Mais ce sont choses dont il ne me chaut nullement pour ce peu de temps que j'y seray; j'accepte par provision en mon endroit les courtoisies dont il m'honore, qui m'obligeront à luy en sçavoir gré toute ma vie; aille du reste comme voudra, *ick woon op een camer*.

Pour vous dire combien à propos je me suis remis sur le pied, vous sçaurez, s'il vous plait, que Lundi passé qui fut le 9e stile nouveau, Monsr de Schoonewalle estant allé en cour à Greenwich pour certaines affaires qu'il avoit avec le Lord Chamberlaine, y apprit par ordre du Roy, que sa Majesté avoit desseing de l'aller veoir en sa maison icy à Lambeth le lendemain Mardi, selon qu'il a accoustumé de faire quasi touts les ans environ la saison des cerises meures, pour en venir manger ici au jardin, ou y en a bonne quantité et de son goust. Sur quoy Monsr Caron, revenant donner l'alarme au logis, et ayant mis ordre à toute chose, le Roy presques encor le surprit venant de meilleure heure qu'on n'avoit pensé, en intention de disner encor à Wimbelton[3] - qui est la maison de Monsr Cecill apres la mort de son pere - et

1) De brief is voor een deel uitgegeven door Jonckbloet en Land, t.a.p., blz. 2.
2) Blijkbaar één der beide zoons van Oldenbarnevelt.
3) Wimbledon.

de coucher la nuit à Otland[1)], à quelques 16 ou 17 lieues de la. Voila donc comme il vint petitement accompagné, sçvoir du Prince Charles, du Conte d'Arondel[2)], Mylord Mongommery[3)], les Marquis de Buckingam[4)] et d'Hamelton[5)], trois carosses et quelque vingtaine de chevaux, revenant de la chasse. Entré vistement au jardin, il monta sus un cerisier qu'il a trouvé bon autrefois, y estant dressé un escalier tapissé à propos. De la en toute haste s'en retournant au logis, il fust mené dans la sale en haut ou il prit collation quelque quart d'heure, dont apres s'estre pourmené quelque temps à la grande belle galerie à speculer aux peintures qui y sont, avant que remonter en carosse, à l'instance de Mons.r Caron il s'arresta à recevoir les baisemains de plusieurs gentilshommes estrangers apostez à ceste occasion, avec d'autres Flaments, *quorum pars ego quotacumque*. Comme il estoit à table et touts nous autres retirez au bout de la sale, Mons.r Caron l'entretenant prit occasion de luy parler de moy - comme il m'avoit promis, desirant qu'en tout evenement je tinsse un lut prest - et me faisant approcher de la table, ou il n'y avoit que le Roy et le Prince, luy servant à genoux, il luy dit - tout au plus ample - comme j'estois fils du premier secretaire de nostre Estat, et qu'au reste j'avois acquis si bonne perfection sur le lut qu'il s'asseuroit que sa Majesté, prenant la patience, je pourrois luy donner du contentement. Sur quoy - comme il estoit en fort bonne humeur - il fit aussi fort bonne mine, et loua beaucoup d'exceller en un si bel art - ce sont à peu pres ses propres paroles - sans toutefois estre du mestier, comme Mons.r Caron - à ce que je l'avois prié - luy fit assez entendre que ce n'estoit nullement de ma profession. La dessus il dit que, si le temps le permettoit, il seroit fort aise d'entendre ce que je scavoye, mais que, pressé qu'on le voyoit, il desiroit qu'on le differast pour quand il viendroit à Backshut[6)], qui est le parc et la maison dont il a fait present à Mons.r Caron, ou il l'asseurat de coucher le deux ou troisiesme jour de son progres qui sera le 20e de ce mois, viel stile, dont apres je vous sçauray à conter la ratelée. Entre autres choses il parla du duël de nos voisins à la Haye, et dit avoir en sa pochette la copie des cartels; chose ridicule autant qu'estrange, et dont on parle drolement par ici. Je desire que mon frere me face un peu participant du resté de ces particularitez. Les affaires de Lake iront mieulx que plusieurs n'avoyent esperé, à ce qu'il semble. Il va jouer un grand coup de partie, c'est qu'il a procuré en mariage à son fils la fille d'un des intimes amis de Mylord Buckingam[7)], l'unique mignon du Roy, favorite beaucoup plus encore que jamais ni Somerseth[8)], ni autres ont esté[9)]. Par ou je pense que Mons.r Carleton

1) Audleyend.
2) Graaf Thomas Arundell (1560-1639) was een gunsteling van Koningin Elizabeth geweest.
3) Philip Herbert, Earl of Montgomery (1584-1650), was een gunsteling van Jacobus.
4) George Villiers, Marquis of Buckingham (1592-1628), was de grootste gunsteling van den Koning.
5) James Marquis of Hamilton (1589-1625) verheugde zich ook in 's Konings gunst.
6) Bagshot.
7) Lake's oudste dochter is gehuwd met William Cecil, lord Roos. Dat huwelijk heeft aanleiding gegeven tot allerlei schandalen.aant.
8) Eduard Somerset, graaf van Worcester (1553-1628).
9) Er staat: *ne Somerseth n'autres n'ont esté*

ira songer au retour, et desja on me dit qu'il fait estat de partir dans quelques 14 ou 15 jours. Personne me s'en asseure, mais je sçay de bonne main qu'il avoit commencé à y former les humeurs et la bienveuillance de l'Archevesque de Canterberry[1], qui luy veut du bien et a beaucoup de pouvoir. Mais je desire qu'il ne soit point divulgé, comme venant de moy ..... De Lambeth, ce 4e de Juillet 1618, viel stile[2].

51. Aan Maurits Huygens. (K.A.)*

Ik schrijf u maar niet dikwijls, want gij hoort toch alles uit de brieven aan onze ouders. Gij moet mij wat meer van dat duel vertellen. Ik kan nog niet goed eene laars aantrekken en ben dus nog niet naar Cambridge en Oxford geweest. Den 20sten van deze maand gaan wij naar Bagshot, waar de Koning ook zal zijn.

'Hier je menay de Gheyn[3] veoir la galerie a peintures du feu prince[4] par l'adresse de certains gentilshommes anglois qui m'ont grandement obligé. Celle du conte d'Arondel avec les antiquitez etc. de Gheyn m'avoit fait veoir par cy devant. Choses admirables en verité. Au reste nous voicy au païs le plus gentil du monde ou journellement nous voyons des palais et païsages *om op clavecingel-dexels te schilderen*'. Mijn knecht bevalt mij erg goed; wij spreken samen niets dan Engelsch. Ce 4e de Juillet 1618. De Lambeth.

52. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Uwe brieven heb ik laat gekregen, want ik ben met Brasser[5] en de Gheyn naar Oxford[6] geweest, waar wij heel veel gezien hebben door de hulp van een zoon van den president Metkercken[7], dien ik bij Caron aan huis heb leeren kennen. Caron 'est après à luy procurer quelque bonne prebende aupres de sa Maj.té, comme ainsi soit qu'il manque des moyens egaulx à la qualité en laquelle il a pleu à Dieu de le faire naistre. Au reste

1) Nl. George Abbot, die van 1611 tot 1633 aartsbisschop van Canterbury was.
2) Dus 14 Juli, nieuwe stijl.
3) Zie blz. 22.
4) Henry, Prins van Wales, was den 6den Nov. 1612 op 17-jarigen leeftijd gestorven.
5) Misschien Govert Brasser, geboren te Amsterdam, die 7 Oct. 1606 op 17-jarigen leeftijd als student te Leiden werd ingeschreven, in 1625 als buitengewoon gezant naar Engeland werd gezonden, pensionaris van Delft en in 1636 thesaurier generaal der Unie werd. Hij was bevriend met Hooft en is in 1654 gestorven.
6) Zie over dat reisje naar Oxford, *Sermones*, I, vs. 402, vlg.
7) Eduard van Meetkercke (1590-1657) werd in Londen geboren Zijn vader, Adolf van Meetkercke (1528-1591), heeft in de Zuidelijke Nederlanden eene politieke rol gespeeld, was in 1580 president van den Raad van Vlaanderen, week in 1584 naar de Noordelijke Nederlanden uit, maar vluchtte in 1586, daar hij betrokken was in eene samenzwaring te Leiden ten bate van Leicester. Eduard studeerde te Oxford en werd daar in 1620 hoogleeraar in het Hebreeuwsch. In 1622 heeft Huygens hem waarschijnlijk nog eens te Oxford ontmoet (vgl. *Gedichten*, I, blz. 267). Meetkercke is later rector geweest te Easton.

fort bon escolier en theologie, maistre es-arts et bien honeste gentilhomme qui nous a grandement obligez par le soing et la peine qu'il a prise à nous faire caresser par ces escoliers, comme c'est la coustume en ces occasions des festes publiques, specialement envers les estrangers, qui reçoivent beaucoup de courtoisie de cette nation'. - Ik hoorde van het huwelijk van onze nicht[1]; ik heb er met niemand over gesproken, want Zuerius[2], zijne vrouw en juffrouw Burlamachi[3] zijn niet in Londen. Het zou dwaas geweest zijn van mij, voor dat huwelijk over te komen; er is hier nog veel te veel voor mij te leeren en te zien. Ik moet nog naar Cambridge en zou gaarne over Vlaanderen terugkeeren. De meeste paleizen van de Koning heb ik nu bekeken. Mijne rouwkleeren moeten maar in den Haag gemaakt en mij overgezonden worden; geld voor een mantel heb ik niet over Mijne ongesteldheid en mijn reisje naar Oxford hebben mij veel gekost; ook is er nog een paard kreupel geworden. Het heen en weer reizen naar en het varen in de stad, noodig wegens de groote afstanden, is duur. Ik moet twee paar zijden kousen koopen, die hier goedkoop zijn. Waarlijk, ik gooi het niet weg en doe niet als neef Zuerius, die zoo maar 8 of 10 paar zijden kousen en even zoovele handschoenen, enz. koopt. Ik zal mij later verantwoorden, maar ik hoop, dat mij wat meer geld zal worden gezonden.

De South-Lambeth, ce 19^{e} de Juillet, viel stile[4], 1618.

53. Aan zijne ouders. (K.A.)*

La haste impourveüe de ce porteur ne me donne point du loisir pour vous respondre particulierement. Seulement je suis bien aise de rencontrer cette occasion pour vous advertir de ma disposition, qui s'en va de bien en mieulx, graces au bon Dieu qui, en toute apparence, me va donner une bonne petite fin à mon voyage, dont les vrays et solides plaisirs m'ont esté empechez jusqu'à present par ces premieres facheries. Voici que Monsr Carleton s'en retourne en son royaume, ayant aucunement bien parachevé ses affaires pardeça. J'espere qu'on ne prendra pas de mauvaise part que je ne me soye mis de sa compagnie qui n'est pas si souhaitable au voyage, comme belle et bonne en apparence. Pour avoir son aise en chemin, il ne fault pas l'aller trouver aupres de ces gents la, comme je vous pourroy particulierement faire entendre à mon retour. Mon voyage de Cambrige est encor à faire. Hier au soir nous sommes revenus de Bagshot, ou nous avons employé la meilleure part de la sepmaine aux plaisirs champestres, sans toutefois avoir trouve le Roy, comme desja auparavant nous sçavions bien que le project, qu'ils appellent, de son progres estoit changé, tellement que, pour ce qui est de moy, il n'y a point d'apparence que je le revoye, dont je ne suis pas grandement marri, la perte estant fort petite pour des raisons que je vous pourroy donner à plus de loisir. Je me contente fort d'avoir eu l'heur de luy baiser les mains avant son depart, et c'est bien assez.

1) Den 15^{den} Juli 1618 werd Hortensia Zuerius, eene dochter van Jacob, in huwelijk ingeteekend met den weduwnaar Arent Maertensz., ambachtsheer van Barendrecht en Schobbeland. (Mededeeling van Dr. H.E. van Gelder, Archivaris van 's-Gravenhage.)
2) Zie blz. 15.
3) Zie blz. 23.
4) Dus 29 Juli, nieuwe stijl.

Autant en ay fait passez quelques jours au Prince Charles[1], par bonne adresse, à Richemont apres l'avoir veu à la chasse toute une apresdinée, qui estoit le plus plaisant jour que j'aye eu en ce païs. Ne reste que la Reine[2], à laquelle Monsr Caron m'a promis de me mener luy mesme avant mon partement, qui sera la conclusion de mes plus grands desseings pardeça. Apres quoy j'iray me disposer au retour, esperant que tant pour le voyage par la Flandre, que pour les habits de dueil il vous plaira me subministrer la provision que, selon le dernier compte que je vous rendis en gros, vous jugerez estre necessaire à honestement parachever ce que j'ay bien commencé. Le bon Dieu vous tienne en sa sainte protection. De South-Lambeth, en extreme haste, ce 2e d'Aoust, viel stile[3], 1618.

54. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Dimanche passé la haste du porteur me donna si peu de loisir que j'oubliay à vous dire, comment passez quelques jours le bon viel Monsr Calandrin[4] a enterré sa femme à Potney[5], ou il se tient. Depuis ce temps je n'ay pas eu occasion de le veoir, mais me dit on que selon sa sagesse coustumiere il suporte fort patiemment l'affliction dont il a pleu à Dieu de le visiter en ses vieulx jours. Cesar, son fils, s'est mis avant hier avec l'archivesque de Spalato[6], son maistre confrere, ou il sera bravement à son aise. Hier au soir je receus vos dernieres du 6e, qui me donnerent beaucoup de contentement à veoir que, si la despence de deça monte un peu haut, au moins ma preud'hommie et fidele sincerité n'est tirée en doubte, dont je tacheray par touts moyens à vous rendre satisfaction pleniere. Aujourdhuy, comme je croy, Monsr Caron me rameine à Bagshot, ou il va trouver Monsr le prince qui y est avec toute sa cour en progres. Je ne doubte qu'au retour il se fera donner audience aupres de la Reine, qui est à Oteland[7], ou j'auray occasion de luy faire la reverence. Reste le voyage de Cambridge, auquel j'ay destiné quelques 5 ou 6 jours pour en passant veoir les palais du Roy et autres lords qui se trouvent en chemin. Cela fait et puis mes habits de deuil prests, mes desseings iront se bander vers le Païs bas et ce par la Flandre, comme le bon plaisir de mon pere et l'apparence de bonne compagnie me font esperer. Les courtoisies, commoditez et adresses que j'ay receues par Carleton n'ont pas esté telles qu'elles me puissent allecher de l'accompagner au retour. Je vous feray entendre par bonnes raisons, comment il n'a pas subjet de se vanter de beaucoup d'obligation que je luy aye.

Voici qu'estant en bon train d'escrire, on me vient advertir que Monsr Caron s'appreste au voyage d'icy a une demie heure, qui est de deux heures plus tempre qu'il ne me dit hier au soir, par quoy je suis forcé de finir icy. Puisque vous estes resolus de quelque voyage en Brabant, je voudroy estre adverti un

1) De kroonprins, later Karel I.
2) Anna, Prinses van Denemarken.
3) Dus 12 Aug., nieuwe stijl.
4) Zie blz. 22.
5) Putney.
6) Zie blz. 22.
7) Audleyend.

peu precisement du temps que serez ou à Anvers ou à Breda; peut estre que pourroye trouver moyen de vous y rencontrer. De ma santé je vous supplie de ne vous donner pas de peine. Ces pustules grosses ne viennent que par boutades et ne me donnent pas tant de peur comme de la facherie et douleur. Encor que pour tout cela, tout n'est que jeu au prix de ce qu'il a pleu à Dieu de me faire passer.

Je remercie à mon frere des nouvelles qu'il me mande et les desireroye bien un peu plus amples; tout le monde en veult sçavoir de moy, et semble que celuy qui n'en reçoit n'y est pas compte. De deça j'en diray à mon pere de bouche si bonne quantité en particulier que ce seroit trop pour escrire. De South-Lambeth, ce 6e d'Aoust, viel stile[1)], 1618.

55. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Dat mijne brieven u niet eerder ter hand gekomen zijn, komt door den tegenwind; de heer Carleton, die 12 of 14 dagen om die reden heeft moeten wachten, zal u daarvan meer kunnen vertellen. De Koning heeft op hem gevloekt en gescholden, omdat hij zoo gaarne de boodschap van den heer de Boissise[2)] wilde hooren. Uwe brieven heb ik ontvangen; zij zaten in hetzelfde pakket als die van de Staten aan den Koning. Ik zal spoedig terugkeeren, maar moet eerst hier mijn voorgenomen reisje maken; alleen reizen in dit land gaat niet en reisgezelschap is niet altijd te vinden. Waarschijnlijk ga ik naar Cambridge met een edelman van den Prins en naar Vlaanderen met Brasser[3)] en den Fries Geldorp[4)]. Dat ik de bruiloft in den Haag niet heb kunnen bijwonen, spijt mij niets; dat is meer iets voor mijn broer.

'Les nouvelles des cassations à Utrecht et specialement de Ledenbergh[5)] m'ont estonné plus que ne pourroyent celles d'une montagne transposée; de ce qu'on dit plus grands changements estre à la main, nous donne subjet par ici de beaucoup d'estranges conceptions; je prie qu'on ne m'en envie pas les nouvelles plus particulieres. En cette ville pour pouvoir demander beaucoup - que j'estime estre le debvoir d'un estranger curieux - il faut avoir un peu à dire et puis tout le monde s'imagine qu'un fils du secretaire d'estat ne doibt rien ignorer, au moins de ce qui se peut sçavoir'.

Brouart wil mij in alles graag helpen. Ik heb last van bloedzweéren. De South-Lambeth, ce 21e d'Aoust, V. stile[6)], 1618.

1) Dus 16 Aug., nieuwe stijl.
2) J. de Thumery, Sr. de Boissise, was door den Koning van Frankrijk in 1618 naar de Nederlanden gezonden, om de Staten gematigdheid in de kerkelijke geschillen aan te raden. Hij is met zijn ambtgenoot du Maurier meermalen opgetreden ten behoeve van Oldenbarnevelt en de andere gevangenen, welke pogingen door den Engelschen gezant werden tegengewerkt. Den 14^{den} Augustus richtte de Boissise zich met eene waarschuwing tot de Staten, die den 25sten daarop antwoordden.
3) Zie blz. 28.
4) Waarschijnlijk Henricus Geldorp (1600-1652), die in 1625 te Leeuwarden en in 1628 te Amsterdam tot predikant werd beroepen.
5) Den 4^{den} Augustus werd de regeering van Utrecht veranderd en de secretaris Ledenberg ontslagen, nadat de waardgelders waren afgedankt.
6) Dus 31 Aug., nieuwe stijl.

De heer Caron laat u groeten. Ik sluit dezen brief in de kamer van Cesare Calandrini ten huize van den aartsbisschop van Spalato, bij wien ik van middag heel gezellig gegeten heb.

56. Aan zijne ouders[1]. (K.A.)*

A mon retour de Bagshot, ou nous avons employé toute la sepmaine passée, je me suis estonné de ne trouver de vos lettres au logis. Pour ce qui est des mienes, je m'asseure qu'en aurez receuës deux presques à la fois, dont la nonchalance du porteur de la premiere a esté cause, comme les dates vous pourront faire croire. La presente va de compagnie avec deux pastez de venaison, desquels Mons.r mon hoste vous envoye l'une, et l'autre au greffier Aerssens[2], ayant changé de resolution qu'il avoit prise d'en envoyer deux à Son Exc.ce pour des considerations qu'entre autres siens amis je luy ay mises en cervelle. Ce sont les quartiers d'un cerf qui a donné de la peine au Roy depuis les dix heures du matin jusqu'aux onze du soir, quand finalement, ayant desja deux blessures au corps - l'une de la main du Roy - Mons.r le Prince luy bailla le coup mortel avec son arbaleste justement dans le coeur, ce grand animal nageant plus de trois quarts d'heure dans un grand vivier, ou il se pensa sauver. Dont pourrez conclure, s'il vault la peine d'estre mangé en reverençe et attention. Je me souviens avoir promis à Mad.le van Dorp[3] de luy faire manger de la venaison d'Angleterre; je vous prie qu'à cette occasion elle en puisse avoir sa part. Estant à Bagshot, ou le Roy coucha deux nuits, Mons.r Caron print occasion de ramentevoir à sa Majesté ce qu'autrefois il luy avoit parlé en mon regard, avec beaucoup d'autres bonnes recommandations en ma faveur. Sur quoy sa Majesté, se resouvenant encor bien de ce que dessus, comme il estoit apres à se botter à la chasse, respondit qu'il me desiroit entendre sonner du luth à son retour. Mais le bonheur fut qu'un orage de pluie et de vents extraordinaires - qui ce jourd-huy semblerent conspirer à rompre les desseings du Roy pour favoriser les miens - l'empecherent de sortir, bien que desja il eut le pied dans le portier pour monter en carosse. De façon que, retiré dans sa chambre privée, il s'amusa à passer le temps au[x] cartes avec son grand mignon le Lord Marquis de Buckingam[4] et quelqu'autre gentilhomme de la chambre. Quelques deux heures apres il se souvint de me mander de dedans la chambre de Mons.r Caron, lequel en cette occasion desirant specialement me tesmoigner, combien il a mon honneur en recommandation, volontairement et sans que mesme je l'en priasse, me favorisa de sa conduite à la presence de sa Majesté, où - je ne sçay *quo daemone dextro* qui m'encouragea à faire quelque chose digne de l'oreille d'un grand roy - une petite demie heure je m'acquitay si passablement bien que ce prince, naturellement peu adonné à la musique, fut tiré à interrompre par diverses fois son

1) Een gedeelte van den brief is uitgegeven door Jonckbloet en Land, t.a.p., blz. 3, en door Jonckbloet, *Gesch. der Nederl. Letterk*., IV, blz. 59, Noot.
2) Cornelis van Aerssen (1543-1627) was pensionaris van Brussel en van 1585-1623 griffier der Staten-Generaal. Hij was de vader van den bekenden diplomaat François van Aerssen.
3) Zie blz. 19.
4) Zie blz. 26.

jeu à me donner audience, comme il fit fort debonnairement, sans espargner ses serments ordinaires, pour m'asseurer du contentement qu'il y prenoit, me faisant mesmes l'honneur de parler à moy avec un visage doux et soubsriant. Sur quoy luy ayant baisé la main je prins mon congé *omni meliore modo*, assez esjouï du bon succes de mes petites affaires[1]. Excusez moy, si je me forcours puerilement au contentement d'avoir *principibus placuisse viris*[2]. Le Roy desira que Mons.r Caron me menast un jour à la Reine, comme il me promet de faire encor cette sepmaine. Je feray, si je puis, *ut nec iste segnis eat dies*, *tanto petitus ambitu*, *tanto datus*[3]; c'est une femme qui se voit fort difficilement, et partant m'en donne plus d'envie. Par apres je vous en manderay tout le narré, qui fera l'Odyssée.

Les subits changements de la Republique pardela ne m'ont point estonné, mais estourdi. Ce sont choses au dela de m[a ca]pacité[4]; je n'y sçay que dire. Je revere en silence les abysmes des jugements de Dieu qui, à mon petit advis, a donné le grand coup à point, et comme *ex machina*. On attend curieusement pardeça quel pelotton ce filet fera attraper.

De nouvelles de ce païs je suis peu pourveu, n'ayant esté à Londres de 7 ou 8 jours. Le Roy dit à Mons.r Caron, comment sont agent Digby en Espagne luy mande que le Roy de dela louë et exalte Mess.rs les Estats pour les bons debvoirs que leurs navires de guerre ont fait depuis peu sur les Turcqs et pirates[5]. Suivant quoy Sa Maj.té enchargea Mons.r Caron d'exhorter ses maistres à continuer en de si bons desseings, luy mesmes estant prest à y contribuer ce que desja par ci devant il eut fait sans qu'il eut attendu la resolution du Roy d'Espagne, qui pourtant ne semble encores gueres remuër. Vous pourrez estre adverti du trespas du cardinal du Perron[6] et puis de celuy de la Nouë[7] qui m'a touché un peu de plus pres, m'imaginant d'avoir perdu une bonne adresse en France, ou de prim' abord je ne trouveray pas tant de cognoissances comme en ce païs ici. Je reçois beaucoup d'honneur et de courtoisie au logis de Mons.r Cecell. Il m'a donné à disner l'autre jour en une siene maison qu'il bastit à Chelseye à quelques deux miles d'ici, avec beaucoup de caresses selon sa coutume, dont je luy ay grandes obligations. Mad.e sa femme[8], qui

1) Huygens schreef naar aanleiding van dit voorval het vers *Coram Rege Britanniae cithara canturus* (vgl. *Gedichten*, I, blz. 122) en spreekt er ook over in de *Sermones*, I, vs. 484-500.
2) Horatius, *Epist.*, I, 17, vs. 35.
3) Seneca, *Medea*, vs. 399.
4) Het papier is hier afgesleten.
5) In het voorjaar van 1618 had de admiraal Hillebrand Gerritsz Quast een Turkschen zeeroover genomen.
6) Jacques Davy Duperron (1556-1618) werd in 1591 bisschop van Evreux, later kardinaal. Hij heeft er toe meegewerkt, dat Hendrik IV tot het catholicisme overging. Den 5den Sept. 1618 is hij gestorven.
7) Odet de la Noue, Sr. de Téligny, zoon van François, den beroemden Hugenoot-krijgsman, was ook militair, maar tevens dichter. Hij is in dienst der Staten geweest en in Augustus 1618 gestorven.
8) Sir Edward Cecil, die in 1601 getrouwd was met Theodosia Noel, had in Maart 1616 zijne vrouw verloren - zij werd in Utrecht begraven - en hertrouwde in het laatst van 1617 met Diana Drury († 1631). In Sept. 1635 trouwde de 63-jarige krijgsman nog eens, nu met Sophia Zouch, die 17 jaar oud was en haar echtgenoot 53 jaar overleefde.

est une honeste dame au parangon de la premiere, m'a promis un present pour ma mere; c'est un voarre (?) fait tout expres à touïller du lait et faire du beurre tout à l'heure, dont il[s] font grand cas en ce païs; je n'ay point encor veu l'instrument, mais elle m'en enseignera tout le mystere.

Mons.r de Schoonewale s'estonne pourquoy mon pere ne luy replique rien sur les affaires de sa nièce et m'a aucunement donné commission de rendre particulierement raison à mon pere de son refus, comme celuy qui cognois le gentilhomme à qui il l'a vouée. Je vous rafle toute cette rapsodie en haste, nostre messager porte-pasté ne me donnant plus de loisir. Je salue de tout mon coeur touts les amis et vous baisant la main demeure .....

De South-Lambeth, ce 7e de Septembre 1618, viel stile[1].

57. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Ik kan waarlijk niet eerder terugkomen. Door allerlei omstandigheden is mijne reis naar Cambridge uitgesteld tot heden[2]; ik sta klaar om te paard te stijgen en slaap van nacht te Theobalds. Binnen 4 of 5 dagen ben ik in Londen terug en dan zal de heer Caron mij de Koningin laten zien. Voor mijn vertrek zullen er dus nog 10 of 12 dagen verloopen. Wees niet boos wegens dit uitstel; het kan werkelijk niet goed anders. Laat de schoenmaker een paar schoenen maken tegen den tijd, dat ik terug ben. De Lambeth, ce 18e de Septemb., stile vieux[3], 1618.

58. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Door mijne reis naar Cambridge is mijn vorige brief aan u hier blijven liggen. Mijn reisgezelschap door Vlaanderen laat mij in den steek; ik zal dus maar den raad van den heer Caron volgen en op dezelfde wijze terugkeeren als ik gekomen ben.

'Aujourdhuy Mons.r Caron envoye à Mess.rs les Estats copie translatée des lettres que luy escrivit hier le secretaire Naunton[4] par charge de sa Majesté, pour les advertir d'envoyer quelque bon navire de guerre à transporter les quatre deputez au Synode, qui desirent y estre quelques 8 ou 10 jours devant la besoigne pour se remettre et raffraichir un peu des incommoditez de la mer, n'estants - comme escrit ledit secretaire - que soldats d'eau douce, comme on les appelle en Anglois, qui ne sçavent la difference d'entre *prora et puppis*, sinon par livre, et ne sont batteliers qu'aux Aeneïdes de Virgile. Tellement que pour moy, *en altera quae vehat Argo*[5]; je ne sçay comment l'occasion me pourroit favoriser d'avantage, si tant est que *non de*

1) Dus 17 Sept., nieuwe stijl.
2) Huygens deed dat reisje in gezelschap van Sir William Heydon, een artillerie officier, die in 1627 is gesneuveld. Zij logeerden één nacht op Audley-End, het prachtige landgoed van Thomas Howard (1561-1626), graaf van Suffolk, admiraal en later lord high-treasurer, die kort na dit bezoek tot eene hooge boete werd veroordeeld wegens geldafpersing en beschuldigd is door Spaansch geld te zijn omgekocht. Zie over Huygens' reisje, *Sermones*, I, vs. 428-475.
3) Dus 28 Sept., nieuwe stijl.
4) Sir Robert Naunton was sedert 1617 secretaris van Staat.
5) Vergilius, *Ecl.*, 4, vs. 34.

ponte cadit quicum sapientia vadit. Outre ce que de se noyer avec la sagesse, ce seroit aucunement se noyer sagem[ent][1] dialectice. Or ces Messieurs n'ont gueres plus de loisir que moy à attendre ici. Pour estre en Hollande environ le 20 ou 21e de ce mois, stile nouveau, il faudra que le navire soit bientost ici, comme Monsr Caron aussi le mande avec grande instance. Il s'en va en court demain pour leur dire qu'en cas que le vent attendisse trop à favoriser nostre navire à monter, il[s] feront bien d'en apprester un de ceux du Roy par provision. Voila que vous sçavez la determination de mon retour dilayé jusqu'à present par les resolutions irresoluës d'autres, bien que, comme il semble, aucunement à propos. En haste de South-Lambeth, ce 26e de Septemb., stile viel[2], 1618.

De ces deputez[3] le premier est un evesque, l'autre doyen d'une eglise cathedrale, les deux autres docteurs en theologie et chefs de l'Université de Cambridge[4]. Je suis aise que de ceux de France Monsr du Moulin[5] en est, et ne sçay si pour faire cognoissance avec cet honeste homme, il vauldroit la peine d'advertir ma cousine Hortence[6] à Dordrecht de tant faire qu'il fust logé chez elle, comme je pense qu'il[s] seront accommodez par toute la ville aux meilleures maisons, dont on me dit qu'elle en a une. Cela vauldroit tousjours mieux que d'avoir quelque Anglois ou aultre qu'elle ne cogneut point. *Per aviso*.

Au chemin de Cambridge j'ay couché deux nuits au palais du Conte de Suffolk, n'agueres tresorier[7], ou j'ay receu beaucoup d'honneur qui me vault le voyage de Cambridge. Monsr Caron s'estonne comment on ne luy respond rien touchant son pasté de venaison. Les affaires de Mad.^{le} van den Broeck[8] donnent bien meilleure apparence ici depuis peu, que le gentilhomme à qui il l'avoit destinée est mort. Toutefois il ne veut rien resoudre sans en avoir veu mon advis apres mon retour. Voyez s'il s'asseure de ma suffisance. Ceci desire estre tenu un peu secret.

59. Aan zijn vader. (K.A.)*

Hier au soir sur les sept heures Son Excel.^{ce} arriva ici, pour toute la haste qu'il peut faire, n'ayant retardé qu'une heure à Woerden ou il fit son disner. Aujourdhuy matin il a esté à l'assemblée de Messrs les Estats extraordinairement assemblez, à cause des vacances. Pour mon particulier je viens de parler à Monsr van Hilten[9], qui m'a bien clairement fait entendre que pour mes affaires il y a peu d'apparence en cette saison ici. Car, outre que le temps de

1) Het papier is afgescheurd.
2) Dus 6 Oct., nieuwe stijl.
3) Huygens is met deze heeren teruggereisd en kwam 2 Nov. in den Haag (vgl. *Dagboek*, blz. 9).
4) De Engelsche afgevaardigden waren George Carleton (1559-1620), toen bisschop van Llandoff, Joseph Hall (1574-1657), deken van Worcester, John Davenant (1576-1641), rector van Queens College te Cambridge, en Samuel Ward († 1643), aartsdeken van Taunton.
5) Pierre du Moulin (1568-1658), de beroemde Fransche theoloog.
6) Hortensia Zuerius; zie blz. 29.
7) Zie blz. 34.
8) Misschien Catherine van de Broecke, die 22 Maart 1619 in huwelijk werd ingeteekend met Bernard de Beauste (vgl. *Gedichten*, I, blz. 137). - Zie ook N°. 56.
9) Antonie van Hilten, secretaris van Prins Maurits, werd in 1618 secretaris der Staten van Utrecht en vervulde die betrekking tot zijn dood in 1670.

l'assemblée generale des Estats d'Utrecht n'est point encor arresté, ains entierement incertain, voyci l'estat des affaires pardeça: c'est que ces Mess.rs - si aulcunement les besoignes principales leur donnent loisir - prendront occasion de proposer à son Excell.ce ce qu'ils pensent avoir à dire sur la disposition des commanderies vacantes[1], pour entendre sur quoy c'est qu'il se fonde en ses nouvelles pretentions. Desquelles il se parle estrangement pardeça, comme de chose entierement irraisonable et inouïe, le monde commencant à crier que son Excell.ce va oster aux Estats touts les biens ecclesiastiques pour se les approprier. Tellement que tant s'en faut que le temps de solliciter soit venu, que premierement il faut attendre, comment l'affaire se vuidera entre eux deux, sans quoy il n'est possible de rien attenter. C'est pourquoy j'iray me tenir aux escoutes tout ce temps qu'il sera ici, et baptizeray mon arrivée à touts ceux qui m'en pourront demander du nom de procuration aux affaires de mon frere, auxquelles j'iray m'employer du mieux que je pourray. Van Hilten m'a promis de respondre à celle qu'il vous a pleu luy escrire, mais en termes generaulx, comme verrez. Il est fort scrupuleux à faire fleurer au moindre du monde qu'il se mesle ancunement de cette affaire, laquelle, au regard de son debvoir et affection envers son viel maistre, est entierement chatouilleuse en son endroit depuis le temps que son Excell.ce vient faire difficulté à ceux ci d'une chose d'autant de consequence que d'importance. Il m'a prié mesmes que je voulusse vous en adviser aussi briefvement que faire se pourroit, quelque part que les lettres peut estre pourroyent devenir, comme aussi je pourray vous en faire plus particuliere ouverture de bouche sur ce que j'en ay conferé avec luy, dont la conclusion en dilemme est que en tout evenement, soit que Son Exc.ce ou les Estats viennent à triompher en ce debat, tousjours il y a deux chemins ouverts pour moy, dont l'un m'estant preclus, je ne pourray manquer à l'autre, à ce que je vous feray entendre à mon retour, qui sera, comme j'espere, en la suitte derechef de son Exc.ce. Reste, comme j'ay dit, que tant ici que pardela on ne face mention de rien, soit par maniere de sollicitation, de recommandation ou autre, puis qu'aussi bien il ne s'en peut faire nul profit. Je vous diray en passant que cette belle brouillerie nous vient originellement de Steelant[2], qui s'en est pensé prevaloir à l'advantage de son fils, encor que par ce peu que j'en sçay, j'oseray bien l'asseurer que ses affaires sont faites *secundum Longolium*[3].

Oom Zuerius[4] heb ik te Woerden gesproken, waar hij acht dagen geweest is. Ik heb nog mijne bagage niet[5].

1) Huygens dong zeer waarschijnlijk naar eene ‘commandeurye’ van de Ridders van St. Jan te Jeruzalem, ook Hospitalieren en later Ridders van Maltha genaamd. Er waren 9 commandeurs in deze ‘Balye van S. Katharyne’, die jaarlijks een paar honderd gulden trokken. Men behoefde niet van adel te zijn, om commandeur te worden.
2) Misschien Philips van Steelant (1566-1623), die voor zijn zoon Philips († 1668) naar dezelfde ‘commandeurye’ kan hebben gedongen.
3) Christophe de Longueil (1488-1522), of Longolius, was een bekend humanist, die als schrijver en redenaar de taal van Cicero sterk navolgde. Hij was te Mechelen geboren, maar heeft lang in Italië geleefd. - De uitdrukking *secundum Longolium* is niet duidelijk; misschien is eene aardigheid bedoeld en moet men denken aan een ‘lang’ rekken der zaak.
4) Zie blz. 13.
5) Onderteekening, plaats, datum en jaar zijn afgescheurd; de brief is zeker van 8 Jan. 1619. Op 7 Jan. toch teekende Huygens in zijn *Dagboek* (blz. 10) aan: cum Principe Ultrajectum. nihil.

60. Cesare Calandrini. (L.B.)

A ceste fois nous jouerons au monde renversé. J'attendoi de vous quelques nouvelles du Synode, mais je voi bien que, ne l'aiant pas fait encore, je vien assez a temps pour vous les donner. Sçachez donc, Mons.r, que vous me trouverez a Dort, si vous me cerchez. Suis arrivé Dimanche au soir justement a propos, pour voir l'action de hier matin, la plus memorable qui n'ait encore esté veüe en tous ces deux mois. Bref, sur tous leurs refus, *et de libertate illimitata*, *et de ordine agendi*, etc. on a trouvé bon de les appeller encore ceste une fois, pour leur demander qu'ils respon[disse]nt categoriquement, s'ils veulent obeir aux decrets de Mess.rs les Estats et du Synode, ou non, et en cas que non, que le Synode passera oultre *ad rem ipsam ex ipsorum scriptis judicandam*. Comparus les Remonstrans et demandez comme dessus, Episcopius[1] a respondu qu'il avoit un escrit, auquel la question estoit respondue. Le preses pressa que la volonté des Messieurs estoit, qu'ils respondissent categoriquement, en un mot, oui ou non. Il insista qu'il leur fut permis de le lire. On demanda l'escrit, pour le donner a Mess.rs les deputez de l'Estat. Ils le donnerent. On leur comanda de sortir. L'escrit fut leu par Heinsius[2]. Somma, ils disent ne pouvoir obeir aux decrets, pour estre contre leur conscience, contre Dieu et contre nature. Toutesfois qu'ils proposerent leur sentence sur les points controversez, sous les conditions par eux proposeez le 29 Dec. et 12 Janv., qui est *de illimitata*, *et ordine agendi* - combien qu'en cet escrit mesme s'oublians, ils disent ne vouloir disputer *de ordine agendi* - esquelles toutes ils persistent encore. Puis estoit adjoincte a la ditte protestation une longue declaration sur le premier des cinq poincts. On les a appelez, et demande si tous encore adheroient a cet escrit. Ont tous respondu qu'oui. On leur a comandé de le soussigner avecq leurs noms, et l'ont fait. Puis le preses avecq une longue et aspre harangue - selon que le Synode avoit jugé - leur aiant remonstré leurs mauvaises procedures, mensonges, et censuré leur obstination, leur a donné leur dernier congé pour n'y revenir plus. Ils sont sortis en murmurant[3]. Maintenant on examine leur escrit in *1. articulum, secluso auditorio*.

Voila en response de vostre lettre envoiée par Mons.r de Ravoire[4], qui estoit arrivé 7 ou 8 jours devant mon depart. Il m'a chargé de force de ses lettres pour la Haye. Permettez que je vous en charge, n'estant point asseuré si j'y viendrai, et en tout cas, ne voulant plus retenir les lettres. Surtout vous recommande celle a Mons.r du Boys, pour estre de mon frere Burlamacchi[5].

Je ne manquai pas de faire vostre message incontinent a Mons.r nostre bon archevesque[6], qui le reçeut avec grande demonstrance de son affection envers

1) Simon Episcopius (1583-1643), de bekende leider der Remonstranten, werd in 1612 professor te Leiden, in 1619 afgezet, in 1634 hoogleeraar aan de kweekschool der Remonstranten te Amsterdam.
2) Daniel Heinsius was secretaris der Synode.
3) Dit is de beschrijving van hetgeen er den 14den Jan. 1619 in de vergadering der Synode is voorgevallen.
4) Zie op 7 Aug. 1622.
5) Zie blz. 23.
6) Nl. Marcantonio de Dominis.

vous. Mons.r Burlamacchi estoit en intention de vous escrire, et ce dit il, vous donner des bonnes nouvelles. Mais par la precipitation de mon voyage, ne peut; ce sera par la prochaine, les occasions ne leur manquant. Vous aurez veu le D.r Goode[1], avecq lequel je suis venu. Il vient avecq commission du Roy en la place du D.r Hall[2]. Je ne vous ai peu escrire plustost pour l'incertitude de mon logis. Maintenant je le prens avecq Mons.r Diodati[3] chez M.re Jean de Grave, maistre de l'escole françoise. Je ne fai plus conte de vous escrire, mais de vous voir ici *coram*, comme la raison le veult. Toutefois si vous ne veniez si tost, faittes moi au moins sçavoir en un mot, si vous vivez et comment, et tous les vostres, principalement le bon pere, si les gouttes ne le desgoustent trop. Je lui souhaitte de par nostre bon Dieu vie longue et consolée en sa venerable viellesse, et selon la reverence que je lui porte, vous prie tres humblement lui baiser les mains de ma part. Comme aussi a Mad.lle vostre mere, Mons.r Maurice, Mesd. vos soeurs, et s'il y a quelqu'un en la Haye que je cognoisse, selon vostre discretion. A vous mesmes premierement et dessus tous, mon cher coeur *and with a piece of my liver*. A Dieu. De Dordrecht, ce 15 Janv.r 1619. Et bon nouvel an.

61. Aan A. van Hilten. (K.A.)*

Op verzoek van mijn vader kom ik u lastig vallen met eene vraag, nl. of de Staten van Utrecht in de volgende zitting waarschijnlijk zullen overgaan tot het beschikken over de vacante ‘commandeurije’[4], en wanneer de Staten bijeenkomen? Wilt gij zoo vriendelijk zijn, mij dat mee te deelen? De la Haye, ce 20e de Janv.r 1619.

62. A. van Hilten. (A.B.)

Le sieur P. Loos estant ici a faict rapporter a Messeig.rs les Estats en quelle assiette se trouvoit aupres de Son Ex.e la commanderie de Bueren, et ont leurs S S.ries trouvé bon d'en conferer pour ceste fois seullement la collation à Son Ex.e C'est en somme tout ce que je vous puis respondre sur ce subject. Reste maintenant que Monsieur vostre pere voit ce qu'il pourra obtenir de sa dite Ex.e pour vous. Si en cela, ou aultre chose je me puis emploier pour vostre service, vous me trouverez tousjours .... A Utrecht, le 10e de Febvrier 1619.

63. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Ik loop hier maar alle dagen rond en weet nog niet, of de Staten zullen beschikken over de ‘commandeuryen’; de zaak behoort niet tot de ‘punten van beschryvinge’. Vandaag is de laatste dag; misschien gebeurt het. ‘Mons.r

1) Thomas Goad (1576-1638) was een bekend Engelsch geestelijke.
2) Zie blz. 35.
3) Jean Diodati (1576-1649), een bekend theoloog, was te Genève geboren en woonde de Dortsche Synode bij als afgevaardigde van de Zwitsersche kerken. Hij was heftig tegen de Remonstranten en heeft vele boeken geschreven.
4) Zie blz, 36.

le Conte Ernest[1] m'a promis d'insister aupres du president, qui est un certain van Eck[2], qu'il vueille faire son debvoir à mener l'affaire si avant' .... 'Je reçoy beaucoup d'honneur et de courtoisie au logis de ce bon *Genade*, qui fait pour moy tout ce que luy demande ..... La lettre de Madame la Princesse[3], outre celle de mon pere, a fait bonne operation tant envers luy que Mad.e sa femme[4], qui me fit l'honneur de m'entretenir longtemps hier apres souper dans sa chambre, comme elle ne fait que sortir de sa couche'. Vandaag zal ik wat muziek voor haar maken; zij houdt daar zeer veel van. Iedereen hier vindt goed, dat ik, tegen den raad van vader, gebruik heb gemaakt van de beide brieven. Er zijn vele liefhebbers en men moet iets wagen. Wordt de zaak uitgesteld, dan zal men zich bij de volgende zitting, in Mei, nog wel iets van de aanbevelingen herinneren. D'Utrecht, ce 30e de Mars 1619.

64. Cesare Calandrini. (L.B.)

De Remonstranten hebben, schijnt het, hunne kunstgrepen van de Jezuiëten overgenomen, vooral Episcopius[5]. Gisteren werd in de Synode alles goed gevonden en geteekend. Sommige gemachtigden zullen nu naar den Haag gaan, om verslag te doen, en dan zal de openbare bekendmaking volgen[6]. Gij weet beter dan ik, hoe lang dit nog duren zal. Di Dordr., 24 Apr. 1619.

65. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Je prens l'occasion d'un de nos chartiers qui s'en retourne pour aujourdhuy vers Utrecht, pour vous bailler de mes premieres nouvelles[7]. La diligence testudinaire de Mess.rs nos commissaires ne nous a peu mettre plus avant encor que jusqu'à Campen, où nous arrivasmes hier au soir, ayants couché la nuict de Mardi à Harderwick et celle de Lundi à Utrecht. Aujourdhuy il sera question d'aller songer à la premiere besoigne de Hasselt[8], si tant est que la douce longueur du desjeuné gueldrois nous donne loisir de faire si grand'

1) Graaf Ernst Casimir van Nassau (1573-1632), veldmaarschalk, heeft vele veldtochten van Maurits meegemaakt. Van 1610 tot 1620 was hij luitenant-gouverneur van Utrecht. In 1620 is hij zijn broeder Willem Lodewijk opgevolgd als stadhouder van Friesland.
2) Jhr. Dirk van Eck († 1636), kanunnik van St. Pieter en lid der Geëligeerden, was sedert 1618 president der Staten van Utrecht.
3) Nl. Louise de Coligny.
4) Ernst Casimir was in 1607 gehuwd met Sophia Hedwig van Brunswijk († 1642).
5) Zie blz. 37.
6) Dit doelt op het opstellen der synodale canons, waarin de leer werd vastgesteld. Dat opstellen had drie weken geduurd; toen waren zij in drie zittingen voorgelezen en onderteekend.
7) Op Juli 1619 teekende Huygens in zijn *Dagboek* (blz. 10) aan: Iter cum D.o Asperen.
8) Het is niet na te gaan, welke commissie, naar Hasselt gezonden, hier bedoeld is. De Resol. der St. Gen. geven evenmin opheldering als de archieven te Zwolle en te Kampen.

journée. Mons.r d'Asperen[1] ne jure que par l'instruction que luy bailla Mons.r le Comte Guilleaume[2] au partir de la Haye, d'aller tousjours en journée de commissaire; c'est la solution ordinaire qu'il donne sur touts arguments qui pourroyent le presser à la haste. Je vous laisse penser *met watten volckgie dat we escheept bennen. Ick siet al an en eet al*, met trouvant tousjours en bonne santé ..... En haste de Campen, cest 11e de Juillet 1619.

66. Cesare Calandrini. (L.B.)

Hierbij gaan de door u verlangde boeken. Ik vind het erg, dat ik uwe gedichten van een ander ontvang en niet van u zelf. Maar met uwe *Verclaringh vande XII Artijckelen des Christelicken Geloofs* ben ik zeer ingenomen. Onze aartsbisschop[3] heeft een boek laten drukken over het concilie van Trente, dat door een Venetiaansch senator is geschreven[4]; hij is nu bezig met het tweede deel. Diodati[5] is op de vergadering te Cambridge geweest; heeft hij kans in Leiden benoemd te worden? Gij moest die Remonstranten uitwerpen! Da Savoya[6] per di qua l'Alpi del freto Caletano. Adi 17 Luglio 1619.

67. Cesare Calandrini. (L.B.)

Uw brief van 30 Augustus heb ik ontvangen. De boeken voor uw neef J. Suerius[7] zal ik zenden. Wij hebben verschillende soorten van registers, gemeenplaatsen, strijdpunten, sententiën, enz., maar gij vindt die ook bij Marlorat in den *Thesaurus*[8] ..... Men vertelt als zeker, dat Ferdinand tot keizer[9] en de Paltsgraaf tot koning van Boheme[10] gekozen is. De Londra, adi 2 Sett.re 1619.

1) Misschien is bedoeld Rutger Wessel, baron van den Boetzelaer, heer van Asperen (1566-1632), die militair was en later letterkundige werd. Huygens was met dezen edelman bevriend.
2) Graaf Willem Lodewijk van Nassau (1583-1620), gehuwd met Anna, dochter van Prins Willem I, en stadhouder van Friesland.
3) Marcantonio de Dominis; zie blz. 22.
4) Hij gaf in 1619 te Londen de *Istoria del concilio Tridentino* van Paolo Sarpi (zie No. 89) uit en droeg het boek op aan Koning Jacobus I. Het werk maakte grooten opgang en werd in 1620 in het Latijn vertaald. Men zeide echter, dat de Dominis verschillende plaatsen van het boek scherper en hatelijker had gemaakt dan zij oorspronkelijk luidden.
5) Zie blz. 38.
6) Calandrini woonde te Londen met de Dominis in het 'Hostel de Savoye' (vgl. blz. 22).
7) Joris Zuerius († 1638) was een zoon van Jacob Zuerius, Huygens' oom.
8) Augustin Marlorat (1506-1563) was priester, maar is predikant geworden en te Rouaan onthoofd. In 1574 kwam te Londen zijn werk uit *Thesaurus Sanctae Scripturae propheticae et apostolicae*, *in locos communes digestus*.
9) Ferdinand II volgde Matthias op en regeerde tot 1637.
10) Frederik V (1596-1632), Keurvorst van de Palts, had tot moeder Louise Juliana van Nassau, eene dochter van Willem van Oranje en Charlotte de Bourbon. In 1610 aan de regeering gekomen, huwde hij in 1612 Elizabeth Stuart, eene dochter van Jacobus I, Koning van Engeland. Toen, na den dood van Keizer Matthias, de Stenden van Boheme Ferdinand II niet wilden erkennen, verkozen zij Frederik van de Palts tot Koning. Op 4 November 1619 werden hij en zijne vrouw gekroond en 8 Nov. 1620 verloor de nieuwe Koning zijne waardigheid door den slag bij den Witten Berg. Het paar vluchtte naar de Zeven Provinciën en heeft daar verder geleefd van de vrijgevigheid der Oranjes en van de Staten.

68. Aan P. Bertius[1]. (K.A.)

De statua Eumenij rhetoris[2], clarissime rhetorum, quod compellatus nunc ago, diu est cum ultro praestitissem, siquidem super ea re habuissem cuius te certiorem fieri pretium operae fuisset. Testabitur nobilissimus Rutgerus tuus[3], succisivi itineris ac tantum non furtivae digressiunculae ad ea loca jucundissimus comes, quam importunâ temporis angustiâ ab exoptata celebris monumenti inspectione divulsi fuerimus. Adde Principis cum omni comitatu absentiam[4], in aula solitudinem atque triste silentium, quae mihi cum sciscitandi a domesticis, tum vero cum peritioribus disserendi occasionem praeripuisse facile intelliges. Fatebor interim, quantum quidem ex festinato intuitu praecipue datum, aliquid eam effigiem amplius impudenti adserentium audaciae quam origini suae debere, utpote quae paucas admodum sincerae antiquitatis notas - properantibus certe oculis - exhibeat. Cui sententiae subscripturos quoscumque modicam in veteris cum hodierna statuariae comparatione peritiam adsecutos, nullus dubito. Adeo mihi et corporis universi, pro saeculi istius exquisita elegantia, parum venusta compositio, et ipsa denique materiae insolentia omnem protinus ambiguitatis opinionem excussere. Plura non addo, ne festinationis praehensa excusatio exactioris descriptionis serie infirmetur, neque tibi, vir doctissime, tam satisfacere ambitiose, quam obsequi modeste in animo habuisse videar. Hagae Com., 3° Non. (5) Septemb. 1619.

69. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Hierbij bied ik u een exemplaar aan van mijne *Christelijcke bedenckinghen*[5]. Hagae, 7br (Sept.) 1619[6].

1) Petrus Bertius studeerde te Leiden, werd in 1593 onderregent, in 1606 regent van het Staten-College en in 1615 professor in de zedenkunde aldaar. Hij werd in 1619 afgezet, omdat hij Remonstrant was, ging kort daarna naar Parijs, werd katholiek en werd in 1622 professor in de wiskunde en cosmograaph des konings. In 1629 is hij gestorven. Bertius was een zeer geleerd man en heeft veel geschreven.
2) De rhetor Eumenius werd ongeveer in 250 na Chr. te Autun in Frankrijk geboren. Wij bezitten nog vier Latijnsche redevoeringen van hem, van welke de laatste in 311 is gehouden.
3) Misschien Rutger Wessel, baron van den Boetzelaer, heer van Asperen; zie blz. 40. Hij wordt echter niet genoemd onder de reisgenooten van Huygens bij zijn uitstapje naar Oxford (vgl. *Sermones*, I, vs. 403, 404).
4) Het beeld stond dus of in het paleis te Windsor of te Theobalds, het prachtige landgoed van den Koning in Essex (vgl. *Sermones*, I, vs. 423).
5) *Over de Thien Geboden des Heeren. Tot Vervolgh op voorgaende Verclaringhe vande* XII. *Artijckelen des Christelijcken Gheloofs. Psalm* 119 . 9 ..... *Constanter. In 's Graven-Hage*, *By Aerdt Meuris*, *Boeckvercooper*, *inde Pape-straet*, *inden Bybel. Anno* M.D. XIX. 4°.
Dit werkje was een vervolg op: *Verclaringh Vande* XII. *Artijckelen des Christelicken Geloofs*. (Vignet.) *In 's Graven-Hage*, enz. als boven.
Zie de beide werkjes in *Gedichten*, I, blz. 147-161, en 143-147.
6) De datum ontbreekt.

70. Aan J. Wtenbogaert[1]. (K.A.)[2]

En revenche de tant de belles lecons dont en mon particulier je me recognois vous estre redevable, je vous offre partie de la moisson de vos travaux, en tant qu'icelle bonne semence est cheute en une terre capabl' au moins de produire les trente grains pour un, moyennant l'assistance divine et la diligence des semeurs[3]. Pleut à Dieu qu'avec le repos de nos consciences et le bien de cet estat puissiez vous encor aujourdhuy estre nombré de ce rang, et que les autheurs de ces petulantes nouveautez eussent eu la main seiche premier que de vous enfiler à la cordelle de leurs pernicieux desseings. J'en deteste les mauvais principes et en regrette les pitoyables effets, quand ils ne seroyent autres que de nous avoir privez du bien de vos salutaires instructions. Cependant *Ζεῦ, μὴ λάθοι σε τῶνδ' ὅς α'ἴτιος χαχῶν*! Je ne m'esgareray point sur ces ennuyeux discours, pour retourner à mon propos, qui est de vous supplier de me favoriser de vos doctes censures sur ces petites Meditations, qui autresfois n'eussent veu la lumiere sans avoir soustenu la touche de vostre jugement, à laquelle encor à cette heure je les soubmetz et presente volontairement. Je vous baise tres-humblement les mains et demeure, Monsieur, vostre bien affectionné serviteur et ami[4] .....

71. Aan J. Cats. (K.A.)[5]

Dese cleyne Bedenckinghen en docht my niet, dat den dach behoorden te zien, sonder alvorens de proeve van V.E. cloecke oordeel in eenigerhande maniere te hebben wederstaen. Tot dien eynde neme ick de stouticheyt van V.E. deselve te presenteren, eer se noch onder de werelt verstroyt werden ende in onwetende berispers handen geraecken. Mogelyck wat V.E. daerin zoude mogen vinden, daeromme sy voorsichtelycker verdruckt dan ruchtbaer gemaeckt mochten worden. Ten deele sal se V.E. ontfangen voor een slechte danckseggingе ende erkentenisse van de eere ende vruntschap, daerin ick my sonderlingh aen V.E. verbonden houde, als neffens andere mede deelachtich geweest hebbende aen 't aengename geschenck, daermede het V.E. onlancx gelieft heeft ons huysgesin te vereeren[6].

72. Cesare Calandrini. (L.B.)

..... Uwe boekjes zijn rondgedeeld, zooals gij mij hadt opgedragen, maar nu blijft er voor mij geen enkel exemplaar over. Uwe *Christelycke Bedenckingen over de thien Geboden* vind ik zeer verheven. Waar hebt gij al die theologie geleerd? Over de poëzie kan ik niet oordeelen, maar zij klinkt mij aangenaam in de ooren en heeft mijn vooroordeel tegen Nederlandsche gedichten weggenomen.

1) Johannes Wtenbogaert (1557-1644), één der leiders van de Remonstranten, was sedert 1589 predikant in den Haag en was bevriend met Christiaan Huygens (vgl. *Autobiographie*, blz. 30). Hij vluchtte op den dag, dat Oldenbarnevelt gevangen werd genomen, en werd later verbannen.
2) De minuut staat op hetzelfde blad als de vorige. De brief is uitgegeven door Dr. H.C. Rogge in *Brieven en onuitgegeven stukken van Johannes Wtenbogaert*, III, 4de afd. (*Werken van het Hist. Genootschap te Utrecht*, *Nieuwe Reeks*, No. 22), Utrecht, 1875, blz. 311.
3) Huygens bood hem dus zijne beide stichtelijke gedichten aan, die juist waren verschenen.
4) De brief mist plaats, datum en jaar.
5) De minuut staat op dezelfde bladzijde als de twee vorige. De brief is uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, 1893, blz. 177.
6) Plaats, datum en jaar ontbreken.

Burlamacchi[1] is door de Star Chamber[2] veroordeeld tot 500 £ boete, hoewel de rechters zeiden, dat zij hetzelfde gedaan zouden hebben als hij. Hij zal de boete wel niet behoeven te betalen. Wat zijn er in uwe steden groote veranderingen in de regeering gekomen en wat zijn er vele menschen afgezet! In fretta, Lond., adi 17 Ott.re 1619.

73. Aan D. Heinsius. (K.A.) Lat.

Iets heel geks, dat mij gisteren uit Engeland gezonden is, stuur ik u; gij zult er zeker pleizier over hebben. In denzelfden tijd, dat ik met dien beroemden criticus omging, heeft hij op Schotsche manier een strijd aangebonden met Vorstius[3] en nu valt hij op onwaardige wijze de schim van Buchanan aan[4], wiens gedicht ik naast dat van u stel[5].

21 Octob. 1619.

74. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Met groot genoegen heb ik uwe preek[6] gelezen eu herlezen; het spijt mij, dat gij mij geen exemplaar hebt toegezonden. - (Lange beschouwingen.)

Hag. Com., 5o Cal. 9bris (= 28 Oct.) CIↃIↃCXIX.

75. Aan D. Heinsius. (K.A.) Lat.

Ik zend u het T*εταραδάχρνον*[7], dat ik onlangs op verzoek van Carleton geschreven heb naar aanleiding van het droevige ongeluk bij Leiden, en hoop zeer, dat gij de verzen goed vindt.

Hag., 11o Febr. CIↃIↃCXX.

1) Zie blz. 23.
2) Eene rechtbank, die in politieke zaken recht sprak. Zij heeft zich tijdens de regeering van Karel I bijzonder gehaat gemaakt.
3) Nl. Eglisham, die verscheidene pamfletten tegen Vorstius, den professor in partibus, geschreven heeft.
4) In 1618 had Eglisham uitgegeven *Duellum poeticum contendentibus G. Eglishemmio medico regio*, *et G. Buchanano*, *regio praeceplore pro dignitate Psalmi* CIV, in welk boekje hij Buchanan van goddeloosheid, enz. beschuldigde.
George Buchanan (1506-1582) was een beroemd Latijnsch dichter, die o.a. eenige treurspelen heeft geschreven en de psalmen heeft vertaald. Op die laatste vertaling wordt hier waarschijnlijk gedoeld.
5) Zeker Heinsius' *Lofzanck van Jesus Christus*, 1616.
6) Heinsius heeft verschillende preeken geschreven; het is niet duidelijk, op welke hier gedoeld wordt.
7) Het zijn vier gedichten, in het Latijn, het Fransch, het Italiaansch en het Nederlandsch, over het verdrinken van de bruid van Jacob van Wassenaer, Maria van Mathenesse, die door het ijs was gezakt (vgl. *Gedichten*, I, blz. 183-185).

76. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Ik ga met Aerssen[1)] naar Venetie[2)]; kunt ge mij ook brieven van aanbeveling meegeven?

Hagae, ips. Id. (13) Apr. 1620.

77. Cesare Calandrini. (K.A.)

Hierbij gaan de boeken en eene opgave van den prijs. Di Londra, a casa Burlamacchi. Adi 28 Apr. 1620.

78. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Sedert ons vertrek uit den Haag[3)] hebben wij geslapen te Bodegraven, te Utrecht, Sonsbeek, Neusz en nu te Keulen, waar wij vandaag rustig blijven; wij kunnen dan tevens de groote processie zien. De stad is vol vreemdelingen. Morgen gaan wij naar Frankfort - de tocht zal 2½ dag duren - en dan naar Heidelberg; er zijn 19 paarden voor ons gehuurd, want wij reizen niet per rijtuig, wegens het gevaar voor de troepen van den Heer van Anholt[4)], en gaan hier den Rhijn over. Wij zijn allen gezond. De Coulogne, ce 1^{r} de May 1620.

79. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Wij zijn niet te paard, maar per schip verder gereisd, hebben den 4^{den} Mei te Coblenz en den 5^{den} te Mainz geslapen en kwamen den 6^{den} hier te Frankfort. Heden vertrekken wij per rijtuig naar Heidelberg. Wij zijn allen gezond. Te Heidelberg blijven wij een paar dagen; de Keurvorst[5)] is er niet, maar wel de Hertog van Zweibrücken[6)]. De Francfort, ce 7e de May 1620.

80. Aan Dorothea van Dorp[7)]. (K.A.)*[8)]

Songetgen[9)]. Je me trouve esloigné de vous de beaucoup de journées. Cependant je vous asseure du dedans de moy, qui vous demeure perpetuellement affectioné apres ceux que Dieu

1) François van Aerssen (1572-1641), de eerste Nederlandsche diplomaat van zijn tijd, die herhaaldelijk gezant is geweest, was zeer bevriend met de familie Huygens.
2) Den 31sten Dec. 1619 was er een verbond gesloten tusschen de Republiek der Vereenigde Nederlanden en Venetië en den 2^{den} April 1620 werd aan François van Aerssen door de Staten-Generaal eene zending naar Venetië opgedragen.
3) Den 25sten April 1620 teekende Christiaan Huygens in zijn dagboek aan (vgl. *Dagb.*, blz. 4): 'Nae 2 uyren naemiddagh vertreckt myn lieven soone Constantyn nae Venetien met den Ambassadeur Aerssen. Godt wil hem overal syn leydsman syn. Amen'.
Constantijn heeft een dagboek van deze reis gehouden, dat door Dr. J.A. Worp is uitgegeven in *Bijdragen en Mededeelingen van het Historisch Genootschap*, XV, 1894, blz. 64-153.
4) Eén der generaals van de keizerlijke troepen.
5) Frederik V van de Palts; zie blz. 40.
6) Johan II regeerde van 1604-1635 Pfalz-Zweibrücken.
7) Zie blz. 19.
8) De brief is uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Dietsche Warande*, 1892, blz. 342.
9) Zoo noemden Constantijn en Dorothea elkander.

et nature me font honorer autant qu'aimer, je trouve mon grand contentement au resouvenir de vostre amitié, laquelle je voudroye vous pouvoir exprimer combien j'estime. L'occasion ne veut pas que j'en jouïsse en presence; au lieu de cela je desire que les miens en puissent tirer contentement et proufit. Ce sont mes bonnes soeurs que je vous recommande et supplie de leur vouloir servir de salutaire exemple, continuants tousjours parensemble cette honeste amitié que je me vante d'avoir gardé quelques années avec vous. Je souhaitte qu'elles puissent tirer de vous ce que j'eusse desiré qu'eussiez proufité de ma conversation. Prestez leur la main au chemin de la crainte de Dieu, qui est la source de toute vertu, et je m'asseure que vous les trouverez sorties de l'apprentissage de deux honestes et soigneux parents qui n'y ontrien planté que bonnes herbes, qui doibvent s'avancer quelque jour en des fruits saints et salutaires. Je ne touche point au soing que devez avoir de vous mesme, car de vous mesme vous le sçavez; en un mot, faites moy l'honneur de vous resouvenir quelquefois de ces exhortations à gravité et modestie dont je vous ay battu les oreilles si souvent. Si les plus avisez ne s'y conforment, je veux qu'à tousjours mais ma parole soit hors de credit chez vous. Or, *Thehen*[1], Dieu sçait que je soigne de bon coeur à l'avancement de vostre bonne reputation, pour vous aider à la rendre impenetrable à toute sorte de calomnie. Je suis vostre sincere ami, donc je vous parle rondement; si cela vous deplait, j'en dois estre adverti en temps. Voici des pieces mal cousuës que je verse en toute haste environ minuit, mais le contentement de parler avec vous m'oste tout autre souvenir. *Kint*, ne vous alienez jamais de moy, et que pour si peu de mois je ne puisse trouver du changement en vostre coeur; c'est cettuy la seul que je m'approprie; resolvez du reste comme maistresse du logis, je n'y pretens rien. Mais encor, si peut estre en mon absence l'envie vous prend de vous engager à quelque autre-vous, je supplie, choisissez le un peu selon mon humeur, et vous reglez au petit contentement de celuy qui fait estat de vous continuer une immortelle amitié, mesme apres le jour qui vous aura rendu proprement propre à un mari, car, *Thehe*, ce me sera un des grands plaisirs de vous pouvoir aller trouver en vostre mesnage, si notamment le chef en soit tel et qualifié comme je vous le souhaitte. Je remets tout à vostre discretion et apprens mon scel desasteure à tout ce que resoudrez. Adieu *Kint*, j'attendray de vos lettres à Venise. Si vous desirez nouvelles de nostre voyage, enquestez en vous chez nous ou à la Plate, *de buermeyt*[2]. Den Trello[3], den Van Santen[4], den Dimmer[5] et toute la cabale soit saluée s'il vous plait tres affectionnement en mon nom. Devant touts Mad.^{e} d'Eussum[6], etc. Mandez moy si avez receu le pourtrait. Adieu, adieu.

En haste de Stutgard, au païs de Wirtembergh, ce 18e de May 1620.

1) Afkorting voor Dorothea.
2) Ecne der drie dochters van François van Aerssen. De families Huygens en van Aerssen woonden dicht bij elkander in het Voorhout.
3) Lucretia van Trello, eene dochter van Charles van Trello en Clara van Persyn, was eene tante van Dorothea van Dorp. Zij was ouder dan Huygens, die zeer met haar bevriend was, vele verzen aan haar heeft gericht en zijn *Euphrasia. Ooghen-troost* (1647) aan haar heeft opgedragen. Lucretia is in 1663 gestorven. Zie over haar en haar vader, J.F.M. Sterck in *Oud-Holland*, V, 1887, blz. 275-295.
4) Waarschijnlijk Charlotte van Santen († 1644). Zij was eene dochter van François Willemsz van Santen, veertigraad en schout van Delft, en van Walburch van Trello (1584-1660), eene zuster van Lucretia.
5) Waarschijnlijk eene dochter van M^{r}. Erik Dimmer, Raad van den Prins van Oranje. Zij was eene vriendin van Huygens; haar naam wordt in de brieven van Dorothea aan dezen dikwijls genoemd.
6) Waarschijnlijk Anna van der Does, erfgename van de heerlijkheid Noordwijk, die in 1600 gehuwd was met Caspar van Ewsum, heer van Nijenoord († 1639), krijgsman en gouverneur van Drenthe.

81. Aan zijne ouders[7]. (K.A.)*

Nu de gezant eene missive naar den Haag zendt, voeg ik daar een brief

7) Eenige zinnen uit den brief en het postcriptum zijn uitgegeven door Jonckbloet, *Gesch. der Nederl. Letterk.*, IV, bl. 61.

bij. Het gaat mij goed, maar ik vind het erg, dat ik geen kans heb iets van u te hooren, voordat wij in Venetië komen, en dat duurt nog meer dan drie weken. De reis zal sneller gaan dan in het begin, daar de gezant nu bijna al zijne bezoeken aan de verbonden vorsten heeft afgelegd. Bijzonderheden kunt gij hooren uit een langen brief van den heer van Sommelsdijck[1] aan zijne moeder[2]; mijn reisjournaal, dat ik zoo nauwkeurig mogelijk bijhoud, bewaar ik tot mijne terugkomst. Van Heidelberg uit hebben wij een omweg gemaakt naar Rotenburg, om daar den Markies van Ansbach[3] op te zoeken. 'Monsr l'ambassadeur, Dieu merci, se porte tousjours bien et gagliardement, comme il est personnage vigilant et sobre, qui n'a garde de beaucoup se surcharger de viandes'.

Ik mis hier het lichte Hollandsche bier. Wij zijn van Frankfort hier gekomen met rijtuigen en gaan daarmede naar Zwitserland; de 30 paarden, die wij zouden moeten huren, komen te duur. Morgen gaan wij naar Tübingen. En haste de Stutgard .... ce 19^{e} de May, stile nouveau, 1620.

Daar er onder het gevolg niemand geschikt is voor secretaris, heb ik den gezant mijne diensten aangeboden. Hij verzekerde mij, dat hij reeds besloten had, mij tot secretaris te maken, niet van hem zelf, doch van het gezantschap, maar eerst, wanneer wij te Venetië zijn. Het is niet kwaad, als dit een beetje bekend wordt; ook de Venetiaansche gezant[4] mag het wel hooren[5].

Toen ik mijn brief al gesloten had, droeg de gezant mij op de missive te schrijven, en zoo aanvaard ik dan mijn nieuw ambt. De brief aan Z.E. is door mij geschreven, die aan de Staten-Generaal door Leewen[6].

82. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Heden heb ik uwe brieven ontvangen; gelukkig, dat vader weer hersteld is. Ik heb geen tijd om veel te schrijven, maar zal, als wij in Venetië zijn, wat uitvoeriger zijn. Gedurende de geheele reis ben ik gezond geweest en heb zelfs nooit hoofdpijn gehad, waar ik in Holland zooveel aan lijd; ook het vele paardrijden van 's morgens vroeg tot 's avonds laat hindert mij niet. Wij komen langzaam vooruit tengevolge van de vele bezoeken in Duitschland en Zwitserland, en nu hier in dit paradijs van een land door de vele beleefdheden, die

1) Bedoeld is Cornelis van Aerssen (1601-1662), de oudste zoon van François. Hij was te Parijs geboren, werd in 1615 ingeschreven als student te Leiden, in 1642 opgenomen in de ridderschap van Holland en nam als kolonel der ruiterij deel aan den aanslag op Amsterdam door Willem II, van wien hij een vertrouwd vriend was. Na 1651 heeft hij geene ambten meer bekleed. Aerssen was gehuwd met Lucia van Walta en vooral op later leeftijd zeer met Huygens bevriend.
2) De vrouw van François van Aerssen heette Petronella van Borre.
3) Joachim Ernst, een zoon van Keurvorst Johan Georg van Brandenburg, was van 1603-1625 markies van Ansbach. Hij was getrouwd met eene gravin van Solms.
4) Zeker wordt Cristoforo Suriano bedoeld, die sedert 1616 hier te lande resident van Venetië was.
5) Waarschijnlijk Pieter van Leiden van Leeuwen (1592-1654). Sedert 1623 was hij baljuw en opperdijkgraaf van den lande van Voorne. In 1622 huwde hij Maria Duyck, de dochter van den Raadpensionaris Anthonis.
6) Dit postcriptum is in het Latijn geschreven.

aant. men ons bewijst. De gezant dacht morgen in Venetië te komen, maar de magistraat hier wil ons niet zoo spoedig laten vertrekken, evenmin als die van Bergamo, Brescia, Verona, enz.; overal worden wij prachtig ontvangen en onthaald. Dat zal ook het geval zijn te Venetië. Groet alle familieleden, de geheele buurt, 'vryers en vrysters', en Mevr. van Aerssen.

Vicenza, minuit, 11e Juin 1620.

POUR MON PERE[1].

Ik blijf steeds den titel van secretaris houden en leer goed Italiaansch. Vader moet eens spoedig aan den gezant schrijven op de wijze, die wij besproken hebben, want wij blijven niet lang te Venetië.

'Seulement qu'il y eut moyen de m'y laisser par petite provision, comme Mons.r Carleton sçait qu'il y en a un pour le Roy d'Angleterre qui se nomme secretaire de l'ambassade, *sede vacante*. Ce dit ambassadeur y pourra donner les meilleurs advis, comment on pourroit baptizer le fait'. Zeker had Pau[2] zoo iets op het oog, toen hij ons te Heidelberg verliet, om per post naar Venetië te reizen.

83. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Na eene reis van 50 dagen zijn wij te Venetië aangekomen; bijzonderheden over onzen tocht kunt gij hooren ten huize van den heer van Aerssen. Ik ben volkomen gezond, heb niets geen last van de verandering van lucht en geniet van al het moois, dat ik zie. Ik was van plan, vader mondeling verslag te doen van mijn onderhoud met de Keurvorstin-Moeder te Heidelberg, maar wil ook wel, volgens mijn reisjournaal, meedeelen, dat 'ayant presenté en particulier ma lettre à Mad.e l'Electrice[3], elle me recent d'une façon tres benigne et amiable, s'enquesta cordialement apres mon pere, sa disposition, son mesnage, ses enfants, le faisant remercier de la bonne affection qu'il continuoit de porter aux descendants de feu Monseigneur le Prince, son pere, avec offres et asseurances de toutes sortes de faveurs et bienvueillances envers touts les nostres. Me dit aussi que desja s'estant informée que le fils d'un tel estoit de la suite de Mons.r l'ambassadeur, son dessein avoit esté de ne le laisser partir sans le veoir en particulier; me lona d'avoir prins la resolution d'un si beau voyage, pour avoir occasion de veoir ce qu'il y a de plus beau en tant de divers païs, avec plusieurs autres discours. Je prins congé de Son Altesse et ensemble baisay les mains à dame Catherine, sa fille[4], qui estoit aupres'.

1) Dit afzonderlijke briefje schijnt bij dezen brief te behooren. Een paar zinnen er van zijn uitgegeven door Jonckbloet, t.a.p., blz. 62, Noot.
2) Waarschijnlijk Pieter Pauw (1594-1663), geb. te Amsterdam, die 21 Juni 1612 te Leiden als student werd ingeschreven en later gehuwd is met Walburgh van der Wel.
3) Louise Juliana (1576-1644), dochter van Prins Willem en Charlotte van Bourbon, was gehuwd met Frederik IV (1574-1610), Keurvorst van de Palts. In 1610 werd zij regentes voor haar minderjarigen zoon, Frederik V, den Winterkoning. Later is zij uitgeweken en heeft geleefd aan het hof van den Keurvorst van Brandenburg, haar schoonzoon.
4) Er waren verscheidene dochters.

Te Heidelberg heb ik veel gehad aan den beroemden Dionysius Gothofredus[1)], een aardig man. Te Rotenburg en te Stuttgart is mij persoonlijk weinig bijzonders overkomen; ‘bien ay-je trouvé des gents sçavants et honestes partout, qui ont esté autant aises de mon accointance que peut estre d'aucun des nostres, qui sont gents de peu de curiosité ou diligence pour la pluspart, et qui se contentent prou d'avoir bien beu et mangé et passé outre’.

Te Schaffhausen en te Zürich zijn wij erg aardig ontvangen, maar bij de Grisons heeft men in het openbaar niets geen werk van ons gemaakt. De ridder Hercole Salice[2)] te Ciavenna was heel beleefd en ook de ridder Sprecherus[3)], dezelfde, die onlangs met de hulp van Cluverius[4)] eene kaart van Rhaetië heeft uitgegeven; aan Salice had ik een aanbevelingsbrief van den heer Carleton. Van Tusano uit hebben wij den Splügen beklommen en later den Morbegno; het is zonder ongelukken afgeloopen en wij kwamen plotseling in het paradijsachtige Lombardije. Overal werden wij met vele eerbewijzen ontvangen. Te Bergamo vond ik neef van Eyck[5)] en anderen, te Brescia den heer de Rocquelaure[6)], die vader laat groeten. Te Padua zijn wij tot mijn grooten spijt maar heel kort stil geweest en ik weet niet, hoe ik den tijd zal vinden, om daar mijne zaken te behartigen. Misschien kan ik mijn terugweg over Frankrijk nemen, in het gevolg van de Prinses[7)] eenigen tijd te Parijs blijven en dan even naar Orleans gaan[8)]. Vader moet daar eens over denken en mij

1) Dionysius Gothofredus (geb. 1549), een beroemd jurist, was van 1604 tot 1620 professor in de rechten te Heidelberg. Huygens, die hem een bezoek bracht, genoot zeer van zijn onderhoud (vgl. *Reisjournaal*, t.a.p., blz. 80, 81).
2) Huygens noemt hem, ‘personage de grand credit et authorité en ces quartiers’. Hij sprak hem nog eens op de terugreis (t.a.p., blz. 101, 102, 140).
3) Fortunat Sprecher (1585-1647), geboren te Davos-Platz, promoveerde in 1606 te Orleans, vervulde rechterlijke betrekkingen, schreef historische werken en was meermalen gezant. Huygens sprak hem een paar keeren (t.a.p., blz. 102, 138) en bleef een tijd lang met hem in briefwisseling.
4) Philip Cluver (1580-1623), geboren te Dantzig, heeft veel gereisd. Hij was een vriend van Scaliger en werd in 1616 benoemd tot geographicus academicus te Leiden. De titel van het werk is: *Alpinae seu foederatae Rhaetiae subditarumque ei terrarum nova descriptio*; het kwam in 1620 te Amsterdam uit.
5) Misschien Gaspard van Eyck († 1643), die in 1625 drossaard van Heusden werd. Zijn broeder Jacob van Eyck († 1657), de musicus, was blind en zal dus niet eene zoo verre reis ondernomen hebben. Zij stonden met de familie Huygens in familiebetrekking door de Bax'en. (Vgl. J.H.W. Unger in *Oud-Holland*, I, 1883, blz. 101.)
6) In 1616 nam de Republiek Venetië Nederlandsche troepen in dienst, die onder bevel stonden van Graaf Johan Ernst van Nassau-Siegen. (Vgl. *Brieven van Lionello en Suriano uit den Haag aan Doge en Senaat van Venetië in de jaren* 1616, 1617 en 1618 ..... in *Werken van het Historisch Genootschap*, *Nieuwe Serie*, N^{O}. 37, Utrecht, 1883, blz. 90, 136, en *Relazioni Veneziane. Venetiaansche berichten over de Vereenigde Nederlanden van* 1600-1795, *verzameld en uitgegeven door* Dr. P.J. Blok, 's-Gravenhage, 1909, blz. 97, vlgg.). Eén der officieren bij die troepen was kolonel de Rocquelaure (zie *Brieven*, enz., blz. 169, 190), die in 1607 en 1608 hier te lande een vendel voetknechten aanvoerde. (Volgens vriendelijke mededeeling van Luitenant-kolonel W.R.H. Wakker.) Na den dood van Graaf Johan Ernst in 1617 werd hij bevelhebber der Nederlandsche troepen. (Vgl. Mr. J.C. de Jonge, *Nederland en Venetië*, 's Gravenhage, 1852, blz. 76).
7) Louise de Coligny was toen in Frankrijk.
8) Huygens wilde te Padua of te Orleans promoveeren.

dan bericht zenden te Bazel of te Genève. Er zijn menschen, die mij mijne betrekking benijden en die, als ik wegging, er zich meester van zouden maken, maar de gezant is zeer tevreden over mij en klaagt over de ongelukkige keuze van zijn gevolg. Het is hier niet de gewoonte, de gezanten dadelijk bij hunne komst plechtig te ontvangen, en wij zijn hier dus als het ware incognito.

'Le lendemain de nostre arrivée j'ay esté envoyé parler au Prince[1] pour demander la reception et l'audience à quoy les ambassadeurs d'ordinaire employent leurs secretaires. Je l'ay trouvé en son siege ducal au palais de St Marco - je vous donne à penser si la langue italienne me vient à point - et luy ayant fait mon message, il me repondit en une petite harengue - comme il est personage bien parlant et reputé pour tel - qui me seroit longue à reciter, bien qu'en aye tenu note. Tant y a que pour la feste de S. Vito il assigna le jour de l'entrée sur Mardi le 16e. Iceluy venu nous nous sommes retirez hors de la ville à S. Georgio d'Aliga, monastere, d'où tost apres 22 *senatori* du *Pregadi* nous sont venus prendre un pour un dans sa gondole et nous baillerent touts la main droitte, gents aagez à la barbe grise, vestus de robes rouges de tafetas. En cet arroy nous fumes menez au logis, où les tambours, trompettes et violons nous receurent. C'est ici le premier acte. Le lendemain ces messieurs s'en sont revenus au nombre de 62, environ les 7 heures du matin, qui sont 11 par ici, et ont mené Monsr l'ambassadeur avec nous touts en mesme ordre que devant jusque dans le college avec grandissime presse du peuple. Le Prince l'y attendit avec ses conseigliers, *savii*, etc. et apres la reverence faite luy bailla audience publicquement et en face de tout le monde y accourant; cela dura un bon ¼ d'heure - car aussi bien ces propositions ne consistent qu'en compliments et termes generaulx - quand nous nous advançames touts à baiser les mains à Sa Serenité. Mon tour estant venu, le bon Prince me recogneut encores. J'entendis qu'il dit a Monsr l'ambassadeur: *Questo è suo secretario*, *giovane discreto è savio*. Mais - à ce que depuis Monsr l'ambassadeur m'a rapporté - il adjonsta bien autre chose, c'est que passé 2 jours je luy avoye fait mon message si modestement, si sagement et en si bons termes italiens, qu'il en avoit esté grandement estonné, etc. Ceci sont des comptes qui convienent mal à mon propre rapport, mais le contentement que je m'asseure vous en recevrez me fait parler librement'.

De gezant is steeds zeer vriendelijk en goed voor mij, maar ik heb het druk met officieele brieven en bezoeken; daardoor is deze brief op verschillende dagen geschreven; laat hem dus maar aan niemand lezen. Aan vader's hand kan ik zien, dat hij nog niet geheel hersteld is. De Venise, ce 18^{e} de Juin.

Vandaag is de groote processie van het corpus Domini, morgen de tweede audientie van den gezant bij het college. De heer Carleton mag wel eens bedankt worden voor zijne vele aanbevelingen; ook die van den heer Nicquet blijken geholpen te hebben. De gezant zorgt voor mijne financies. De heer Melander[2], die te Verona zeer gezien is, laat vader groeten.

1) Antonio Priuli († 1623) was van 1618 tot zijn dood Doge van Venetië.
2) Milander was een Hollandsch officier in dienst der Republiek van Venetië; in 1630 was hij kolonel (vgl. De Jonge, t.a.p., blz. 191).

POUR MON PERE[1].

De quelque commission pardeça *nihil*. Je sçay que Mons.r. l'ambassadeur a charge de leur bailler le choix ou d'agent ou d'ambassadeur, qui sera pris de fort bonne part ici, mais aussi ilz ne verroyent rien plus volontiers qu'un ambassadeur ordinaire de part et d'autre, qui ne tiendra à eux. Tellement que voila de la nouvelle brigue en nostre païs, comme ici il s'en fait et fera du *broglio* assez. Je feray encor quelques ouvertures à Mons.r l'ambassadeur par forme de discours et je supplieray mon pere de m'aider à songcr si, en cas d'ambassade ordinaire, il y auroit quelque apparence d'avancement ou proufit pour moy en l'une ou l'autre qualité. Je trouve que c'est une belle chose d'avoir la main à la paste. D'un Pau[2] on ne sera pas trop content ici, car ce n'est pas pour contrepeser à un *Nobile Venetiano*, qui sera de la. Sans doubte qu'il faudra un gentilhomme, et à mon advis ceux de Gueldres l'emporteront.

84. Aan Dorothea van Dorp[3]. (K.A.)*

Lieve Songetgen[4], Je derobe ce moment de temps de l'importunité de mes affaires, pour me condouloir de la maladie qu'on me faict sçavoir vous avoir surprise. Quelle en ait esté ou la qualité ou la cause, je ne le sçay point; bien puis je juger que c'a esté quelque chose d'extraordinaire qui vous a empechée de me continuer la faveur accoustumée de vos lettres. J'espere que l'espoir que m'a donné mon frere de vostre guerison n'aura esté en vain, et que hormais vous estes hors de peine. Parmi les triomphes et magnificences qui nous ont accompagnez depuis qu'avons mis le pied en ce païs delicieux, je n'ay jamais manqué de raffraichir la memoire de vostre amitié et conversation, qui me valent plus, sans comparaison, que toutes ces splendeurs du monde. De ce qu'avez prins la peine d'aller entretenir mon bon pere en son infirmité[5], je vous en ay de l'obligation comme d'un debvoir presté à ma personne. Ne permettez jamais que cette amitié entre vous et les nostres defaille, et vous ne vous en plaindrez point. Remercie Mad.e Trello[6] de sa jolie lettre qu'elle m'a faict l'honneur de m'escrire; je l'ay prise pour d'autant plus solides assenrances de son affection envers moy, qu'une parole vault mieux que dix pensées. Pour m'excuser de ce que je manque à luy respondre, monstrez luy seulement ce mot, qui la fera bien juger comme le loisir m'a esté cher et escart (?). Adieu *Songetgen*, ne doubtez point que je ne soye tousjours vostre ami indubitable. Mais de grace escrivez moy à toutes occasions. Si la prochaine fois il me reste quelque peu de temps d'avantage, je vous communiqueray certains miens advis qui me sont venus en cervelle par chemin, comme en cheminant à cheval on a loisir de penser et repenser dix mille choses sans destourbier. Tenez tousjours bonne amitié avec Edmond[7], mais temperez vos actions avec cette discretion

1) Het is niet zeker, of dit kleine briefje bij den brief van 18 Juni behoort.
2) Zie blz. 47.
3) De brief is uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Dietsche Warande*, 1892, blz. 451.
4) Zie blz. 44.
5) Christiaan Huygens leed in Mei en Juni weer erg aan jicht (vgl. *Dagboek*, blz. 4).
6) Zie blz. 45.
7) Thomas Edmond was in 1617 kapïtein van een vendel voetknechten en in 1625 van eene compagnie ruiters. (Mededeeling van luitenant-kolonel W.R.H. Wakker.) Hij was een zoon van den Schotschen kolonel William Egmond, die in 1600 in den slag bij Nieuwpoort meevocht.

qui vous est naturelle. Aprenez de moy que, si vous vous jettez vous mesme, personne ne vous relevera. Je veux du bien à S.r Thomas, mais à vous aussi et à touts deux ensemble; c'est pourquoy je souhaitte quelque jour de venir à bout de quelque bon dessein, mais en reputation et honneur. Un autrefois plus à plein de ceci. Mes baisemains à Mad.e d'Eussum[1], Santenskint[2], Trello, Dimmer[3], Claesje, Kilgrew[4], Mess.rs vos freres[5], Edmond, Connervay[6] et tout le Voorhout. Adieu *Kint*. De Venise, en courant, 18e Juin 1620.

85. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Gelukkig, dat het u allen goed gaat; ook wij zijn gezond, ik vooral. Over 8 of 9 dagen vertrekken wij van hier; morgen heeft de gezant zijne derde audientie en de volgende week de laatste. Het is wel jammer, dat ik zoo weinig van Italië zie; eenigen der onzen, Pan[7], Boelesz[8] en misschien Linteloo[9] blijven hier en gaan later verder op. Het is onaangenaam, dat wij langs denzelfden weg zullen terugkeeren; de gezant had door Savoye willen gaan, maar de gezant van dat land te Venetië heeft hem niet eens een bezoek gebracht, en men maakt bezwaar ons een paspoort te geven door het land van Milaan. En wij moeten er voor oppassen niet in handen te vallen van hen, die maar al te zeer het oog op dit gezantschap gevestigd houden. Wij gaan weer den Rijn langs. Ik tracht den gezant te overreden, zijn vroeger plan te volgen en Sédan aan te doen; dan zou ik in 2½ dag te Parijs kunnen zijn. In elk geval denk ik over Frankrijk terug te reizen, waar ik de Prinses van Oranje[10] kan ontmoeten. Uit den Haag kan aan den heer van Langerack[11] worden geschreven.

'S'il y avoit moyen que je peusse me ranger de la suite de Mad.e la Princesse, ce seroit bien le meilleur mesnage; autrement la despence en pesera un peu d'avantage, notamment à raison des fraix de la promotion, que je ne negligeroye pas volontiers.' ..... De Venise, ce 25e de Juin 1620.

Aan moeder zal ik over zee een spiegel zenden.

1) Zie blz. 45.
2) Charlotte van Santen; zie blz. 45.
3) T.a.p.
4) William of Henry Killigrew; beiden waren kapitein van eene compagnie voetknechten.
5) Waarschijnlijk Philips van Dorp (1587-1652), later admiraal, en Arend (1599?-1652), later hofmeester van den Prins.
6) Misschien Conway. Er waren vele Engelsche officieren van dien naam in dienst der Staten.
7) Zie blz. 47.
8) Het is niet duidelijk, wie hier bedoeld wordt.
9) Waarschijnlijk Willem van Lintelo († 1658), de oudste zoon van Everhard van Lintelo tot de Marsch en Eeze, en van Arnolda van Hoemen.
10) Louise de Coligny was in April 1620 naar Frankrijk gegaan; den 9den Oct. is zij te Fontainebleau gestorven.
11) Gideon van den Boetselaer, heer van Langerack (1569-1634), was sedert 1614 gezant der Staten in Frankrijk.

86. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Wij vertrekken spoedig van hier.

'J'avoye eu dessein de me destourner d'avec Mons.r l'ambassadeur en chemiu pour employer le reste de cet esté en France, mais il m'a conseillé d'eviter les dangers des armées en Lorraine, pouvant aussi aisement aller de la Haye en France, comme de la ou je le quitteroye, avec d'autres meilleures considerations, dont il luy a pleu me faire ouverture. Parquoy je me suis ravisé de ne l'abandonner point, et espere qu'en 4 ou 5 sepmaines ne pourrons estre guere loing *a patrio fumo*. Tout le mal est, comme dernierement je pense vous avoir escrit, qu'il faudra nous resoudre à sortir par ou sommes entrez et remacher encore les amertumes que pieça pensions avoir avallez. Car, à la verité, ce sont la des plus ennuyeux passages des Alpes, et nous fait enrager que devons laisser à deux costez des chemins plus aisez de si loing, comme sont celuy de la Savoye et notamment celuy de Trente, où presques il ne se trouve ni difficulté, ni danger. Bien est vray, que les neiges ne pourront nous incommoder comme par ci devant, qui sera tout ce qu' aurons de diversité, et puis en 10 ou 12 jours nous voila hors de l'Italie et ses monts, aille puis du reste comme il voudra, car tout n'est que jeu apres. 1er de Juillet.'

Gisteren avond kreeg ik uwe brieven van 16 Juni en zag daaruit, dat gij allen gezond zijt. Ik hoop, dat Dedel[1)] de betrekking krijgt; waarom zouden anderen hem voorgetrokken worden?

'De ma promotion à Padouë vous pourrez bien entendre qu'il n'y a eu moyen d'en venir à bout. A tout le moins falloit il sejourner 8 ou 10 jours à l'Academie, comme a fait le fils du S.r Schagen; or connoissant l'estat de mes affaires, je sçay que ne voudriez me conseiller d'estre absent d'avec Mons.r l'ambassadeur pour un seul jour; je n'ay eu garde de bouger d'un lieu où il alloit et de mon honneur et de mon proufit et avancement. Pour ce qui est de la petite reputation que tant par le rapport du Doge l'autre jour, comme en d'autres ocasions, je me suis acquise aupres de Mons.r l'ambassadeur, vous en pourriez particulierement entendre la rapport à son retour.'

Wij krijgen allen een gouden keten, Woestinghoven[2)] en ik den grootsten na den gezant en zijn zoon. Ik schrijf haastig, want ik moet nog drie of vier missiven voor den gezant schrijven.

'Les marchands à qui j'estoye recommandé me font beaucoup de caresses, mais, pour n'en avoir besoing, ce me sont à peu pres autant

1) Zie blz 2.

2) Johan van Woestinghoven ontving den 27sten Aug. 1620 400 pond voor zijne diensten, 12 jaren lang den lande bewezen in dienst van François van Aerssen, en omdat hij bij diens ambassade naar Venetië hofmeester was geweest. (Mededeeling van Mr. P.G. Bos, Adjunct-Rijksarchivaris te 's-Gravenhage.) Hij heeft in Venetië geen keten gekregen, maar eene medaille, evenals de andere heeren van het gevolg (vgl. *Reisjournaal*, blz. 131). Misschien is hij de Johan van Woestinghoven, die 31 Dec. 1633 tot schout van Peelland bij den Bosch werd benoemd. (Mededeeling van Mr. P.G. Bos.)

d'importunitez. D'argent je n'en ay point levé d'eux, pouvant eviter la despense des charges par la courtoisie de Mons.r l'ambassadeur, qui nous fournit. J'ay prins de luy 40 ducats d'Hongrie pour diverses emploittes en livres, etc. pardeça, et n'ayant besoin de tout ce à quoy mon pere a voullu s'eslargir en mon endroit, j'ay trouvé à propos de m'en remettre à sa liberalité pour une autre fois.'

Wij rekenen er op overmorgen te vertrekken. A Venise, ce 2e de Juillet 1620.

87. Aan zijn vader[1]. (K.A.)*

Apres cette derniere audience de Mons.r l'ambassadeur je suis entré en communication avec luy sur le dessein de mon voyage de France. Il m'a dit qu'à raison de la longueur, incommodité et mesmes du danger des chemins, il ne pouvoit croire de faire chose agreable à mes parents en me le consentant. Qu'en tout evenement il trouvoit bon que je l'accompagnasse jusqu'au logis, la ou il avoit intention de faire entendre à Mess.rs les Estats Generaulx et à son Exc.e, comment en cette ambassade il s'est servi de ma personne, avec quantité de bons rapports à mon advantage. Qu'au cas que nos ambassadeurs pour France ne soyent partis à nostre arrivée[2], il fera bien que de par Mess.rs les Estatz je soye nommé secretaire encor de cette ambassade, par ou j'auray occasion de me satisfaire pour ce qui est de la France. Que selon ce qu'il avoit proposé à la Seigneurie pardeça, ilz estoyent entierement portez à une ambassade ordinaire d'un costé et d'aultre, ayants desiré qu'on leur voulust envoyer quelque gentilhomme de bonne maison, qualité, experience, etc., comme de leur part ilz avoyent resolu de faire. Suivant quoy il voyoit moins d'apparence à mon advancement qu'il n'avoit esperé - je remarquay toutefois qu'il ne le tenoit si entierement pour chose inouïe, bien qu'à la portée de ma propre ambition je m'en tienne esloigné, comme sont hauts sur la terre les cieux - et ce à raison de mon bas aâge, etc. Mais que en cas d'agent, il avoit eu tousjours l'oeil sur moy, avec confiance de pouvoir avoir demené cette affaire à mon contentement. Je respondis, comment je consideroye bien que souvent pour entrer en une grand' sale il faloit se baisser par un petit portail, et que pourveu que je peusse me veoir honoré d'une ou d'autre telle petite charge par le publiq, j'en seroye fort content, pour avoir seulement la main à la paste, esperant que, par le moyen de sa bonne faveur et adresse, ce pourroyent estre des commencements honestes à quelque plus grand advancement. Il loua mon dessein et intention la dessus et m'asseura cordialement de son assistence en ce qui se pourroit presenter. Me parla beaucoup sur les apprentissages des jeunes employez en des charges comme cela, etc. A la fin me descouvrit un petit point qui

1) Waarschijnlijk is deze brief, waar boven staat: Pour mon Pere en particulier, te gelijk met dien van 2 Juli verzonden. In elk geval is hij geschreven op, of na den 30sten Juni; toen had toch de laatste audientie plaats (vgl. *Reisjournaal*, t.a.p., blz. 129).
2) Die gezanten zijn eerst in het voorjaar van 1621 vertrokken.

merite bien la consideration; il me demanda pourquoy je ne voudroye un peu jetter l'oeil sur la place de Caron[1] en Angleterre; que la charge en estoit plus aisée que d'aucune autre ambassade, qui seroit justement l'entrée qui me duiroit, notamment au regard de la langue qu'il sçavoit m'estre bien cogneuë; que puisque ni le jugement, ni la capacité, ni la volonté me manquoit, il falloit tacher de se mettre de bonne heure aux affaires à son exemple, etc. Nostre discours fut interrompue par l'heure du disner. Tant y a que je me presume d'avoir acquis en luy un patron et Mecaenas par ce voyage ici, estant venu à cette occasion, comme je luy dis, au bout de mon dessein principal, d'avoir ce bien que de me mettre aucunement en sa cognoissance. Mon pere pourra un peu alembiquer tous ces projets à par soy, jusqu'à tant que soyons de retour; puis nous aurons moyen d'y songer à bon escient. Ne laissons pas de bien esperer et hautement, *quanto si può*, honestement, car selon la methode de cet homme ici il faut desormais renoncer en ce monde au petit souhait du povre coeur, à qui desire se faire valoir. Dieu pourvoirra à tout.

Le negotiation qu'avoit faicte Monsr l'ambassadeur par devers ces Messrs à la requeste et en faveur du Roy de Boheme[2] estoit en fort bons termes, et avoit le Senat deliberé de faire declaration de sa bonne volonté sur le secours qu'il avoit dessein de donner à sa Ma.^{té}, quand l'inopiné incident d'une dispute que, par le moyen du premier visir de Constantinople, la Maison d'Autriche mouvoit à cette Republique, ce bon dessein a esté interrompu. Car le Turq ne leur dispute pas seulement les confins de la Dalmatie, mais leur demande promptement six cent mille sequins et une isle pres de Candie, et au refus les menace de guerre. Par ou il n'y a apparence que pour encores ils se desnuent de leur[s] propres moyens au secours dudit roy, à quoy toutefois ilz sembloyent fort portez par les vives remonstrances que leur a faites Monsr l'ambassadeur sur la consideration de leur propre interest. Rien est à esperer qu'apres avoir surmonté ces difficultez du Turq, ils reprendront serieusement cette matiere en main.

Dans le duché de Milan il y a presentement douze mil hommes, la pluspart venuz de Naples, en partie levés sur les lieux. Ilz publient de voulloir passer vers la Flandre; les plus judicieux estiment qu'ilz ont dessein de former un corps avec les trouppes que Spinola doibt lever pour entreprendre le Palatinat[3]. *Arcana horrenda*, *dum redierimus*.

88. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Morgen verlaten wij Venetië; gisteren zagen wij de wapenzaal van den raad der 10 en heden het arsenaal en andere merk waardigheden[4]. Van morgen

1) Zie blz. 21.
2) De Staten zochten van verschillende zijden steun voor den nieuwen Koning van Boheme.
3) Ambrosius Spinola (1569-1630), de beroemde veldheer en tegenstander van Prins Maurits, heeft inderdaad in den zomer van 1620 een groot deel van de Palts veroverd.
4) Zie de beschrijving daarvan in het Reisjournaal, t.a.p., blz. 131, 132.

ontving de gezant een gouden keten van 14 snoeren, zijn zoon een van 6 en de secretaris een van 4. Wij zeggen Venetië vaarwel, waar sommigen van ons zich beginnen te vervelen. De Venise, ce 4e de Juillet, n. st. 1620.

Laat een paar schoenen voor mij maken.

89. Aan Daniel Heinsius. (K A.)

De reditu nostro jam dudum publicus te rumor certiorem fecerit; non tempero tamen mihi neque, insalutata Lugduno, ubi tantae humanitatis reum me agnosco, quiescendum censeo. Quanquam a P. Paulo[1)], cuius viri notitiam commendationi tuae debere gestiebam, non refero ne salutem quidem, nisi fideicommissariam et ab ore Fulgentij[2)], cuius mihi copiam benignior sors fecit per occasionem musici conventus, quo iturum non ille me fortasse, non ego illum ignorabam. Alterum non conveni; quid autem? ne vidi quidem, neque de facie novisse glorior, nisi ex fide pictorum. Cave mireris tamen et iniquus sis, si ullum immotum lapidem reliquisse dubites, quo ad optatissimum tanti viri adspectum admitterer. At enim publicis negotijs admoveri - hunc honorem ab ampl.mo D. legato deferri passim innotuerat - et privata eorum consuetudine frui, quorum patria quotidie vel ope, vel concilijs utitur, *τῶν ἀδυνάτων* est in illa republica, ubi tria verba cum exteris commutata neque protinus ad senatum delata odium, suspicionem, invidiam et quiddam amplius inducere ipsi vidimus, ipsi comperimus, forsan et ipse tu didiceris ab ijs, qui ante nos istorum hominum lustraverint *ἄστεα καὶ νόον*. Porro literas tum tuas homini deferendas curavi; eas quam habuerit charas, quam acceptas, quam item doluerit non ferre utriusque nostrum conditionem, ut horulam cominus de amico tam singulari confabularemur, plenissime fidem Fulgentius fecit, cuius congressu aliquanto sane consolatior Venetijs discessi, quasi lunae intuitu contentus, cum solis non daretur ..... Hag. Com., Id. (13) Aug. CIↃIↃCXX.

De populo moribusque Italiae, quid sentiam, ingenue prolocutus sum in elegia quam adjeci[3)].

Ik heb dat vers te Chiavenna geschreven. En nu is het bericht gekomen, dat enkele dagen na de afreis van het gezantschap Spanjaarden en Milaneezen in het dal zijn gevallen en vele menschen in eene kerk gedood hebben.

90. Aan Daniel Heinsius. (K.A.)

Fallor, amplissime domine, nisi ante discessum in Italiam de epitaphio

1) Paolo Servita of Sarpi (1552-1623), geboren te Venetië, werd geestelijke en verwierf zich niet alleen als zoodanig grooten roem, maar ook als historicus, astronoom, bioloog en staatsman. Hij was jaren lang rechtsgeleerd raadsman der republiek Venetië en had zeer veel invloed. De beroemde geleerde stond o.a. met Grotius en Vossius in correspondentie. Zie ook blz. 40.
2) Pater Fulgentius was een beroemd kanselredenaar en zeer bevriend met Paolo Sarpi.
3) Nl. *Italia decolor* (vgl. *Gedichten*, I, blz. 186), den 13den of 14den Juli geschreven.

mausolaeo Delphensi[1] inscribendo tecum vel coram vel literis egi. Nondum adeo hac molestia perfunctus sum, quin et reducem exceperint reliquiae. Illustrissimus Princeps - quo jubente ac dirigente primum illud conamen radendo, poliendo, interpolando eo tandem perduximus, ut supremum *placet* meruisse videretur - totius denique rei curam parenti meo discedens mandavit atque ultimum exemplar potentissimis Ordinibus Generalibus exhibere jussit. Hic Hollandiae delegati negotium suo examine dignum praeter alias provincias censuere, ut quorum praecipue curae atque impensis haec fabrica constaret. Cum itaque eorum aliquos promovendi iudicii causa convenissem, indicavere tandem ad curatores et senatum academicum omnem causam devolutam esse. De curatoribus autem aliud heri ex D. Honerdo[2] didici, qui sese de inscriptione ne fando quidem hactenus audijsse asserebat. Non restat nisi Academia. In ea quam tu pro merito personam sustineas, vir amplissime, nescis nescire nos. Adorior itaque nunc te et per illum candorem atque humanitatem, quâ bene de me meisque mereri in usu habes, rogo et obtestor, ne diligentiam et, quod poteris, authoritatem tuam deesse patiaris mihi, quo brevem atque expeditum judicij terminum haec mea quodammodo causa sortiatur. Adderem et benignum, nisi in sapientissimi Principis verba jurare, quam propriae imbecillitatis causam agere, satius longe crederem atque opportunius. Caetera tibi uni committo, iterum precatus, ut nos ab assidua operarum importunitate - gestiunt illi ultimam operi manum imponere - quam primum liberatos velis. 9° Cal. Septemb. (= 24 Aug.) 1620.

91. Cesare Calandrini. (L.B.)

Ik dank u voor het zenden van uw aardig gedicht[3] en wensch u geluk, dat gij met uw constante deugd aan zulk een riool, als Venetië is, ongedeerd hebt kunnen voorbijgaan. Den Juvenalis zend ik spoedig; gij moet hem mij maar eens persoonlijk komen betalen. Uw vers zal ik den aartsbisschop[4] laten lezen. Di Londra. A di 26 Agosto 1620.

92. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Si serio semel hanc poetriam picam obiurgaveris, confidere possis actum

1) In 1609 lieten de Staten-Generaal in de Nieuwe Kerk te Delft het grafmonument voor Willem van Oranje oprichten. Hendrik de Keyser was er de bouwmeester van. In 1620 was het nog niet geheel af. Huygens heeft er het opschrift voor gemaakt, dat men vindt bij R. Boitet, *Beschrijving der stadt Delft*, 1729, blz. 296.
2) Rochus van den Honert (1572-1638) werd te Dordrecht geboren en in 1596 tot pensionaris van zijne geboortestad gekozen. In 1603 werd hij lid van den Hoogen Raad en van 1619 tot 1626 was hij curator der Leidsche Hoogeschool. In 1627 werd hij als gezant naar Zweden en in 1635 naar Polen gezonden. Van den Honert is ook als Latijnsch dichter opgetreden en heeft o.a. twee treurspelen in die taal geschreven.
3) Waarschijnlijk *Italia decolor* (zie blz. 55).
4) Nl. de Dominis.

iri tecum haud paulo in posterum clementius et aliquando hac solenni molestia dissolutum iri, quanquam et aliunde eandem spem sperare juberis. Iam enim conditionem transfretandi in Britanniam nacti videmur per occasionem destinatae legationis ad illum regem, ubi forte opella iterum nostra uti patriae patres dignabuntur[1]. Itaque cum synodus nationalis in mentem venit et quam in ea personam sustinueris, gratulor progressibus meis, quod haud dissimili conditione ad rempublicam admoti sumus, licet onere certe prorsus impari. Sed ad institutum redeo. Ecce autem rem novam adfero. Impenderam aliquot nuper dies lectioni Iuvenalis, Horatii atque aliorum ejus farinae, quorum poesis prisca virorum est, per institium nimirum et Halcyonia curiae nostrae, cum tacite huic animo obrepsit blandum illud incitandi *χαχόηθες;*, quo rudiores quosque Musarum tyrones obsideri, ridere nonnumquam soleo, dum, sicut in fabrorum officinis pueri vel simiae nullum non instrumentum adspiciunt, quin et manibus contrectare gestiant, et successu vel pari, vel feliciori contrectaturos autument, ita et isti nihil eorum, quae oculis vel auribus hauriunt, inaccessum sibi arbitrantur. Libuit nihilominus insanire, quandoquidem otiari dabatur et - non intercedo quin succenseas - non difficilis ad Heinsium accessus, cui nimirum obtrudere possemus quidquid hoc in genere novercis deabus extorquere contigisset. De argumento etiam ut ne sileam, scire debes natum illud mihi et oblatum nuper admodum in convivio nuptiali, quo pars quotacumque vocatus, cordatiorum et peritioris judicij virorum admonitione tale quid observasse mihi videor atque Misogamos iste prae se fert[2]. Non adeo inepta satyrae materia, si cui non ineptus ad hanc rem calamus obtigerit, quod quam a me alienum sit, uti non ignoro, ita humanitati tuae, quod censurae non ausim, ingenue subjicio. Vale, vir maxime, et si minus ad palatum fecerit, quam hic opinionem amplecti videri volumus, identidem cogita non tam veritatis asserendae gratia, quam satyram pariendi prurigine facere nos quod facimus. Hag. Com., Cal., 8b. (1 Oct.) 1620.

93. Aan D. Heinsius. (K.A.).

Daar de vorige brief u niet ter hand gesteld is, schrijf ik op nieuw ter begeleiding van mijne satire *Misogamos*; de tijd ontbrak om het geheele vers over te schrijven, maar ik zend het afschrift, dat in hetzelfde boek is geschreven als mijn reisverhaal; ook dit boezemt u misschien belangstelling in. Hag. Com., 8° Id. (8) Octob. 1620.

94. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Ik ben maar half tevreden met uw oordeel over mijn hekeldicht, omdat

1) Die reis werd in Januari 1621 ondernomen.
2) De *Misogamos*. *Satyra* werd 1 Oct. geschreven (vgl. *Gedichten*, I, blz. 188). Hooft heeft later het gedicht in rijmlooze verzen vertaald onder den titel *Huwelyxhaeter* (vgl. zijne *Gedichten*, uitgegeven door Dr. F.H. Stoett, Amsterdam, I, 1899, blz. 293).

gij meer spreekt over het onderwerp dan over het gedicht zelf. Op verzoek van mijn vader zend ik hierbij eene ecloga[1].

'Eclogae argumentum haud libens aperuerim, neque operae pretium sit obtundi te privatis molestijs aliorum. Sufficiet credere nihil hie minus quam amatorem agi, neque eo dementiae venisse nos ut, si ineptire per juventutem licet, tanti hanc insaniam putemus, ut chartis illiniri debeat. Quod scire te interest, sub Thyrsidos persona ipsus ego, sub Moeridos Mauritius frater latet. Quem nomine Sylvandri designemus, et ipsum nomen et periphrasis docebit[2]. Unde etiam intelliges exarata haec nobis per occasionem itineris Anglicani.'

Ik ben weer tot secretaris der legatie gekozen[3], evenals bij de reis naar Venetië, en zal wel eenige maanden wegblijven. Hag. Com., 7° Cal. 9br. (= 26 Oct.) 1620.

95. D. Heinsius[4]. (L.B.)

Accepi eam eclogam, quam nuper ad nos mittere dignatus es[5]. Cuius suavitatem et venustam elegantiam libenter legi et miratus sum. Eodem modo et de satyra non ita pridem iudicassem, nisi in itinere, quod accedebat, diutius haesissem. Quae res tum effecit, ut quod tu *γενναίως μάλα ἐλευθεριάξων* nobis obijcis, de nucleo rogatus, de putamine responderim. Et profecto, satis novi, alibi tum nos fuisse, quae res, nisi fallor, veniam meretur. Nam cum integras tres operas hic in typographia, postquam integrum biennium aut amplius sum feriatus, occupem hoc tempore et praesertim illo die Alcaïrum usque in Aegyptum, ad episcopum Alexandrinum, praeter alias non paucas scriberem, facillime evenire potuit, ut id, quod nollem, praetermitterem. Quod cruentum vellicandi verbum addis, mihi crede, et te et me indignum facis. Et non capio, quo pacto argumentum vellicasse tibi visus sum, quod etiam exemplo meo approbavi, quodque, typis ter aut quater iam descriptum, publice hic prostat, et ab orbe universo legitur. Quod si libere et ingenue iocari, nomen hoc meretur, fateor me graviter peccasse. Ante hos viginti annos Grotius et ego ita viximus, ut de rebus omnibus quotidie et ille ad me, et ego scriberem ad illum; saepe ille coelibatum meum lepide perstrinxit, ego aliquid reposui subinde ad illius iocos, quod candorem utriusque sine ullo felle et acerbitate deceret[6]. Saepe ad multos senatores, et nuperrime ad Tolosanum quendam - qui severitate et morum gravitate reliquis in Gallia antistat - talia nonnulla provocatus scripsi[7], cum rideret nos, quod desertores sacramenti aliud nunc ageremus, nos vicissim illum, quod capistrum maritale subiturus aliquando, iustas Nemesi daturus esset poenas. Rex noster,

1) Nl. de *Amaryllis* (vgl. *Gedichten*, I, blz. 191).
2) Zie vs. 77-83. De toespeling is voor ons niet duidelijk.
3) Huygens vertrok 23 Jan. 1621 naar Engeland (vgl. *Dagboek*, blz. 10).
4) Heinsius onderteekende den brief niet.
5) Zie N°. 94.
6) Heinsius heeft die verzen óf niet, óf zonder Grotius' naam te noemen laten drukken in de uitgave der *Poemata* van 1621; van Grotius kennen wij een *Anacreonticum ad Heinsium* (vgl. *Poemata*, 1645, blz. 184).
7) Ook dit gedicht komt niet voor in de *Poemata* (1621).

quo in terris, salva maiestate, nihil vivit elegantius, qui stipendio nos luculento auctos inter aulicos assciscere dignatus est[1], saepe in suorum manibus nonnulla legit, quae ad illos scripseramus, ne illorum dicteriolis aut nugis concepisse videremur, nonnunquam quoque nuptialia et alia id genus, neque aliter quam risu ea prosecutus est; ac ne illi quidem de familiaritate nimia sunt questi. Fateor me sic scripsisse, ut, quod sole[o][2], exemplar literarum non servarim; certo tamen scio nihil esse in illis, quod atrox verbum mereatur. Nam quod argumentum eclogae inter .....[2] putas, bene factum iudico ac comiter; quod vero .....[2] tiae venisse existimem, ut insaniam hanc tuam chart .....[2] veris. Ego sane non tam rigidus sum censor, ut Platonem .....[2] Aristotelem, praeter alios, quos veteres enumerant, partim .....[2] consultos, partim suae dignitatis veteranos, ideo insanivisse putem, ut nec hac aetate Caesarem Scaligerum[3], Bembum[4], Sannazarium[5], aliosque summi loci, ut nunc hie episcopos et alios omittam, qualis hac aetate nostra fuit apud nos Torrentius[6], cum alijs nonnullis. Puto scire te Petrarchae philosophica et seria, quae multa scripsit, in honorem *ἔρωτος παιγνίων* eius legi. Neque quisquam hactenus dementem eum indicavit. Probitas Flaminij[7] ab omnibus laudatur, neque quisquam est, qui eius venustate offendatur. Nemo quoque nescit, cum idyllorum sive eclogarum argumenta sint *ἐσχηματισμένα*, et aliud plerumque dicant, aliud intelligant, materiam eorum antiquissimam amores esse. Quod Theocritus et Moschus cum Bione evincunt. Et quis nescit Virgilio, ob insignem morum probitatem ac verecundiam, Partheniae haesisse nomen[8]. Tamen

> Phyllidis haec idem, teneraeque Amaryllidos ignes,
> Bucolicis iuvenis luserit ante modis.

Quod promittis, menses aliquot immunem ab interpellatione tua me habiturum, praestantissime et generosae indolis atque animi iuvenis, *ποῖόν σε ἔπος Φύγεν ἕρχος ὀδόντων*[9]; Aut quando factum, quaeso, ut de tuis literis, aut frequentia earum conquererer? Omittamus, quaeso, haec invidiosa, et si verum licet loqui, criminosa, quae commeruisse me non scio et, si forte evenit me ignaro, culpam deprecor et, ubi voles, luam. De secundo tuo in Britanniam itinere, tibi gaudeo, mihi doleo. Nam ut tu carebis patria, quod optas, ita nos interea et usu pariter et fructu eius amicitiae carebimus, qua nihil nobis hactenus iucundius evenit. Vale, vir praestantissime, et

1) Gustaaf Adolf had Heinsius tot historieschrijver en raad benoemd.
2) Door water onleesbaar.
2) Door water onleesbaar.
2) Door water onleesbaar.
2) Door water onleesbaar.
2) Door water onleesbaar.
2) Door water onleesbaar.
3) Julius Caesar Scaliger (1484-1558), geb. te Riva aan het Gardameer, eerst militair, later arts, was een groot kenner der klassieken en heeft werken over grammatica en rhetorica geschreven.
4) Pietro Bembo (1470-1547), geb. te Venetië, was kardinaal, een groot beschermer van kunsten en wetenschappen, geschiedschrijver en Latijnsch dichter.
5) Jacopo Sanazaro (1458-1530), geb. te Napels, was een beroemd Latijnsch dichter.
6) Laevinus Torrentius (1525-1595), bisschop van Antwerpen, later aartsbisschop van Mechelen, heeft Latijnsche verzen geschreven.
7) De Italiaan Marcantonio Flaminio (1498-1550) is al heel jong als Latijnsch dichter opgetreden en heeft zich grooten naam gemaakt.
8) Nl. door Servius in zijn commentaar op de *Aeneis*, en door Ausonius.
9) *Ilias*, IV, vs. 350.

parenti tuo, viro vero eximio, cum fratre me commenda. Lugd. Bat., An.^{o} 1620, Octob. 29.

96. A. van Hilten. (K.A.)

Pour vous respondre rondement quant à vostre demande touchant la commandurie de Weerden[1)], qui est encore vacante, je ne voy nulle apparence qu'en sçauriez faire chose prouffitable en l'une maniere ou en l'autre, encore que vous viendriez ici accompaigné des recommandations favorables de Son Ex.ce, et pourtant vous conseillerois en amy au regard des bonnes raisons que j'en sçaurois alleguer au temps et lieu propre, de le mettre entierement hors de voz pensees. Au reste je ne desirerois rien plus que vous en pouvoir assister et de rendre quelque service aggreable à Monsieur vostre pere et à Mademoiselle vostre mere, aulx bonnes graces desquelz je me recommande, quant aulx vostres bien humble et tres affectueusement ..... A Utrecht, le 8/18e de Decemb. 1620.

97. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Mijne brieven uit Veere zijn u zeker ter hand gekomen en later het bericht van onze goede overkomst en het treurige nieuws van onzen hofmeester[2)]. Den 28sten kwamen wij te Gravesend en den 30sten gingen wij aan land[3)]. 'Le 31e sur le midi Mons.r de Caron[4)] nous vint trouver et pen apres le maistre des ceremonies avec quatre barges du Roy, dont le lendemain en prismes trois et arrivames entre chien et loup à Londres, devant la Tour, où six carosses nous attendirent et parmi iceux un du Roy, qui porta Messieurs les ambassadeurs, et un autre de l'ambassade de Venise, selon la courtoisie italiene. De Gravesende on avoit envoyé nous procurer logis avec nouvelles instructions à cause du trespas de Langely'[5)]. Wij hebben nu een zeer goed logies in een hotel met het uithangbord Den Paltsgraaf, dat neef Zuerius[6)] zeker wel zal kennen. Wij hebben het met al de meubelen gehuurd en betalen per dag. De gezanten hebben heden bezoek gehad van hunne ambtgenooten van Frankrijk en Savoye; morgen komen die van Venetië, Boheme, enz. De Koning is te Theobalds; waarschijnlijk is er eerst den volgenden Zondag audientie; dat is hier zoo de gewone tijd. 'Nous nous portons, Dieu merci, gagliardement à l'envi les uns des autres, et faisons

1) De 'commandeurye' van Weerden was ééne van de negen der Balye van S. Katharyne (zie blz. 36).
2) Al die brieven zijn verloren gegaan.
3) Den 23sten Januari 1621 reisde Huygens met een gezantschap naar Engeland af (vgl. *Dagboek*, blz. 10). Dat gezantschap bestond uit de heeren Jacob van Wyngaerden, heer van Benthuyzen, Jacob Camerling, Albert Sonck, Albert Bruyningh, Jacob Schotte en Frederik van Fervou tot Martenahuis. Zij hadden de opdracht, de aandacht van den Koning te vestigen op den politieken toestand in Duitschland, waar de Koning van Spanje steeds aan invloed won. Maar Jacobus, die met Spanje heulde, heeft het gezantschap allerlei moeilijkheden in den weg gelegd en allerlei voorwendsels gevonden, om de zending te doen mislukken.
4) Zie blz. 21.
5) Dat is blijkbaar de naam van den overleden hofmeester.
6) Zie blz. 40.

bonne chere *volgens* '*t reglement van Haere Ho. Mog.*' Wat heeft men toch van den heer van Asperen[1)] gekregen? Brouart[2)] is hier geweest; hij laat u groeten, evenals de heer Burlamacchi. De Londres, ce 2^{e} de Feb.^{r} 1621.

Den nacht na onze komst en de volgende dagen heeft het erg gestormd; de Fransche gezanten zullen zich daaraan wel niet gewaagd hebben. - Hier is nu juist hetzelfde gebeurd als drie jaren geleden, toen ik in Londen kwam; de secretaris Naunton[3)] wordt in zijn huis gevangen gehouden. Men zegt, dat hij in betrekking staat tot een edelman van den maarschalk de Cadenet[4)] wegens het vorstelijke huwelijk, maar de beter ingelichten vertellen, dat de Spaansche gezant Gondomar[5)] hem beentje gelicht heeft, omdat hij hem eens heftig bestreden heeft naar aanleiding van het bondgenootschap. Spanje overwint hier. Carleton heeft in Naunton een goed vriend aan het hof verloren en wij een goed adres, want hij was ons land zeer genegen. De brieven van de Staten aan hem hebben nu geen doel meer.

'A cause du malheur de nostre maistre d'hostel nos Messieurs se sont pourveus en Zelande d'un despencier de plus lequel, comme il est homme de basse condition, ilz m'ont requis qu'au dresser de la viande je voulusse marcher devant les gentilshommes qui la portent, pour suppleer à la ceremonie. Tellement que diriez de veoir le reglement de la court d'un Prince d'Orange, à me veoir en posture au bout de la table, tandis qu'un gentilhomme arrange la viande. J'ay prié ces Messieurs qu'ilz me voulussent dispenser d'aucune charge de table ou de cuisine, qui n'estoit ni de ma profession, ni de ma cognoissance; ilz m'ont respondu que telle estoit entierement leur intention et que simplement ilz desiroyent que voulusse tenir la façon en ce que dessus. C'est un bien peu de service que n'ay voulu leur refuser, en revenche de leur courtoisie envers moy. Car aussi me preferent ilz à touts les autres, tant à table qu'autre part, *adeo ut sim quasi primus ab illis*'.

Ik zelf heb dezen brief weer opengemaakt; verwonder u dus niet.

98. AAn zijne ouders. (K.A.)*

Ik ben nu drie weken weg en heb nog niets van u gehoord. Het vriest zeker in Holland hard; hier loopt men over de Theems, wat in jaren niet gebeurd is, en de scheepvaart ondervindt veel moeilijkheden. Men zegt hier algemeen, dat den Prins een ongeluk is overkomen; wat is er toch gebeurd? Van daag voor acht dagen hadden de gezanten audientie bij den Koning,

1) T.a.p.
2) Zie blz. 2.
3) Zie blz. 34. Naunton had zich tegenover dien Franschman uitgelaten, dat Jacobus zoozeer in geldverlegenheid was, dat het Fransche Hof slechts eene ruime som had te bieden en het huwelijk van den Kroonprins Karel met de Fransche Prinses Henriette Marie zou in orde komen. Dat kwam ter oore van Gondomar, die er over klaagde, en Naunton werd met ontslag bedreigd.
4) De Cadenet was een jongere broeder van den Hertog de Luynes, den gunsteling van Lodewijk XIII.
5) Don Diego Sarmiente de Acuna, graaf van Gondomar, 'die soo met *bouffonneries* als met dexteriteyt den Coning als betovert hielt,' volgens Aitzema.

daarna bij den Prins van Wales. Den 9den zagen wij uit een huis in Westminster den optocht bij de opening van het Parlement. De gezanten maakten deze week visites aan hunne ambtgenooten uit andere landen. Ik vind Engeland lang niet zoo mooi als vroeger. Schrijf spoedig. De Londres, ce 14e de Febv., Dimanche, 1621, stile d'Hollande.

'Je vay continuellement augmentant mon credit aupres de mes maistres, qui certes me sont fort debonnaires et courtois. Dont aussi toute preference m'est donnée devant touts et partout. *Tanti erit* de s'estre fait cognoistre à des *Signori* de si diverses villes et provinces, qui peut estre un jour se voudront souvenir de ce peu que je vaux. *Pluribus coram*.'

Ik wil gaarne aanbevolen worden aan den heer de Mayerne[1)]; morgen eet ik met hem bij Burlamacchi[2)]. Bedank Suriano[3)] voor zijne aanbeveling van mij aan Lando, Venetiaansch gezant hier[4)].

99. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Ik schrijf nu voor het laatst, als ik in het geheel geen antwoord meer krijg. Van middag kwam er een bode uit den Haag met brieven voor iedereen behalve voor mij. Zeg aan Mevr. van Duvenvoirde[5)], dat ik nog geen tijd heb gehad aan haar verzoek te voldoen; wij hebben het allen te druk om aan particuliere aangelegenheden te denken. Maar wel heb ik met den heer Burlamacchi over hare zaak gesproken. De Londres, ce 15e de Feb. 1621, stile nouveau.

100. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Nu het eindelijk is gaan dooien, zal ik wel eens antwoord krijgen op al mijne brieven. Ik ben gezond, maar één van ons gevolg, de jonge Sixti, heeft de kinderpokjes gekregen. Onze gezanten hebben eene audientie gehad bij den Koning en eene andere in zijn Bijzonderen Raad, maar de zaken komen niet verder; met de vasten zijn de menschen aan het feestvieren en maskerades en balletten volgen elkaar op. Zondag heb ik, door bemiddeling van den heer Cecil[6)], een groot feest gezien bij den Prins van Wales. Onze gezanten gaan heden eene maskerade zien bij den Koning. Ik heb den burggraaf Duncaster[7)] gesproken en hem o.a. den brief van den heer Carleton[8)] gegeven; hij was bijzonder vriendelijk en de heer Carleton mag wel een bedankje hebben. Mijn tweede brief is vruchteloos wegens de ongenade van den heer Naunton[9)]. De Londres, ce 23e de Feb., stilo patriae, 1621.

1) Zie No. 101.
2) Zie blz. 43.
3) Zie blz. 46.
4) Girolamo Lando was in 1619 Antonio Donato opgevolgd als gezant van Venetië te Londen. (Vgl. Bapt. Nani, *Histoire de la Republique de Venise*, Cologne, 1682, blz. 29.)
5) Het is niet duidelijk, wie hier bedoeld wordt.
6) Zie blz. 23.
7) James Hay († 1636) was een gunsteling van Jacobus I en werd in 1618 Viscount of Doncaster en in 1622 graaf van Carlisle. Hij heeft vele diplomatieke zendingen vervuld.
8) Zie blz. 20.
9) Zie blz. 34.

101. Aan zijne ouders[1]. (K.A.)*

Met elk pakket der gezanten gaat ook een brief van mij, maar spoedig zal ik weinig tijd hebben om te schrijven. En als secretaris mag ik geen belangrijk nieuws melden. Het gaat ons goed. Dat Dedel benoemd is[2], doet mij veel genoegen; ik hoop hem spoedig te zien *in toga senatoria*. Onze gezanten hebben eene audientie bij den Koning en eene bij den Raad gehad. 'La cour est grandement empeschée par ici, voire empechée; Dieu veuille avoir pitié des siens et duire les mauvaises intentions des mauvais à des bons effetz. Certes d'hommes droitz sommes tout desnuëz'. Ik vind het heerlijk, dat ik mij nuttig heb weten te maken, wat zeker gewaardeerd zal worden. Het gevolg van dit gezantschap is heel wat fatsoenlijker dan dat op onze reis naar Venetië. Waarom hoor ik zoo weinig van huis? Dedel moet mij de boeken maar opgeven. 'Je suis venu à parler avec Mons.r Bruyninckx[3] de l'inscription à Delf[4]; il me dit qu'on a arresté ma derniere; cela vauldra la peine de s'en enquester, pour en avancer la perfection'. Als ik tijd heb, zal ik Mevr. van Duyvenvoorde helpen. Voor mijne moeder zal ik tabouretten aanschaffen voor onze kleine zaal; zij zou pleizier hebben aan al de mooie en praktische dingen, die hier te koop zijn. Bij den heer Burlamacchi heb ik f200 gehaald; ik zal het geld voor allerlei zaken wel noodig hebben. 'A la revenche je tascheray de faire le mesnage aux habitz, en quoy nos gents despensent assez bravement. Cependant bottes, esperons, chappeaux, gands, cousteaux et autres despences m'en emporteront bonne part, car comme il souloit de tout temps, l'argent ne vault presques la moitié de son valeur ici'. Ik heb het erg druk en kan alleen 's avonds schrijven. Cecil en zijne vrouw, 'tres-honeste et vertueuse dame'[5], zijn zeer vriendelijk voor mij; zij komen den volgenden zomer in den Haag.

Het bovenstaande schreef ik twee dagen geleden. De gezanten hebben weer audientie gehad bij den Raad; wij zullen nog wel eene maand hier moeten blijven. De Londres, ce 3e de Mars 1621, nostre stile d'Hollande.

Mevr. Mayerne was boos, dat ik haar niet eerder bezocht heb, daar zij mij al gekend had, voordat ik geboren werd. Haar man[6] gaat spoedig naar Frankrijk, zij zelve naar Holland. Dank den heer van Asperen voor zijne recommandatie.

'J'avoye fermé ce pacquet, quand justement vos secondes du 18e de Feb. me sont apportées, au regard desquelles je le r'ouvre, pour vous dire, mon

1) Een paar zinnen van den brief zijn uitgegeven door Jonckbloet, t.a.p., blz. 62 en 63, Noot.
2) Den 16den Febr. deed Dedel den eed als lid van het Hof van Holland.
3) Albert Bruyningh († 1648) maakte deel uit van het gezantschap. Hij was secretaris van Enkhuizen en was één der rechters geweest van Oldenbarnevelt.
4) Zie blz. 55.
5) Zie blz. 23.
6) Sir Theodore de Turquet de Mayerne (1573-1655), genoemd naar zijne geboorteplaats bij Genève, studeerde te Montpellier en vestigde zich als dokter te Parijs. Later ging hij naar Londen en werd lijfarts van Jacobus I en Karel I; van den laatsten vorst was hij een vertrouwd vriend. De Mayerne was een zeer beroemd medicus. Hij is gehuwd geweest met Margaretha van Boetzelaer, en later met Elizabeth Joachimi. Hier is blijkbaar sprake van de eerste vrouw, die verwant was met den heer van Asperen (vgl. blz. 41.)

Pere, qu'à mon adviz l'heure est née qu'il feroit bon de se descouvrir plattement à Son Ex.e en ma faveur, une fois pour toutes, puisque le viel serviteur s'en va et le jeune mesmes donne à entendre qu'il ne sçauroit suffire non plus à la qualité, qu'à la quantité des affaires. Il ne faut point doubter que plusieurs oreilles ne se bandent à ce bruit, comme l'on en cognoist qui de longtemps s'y sont attendus. Et qu'est-ce qui me faudroit d'avantage qu'à plusieurs autres? Il ne reste que de parler une fois clairement, car en vain se plaint du refuz qui n'a jamais demandé. Et je porteray tousjours moins de regret d'estre refusé, que d'avoir failli à requerir. Les moindres veulent estre recogneus, non que les princes. Si toutefois mon pere fait difficulté de s'y entremettre, il reste encores *buerman*[1], qui le fera volontiers, et ne pourront ses adviz, en ce qui concerne la plume, estre de peu de poix aupres du Prince, notamment asteure qu'il a tiré quelque experience du peu que je vaux. Et seroit bon qu'il voulust s'y employer, comme à vostre desceu, sans en avoir esté prié; son propre mouvement seroit un des bons arguments. Mandez moy, s'il vous plait, s'il seroit hors de propos que je l'en suppliasse par lettre; je m'asseure, qu'il ne me refusera rien. Je l'ay tousjours veu serieux à mon advancement, car - ce souloit il dire - vous le meritez. Si par l'obligation que j'ay de promesse solennelle à mes Messieurs de ne tenir correspondence qui soit, je desireroye bien vous faire part de nos besognes, mais je m'en retiens, comme si j'en estoye de serment, puisqu'il y a moyen de leur complaire en cette obeïssance. Jamais je ne peus mieux arriver borgne au païs des aveugles. *Dictum sapienti*. Ilz n'entendent comme rien au François, par ou je suis l'absolut censeur - souvent autheur - de touts leurs escritz, propositions, etc. Son Ex.ce verra entre autres pieces copie de certains leurs adviz presentez au Roy sur les affaires du Palatinat; je desire bien qu'il regarde sur cet escrit devant les autres - qui pour le plus ne sont que censurez et reformez de ma main - et croye que c'est chose de de ma façon, qui a esté trouvée assez bien faicte en court, comme on m'a sceu rapporter de bonne main. Nos *Signori* n'y ont rien contribué que la substance que j'ay briefvement annotée en leur assemblée. Peut estre il vous vauldra la peine d'en faire mention à Son Ex.ce Au reste je leur[2] sers de bouche aupres de tant de[3] grands *parici* en Latin, François, Italien, Anglois, souvent en mesme jour et heure, etc.

102. Aan zijne ouders. (K.A.)*

De brieven van u en van mijn broer heb ik gekregen. Daar hij nu op reis zal zijn, antwoord ik u, ‘en vous suppliant de vouloir prendre à coeur l'occasion que m'advisez estre escheuë à mon advancement. A cette fin je vous adjouste le mot qu'en avoye touché à Maurice, qui vous tesmoignera, que j'y vay à bon escient, comme en une affaire qui me touche de fort prez. La

1) Nl. François van Aerssen.
2) Er staat: *leurs*
3) Er staat: *des*

somme de mon dire est, *aut nunc aut nunquam*; je vous reprie encor d'y adviser paternellement. A la bonne heure que la proposition de nostre ambassadeur se juge estre bien faicte et puis aussi, que son Excellence a voulu s'enquester qui en a esté l'autheur. Je m'estoye resolu de couver ce secret jusques à mon retour, pour eviter les malegraces qui en pourroyent ensuivre. Mais d'autant que par ces aiguillons je me trouve aucunement pressé à vous declarer ce qui en est, je vous supplie d'asseurer ce bon Prince qu'il n'y a plume plus chaudement portée à son service, que celle qui a couché ledit escrit avec touts ceux qui en sont ensuiviz, nommement apres cette premiere, la proposition exhibée au Conseil Privé, et puis les adviz presentez à sa Majesté sur les affaires d'Allemagne. Ce sont les trois pieces de quoy les Estatz Generaulx tienent asteure la copie. Pour quatriesme leur sera bientost envoyée la replique sur la responce de sa Majesté et de ceux dudit Conseil. En un mot, *ferat alter honorem*, tout vient de ma forge, et je desire que pour cet esgard vous preniez la peine d'en veoir les doubles. Mais à vostre discretion j'en recommande le mesnage, comme qui pourrez considerer si ces *Signori ambasciatori* - quoyqu'en effet contraintz d'implorer ce mien secours extraordinaire - seroyent fort contents que les enfants en courrussent à la moutarde. Et je sçay que desja ces ombrages ont esté en campagne, à sçavoir - et quelques uns d'eux mesmes m'ont tenu ces propos - que la structure des propositions est si belle et polie, qu'il est à craindre qu'en Hollande on ne les voudra avouër estre de la façon d'aucun d'eux. Il ne s'est jamais rien veu de plus pietre que ce qui avoit esté couché par nostre pensionaire Camerling[1)] - comme porteur de la parole partout - au commencement, mais d'oresenavant il en est hors de credit, et la charge en est escheuë au povre secretaire[2)]. Toutefois comme voyez, ce leur est un faire le faut, et jugez si j'ay rencontré l'occasion propre a me faire valoir. Mais, au nom de Dieu, que ceci ne s'esvente que là, ou vous trouverez qu'on en puisse faire proufit remarquable. Je suis bien trompé, ou ce sera aupres de Son Excellence, qui peut estre en aprendra à juger, *quid sit prae Thyrside Mopsus*[3)].

Je suis peu moins que de serment de ne tenir aucune correspondence d'affaires en mon particulier, sans quoy j'auroye subjet de vous entretenir à bon escient. Mais ce sera au retour, Dieu aidant; après cette prochaine audience devant le Conseil je pourray vous adviser avec plus d'apparence du terme de nostre sejour pardecà. La proposition du Roy an Parlement je m'asseure qu'aurez pieça veuë; Monsr Cecill me l'a donnée en Anglois, mais le faix continuel de mes affaires ne porte point que je songe à vous la traduire. Bien tacheray-je à vous en communiquer une plus courte, prononcée au Parlement par le Sr Cecill mesme, que je m'asseure que trouverez meriter que Son Ex.^{ce} voye. Se sera pour la prochaine fois. Ce gentilhomme avec Mad. sa compagne me font beaucoup, beaucoup d'honneurs et caresses; nostre tour vieudra de nous en revencher, mais qu'il viennent en Hollande.

1) Jacob Camerlingh († 1653), één der leden van het gezantschap, was pensionaris van Delft.
2) Deze zin staat in margine; waarschijnlijk moet hij hier worden ingevoegd.
3) Vgl. Huygens' *Amaryllis. Ecloga*, vs. 117 (*Gedichten*, I, blz. 194).

Les mauvais bruitz du S.r d'Houthain[1] et Grenu[2] continuent fort dru par ici; je m'en ris toutefois et ne m'en veux seulement imaginer l'apprehension. Excusez, s'il vous plait, ma vilaine escriture; c'est ici un quart d'heure que je desrobe du plus pressé de mes besognes. Londres, 10e de Mars 1621.

103. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Ik hoop, dat vader zijn best voor mij zal doen. 'A mon advis le Prince prestera l'oreille, pourveu qu'on luy fasse la moindre ouverture. Il ne fut jamais homme à requerir le premier; c'estoyent les humeurs du siecle d'or, et mon pere, j'espere, sçaura mesnager le tout au mieux'. - Als ik cadeautjes voor moeder, de zusters, enz. zal meebrengen, schieten mijne arme 20 £ te kort; laat men ook bedenken, dat ik op de reis naar Venetiê van de f300 er f140 heb overgehouden. Ik wil nog gaarne hier wat boeken koopen. Mevr. de Mayerne[3] is erg aardig voor mij; mevr. Winwood[4] ga ik nog opzoeken. In lang hoorde ik niets van u. De Londres, en haste extreme, ce 13e de Mars 1621.

Buerman[5] mag wel hooren van mijne positie hier; het zal hem genoegen doen. Wat eene rare historie met zijn zoon[6] te Parijs.

104. Aan zijne ouders[7]. (K.A.)*

In drie weken heb ik weer niets gehoord; vraag toch eens na, of er ook brieven zijn zoek geraakt. De heer Vervou[8] zoekt in den Haag een knecht, die goed lezen en schrijven kan en Fransch verstaat; zelf ziet hij zoo slecht. Doe eens moeite voor hem. 'Au reste voyci la copie des vers que m'a envoyé le S.r Hooft passé quelque temps avec la responce que soudainement j'ay formée

1) Jhr. Willem de Zoete van Lake, gezegd Hautain († 1638), was een zoon van Alexander, onderteekenaar van het verbond der edelen en gouverneur van Walcheren. Willem Hautain werd in 1602 op jeugdigen leeftijd luitenant-admiraal van Zeeland en onderscheidde zich bij verschillende gelegenheden. In 1627 is hij afgetreden als admiraal van Zeeland en zijn broeder Philips opgevolgd als bevelhebber van Sluis.
2) Paulus de Grenu werd in 1606 luitenant-generaal der artillerie en in 1610 gouverneur van Yzendijke. In 1621 nam hij deel aan een zeetocht onder bevel van Hautain. In 1629 is hij gesneuveld bij het beleg van den Bosch. De Huygens'en hadden met de Grenu's den Catharinapolder bij Yzendijke in gemeenschappelijk bezit.
3) Zie blz. 63.
4) Elizabeth Ball was in 1603 getrouwd met Sir Ralph Winwood; zij leefde nog in 1630. Winwood († 1617) kwam in den Haag als Engelsch agent en lid van den Raad van State en bleef daar met korte tusschenpoozen tot 1614, toen hij secretaris van Staat werd. Hij was een groot vriend van Christiaan Huygens; er zijn in verschillende verzamelingen brieven van hem aan dezen.
5) François van Aerssen.
6) Cornelis van Aerssen; zie blz. 46.
7) Een paar zinnen uit den brief zijn uitgegeven door Jonckbloet, t.a.p., blz. 84. Noot.
8) Frederik van Vervou tot Martenahuis (1557-1621), bekend als schrijver van *Enige Gedenckweerdige Geschiedenissen* (1568-1610) en *Aanteekeningen* Staten-Generaal (1616-1620), beiden uitg. door het Friesch Gen. Hij was officier, later lid der Staten-Generaal en meermalen gezant. Ook nu behoorde hij tot het gezantschap.

dessus[1]. Pensez si je n'ay pas bien *secessum scribentis et otia*[2]. Si ne souffre je pourtant volontiers d'estre defié sans remordre. Le jour m'y defaillant, *a nocte consilium sumpsi*, dont peut estre cette composition sentira un peu sa chandelle. Encor que j'ose me presumer que la responce vault sa demande, notamment cette ci venant de Hooft[3], cette la de Constanter[4]. Vous en jugerez s'il vous plait et envoyerez ce mot devers Anna Roemers[5] à la premiere commodité'. - De gezanten hebben Turksche tapijten gekocht voor ongeveer f 70 het stuk; ik durf dat niet doen zonder bepaalde opdracht. Ik heb wel wat veel geld uitgegeven en wil nu nog gaarne eenige godsdienstige boeken koopen. De Londres, ce 18e de Mars 1621.

Dedel moet mij opgeven, welke boeken hij bedoelt.

105. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Bijna eene maand lang heb ik niets van huis gehoord en nu krijg ik twee brieven van mijn broeder, waaruit blijkt, dat vader ziek is en veel pijn heeft. Moge het spoedig beter worden en houd mij goed op de hoogte. Ik hoop hem spoedig in gezondheid terug te zien. 'Car de nostre retour les apparences s'approchent de plus en plus à la seureté. Tant y a que passé 3 jours avons escrit à ceux de l'admirauté à Rotterdam à ce qu'en temps ilz nous pourveussent de deux navires de guerre au retour. Pensez si l'expiration de la trefve nous faict songer à noz belles vies. *Guarda la gamba* de Duynkercke et Ostende. Mais quoy? Y aura-il pas moyen de coller l'un bout de la trefve à l'autre par un morceau de paix de Brusselles? Certes, il y a 3 jours qu'on nous asseure l'arrivée de Peckius[6] chez vous. De grace, que je puisse avoir un peu de bonne advertence de ces negotiations.'

Met den heer van Benthuyzen[7] heb ik voor een paar dagen gegeten bij den heer de Mayerne[8]; die goede menschen zijn alleraardigst. Aan moeder heb ik reeds een half dozijn tabouretten met fluweel gezonden. Mevr. van Duyvenvoorde[9] moet nog wat wachten; de heer Schotte[10] heeft de tabouretten,

1) Hooft had een sonnet aan Huygens gericht, die dat beantwoordde met een ander op dezelfde rijmwoorden, en nu volgden Anna en Tesselschade Roemers, Brosterhuysen en G.R. Doublet dat voorbeeld. Een sonnet van Hooft en een van Huygens op andere rijmwoorden besluiten de serie (vgl. *Gedichten*, I, blz. 197-202.)
2) Ovid., *Trist.*, I, 1, vs. 41.
3) Pieter Cornelisz. Hooft (1581-1647), de dichter en drost van Muiden; Huygens had hem in 1619 leeren kennen.
4) Zoo onderteekende Huygens vele zijner gedichten.
5) Ook de dichteres Anna Roemers Visscher (1583-1651) had Huygens in 1619 voor het eerst ontmoet.
6) Pieter Peckius (1562-1625), sedert 1616 kanselier van Brabant, kwam in Maart 1621 in den Haag, om namens de Aartshertogen te onderhandelen en aan te toonen, hoe nuttig het zou zijn, als de Nederlanden onder één hoofd vereenigd werden. De Staten Generaal toonden in hun antwoord, dat zijn niet van plan waren 'de opperste magt en hoogheid der Vereenigde Landen' weer af te staan.
7) Jacob Oem van Wijngaerden, heer van Benthuizen († 1650), maakte deel uit van het gezantschap. Hij behoorde tot de ridderschap van Holland.
8) Zie blz. 63.
9) Zie blz. 61.
10) Jacob Schotte († 1641) was één der zes gezanten. Hij was meermalen burgemeester van Middelburg.

voor haar bestemd, meegenomen. Zij is ook zoo besluiteloos en ik weet niet, of ik naar haar smaak zal kiezen. ‘C'est jour et nuit que mon jugement avec celuy du sexe feminin’.

‘Le 24e de ce moix, stile viel, nous verrons la resouvenance anniversaire de l'inauguration du Roy en tournoys et courses de bague. Les procedures du Parlement vont en fleuve rapide, faisants trebucher tout ce qu'elles rencontrent d'aucunement inesgal, voire *minitantur altos fulmina montes*. Par ou ce royaume tantost se verra heureusement vuidé de mille vilains desordres’. Graag zou ik over onze zaken hier spreken, maar dat blijft bewaard tot mijne terugkomst. En haste de Londres, ce 27e de Mars 1621.

Ik heb mevr. Winwood[1)] een bezoek gebracht en zal dat nog eens doen. Zij heeft zulk eene aardige herinnering aan vader. - Daar krijg ik drie brieven uit Holland, maar ik heb geen tijd om te antwoorden, want overmorgen is er audientie te Theobalds en ik moet nog alles in orde maken, wat de heeren moeten zeggen. Ce 29^{e} de Mars.

106. Cesare Calandrini. (L.B.)

Toen gij van mij weggingt, had ik de koorts en een paar dagen later heb ik de pokken gekregen, welke ziekte ‘pour longtemps me bannit de la conjonction de mon Nort[2)], et arriere l'avancement de mes affaires’. Ik ben nu weer beter, maar mijn gezicht is nog niet toonbaar. - ‘Nos amis estoient d'accord; restoit que par un peu de conversation je fisse paroistre que les affections des parties aussi ne discordent pas. Et ainsi nous en eussions incontinent esté aux promesses, avecq asseurance et formalité d'asseurance. Maintenant il n'est pas convenable que la chose soit encor esvantée devant qu'elle soit reduitte a ce point de maturité’. Groet uwe familie. De Londres, Gracious-street, ce 28 d'Avril 1621.

Groet ook den heer Suerius en baron van Dona[3)].

107. Aan Daniel Heinsius. (K.A.)

Ik ben uit Engeland teruggekeerd[4)] en vat dus terstond de briefwisseling met u weer op. Uw naam heeft mij den toegang tot vele kringen geopend; door u ben ik in aanraking gekomen met Torrius[5)], Raedus[6)] en

1) Zie blz. 66.
2) Zeker een bijnaam van zijne bruid, Elizabeth Harderet.
3) Waarschijnlijk Achatius, baron van Dohna (1581-1647), of zijn broeder Christoph (1583-1637); beiden waren in dienst van Frederik van de Palts.
4) Den 30sten April kwam Huygens in den Haag terug (vgl. *Dagb.*, blz. 10).
5) Raphael Thorius, een Franschman van afkomst, was Med. Doct. te Londen, Latijnsch dichter, wiens verzen door Dousa en Heinsius werden geprezen, en een groot vriend van Casaubon. Huygens heeft Latijnsche verzen met hem gewisseld (vgl. *Gedichten*, I, blz. 237-242; II, blz. 63-65) en later voor eene uitgave van Thorius' gedichten lofverzen geschreven (t.a.p., blz. 120, 121). In den zomer van 1625 is Thorius aan de pest gestorven,
6) Thomas Reid († 1624), of Rhaedus, was sedert 1618 Latijnsch secretaris van Jacobus I. Hij was een geleerde en boekenverzamelaar.

Murray[1]. Ik heb erg genoten van uw laatste *Menippea*[2]. Hag., prid. Id. (14) Mai 1621.

108. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Door ongesteldheid was ik verhinderd u eerder te schrijven en dank te zeggen voor de toezending van uw boek[3] en uw gedicht. Gij vraagt mijn oordeel; ik bewonder uw werk zeer. Hag., 8° Id. (6) Jun. CIↃIↃCXXI.

Het bruiloftsdicht, door mij onlangs voor één mijner vrienden geschreven[4], voeg ik, op verzoek van mijn vader, hierbij.

'Si quid porro otij superfuerit mirum in modum, cupio sententiam tuam intelligere de Francisci Verulamij *Instauratione*[5], quam tecum communicasse ni fallor illustrissimus Carletonius olim indicavit. Mihi autem in mentem vir ille subijt, quod ipso momento, quo hasce obsignaturus eram, ex Anglia nunciatur in carcerem regium - Turrim vocant - deductum iri die 28° Maij stili veteris, qui fuit lunae ultimus[6]. Monstrum hominis! quo quidam ego nihil in universa Britannia superbius, vanius, elatius vidisse memini, cum interim, quanto ingenio ac dortrina preditus sit, neminem ignorare vel scripta sinunt, quae quidem hactenus mihi visa[7]. Nam de *Instauratione* tuo nunc ab ore pendeo et obnixe rogo per otium doceas, quo in praetio habere eam oporteat'.

109. Aan D. Heinsius. (K. A,)

Het spijt mij, dat ik geen exemplaar van de *Politica*[8] van u heb ontvangen. 'Quod tuo nomine compactum exemplar ab Elzevirio[9] exigere jubes, frustra sane et, ut videtur, ex parum liberali de nobis opinione. Neque enim ij sumus, qui in his talibus expensam fugere soleamus, vel autorum comitati inhiare, quo in librariorum nomina ne incurramus.' 9° Cal. 8b. (= 23 Sept.) 1621.

110. Aan D. Heinsius. (K.A.)

De *Politica* heb ik nog niet ontvangen. Spoedig ga ik voor de derde maal in het gevolg van gezanten naar Engeland; kan ik daar ook iets voor u doen? Hag., 4° Id. 8b. (= 12 Oct.) 1621.

1) Thomas Murray (1564-1623), een geleerde, was eerst gouverneur en later secretaris van den Engelschen Kroonprins Karel; hij was zeer tegen het Spaansche huwelijk van dezen.
2) Het blijkt niet, wat hiermede bedoeld wordt.
3) Nl. *De contemptu mortis*, 1621.
4) Het *Epithalamium Caesaris Calandrini ..... et Elisabethae Harderet* (vgl. *Gedichten*, I, blz. 207), den 31sten Mei geschreven.
5) De *Instauratio Magna* van den beroemden Fr. Bacon of Verulam (1561-1626) had in 1620 het licht gezien.
6) In 1621 is hij van zijne ambten ontzet, omdat hij zich had laten omkoopen.
7) Huygens, die Baco persoonlijk kende, velt hier hetzelfde oordeel over hem als later in de *Autobiographie* (blz. 112-116).
8) Nl. *Politicorum libri* VIII, 1621.
9) De beroemde uitgeversfirma, bij wie het werk was uitgekomen.

111. Aan Fortunatus Sprecherus[1]. (K.A.)

Het verheugt mij zeer van u een brief te ontvangen, die mij langs lange omwegen bereikt heeft. Wel wist ik, dat gij uw woord, mij te Chiavenna gegeven, zoudt houden, maar ik vreesde wegens de ellende, die kort na mijn vertrek de stad heeft getroffen[2]. Over den toestand in de Zeven Provinciën valt op het oogenblik niet veel te schrijven, maar wat ziet het er in Duitschland droevig uit. Spoedig ga ik voor de derde maal met een gezantschap mee naar Engeland, thans met Aerssen, wat mij recht veel genoegen doet. Groet uwe familieleden, de Hartmann's[3], hartelijk van mij. Hag. Com., 19° 8b. (Oct.) 1621.

112. Aan J. Cats[4]. (K.A.)

Non distuli responsum, Catzi amplissime, nisi quo sic respondere daretur, ut quidem tu humanissime imitando injungis. Peropportune itaque versantem circa medium poëmatij huius[5] occupasti, cuius ad finem uti properarem, et ante iter Anglicanum, utut occupatiunculae incursitaverint, rogationis tuae fecit autoritas. Vide, quam sum palea, quem levissima quaeque laudis aura in altum levet, et e pectore amicorum profecta, ubi, quantum fere veritas periclitetur, imperitissimi sciunt. Certe ne me quidem nescire tu sinis, tam splendide de nostris elocutus, quae nisi hactenus lectione prorsus tua indigna habuissemus, pridem etiam invito obtrudere veriti non fuissemus. Ad haec nova quod attinet, tibi modo quod intristi exedundum erit[6]. Itaque ubi mox elegantiarum isti apud vos patroni compererint[7], quam indigno stigmate nobilissimas chartas[8] inustum imus, penes te culpa sit et, si potis, excusatio. At vero magno discrimine causam protegere affectas. Ego sane, imperitiae apud quemlibet, quam inobedientiae apud te solum traduci secus habui, vel, quod turpius, ingratitudinis; quantum enim tibi debeam, qui inter nomina tam illustria vestigium nostri accensendum putaveris, fronte caream, nisi palam profitear. De carminis materia, quam ea ad palatum factura sit, ancipitem animum tenet. At, nisi memoria laboro, visus es olim, cum una essemus, innuisse etiam iuvenilibus locum fore. Si tamen aut minus seria ista, pro gravitate operis ac dignitate, aut - ut suspicor - laxiora etiam quam pro voluminis modulo, caussam non dico quin rejiciantur; ut remittantur tamen quam ocijssime, neque ibi manibus cuiusque terantur antea quam typis Hollandicis divulgata fuerint, cuius rei provinciam fratri denique imposui, cui absente me perscribere ne graveris, quid statuendum censeas, rogo. Sed et ipse a te deliberationum harum certior fieri, nisi molestum erit, in Anglia gestio; praecipue autem quo animo, quo vultu hasce tricas receperitis. Deambulacrum ipsum, quod carmine descriptum habes, aeri praeterea incidendum

1) Zie blz. 48.
2) Zie blz. 55.
3) Zij worden in het *Reisjournaal* niet genoemd, wel in het rapport van den gezant (vgl. *Berigten van het Hist. Gen.*, V, 1, 1853, blz. 85, 129).
4) Uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Tijdschrift voor Nederl. Taal- en Letterk.*, 1893, blz. 178.
5) Nl. *Batava Tempe. Dat is 't Voor-hovt van 's Gravenhage*. - Huygens had het den 17den Nov. voltooid (vgl. *Gedichten*, I, blz. 236).
6) Naar Ter., *Phormio*, II, 2, vs. 4.
7) Huygens schreef: *comperint*
8) Blijkbaar bestond toen dus reeds bij eenige Zeeuwsche dichters het plan, om gezamenlijk een bundel verzen te laten drukken, zooals twee jaren later heeft plaats gehad door het uitgeven van de *Zeevsche Nachtegael ende Des selfs dryderley gesang* ...., Middelburg, 1623 (vgl. over het werk: J.G. Frederiks in *Oud-Holland*, XIV, 1896, blz. 19-35, 76-92.) Het *Voor-hovt* was oorspronkelijk voor dien bundel bestemd.

curavi ab homine neutiquam huius artis imperito; Veldio[1] nomen est, ne Zelandis quidem, ut opinor, inauditum. Si et huius tabellae usum aliquem apud vos fore existimaveris, fratri identidem, qui eam intra pauculos admodum dies habiturus est, indicatum oportebit. Quod superest, serio te rogo, ut, ne qua typographi vestri latum unguem ab autographi nostrae orthographia recedant, at ne quidem ab accentibus vel interpunctionibus, curatum velis[2]. Abunde naevorum est, quo mea mihi displiceant, ut istorum praeterea sordes non accedant. Non assero caeterorum scriptioni praestare hanc meam, sed illud ingenue, sic videri. Et cui non sua, in tantis his opinionum fluctibus? Quos equidem in pacati aliquando acquoris ordinem redactos videre serio expecto, sed, ut ominor, sero expecto, nisi olim tui aliquot pares manum huic aratro applicare dedignaturi non sint. Hag. Com., 24° 9b. (Nov.) 1621.

113. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Wij zijn gelukkig overgekomen met een stevige bries[3]. De heer van Schoonewal[4] komt ons juist vertellen, dat de ceremoniemeester van den Koning en zijne sloepen ons morgen zullen halen. De Gravesende, ce Mardi, 7^{e} de 10b. (Dec.) 1621.

114. J. Cats[5]. (L.B.)

Musteum tuum ac lepidum poema[6], sed aculeatum tamen, clarissime vir, cum delectatione hic, imo et summa cum admiratione a nobis ac aliis lectum ac relectum. Tune Batavis, tune Mathiacis tuis ac nostris mel istud invideas? Mel, inquam, quod lene tametsi ac dulce, ulcera tamen pungit; ita plane et tua illa Tempe Batava. Prelum itaque hic summa, nituntur opum vi illi, quorum elegantiarum harum ac similium cura. Utque amoeniora Tempe illa tua in publicum prodeant, quatuor anni partes aeri incisas operi inserere et locis commodis applicare ipsis visum; ut quam grata sibi sint ac omnibus esse debeant, eo cultu publice testentur. Interea ego ad fratrem tuum litteras dare non distuli, ut ille delineata nobis Batava Tempe, simulac commodum erit, transmittat, opera, ut scribis, Veldii. Litteras tuas Gravesandae Britannorum scriptas[7] etiam libens accepi, aliisque communicavi. Quis tu, qui Musas tecum hinc abripis et vel in salso mari dulces ad amussim versus pangere non desinis? Euge et si quid novarum rerum Britannia in calamum tuum immiserit - nam et ibi Musas spiraturas speramus - nobis id communicare ne graveris, ut et illud

1) Eene gravure versiert de 1ste uitgave van *'t Voor-hovt* en is in de *Otia* (1625) overgenomen. Zij was echter niet van Van de Velde, want zijne teekening werd afgekeurd (zie den brief aan Cats van 22 Maart 1622).
De plaatsnijder Jan van de Velde, zoon van den schrijfmeester van dien naam, woonde te Haarlem en was werkzaam van 1615 tot 1638 (vgl. Mr. A.D. de Vries in *Oud-Holland*, I, 1883, blz. 67.)
2) Aan dat verzoek is, naar Huygens' oordeel, niet voldaan; hij klaagt later over de vele drukfouten (zie zijn brief van 30 Oct. 1623).
3) Den 5^{den} Dec. 1621 ging Huygens weer als gezantschapssecretaris naar Engeland met Fr. van Aerssen, D. Bas en H. van Tuyl van Serooskerken (vgl. *Dagboek*, blz. 10).
4) Nl. Noël de Caron; zie blz. 21.
5) Uitgegeven door Dr. P.C. Molhuysen in *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, XXIX, 1910, blz. 102.
6) Nl. *'t Voor-hovt*.
7) Die brief is verloren gegaan, maar een Latijnsch gedicht, aan Cats gericht en den 6^{den} Dec. op zee geschreven, is bewaard gebleven (vgl. *Gedichten*, I, blz. 236).

hisce tuis, si videbitur, coniungi possit. Si quae spes interea rerum bonarum in aula affulgeat, verbo, quaeso, indica et vale. (16 Dec. 1621.)[8)]

8) Boven den brief staat: Laus Deo. 16 Dec. 1621. De plaats is weggelaten.

115. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Bijna 14 dagen geleden zijn wij vertrokken en wij zijn nog niets verder. De Koning zal ons audientie verleenen, als hij in de stad komt, maar wanneer zal dat zijn? Men gebruikt aan dit hof allerlei voorwendsels, om eene zaak uit te stellen. ‘Si les humeurs de ce Roy ne vous sont pieça cogneuës, voyci bien de quoy vous y apprivoiser. Le recit historique de l'estat des affaires pardeça m'eust emporté plus de loisir que peut estre il ne vous eust donné de contentement. J'ay donc choisi la voye plus aisée, trouvant que c'est mesmes la plus droitte. Es pieces de cette comedie parlementaire vous entendrez parlementer les personages en leur naïfveté. Moins il y a du mien, plus la verité est afranchie de fard. Au reste, ce sont les originels, au moins les copies tresauthentiques, d'où je viens de faire ces extracts[1)]. Donnez vous le plaisir un peu de balancer les intentions d'un bon peuple et brave contre celles d'un Roy; quel? Certes, tel quel. Il s'attend pardeça des evenements estranges, premier qu'on en vienne au *plaudite* de cette farce, le subject de laquelle vous apprendrez en partie devoir desgouster en une question d'enfer. Deux belles prerogatives vienent sur le bureau, d'un Roy, d'un Parlement; est-ce pas quasi comme d'un Roy d'Espagne contre des Estatz du Païs bas? Vous en jugerez, s'il vous plait; j'apporte de la philosophie politique, où il me sieroit mieux d'en aller prendre’. Deze koning doet als Aristippus, die zijn geld in zee gooide[2)]. ‘Derechef, on reprocha à ce philosophe un defaut desnaturé de l'affection paternelle envers ses enfants, sortis toutefois de luy mesme; il cracha sur le pavé et - dit il - cela n'est il pas aussi bien sorti de moy? Applique qui voudra la comparaison, j'en ay desja tant dit, qu'on m'obligera de ne m'en faire point l'auteur aupres de ceux qui sont tenuz de s'en formalizer, quoyque pour la verité il n'y a celuy qui me la redarguë..... Les deputez, contremandez par la venuë de la lettre du Roy, sont allez poursuivre aujourdhuy les erres de leur commission interrompue, pourveuz d'une apologie pour leur envoy et de declarations speciales sur un chascun des articles que je vous envoye’. Men zegt, dat Digby[3)] weer naar Spanje gaat en dat er heel stil eene Engelsche vloot wordt uitgerust, die door Oxford[4)] zal worden gecommandeerd.

Ik zal denken om het tin. Gewoonlijk kost het 11 penny's het pond, dat is ‘zeven duyten min als een Engelsche schellinck’. De Londres, 18° de Decembre 1621.

1) Aan den brief is o.a. toegevoegd: La Petition ou Proposition que les Deputez de la Maison Inferieure allerent faire au Roy à Nieumarquet, partiz de Londres le 4/14 de Decembre (contenoit 14 causes des malheurs, sçavoir, des insolences des recusants Papistes d'à present). Verder ook het afschrift van een brief des Konings aan de afgevaardigden.
2) Het verhaaltje komt o.a. voor bij Erasmus, *Apophthegmata*, lib. III, Aristippus, 38.
3) John Digby, graaf van Bristol (1580-1654), is meermalen door Jacobus I als gezant naar Madrid gezonden. In 1646, tijdens den burgeroorlog, is hij uitgeweken.
4) Henry de Vere, graaf van Oxford (1593-1625), was in 1621 kapitein van een Engelsch oorlogschip en nam een Hollandschen koopvaarder, dien hij weer moest vrijlaten.

116. Aan Chr. Suriano[1]. (K.A.)

De gezant Lando[2] heeft mij, ten gevolge van uwe aanbeveling, alle mogelijke beleefdheden bewezen. Ik kan u niet genoeg dankbaar zijn voor al uwe moeite. Het spijt mij zoo, dat ik, toen ik u den laatsten avond sprak bij ons t'huis, niet van u gehoord heb, welke ontvangst u ten deel is gevallen bij onzen buurman, en ik durf u nauwelijks verzoeken mij dit nu nog te berichten. London, a 20 di Decemb. 1621.

Nieuws van hier is er niet. De Koning is bij Newmarket en wij blijven hier rustig wachten.

117. Chr. Suriano. (B.M.)

Het verheugt mij, dat ik een brief van u mocht ontvangen en tevens dat de heer Lando u de achting toont, die hij voor u koestert. Dalle Haye, le 26 Decembre 1621.

118. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Ik hoor niets van u en wacht maar, evenals op de eerste audientie van den Koning. ‘Pour le public, ceux du Parlement ont renvoyé leurs deputez vers Nieumarket soustenir le contenu de leur proposition et la prerogative anciene et inviolable de la maison, consistant nommement en la liberté du parler, etc. Cette seconde proposition est jolie et fort troussée à point. Elle m'a esté communiquée à la haste, et en ay donné copie traduitte à mes maistres, qui l'envoyent aux Estats. On attend ardemment l'issue de ces procedez anomales et entierement hors de regle. Devant hier, Jeudi au soir, les deputez seroyent revenuz, mais rien [est] pour encore esventé de leur rapport’.

Van den heer Burlamacchi[3] hoor ik, dat de Luines[4] dood is; dat kan verandering geven. Naar het tin heb ik geinformeerd, maar ik raad moeder aan, evenals onze maistre d'hostel, La Riviere, om niet stukken te koopen van verschillende grootte, maar van ééne soort, zoodat men het beter kan schikken. ‘Pour quelque 5 ou 6 de grandeur extraordinaire, passe. Mais partout ès bonnes maisons la vaisselle d'argent est de mesme calibre. Et qu'importe combien un plat soit rempli ou point, pourveu que ce soit un plat. Puis pour la façon, il la faut creuse surtout; tout le reste est de l'aâge de noz peres,

1) Zie blz. 46.
2) Zie blz. 62.
3) Zie blz. 23.
4) Charles, marquis d'Albert, duc de Luynes (1540-1621), was een groot gunsteling van Lodewijk XIII, dien hij geheel naar zijne hand kon zetten. Hij heeft tallooze hooge ambten bekleed en is 15 Dec. 1621 gestorven als ‘connétable’ van Frankrijk.

den filz d'aujourdhuy ne le souffre point'. Als ik de maat van de schotels maar ken.

'Or les deputez sont revenuz; je n'ay nul loisir à vous donner nouvelle de leur reception et besoigne, mais fort à propos je suis venu à tomber sur cet advis particulier, qu'aujourdhuy mes maistres reçoivent d'un chevalier de marque, et en ay desrobé l'autre copie que voyci, la premiere s'envoyant à Son Excellence. Servez vous en, s'il vous plait, sans faire mine de l'avoir, ni ne la communiquez à personne; on m'en voudroit peut estre mal. Vous y apprendrez le miscrable pied que les affaires prennent.

Qu'on aye un peu l'oeil sur nostre voisinage. Monsr de Ducé[1] va à tout chez *Plaetgen*[2], mais ceci sont secrets de confesse, que j'apprens du Sr de Beauvais[3], qui vous saluë de coeur. Londres, ce 26e[4] de Decembre 1621.

119. Aan zijne ouders. (K.A.)*

'Les ephemerides oeconomiques - c'est à dire, ma mere, *het journael van de huyshoudinge* - m'ont esté seurement delivrées par le Sr Cokermaecker, Lundi passé, le 27e de ce mois. Le stile m'en contente infiniment, non pas le sujet, à raison de l'indisposition de mon frere'. Hij zal nu wel weer wat beter zijn. Wij hebben hier tijd in overvloed, 'tant le Roy Jaques se plait à nous faire respirer *prima che farcegli inanzi*. De fait, Messieurs les ambassadeurs devienent moines à leur advis, car d'avoir sorti du logis depuis qu'ilz y entrerent le premier soir, point de nouvelles; c'est le point de ceremonie qui enchaine leur liberté, comme sçavez la coustume porter, mesmes chez nous, de ne paroistre en ruë devant l'audience'. Ik heb geen tijd, om u veel nieuws te vertellen. 'Les deputez du Parlement ont esté receuz par le Roy - *si fas est - modis oppido indignis*, en forme de risée, de mocquerie, *jurgijs denique et scommatis*. Desja avoit il eu copie de ce qu'ilz alloyent luy presenter; la dessus luy mesme à coucher une responce justificatoire de son fait, sans autre sorte de conference, ni formalité'. Onze gezanten hebben het stuk laten vertalen en overschrijven en zenden het aan de Staten-Generaal. De Koning ziet thans in, dat hij toch wel wat te ver is gegaan tegenover zijne getrouwe onderdanen, en tracht het weer eenigszins goed te maken; ook dien brief zullen wij overzenden, als wij

1) Zeker is bedoeld Louis de Montgommery, graaf van Ducé, geb. in 1601 en zoon van den bekenden Hugenoot Gabriel de Montgommery, graaf van Lorges. Louis de Montgommery werd den 27sten Nov. 1615 als student te Leiden ingeschreven, terwijl zijn oudste broeder Gabriel daar sinds 25 Juni 1614 studeerde.
2) Eene der dochters van François van Aerssen, die o.a. heer van Plaat was.
3) Charles de Peauvais werd op 24-jarigen leeftijd als theoloog te Leiden ingeschreven, te gelijk met Gabriel de Montgommery; waarschijnlijk was hij dus gouverneur der beide jongelieden. Hij was in Engeland geboren, werd later predikant te Alençon en daarna van de Fransche gemeente te Londen. In 1654 werd hij predikant te Witham en kreeg daarna een rectoraat te Londen, hoewel hij niet tot de Anglicaansche kerk behoorde. Hij leefde nog in 1660 (vgl. Baron F. de Schickler, *Les églises de refuge en Angleterre*, Parijs, II, 1892, blz. 16, 47, 251.)
4) Het cijfer is onduidelijk; het kan ook 25 of 28 zijn.

een afschrift krijgen. ‘Tant y a que par tous ces procedez que dessus vous aurez moyen de juger, combien est esvanouï le beau lustre de la conjoinction qui pressoit tant cet envoy en Angleterre. Je ne puis escrire le quart de ce que je voy; permettez moy de conclurre en trois mots: *fiunt quae posse negabam*. Choses non point estranges, mais horribles, mais dangereuses, etc.’

Ik ben aan 't navragen over het tin. De ‘great chamberlain’ zal den Koning vragen over onze audientie. De Londres, ce 19/29e de Decemb. 1621.

Laat mijne brieven aan niemand lezen; de inhoud is te gevaarlijk. - Wij hebben nu het ‘verzachtingsmiddel’ van den Koning gekregen; ik vertaal het en zend het aan de Staten met het antwoord van het Parlement.

‘Le conte Gondomar se rappelle en Espagne, c'est à dire, *acta est fabula*, et puis du vent pour les Angloiz. Le successeur de ce conte sera l'à present gouverneur de Cambray espagnol. A Venize on a choisi Moresini[1)] - à present ambassadeur en Savoye - pour venir resider à la Haye’. Het Parlement is gisteren door den Koning gesloten tot 18 Febr. Zij gehoorzamen, maar hebben heden een protest in de ‘actes’ doen opnemen, dat ik vertaald aan de Staten zal zenden. De graaf van Pembroke[2)] zegt mij, dat onze audientie op a.s. Zondag, 23 Dec. van dezen stijl, 2de Jan. van den nieuwen, is vastgesteld.

120. Aan zijne ouderS[3)]. (K.A.)*

Zondag, den 23sten van dezen stijl, heeft de eerste audientie plaats gehad. ‘Le Sr de Sommelsdijck ne s'y est point acquis de la reputation nouvelle, mais a confirmé l'opinion de la vielle, au jugement de touts ceux qui l'ont ouy dire de si bonnes choses si bien. Je me congratule d'une si bonne escole comme est cette ci où il preside. Sa Ma.^{té} de son costé n'a point manqué à sa bienvueillance accoustumée pour la reception, promettant que, pour l'accommodement des affaires contentieuses des Indes[4)], il auroit soin de ranger ses subjetz à la raison, en laquelle de son serment royal il estoit obligé de les maintenir et defendre’. Wij moeten nu allerlei bezoeken afleggen en dan aan het werk gaan, maar het zal moeilijk zijn, waar de belangen der Britsche

1) Marcantonio Morosini, edelman en diplomaat, kwam in Juli 1623 als gezant van Venetië in den Haag (vgl. Mr. J.C. de Jonge, *Nederland en Venetië*, blz. 169); Blok, *Relazioni Venez*, blz. 152 vlg. en nam den 25sten Juni 1624 weer zijn afscheid (vgl. Aitzema, *Saken van Staet en Oorlogh*, 4°, I, blz. 915). Tijdens zijn verblijf hadden er oploopjes voor zijn huis plaats, omdat één zijner dienaren een Franschman had doodgeschoten (t.a.p., blz. 914). - Huygens kwam met hem in aanraking (vgl. *Gedichten*, II, blz. 15, 60-62). Morosini, die tot gezant in Frankrijk was benoemd (vgl. De Jonge, t.a.p., blz. 170), heeft die betrekking een paar jaar bekleed (t.a.p., blz. 172), is toen naar zijn vaderland teruggekeerd en in 1630 aan de pest gestorven (vgl. Batista Nani in *Degl 'Istorici delle cose Veneziane*, I, blz. 457).
2) William Herbert, graaf van Pembroke (1580-1630), heeft vele hooge ambten bekleed.
3) Enkele zinnen van den brief zijn uitgegeven door Jonkbloet, *Gesch. der Nederl. Letterk.*, IV, 1890, blz. 84 en 91, Noot.
4) Onze gezanten hadden in last niets toe te geven wat de handhaving onzer souvereiniteit in Indië betreft en evenmin aangaande de haringvisscherij.

kooplui en die der onze zoozeer uiteenloopen. - De Koning heeft zich al de acten van het Parlement laten brengen, ze gelezen en ze toen, na den uitroep: ‘God geve mij geduld’, laten verzegelen, waarschijnlijk om er tegen te protesteeren. Men vertelt, dat er 8000 man voetvolk en 1500 ruiters zullen worden gelicht, naar het heet, voor de Palts.

‘Je m'enquesteroy de la famille de la Fontaine; le ministre[1] mourut passez quelques 6 ans. Le S.r Aerssen m'asseure d'avoir veu Venise tant qu'il croit de le jamais veoir[2]. Ergo, champ ouvert pour ces messieurs. J'attens ce que m'en dira le resident[3], qui se trouve assez penault, pour s'estre bien avant engagé en l'asseurance de la venuë de cettuy-ci aupres de ses maistres, quoyque par charge des Estatz - comme il dit - et ne peut bonnement [les] contenter de la qualité de Boreel[4]. Je ne voy point, pourquoy Randwijck[5] relascheroit sa poursuitte. Qui que ce soit, vous jugerez qu'il aura peine à y aller, asteure que l'Espagnol tient touts les passages sans exception.

Je ne considere point sur quoy se fonde la reproche de mon stile affetté. Certes, quand l'envie m'en prendroit, le loisir m'en reculeroit bien. C'est une vanité que j'ay tousjours detestée en autruy, evitée en moy mesme. Aussi n'est ce point devers mes parens que je presumeroye d'en user. Je pense m'estre esvertué au possible, en vous faisant entendre ce qui me vient au devant en aussi peu de paroles que les affaires de mes maistres me permettent de jetter à la haste; d'affiquets ou de fard ne croyez pas que je m'y mette. Ce seroit me friser les cheveux, où à grand peine ay-je loisir à me les peigner[6]’.

De brenger van dezen brief, Jan van Steenhuysen, brengt tevens monsters van tin mee.

‘Je ne sçay pourquoy mon frere a demandé à Catz la minute de mes vers, asteure qu'ilz les impriment en Zelande; je desire plustost qu'ilz se les gardent, de peur qu'en les doublant ilz encourrent des fautes.... J'ay parlé *van de brillen* mesmes avec Drebbel[7]; il se rit de quoy on s'imagine qu'en

1) De predikant La Fontaine had Christiaan Huygens geholpen, toen hij in 1581 het zoontje van Willem van Hoorn uit het huis van den Spaanschen gezant te Londen oplichtte (vgl. Van Meteren, b. X, blz. 182; Hooft, 1703, blz. 778-781). Robert le Maçon, dit de la Fontaine, was predikant te Orleans, maar week uit en werd in 1578 predikant van de Fransche gemeente te Londen. Te gelijk was hij verscheiden jaren lang agent van Hendrik IV en heeft dus ook eene politieke rol gespeeld. Hij reisde in dien tijd dik wijls heen en weer en stond zeer in de gunst van den Franschen Koning. La Fontaine is ook als schrijver opgetreden en in Nov. 1611 op 76-jarigen leeftijd gestorven (vgl. Baron F. de Schickler, *Les églises du refuge en Angleterre*, I, blz. 225-403.) aant.
2) Aerssen was benoemd tot gezant te Venetië, als de zending naar Eugeland was afgeloopen, maar hij weigerde te gaan.
3) Waarschijnlijk Suriano; zie blz. 46.
4) Willem Boreel (1591-1668) werd in 1626 pensionaris van Amsterdam en heeft verschillende diplomatieke zendingen vervuld. Van 1650 tot zijn dood was hij gezant te Parijs. Hij was met Huygens bevriend.
5) Arnold van Randwyck (1574-1641), lid van de Geldersche ridderschap, werd in 1621 als gezant naar eenige Duitsche hoven en in 1627 naar Engeland gezonden.
6) Blijkbaar had Huygens van zijne familieleden iets moeten hooren over het gewrongene en duistere van zijn stijl.
7) Met Cornelis Drebbel (1572-1634), den bekenden natuurkundige en uitvinder, die te Londen woonde, had Huygens bij zijn vorig verblijf in Engeland kennis gemaakt (vgl. *Sermones*, II, vs. 16, in *Gedichten*, VIII, blz. 203) en later ging hij veel met hem om (vgl. *Autobiographie*, blz. 116-121).

Angleterre se fassent les meilleures, pourveu que la matiere soit bonne - or peut on prendre du cristal de roche - et la connoissance de la veuë une fois bien prinse, touts païz y vont de pair, comme j'ay tousjours soustenu. En haste, de Londres, ce 3° de Janv.^{r}, nostre stile, 1622.

Jan van Steenhuysen is volkomen te vertrouwen. ‘Je voy des apparences belles pour le mariage de Monsr de Ducé avec onse *Buermeijt*[1], selon que j'en ay des informations assez particulieres’.

121. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Wij hebben particuliere audientie bij den Koning gehad en Z.M. heeft beloofd, zijn Bijzonderen Raad bijeen te zullen roepen. Maar nu vertrekt hij spoedig naar Theobalds en Newmarket. Sir Edward Couck[2], tweede man der zuster van Sir Edward Cecil, is in den Tower opgesloten, omdat hij in het Parlement de daden van den Koning gegispt heeft. Maar dan kon men heel Engeland wel gevangen zetten. Hij is een groot heer, maar spreekt zijne meening zeer openlijk uit. De Koning heeft de dispensatie van den Paus voor het Spaansche huwelijk en Sir Digby[3] maakt haast, om naar Spanje te vertrekken, om het tot stand te brengen en de Palts terug te krijgen. Wij vinden hier grooten tegenstand voor het bevorderen van onze zaak. De cijferdepeches kosten mij veel tijd. Londres, ce 9e de Janv.^{r} 1622.

‘Parmi tant d'occupations sans entremise encor m'assault on de poësies. Si à la prochaine fois j'ay loisir, je vous feray veoir, comment j'en pare les coups[4]. Puis le Sr Catz m'a comme obligé de sa requeste à joindre une autre piece des mienes dans leur raccolte. J'y ay desja quelques commencements bien avancez[5]. Ce sont mes heures de cheval ou de carosse par cette longue ville, car il n'y a gueres moins de 3 lieues d'icy à la cour de Whitehall’.

122. Aan zijne ouders.[6] (K.A.)*

Uw laatste brief is mij door neef Snouckart[7] overhandigd, die juist bij

1) Zie blz. 74.
2) Sir Edward Coke (1552-1634) heeft vele hooge betrekkingen bekleed, o.a. die van ‘chief justice’. Zijne gevangenschap, waarvan Huygens hier spreekt, duurde negen maanden.
3) Zie blz. 72.
4) In dezen tijd wisselde Huygens vele Latijnsche gedicbten met Thorius (vgl. *Gedichten*, I, blz. 237-242).
5) Nl. *'t Costelyck Mall*, waarmee Huygens den 24sten Dec. 1621 was begonnen (vgl. *Gedichten*, I, blz. 243, Noot 1).
6) Een paar zinnen van den brief zijn uitgegeven door Jonckbloet, t.a.p., blz. 63, Noot.
7) Maerten Snouckaert van Schauburg, zoon van Nicolaas S. en van .... Hoefnagel, werd in 1602 te Praag geboren. In 1618 werd hij als student te Leiden ingeschreven en in 1621 gaf hij twee Hollandsche treurspelen uit. Hij ging met den gezant Joachimi naar Engeland en trouwde in 1636 diens dochter Martina († 1637), weduwe van Muys van Holy. Sedert 1627 bekleedde hij betrekkingen aan het Engelsche Hof en stierf in 1641.

tijds kwam om de maskerade en het ballet te zien, door den Prins gisteren voor den Koning vertoond. Gezanten waren niet uitgenoodigd, maar die van Spanje heeft toch eene invitatie weten te krijgen en die van Venetië ook. De heeren van ons gezantschap kregen echter wel eene particuliere uitnoodiging en ik ben op het feest geweest met de Cecil's[1], waar ik eerst at. Zaterdag 5/15 zijn wij voor het eerst in den Bijzonderen Raad geweest, waar de wijze werd besproken, waarop wij zouden onderhandelen. Ik leer heel veel van den heer van Sommelsdyck, die mij overal inhaalt. 'Enfin je me ressemble à une masse de paste, qu'on roule et touïlle sans dessus dessous, pour en former un pain. Si par ci apres un jour ma patrie ne voudra manger de moy, le contentement d'avoir tout apporté à me rendre mangeable, m'adoucira le regret de me veoir desgousté, laquelle toutefois je prognostique debvoir escheoir la moisson de mes debvoirs, que Dieu sçait j'aymeray mieulx veoir employer au bien public qu'apres des chicaneries privées, tant puissent elles reüssir lucratives'.

De Spaansche gezant zet den Koning tegen zijn volk en tegen het Parlement op; het volk is wanhopig over den toestand. Londres, 18/8e de Janv.^{r} 1622. En courrant.

Er zijn brieven voor den Koning uit Spanje; er zal wapenstilstand zijn voor de Spaansche troepen in Duitschland en Peckius[2] gaat uit Spanje naar den Keizer, om te bewerken, dat de Palts wordt teruggegeven. Digby[3] gaat a.s. Maandag naar Spanje.

123. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Bij dit pakje zijn twee brieven uit Schotland voor Edmond[4]. 'Dans une des lettres de mon pere j'eus commission de m'enquester de la race du ministre la Fontaine[5]. La vefue mourut passé quelque peu d'années, de mesme un filz qu'ilz avoyent. Deux filles sont encores à present ici en ville et demeurent encor en Blackfriers. L'une a plusieurs enfans, l'autre un filz et une fille qu'a espousée Cesar Calandrini[6], vefve d'un agent de quelque prince pardeça. C'est ce que j'en ay peu apprendre'.

Een zekere lord Chichester[7], vroeger onderkoning van Ierland, gaat als gezant of surintendant resideeren te Heidelberg, om daar het geld te administreeren, dat de Koning hem zal verschaffen voor het onderhoud van 10.000 man voetvolk en 1500 ruiters, die daar onder zijn standaard zullen dienen. Wij zullen zien. Londres, ce 27^{e} de Janv.^{r} 1622.

Houdt mij toch op de hoogte van alles, wat er in den staat en in den oorlog gebeurt.

1) Zie blz. 23.
2) Zie blz. 67
3) Zie blz. 72.
4) Zie blz. 51.
5) Zie blz. 76
6) Zie blz. 69.
7) Lord Arthur Chichester (1563-1625) had als onderkoning van Ierland van Jacobus I de opdracht gekregen, de katholieken door vervolging tot het protestantisme te brengen.

124. Elisabeth van Sydenberch[1]. (K.A.)

Ik dank u voor de moeite, die gij genomen hebt, om mij het overlijden van mijne zuster mee te deelen. Wilt gij haar goed hierheen meenemen? Uterecht, den 1 Feberivari 1622.

Mevrouw en de juffrouwen groeten u. Wilt gij den heer de Mayerne[2] uit mijn naam bedanken?

125. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Ik heb drie brieven te gelijk gekregen en daaruit gezien, dat vader gelukkig weer veel beter is en dat mijn broeder het heel erg druk heeft. Nu, dat is wel goed voor hem, nu zijn liefje hem is ontnomen. Voor het tin zal ik zorgen. Onze zaken hier komen niet verder; er zijn 13 commissarissen van den Koning en dat houdt op. Ik weet niet, waarop deze onderhandeling zal uitloopen. De Koning is te Newmarket; de gezanten willen er heen, maar ik heb dat afgeraden, 'de peur que Sa Maj.^{té}, ayant ouy l'estat de la controverse - qui ne touche encores que le fin premier point - ne s'avance à nous foudroyer d'une decision prejudicieuse, laquelle n'estant par nous acceptée, comme de vray nostre instruction ne nous permet point de nous soubsmettre à son arbitrage, sera capable de nous faire descrier d'intraictabilité aupres de ceux mesmes qui nous souhaittent bien pour le present'.

De toestand hier is vreemd. De kroonprins, zegt men, wil het Parlement weer geopend hebben; de schatkist is ledig en de thresorier is wanhopig. Op vreemde waren is reeds een inkomend recht van 4 à 5% gesteld; men wil den wijn belasten en het laken; dat laatste veroorzaakt ook ons moeilijkheden. Overal moet het geld vandaan komen. De 36 bisschoppen hebben zich zelf eene bijdrage van 1000 £ elk opgelegd. Zoo zal iedereen belast worden, om maar de Palts te helpen. De Spaansche gezant vertelt, dat hij verlof heeft gekregen, 16000 man voor zijn Koning in dienst te nemen, als zij maar niet tegen de Palts worden gebruikt; dus worden zij tegen ons in dienst genomen. De Koning ontkent dat natuurlijk. Het ziet er voor de Republiek niet best uit: Gulik ingenomen[3], Duitschland voor een groot deel in handen van hen, die wij moeten vreezen, Frankrijk verscheurd door partijtwisten, Engeland in slaap gewiegd, de Grisons vernield, Zwitserland bedreigd! Na Gulik zullen er nog wel meer plaatsen vallen. Drie menschen hier hebben vooral veel geleend voor de hulp aan de Palts, Babtiste Hicks[4], de alderman Cocquin[5]

1) Een Maurits van Sydenburg was in 1647 hofmeester van den Prins en er waren ook eenige officieren van dien naam. Waarschijnlijk was Elisabeth met deze heeren verwant.
2) Zie blz. 63.
3) Den 22sten Januari had Gulik zich na een langdurig beleg overgegeven aan graaf Hendrik van den Bergh.
4) Baptiste Hicks (1551-1629), later viscount Campden, was een rijk koopman en lid van het Lagerhuis.
5) Sir William Cokayne († 1626), een rijk koopman, is alderman en lord mayor van Londen geweest.

aant. en onze Pieter van Loo[1], elk 10.000 £ de laatste is dadelijk geridderd. Gisteren heb ik met Hesse[2] bij hem gegeten; hij is verbazend rijk - men zegt, dat hij meer dan 200.000 £ bezit; zijne drie dochters zijn getrouwd en zijn zoon staat niet op goeden voet met zijne ouders .... Aan Duché[3] schrijf ik terug. Waarom zou ik geld aan Steelandt[4] leenen? Ik zal het alleen doen, als hij er om vraagt. Moeder schrijft mij allerlei nieuwtjes, maar ik zou liever hooren, wat er in het politieke leven gebeurt. - 'Ces filles Dorp et Trello ne m'escrivent plus; je conclus qu'elles ont mes correspondences peu agreables, dont je me tais aussy.' De heer Aerssen laat u groeten. Londres, ce 4e de Feb. 1622.

Ik heb gegeten bij Mevr. Betford[5], die erg vriendelijk was.

'J'avoy escrit ce mot par avance et ne le serre qu'aujourdhuy, le 8e de Febv. Apres diné nous avons esté au Conseil et a on à peu pres accordé sur le premier point de nos controverses. Pendant que sommes en traicté on a donné ordre pour arrester noz 2 navires des Indes en Plymouth, mais nous esperons que l'arrest viendra trop tard. Cependant voyez à qui on se fie.'

POUR MON PERE.

'Il est desormais temps que mon pere se donne la peine d'escrire un mot à nostre *princeps legationis*[6], devant tout pour le remercier des courtoisies que je ne puis cesser de temoigner qu'il me va conferant de jour en jour, et puis pour l'inciter à ce que sçavez; je sçay qu'il l'aura agreable et luy donnera ce subjet de responce. Il me rememore tous les jours ses recommandations à mon pere et ma mere. En ma vie ne pourray-je attraper plus belle occasion pour l'aprentissage des manigances publiques, car certes voyci un maistre d'escolle sans pair, qui se fait admirer d'un chascun. - Le subject principal du voyage de Digby est l'instance que le Roy veut faire à ce que les deux millions que promet le Roy d'Espagne avec son Infante soyent payez à la fois et non en divers termes, comme il le desire.'

Als vader zich te zwak voelt, om aan den heer Aerssen te schrijven, laat Maurits het dan doen.

126. Aan Maurits Huygens. (K.A.)

Dichters zoeken het woud en ontvluchten de stad. En verlangt gij nu, dat ik bij al dit stadsgedruisch en bij al mijne drukte goede verzen zal schrijven[7]? Londini, 10 Feb. 1622.

Zorg er voor, dat de zetters niets bederven[8].

1) Een Hollandsch koopman, die te Londen woonde; hij was daar lid van het bestuur der Hollandsche kerk.
2) J. Hesse, heer van Piershil, stierf 19 Febr. 1638 (vgl. *Dagboek*, blz. 31).
3) Zie blz. 74.
4) Zie blz. 36.
5) Lucy Russell († 1627), gehuwd met Edward, graaf van Bedford, beschermde de dichters en heeft zelve verzen geschreven.
6) François van Aerssen.
7) Het briefje is bijna geheel citaat uit Hor., *Ep.*, II, 2, vs. 77, vlgg., en vs. 85, vlgg.
8) Nl. bij het drukken van *'t Voor-hovt*; zie N°. 112.

127. D. De Nielles[1]. (B.M.)

Uw broer raadt mij aan, uwe hulp te vragen in de volgende zaak. Toen ik eenige jaren geleden te Jarzé was, kwam iemand uit Doornik mij aanspreken wegens twee voorwaardelijke schuldbekentenissen, die ik daar aan neven had afgegeven. Ik weigerde voor het gerecht van Doornik te verschijnen. Maar toen ik in Maidstone een bestaan had gevonden, bood ik bij notarieele acte aan, mij te Doornik tegenover mijne neven te komen verantwoorden. Zij hebben mij echter niet gedaagd, maar wel op bezittingen van mij beslag laten leggen. Wilt gij nu eens informeeren, of ik ook tijdens mijne afwezigheid uit Engeland gedaagd ben? Zelf zal ik naar Frankrijk en de Zuidelijke Nederlanden schrijven. De la Haye, ce 10 de Febvrier 1622.

128. A. Bruyningh[2]. (K.A.)

De zaak is bij de Admiraliteit en zal spoedig in orde komen. Kunt gij mij niets mededeelen van de onderhandelingen? In den Haghe, ... desen XI^{en} Feb. 1622.

129. Aan zijn vader. (K.A.)*

Mon maistre continue tousjours à rejetter la commission de Venise[3], quand on le voudroit guerdonner de six fois doubles gages. Je luy ay dit que pour mon particulier je m'en ay presque enlevé toute l'imagination, ne voyant point quelle pourroit estre l'issue si avantageuse, qui me doibve induire à prendre la peine d'un voyage si long et desormais si dangereux. Il m'avouë que mieux m'appartiendroit une condition de plus heureuse durée et que dorenavant j'entre en aâge d'y pouvoir pretendre. Il ne s'esclarcit pas du tout, devers quel costé tende son inclination pour cette charge Venitienne, sçavoir, ou en faveur de Randw[yck][4], de Boreel[5] ou de Pau[6]; je le sonderay plus interieurement. D'autre costé je luy ay faict ouverture de la charge de pardeça, comme pour y estre employé à l'assistence du Sr de Schoonewall soubs tiltre de secretaire d'ambassade - en ville toutefois et non aucunement de sa suitte ni

1) Daniel de Nielles was van 1617 tot 1618 predikant van de Hollandsche kerk te Maidstone (vgl. J.H. Hessels, *Ecclesiae Londino-Batavae Archivum*, III, 1, 1897, blz. 1267). Hij is waarschijnlijk een ander dan Daniel de Nielles, die in 1597 uit Wesel te Middelburg werd beroepen en daar in 1624 als predikant werd gepensionneerd (vgl. D.F. Poujol, *Histoire et influence des Eglises wallonnes dans les Pays-Bas*, Paris, 1902, blz. 61, 113).
2) Zie blz. 63.
3) Aerssen had al voor zijn vertrek voor den post van gezant te Venetië bedankt; zie blz. 76. Blok, *Relazioni*, blz. 152.
4) Zie blz. 76.
5) Zeker Willem Boreel; zie blz. 76.
6) Adriaan Pauw, heer van Heemstede (1585-1653), is pensionaris van Amsterdam en meermalen gezant geweest; van 1631 tot 1636 was hij raadpensionaris van Holland en in 1646 gemachtigde tot den Munsterschen vredehandel.

famille - ou autre qu'on pourroit controuver. Il recognoist si particulierement le grand interest que tire nostre Estat de la nonchalance, tardiveté etc. de cet homme, qu'il juge pleinement avec moy, voire pour moy, s'asseurant que plus capable ni propre n'y pourroit estre employé, qu'un jour voulant favoriser de cette ambassade aucun de ceux qui desasteure la guettent, sera guerir le mal avec un pis. Je dis comme j'estimoye, que retournez au païs il seroit heure d'y penser. Il me repliqua que non, ains qu'il seroit expedient d'apprester l'affaire des maintement. Qu'au reste il osoit bien m'asseurer d'un rapport devers les Estatz, lequel je trouverois digne de mes services, desquelz - comme non moins les autres deux[1] - il me tesmoigne toute sorte de satisfaction. Je ne sçay ce qu'il est d'adviz de faire de moy. Surtout sera-ce justement la conjoincture, que mon pere luy meuve la mesme affaire, comme pour s'enquester de mes comportements, et si par apparence d'iceux il y auroit moyen de songer à cette sorte d'avancement. Je prie que ce soit au plus tost, car la durée de noz affaires est incertaine pardeça et pourrions estre precipitez, pour quoy j'envoye cetteci par occasion d'un messager Zelandais, [s]ans que nous fassions depeche aux Estatz. Il sera tres bon de luy remem[or]er quant et quant le bon tesmoignage que journellement je ne cesse de rendre de sa faveur en mon endroit, comme à la verité il ne cesse de m'en donner toute sorte de subjet.

Burlamachi de son propre mouvement m'est venu faire la mesme ouverture, avec intention de la communiquer mesme au Sr de Sommeldyck, et m'asseure d'en avoir desja touché ouvertement à Caron avec des raisons qui l'ont induit à l'approuver du tout, au lieu que j'avoys tousjours apprehendé, qu'il en deust prendre jalousie. Mais son ambition van desormais ralentie et se contentera au double de se veoir soulagé de peine et continué en l'honneur de sa charge sa vie durant, qui est tout le plus haut qu'il desire[2].

130. Aan zijn vader[3]. (K.A.)*

Le Sr de Sommeldyck a pris de tres-bonne part la lettre qu'il a pleu à mon pere de luy faire et y fera responce, ou bien asteure ou la prochaine fois. L'affaire mesmes luy semble de bonne apparence, comme peu de jours passez il en avoit esté en discours avec les autres ambassadeurs, ou ilz se resolurent que, considerans les nonchalans comportements de ce viellard, en temps et lieu ilz remonstreroyent la necessité qu'il y a de luy adjouster quelque aide de plus d'entremise qui ne luy peûst causer de la jalousie. Sans toutefois que jamais le Sr de Sommeldyck fist aucune mention de moy, ce qu'il estime ne se debvoir faire pour rien du monde, si on ne veut gaster l'affaire. Au retour donc l'occasion se pourra prendre d'en faire ouverture à bon escient, comme il me promet avec beaucoup d'asseurance.

1) Nl. de andere gezanten, Bas en van Tuyl.
2) De brief heeft opschrift, plaats, jaartal, noch datum.
3) Misschien is dit briefje eigenlijk een postscriptum bij een anderen brief. Het is hier geplaatst, omdat Aerssen den 21sten Febr. 1622 aan Christiaan Huygens schreef. Die brief is uitgegeven door D.A. Schinkel in *Nadere Bijzonderheden* ....., II, 1856, blz. 12.

131. Aan J. Cats[1]. (K.A)

Mensis propemodum alter abit, ex quo tuas accepi, refertas quidem laudibus et praeconijs nimis quam immensis[2], quas ne admittere aliquatenus videar, dabis veniam, si prorsus non attingo. Ego vero tum temporis ut minus me multo atque nunc occupatum agnovi, facile existimavi satisfacturum secundae illi quâ me dignatus es petitioni, ut, si quid hic nobis nimirum poëtici excideret, prioribus illis nugis assuendum traderemus. Quae causa est, cur silentio nostro ut ne succenseas, confidenter quidem, ut nunc est, rogo. Enimvero, nisi quod hic vanitatis subesse reris, non detraxere me hactenus legationis negotia, sed obruerunt, ut jam facile per te conjicias, quid otij tum undique impedito suppetat ad id genus meditationes, quas omnino constat non constare, nisi secessum scribenti[3] et otia tribuis. Statui tum obluctari et plane periculum facere, ecquid modo rerum fluctibus in medijs et tempestatibus urbis verba lyrae motura sonum connectere possem[4]. Neque diffitebor nonnihil carminum eo processisse, ut, nisi serius fortasse advenero, una cum caeteris excudi non gravate tulerim. Sed finem sane non attigi[5], at ne perspexi quidem, neque, ut meus non sum, polliceri in ullum diem valeo, nisi novo rursus hortatu currentem incitare operae pretium duxeris, quo nimirum certior fiam, quem omnino terminum per typographos vestros praefigere poteritis. Si quid interea nimium silendo peccavimus, compensaturi sunt versiculi isti, quos, ut per occasionem eorum, quos navigando natos ad te effuderam, te praecipue celandum non putavi[6]. Quem hic mihi antagonistam sors objecit, R. Thorius[7] est, Med. Doct. peritissimus, natione Gallus et Casaubono[8] olim ab interiori amicitia, poetices nomine Dousae[9], Heinsio atque alijs pridem notus atque charus, mihi denique in pretio non vulgari. Quo clarius nunc percipias - nisi per haec parallela satis id liquet - quam impar plane iste congressus fuerit. Ubi quantum in eis meorum est fastidire coeperis, rogo ut vel ad parentem meum, vel fratrem perferenda cures. Vale, vir amplissime, et si quid alteri huic poemati ultra invigilandum censes, quam poteris brevi perscribe. Londini, 20 Feb. 1622.

132. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Ik heb in lang niet geschreven, maar had ook niets te schrijven, ‘la suitte de nostre negotiation ayant soudainement esté reduitte à interruption, et encores à present nous trouvons nous au mesme terme, sans que je puisse veoir quel sera le moyen de renouër la besoigne en cette si scabreuse conjoncture, où il se trouve tant de malvueillants, qui travaillent au desnouëment des affections angloises d'avec les subjets de Messeig.rs les Estats. D'un costé

1) Uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, 1893, blz. 180.
2) Nl. op *'t Voor-hovt*.
3) Huygens schreef: *scribentis*
4) Hor., *Epist.*, II, 2, vs. 85.
5) *'t Costelick Mall* is den 16den Maart 1622 voltooid (vgl. *Gedichten*, I, blz. 258).
6) Zie de verzen, van welke hier sprake is, in *Gedichten*, I, blz. 237-242.
7) Zie blz. 68.
8) Isaac Casaubon (1559-1614), geb. te Genève, is in zijne geboortestad en later te Montpellier en Lyon professor in het Grieksch geweest. In 1599 werd hij benoemd tot bibliothecaris van Hendrik IV. Van 1610 tot zijn dood heeft hij te Londen gewoond. Hij was een beroemd philoloog, die vele Grieksche en Latijnsche schrijvers heeft uitgegeven.
9) Janus Dousa heer van Noordwijk, (1545-1604), de beroemde Latijnsche dichter en krijgsman.

noz marchands se plaignent de ce qu'à leur desavantage Mess.rs les ambassadeurs se sont laissez desvoyer de l'equité du traicté, de l'autre on crie contre nous à toute outrance, nous disant reveches, desraisonnables et intraictables. Extremité, qui nous faict chaudement souhaitter la recharge des Seig.rs Estats Generaulx, si peut estre il se pouvoit trouver moyen d'acheminement. En tout evenement la rupture ne sera jamais que tres dangereuse et fertile de maltalents, qui se vont accroissants de jour à autre dans les coeurs de la commune, de soy mal informée de la verité et instiguée par des pernicieux inspirateurs à nous vouloir de malemort. Desja aurez vous apprins comme noz deux vaisseaux ont eschappé le long de la coste de France, tandis que le S.r Conte d'Oxford[1] se trouva avec sa flotte soubs l'isle de Wight. Les bons s'en rejouïssent avec nous, mais encor quelques grands ne s'espargnent point de dire que, si ceux en ont eschappé, il en viendra d'autres, et que sur les costes d'Irlande et Escosse il se peut donner le mesme ordre qu'à Dovres, si on s'avisoit de les faire faire ce destour. Voire que si tardons à venir à la raison, on en pourra tout autant attenter sur d'autres noz vaisseaux. Voyez, s'il vous plait, comme contre noz plus proches on [se] met en querelles et reproches. Toutefois le retour du Roy de Nieumarquet, ou il fait difficulté de nous ouïr, nous allaite de quelque peu d'espoir, quoyqu'entretemps noz adversaires n'ayent sommeillé à se prevaloir de cet interim, pour preoccuper S. Maj.té de toute sorte de prejugez possibles.'

De hertog van Doncaster[2] is uit Frankrijk teruggekeerd. Het lijkt daar nog niet veel op vrede; de Koning gaat naar Dauphiné en Languedoc. Men spreekt van hulp aan de Palts, 8000 man voetvolk en 1600 ruiters, die dan 8 of 9 maanden lang onderhouden zouden worden door de vrijgevigheid van de menschen hier. Sir Chichester[3], zegt men, die in Duitschland geweest is, wacht maar op het oordeel van generaal Veer[4] en Burlamacchi heeft 50.000 'escuz' gereed liggen, om naar Heidelberg over te maken. 'Je ne sçay quoy on puisse dire du mariage, tant de bruits en courrent incertains et en suspens parfois. Toutefois le S.r Digbie dit qu'incontinent apres le retour du Roy il fait estat de partir. L'archevesque de Spalato[5] se trouve en perplexité grande. Vous devez pieçà scavoir, comment il desseignoit (?) un voyage vers Rome. A cet heure icy l'archevesque de Canterbury[6] a charge de s'informer contre luy sur divers points de poidz. Je pense vous en avoir mandé quelque chose et notamment de la notable conference que j'ay euë avec luy, la curiosité m'ayant poussé à le veoir en cette conjoncture bizarre, outre l'advis de quelques amiz qui m'y inciterent. Je luy ay dit en barbe qu'il va se precipiter en ruine, mais par cette catastrophe il la pourra rencontrer à beaucoup au deça du paz ou son avarice et ambition l'avoyent desseigné (?). Le S.r Carleton sans doubte vous pourra conter de son fait. Qu'on vueille un peu discrettement mesnager mes lettres. Elles sont par trop veritables pour estre beaucoup esventées'.

1) Zie blz. 72.
2) Zie blz. 62.
3) Zie blz. 78.
4) Sir Horace Vere (1565-1635) is langen tijd als kolonel in dienst der Staten geweest en heeft belangrijke diensten bewezen. In 1622 heeft hij deelgenomen aan den oorlog in de Palts.
5) Zie blz. 22.
6) Nl. George Abbot; zie blz. 27.

Maar laat mij ook hooren, wat er in de Republiek voorvalt. Het is hier geheel lente en warm weer en de weiden zijn groen. Londres, ce 2e de Mars 1622.

De brief is blijven liggen, maar ook na uw brief valt er niets te melden. Wij maken het goed en hopen, dat de Koning ons te Theobalds spoedig audientie zal verleenen. Ce 7e de Mars 1622.

133. Geertruyd Huygens[1].

Nou ist soo lang gelede, dat je van hier vertrocken bent, en ick noch Constancike en hebbe niet eens geschreve; ick denck wel, dat [je t] je al aentreckt, maer wat sel me doen; e mens is jong, en oock dunckt me, dat je soo wys bent, as je t Engelant bent, dat je met onse brieven niet gequelt en sout meuge wese; doch evewel niettemin ick hebt me verstout en ick hebt bestaen, neffens den Trello[2], die brieve schryft as kronycke, dan se li[e]cht er al vry wat onder, na dat ick wt heur eyge mont hoore ken; twaer goet, dat je heur me wat wys ma[e]ckte soo vant Parlement as van den Coninck, want se treckt het heur heel aen, dat je daervan aen heurluy niet en schryft; se syt, je moet er voor kinders aensien. Nou dats tot daer toe, ick diender je wel wat nius te schryve, dan des andre brieve sellen hem dat wel klare, denck ick, en dat je oock seker sout meene, dat ick nou schreef, omdat je ons wat mee sout brenge; neen seker, ick ben al te eerlyck van harte, ick en begeer van jou niet dan je goe graci en, as ick die heb, dan heb ick al vry wat veel, ten waer datter en schamel paer hantschoene of twee by waere, die en sou en arm mens noch niet versmaen. En hierme sal ick t laete staen, terwyl dat men pampiertie vol is. Soo wil ick me dan seer recommandere in je goe graci en bidden je, dat je ons laet wete, of onse brieve aengenaem syn; niet dat je de moe[i]te hoeft te neme van aen ons te schryve, maar wyst et slechs eens aen op de kant van je brieve, en dan sel mer je meer doen hebbe. Nou heb ick geen plaets om me naam te sette, dan ick selt hier bovenan flansse. Adieu, men soete broer[3].

134. Constance Huygens[4].

Mon frere, ick weet geen excusen te doen, die je voor goet sout willen

1) Het is niet bekend, waar het Hs. zich bevindt; de brief is hier uitgegeven naar een afschrift van den Heer J.H.W. Unger.
Geertruyd Huygens was na den dood van Elisabeth (8 Mei 1612) de oudste dochter van Christiaan Huygens en Susanna Hoefnagel. Zij was 10 Juli 1599 geboren en huwde op 26 Maart 1632 Philips Doublet. Den 4den Juni 1680 is zij overleden.
2) Lucretia van Trello; zie blz. 45.
3) Zonder plaats, datum of jaar, maar Huygens teekende op den brief aan: R.(ecepi) 20 Feb. 1622.
4) Het is onbekend, waar het Hs. zich bevindt; de brief is hier uitgegeven naar een afschrift van den heer J.H.W. Unger.
Constantia Huygens was de jongste der kinderen van Christiaan Huygens en Susanna Hoefnagel. Zij werd 2 Aug. 1602 geboren en trouwde 16 Jan. 1633 met David le Leu de Wilhem. Den 1sten Dec, 1667 is zij als weduwe gestorven.

aennemen, dan dat ick me niet kost laete voorstaen, dat myn briven je eennich vermaeck aen koste doen, want wy je niets nius kunne schryven, omdat je van sooveel journalhousters beschreven wort; voorders, kenne myn briven jou niet meer vermaken as jou briven myn kunne doen, soo mocht ick se wel tuys houwen. Ick denck, dat je tvolle raport wech hebt van onse bruyloft; je sult je verwonderen, as je dat katichge Vermertie[1)] sulken verslensten wyf sult sien, want na ick van nostre Maurice verstaen, soo hyt se het heel slecht. Ick heb se in eennege dage niet gesien. We lieten her weten, dat het huys van Duyck[1)] te huer was. Madame Helmans[1)] onbo ons, dat sy der op sou doen letten; remerkert dat woordeken *doen* eens; dinck, waertoe dat wy met dit kortpootie gecomme syn. Se selle al met den eersten huys gaen houwe, want de vaer Vermere[1)] dat gestamppy van de couts in sen auwe hooft niet verdrage kan en de heer van Lokeren[1)] wil uyt haerlie huys niet. Dessen brief moet je vermake overmits het blinkende sant, want me dunckt, dat daer alle dingen onder schuylle kan, as leelik schryven, qualick spellen en sulke dingen meer. Geertruyd en ick leggen hier morssen met het sant, dat de tafel blinckt, dat m'er geen oog op houwe kan; of je dacht, vanwaer dat het quam, het comt van den heer Helmans respecktive. Adieu, lint, lint, lint, messe, messe, mitsgaders Constance[2)].

135. Geertruyd Huygens. (A.B.)

Het verlies van je orloge is me seker hertelycke leet, dan ick hoop, dat het ten beste vergaen sal en dat je tgeldt wel weer selt kryghen. Wat ons voorders belangt, we benne noch al welletjes te pas; vaeder die gaet al weer in den Raet, Godt sy geloft, en den broer is en sondach met eennichge heere van den Raet vertrocke na Seelant en na Sluys, dat Constanciken en myn al vry wat hart valt; we benne seker soo alleenties. We ghin[g]e by joffrou van Dorp[3)], toen Maurisie vertrocke was, om de droefhyt wat te vergheten, en daer quam heur Valantin met syn wyf; tis de secretaris van de Coningin[4)], die fraie man, die tot Lanscroon gelosiert is, en hy sy ons oock seeker onder andere dinge, dat hy jou gare gesproke sou hebbe, toen hy te Lonne was, maer kost je noot vinde; je waert altyt by de juffers. Dat gaet seke[r] al wel, vaer; we meende, dat je sooveel te doen hat, en sit je soo den heelen dach by de moers en kyckt; dats al proper. Nou moet ick er wtschyde; tis by half een[5)] en Monsieur Boreel[6)] sal strax na den eten vertrecke. Ick en heb hem niet eens gesien. Je schryft er sooveel goets af, dat ick hem wel eens hadt wille mine (?), maer hy was by vaeder, dat ick tniet en wist, en nou en sel hy niet weerkome tot mynder grooter leetweese. Adieu[7)].

1) Blijkbaar Haagsche kennissen.
1) Blijkbaar Haagsche kennissen.
1) Blijkbaar Haagsche kennissen.
1) Blijkbaar Haagsche kennissen.
1) Blijkbaar Haagsche kennissen.
2) Zonder plaats, jaartal en datum, maar Huygens teekende op den brief aan: R(ecepi) 20 Febr. 1622.
3) Dorothea van Dorp; zie blz. 19.
4) De Koningin van Boheme, Elisabeth Stuart, de echtgenoote van Frederik V van de Palts.
5) Er staat: *half een een*
6) Waarschijnlijk Willem Boreel; zie blz. 76.
7) Het briefje heeft plaats, datum, noch jaar, maar Huygens teekende er op aan: R(ecepi) 7 Martis 22.

Nicht van Eyck en heur broer[1], Constancike en ick doen je hertelyck seer groeten; nicht hyt hier 8 daegen by ons geweest en se is daer terstont vertrocke.

136. J. Cats[2]. (L.B.)

Ita me omnes boni ament, mi Huijgens, placidum tuum illud ingenium miramur hic, atque exosculamur, quod in mediis istis occupationum molestiis - de quibus et hic fama satis constans - etiam versus pangere, id est, in sese secedere ac se contemplari sustinet. Macte, mi vir, ista virtute; ea sane in tempora iam incidimus, quibus animum firmare constantibus exemplis nostrum erit, ut in mediis patriae turbis pectus immotum, et a perturbationibus alienum patriae praestemus; ut quisque pro modulo suo laboranti manum admoveat, dum meliora nobis divina clementia - si fas sperare - largiatur. Versus istos[3]:
Pastorum Musam Damonis et Alphesiboei
Immemor herbarum quos est mirata iuvenca[4],
ad clarissinum virum patrem tuum misimus; et ecce tandem eodem tempore lamellam istam aeneam, a fratre tuo missam, accepimus, non modo parvam nimis ac rudem, sed sordidam et plane indignam, quae operi amoenissimo vel praefigatur, vel coniungatur; nec enim ei incisa sunt Batava illa Tempe, sed aqua, ut vocant, forti, nullo decore inesa[5]. Puduit sane eos, quorum haec cura, indecorae parcimoniae et statim maiorem luculentioremque delineationem procuravere, insertis etiam, suis locis, quatuor anni partibus, affabre elaboratis, adeo ut opus suis ornamentis, quoad picturam, hic satis gratum lectori reddendum sit; reliqua tua Musa plene praestabit. Si itaque aliquid in Anglia tibi natum, huic operi ut iungas suadeo; idque sine dispendio temporis fiet, antequam enim res hic confecta erit, procul dubio nova tua facile mitti poterunt; ita iusto opere lectorem invitabis, quod per sese libri formam possit efficere, nam Zelandi nostri in suo isto instituto frigent, et cum per plures illud expediendum sit, segnius, ut solet, perficitur[6] ..... Middelburgi, 5° Martii 1622.

137. Aan Maurits Huygens[7]. (K.A.) *)

Recepi literas a Catzio[8] nuper admodum, quibus acceptum imprimis et gratissimum poema nostrum Mattiacis fuisse testatur, sed et admirationi et stupori, si fas est. De ijs autem, quas ad te dedit, mentionem injiciens videtur nescio quid polliceri sibi de quatuor anni tempestatibus aeri incidendis[9]. Cave morem gesseris, praeter quod in mandatis a me habes. Si quid postmodum deesse censebunt, penes ipsos arbitrium sit et expensae carae. Non tanti nobis abortiva nostra, ut et cultus rationem habendam censeamus. Deinde, nisi valent inculta placere, per me quidem ut simul ornatu atque favore lectorum destituantur. Adde, ne quidem commode satis diversam anni faciem in sylvula isthac nostra exprimi posse, quam causam adferre poteris,

1) Zeker Anna van Eyck en haar broeder Gaspard (vgl. blz. 48).
2) Uitgegeven door Dr. P.C. Molhuysen in *Tijdschrift voor boek- en bibliotheekwezen*, 1907, blz. 43.
3) Nl. die tusschen Huygens en Thorius gewisseld; zie No. 131,
4) Verg., *Ecl.*, 8, vs. 1.
5) Zie blz. 71.
6) *De Zeevsche Nachtegael* is echter eerst in 1623 uitgekomen.
7) Uitgegeven door Jonckbloet, *Gesch. der Nederl. Letterk.*, IV, 1890, blz. 84, Noot.
8) Zie No. 136.
9) Dit slaat op '*t Voor-hovt*.

cur amplius unâ tabellâ incidendam non putaverim. Vale et saluta, qui nostri memoriam non dedignantur.

Litteras Carletonij avide expecto, sed magis Suriani[1]. Salveat multum Mongomerius[2], cui has a Beauvaisio[3] perferendas curabis[4].

138. Aan zijne ouders. (K.A.) *

Men spreekt hier van den oorlog, die den volgenden zomer in Vlaanderen zal worden gevoerd. Stonden wij maar op denzelfden goeden voet met Engeland als vroeger! Maar ik weet niet, of men van die zijde moet hopen of vreezen. ‘Vous consentirez à mon apprehension, considerans que noz affaires depuis ce dernier depart de Boreel[5] n'ont bougé d'un poulce, que le conte d'Oxford[6] void sa commission continuée contre nous, que tachans de nous en plaindre au Roy, on trouve de l'invention à nous barrer de sa presence, qu'on sollicite S.M. de ne se mesler aucunement de la negotiation, que les marchans anglois, ayans couché leurs demandes à la raison, ont esté contraints de les reduire à une exorbitance de douze millions, que sur peine de l'indignation du Roy on leur a defendu de rien convenir en privé avec les nostres, qu'un ambassadeur d'Espagne ose se vanter ouvertement de faire mouvoir lny seul tout ce ressort. C'est l'estat auquel nous nous trouvons, pressez ou de conceder tout le premier point de la restitution selon la demande peremptoire des Angloiz, et puis tousjours demeurer en danger de nous veoir accullez de mesme sur l'un ou l'autre des articles suivans, ou de resoudre à partir. Cy dessus à la verité mes maistres se trouvent un peu bien fort en peine; souhaittons qu'il plaise à Messeigneurs les Estatz de les soulager d'une resolution directe et peremptoire, sans rien remettre à leur discretion, qui desormais confessent n'y veoir plus goutte. Par le S.r Boreel peut estre recevront ilz quelque chose de tel, qui les semondra de s'en retourner en bref.

Le viconte de Doncastre[7] ne nous faict trop mal esperer de la paix en France, et à la grande instance de l'ambassadeur de ce Roy s'y en retourne luy mesmes, pour acheminer, ce semble, une si bonne negotiation et, en suitte d'icelle, je ne sçay quelle plus estroitte convention entre ces deux couronnes, par où on estime qu'ilz ayent intention de se joindre contre les progrez d'Espagne, qui pieçà ont causé plus de jalousie en France qu'on ne pense. Ce seroit la un coup de consequence assez souhaittable, mais quelques plus judicieux s'imaginent que le retour de cet ambassadeur se procure par la France, pour amuser ceux de la religion d'apparences de traicté, tandis qu'on ne cesse de machiner contre eux à toute force’.

Sir Digby[8] vertrekt over een paar dagen; het huwelijk moet binnen drie maanden gesloten of afgesprongen zijn. Chichester[9] is ook gereed om te

1) Zie blz. 46.
2) Zie blz. 74.
3) Zie blz. 74.
4) Zonder plaats, datum en jaartal.
5) Waarschijnlijk Willem Boreel.
6) Zie blz. 72.
7) Zie blz. 62.
8) Zie blz. 72.
9) Zie blz. 78.

vertrekken en voorziet zich van 300.000 fr. De graaf van Zwartsenburgh, gezant van den Keizer[1)], wordt hier verwacht, om te onderhandelen over de teruggave van de Palts. In Spanje worden 80 schepen uitgerust, waarschijnlijk tegen ons. De aartsbisschop van Spalato[2)] heeft, door tusschenkomst van den Spaanschen gezant, wat meer vrijheid gekregen.

'Je me suis ris de ce que dans vostre derniere il vous a pleu m'advertir de la magie de Drebbel[3)], et luy ay reproché en barbe d'estre sorcier. Mais asseurez vous que, trouvant rien d'autre nature en son faict, il ne me faudra point de bride à m'en retirer. Le viel De Gheyn[4)] sera aise d'entendre que j'apporteray l'instrument de quoy il monstre cette belle peinture en brun, qui certes est un des maistre-traits de sa sorcellerie[5)]' ..... Londres, ce 17e de Mars 1622.

Vertel niets uit dezen brief aan anderen; dat zou mij in ongelegenheid kunnen brengen. - 'Les amours au voisinage sont en piece[6)], faute de convention sur le prix; je sçay tout, mais ne peux rien dire. Il y a cy joint un mot pour ces filles à Amsterdam[7)]; qu'on en vueille un peu avoir soing à cause d'une enclose qu'il y a pour le drossart Hooft, touchant certaines sienes affaires qu'il m'avoit recommandées pardecà.

Le Sr Jan Hess[8)] s'est faict anoblir par lettres de ce Roy, ou plustost ranoblir, c'est à dire, a obtenu reparation du defaut que quelques uns siens parens par la marchandise auroyent peu apporter a sa - ce dit il - autrement noble race. Qu'on n'en parle à personne, s'il vous plait.

Mon pere recevra une lettre du Sr de la Ravoire[9)] par mains du clerq du tresorier Panhuysen; je prie qu'il luy plaise d'avoir son affaire recommandée pour l'avancer ou il se pourra. Le povre homme est en besoing d'argent pour payer le seau de certain benefice d'environ 1000 flor. par an que le Roy luy a donné, ce dit il. Qu'on prenne la peine de me faire avoir responce cy dessus[10)]'.

139. P. van Leewen[11)]. (K.A.)

Wilt gij nog eens denken aan de acht paren 'beste syde hoesen van de nieuste couleuren', die gij voor mij zoudt koopen? In s'Gravenhage, den 20 Martij 1622.

1) Georg Ludwig, graaf von Schwartzenberg (1586-1646), was een bekend diplomaat in dienst van den Keizer.
2) Zie blz. 22.
3) Zie blz. 76.
4) Zie blz. 16.
5) Vgl. over dat instrument, *Autobiographie*, blz. 119, 120.
6) Zie blz. 74.
7) Nl. Anna en Tesselschade Roemers. Die briefwisseling is verloren gegaan.
8) Zie blz. 80.
9) Zie N°. 169.$^{aant.}$
10) Het is niet zeker, bij welken brief dit laatste gedeelte van het postscriptum, dat op een afzonderlijk papiertje staat, behoort.
11) N°. 139a Een briefje van 30 Maart (A.B.) heeft denzelfden inhoud.
Zie over P. van Leewen, blz. 46.

140. Aan J. Cats[1]. (K.A.)

Habes denique, mi Catsi, specimen pertinacis industriae; quantas enim inter turbas easdemque non jam forenses, sed aulicas et quidem Anglicanas, ista nobis exciderint, nisi ipsa abunde indicaverint, fama certe molestae hic admodum negotiationis testatum faciet. Itaque qui nihil hic te dignum reperturus es, amplectere, rogo, insipidum poëma[2], non mei nunc, sed tui maxime nominis gratia; quo si audaciuscule vel usum vel abusum agnoveris, amori potius quam temeritati offensam adstrue, partim vero et mutuo illi affectui erga nos tuo, de quo, ut insignem jam antea opinionem concepimus, ita quicquam in ea ut remittamus, humanitas tua non patitur. De ipso carmine verbum non addam, nisi, utcumque tandem de vita eius vel nece decreturi estis, acceptum nobis fore, ut qui gloriam hanc unam affectavimus tibi morem gerendi, qua occasione si forte quid aptius exivit neque nimis insulse in saeculi ineptias invecti sumus, jam unâ operâ de patria atque amicis commode meriti videbimur. Typographos quod attinet, iterum illud monebo, ne qua ab ortographia nostra sinantur dellectere, quo nempe maculis nostris ne illi quoque suas adspergant et bis ridiculum autorem slatuant ijs, quos ipse deridendos suscepit. Displicuisse vobis lamellam illam[3], non miror adeo quam indignor missam fuisse, ex quo eius videndae copia facta est, rudis profecto, sordidae et vestro plane conspectu indignae, non ita poemate meo, ut comiter tu quidem ivisti assertum, nisi facem tenebris nostris additam oportuit luculentiorem, quam Mattiaci vestri nunc facere videntur, dum abortus nostri deformitatem cultu suo correctum eunt[4]. Bene sit hospitibus tam humanis, tam opportune nostri misertis et nostrorum. Et sane, si quid huic etiam satyrae ejuscemodi emblematum praefigendum censuerint, non difficilem me assensorem habituri sunt[5], qui alterum hunc partum favore vestro digniorem aliquanto priori illo esse non erubescam affirmare, si tamen in causa filiorum parenti adhibendam concesseris fidem. Lond., 22° Mart. 1622.

Quas margini notas adscripsimus etiam atque etiam ut ne omittantur, rogo. Quae, si voluminis capacitas ferre nequeat, inferiori paginae subjungantur[6]; neque enim temere operam hanc quoque impendisse videri velim, sed ijs rationibus adductus[7], quas coram exponendi olim erit occasio. De picturis vestra omnino cura sit, qualemcumque tandem aptissimam existimaveritis. Meo iudicio frontem opusculi non inepte occupaverit effigies primorum parentum, ita ut conversi singuli ad sui sexus progeniem, et quem utrobique descripsimus morem vestitus[8], summa admiratione vel horrore correpti videantur.

141. Aan zijne ouders. (K.A.) *

Uwe brieven van 16 en 19 Maart heb ik ontvangen. Wij weten nog volstrekt niet, wanneer wij terugkomen. Zondag hebben de gezanten audientie gehad bij de Koning

1) Uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, 1893, blz. 182.
2) Nl. '*t Costelick Mall*, dat met dezen brief werd verzonden.
3) De prent van Van de Velde; zie blz. 87.
4) De uitgave van '*t Voor-hovt* en '*t Costelick Mall* (1622) prijkt met vier lofdichten; twee er van zijn, naar alle waarschijnlijkheid, van Cats en de beide andere zijn van Joan de Brune en I. Luyt (vgl. *Gedichten*, I, blz. 312-316).
5) Ook aan '*t Costelick Mall* is in de 1ste uitgave en in de *Otia* eene gravure toegevoegd.
6) Aan dat verzoek is voldaan; de noten zijn naast en onder den tekst geplaatst.
7) Er staat: *adductum*
8) Er staat: *vestitum*

en heden hadden wij conferentie met den Raad. Het kan nog heel lang duren, voordat alles in orde is, maar ik leer er veel door.

Digby reist weldra af en Doncaster[9] gaat naar Frankrijk, op aandringen der gedeputeerden van de kerken, die iets verwachten van zijne

9) Zie blz. 62.

bemiddeling. De Koning zendt die gedeputeerden met een koninklijk schip naar La Rochelle en geeft hun hoop op hulp. Die gezantsçhappen slokken veel op van het geld, bestemd voor het behoud van de Palts, maar men denkt, dat er nog een verdrag tot stand zal komen. De graaf van Zwartzenburgh[1] en Sir Richard Weston[2], kanselier van de schatkist, zullen elkander te Brussel daarover spreken.

'L'archevesque de Spalato[3] n'est nullement hors d'apprehension, mais bien en estat de debvoir en bref se veoir desnué de tout ce qu'il tient de benefices en ce royaume. C'est où sa vilaine avarice l'aura reduit, car on nous asseure que l'ambassadeur d'Espagne le premier l'a faict amorcer de l'esperance d'un archevesché de 12.000 ducats de revenu, en cas qu'il voulut se rejetter au giron de l'Eglise Romaine, de quoy l'ayant trouvé esbranslé jusques à s'y engager entierement, il en est allé faire l'ouverture au Roy avec protestation qu'il n'avoit jamais esté celuy qui voulust desbaucher les subjets de S.M.^{té}, mais que telle chose estoit arrivée entre luy et ledit archevesque, par où S.M. pourroit juger quelle opinion de saincteté il falloit avoir de ce prelat, etc. Voila certes un tour de passe dextrement employé ou il le falloit. J'iray encor saouler un matin ma curiosité aupres de ce brave apostat, pour luy parler aussy rondement que je fis passez deux moiz.

Ce long sejour pardeçà commence à tres-mal s'accommoder avec mon povre unique habit de satin, qui a desja beaucoup pati en carosse et à cheval, outre que les rangs des personnes que j'ay l'honneur de hanter journellement ne requerroyent guere moins que de me veoir un peu en autre appareil. Ces considerations sont pregnantes, mais d'autre costé, ce vilain mal qui afflige le cerveau par sympathie de la bourse me detient cruellement. Chez Burlamachi je suis desja debiteur de 240 fl. La lunette de Drebbel[4] en a mangé quarante, ma banqueroutte pres de 60. Le reste est volé en livres et necessitez necessaires pour moy et mon Olivier[5]. Encor ne seray-je convaincu d'avoir rien gaspillé mal à propos. Et cependant de quoy payeray-je un habit, qui pour n'estre que de taffetas - comme je le desseigne (?) - avec ses dependances montera à plus de 100 francs. Sans qu'encor lors auray-je fait aucune provision de bas, de bottes, de chappeaux, de gands, comme chascun a accoustumé de faire en ces occasions. Je parois, à la verité, tres mal aupres de toute nostre jennesse, qui se pare gagliardement, qui ne me fasche pas par vanité, mais par consideration de debvoir respectueux. Consolez moy, s'il vous pait, de quelque consultation favorable sur cette afflicton'.

Hierbij een cadeautje voor mijne zuster en de laarzen voor mijn broer. Met het tin is het nog niet in orde. Parmy tant de destourbiers encore ay-je eu soin de complaire à Cats d'un autre poëme flamen d'assez d'estendue sur un sujet qui ne vous desplaira point, ni ne sera mal à propos d'estre veu à la Haye[6]. Londres, ce 30e de Mars 1622.

Zend mijn mantel van dunne zijde, maar met nieuwe voering. Al de gezanten

1) Zie blz. 89.
2) Richard Weston, graaf van Portland (1577-1635), was zeer bevriend met den Spaanschen gezant en voor het Spaansche huwelijk.
3) Zie blz. 22.
4) Zie blz. 76.
5) Olivier was de knecht van Huygens.
6) Nl. '*t Costelick Mall.*

groeten u. Waarom schrijft Leewen niet? Ik zal de bril voor van Baerle[1] zenden.

'Je suis encore rentré en discours avec mon rabbin[2] sur le subjet de mon dessein pardeça. Il persiste en son premier advis de ce qu'on gasteroit l'affaire en la remuant premier que soyons de retour, si toutefois on ne trouvoit à propos de me laisser engagé icy, comme pour garder les affaires durant le voyage du S.r de Schoonewalle, qu'il desseigne (?) de faire au Païs bas en cet esté. Je seray fort curieux d'entendre cy dessus l'advis de mon pere. Pour vous informer au vray du succez imaginé du mariage d'Espagne, voyci copie d'un advis tres asseuré de Rome'[3].

142. Aan zijne ouders. (K.A.) *

'Ma derniere, que Jan van Steenhuysen vous doibt avoir delivrée, ne peut estre que de tres vielle date, s'estant ledit Steenhuysen mis en voyage avec le S.r Brouwer[4], un de noz deputez de la Compagnie des Indes, qui s'est voulu s'asseurer au passage d'un navire de guerre, debvant le venir prendre au Voorlandt, où entretemps il s'est trouvé arresté par la rencontre de la navire Medenblick, laquelle, venant des Indes Orientales, a esté emmenée de dehors la mer sur ces costes par certains vaisseaux de guerre du Roy, comme je ne veux doubter [que][5] le bruit commun ne vous en aye pieça porté les nouvelles. S.M.té, incontinent apres les adviz receuz, envoya nous asseurer que n'eussi[ons][5] nous estonner de cette saisie; que la charge du navire ne seroit en [aucune][5] façon diminuée ny endommagée. Messieurs du Conseil tout de mesme [nous dirent que][5] n'eussions à craindre qu'on se voullust prevaloir de cet accident à nostre .....[5] au traicté qu'avons entre mains. Mais Mess.rs les ambassadeurs, mieux advisez que de se laisser battre d'un costé et amuser de belles paroles de l'autre, trouve[rent][5] l'affaire toucher de si pres et la reputation du païs et leur honneur en particulier, qu'ilz se resoudirent de laisser aller la negotiation interrupte jusqu'à tant que reparation fust faicte de ce desordre, et tout à l'instant firent demander audience au Roy, qui la leur donna hier au matin si benigne, si favorable et avec tant de satisfaction pour le faict dernierement arrivé que, selon le bon plaisir de Sa M.té mesmes, la negotiation fut rentamée encor ce mesme jour. Seulement sommes nous apres maintenant à obtenir la depesche de l'admiral, le M. de Buckingham[6], pour le relaschement reel du navire, lequel en cet interim on nous advise miserablement estre exposé à la pince des harpyes angloises, n'ayants honte d'en voler jusques aux canons de moindre calibre, voire les outilz de cuisine, depuis qu'ilz ont fleurré qu'il s'attend ordre pour le relaschement. Voicy comme noz amiz nous menent, sans que puissions nous en ressentir autrement qu'avec

1) De van Baerle's te Amsterdam waren verwant aan de familie Huygens.
2) Waarschijnlijk is Aerssen bedoeld.
3) Het is niet zeker, bij welken brief dit postcriptum behoort.
4) Hendrik Brouwer (1581?-1643) is gouverneur-generaal van Oost-Indie geweest, bewindhebber der Oost-Indische Compagnie en in het laatst van zijn leven ook gouverneur-generaal van West-Indië.
5) Afgescheurd.
5) Afgescheurd.
5) Afgescheurd.
5) Afgescheurd.
5) Afgescheurd.
5) Afgescheurd.
6) Zie blz. 26.

un gran-mercy de la courtoisie qu'on nous faict en nous rendant la bourse qu'on nous avait coupé'.

Onze onderhandelingen zijn binnen drie maanden zeker nog niet afgeloopen. Uit Antwerpen hooren wij, dat Z.E. Hulst belegert; dat zou eene belangrijke vangst zijn.

'L'archevesque de Spalato est presque desnué de tous ses benefices. Je fus encore passé 4 ou 5 jours le veoir et le trouvay plus[1] sombre que de coustume, quoyqu'il taschast de me dissimuler son ennuy, m'asseurant qu'encores attendoit il de jour à autre le congé du Roy, pour s'acheminer vers Rome et y entreprendre sa pretendue negotiation de l'union des eglises. Sur quoy nous fusmes en long debat de plusieurs points de la religion, que je soustins estre du tout inconciliables, luy d'autre costé me descouvrant certains moyens fantasques et paradoxes, que je ne peûs jamais luy accorder. Comme sur la fin je luy touchay quelque peu des bruits qu'on seme sur ce que par des offertes de grands avantages il auroit esté porté à abandonner le bon party, il me jura et protesta plusieurs fois devant le Dieu vivant, qu'il n'y avoit jusques au moindre esgard de mondanité en son faict, ains un zele pur et simple pour le bien de la Chrestienté. Il a tant perdu de credit chez moy que ses execrations mesmes ne sont capables de me le rendre croyable. Au reste je ne manquary point de luy representer le manifeste danger du fagot où il alloit se precipiter, mais il ne voulut faire paroistre de rien apprehender en une si belle cause, le voulust on, ce dit il, *ò lesso*, *ò tosto*, me donnant des solutions tres foibles sur ce que luy objectoye de ses escrits, presches, manifestes, etc. Le compte en seroit par trop long, mais un jour les particularitez en vaudront vostre patience.'

Sommigen meenen, dat de Spaansche vloot tegen Schotland, anderen dat zij tegen Sluis is gericht. Doncaster vertrekt over een paar dagen en stelt zich iets voor van den vrede in Frarkrijk.

'Cette enclose à Monsr Dorp[2] tend pour m'informer de luy, comment Son Exc.^{ce} est à present du nombre de ses pages. Certain chevalier de grands moyens et qualité, à qui je doibs plus que n'ay vaillant à payer, pour une infinité de courtoisies que je reçoy journellement en sa maison - qui nous est voisine - a grand envie d'y mettre un sien filz cadet et m'a requis de l'y vouloir prester la main. Il a nom Sr Rob. Killigrew[3], marié à une brave honeste dame, et leur ay a tous deux beaucoup d'obligation. Dont je supplie que Mad.^{le} van Dorp vueille un peu pousser son frere à ne dilayer sa responce.'

Waarom schrijft Leewen niet? Zoo kan ik hem niet helpen.

'En ma derniere vous aurez veu la complainte de ma disette, qui croit de jour à autre et me faict desirer vostre responce. Messrs vous saluent. Tout le monde le soit de ma part et que je puisse un peu apprendre que se sera

1) Er staat: *assez plus*
2) Nl. Arend van Dorp (1599?-1652), hofmeester van den Prins.
3) Sir Robert Killigrew (1579-1633) was lid van het Lagerhuis en een kundig en smaakvol man, die echter door zijne wildheid telkens in ongelegenheid kwam. Hij was getrouwd met Mary Woodhouse, eene nicht van Bacon, die later hertrouwd is met Sir Thomas Stafford. De Killigrew's hadden 12 kinderen. Huygens genoot in hun huis, waar veel muziek gemaakt werd, veel vriendschap (vlg. *Sermones*, II, vs. 150, sqq., in *Gedichten*, VIII, blz. 207).

des effets des emplastres de la Ravoire[1], mais aussi qu'on tienne son affaire recommandée; il a grandement besoin de sa paye'. Londres, ce 8 d'Avril 1622.

Morgen gaan wij naar het tournooi van den Prins.

'Je n'escris point à Bruyninex[2] pour ne paroistre affamé ou disetteux, quoyque de vray je le soye, mais on me fera plaisir de s'enquester quelle chose ilz peuvent avoir fait pour moy. Puis d'Utrecht je desire sçavoir, s'il en est pas venu quelque mot de consolation[3]. Au reste, mon manteau d'esté me doibt estre envoyé au plus tost, raccomodé comme j'ay demandé dernierement, mais tout cecy est pour neant, car on ne me respond jamais sur ce que je presse de plus serieux'.

143. Aan zijne ouders. (K.A.) *

'Pour l'avancement de nostre besoigne il m'est force de vous chanter tousjours la mesme chanson, que selon le progrez qu'y avons fait jusqu'à present, je ne puis conclurre comment troiz autres mois nous en puissent promettre la fin. Jugez s'il vous plaist quel goust Mess.rs les ambassadeurs y doibvent prendre, notammant le S.r de Sommelsdyck, qui a tant accoustumé de depescher matiere à la françoise et avec des François, là où ces gens icy se plaisent à filer la negotiation, que je ne die pis'.

Graaf Doncaster[4] is gisteren naar Frankrijk vertrokken; moge hij slagen met zijne tusschenkomst. De gezant van den Keizer[5] wordt hier van avond verwacht; zijne komst zal niet veel uitwerken, misschien een wapenstilstand in de Palts. In Duitschland schreeuwt men om geld en hier eveneens. Laat mijn broer mij eens melden, hoe het met Sluis staat, en eens informeeren bij Bruyninx, of hunne verklaring voor mij niets heeft uitgewerkt[6]. Mijne kleeren moeten noodig in orde gebracht. Laat vader mij eens schrijven naar aanleiding van mijne particuliere zaken. Voor de boodschap van Leewen zal ik zorgen. Mijne zusters konden wel eens iets van zich laten hoorén, vooral 'Constanciken'.

'J'ay chez moy l'autre instrument de Drebbel, qui certes fait des effets admirables en peinture de reflexion dans une chambre obscure; il ne m'est possible de vous en declarer la beauté en paroles; toute peinture est morte au prix, car c'est icy la vie mesme, ou quelque chose de plus relevé, si la parole n'y manquoit. Car et la figure et le contour et les mouvements s'y recontrent naturellement et d'une façon grandement plaisante[7]. Les Degheyns[8] s'y plaisent merveilleusement, mais nostre cousin Carel[9] s'y enragera' ..... De Londres, ce 13e d'Avril 1622.

1) Zie no. 169.aant.
2) Zie blz. 63.
3) Blijkbaar was er op nieuw eene poging gedaan, om Huygens eene commanderye te bezorgen (zie blz. 36).
4) Zie blz. 62.
5) Graaf von Schwartzenberg, zie blz. 89.
6) Huygens had blijkbaar de zes gezanten, met welke hij van Januari tot April 1621 in Engeland geweest was, verzocht eene verklaring te zijnen gunste af te leggen.
7) Zie blz. 89.
8) Zie blz. 16 en 22.
9) Zeker Karel Zuerius, een zoon van Jacob Zuerius en Catharina Hoefnagel.

144. Aan zijne ouders. (K.A.) *

Er wordt maar niet voor mijne kleeren gezorgd, hoewel ik er over geschreven heb. Wij zullen hier wel den heelen zomer moeten blijven; zend mij dus eene goede stof over; de zijde hier is dun, vervalscht en duur. En zend vooral mijn mantel, nieuw gevoerd. Met dit warme weer kan ik niet steeds met dezelfde kleeren loopen als in den winter. Maak contract met den brenger van het pakje; die lui zetten dikwijls erg af.

'Que de grace on presse Mad.^{le} van Dorp pour la responce de son frere[1)], ou s'il est tardif à escrire, qu'il le vueille faire par elle; je ne sçauroy m'excuser aupres de ces honestes gens de ne leur avoir promptement servi en si pen de chose, qu'ilz ont voulu me commander'. De Londres, ...ce 23e d'Avril 1622.

145. Aan zijne moeder. (K.A.) *

Vier of vijf brieven van mij blijven onbeantwoord. Zend mij toch mijn mantel, of stof voor een nieuwen. 'Les damaz de soye sont assez en usage pardeça; s'il y en avoit quelqu'un rayé de barres au travers, cela seroit bien de mon faict, car mon dernier habit d'esté m'a faiet connoistre qu'il y a du mesnage en ces estoffes qui se peuvent rapetasser couvertement. Voyez, s'il vous plaist, quelles pierres je ne remuë point, pour me mettre chez vous en reputation de bon mesnager. Si plusieurs filles le sçavoyent, je courroye hazard d'en faire mourir d'amour au moins une douzaine'.

De heer Beauvais[2)] brengt mij den ingesloten brief en laat den heer Rivet[3)] weten, dat hij zijne brieven in uwe pakketten kan doen. De gezanten schrijven niet; zij hebben niets te berichten.

'L'archevesque de Spalato part en suitte et soubs protection de l'ambassadeur imperial; je fus devant hier luy dire adieu, grand sot de prelat et homme docte qu'il est'.

Zet juffr. van Dorp aan tot antwoorden. Londres, ce 27e d'Avril 1622.

146. Constantia Huygens[4)]. (A.B.)

Hoe grooten haest dat ick heb, soo kan ick niet late je noch dese nieuwe dyng te schryve.

1) Zie blz. 93.
2) Zie blz. 74.
3) André Rivet, geb. te Saint-Maxent, was van 1595-1620 als geestelijke verbonden aan de hofhouding van den hertog de la Trémoïlle en aan die zijner weduwe te Thouars, werd in 1620 professor te Leiden, in 1633 gouverneur van Prins Willem II en in 1646 eerste curator der nieuwe Illustre School te Breda. Hij bleef daar wonen tot zijn dood in 1651. Rivet heeft een groot aantal wetenschappelijke werken geschreven.
4) Uitgegeven door Dr. Th. Jorissen, *Constantin Huygens*, blz. 119, Noot.
Zie over Constantia Huygens, blz. 85.

Berbertie Duyck is te nacht met Trochmorton weggelooppe[1] en se hyt aller goet me; den Haeg is in roere; hy sal te middach van sen dienst geset worde; de pensionaris[2] syt, al sout hem al sen goet koste, soo sal hy make, dat hy er sen hooft late sal; denckt eens om dat ding. Gisterren nacht quaemme we same van de bruyloft van van Eyck[3] en se brocht ons tuys, en se had ons al goeien navont gesyt, soo quam se noch eens weerom en se sy, ick moet je noch eens comme cusse; ick denck, dat se ons noch eens adieu wou seggen; dats daer af. Ick bid je, vergeeft me men leellick schrift; tis door de grootte haest, en hiermede adieu[4].

Ick wou wel, dat je me en swert pluympie me wout brenge, want we synt de couleurre soo moe; de joffrou[s] treckken deur den Haeg as schutters met al de pluy[m]pies.

147. Aan zijne ouders. (K.A) *

Ik hoor nog niets van mijne kleeren en zal dus hier maar nieuwe laten maken. Den heer Burlamacchi heb ik verzocht interest te berekenen van het geld, dat ik van hem geleend heb; hij zendt de pretentie naar zijne familie te Amsterdam; wees zoo goed haar te voldoen. Mijne pachters kunnen de som niet opbrengen, maar vader zal haar wel betalen; hij gaf mij voor elk mijner reizen 100 ‘écus’ en zooveel heb ik nu nog niet uitgegeven. ‘Si toutefois on trouve à propos de ne m'alleger en rien, ains de me faire manger mon avoine propre, au nom de Dieu, s'estendent mes rentes au plus long qu'il se pourra. Le travail de ces 6 ou 7 mois d'employ m'aura peut estre conquesté quelque petit denier. Je prie desasteure touts mes amiz à disner dans la maison que j'en achepteray. Qu'ay je à me rompre la teste du lendemain? Faire du service à ma patrie et chasser la necessité seulement de ce qui m'en reviendra jamais, c'est tout le sommet et de mon avarice et de mon ambition’.

Ik ben wel eens somber gestemd, maar vecht er tegen. De heer Burlamacchi gaat met Chichester naar de Palts als betaalmeester der troepen[5]; het spijt mij, dat hij weggaat. De Londres, ce dernier d'Avril 1622.

148. Aan J. Cats[6]. (K.A.)

Nequeo non varie suspicari, Catsi amplissime, de nimis quam longo isto silentio, quo me praeter morem et amorem abiguum tenes. Quas Martio ad te dedi[7], satiram habuerunt comitem, caeteris nimirum nostris assuendam. Ab eo tempore quid illud est quod literam a te non viderim? Obsecro nunc et serio rogo, ut si amplius per publica commoda non licet, saltem certiorem facias, ecquid bonâ fide traditae fuerint illae, quas cum responso hactenus dignatus non fueris;

1) Barbara Duyck was eene dochter van Adriaan Duyck († 1620), secretaris der Staten van Holland, en zijne derde vrouw Maria van Dorp. Nicholas Throgmorton was een zoon van Sir John Throgmorton, sedert 1616 hopman in dienst der Staten. De jonge man was edelman van den Prins.
2) Anthonis Duyck († 1629) was griffier van het Hof van Holland, werd in 1620 lid van den Hoogen Raad en een jaar later raadpensionaris van Holland, welk ambt hij tot zijn dood bekleed heeft.
3) Gaspard van Eyck (zie blz. 48) huwde 24 April in den Haag Susanna de Rechter (vgl. J.H.W. Unger in *Oud-Holland*, I, 1883, blz. 272).
4) De brief heeft geen datum, maar Huygens teekende er op aan: 2 May 1622.
5) Vgl. blz. 84.
6) Uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, 1893, blz. 183.
7) N°. 140.

non diffitebor in suspicionem nos[1] offensae incidisse, a qua certe alienissimum usque animum habuisse me testor omnem humanitatem atque fidem. Vale et me ama. Raptim. 8° May, Londin., 1622.

149. Aan zijne ouders. (K.A.) *

Gelukkig, dat moeder weer beter is; het zachte weer zal haar nu veel goed doen. Chichester reist door de Nederlanden naar de Palts en wordt van Gravesend overgebracht door een oorlogsschip, dat daar ligt. Aan Burlamacchi, die met hem meegaat, heb ik een klein vat meegegeven, waarin het tin zit voor moeder, de boeken voor Hubert[2] en Dedel[3], zijden kousen voor verschillende personen, laken voor Zuerius, enz. Ik wensch niet weer zoovele boodschappen te doen en zooveel gedoe te hebben. 'J'ay plus trotté pour ces fadesses que pour aucun affaire de paix'. Met de schoenen van mijn broer ben ik nog niet klaar. En ik heb handen vol geld uitgegeven.

Als de heer Burlamacchi in den Haag komt, moogt gij hem wel vriendelijk ontvangen. De zaken hier komen niets verder; eergisteren waren wij, na 14 dagen, in den Raad. De Spanjaard zit er achter. Nu onderhandelen wij weer over de Zwarte Leeuw, een schip, dat door de Engelschen genomen is. Wij zullen nog wel vijf maanden moeten blijven, maar de waardigheid van onzen Staat lijdt er onder en wij hebben reeds te veel onwaardigs ondervonden. De vlucht van Throgmorton is droevig en schandelijk; er moest voor zoo iets eene strengere wet zijn. Londres, ce 10/1 de May 1622.

150. Moeder[4].

Breur, Vader geeft my desen brief[5] om te sluyten, soo moet ick er noch wat by setten; het is met my nu redelyck, Godt lof, maer noch niet ter degen; het hoesten en fluymen en wil niet ophouden, maer tsal eens eynden, believet Godt. - Maer hoe maeckt ghy t met u lynwaet; wil dat al wel soo lang duren, als men t u daer lang maeckt? Ick maeck hier al ander gereet tege u comste, maer hebt ghy t van doen, ick sal t u senden; ick hoop, dat ge nu al in den somerschen dos syt, en schryft by tyts wat u noodich is en tsal u gesonden worden. En hoe maeckt ghy t met Olyvier al; die sal oock wel wat van doen hebben. Ick vind goet, dat ghy hem gelt geeft op rekening van tgene men hem daernae soude moeten geven, en laet hem syn selver kleen; dat is veel beter dan dat men hem kleeren geeft; sy weten t al profytelycker aen te leggen, tensy dat me oude kleeren heeft, die hun nut syn, en die en hebt ghy geen, ten waer u oude reyskleeren, en dat ghy een somers reyskleet maeckte, of wel een winters, soo ghy t daer noch lang maecken moet. Breur, doet in alles den oirboir, al of ghy thuys waert, sonder

1) Huygens schreef: *nobis*
2) Misschien is daar A. de Huybert (zie blz. 18) mee bedoeld.
3) Zie blz. 4.
4) Het is onbekend, waar het Hs. zich bevindt; de brief is hier uitgegeven naar een afschrift van den Heer J.H.W. Unger.
5) Die brief is, evenals bijna alle andere van Christiaan Huygens aan zijn zoon, verloren gegaan.

daer veel mentie af te maecken; ten is toch geen noot veel daerom becommert te syn. Voorts syn hier al veel goey tydingen op wech, maer of sy weerom loopen sullen, en weet men niet; men sal t al haest hooren. Te Wesel souden de borgers met de Duytsche soldaten al het Spaens garnisoen doot geslagen hebben; ten Bos soude men oock mutineren, en al veel meer, dat ick sorg leugen is; het heele lant was van daeg geus, naer het seggen van die het geren soo saegen, denck ick, en hiermede scheyd ick er af, alsoo den bode nae my wacht, sooals hy seydt. Adieu, breur, adieu, weest van ons allen wel seer gegroet en Godt bevolen. Oliviers moeder doet hare soon seer groeten. Den 19den Mey 1622.

151. Maurits Huygens[1].

..... 'Du Prince Henry on n'entend rien encore, bien que tout le monde soit en alarmes et grande attente de la nouveile de quelque entreprise. Et voit on que son Exc. mesme en est impatient, et mande tout ce qui vient des quartiers de Brabant pour entendre, jusques à nostre Gilles van 't Lanternhoff[2]. Il a grande quantité de cavallerie et infanterie, et à ce qu'on dit de petards, au moins je scay que le petardier, capitaine van Picou, est avecq. Passé dimanche il sortit du chasteau de Breda justement comme la cloche sonna 3 heures du matin, et vint le soir à Mal, guerres fort loing de là, où il attendoit le reste de ses gents qui vindrent d'autres garnisons. C'est lentement marché pour une entreprise, et je ne puis m'imaginer que ce soit quelque chose de tel. Adieu'. 20 May 1622.

152. Aan zijne ouders. (K.A.) *

Alles blijft hier bij hetzelfde en, als ik niet zooveel had aan den omgang met den heer van Sommelsdyck, die altijd vriendelijk is en mij met zijn vertrouwen vereert, zou ik mij hier erg vervelen. Van Digby[3], die nu al anderhalve maand weg is en dus wel in Spanje moet zijn, heeft men nog niets gehoord; toch zou de quaestie van het huwelijk in drie maanden beslist zijn. In Frankrijk schijnt men de protestanten te willen paaien met de hoop op een verdrag. Doncaster[4], die er heen is, laat zijne vrouw overkomen; dat wijst op een langdurig verblijf. De Londres, ce 11/21 de May 1622.

De gezanten en de heer Beauvais[5] laten u groeten.

153. Aan zijne ouders. (K.A) *

Ik kom met huishoudelijke zaken aan. Laat moeder mij eenige goede hemden sturen, om onder een uitgesneden wambuis te dragen; als er een

1) Het Hs. is verloren gegaan, maar het bovenstaande fragment is uitgegeven in *De Militaire Spectator; Tijdschrift voor het Nederlandsche leger*, 2de *serie*, IV, *Te Breda*, *bij Broese en Comp.*, 1852, blz. 422.
2) De Lanternhof was een goed bij Antwerpen, dat aan de Hoefnagel's toehoorde en waaraan ook Susanna Hoefnagel deel had.
3) Zie blz. 72.
4) Zie blz. 62.
5) Zie blz. 74.

stukje oude kant aan zit, kan dat geen kwaad. Ook moet ik nieuwe halskragen hebben - de oude zijn uit de mode - met kant. Alles draagt hier kant tegenwoordig.

'D'Espagne on mande que douze navires marchandes equippées pour les Indes d'Occident et accompagnées de 6 vaisseaux de guerre, l'admiral et le viceadmiral de ces dernieres avec deux autres sont venuz à se rompre dessus les sables, par où toute la flotte s'en est retournée, sans apparence de la pouvoir reequiper qu'à de grands fraiz. J'ay fait un nouvel habit à Olivier qui est du tout *op den tits*.' Londres, ce 29e de May 1622.

154. Maurits Huygens[1].

..... 'En attendant voycy des nouvelles du Palatinat. Des Grisons en avons nous de fort bonnes, dont Leopold ou les siens ont esté eu chassés à coup de baston. Vous les aurés entendu cy devant. Apres le departement du Ducq de Brunswyck[2] sa partie a reoccupé le stift Paderborn, qu'auparavant il avoit pris; les nouvelles en sont rien aujourdhuy. C'est peu de chose. Mais non pas de la rendition de Lunen et Onna au comte van den Bergh[3]. A Lunen commandoit un lieutenant d'un capitaine van Eggels de nos gens; il l'a rendu sans coup ferir, ny d'un, ny d'autre costé. Il a esté mandé samedy par lettres expresses pour se venir presenter devant le Conseil; *nascetur ridiculus mus*[4], *scilicet* à la facon de Pythan[5], dont la cause se traine encore jusques à ceste heure. Cependant le monde se gouverne par exemples, *et hinc illae lachrymae*'[6] ..... 30 May 1622.

155. Aan zijne ouders[7]. (K.A.) *

Gelukkig, dat moeder herstellende is. De heer van Sommelsdyck heeft zich ongerust gemaakt over zijne vrouw, maar is nu gerust gesteld. Hij zou wel gaarne van deze commissie af zijn en men kan geene gissingen maken, wanneer wij zullen terugkeeren. 'Il est par trop clair dorenavant qu'on nous traine à dessein, et pour regler la suitte de plus grandes affaires que nous mesmes ne manions. Dieu vueille que ceux qui taschent à se prevaloir de nostre sejour pour le bien de leur service, ne se voyent frustrez à la fin de leurs espe-

1) Het Hs. is verloren gegaan; het bovenstaande fragment is uitgegeven in *De Militaire Spectator*, t.a.p., blz. 423.
2) Zie blz. 103. aant.
3) Graaf Hendrik van den Berg (1573-1638), één der kundigste generaals in Spaanschen dienst, is in 1632 tot de andere partij overgegaan.
4) Hor., *A.P.*, vs. 139.
5) Frederik Pythan, sergeant-majoor, die in 1610, toen Gulik door Prins Maurits was ingenomen, tot bevelhebber van de stad was benoemd, gaf haar in Januari 1622 op eervolle voorwaarden aan Spinola over. Hij is daarna in den Haag gevangen genomen, maar ten slotte vrij gesproken.
6) Hor., *Epist.*, I, 19, vs. 41.
7) Een paar zinnen van den brief zijn uitgegeven door Jonckbloet, *Gesch. der Nederl. Letterk.*, IV, 1890, blz. 90, Noot.

rances, au prejudice de l'un et l'autre estat. Nous souffrons, tant y a, des indignitez tres indignes, sans que presques on vueille faire semblant que meritions la consideration de bons amiz, qui cependant ne sçaurions jamais perdre celle de voisins, que nous a donnée la nature, avec un lien tres estroit d'interestz reciproques. Il nous a presques fait mal d'entendre qu'on se soit donné la peine et la despense de regaler le S.r de Chichester[1]; il n'a jamais parlé mot à nous sur son partement, mais bien nous a importunez pour certain navire de guerre, qui lors se trouvant dans la riviere, de pure courtoisie luy fut accordé pour son passage. Voyla donc devoirs sur devoirs, sans que jamais puissiez vous vous imaginer qu'ici on en vueille toucher le moindre mot de remerciment; tant s'en fault qu'on entende à nous obliger d'aucune courtoisie pareille. Je pourroye m'expliquer par des exemples qui vous secoueroyent le coeur, mais il n'en faut pas tant de loing, pour vous faire croire que les Angloiz sont Angloiz tousjours, tels que jadis mon pere les a cogneuz du temps de leurs insolences au Païs bas. Les nouvelles de France vous auront bien autant contristez que nous; si Dieu n'y pourveoit miraculeusement, à nostre advis, ces affaires sont ruïnées à faict. Cette ville fourmille de refugez de ce royaume.

Throgmorton[2] est venu trouver Mess.rs les ambassadeurs, ayant auparavant employé l'intercession de Mons.r le comte de Leicester[3], à ce qu'ilz voulussent le favoriser de lettres aux Estatz et son Ex.ce, mais ilz s'en sont excusez sur des raisons qu'il a approuvées. Du Roy il obtiendra ce qu'il trouvera à propos pour adoucir les plus offensez[4]. L'histoire de son eschappade est estrange; il m'en a fait rire mon saoul. Nous avions attendu que nous eussiez donné la nouvelle de l'arrivée de nostre dame de Scherpenheuvel[5] à la Haye, car cela nous a esté confirmé par diverses fois.....

Asteure que le Voorhout est en fueille, il seroit fort à propos que mes vers y fussent; Cats n'attend rien que les tailles douces, pour tout mettre en lumiere à la fois; mon frere vous dira ce que par cy devant je luy en ay mandé. Je me ris de la difficulté qu'on trouve en mes compositions; jamais je n'affecte l'obscurité, mais des paroles inusitées et ensemble energetiques, si que mon lecteur, s'amusant à penetrer ma conception, ne se trouve frustré de son attente. Sans cette diligence c'est chose grandement fade que la rime, qui desormais passe par la cervelle des plus escervelez.'

Zend mij toe, wat Grotius juist heeft uitgegeven[6], en hemden en

1) Zie blz. 78.
2) Zie blz. 96.
3) Robert Sidney (1563-1626), graaf van Leicester, heeft hofbetrekkingen bekleed en is ook in dienst der Staten geweest, o.a. gouverneur van Vlissingen.
4) Den 23sten Mei, o.s., richtte de Koning een brief aan de Staten van Holland met het verzoek, dat de procureur generaal Throgmorton niet verder zou vervolgen. De Staten besloten echter, 'dat men die saecke daer sal laten, sonder den cours van Justitie te verhinderen'. (*Resol. Holl.* van 30 Juli 1622).

   In 1624 is alles terecht gekomen; den 30sten Oct. van dat jaar is het paartje getrouwd. Maar Throgmorton is heel spoedig gestorven, want een half jaar daarna trouwde Barbara Duyck met Dudley Carleton.
5) Waarschijnlijk een bijnaam van Berbertie Duyck (zie blz. 96).
6) Zeker zijn boek *Apologeticus eorum qui Hollandiae*, *West-frisiae et vicinis quibusdam nationibus ex legibus praefuerunt ante mutationen quae evenit anno* 1618, Parijs, 1622. Er zag ook eene vertaling het licht, met den titel: *Verantwoordingh*, enz.

linnen met kant; gij moest eens zien, hoe kostbaar mijne makkers gekleed zijn! Ce 8e de Juin 1622.

Hoe is het met de zaak van la Ravoire? De heer Beauvais laat allen groeten.

156. Maurits Huygens[1]. (A.B.)

Je m'en voy preparer celle cy pour la premiere occasion a venir, et devant qu'elle vous viendra en main, vous serés des longtemps, si non des a ceste heure, imbu de la continuation des bonnes nouvelles du Palatinat. Touttefois puisque par vostre derniere du 29e May que nous avons receu avant hier, 6e Juing, vous dittes que les Seign.rs ambassadeurs et le S.r leur secretaire ont volontiers quelque chose de bonne main, voycy comme je les ay veu de la main de Bilderbeke[2] mesmes, ou a peu pres. Que la ville de Hagenauw, ayant esté delivrée de siege, l'archiduc Leopold et ses trouppes auroit tellement esté mis en routte, que ce luy a esté beaucoup de sauver sa propre personne en trajectant le Rhin par un petit bateau, et de si pres poursuivy, qu'il ne s'en falust point l'espace d'un quart de lieue qu'il ne fust fricassé. Qu'apres 6 cornettes de cavalerie du service de l'Empereur se seroyent trouvé en un boscage pres de la ville de Strasburgh, ou apres avoir sejourné 3 jours sans pain ne manger, ils auroyent faict presenter leur service au magistrat de la ville, qui les ayant refusé, s'excusant de n'avoir affaire de cavalerie, le colonel Obertraut de bonne fortune se trouvant la, les seroit allé trouver, et apres une petite capitulation les auroit receus au service du Roy de Boheme, son maistre. Qu'un duc de Saxe, aussy du service de l'Empereur, en ayant entendu le bruict, seroit venu en toute haste les semondre de leur devoir, et les induire de demeurer au service de leur maistre et du sien. Et ledit Obertraut en estant adverty, auroit envoyé un sien cousin qui, estant sorty avecq quelques gents, vous auroit attacqué mon duc de Saxe, luy troisiesme avecq deux autres cavaliers, et apres les avoir desarmé, les auroyent mené prisonniers a Hagenauw. Lesdits 6 cornettes auroyent declaré n'avoir esté payés en l'espace d'une ronde année d'une seule dute. Et que des autres regiments seroyent a la veille de suivre leur trace. Si tout cecy n'est vray - on croit assés fermement qu'ouy - au moins c'est un beau conte, et prou de petites particularités pour agencer un specieux mensonge.

Je me fasche de vostre part de l'indiscretion et *plattecheyt* de ces Mess.rs les editeurs de vos poësies. Je ne suis point assés sage pour vous conseiller; touttefois puisque la pierre en est jettée, il me semble qu'il n'y auroit pas meilleur moyen d'en eviter le coup, que de leur faire mettre tout en suitte et ensemble avecq cest autre en lumiere, mais sur leur nom, ou au moins soubs une preface qui fist veoir qu'il ne vint pas de vous, voire qu'il fust faict en vostre absence. Touchant *communem formulam*: *hortatu amicorum*. Vous scavés que passé des années je le vous ay conseillé; *et si nunc vis*, *rogo et hortor*.

1) Een paar zinnen van den brief zijn uitgegeven door Dr. Th. Jorissen, *Constantin Huygens*, blz. 110.

2) H. van Bilderbeeck was reeds in de eerste jaren der 17de eeuw agent der Staten-Generaal te Keulen en is dat vele jaren gebleven. Hij leefde nog in 1640.

Il y a 2 ou 3 jours que je commençay celle cy; aujourd'huy c'est le 10e. Avant hier les chevaux du Prince Henry partirent; il est party luy aujourd'huy a 6 ou 7 heures; le rendevous est a Emmerich, et selon touttes apparences Son Ex.ce sera peu de jours a le suivre. On dit que tout nostre college pourroit bien aller a l'armée, et puis voila de la besoigne taillée pour moy[1]. Je n'y ay pas tant de loisir qu'autresfois pour diverses considerations. S'il n'y va que de deputés des 2 colleges, je suis tout resolu - mais qu'*il S.r Padre* le trouve bon - si d'avanture on se voulust servir de moy, de m'en excuser. Je fais plus de proffit icy en toutte façon, *qualitate et quantitate*, et a moins de peine, et peut estre autant de gré.

Il court un bruict pardeça, et le monde le veult croire, de bonne quantité de soldats anglois, qui pour avoir esté trompés, leur levée ayant esté faicte sur le nom des Estats du Pays bas, et en effet pour le service du Roy d'Espaigne, se seroyent afranchy de leur service, et faict le diable a 4000 parmy leurs officiers. Nous en attendons la verité par vos prochaines. Je sors a ceste heure de la secretairie pour fermer cellecy, parce que Mr. Willem de l'ambassadeur me dit qu'il la luy fault avoir devant midy pour l'envoyer par voye de Zelande. Adieu.

Achevé d'escrire le 11e Juing sur les onze heures avant midy[2].

157. Aan zijne ouders. (K.A.) *

Kapitein Heydon[3], die met zijne familie altijd zoo vriendelijk voor mij is, komt in den Haag; laat hij in uw huis alle mogelijke welwillendheid ondervinden. Er komt hier eenig licht in onze zaken; de kooplieden van beide rijken hebben de quaestie ter hand genomen, die door de tusschenkomst van onze gezanten en van den Raad zoo langen tijd in beslag heeft genomen. Nu is er eene kleine kans, dat wij er met 6 of 7 weken af zijn. Londres, ce 2/12 de Juin, Dimanche, 1622.

158. Aan zijne ouders. (K.A.) *

Moeder moet voortmaken met de commissies, ‘car la negotiation de noz marchands promet quelque plus d'avancement d'affaires que n'avions osé imaginer; toutefois ilz se heurtent et accrochent assez souvent, qui m'emporte parfois autant de courage que j'en avoye conceu, et me tient en ambiguïté de ce que je doibs juger du succez; au moins les 4, 5 ou 6 sepmaines nous delivreront, s'il plaist à Dieu. La venue de P. Boelen[4] me tarde pour mes

1) Maurits Huygens kreeg den 1sten Nov. 1617 eene betrekking aan de secretarie van den Raad van State (vgl. *Dagboek*, blz. 9) en is 9 Januari 1624 tot secretaris benoemd in plaats van zijn vader (t.a.p., blz. 10).

2) Huygens teekende op de brief aan: R(ecepi) 17o Junij 1622.

3) Zie blz. 34.

4) Zie blz. 13.

chemises et fraises. J'ay peu d'obligation aux demoiselles qui se meslent de la façon de mes chemises, et m'est advis qu'un chacun devroit se soucier de la sienne.' - Er is geen nieuws; wel loopen er slechte geruchten uit Brabant over eene nederlaag van den Koning van Boheme. Burlamacchi weet van de zaak des Konings niet veel goeds te vertellen. Londres, ce 13/23 Juin 1622.

'Je m'estonne de ce que je ne reçoy aucune responce de ces poëtes d'Amsterdam[1]'. - Sir Rob. Killigrew[2] verwondert zich, dat hij geen antwoord krijgt van de Koningin van Boheme en van den heer Carleton. Laat mijn broeder den ingesloten brief van Killigrew aan de Koningin overhandigen. Hij is een verdienstelijk man en ik heb veel aan hem te danken.

159. Aan zijne ouders. (K.A.) *

In eene maand heb ik geen brief gekregen en moeder moet voortmaken met hare commissies, anders zijn wij nog weg.

'Les marchants de part et d'autre ont assez heureusement reglé partie de leurs differens, sans l'intervention de leurs juges; à cette heure icy ilz se trouvent accrochez sur certaine difficulté qui pourroit bien nous ramener au Conseil, où il ne faut attendre que de l'embargo plus que ne porte l'affaire mesmes. Car ne doubtez point qu'il n'y ait des esprits pardeça qui se chagrinent de la seule apparence de noz bonnes intelligences avec ces couronnes. Pour cet effet devant hier fut presenté au Roy par environ quatre cens participants de la Compagnie des Indes certaine requeste tres-injurieuse et calomnieuse, par laquelle en termes aspres et generaulx donnants à connoistre la pretenduë calamité en laquelle leur Compagnie a esté reduitte par la cruauté, inhumanité, barbarie, infidelité, etc. des Hollandoiz, ilz supplient S.M. que de son authorité luy plaise d'y pourveoir à ce que satisfaction sans delay leur soit faicte des dommages et outrages soufferts de cette nation, qui n'est point amie de Cesar, ny ne souhaitte bien à sa Sion. Vous ne sçauriez juger non plus que nous, à quoy butte cette venuë, à l'heure mesmes que parties se trouvent aux plus apparents termes d'accord; bien est vray qu'ilz en sont en dissension entre eux, car leur gouverneur et quelques principaux administrateurs ont refusé de signer ce libelle; mais estonnez vous qu'un sage Roy patiente à ces desordres.

Le S.r de Soubize[3] presse tout ce qu'il peut à la poursuitte du secours d'hommes et navires tant necessaire pour le restablissement de leurs extremitez, mais on l'advise de temporiser jusques à ce que M. de Doncaster[4] revienne, c'est à dire, *dum defluat amnis*[5]. Miserable donques quiconque

1) Den 15den Mei had Huygens een gedicht gericht aan Anna en Tesselschade Roemers en aan Hooft (vgl. *Gedichten*, I, blz. 259).
2) Zie blz. 93.
3) Benjamin de Rohan (1583-1642), S.r de Soubise, was militair en heeft tegen Lodewijk XIII gestreden. Later is hij uitgeweken en te Londen gestorven.
4) Zie blz. 62.
5) Hor., *Epist.*, I, 2, vs. 42.

aant. a besoing de venir cercher du feu dans ces cendres tant froides. Au Palatinat on tient que le Duc de Br[unswick][1] se soit joint, au moins aye passé le Maine et soit apres à y coucher un pont fort à son avantage; si ne laisseon juger pardecà que les affaires du Roy ont besoin d'accord. A Bruxelles la negotiation se poussé, mais *ad agio*, et par ainsy *Sagunthum perit*.' De Londres, ce 18/28 Juin 1622.

Het is vreemd, dat de heer Carleton noch mij, noch den heer Killegrew antwoordt.

160. Aan zijne ouders. (K.A.) *

Ik krijg maar geene brieven. In het laatste pakket, door den boodschapper van den heer Carleton gebracht, zat voor iedereen een brief, behalve voor mij. Moeder moet zich haasten met hare boodschappen.

'Nos marchands peut estre auroyent ja terminé leur faict, sans que les Angloiz attendissent les lettres que noz derniers vaisseaux leur auront portées des Indes, tant sont ilz arriere-pensants en toutes leurs negotiations. Ainsi peut estre ce mois nous mettra hors d'Egypte, qui sera, je pense, le 8e qu'aurons trainé cette charüe.'

Laat de heer Carleton toch antwoorden op mijn brief en op dien van den heer Rob. Killigrew, of antwoord verschaffen van de Koningin op den brief van den laatstgenoemden. En haste de Londres, ce 3e de Juillet, Dimanche, 1622, stile nouveau.

161. C. van Aerssen[2]. (A.B.)

Ik heb u niet eerder kunnen schrijven, omdat ik door een val van het paard mijn rechter schouder bezeerd heb. Het was mij zeer aangenaam iets van u te hooren. De Sedan, ce 4 de Juillet 1622.

162. Chr. Suriano[3]. (B.M.)

De edelman, die u dezen brief brengt, zal u in mijn naam de hand kussen. Ik zou mij gelukkig achten, als ik eens de gelegenheid had u van dienst te zijn. Wilt gij den heer Aerssen van mij groeten? Dall' Haga, li VI Juglio 1622.

1) Christiaan van Brunswijk, jongere broeder van den regeerenden Hertog Frederik Ulrich, was toen ritmeester in dienst der Staten, wierf zonder eenig geld te bezitten troepen, die hem gaarne volgden, omdat hij zoo bemind was, viel daarmede eerst in Westphalen en drong toen door tot Frankfort, met het doel om in de Palts voor den Koning van Boheme te strijden, maar werd verslagen.
2) Zie over Cornelis van Aerssen, den zoon van François, blz. 46.
3) Zie blz. 46.

163. Maurits Huygens[1].

..... ‘Du publicq vous scaurés desja que, n'estant possible que ces 2 grandes armées, dont j'ay dict en ma derniere, eussent plus longtemps de quoy s'entretenir si pres l'une de l'autre, et longtemps en un mesme quartier, le Roy[2], apres avoir pourvu selon ses moyens à ses garnisons, et laissé le Furst Christian sur la place, a pris la routte de Elsats. A ceste heure dict on qu'il est passé Strasbourg pour aller en Bavieres. Autres disent en Boheme; *non credo*. Ce matin à 6 heures mon maistre me venant voir - j'apprends l'Anglois - me dict avoir tout à l'heure entendu d'un lacquay de la Reine que hier au soir il est venu des lettres de Mons.r Veer[3] à la Reine, qui tiennent que luy ou Obertraut, ou luy et Obertraut auroyent battu l'ennemy, pensant passer le Neccar, pour s'avancer vers Heidelbergh, et defaict 4000. Depuis je l'ay ouy confirmer de bonne main. - Vostre P.C. Hooft a un sot de frere[4], grand Arminien, qui venant de France et estant prié a disner de nostre commandant Calcar à Lillo, s'est avancé de parler mal de ce nostre gouvernement, et de plus refusant de boire la santé de son Exc., dict plus volontiers vouloir boire celle du bourreau de Harlem et plusieurs autres vilainies. Calcar l'a arresté et envoyé à ses *Betaelsheeren* en Zelande, qui ont trouvé sur luy diverses lettres d'Utenbogaert[5], de Grotius et Stoutenburg[6] en chiffre, etc. Enfin le pretexte de la folie luy a servi d'excuse, et l'ont ils laissé aller avecq bonne reprimande, trop indulgemment. - Son Exc. est party avant hier, a dormy hier soir *opt huys te Hemert*, et tout le monde le veult avoir à force *voor den Bosch*; je croy qu'il y va, mais rien que pour veoir les fortifications des nouveaux forts que nous y faisons, car pour un siege, *non venit in me*; le morceau n'est pas si tendre.’ ..... Vendredy, de la secretairie, 15 Juillet 1622.

164. Aan zijn vader. (K.A.)*

Par les dernieres de ma mere j'apprins que le monde avoit commencé à s'alarmer de certain bruit de ma chevalerie, et ne jugeray pour lors à propos de rien respondre la dessus, veu que de faict il n'en estoit rien, et ne puis m'imaginer que c'est qui en peut avoir donné occasion. A cet heure cy que cette fable est jouée jusques à peu près du *Plaudite*, j'ay pensé ne vous en devoir cacher l'evenement, en esgard specialement que le S.r Cecill[7], qui sera le porteur de cette soubz le pacquet de mes maistres, y a esté un des principaux acteurs; dont seroit ce chose peu compatible avec la courtoisie et gratitude de ceux qui m'appartiennent, qu'il n'en receust les remerciemens meritez et convenables; il me dit que certain affaire se luy presente, auquel il aura besoin de la faveur de vostre entremise; je vous prie donc qu'il puisse ressentir, qu'en cas de bon office on ne reçoit rien pour rien chez nous. Je me dispense, jusques au retour, de vous rendre compte de ce procedé; le dit S.r Cecill vous informera particulierement des motifs sur lesquels le S.r de

1) Het Hs. is verloren gegaan; het bovenstaande fragment is uitgegeven in *De Militaire Spectator*, ... 2de *serie*, IV, 1852, blz. 423.
2) Nl. de Koning van Boheme, die trachtte zich weer in het bezit te stellen van de Palts.
3) Zie blz. 84.
4) Als dit waarlijk een broer van den drost was, moet het Hendrik Hooft zijn, die in 1621 te Orleans in de rechten promoveerde en van wien een paar gedichten bekend zijn.
5) Zie blz. 42.
6) Willem van Oldenbarnevelt.
7) Zie blz. 23.

Sommelsdijck luy a faict fonder cette instance aupres du marquis de Buckingam[1)] et autres, qu'on a jugé y devoir employer. J'adjousteray bien, qu'à la premiere ouverture de l'affaire envers un des grands, quoyque bien affectionné, nous fumes rebutez par des considerations que le peu de courage d'iceluy faisoit alleguer sur la qualité de ma charge en l'ambassade, où mesmes quelqu'un des ambassadeurs avoit encor à recevoir le mesme honneur, item de la consequence que cela donneroit aux secretaires d'autres ambassades, etc., mais incontinent le zele que le S.r de Sommelsdyck y a apporté des le commencement - comme qui m'en a esté le premier moteur et autheur, sans que jamais je luy en eusse touché le moindre mot - luy fit trouver des expediens plus apparents et des instruments plus peremptoires, comme sont ceux que je viens de nommer; par la conduitte d'iceux l'affaire est presentement conduitte à ce point que de jour en jour j'en attends la patente scellée et signée; sur quoy noterez, s'il vous plaist, que m'ayant esté offert le choiz, ou de l'accollade par la main du Roy, ou de la patente, par advis de ce mien directeur *per omnes casus*, je me suis premierement fait asseurer de cettecy, pour par apres, l'occurrence le portant, choisir quelque occasion propre pour la ceremonie exterieure, quoyque, à l'exemple de plusieurs autres meilleurs que moy, je pourroye me passer et me passeray peut estre de cette fanfarre, sans laquelle la chose ne laisse d'estre ce qu'elle est[2)]. Car d'ailleurs j'ay besoin de ne beaucoup remuer par consideration du troisiesme de mes maistres, le gros homme de Zelande que sçavez[3)]. Il y a longtemps qu'il est venu corner aux oreilles du S.r de Sommeldyck que n'ayant à recevoir cette qualité au partir, il n'entendoit d'y souffrir aucun esgal de la suitte, et semblables discours pour le sonder; mais l'autre a tousjours trouvé moyen de s'en defaire froidement, pour ne me veoir frustré de ce qu'il juge si important à la suitte de mes avancements plus apparents. Je perdroye du temps à vous semondre de luy en voulloir faire une bonne longue lettre *in genere demonstrativo*, car considerant ce tesmoignage si exprès, au delà de tant d'autres, de son affection envers moy, je m'asseure que n'y voudrez rien negliger, veu mesmes qu'outre le contentement que luy en donnerez, vous recevrez celuy par sa response de l'entendre glosser sur les avantages que je doibs esperer de ce lustre personnel. L'Eternel soit loué de tout et le fasse redonder à la gloire de son nom, l'advancement du bien de ma patrie, et le salut de mon ame, laquelle, je vous proteste n'avoir en cecy esté chatouïllée d'une folle vanité, qui fust capable de l'enfler de ses propres mouvements, mais s'y estre laissé mener par tel qui, apres une suitte d'avancements si heureuse et signalée, à bon droit se doibt presumer d'entendre quelles sont les marches les plus avantageuses *à quel colmo d'honore virtuoso*, où une ambition irreprochable nous meine. Pour conclurre ce narré, que j'auray moyen de vous deduire un jour en destail,

1) Zie blz. 27.

2) Den 22sten October teekende Huygens in zijn *Dagboek* aan: 'diploma equestre', en den 27sten 'l'Accollade'. Beide dingen, waarover hij hier spreekt, zijn hem dus ten deel gevallen. De Koning sloeg hem tot ridder toen hij tot hem gezonden was naar Royston, om te klagen over den langzamen gang der onderhandelingen (Vgl. *Sermones*, II, vs. 82, vlgg., in *Gedichten*, VIII, blz. 205.).

3) Hendrik van Tuyll van Serooskerken († 1627), heer van Stavenisse, was één der drie leden van het gezantschap. In 1625 werd hij lid van den Raad van State.

Dieu aidant, je vous doibs aviser pour le respect des inconvenients de jalousie et autres surnommez, qu'il sera bon de ne rien esclatter de tout cecy hors de chez nous, premier que le pot se descouvre soy mesmes, ou que j'en baille un autre advertissement.

Pour nostre negotiation je ne veoy point qu'en Aougst encore nous puissiez vous attendre, qui certes est une pitié pour d'aucuns; en mon particulier peut estre n'en doibs je estre plaint; d'autres voudroyent payer l'argent que j'y auray desservi pour tant s'exercer *in tam splendida palaestra*. Londres, ce 25e Juill. 1622.

165. Aan J. Cats[1]. (L.B.)

Quid si autem Antverpiensis ille sculptor[2] non desinat morarum unquam, quid censes de Tempe nostris ac satyra statuendum, amplissime Catsi, nempe ut lucem nisi exoleta non videant? Absit sane et, nisi quid secus te moveat, vel unius Matris gratiâ - quae partus hosce cum muliebri, tum materno affectu, id est bis avide expectat - unum aut alterum exemplar Hagam dimittatur. Vides anni tempestatem, et quam illa praeter caeteris his lusibus apta; itaque si commodum est, quaeso ne saltem domus nostra longiore morâ detineatur; solet expectatio mirificas opiniones de rebus diu negatis ingerere; idem ne hic accidat, tua, si placet, cura erit, qui potissimum nosti, quam illud damno et pudori nostro cessurum sit. Vale, vir clarissime, et statim ubi in Hollandiam redierimus - quod intra mensem non ausim polliceri - caetera nostra fac typographi expectent, quandoquidem ita carum habituri videmini, benigni rerum nostrarum aestimatores. Lond., 28° Julij 1622.

166. Aan Chr. Suriano. (K.A.)

Door bemiddeling van Sr Angelo Trin heb ik uw brief ontvangen. Ik heb tot mijn spijt nog geene gelegenheid gehad, u mijne toewijding te toonen. 28° Luglio 1622.

167. Maurits Huygens[3].

..... ‘Nostre ville de Bergues sur le Zoom est assiegée[4], et vous en aurés desja le bruict. Courage, il y trouvera à mordre. Elle est bien pourvue et se pourvoit de jour [à] aultre de grand force de vivres et ammunitions, et de grande garnison; pour celle cy, je pense qu'il y peust estre à ceste heure environ les 5000 hommes. Famars[5] y est dedans, outre le

1) Uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, 1893, blz. 184.
2) Toen de prent van Van de Velde voor *'t Voor-hovt* was afgekeurd (zie blz. 87), werd aan een Antwerpsch graveur de opdracht gegeven. Waarschijnlijk was het J. Gelle, wiens naam op de prenten voorkomt. De beide teekeningen voor de gravures in *Voor-hovt* en *Costelick Mall* zijn gemaakt door Adriaen van de Venne, die ook vele werken van Cats geïllustreerd heeft.
3) Het Hs. is verloren gegaan; het bovenstaande fragment is uitgegeven in *De Militaire Spectator*, t.a.p., blz. 424.
4) In de laatste dagen van Juli kwam Spinola voor de stad.
5) Er waren verschillende officieren van dien naam in het leger.

gouverneur Ryhove[1], les ritmaistres Brochem[2], van der Wel[3], colonel Hendersson[4], etc., touts tres braves gents, si nous en avons. Les dernieres nouvelles - nous en recevons tous les jours - portoyent que l'ennemy preparoit ses batteries en divers endroicts. A ceste heure le monde crie d'une fameuse sortie des assiegés avecq perte de 4 à 500 hommes, du costé de l'ennemy mille; je n'en croy rien; on en ment terriblement. Pour tout le premier il vous est allé attacquer Steenbergen, et comme fortification fort foible, et sans aucun canon, l'a emportée en fort peu de temps. Aussi est ce fort peu de chose, et point hors de nostre compte. Le fils de Meurskens, *vulgo: bonne mine*, enseigne du commandeur de la place Borrewater, y est tiré d'un coup de mousquet à travers la teste, s'estant avancé trop pour tirer d'une sienne longue harquebuse, et à ce qu'on dict trop paré par son grand pennache blancq. Et personne que luy seul; c'est dommage. - Ce siege nous donne la besoigne un peu bien dure, plus que de coustume. Demain nos Seig.rs deputez s'en vont à l'armée; ils ne sont que 4, pour reparation du beau mesnage de jadis, et que des Estats Generaux, *buon perme* (?).

Son Exc. est à Emmerick, nostre armée *by den* Elterenbergh, outre la partie qu'en a le Prince Henry *by* Griet. Du commencement le monde crioit fort que son Exc. descendoit pour Bergues, qu'il estoit à Dort, qu'il seroit bientost icy; il n'a guarde de bouger si tost et sans plus de necessité. Si l'ennemy a envie de s'opiniastrer, je nous voy le modelle d'un Ostende tout basty. Je suis bien ayse d'y avoir esté depuis si peu, pour avoir la memoire encore toute fresche de la situation, etc. Un grand et bel ouvrage *in 't bosch*, un *horenwerck*, estoit parachevé, et *tantum non opgenomen*, comme le lendemain on les appercevoit. - Tilly, dict on, a quitté Heidelbergh, et est à la suite du Roy de Boheme, qui a pris la route de Bavieres, où il n'aura faute de rien moins que de manger, etc. De Cordua est encore devant Heidelbergh; j'espere qu'il s'y lassera' .....[5].

168. P. de la Ravoire[6]. (K.A.)

'Martin le Maistre avançant icy devant Mess.rs les Estats d'Holande m'avoir envoyé il y a envyron un moys certaines lettres d'eschange pour recepvoir la somme de 25

1) Louis de la Kéthulle, heer van Ryhove, was gouverneur van Bergen op Zoom.
2) Willem van de Rijt, heer van Broechem, werd 3 Sept. 1600 ritmeester, is later kolonel en drost van Bergen op Zoom geweest en in 1629 gedurenden korten tijd drost van 's-Hertogenbosch. Hij nam deel aan verschillende veldtochten van Frederik Hendrik en leefde nog in 1647.
3) Lambert van der Well was reeds in de eerste jaren der 17de eeuw ritmeester.
4) Zie op 24 Aug. 1622.
5) Zonder plaats, datum of jaar, maar Huygens teekende op den brief aan: R. 7 Aug. 1622.
6) Er zijn twee brieven van denzelfden inhoud en datum.
Paul de la Ravoire, geboren in Savoie, was monnik geweest in het klooster der Karthuisers te St. Germain des Prés, maar had den generaal dier orde, Don Bruno d'Affringnes, in een geschrift van allerlei dingen beschuldigd. Hij werd 17 Mei 1617 door een vonnis van de Cour du Parlement te Parijs getroffen, maar week uit naar de Nederlanden. Twee Karthuisers werden hem nagezonden en ook hier te lande werd het eene rechtszaak, terwijl beide partijen zich telkens tot de Staten van Holland richtten. (Zie *Resol. Holl.* op 27 Oct. en 19 Dec. 1617, 17 en 27 Jan. 1618). De Staten maakten er in 1618 een einde aan, door op 15 Febr. te besluiten, dat aan la Ravoire de hem toegezegde ondersteuning voor 1618 en 1619 zou worden verstrekt, 'mits aennemen sal daermede uyt dese Landen te vertrecken, ende binnen de voorsz. twee jaren haer Ed. Mog. niet meer moeyelick te vallen'. La Ravoire, die intusschen een paar brochures had uitgegeven (vgl. Meulman, N°. 1623, en Tiele, N°. 1345), ging naar Engeland en werd hofmeester bij Marcantonio de Dominis (vgl. blz. 22). In 1622 is hij gestorven (vgl. Baron F. de Schickler, *Les églises du refuge en Angleterre*, Paris, I, 1892, blz. 387, Noot).

℔b sterlines au contoir de Mons.r Burlemaqui, faict que je ne puis[7] retirer de ses mains pareille somme qu'au prealable je ne

7) Er staat: *puius*

luy rende les susdites lettres.' Nu zijn die brieven mij onder uw adres toegezonden; wilt gij dus dat pakje zenden aan het adres van uw vader? Groet den heer Aerssen van mij. De L'Haye, ce 7 d'Aoust 1622.

169. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Ce sera ici la response sur voz dernieres du 26e de Juillet, qui ne me furent rendues que Dimanche passé, 7e du present. S'il plaisoit à mon pere de se donner parfois le loisir d'ainsy un peu me particulariser les nouvelles de noz guerres pardelà, comme en ses dernieres, ou bien d'en bailler la charge à mon frere, qui a accoustumé de remplir beaucoup de papier de peu de paroles, ce seroit m'honerer d'une faveur singuliere. Les vents contraires par trop longtemps aiguisent nostre impatience et souvent sommes nous aises de nous contenter de ce que les postes d'Anvers nous portent d'alarmes, infectez pour la pluspart de l'air de la province. Les copies des lettres du Conte de Barlaymont[1)] au Marquis Spinola, interceptées par noz gens, nous avoyent faict esperer que l'armée passagiere du Conte de Mansfeld[2)] se trouveroit desormais sur les confins de Lutzenburgh et Liege, selon les apprehensions que ledit gouverneur de Luxembourg en avoit donné au marquis par ces mesmes advertences, adjoustant qu'il croyoit fermement que le dessein estoit de divertir et escarter les armées de l'Infante, pour le soulagement des Hollandoiz, mais les derniers adviz destournent noz speculations vers la France, où sommes asseurez que ledit cavallier se trouve à present environ Vitry en Champagne. Le Viconte de Doncaster, revenu depuis peu, rapporte que le seul bruict de sa routte par Lorraine avoit tant engendré d'estonnement dans Paris, qu'à toutes heures on y attendoit le Roy, qui hormais y est arrivé, assez, ce semble, en peine, quelle espaule prester à ce nouveau fardeau. Desja M. de Bouillon y a envoyé 10 pieces de canon et autres assistences soubs la conduitte de son filz[3)], accompagné de force brave noblesse; considerations qui peut estre suffiront à trouver lieu pour les apparences d'un bon accord dans le coeur d'un jeune Roy, forcené, ou certes malmené au possible. Les cruautez que le Sr Doncaster tesmoigne s'exercer journellement sur ces povres persecutez, sont si barbares, au delà de ce que jamais les Espagnolz perpetrerent aux Indes, que peut estre un jour la posterité refusera sa croyance à ce que les histoires en diront. Le Sr de Soubize[4)] n'est encores parti, detenu par l'esperance d'autant obtenir pour le faict des finances qu'on luy en a ottroyé pour celuy des hommes, mais il y a trop à dire que ce

1) Graaf Floris van Berlaymont († 1626) was in dienst der Aartshertogen.
2) Graaf Ernst van Mansfeld (1580-1626), de bekende krijgsman, stond eerst in dienst van den Keizer, maar sedert 1610 aan de andere zijde.
3) Henri de la Tour d'Auvergne (1555-1623), hertog van Bouillon, was in tweede huwelijk getrouwd met Elisabeth van Nassau, eene dochter van Willem van Oranje en Charlotte van Bourbon.

   Zijn zoon Frédéric Maurice (1605-1652) heeft jaren lang onder Frederik Hendrik gediend en is o.a. gouverneur geweest van Maastricht. Later is hij in conflict gekomen met Richelieu.
4) Zie blz. 103.

royaume abonde plus en cettuyci. Dix ou 12 bons vaisseaux angloiz ont esté dernierement occupez pour le service du Roy; on espere que c'est en contemplation des François. Je ne diray rien de l'avancement de noz affaires, car il n'en est non plus que d'une horloge escoulée, qui attend qu'on la remonte. Nous estimans sur le point de la conclusion des difficultez plus signalées, Mess.rs du Conseil ont trouvé un traict pour tout rompre en un instant par l'interpretation nouvelle et inouië de certain project, de soy mesme clair et indisputable, couché de l'intention respective des parties. C'est ce qui a donné occasion à l'envoy de l'exprez, qui vous aura porté noz dernieres. Cependant nous languissons sans rien faire qui porte coup, sans toutefois qu'oublions à faire bonne chere de commissaire, dont Mess.rs de la Compagnie des Indes - qui nous nourrissent comme de raison - sentiront sur la fin l'arrière-coup; mais ilz n'auront qu'à s'en prendre à soy mesmes, car en verité, au lieu d'honestement seconder les penibles et fideles devoirs de mes maistres, ilz leur pesent à la queuë d'une façon tres-insupportable, quoyqu' à la verité je n'en puisse du tout coulper ces commissaires, car le fonds du mal est de pardelà, où ce beau procedé à esté brassé en partie par tel qui cy apres ne sera trop aise de s'appeller *Brouwer*[1]; si je cognoy que c'est du coeur d'un S.r de Sommelsdijck offensé, qui ne reçoit rien pour rien. Si mon pere vient par occasion à discourrir avec *buerman* Duijck[2], il pourra apprendre la pleine mythologie de ces mysteres. Il ne faut pas que rien vienne de moy; voilà donc comment nous commençons à discourrir, que peut estre aurons nous vescu une ronde année en Angleterre, premier que d'en sortir à contentement.

Il plaise à ma mere d'avoir esgard à ces dernieres paroles, pour considerer si j'ay tort de presser l'estoffe de mes habits. Desjà par ce trop long dilay je me suis trouvé forcé à faire un certain *calck-cleetgien*, comme les appellent noz soeurs, dont l'estoffe ne vault que 4 schill. sterl. la verge, et en va 4 verges pour l'habit, item autant pour la doublure du manteau, qui est ce mesme grizon qui a faict le voyage d'Italie - considerez mon mesnage - et a esté dressé et pressé jusques à paroistre de drap nouveau, à qui n'a la veuë par trop subtile. Si est-ce que taffetas, boutons, doublures et autres items du tailleur comptez, ce vilain legereau (?) d'habit ne me revient à moins de 65 florins, qui est pour faire enrager une teste mesnagere. Je n'y sçauroye que faire; ceux qui s'y entendent m'asseurent que ne suis trompé au compte. J'ay ce seul contentement que tout le monde approuve merveilleusement ma façon et en desire avoir de mesme. Je mandoye dernierement qu'il viendroit une obligation de 400 francs, mais l'une ayant esté envoyée à mon desceu, on en portera deux diverses de 200, qui revient à un; la premiere est mangée de longtemps. Mondit habit emporte de la seconde ce que je viens de dire; puis ma *voorsz.* patente de chevalerie est capable de fripper le reste - qui est bien loing de 30000 francs que les Watervliedts[3] y ont despendu - me voila pas derechef à la main vuide?

1) Zie blz. 92.
2) Waarschijnlijk Anthonis Duyck, de raadpensionaris (zie blz. 96).
3) Waarschijnlijk is hier bedoeld Gillis Watervliet, Ridder, Heer tot Ellewoutsdijk, Caldorp, Drieweegen en Everinge, die 15 April 1618 trouwde met Josina van der Does en van Noordwijk (mededeeling van Dr. H.E. van Gelder, Archivaris van 's Gravenhage.

Et dira-on que j'aye rien despendu hors de propos? Certes les 4000 francs du jeune Boelen[1] me doibvent servir de lustre; il est vray que je suis grandement loin d'en avoir autant que luy, mais encor faut il que je vive honestement et sans mespris, qui est cela seul que je pretends des habits, car d'y cercher de la gloire, c'est à faire à qui auroyent de la peine à en desservir d'ailleurs. Or, avec l'aide de Dieu, je seray capable de seul soustenir ma charge; si toutefois il vient à manquer quelque peu, mon pere j'espere se lairra induire à me soulager d'un bout de sa chemise, qu'il nous a tant de fois promise entiere.

Si ces belles filles[2] sont encor chez nous, que mon frere considere par ce pitoyable discours de ma disette, combien il feroit bon de se doubler la robbe de plumes si chaudes à des coquins si frilleux que luy et moy, *kale duyvels* dit on en Hollande. Je pense qu'en ma derniere je luy ay prescrit des belles leçons pour le faict d'amour. Puis il doibt les aller conduire au logis; *In schuyten en waghens past beter wat vraghens*. Je me recommande fort à Susanneken, si elle se rend ployable à mon frere, autrement elle court hazard de mon indignation. Mes soeurs peuvent beaucoup faciliter l'affaire; *laet se dan nu snappen da't clapt*, *en houwen haer E. backhuys hier namaels*. Elles font mal à mon advis de ne s'exercer à m'escrire souvent

.....Londres, ce 10e d'Aougst 1622, stile nouveau.

Juffr. Burlamacchi[3] helpt mij braaf met mijne kragen, maar er is kant te weinig en ik heb geen geld.

170. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Vader zal na mijn laatsten brief wel niet meer zeggen, dat ik maar papier verknoei en niets van belang schrijf. Ook heb ik maar één brief geschreven, die mij het verwijt van ijdelheid op den hals kan halen. Het spijt mij erg te hooren, dat ons vaderland op zoovele plaatsen wordt aangevallen en het aantal vijanden zoo groot is; dat laatste zal wel niet lang duren; hier b.v. komen al mannen terug, die geene soldij ontvingen en niet langer eene slechte zaak wilden dienen. De Spaansche gezant doet hier wat hij wil.

'Voilà un des signalez effetz que ces rusez tirent du train d'une si longue negotiation de mariage, qui est au terme qu'il estoit peut estre passé plusieurs années. En Espagne on continue de pretexer qu'on ne sçauroit rien avancer avant l'arrivée du coute de Gondomar[4] en cour; cela sera mais qu'on le juge expedient. A Bruxelles on n'est encores gueres au delà de la dispute des rangs et qualifications de[s] parties et leurs ministres; c'est bien pour haster de venir aux articles. Au Palatinat vous sçavez comment on a osé illuder la semonce de l'ambassadeur d'Angleterre sur le subjet de certaines pieces du doüaire de la Reine; c'est bien donner à cognoistre combien on

1) Zie blz. 13.
2) De meisjes van Baerle uit Amsterdam: Susanna, Ida en Sara; zij waren nichtjes van de Huygens'en.
3) Zie blz. 23.
4) Zie blz. 61.

fait estat des traictez avec l'Angleterre. En conclusion toutefois, tout cecy n'est capable de resveiller un Roy endormi, qui esveillé certes a moyen de grandement alterer la constitution de la Chrestienté, *sua si bona nôrit. At non ita coelitibus visum est et forsitan aequis*.'

Het staat er niet best voor bij onze buren en dat laat zich ook bij ons gevoelen. Onze zaken hier komen niets verder.

'La restivité de noz deputez nous a reduit ou nous sommes, et tout au mieux aller, si la negotiation vient à se renouër, il n'est apparent qu'ilz en reviennent à de si avantageuses conditions comme ilz en ont rejettées. Mes maistres en sont au bout du rolle, et si leurs superieurs ne leur envoyent ou une instruction speciale sur un chacun des points que ceux de la Compagnie ont mis en desordre par leur derniere commission tres-precisement limitée à leurs deputez, ou une authorité absoluë de vuider les affaires pour le bien de la Compagnie et ensemble pour le repos de l'Estat, il sera temps qu'on nous rappelle. Mais cela à bon droit estimerez vous peu à propos, *rebus sic stantibus domi*. Par où, à mon advis, en faudra il venir au dernier moyen et passer par dessus la chicanerie de ces marchands, qui n'appellent en leurs deliberations que la seule consideration de leur interest, sans vouloir observer comment par ici leurs differents se trouvent metamorphosez en points d'honneur et affaires d'estat'.

Drie dagen geleden zijn de jonge Sommelsdijck[1] en de jonge Boreel[2] van Sédan hier gekomen met het bericht, dat Mansfeld[3] in Frankrijk is. Zal hij nu gaan loven en bieden met de Republiek, hij, die zoo weinig te vertrouwen is? De heer van Soubise[4] heeft een beetje geld gekregen, 2000 à 3000 man verzameld en steekt daarmede naar Frankrijk over, maar waarschijnlijk zal men zich hier niet verder met de zaak inlaten. Londres, ce 14e d'Aoust, Dimanche, 1622.

Les Calandrins desirent sçavoir sur quelz termes leur frere est sorti d'avec le Sr de Kessel[5], qui mande l'avoir mis de sa compagnie.

171. Aan zijn vader[6]. (K.A.)*

Incontinent apres nostre derniere depesche nous receumes commandement, en date du 8e, de tascher à renouër la besoigne; sur ce je fus envoyé le 15e en cour à Windesore et y procuray audience pour mes maistres pour le lendemain, dont fus constraint de leur envoyer l'advis à minuict, estant trop lassé par la poste pour le leur aller porter en personne. Ilz virent donc le Roy le 16e apres disner avec ce succez, que S.M.^{té}, sans vouloir entrer en la matiere controversée qui avoit donné occasion à la rupture, declara que pour une fois s'esclarcir au vray de la verité des plaintes, que generalement tons

1) Zie blz. 46.
2) Het is niet duidelijk, wie hier bedoeld wordt.
3) Zie blz. 109.
4) Zie blz 103.
5) Er waren verscheidene heeren van Kessel in het leger der Staten.
6) Onder den brief staat: A mon Pere seul, sans autre.

ceux de son Conseil luy avoyent faictes de nostre intractabilité, et reconnoistre en qui gisoit la faute de cette longue et infructueuse negotiation, elle avoit deliberé de nous ouïr contre les commissaires en sa presence et celle de tout son Conseil dans 12 ou 15 jours, ou à sa premiere commodité, dont elle nous feroit advertir. Hier on nous sçeut dire que le jour avoit esté appointé sur le 26e d'Aoust à Windsore, qui sera le 5e de Septembre, et que M. le Prince mesme assistera à cette solemnelle assemblée, laquelle, quoyque d'ailleurs non trop desagreable à mes maistres, ne laisse toutefois de leur donner subjet d'apprehension. Si bien que par une autre depesche tres prolixe et speciale - qui me doibt servir d'excuse pour la briefveté de ce mot - ilz ont jugé à propos d'apprendre la precise intention de leurs superieurs. Car, soit que le Roy entende d'intervenir en la negotiation en juge se [vere et][1] souverain - qui contrarie directement au traicté - ou qu'il ne vueille que representer un membre de son Conseil, entre lequel et les deputez de Messrs les Estatz la judicature se doibt repartir selon la convention, il ne sera jamais sans danger, ou d'entrer en contestation avec un si grand president, ou de rompre avec luy en cas de contrarieté d'adviz. Si sera-ce une action qui, a mon advis, portera coup et depeschera matiere soudainement, si de nostre costé - selon ce qu' avons advisé - nous pouvons obtenir authorisation d'entendre à quelque mediation tolerable, sans precisement nous astreindre à la rigueur du droit et l'opiniastreté de noz deputez de la Compagnie. Et je m'imagine que pardelà on voudra avoir esgard au bien de l'Estat, plustost que de l'assubjettir mal à propos aux interestz particuliers. S'il fust jamais temps d'addoucir les humeurs de ce Roy et sa cour, il l'est à present. Le reste de cette audience a bien assez donné à connoistre que c'est qu'on a sur le coeur, car, en bref, S.M.^{té} s'eschauffant sur la ressouvenance des plaintes ardentes et ameres qu'encor ce mesme jour ses subjets venoyent de luy faire contre la pretenduë violence et inhumanité des nostres sur les Angloiz aux Indes, ne s'espargna aucunement à esclatter en menasses, jusques à diverses fois repeter, qu'on nous apprendroit *bonos mores*, sans aussi aucunement vouloir prester l'oreille à la remonstrance qu'on luy fit au long du pitoyable estat de la Chrestienté et specialement de nostre republique, assaillie d'un effort si extraordinaire etc., pour le supplier - on avoit charge mesmes de cela - de nous vouloir departir ses faveurs accoustumées. Il rejetta tout cela avec des termes tres malplaisants et qui devroyent estre capables de faire songer noz Messieurs aux moiens de ne plus donner tant d'avantage à noz ennemiz en cette cour. Nous ne peusmes seulement obtenir le relaschement de noz povres mariniers detenuz ès navires de Flandre en Escosse, contre toute neutralité, *et sic de caeteris*, qui me seroit chose longue à compter. Ce sont icy secrets tres-secrets, car il n'y a que Son Ex.^{ce} qui en reçoive les adviz particuliers. Tant y a que je ne veoy quand nous puissions esperer la fin de ces espines. Ce n'est d'aujourdhuy que le Sr de Sommelsdijck faict instance tres-ardente pour estre rappellé; aussi en a il proù de subjet, mais je luy prognostique journellement qu'il travaille en vain, cependant je le plains .....[2].

1) Het papier is afgescheurd.
2) Zonder plaats, datum en jaar. De brief moet kort na 16 Aug. zijn geschreven.

172. Maurits Huygens[1].

Devant que recevoir celle cy peult estre aurés vous desja entendu l'assault de l'ennemy sur Bergues, d'où il a esté bravement repoussé avecq perte de quelques 600 de son costé, et 100 du nostre; le colonnel Hendersson[2] y a esté tiré au travers de la cuisse, l'os cassé, et point encore hors de danger - il est porté à son logis icy à la Haye - Kilgrev[3] aussy blessé et s'est porté tres bien, un capitaine Everardt et un lieutenant mort. Il y a desja plus d'un mois qu'ils y sont devant, si n'ont ils encore gaigné un pied d'avantage sur la ville, ou sur les ouvrages. La garnison commençoit à s'affoiblir et se lasser à force, tant de travailler que de combattre, *sed provisum est*, et y a on envoyé encore quelques 2000 hommes. Desormais Liertge[4] y est aussy dedans; il a eu sa patente de nous. - Aujourd'huy il vient des lettres du camp de son Excellence, qu'il a des nouvelles que le comte de Mansveldt auroit tué 5000 paysans de ceux qu'aux quartiers de Lutsenburgh on avoit faict s'armer à sa resistance .....

Il y a bien 2 jours que j'ay commencé d'escrire celle cy. Entretemps le povre colonnel Hendersson est mort cette nuict entre le 23 et 24e de ce mois, entre Mercredy et Jeudy. Pour cavalier il a monstré d'avoir merité une meilleure fortune, et laisse une veufve et enfans bien affligés. *Et magnum in hoc rerum statu sui desiderium*. Les dernieres nouvelles de Bergues sont du 21e de ce mois, et voycy ce qu'elles contienent par forme d'extract, pour autant qu'il vous est necessaire de scavoir, et permis à moy de vous en dire.

Desen nacht voorleden is de vijandt aen onse halve mane - c'est celle là mesme que dorenavant ils ont attaqué, ou le colonnel Hendersson eust son malheur - weder doende geweest te aprocheren. Hebben weder, spiesse tegen spiesse, malcanderen [ge]houden staende, soo datter eenighe van onse sijde gebroken sijn, en oick eenighe musquetten. De vijandt was doende omme de halve mane te vullen met rijs, onderwijlen wij sterck met granaten wierpen, waerdoor sij groote schade leden, ende riepen met geweldt: draegh aff, draegh aff. Ende dese schermutseringhe heeft geduert van s'avondts ten X uren tot s'morgens ten 4 uren. Wij hebben in dese schermutseringe becomen ontrent 15 van onse dooden en eenighe gequetste, waeronder is capitein Lovelace[5] en capitein Caddel[6]; de vendrigh Dexter - c'est le fils de R. Dexter, grand-ingenieur[7], et cestuycy brave soldat - is doot gebleven. Van desen morgen heeft de vijandt met halve cartouwen deur de huysen van de stadt en de kercke beginnen te schieten, twelck hij te voren niet gedaen en heeft. Dan heeft alleene te voren somwijlen met een cleyn falconetgen geschoten.

1) Het Hs. is verloren gegaan; het bovenstaande fragment is uitgegeven in *De Militaire Spectator*, 2^{e} *serie*, IV, 1852, blz. 452.
2) Sir Robert Henderson was in 1610 luitenant-kolonel en in 1613 kolonel in dienst der Staten. Hij is bij het beleg van Bergen op Zoom gesneuveld en vervangen door zijn zoon François (mededeeling van Luitenant-kolonel W.R.H. Wakker.)
Dat gevecht had plaats in den nacht van 12 op 13 Augustus.
3) Waarschijnlijk Henry Killigrew, die in 1621 kapitein werd over eene compagnie voetknechten.
4) Waarschijnlijk Frederik van Liere († 1659), die aan de hof houding van Maurits en Frederik Hendrik verbonden was en in 1647 den rang van sergeant-majoor bekleedde. Zijne familie was bevriend met de Huygens'en.
5) Sir William Lovelace was reeds in de eerste jaren der 17de eeuw kapitein over eene compagnie voetknechten in dienst der Staten (mededeeling van Luitenant-kolonel W.R.H. Wakker.
6) Waarschijnlijk Jacques Caddel, die reeds in de laatste jaren der 16de eeuw in Hollandschen dienst was.
7) Dexter Sr. behoorde tot de acht ingenieurs, die onder het ‘superintendentschap’ van David van Orleans te zorgen hadden voor de versterkingen van Bergen op Zoom.

Depuis on a entendu que du costé de l'ennemy il en seroit demeuré quelque 3 à 400, et gens de marque parmy. Passé quelques jours on dit estre arrivé à Anvers huictante chariots chargés de blessés; c'est un siége qui leur coustera terriblement de peine, de chair et d'argent,

et dont, rien aydant, ils ne gaigneront rien, comme jusqu'encore à ceste heure ils n'ont gaigné un pied tant seulement. Ce qui me donne du courage, c'est que je voy son Excell. ne remuer point un pied pour secourir la ville; je croy qu'il n'est pas trop marry de veoir son puissant ennemy perdre son temps et ses plus grandes forces en lieu où il nous peult faire le moins de mal. Cependant - *si credere fas est* - Mansfeld descend suivy, toutefois de loing, de Don de Cordua, qu'on dict que le furst Christian auroit battu; je ne l'ose esperer ..... Achevé d'escrire le 24 d'Aoust[1].

173. Aan zijn vader[2]. (K.A.)*

Le Sieur de Sommelsdijck poursuit tousjours de me traicter en pere, me favorisant de la familiarité interieure de son entretien plus que personne, et ce non seulement sur le subjet des affaires publiques, mais souvent aussi sur les considerations de mon avancement particulier, sans que de moy mesme j'aye besoin de l'y porter.

Les tiedes comportements du S.r de Schoonewalle nous donnent occasion parfois de projetter en quelle façon on pourroit s'insinuer à l'entremise de sa charge, laquelle desormais il n'exerce que *perquam obiter ac perfunctorie*. Sur quoy ledit S.r de Sommelsdijck a diverses fois desja me dit avoir remonstré à ses deux collegues, que sans le prejudice du bien de l'Estat, on ne peut plus longuement dilayer de luy joindre quelque substitut, qui empiete le soin principal des affaires et luy en laisse l'honneur et la dignité, qui de son vivant ne luy sçauroient estre enlevées en aucune raison, apres le service de si longues années. De cette these ilz tombent grandement d'accord par ensemble. La remarque est que mon gros S.r de Staven[isse][3] s'est parfois laissé eschapper que, Caron venant à mourir, il ne souhaitteroit plus belle condition que celle de sa succession, peut estre se contenteroit de se luy soubsmettre en adjoinct pour quelque temps, sur l'esperance de l'advenir, mais quand Sommelsdijck luy est venu à remonstrer, comme il seroit hors de propos de charger l'Estat de double despence et que pour ce regard il faudroit trouver quelque personne moins considerable, qui se peust honestement entretenir à deux ou trois mille francs par an, item qui fust leste et versé au langage, à la cour, aux humeurs, aux coustumes, c'est où il se laissa esconduire de sa trace, et notamment pour le regard du traictement, qu'il juge ne luy pouvoir estre approprié, *nec ab utili*, *nec ab honesto*. Or aura il peut estre beau se paistre du vent d'une belle esperance. Quand le viellard mourroit demain, le S.r de Sommelsdijck est d'advis et m'asseure que jamais ceux de Hollande ne souffriront qu'aucune des Provinces luy emporte cette ou aucune autre ambassade. Tesmoing cette derniere de Venise, ou à son opinion mesme Boreel et d'autres competiteurs eussent esté capables de rendre de bien meilleurs services qu'un tel qui s'y envoye, despourveu de touttes langues. Par ainsi il me fait mieux esperer de jour à autre de mon avantage au succés de cet affaire, dont il a proposé de faire à son retour les premieres ouvertures à Son Exc.ce et Duyck[4], pour ne rien

1) Jaartal en plaats ontbreken.
2) De brief heeft geen opschrift. Een paar zinnen er van zijn uitgegeven door Jonckbloet, t.a.p., blz. 64, Noot.
3) Zie blz. 106.
4) Zie blz. 96.

remuër qui ne porte coup. Car de jalousies il n'ignore pas qu'il s'en naistra en quantité, et que un Boreel, un Paw[1] et tant d'autres ne s'espargneront à y apporter touts les traits possibles de leur mestier, mais nous desseignons (?) de refroidir l'envie d'un chascun par le project d'une qualité et un traictement mesprisable pour aucun homme qui ait desservi des estatz signalez au païs, et d'ailleurs se trouve chargé de famille. Ces premises considerées, il ne sera plus à propos de demander *cui bono* le S.r de Sommelsdijck a eu soing de me faire munir d'une qualité exterieure; il se contente si avant de mes interieures, qu'il a estimé que, comme pour mettre en vente une bonne poivre[2], il n'y manquoit que la fueille, puisque tel est le monde aujourd'huy, que les bonnes viandes ne se sçauroient presque priser sans sauce. Or est il par trop affilé au train des avancements de cour, qu'on doibve faire difficulté de l'y croire. Je l'y ay creu certes et sans reserve; aille des evenements comme il plaira à Dieu d'en disposer, je ne me reprocheray jamais ma nonchalance en ce que j'y ay peu apporter du mien; quoyque peut estre le bonheur faille à seconder mes desseins, ma conscience se reposera tousjours sur la resouvenance de mes debvoirs, et par ce moyen d'avanture se trouvera garnie d'autant de contentement et plus que l'atteinte du but de mes plus grandes ambitions ne seroit capable de luy fournir. Voila comme avant main je me prepare à l'un et l'autre succez, et apres tant avoir basti et mille fois rebasti dedans moy, je suis tres-content de conclurre ès termes propres d'une ame qui se repose en la bienvueillance de l'Eternel, *fia pur di me quel che n'è scritte in Cielo: voluntas tua*. - L'objection que l'ambassadeur Carleton a voulu faire, que pour cette affaire susdite il[3] falloit attendre la faveur du Roy sur la fin, auroit de la consideration contre tel qui eust à s'asseurer de cette faveur sur la fin, mais outre que les divers visages de nostre negotiation nous donnent subjet de diversement esperer de leur issuë, et tirer en doubte mainte fois à quels termes nous viendrons à sortir d'icy, peut estre ne s'est il representé que peu ou nulz secretaires d'ambassade ont emporté cet honneur devant moy, et que toutefois de ne rien faire que sur des exemples passez, c'est attacher souvent le cours de ses propres affaires à l'imprudence d'autruy; puis à un chascun la diversité de ses desseins doibt regler les circonstances de sa poursuitte. J'auroy de quoy m'eslargir davantage sur ce discours, mais le respect, mon Pere, de vostre patience me retient et ne me seroye tant esgaré en mon particulier, s'il ne me restoit rien de nostre publiq, mais mon dernier advis vous doibt servir pour erres, car depuis sa date nous allons attendans d'un costé le jour appointé pour l'entrevuë à Windesore, et de l'autre l'instruction speciale qu'aurons à y observer. Cette derniere nous est grandement besoing; si toutefois les occupations pressées pardelà la retardent, nous lairrons de nous porter sur le lieu de l'assignation et de tascher à y passer dessus ces espines d'une telle demarche, que la Compagnie et surtout l'Estat ne s'en trouve incommodé que le moins du monde que possible sera. Londres, 17/27 d'Aoust 1622.

Il faut se donner garde de Carleton pour le discours du succez de nostre negotiation; il en faict son prouffit et à nostre grand desavantage et retardement.

1) Zie blz. 81.
2) Het woord is onduidelijk geschreven.
3) Er staat: *qu'il*

174. Geertruyd Huygens[1].

Ick weet niet, of j'et meent of niet, dat je van onse brieve begeert; ick weet niet, wat j'er me doen wilt, daer je van al de warelt soo beschreve wort, as van den Trello, den Dorp, die t je toch al vercombeeren (?) datter omgaet, soo van vryie as van andre dinge, denck ick wel, al hebe we wynich wtgerecht tot noch toe mettet apie, want ick ben soo quaet op t mysie; quet niet, hoe dat se sulken goen knecht versmaet[2]; ick vrees van heurentwege dat se niet veel beter doen sel, se mach er soo qualyck houwe as se wil, tneuteltie (?); we geve trouens de moet noch niet heel verlore, daer hebe we seker te veel moeite en koste toe gehadt, want de knecht hyt sen selve bekans geruwineert; we ontsagen ons toch geen koste; je saecht je leeve sulken spul niet; we liete al sien watter te sien was, we ontsagen ons niet drinckgelt te geve grof ende groot; re we wt speule, we dede anders niet dan off we t alom niet gehat hade; ginge we rys te Scheveling om en visie, de konfiture werde megenome, oft niet geweest hadt; me sloech dar niet eens twyfel an, tmost al soo weese; ja cronycke sou m er af schryve, behalve al de groote moete en koste die r moeder noch van hadt; en had je dan t spul eens gesien, eer se quame, wat en gedril en wat en gedraef, date we hade, eer de kamer gereet was, daer de spooke op slape soue, geck had je worde; we [hinge][3] t nieue behangsel an t ledekant; et syie behangsel rondom de kamer en wierde oock niet vergete, ken je wel denke; ommers twas er soo moy, date we t al de luy liete kycke die r quame, maer we swege wel, dattet om heurluy wil gedaen was; t hiet al voor jou; den Dorp sy, t schynt datter en ambassadeur sel kome, soo komt me hier de kamer kyke; ommers al schreef ick de heelle nacht, noch sou ick te kort komme, om je al te verhaelle wate we r al gedaen hebbe, en sou t dan noch al voor niet syn, t waer om de sinne te misse voor ons en voor syn noch meer; me dunckt, waer jy hier, je sout et wel afhaspele; t is maer hoetel hoetel met ons altemael, en nochtans dienne we se te hebbe; tis recht en mysie dat ons dient; t waer jammer, dat ons een ander t vordeel af sien sou, en nochtans weet ick niet, hoe we t er me hebbe selle. Dat s nou van de vryster. Vryiers angaende verschynt er voor ons noch niemendalle tot noch toe; wat er noch komme sel, weet ick niet; we benne in en sobre staet wat de knechies angaet, maer 't is geen noot, we selle der niet eens om treure, misselyck (?) watter noch eens van ter syie an komt schuyve. Nou van hier op en ander, as ick t je maer niet te lang en maeckten. Dorp[4] is te Kenenburch[5] en se hyt er al wat lang eweest; al de luy loopen wt den Haech; queet niet, wie datter niet van huys en is. De Joffr. van Tilburch moet je weete, daer benne we

1) Het is onbekend, waar het Hs. zich bevindt; de brief is hier uitgegeven naar een afschrift van den heer J.H.W. Unger. Dat afschrift is zeker haastig gemaakt.
2) Susanna van Baerle (1599-1637) was mooi en rijk en Maurits Huygens maakte veel werk van haar; Christiaan Huygens had het huwelijk gaarne tot stand zien komen (zie zijn (brief aan Susanna van Baerle, bij Jorissen, *Constantin Huygens*, blz. 129-134).
3) Niet ingevuld.
4) Dorothea van Dorp; zie blz. 19.
5) Een slot en heerlijkheid in Delfland, dat aan de familie van Dorp behoord heeft.

heel famieliaer me; se kommen ons besoeke formelyck, as ze hier syn trouens, maer se benne vertrocke, se gaen by den Bos woonne op en nutraele plaets; ick had wel meuge lyie, dat se hier gebleven hade; t syn soete juffers. Voorders wat de musieck angaet, we singe niet eenne not; ick sach me leve sulken knecht niet as onse Mauris is; wat ick hem bid, date we toch altemet eens singe soue, neen y wil niet. Van sulke droogery hyt me sen leve niet gehoort, as hier nou is; men hoort er toch geen geluyt met alle; me sou wel vergete, wat singe te segge waer; as hy t doen wou, we soue in die klynne boeckies wel wat singe, maer wat is t, as te knecht soo is, soo moetty soo blyve, en ick heb toch me leve geen meerder treck gehadt om te hoore spele of singe as nou, en men hoort toch niet dat singe gelyke mach. En hierme seg ick je adieu; ick krych groote vaeck, t is al half twalef geslage en al t volkie is te bed en ick sou t je oock wel lang maecke met men prate.

Monsieur Hubert[1] hyt me gesyt, dat ick je toch seer sou groete van synentwege[2].

175. Aan zijne ouders. (K.A.)*

'La continuelle contrarieté des vents nous faict croire qu'il croupit des lettres en quantité par chemin. Certes mes maistres ont raison de l'esperer, car des hier nous fut assignée la conference à Windesore pour Mardi prochain, 6e de ce mois, qui apparemment sera un jour tres-critique pour l'acheminement de nostre depesche, mais le seroit davantage, si par l'esclarcissement de divers doubtes, meuz à noz superieurs par noz dernieres, nous eussions moyen d'y proceder plus peremptoirement que ne nous a permis jusqu'à present l'obstination des deputez de nostre Compagnie. Ces instructions venant à nous manquer, vous pouvez concevoir comment il appartiendra d'y aller par reserve, veu le danger qu'il y a de rien negotier d'irrevocable à qui en est responsable à tant de cervelles. Je n'avoye que ce mot à vous dire, pour vous continuer la suitte de mes nouvelles. Pour le publiq il n'y a rien de fort remarquable, si ce n'est le bel espoir que donne le baron Digbie[3] du 14e d'Aoust de Madrid pour l'issue de sa negotation, au contentement de son maistre, depuis que le conte de Gondomar[4] est arrivé en cour, où il a esté tres-bien receu, loué et recompensé pour ses services de beaux estatz. Voila le fonds de noz longueurs pardeçà, car de nous depescher sans desgoust, c'est directement mescontenter l'Espagne; d'autre part, de ne rien conclurre avec nous pour, peut estre, donner entrée à quelque traicté ulterieur et interieur, cela ne se peut tant qu'on ne voye l'apparence des issuës du traicté espagnol, que ces renards trouveront tousjours moyen de filer, tant qu'ilz le jugeront à point, et ici on a peur de les offenser, tesmoing la derniere relasche des prisonniers Papistes, et autres restrictions signalées pour les prescheurs, de ne les enaigrir d'invectives etc., que le Sr Carleton aura pieçà publiée[s] pardelà. Il sera bon de lairre toûsjours ses lettres estre la source des nouvelles plustost que les

1) Zie blz. 97.
2) Zonder plaats, datum of jaar, maar Huygens teekende op den brief aan: R.7 Sept. 1622.
3) Zie blz. 72.
4) Zie blz. 61.

miennes, et surtout ne luy descouvrir jamais mon discours sur le faict de nostre negotiation. Il a sceu s'en prevaloir autrefois et à nostre prejudice'.

Wij zijn erg nieuwsgierig eens wat van Bergen te hooren[1)]; wij worden nu alleen door den vijand ingelicht. De nederlaag, die hij geleden heeft bij den aanval op de halve maan, is hier bekend geworden en ook het verlies van bijna een heel regiment. Jammer, dat Hendersson en anderen gewond zijn. Mansfeld steekt in Vlaanderen en Brabant alles in brand, hoorden wij gisteren; thans heet het, dat Cordua[2)] hem heeft verslagen. Dat kan grooten invloed hebben op onzen toestand, die niet schitterend is.

En haste de Londres, ce 3e de Septembre, veille de ma nativité[3)], 1622.

'Depuis que les cousines van Baerle[4)] sont hors de chez vous, je n'ay receu aucun mot de lettre, quoyque j'en ay escrit à foison.'

176. C. van Ruinen[5)]. (K.A.)

Gij hebt nu mijne obligatie ten laste van den heer Eglishem in handen; wilt gij bij hem aandringen op betaling? Haghe, den 7^{en} Sept. 1622.

177. Aan Dorothea van Dorp[6)]. (K.A.)*

Songetgien, Vostre voyage de Kenenburgh[7)] m'aggrée pour la mesme raison qui vous l'a rendu moins agreable; il est bon d'avoir à faire parfois à des gens d'opinion contraire à la vostre pour se roidir à la defense de chascun la sienne et, par voye de dispute, se descouvrir soy mesme à soy et sçavoir combien c'est que l'on sçait. Puis on aiguise sa trenche à la frotter à l'acier de l'obstination des ignorans; c'est ce qui a donné occasion aux premiers disputes d'escole, ou elles s'appellent les espluschements de la verité. Mais aussi apres l'avoir acquise, il reste le grand point de la pratique qui s'enseigne hors des escoles, ès lieux où pleust à Dieu que jamais la methode scholastique n'eust esté mise en avant, ou au moins exercée avec moins d'aigreur. Cette pratique, comme en touts les chefs de nostre foy, ainsi notamment en ces dernieres controverses, doibt estre la visée et le but de l'exercice, afin que l'ame, s'estant eslancée de tout son pouvoir jusques au plus haut degré de l'election absoluë de Dieu, se regarde par apres au dedans et, asseurée de ce qui est de la racine de l'arbre, en vienne par apres aux fruits, esquelz la dependance du haut avec le bas luy doibt fournir tout le subjet de sa consolation et l'asseurance de son salut.

Si apres vostre retour à la Haye mes soeurs vous ont esloigné les apparences du mien, elles vous ont fidelement communiqué mes derniers adviz, que je ne sçauroy desdire pour encores. Le temps de neuf moiz à la verité est tres-long pour une ambassade extraordinaire, mais encor nous consolerions nous en la misere commune de vostre sexe, si au bout de ce terme peussions nous descharger le

1) Spinola werd den 2^{den} October gedwongen het beleg van Bergen op Zoom op te breken, toen Mansfeld met zijn leger naderde.
2) Don Gonzales de Cordua was generaal in dienst der Aartshertogen.
3) Constantijn was den 4den September jarig.
4) Zie blz. 110.
5) Claes van Ruinen was blijkbaar een Hagenaar, bij wien Eglishem (zie blz. 7) in de schuld stond.
6) De brief is uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Dietsche Warande*, 1892, blz. 453.
7) Zie bl. 117.

ventre d'un fardeau si importun. Je n'y voy nulle apparence et en mon particulier toutefois m'appaise des raisons que vous ay souvent alleguées. Cependant de

loing je considere comme spectateur l'effroyable estat de ma patrie et, ne fut que j'esperasse en la providence de l'Eternel pour le regard de la manutention de sa propre cause, la representation de noz mauvaisetez me feroit desesperer de sa merci. Je le prie de coeur, qu'il vous la continuë en vostre particulier, comme je suis d'affection interne vostre ami tres-ami

Den Song.

Mes baisemains à Mad vostre hostesse avec tous les siens, *'t schoone kint* devant tous. Je m'attends à la promesse que me faictes de m'aviser des amours de mon bon frere; il me contente infiniment d'entendre l'heureux estat auquel à present se rencontrent tous les troiz vostres. Londres, ce 11e de mon mois (Sept.) 1622.

178. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Door eene vergissing ontvangt gij nu twee brieven te gelijk. Voor wat mij is opgedragen, zal ik zorgen. Maar meld mij toch, hoe het met den oorlog gaat; over Mansfeld loopen hier de meest verschillende geruchten.

'La charge qu'il vous a pleu m'enjoindre pour la sollicitation de mon salaire me faict bien sentir combien ma despense vous greve, qui m'en devient à moy mesme d'autant plus griefve, et Dieu sçait que si à cent lieuës d'icy je pouvoye aller trouver moien de vous en affranchir, je m'y employeroye promptement. Mais le chemin que vous m'enseignez me paroist grandement scabreux, car quand je me seroye abandonné à la plus lourde prodigalité, il n'y a punition plus dure que l'on me puisse imposer que de me condamner à un front d'acier pour demander de l'argent en mercenaire. Si le feray-je toutefois, puisque le jugez à propos. Mais à qui? Aux marchands? Ilz ne m'ont point loué. Si à la fin il sort rien de leurs mains, ce sera par voye de courtoisie. Aux ambassadeurs? Le Sr de Sommelsdijck en est le chef; ce personage, qui tant m'a donné preuve de sa bienvueillance, debvra-il pas trouver estrange de me veoir si peu confiant de son soing? Mais vous entendez que je m'en advise à luy. Cela feray-je à quelque bonne occasion; pour l'amour de Dieu qu'on ne m'y presse pas.' Zeker mag ik wel geldelijk beloond worden, want ik heb heel wat meer gewerkt dan de anderen van het gevolg hier.

'Encor ce mot de noz affaires. A. Windesore nous avons esté en conference de bouche avec S.M. et Mess. de son Conseil près de 3 heures de suitte sur le different qui avoit donné occasion à la derniere rupture. Il y fut contesté avec beaucoup de vehemence de part et d'autre, si bien qu'à la fin le Roy - qui naturellement affecte l'honneur de pacificateur ès negotiations desesperées - lassé que je croy de ce long debat, trouva moien de nous unir, au moien de certaine mediation qu'il y apporta comme d'autorité et contre l'advis de son Conseil. Par là nous demeurames comme d'accord du dernier point de la restitution des prinses, qui nous a entretenuz ces 9 moiz; les autres ne sont de si grand poix qu'ilz nous fassent apprehender gueres de difficulté, si les marchands veulent s'entre entendre en ce qui a esté remiz à vuider par eux. Mais noz deputez se tiennent fort serré au texte de leurs precises commissions et, quoyque l'on escrive et rescrive, on ne sçauroit faire naistre le courage à ces Messrs Estatz de condamner la Compagnie à reconnoistre la conjoincture critique des affaires de nostre Estat. Ainsi nous travaille-on de

part et d'autre. Mais pour tout, nous commençons à concevoir de l'esperance de conclusion; je ne limite nul terme; nous nous en sommes desjà renduz ridicules trop souvent.'

Ik zou nog iets over mijn broeder kunnen schrijven, maar ik heb hem zelf al de waarheid gezegd. Men moet niet ledig zitten bij eene zaak, die eens zoo ver gekomen is, maar flink zijn en zich niet vernederen. Londres, ce 12e de Sept. 1622.

179. Aan zijne ouders. (K.A.)*

De boodschapper heeft haast; daarom maar een enkel woord. Il zal zorg dragen voor de verschillende boodschappen. Over huiselijke dingen heb ik genoeg geschreven in mijn vorigen brief; laat men nu ook voortmaken.

'La nostre (affaire) publique va promettre d'assez bonnes apparences de conclusion, et peut estre que l'Octobre nous pourra veoir de retour en Hollande, où il y a maintenant pres de 10 moiz que n'avons veu brusler de la tourbe'. Londres, ce 17^{e} de 7b. (Sept.) 1622.

180. Maurits Huygens[1)].

De berichten uit de Palts over Hertog Christiaan zijn niet gunstig, maar konden toch erger zijn. Bij slot van rekening is alleen zijne achterhoede geslagen en heeft hij zich met de ruiterij en het grootste deel der infanterie kunnen redden[2)]. Misschien krijgen wij spoedig een beter bericht. Hoe droevig, dat de graaf van Lewesteyn[3)], zoo kort na zijn huwelijk, bij de brug over de Main verdronken is .....[4)].

181. Aan zijn vader[5)]. (K.A.)*

En cette cour on va concepvoir de jour à autre des esperances de la descouverte des piperies d'Espagne, depuis que le gentilhomme qui a eu charge de par le Roy de pousser et negotier à Rome la dispense, la luy a portée tellement qualifiée de restrictions estranges et conditions impossibles, qu'on s'en est formalisé tres-asprement; à quoy se rapportant la continuation des hostilitez et invasions sur le reste du Palatinat, contre la foy donnée, durant le traicté de restitution, M. le Marquis de Buckingham, induit par le Prince d'nn costé, et d'ailleurs, ce semble, de son propre mouvement, a prins occasion dernierement à Windesore de s'agenouiller par trois diverses fois devant le Roy, pour le supplier de ne voulloir plus longtemps s'aban-

1) Het Hs. is verloren gegaan; dit fragment is uitgegeven in *De Militaire Spectator*, 2e *serie*, IV, 1852, blz. 453.
2) Die berichten doelen op den slag bij Fleury (29 Aug.) tegen Don Gonsalvo de Cordua.
3) Hij kommandeerde een regiment.
4) Zonder plaats, datum en jaar.
5) De brief heeft geen opschrift.

donner à la tromperie d'Espagne, qui desormais s'en va estre par trop manifeste, ains de se prevaloir des forces que Dieu luy a données pour sa seureté propre et le restablissement des siens. Le Grand Thresorier[1] a suivi la dessus, à mesme intention, pour lever à S.M.^té le scrupule des finances, en cas qu'il voulust serieusement se resoudre. Le Prince par apres n'a voullu nonchaloir de les seconder à son possible. De façon que, quoyque le Roy, sur les remonstrances de sa pauvreté, de la grand' puissance d'Espagne et autres considerations de son humeur, trouvast à propos d'en remettre la deliberation ulterieure à l'arrivée du premier courier de son ambassadeur à Madrid, ce procedé a esté capable de tellement l'esmouvoir, qu'à son arrivée à Londres - où il coucha jeudi dernier, 15e du mois - il envoya querir l'ambassadeur d'Espagne et Van Malen[2], agent de Brusselles, et à ce que rapportent des personnes fort qualifiées, les rencontra rudement, si qu'au sortir et depuis tout ce jour un chacun qui l'abordast eust part à son indignation. Nous ne sçavons jusques où engager nostre confiance en ces boutades, que je ne doubte l'Espagnol aura moien d'enerver, s'il juge le temps n'estre encor venu, qu'il puisse seurement rompre avec cette couronne. Toutefois une grand' partie de la cour est contente d'en opiner assez bien, à mesme, comme je crois, que les interests d'Espagne vont permettre que les finesses voyent le soleil. S'il y avoit moien qu'on tinst ce pied sans branler, vous jugerez bien que nostre Estat en debvroit esperer un soulagement signalé, et desjà je ne sçay comment soubs main quelques plus considerables du Conseil du cabinet ont eu soing de nous faire asseurer de leur affection pour le bien de nostre service, requerans serieusement qu'on ne vueille les soupçonner pour espagnolisez. Mais une autre fois peut estre, cet alleure continuant, j'auroy subjet de particulariser ces entrefaictes, qui pour encor doibvent demeurer tres-secrettes, n'y ayant que Son Ex.^ce qui par tierce main en reçoive l'advertence.

En nostre negotiation nous avons reglé en gros le point de la restitution, et par ce moien les interestz des particuliers, qui ont le plus criaillé, venans à cesser, nous allions nous promettre une plus prompte expedition au reste des controverses, mais certes en les trois conferences que desja nous y avons perduës, j'ay bien remarqué que n'en aurons aucunement meilleur marché. Suivant l'ordre des griefs, les Angloiz à leur tour ont formé leur complainte sur l'invasion et reduction des isles de Banda, exploictée par les nostres l'année passée, en quoy ilz alleguent mille outrages, injustices et inhumanitez leur avoir esté faictes, notamment pour se veoir depossedez de la place de Lontor en la plus grande desdites isles, laquelle ilz soustiennent avoir esté cedée à souveraineté par les inhabitans au Roy de la Grand' Bretaigne dès l'an 1619. Les nostres non seulement refutent et aneantissent cette cession pretenduë par une plus ancienne et generale dès l'an 1609, en vertu de laquelle ilz soustiennent n'avoir consideré en cette derniere invasion que le chastiment de leurs rebelles; ains aussi par reconvention pretendent le fournissement de la moitié des charges dudit exploict, qui suivant le traicté a esté resolu et

1) Lord High Treasurer was in dezen tijd Lionel Cranfield, graaf van Middlesex. In 1624 is hij afgezet en beboet.
2) Aurelius Augustinus van Malen († 1662) was raadsheer in den Hoogen Raad te Brussel en bekleedde vele andere betrekkingen.

executé par l'advis du commun conseil de defense aux Indes. Ce point est plus clair que le jour; si tasche-on de le confondre et embrouïller d'eschappatoires et contradictions si manifestement malignes, qu'à peine pouvons nous croire qu'on aye envie de rien conclurre avec nous. Les indignitez que nous souffrons et avons souffertes si longtemps par la conduitte de certains coquins, eslevez de la bouë aux grandes dignitez qu'à present ilz tiennent, ne se doibt, ni ne peut s'exprimer en ce papier. Tant y a, nostre foiblesse nous defend de rien relever, et pleust à Dieu qu'en fussions une fois dehors, de peur que n'aillons descouvrans de plus en plus. Sans le Sr de Sommelsdijck je ne sçay où nous en serions. Mais certes il est un personnage de grande conduitte, faisant paroistre fort à propos que c'est de sa capacité et discretion en ces secousses. Le publiq l'a tenu si occupé jusqu'à present que je n'ay eu occasion de l'entretenir sur mon particulier et celle que mon pere luy a escritte. Aujourdhuy il me delivra cette responce parmi un tas d'autres lettres à ses amiz; je pense qu'il s'y sera exprimé à vostre contentement. Le contenu de la vostre m'a bien contenté, s'il ne vous semble que vous nous y reconnoissiez par trop absolument redevables de mon sçavoir à luy seul. Mais c'est à luy que je le doibs le plus volontiers, s'il le faut à quelcun; outre ce que de m'approprier à luy de si près, c'est l'obliger plus estroittement à me continuer son soing, dont je ne fay aucun doubte sans cela. Londres, 19e de Septemb. 1622.

L'ambassadeur qui est apres la negotiation à Brusselles mande au Roy, qu'il desire estre rappellé d'un lieu, où il void à l'oeil que jamais il n'effectuera rien pour son service' .....

182. Aan zijn vader. (K.A.)*

Je pense que par mes derniers adviz vous aurez apprins comme quoy nous nous trouvions accrochez sur le faict de l'invasion de Banda; ce mesme subjet nous a faict perdre plusieurs sessions pour neant, si qu'à la fin, considerans que jamais n'en viendrions à bout avec ceux du Conseil - qui ne nous ont encor aidé à terminer un seul point - nous nous sommes advisez de recourrir au Roy, à fin d'obtenir la mesme faveur de son entremise que dernierement il nous octroya avec si bon succez. Pour cet effet nous eusmes audience devant hier, qui fut Dimanche, le 15/25 de ce mois, à Theball, où S.M.^{té} fut contente de nous faire presentement entrer en conference avec les commissaires. Le different y fut plaidé avec tout ce qui d'un et d'autre costé chascun croyoit s'y pouvoir apporter de motifs peremptoires, et ne dura le debat moins de deux heures et demie, jusques à ce que le Roy, considerant la suffisance des preuves par nous produittes pour la cession que soustenions nous avoir esté faicte par les insulaires depuis l'an 1609 et reïterée par diverses fois, par où nostre exploit ne se pouvoit entendre qu'une subjugation de noz rebelles, sans qu'eussions besoing de reconnoistre en ce faict les Angloiz - qui en ces isles suivant le traicté ne pouvoient maintenir ni forteresse, ni factorie apart, et pour ce regard seul se rendoient coulpables et punissables - d'avanture lors de l'invasion s'estants meslez parmi noz ennemiz et peut estre par ce moien renduz ancunement participans aux desordres du combat par la chaleur des assaillants, sans que toutefois il se puisse dire qu'il en soit assommé un

seul; considerant d'ailleurs par certain extraict des resolutions du commun conseil de defence aux Indes, comme nostre general avoit formellement communiqué son dessein aux Angloiz, à ce qu'ilz eussent à l'assister de leur possible pour le bien commun des deux Compagnies, qui ne se pouvoit, si jamais les nostres eussent eu intention d'endommager les Angloiz; qu'aussi sans nulle exception de prejudice ilz avoient approuvé l'exploict, ne s'excusans que sur le manquement de navires, il pleust à S.M.^{té} de donner lieu si avant à la justice et la raison, que peremptoirement elle improuva le soustenu de ses subjets, declarant qu'ilz auroient avec les nostres à remettre toutes choses en l'estat où elles se trouvoyent à la conclusion du traicté, comme si en effet il n'avoit rien esté de tous ces malentenduz, qui fut nous renvoier avec une aussi pleine victoire que jamais n'en pouvions esperer aucune. Le Grand Thresorier[1)] - c'est l'homme que j'ose nommer la seule cause pourquoy n'avons vuidé le tout depuis 6 moiz, le plus effronté malignateur que la terre porte - par cet evenement receut un terrible coup d'affront, s'il eust eu du sentiment de honte. Car desjà devant que le Roy se declarast, tous ceux du Conseil le redargoyent en barbe et plaidoyerent en nostre faveur; mais il n'est compagnon pour gueres s'en soucier, et ne doubte qu'il en trouvera sa revenche en l'un ou l'autre point. Mais nous tascherons d'encor retourner au mesme expedient, et desjà le Roy nous a promis une autre semblable conference dans peu de jours, où je m'imagine que ferons encor quelque grand saut de haye. Ainsi je commence à veoir le jour au travers de ces brouïllars et m'asseure que par ce moien les surmonterons en bref. Restera le faict des pescheries grande et petite. Mais ce sont choses qui ne nous font apprehender le coup des represailles, comme ces premieres. Pour le publiq les instances se continuent journellement au Roy par ses plus favoriz pour la guerre contre l'Espagne, et semble qu'il a retranché le terme de ses ambassadeurs à fort peu de jours, pour se veoir esclarciz du faict de la restitution du Palatinat, sur quoy une lettre declinatoire et dilatoire du Roy d'Espagne dernierement arrivée l'a grandement piqué. Dieu vueille que ces esperons luy percent si bien la peau qu'il s'en sera resveillé à bon escient, comme on va esperant de jour à autre. Londres, ce 27e de 7b. (Sept.) 1622.

J'adjousteray ici les particularitez de mes nouvelles sur les mescontentements de cette cour au faict de la procedure d'Espagne. C'est que le Roy d'Espagne de sa main propre a escrit à ce Roy qu'il taschera de tout son possible à disposer l'Empereur et l'Infante, sa tante, à la restitution du Palatinat, esperant qu'ilz voudront avoir esgard à ses prieres. En tout esvenement qu'il espere que sa Ma.^{té} sera contente de son debvoir qu'il aura soin de luy continuer pour le bien de son service, n'ayant au reste de soy nul pouvoir dans l'Empire. Voila comment pour comble de la finesse on voudroit volontiers distinguer la maison d'Autriche en l'Empire d'avec celle d'Espagne, asseuré qu'on est que ce royaume a bien moins de pouvoir de faire la guerre à cette là qu'à celle cy. Mais le Roy Jaques n'est pas si ladre qu'il ne sente cette piqueure. Suivant quoy il a chargé son ambassadeur à Bruxelles de sommer l'Infante de faire lever le siege de Heidelberg dans les premiers 7

1) Zie blz. 122.

jours et d'arrester la suspension d'armes dans les 7 prochains, et si on y manque, de prendre congé avec declaration que le Roy, son maistre, sçaura se ressentir de cette tromperie. Puis le double de cette depesche s'est envoyé en Espagne, où on mande au S.r Digbie[1] que jamais le Roy n'entendra à aucun mariage sans restitution du Palatinat. Plusieurs sont apres à presser le Roy à ce qu'il aye à se prevaloir encor de la saison pour attenter quelque chose sur la flotte d'Espagne à venir des Indes, mais il attend la response de Madrid. Ainsi la cour est ensemble en alteration et irresolution. J'apprehende tousjours que l'Espagnol ne trouve moien de divertir cette fougue, s'il lejuge à propos. Ceci sont adviz de cabinet, et qui en leur qualité vous ferontjuger, qu'il n'appartient d'aucunement les faire esclatter. J'en vriendroy en question, et n'est il en nous d'en haster ou retarder le succez, dont la conduitte est en la main de Dieu.

183. Maurits Huygens[2].

..... Ceux de Bergues continuent à faire bien et l'ennemy n'avance non seulement point, mais perd plustost. Son Excell. est descendu, n'ayant laissé qu'environ 4 à 5000 hommes sous Lambert Charles[3]. On attend en impatience le succes de quelque grand desseing. Et dans Bergues tout est en ferme opinion que l'ennemy bougera dans peu .....

On me vient dire que ma haste n'est pas si grande, par ainsy je m'en vay vous entretenir encore un peu. Hier il vient les dernieres de Bergues avecq nouvelles que Lundy passé nos gents avoyent faict sauter une mine, avecq si bonne operation qu'elle avoit faict crever celle de l'ennemy, qui autrement estoit preste d'estre allumée de leur costé. - Mons. Wichringen[4] retourna hier du Conte de Mansfeldt, où il a esté deputé avecq autres des Estats Generaulx pour le prendre en service. Apres monstres faicts il a esté trouvé fort de 5000 chevaux et entre 4 et 5000 d'infanterie, touts braves gents et fort braves officiers. - La pluspart des *Reitres* ont refusé les armes *van voorste en achterste* qu'on leur avoit envoyé, disant n'y estre accoustumé, et d'avoir combatu jusques là, armés de rien que pistolets et une harquebuse. La rencontre de Mansfeldt et Cordua a esté un furieux combat[5], et presques incroyable, n'y ayant eu trouppe qui n'ait chargé 6 fois. La premiere charge que le Vorst Christian fist, il ne retourna de toute sa compagnie que luy 12e, les enseignes de touttes ses compagnies y furent tués, et ce qui est remarquable, une enseigne a esté relevée 14 fois et touts y demeuroient.

Mons.r Wichringen conta comment devant 5 ou 6 jours le Conte de Mansfeldt, estant logé à Waelwijck, a failly d'estre mené prisonnier à Bolducq, et de ceste facon, à ce qui m'en souvient. Ceux de Bolducq avoi[en]t envoyé quelques compagnies qui à certain point nommé donneroyent l'alarme à un des quartiers de l'armée du Conte de Mansfeldt, cependant que aultres 25 hommes d'eslite l'iroyent trouver en son logis - simple maison de paysan - et vous trouveroyent mon homme,

1) Zie blz. 72.
2) Het Hs. is verloren gegaan; het bovenstaande fragment is uitgegeven in *De Militaire Spectator*, 2e *serie*, IV, 1852, blz. 454.
3) Lambert Charles heeft zich in 1590 met Héraugières onderscheiden bij de verrassing van Breda. Hij heeft aan vele krijgstochten deelgenomen en is in 1625 gestorven als gouverneur van Nijmegen, na eenige dagen te voren Goch verrast te hebben.
4) Rudolf Wicheringe (1560-1646), geboren te Groningen, was in zijne jeugd vele jaren buiten 's lands en bekleedde later vele ambten, o.a. was hij afgevaardigde ter Staten-Generaal.
5) De slag bij Fleury op 29 Augustus, die onbeslist is gebleven.

et le meneroyent à Bolducq. Desseing à mon advis de peu d'apparence, mais touttesfois succedé à si peu pres, que si le Comte de Mansfeldt, adverty par le

Sieur de Kessel[1)], aussytost qu'il eust lu le contenu de la lettre, n'eust fait sonner la trompette et faict alarme, il estoit fricassé, les susdicts 25 estant desja jusques à derriere son logis ...[2)].

184. Moeder[3)].

Breur, voor desen of mogelyck met desen sult ghy verstaen hebben wt schryven van den ambassadeur van onse onverwachte victori[4)], die ons soo schilyck op gisteren is opgecomen, dat my nu dunckt dat wy te nacht gedroomt hebben; ick was soo verdri[etich] dat ick niet schryven en cost. Soo wy over tafel saten, quam daer eenen bode al rookende aengeloopen met brieven aen de heeren en aen ygelyck, met eenen stormhoed, die hy wt den hoop had gehaelt; de perticulariteyten sult ghy genoch verstaen, altoos dat pack is van t herte; hoe het voort gaet, leert den tyt; daer en is oock noch geen perticulariteit [van] te schryve dan alleen, dat Spinola was vertrocken en wel 20 wagens met wapenen daer had laten liggen, met veel gequetste en sieken en kinderen en al van als; men meynt, dat syn Ex.^{l} nu te Bergen is. Ick cost het niet gelooven; ik seyde al, dat wy niet en varen als eertyts te Antwerpe; doe men al victori gepreekt had, doen quam die hinckende bock; hadt ghy die groote clock hooren bonsen; daer waeren wel hondert luyers aen, al terstond, geen half ure, nadat den bode gecomen was, en strax al de clocken van den Haege op t hof, in t gasthuys, op t stathuys, in ons kerk; al die jongens liepen met bellen achter straten; in t geschuthuys daer staet een groote clock voor op de plets, daer sloegen de jongens met hamers op; savons vierde me al overal; daer en gebraken maer meer pectonnen, die men noch van Delft most haelen; voor 't huys van de Coningin schoot me veel stucken geschut af, van die mortieren, of ick en weet niet hoe t hiet; het scheen dat me te Bergen was, soo tierden t. Sachternoens preekte me in al de kercken, het volck liep van alle canten na de kerck of se gejaegt hadde geweest. Godt de heere sy lof en danck voor syn groote genade, die hy aen ons gedaen heeft, dat hy dien trootsen vyant soo gestuyt heeft, die hem sooveel beroemt heeft; den hoogmoet comt voor den val; het is ons wel een onverwachte blyschap, want sint Heydelbirch en heb ick niet derven dencken, dat wy beter varen souden, die de straffe veel meer verdient hebben als die luyden; nu Gods oordeelen syn wonderlyck en onbegrypelick; hy wil voorder synen segen geven ende ons danckbaere herten, ende dat wy syn goetheyt niet en misbruycken. Soo den bode quam, sat ick [aen] mynen brief en las die van Antwerpen quam van nicht Ysebeel[5)], die schreef, dat de Jesuitten voorleden sondach gepreeckt hadden, dat den engel St Michiel, die sterckte hun voor Bergen, en den duvel Bulsebub, die sterckte die van binnen, ende die duvels kinders hadden daer 40 jaren in dien moortcuyl van den oppersten duyvel

1) Zie blz. 112.
2) Zonder plaats, datum en jaar, maar Huygens teekende op den brief aan: R. 13 Oct. 1622.
3) Het is onbekend, waar het Hs. zich bevindt; de brief is hier uitgegeven naar een afschrift van den Heer J.H.W. Unger.
4) Den 2^{den} October had Spinola het beleg van Bergen op Zoom opgebroken.
5) Isabella Alewijn was eene nicht van Susanna Hoefnagel, Huygens' moeder, en getrouwd met J. Buycx. Zij woonde te Antwerpen.

onderhouden geweest, maer gelyck men altyt gesien had, dat den engel victori had, en viel den stryt swaer en lang, soo souden sy oock noch met prossessie daer ingaen en het serpent den cop vertreden. Hunnen Ignati hebben sy onlanx gecanoniseert met sulken wtnemenden feest, noyt desgelycx, en soo men daer seer over vuerden, soo hadden sy al die stucken bewaert om over Bergen te vueren; die moeyten hebben wy hun afgenomen.

Daer waeren over 3000 sieken in de stat en gequetste in t Oosters huys over 15 hondert, in t gasthuys over 800, in t tuchthuys soo vol als t gaen cost, en men had noch t Hessenhuys gereet gemaeckt; een van haer nichten had op t Oosters huys geweest om de sieken wat te dragen; sy en cost et wt haeren sin niet setten de elende, die sy daer gesien had; het was de hel nae t leven, en voort soo vol armen van vrouwen en kinderen en sulcken dierte; de stat had de aelmoesniers moeten te hulp comen met 20 dusent gulden, of sy en costen t niet harden; al die arme huyslieden bedorven; waer sal nu noch al die menichte van krygsvolck blyven; waer sal t desen hooveerdigen mensche mede connen verantwoorde al het bloet, dat hy daer te vergeefs gestort heeft. Of sy malcander nu noch wat cloppen sullen, dat sal men sien; het was eenen lust en wonder om sien, soo ygelyck seyt die t gesien hebben, hoe fraey in ordre en met watt en fraeyen volck dat syn Exel. wt Bredae reedt, en met sulcken menichte, men souw er een werelt me winnen. Nu ick sal desen eynden, want men wacht nae den brief. Weest Godt bevolen en van ons allen seer gegroet, en laet ons nu oock eens wat goets van ulieden hooren. Wanneer sal Jacobus syn oogen eens [open] doen? Adieu, breur. Jouffr. Dorp wilde schrijven, als er .....[1] ging, en nu is sy wt: t mach de naeste reys syn; sy seyde gisteren, sy sou .....[1] al sou sy haer bonte manteltgen verbranden en lyen der te winter kou nae. De vrou van Someldyck met de heure en is niet een lutsken bly. Doet toch onse dienstige gebiedenis aen de heere van Someldyck. Vader en heeft geenen tyt om aen u te schryven, noch breur oock niet; als men noch wat meer weet, soo moge sy u schryven. Adieu[2].

185. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Je n'escris que pour vous demander s'il est vray que Spinola, ayant levé le siege de devant Berghen, y a esté battu et tué avec 1000 des siens par le Comte de Mansfeld, secondé par ceux de la ville, et m'ennuye de n'en pouvoir avoir la response à ce soir. Hier cinq ou six cens garçons s'assemblerent devant le logis de l'ambassadeur d'Espagne, et le huerent sur l'asseurance de la nouvelle que je viens de vous compter. Aujourdhuy il vient deux hommes de Duynkercke qui nous asseurent que passé 5 jours la mesme y fut portée de Brusselles, et tout le monde le veut sçavoir de nous, qui par ces tourmentes n'avons moien de rien apprendre qu'à patienter constamment. Soit comme soit, ces bruits precurseurs me sont tousjours omineux, et d'autant plus qu'ilz viennent du quartier où la verité doibt apparemment patir sous des souhaits contraires. Mais de pardeça nous avons bien des nouvelles trop plus veritables

1) Niet ingevuld.
1) Niet ingevuld.
2) De brief heeft geen datum.

à vous communiquer, d'une flotte espagnolle de 22 voiles qui s'est descouverte passé quelques jours devers la pointe occidentale de ce royaume, soubs la conduitte d'un grand homme de marine, Don Diego Fasciardo, qui se dit cercher les Hollandoiz et mene des galeons de 1000 à 1200 tonneaux, qui à nostre advis n'est point chose à se moquer, les plus advisez estimants qu'ilz nous viennent occuper la mer boreale, pour ruiner et le traffiq et la pesche, chose estimée bien assez faisable et qui ne respond mal à ce que Mons.r Digbie par ci devant a mandé d'Espagne au Roy, son maistre, qu'on y estoit resolu d'employer cette année le vert et le sec contre les Provinces Unies par mer et par terre. Ce dernier effet n'a paru que trop bien; Dieu nous preserve du premier, que je n'estime moins redontable. En cette cour les mescontentements receuz promettent des resolutions souhaittables, et à present en est on à la chaude deliberation pour ce semble parler clair au bout de cette sepmaine. Mais la Reine Elisabeth est morte et la resouvenance du passé me faict mal opiner, sinon desesperer de l'advenir. Nostre particulier n'avance que tardivement. Hier nous eusmes encor une troisiesme conference avec ceux du Conseil devant le Roy à Hampton Court, mais avec peu de fruit, et si peu que je juge qu'y avons plus destruit que basti, s'y estant regratté des differens que par les arbitrages passez nous soustenons avoir esté pleinement decidez. Mais les advisez ne doibvent rien fonder sur les resolutions de cette cour; on en rejaillist à plaisir et à l'instance du premier venu, qui d'ordinaire y emporte le suffrage. Ne me demandez donc plus, s'il vous plaist, quand nous reviendrons, mais conjecturez avec moy qui ne sçay à quoy regler ma conjecture. Apres cette sepmaine le Roy va s'esloigner de Londres à 50 et 60 miles; avec ceux de son Conseil nous n'avons jamais achevé un seul point, ni n'en acheverons jamais un seul; quelle sera jamais l'issue de ces affaires? Apres demain nous retournons encor en cour vers le Conseil et, si besoin est, vers le Roy; cela nourrist aucunement mon esperance, mais aussi bien n'y pourra on achever le tout; cela m'accule terriblement, ne voyant où, comment, ni quand aurons moien de reveoir le Roy, sans lequel il est impossible que fassions rien. C'est l'anatomie de noz ennuiz, qui pour tout ne laissent d'estre capables au païs de faire naistre de l'envie et de la medisance sur le subjet de ces longueurs, dans la bouche de ceux mesmes qui taschent de les fomenter sur les esperances que, revenuz *re infecta*, nous leur lairions du subject d'une leur seconde ambassade. Est il possible, qu'un estat subsiste composé de telles pieces? Ce que je viens de dire toutefois est si asseuré qu'il n'appartient point de m'en faire en aucune part le relateur. Londres, ce 9e d'Octobre 1622.

186. Aan zijne ouders. (K.A.)*

'Voici trois mots en volant, pour vous dire que nous mandons à Mess.rs les Estats et Son Ex.ce qu'une puissante armée navale de 70 voiles vient descendre vers les Provinces Unies, avec intention de chastier l'orgueil des Hollandois et leur rendre la pareille jusques dans la Haye de ce qu'ilz ont faict cet esté devant Bruxelles[1]. Ce sont les paroles de l'ambassadeur d'Espagne

1) In Mei had Frederik. Hendrik een inval gedaan in Brabant en dorpen tot dicht bij Brussel in brand gestoken.

au Roy, quand devant hier il demanda à S.M. l'entrée et sortie en ses ports pour le rafraichissement de cette flotte, qui luy fut deniée à plat. Tout ceci est trop certain. Dieu les confonde par mer, comme par terre il a faict. Iei on va convoquer le Parlement, et hier partit le courrier vers l'Espagne, chargé de demander passage par le Païs bas pour une armée de 40000 hommes que le Roy va envoyer au Palatinat vers le printemps. Ainsi les deliberations de cette cour sont soudainement changées à souhait.' Londres, ce 14e d'Octob. 1622.

Waarom brengt de man van Carleton wel brieven voor anderen mee, maar niet voor mij? Eerst gisteren kreeg ik den uwen van 30 Sept.

187. Moeder. (A.B.)

Er is hier geen nieuws. 'Men wacht onsen hartooch met synen eene arm[1)]; die neemt weer 8 of 9 dusent volcx aen op syn eygen borse; de rest moocht ghy al wt ander liens brieve hooren. Spinola leyt ergens te Brecht[2)] met al syn volck daerontrent; men seyt, dat hy wel 8 dusent siecken heeft. Men seyt, dat prins Henrick op is; ick en weter geen recht bescheit af; ik meyn, dat Syn E. noch te Roosendael is.' .... 15 October 1622.

Allen groeten u. Uit Antwerpen hoor ik niets.

188. Constantia Huygens[3)]. (A.B.)

Ick weet niet wat men overgaet, dat ick u in soo lange niet geschreven heb, maer nochtans niet doot, gelyck je meent, maer al besigh met vryje voor den broer, daer tot noch toe wynich hoop toe is, soo myn dunckt; het mysie is soo opiniater, dat het aen de helft genoech waer voor die goe kneght; se is seer op myn gestelt; waer t maer half soo seer op hem, ick hadder grootte hoop toe; maer wat is t? As ick er heur af seg, soo bid se me op alle vrinschap, dat ickker niet meer af segge sou, want ick sel me leve niet kunne resolvere tot trouwe, syt se[4)]. En dat is nietmendalle gesyt, dunkt me, want se sal t toch eens moette doen. Het is me leet, dat ick je dit sus schryve moet, want ick weet wel, dat je t liver anders saeght, en ick oock, maer ick schryf t gelyck t is. Ick wou niet, dat den broer wist, dat ick dit sus aen je schreef, want ick heb t hem sus niet al gesyt, darom laetter geen vermaen af syn; ick hoop, als je tuys comt, dat jy der wat ander order in sult stelle, en hierme seg ick je adieu, maer ick hiet je liver willecom[5)].

189. Aan zijne ouders. (K.A.)*

De man van Carleton heeft weer voor iedereen brieven meegebracht behalve voor mij.

'A peine aurez vous peu lire ma derniere, qui vous aura donné l'alarme de la flotte d'Espagne, je vous en reïtere donc encor les asseurances et vous

1) Prins Christiaan van Brunswyk (vgl. blz. 104) had in den slag bij Fleury op 29 Augustus een arm verloren.
2) Een plaatsje dicht bij Antwerpen.
3) Uitgegeven door Dr. Th. Jorissen, *Constantin Huygens*, blz. 127. Zie over Constantia Huygens, blz. 85.
4) Nl. Susanna van Baerle.
5) Het briefje is niet gedateerd, maar Huygens teekende er op aan: R. 25° Octob. 1622.

advise que dans peu de jours on estime qu'elle passera le destroict de Calais, à la poursuitte de son dessein sur noz costes. *Vigilate Batavi*. Avec l'aide de Dieu *praevisa minus ferient*, et le Roy d'ici continuant à luy denier le raffraichissement de ses portz, elle se trouvera embarassée plus que Don Diego[1] ne s'est voullu imaginer. Je vous ay dernierement rempli de l'espoir de grands mouvemens de cette cour. Il est vray que S.M.^{té} envoya sommer le Roy d'Espagne à se joindre avec luy contre l'Empereur, s'il ne vouloit avoir la guerre declarée entre eux deux, mais ce courrier au sortir presque de la ville fut rencontré par l'agent Cottington[2], revenant d'Espagne avec des plus belles asseurances pour le mariage et le Palatinat que jamais. Cela a esté capable de tellement rallentir le Roy, qu'il devint soudainement d'advis de retirer ou mollifier sa premiere depesche, contre l'opinion de son Conseil, qui fit instance de la faire passer. A present je ne sçay où ilz en sont; on m'asseure diversement que le gentilhomme a esté arresté ou detenu pour quelque temps; si cela est, concluez *factum infectum esse*, et apprenez à ne vous fier aux Angloiz, certes non pas à leur Roy. Car pour le coeur des subjets, il est parfaictement nostre, dont avons veu les preuves par l'applaudissement extraordinaire sur le succès devant Berghen. Il y a seulement ces maudites contentions des Indes qui nous entrenaigrissent, et cet espine levée, l'Angleterre ne sera plus qu' Hollande. Mais, Seigneur, quand sera-ce? Encor ne sommes nous à bout de cette toile de Penelope, et desjà par les derniers adviz des Indes on nous menace de nouveaux malentenduz, de nouvelles plaintes. Mais j'espere que n'aurons garde de nous engager au delà de nostre commission, qui seule nous a cousté par trop de temps et de peine. Toute la sepmaine passée nous n'avons faict qu'aller et venir à Hampton Court, pour y trouver noz commissaires, que le Roy y detenoit pour le subject de ses furieuses deliberations, *de quibus supra*, sans rien conclurre toutefois de substantiel, comme ne ferons jamais, sans l'intervention du Roy. Or voilà qu'il a dit adieu à Londres et sa province pour presques tout l'hiver. Demain il partira de Theball à Roiston, de là apres quelques jours à Nieumarquet, par des chemins où on se crotte à loisir. Si faudra il un jour l'y aller veoir et quoyqu'il fasse du nonchalant ès affaires, nous nous resolvons de demander des navires à noz superieurs et luy dire vertement que ne sçaurions plus demeurer. Si par apres il a envie de nous arrester - car c'est le mistere, de nous garder à l'avantage, pour nous traicter selon qu'avec l'Espagne on s'entendra plus ou moins bien - au moins le fera on parler clair, qui sera autant gaigné, qu'on aura de quoy pallier sa patience. De Londres, ce 7/17e d'Octob. 1622.

190. Aan Ben. Janssonius[3]. (K.A.)

Ambeo amicitiam tuam, celeberrime Janssoni, et necessitudinem; ea res

1) Don Diego Fasciardo; zie blz. 126.
2) Francis Cottington († 1652) werd een paar malen door Jacobus als agent naar Spanje gezonden.
3) Waarschijnlijk is dit briefje gericht aan Ben Jonson (1573-1637), den beroemden Engelschen dramaticus, die tevens een geleerde was.

fecit cur non nescire te ineptias meas[1] tua interesse putaverim, neque enim quantillus[2] sim, latere unquam amicos aequum credidi, quorum ut parcâ de nobis opinione non offendimur, sic amplâ praeter meritum non afficimur. Ubi fastidire quantum hic mei est coeperis et noris, quam sit mihi curta supellex, autori, rogo, remittendam cures, qui te valere jubet et se amare. Domi meae, 18° 8b. (Oct.) 1622.

191. C. van Ruinen[3]. (K.A.)

Wilt gij nog eens aandringen bij den heer Eglishem, dat hij mij eindelijk betaalt? Ik durf u lastig vallen, omdat uw vader en mijn oom, de raads-heer Francken[4], groote vrienden waren. 's-Gravenhage, 23^{en} Octob. 1622.

192. ?[5] (L.B.)

Waarde neef! Bij mij aan huis woont Marie Caron, wier vader Jacques en wier grootvader Nicolaas heette. Jacques Caron is een half jaar geleden overleden en heeft 6 kinderen achtergelaten. Zijne weduwe Gesien ter Spill voedt de kinderen zoo goed mogelijk op, maar er is niets geen vermogen. Kunt gij niet maken, dat de andere leden der familie Caron[6] wat voor de kinderen doen? In Amsterdamm, den 29 Wynmaand (Oct.) 1622.

193. Aan zijne ouders. (K.A.)*

De brieven heb ik gekregen door Jacob Moll.

‘Le subjet de sa subite depeche a esté touchant la flotte espagnolle, de laquelle nos maistres desirent avoir au plustost tout ce qu'en avons peu apprendre de plus special. Cela n'est que tres-peu, car depuis le premier alarme pour tout debvoir qu'ayons peu faire, il n'a esté celuy qui nous en aye peu continuer aucune asseurance. Dont on va soupeçonner que les grands orages l'ayent ramenée en Espagne - qui me semble peu apparent par les vents du Ponent qu'il a faict - ou bien les navires Marseillois avec les Maltois et Florentins, passant par le destroict pour faire service devant la Rochelle, ayent abusé l'oeil des passans, ou peut estre les 30 galeons d'Espagne, qui attendent le retour de nostre flotte du Levant devant Gibraltar. Aujourdhuy

1) Zeker het gedicht *Academiae Oxoniensi perpetuum florere* (vgl. *Gedichten*, I, blz. 362), dat den 17^{den} Sept. geschreven was. Het is later afzonderlijk uitgegeven door vrienden van Huygens te Oxford.
2) Huygens schreef eerst: *quantus*, daarna: *quantillus*, en liet *quantus* staan.
3) Zie blz. 119.
4) François Francken was pensionaris van Gouda en sedert 1592 lid van den Hoogen Raad. Hij stierf in 1617.
5) De naam is afgescheurd.
6) Zeker is daarmede vooral de gezant in Engeland, Noël de Caron, bedoeld.

certes il vient nouvelle par le rapport de certain homme de marine eschappé de la prinse de son vaisseau, que 30 grands navires espagnolz à son depart leverent l'ancre de devant Belle-Isle en Bretaigne, tenans la routte de la Rochelle. Je m'en rapporte à peu de jours de patience, pourveu qu'on ne desseigne (?) rien *adversus Batavos meos*, comme il ne semble. Je vous reconnoy grandement curieux de ce qui se resoult en cette cour. De cela quelques miennes dernieres vous pourront avoir satisfaict. Le Roy se retient grandement depuis ces derniers mouvemens et va esquivant le discours de ces matieres envers tout le monde. Le Prince demeure tres-animé à mener l'armée en personne, et sur ce subject n'a cessé de conferer avec ceux du Conseil durant l'absence du Roy, son pere, qui, selon l'advis de partie du Conseil, n'entend rien remuër davantage, premier que Porter[1)] revienne d'Espagne. Iceluy par certain desastre survenu, s'estant arresté quelques jours à Calais, n'a laissé de poursuivre son voyage, accompagné de certain autre gentilhom me, pour si sa foiblesse ne lui permettoit de passer outre. Voilà où on en est pardecà. S'il faut que j'y adjouste mon advis, c'est que si l'Espagnol ne trouve l'heure à propos pour rien rompre avec ces couronnes, il ne manquera de pretextes à la filer à son appetit, selon que desjà le specieux rapport de l'agent Cottington[2)] a commencé à operer dans la cervelle du Roy. Nostre negotiation est aux termes que passé trois jours je vous manday. Si avons nous apprins par documens palpables que le Roy est porté à nous en porter à une fin, qui me faict esperer, qu'un jour ce bonheur nous arrivera. Ma constitution particuliere me le faict grandement desirer; je manque d'argent et d'habits, et ce parmi une trouppe de jeunes gens, miens semblables, qui s'accommodent terriblement bien contre l'hyver, avec leurs draps d'Angleterre couverts de clinquants et gallons, les manteaux à près de l'espaule, et je ne sçay quelles extravagances encor. Les livrées des varlets en vont à l'advenant, voire au parangon d'aucun seigneur à la Haye. Les parents auroient de la peine à reconnoistre leurs filz. Mais helas vous ne trouverez point nullement de ces masques sur le vostre, qui seroit tres-content de ne point trembler en sa disette, où les autres suent soubs le faix de leurs superfluitez. Je me soustiens donc du mieux que je puis, esperant de pouvoir patienter jusqu'à tant que soyons de retour, et apres liquidation de compte puissions veoir s'il y restera rien de mes travaux qui suffise à m'affranchir de la necessité. De Londres, ce 4e de Novembre 1622.

194. Aan zijne ouders. (K.A.)*

Ma main dispute mon debvoir, quand il est question de vous aggraver l'esprit de nouvelles peu agreables, que d'ailleurs peut estre ne l'avez que trop accablé d'ennuy par la consideration de l'estat de noz affaires pardelà. Si ne devez vous ignorer que dans cette cour il nous reste peu d'apparence d'aucun soulagement, tant les asseurances que le Sr Digbie continue de jour à autre de communiquer au Roy, son maistre, de la sincere inclination du Roy

1) Endymion Porter (1587-1649) was in Spanje opgevoed en trad later in dienst van den hertog van Buckingham en daarna van kroonprins Karel.
2) Zie blz. 128.

d'Espagne pour la consommation du mariage et la restitution du Palatinat ont esté capables de rasseoir le courage de S.M.[té] et luy faire perdre les erres de ces belles deliberations faictes à Hampton Cour, quand Porter fut envoyé exprès demander le passage par les Païz baz pour M. le Prince et son armée. Nous n'avons plus besoin de nous attendre à son retour, puisqu'avant mesmes son arrivement en Espagne le Roy se contente de recepvoir à paye l'instance que le Roy l'Espagne luy faict de voulloir encor se donner la patience de quelque peu de jours, dans le terme desquelz il s'asseure de faire valoir ses intercessions avec tant d'efficace aupres de l'Empereur qu'il ne sera aucunement besoing d'en venir aux mains, s'offrant neantmoins en tout cas de joindre ses forces à l'armée angloise et procurer par ses armes ce que par ses persuasions il n'aura peu obtenir. Ce sont les frivoles appas, au moien desquelz ce prince se laisse amuser de pleine volonté, au regret indicible de quelques uns de ses bons subjetz et serviteurs plus affidez, qui, pour luy avoir parlé clair passé quelque temps, quand le soleil donnoit apparence de luire si beau, se voyent ou mesprisez ou gourmandez, et jugent fort bien que, si Dieu n'y met la main par grace extraordinaire, ce royaume va se precipiter de plein saut et nous noyer en son naufrage. Certes desjà avons nous si vivement ressenty la reflexion de ces changemens, que nous jugeons la rupture estre la plus apparente issue de nostre longue et tres espineuse negotiation. A present nous en sommes à la veille. Par le consentement du Commun Conseil de defense aux Indes le siege de Bantam a esté continué de quelques deux ans en ça. Si que les Angloiz se trouvants despourvenz de navires et autres moyens, pour le fournissement de la moitié des charges de cet exploit, à laquelle par convention precedente ilz se sont obligez, il se trouve que la Compagnie des Païs baz de gré à gré a soustenu quasi seule le peril et la despense dudit siege, nous demandons en vertu du traicté - qui generalement oblige les deux Compagnies à la charge commune aux exploictz dont le prouffit doibt venir en commun, et specialement en celuy de ce siege - que les Angloiz soient condamnez au remboursement de la moitié des despenses que les nostres ont portées pour l'avantage des deux Compagnies. Et on a le front de nous denier à plat cette pretention, fondée - quand il n'y auroit aucun traicté - en l'esgalité que les apprentifs du droict sçavent appeller la mere des societez. Ce vilain procedé nous a mis en rupture avec ceux du Conseil et contrainctz de nous adresser encor cette fois au Roy, afin que, n'ayans l'honneur de luy pouvoir laisser du contentement, il ait agreable de nous envoyer faire rapport à noz superieurs de l'estat auquel nous aurons esté necessitez de laisser cette ennuyeuse besoigne, apres onze moiz de temps et de pene qu'y aurons employez. S.M.[té] est à 50 miles d'icy et nous a faict mander par response sur ce qu'avions escrit au Marquis de Buckingham[1)], qu'apres avoir ouy le rapport de ceux de son Conseil à Theoballes, où il se trouvera Lundi prochain, nous aprendrons ce qui sera de son bon plaisir pour le subjet d'une autre confereme. Ce sera le jour qui nous enseignera que c'est que debvrons esperer du succez de ce traicté. Cependant je ne puis vous celer que j'en juge avec beaucoup de desespoir, qui n'ignore pourtant les grands inconveniens et dangereuses confusions dont ces malentenduz menacent nostre Estat. Mes maistres, l'adviz desquelz

1) Zie blz. 27.

vous pouvez lire dans la declaration du mien, ont trouvé cette extremité de si grande importance, que pour la communiquer à leurs souverains ilz font cette depesche expresse, resoluz de rien precipiter sans avoir de quoy se garentir contre les murmures de nostre peuple au pis aller de ces affaires. Ainsi dans peu de sepmaines nous sommes apparens de vous reveoir; si ce n'est avec le contentement que l'estat de nostre Republique semble requerir, je prie Dieu que ce soit avec celuy de vous trouver en la disposition, ou je vous laissay tantost une ronde année ..... Londres, ce 10e de Novemb. 1622.

195. Maurits Huygens. (K.A.).

Uw brief over den jongen Killigrew[1)] heb ik gekregen, maar er is bij Z.E. geene plaats als page open. Ik feliciteer u met uw ridderschap[2)]; het doet vader erg veel genoegen. Hij heeft weer een aanval van zijne kwaal gehad, maar is nu hersteld. De oorlogsschepen zijn vertrokken, om de gezanten te halen. Dank voor uw raad. Dedel heeft het meisje al gevraagd[3)] en krijgt haar zeker; ik zal hem laten voorgaan. Wij hebben uw *Area magna Ducum*[4)] bewonderd, maar er is nu geen gelegenheid het te plaatsen. Kunt gij niet zorgen voor kousen? Leeuwen gaat trouwen met de oudste dochter van pensionaris Duyck[5)]. 14^{e} 9re (Nov.)[6)].

196. Maurits Huygens. (A.B.)

Par l'occasion du Sr Killigrew qui me vient dire qu'il s'en va demain, je vous escris ce mot, et mon pere me commande de vous dire qu'il attend en toutte impatience vostre retour; qu'il vous eust escrit, s'il eust eu de quoy. Il se porte fort bien, grace a Dieu, ce que je vous dis, afin que ne soupçonniés le contraire par ce que j'escris de sa part. Il va tous les jours au Conseil. On parle derecheff, et toutes les apparences et apprestes qu'on faict nous asseurent d'une iterative expedition, a laquelle Son Ex.^{ce} s'en va en personne, sans qu'homme du monde sçache *quo tendat*. Le Comte de Mansfeldt [qui] est avecq ses trouppes au pays du Comte d'Oostfrise, et s'est emparé du chasteau d'Aurich et d'autres places, demande au Comte une grande somme de *rycxdaelers* par emprunt. Il crie qu'on l'entend jusqu'icy, et demande a nous qu'on le desface de ceste hoste; on luy respond qu'on ne sçauroit, qu'il n'est plus a nous, ny en nostre service, et qu'on ne peult s'en mesler. Et luy mesme, Mansfeldt, pour toute excuse et raison, [dit] qu'il fault qu'il soit quelque part, et qu'il se pourvoye d'un lieu ou il soit *buyten schots*[7)] de ses enemis,

1) Zie blz. 93.
2) Zie blz. 105, 106.
3) Nl. Isabeau de Vogelaer, eene dochter van Marcus de Vogelaer en Margaretha van Valckenborgh (zie blz. 4). De de Vogelaer's waren met de Huygens'en verwant.
4) Zoo begint Huygens' vers *Berga* (vgl. *Gedichten*, I, blz. 268), geschreven den 15^{den} October, nadat Spinola het beleg van Bergen op Zoom had moeten opbreken. Het vers is eene navolging van Grotius' gedicht *Ostenda loquitur (Poem.*, 1639, blz. 293).
5) Zie blz. 46.
6) Plaats en jaar ontbreken, maar Huygens teekende op den brief aan: 28^{e} 9b. 1622.
7) Er staat: *schouts*

qui sans doute ne tarderont guere a l'y aller trouver, au moins le divertir, s'ils peuvent. - Dedel est au bout de ses affaires et va se marier. On a requis mon pere d'assister aux finançailles - *t sluyten* - et il ne sçauroit s'en excuser; le jour n'est point encore nommé, mais il ne peult guere tarder; si doncq vous en voulés estre, *veni*, et je le vouldrois de tout mon coeur. En tout cas pourvoyés vous de bas; encore pour conseiller qu'il est, a il eu de la bruillerie assés, et assés esté lanterné au dela de sa patience, et par les suffrages de tels qui y ont le moins a dire, comme d'une mere grand' un beaufils est traicté assés indignement. Pour tout cela suis je bien asseuré qu'on est aise de l'avoir. Derechef sçay je bien que vous estes en peine de moy; ne le soyés pas, et remettons la partie jusques a vostre presence, ou a ces nopces. Quelle haste avons nous tant? Si de l'autre costé on a si peu, le temps nous enseignera. - Je vous recommande a Dieu, qui vous veuille garder et ramener dans peu. D'un habit d'hyver ne vous souciés point tant; je n'en ay point non plus et ne suis point d'avis d'en faire. Cela est anglois, mais si tost que vous serés icy, *en datter t blauw aff syn sal*, vous vous en repentirés. Touttefois faictes a vostre mode. Adieu.

Pour Killigrew je m'estois enquis touchant la place de gentilhomme[1)], et je luy ay dict qu'il n'y en avoit point de vacante. N'attendez plus a aucune responce de ce rude peuple d'Amsterdam, et vous ne ferés que sagement de ne vous donner plus si bon marché. Il[s] ne le meritent pas, et l'on[t] bien suffisamment faict paroistre, nous estants la dernierement. Il ne vault pas la peine d'enbrouiller le papier; a vostre retour vous en aurés des histoires. Adieu. 28° 9ber (Nov.)[2)]

Groet de Heeren van Sommelsdyck, Brouart[3)], de Beauvais[4)] en Calandrini[5)].

197. Vader. (L.B.)

Bruer, je languy de desir de vous revoir retourné en santé. J'apprehende de lire a chasque fois voz lettres tant desirees, m'imaginant qu'elles contiennent des dilays et tergiversations cavilleuses et ennuyeuses, lesquelles certes moy, *non ego ferrem calidus iuventa Consule Planco*[6)], comme dict celuy la, en quoy je doibz tant plus louer la prudente patience de vostre principal, qui est bien chose grandement imitable pour vous. Et encores dictes vous qu'a peine le Janvier vous ramenera. Patience, pourveu que ce puisse estre le Janvier. Je me porte bien, voires si bien que jamais, graces a Dieu. J'apperçoy que ce mal n'est plus si ardant, ny durable que du passé, et me prometz que je n'en seray tant bourellé que comme je soulay, mais je m'en remetz a la disposition divine. Bruer, faictes vous des habillements tels que vous jugez vous estre necessaires et convenables; ne vous donnez point de la peine de nostre liquidation, nous la pourrons vuyder aisement. Je suis botté et esperonné pour

1) Zie blz. 109.[aant.]
2) Het jaartal is weggelaten, maar Huygens teekende op den brief aan: R.19^{a} 10b. 1622.
3) Zie blz. 2.
4) Zie blz. 74.
5) Zie blz. 15.
6) Hor., *Carm.*, III, 14, vs. 27.

aller demain a Amsterdam a ayder a conclure ce mariage du conseiller d'Edel. Pleust a Dieu que quelque jour je puisse faire tant et si advantegeusement pour vous aultres. Adieu, adieu, Bruer, adieu. A la Haye, ce 12 Decembre 1622.

198. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Ik zend u een gedicht, dat ik in uwe bescherming aanbeveel[1]. Lond., Die natali Servatoris nostri Jesu Christi (= 25 Dec.) 1622.

199. Vader[2].

Lieff Bruer, Je ne peulx quasi exprimer le grand estonnement que voz lettres, principalement celle a vostre frere, m'a donné, non pas pour le faict propre, mais de l'apprehension que j'ay de ce que vous apprehendez tant une chose dont un aultre ne feroit pas tant de cas, et non pas moy mesme. N'a on jamais veu perdre rien d'aultruy, et aussy ce n'a pas esté vostre nonchalance, mais la mesgarde de vostre homme, laquelle ne vous doibt estre imputée[3]. Aussy ne vous ont pris, ny loué a gages Mess.rs voz maistres pour leur servir de cassier ou d'argentier. Pourquoy doncques vous contristes vous tant? Penseriez vous qu'il est possible que sinistre soupçon pourroit tomber sur vous? Non certes non plus d'homme qui vive; le faict ne merite plus que vostre noble esprit en jette un demy souspir. Je vous prie doncq, voires je vous commande, voires je vous adjure de ne vous contrister, ny tourmenter plus en sorte que ce soit, et nous encores de nostre liquidation entre nous, dont vrayment je ne me soucie gueres, voires plustost que quelqu'un vous regardast le moins qui soit de travers. Je suis tres content de reparer la perte de ma propre substance, et je leur en demeure suffisant pleige, ou s'ils n'en sont contents, prenez hardiment la somme a eschange, et faictes en la reparation. Que vostre retour me tarde trop et vous ay souspire ja mille fois durant vostre absence. Soyez, soyez de retour et en grace de Dieu; seulement que je vous puisse reveoir et j'en seray content, et certes je ne scay quel bon esprit me faict esperer vostre breff retour, que Dieu veulle et je l'en prie. Car vrayment je suis du tout las de vous tantattendre, et j'ay [eu] un songe que vous estes a vous embarquer vers nous, si que peult estre la presente ne vous y trouvera point. J'escris l'enclose a vostre pr[emier] maistre[4], faictes en a vostre volonté. Or je vous recommande a Dieu et nous touts, et si ne voulez contrister vostre pere et mere, ne contriste pas vous mesmes pour un festu, pour une chose advenue par aultres, et non pas par vostre

1) Nl. *De uytlandighe herder. Aenden Heere Daniel Heins*, *Ridder etc.* (vgl. *Gedichten*, I, blz. 269); het was den 12den Dec. voltooid.
2) De brief behoort thans tot de verzameling van Jhr. J.W. Six te 's Gravenhage.
3) De brief, waarin Huygens van dit verlies melding maakte, is verloren gegaan. Maar uit de *Sermones*, II, vs. 116, sqq. (vgl. *Gedichten*, VIII, blz. 206), blijkt, dat zijn bediende op reis een valies verloor, waarin 200 goudstukken waren, die hem niet toebehoorden.
4) François van Aerssen.

faulte. Je veulx attendre des lettres de vous qui m'apprennent et m'asseurent que vous avez quité ceste tristesse si mal fondee. Adieu, adieu, lieff Bruer, adieu. A la Haye, en haste, ce 30 Decembre 1622.

200. Vader[1].

Wij verlangen zoo u terug te zien en hopen, dat gij nu eindelijk zijt scheep gegaan, maar vreezen, dat er weer nieuwe moeilijkheden zijn gekomen. Wees toch vooral niet bedroefd om dat geld. 'Vostre grand et pieux esprit vault pour moy plus que les masses d'or, quelques graves qu'elles fussent'. Moeder is uit en deze brief moet weg. Overmorgen gaan wij naar Amsterdam voor het huwelijk. A la Haye, ce XIe Janvier 1623.

Maurits heeft uwe verzen[2] aan den heer Heinsius gezonden.

201. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Uw *Asinus*[3] heb ik met erg veel genoegen gelezen. Mijn gedicht *Academiae Oxoniensi perpetuum florere*[4] is in Engeland gedrukt tegelijk met andere verzen, die als antwoord er op dienen. 'Tu autem, vir maxime, ride hic, ut meritum est, et cum ad alteram editionem Asini accesseris, inter secundas curas cave eorum mentionem neglexeris, qui ad rem utcumque publicam admoti nequeunt adeo animal tuum dissimulare, ut ineptire saltem pro tempore desuescant'[5]. Postr. Cal. (2) Mart. CIↃIↃCXXIII.

202. Aan J. Cats[6]. (K.A.)

Quod virtutum tuarum insignis fulgor adeo animum oculosque Batavorum meorum affecerit, uti ad praecipui muneris dignitatem evocandum ultro decreverint[7], est quod illis, quod tibi, est vero maxime quod nobis gratuler, qui nimirum tanto in posterum propiori vicinia tua gavisum imus, presentia autem atque gratissimo conspectu longe quam ante frequentiori. Interim de illa nugarum mearum editione reliqua[8], cui obstetricem manum addicere dignatus es, quid nunc fieret, ambigere coepi, quandoquidem, si illarum quicquid est Middelburgum misero, patricinio simul tuo et cura destitui necesse est, sine quorum alterutro, vel utroque, typographos aegre hoc persuasum iri, non immerito dubitaverim, qui, quam antehac operam praestiterunt, magis utique autoritati consilij tui, quam operum meorum merito imputavi. Itaque

1) Het Hs. behoort thans tot de collectie van Jhr. J.W. Six te 's Gravenhage.
2) Waarschijnlijk *De uytlandighe herder*.
3) Heinsius' *Laus Asini* zag in 1623 bij Elsevier te Leiden het licht.
4) Vgl. *Gedichten*, I, blz. 262. Het gedicht is den 17^{den} Sept. 1622 geschreven. In 1618 had Huygens Oxford bezocht (zie blz. 28); nu zond hij aan zijne vrienden daar zijn vers toe en zij lieten het drukken.
5) Zonder plaats. Maar zeker schreef Huygens den brief uit den Haag, waar hij op 13 Febr. was teruggekeerd.
6) Uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Tijdschrift voor Nederl. Taal- en Letterk.*, 1893, blz. 185.
7) In Febr. 1623 werd Cats gekozen tot pensionaris van Dordrecht en den 30sten Maart legde hij zijne betrekking van pensionaris van Middelburg neer.
8) Zie blz. 89.

quid faciendum censeas, rogatum nunc venio, cum, ad me quod attinet, profligatis nunc tandem eorum negotiorum reliquijs, quae una cum gente tot menses gessimus, totis iterum Musis vacatum eam, quamdiu quidem immunem a Republica animum habere per illos licebit, qui huic praesunt. Si quos otij istius non poenitendos fructus posteritati imputandos arbitraris, tuum erit monere; ego, quod unquam isti calamo imperaveris, quo recte curetur ac sedulo, quam promptissime exequar. Vale, vir amplissime, neque si quidquam earum elegantiarum, quas polliciti sunt, Mattiaci vestri luci publicae commiserunt, diutius nobis invideantur sine. Hag., X^{o} Cal. Maij (= 22 Apr.) CIↃIↃCXXIII.

203. Aan Sir Edward Cecil[1]. (K.A.)

Nostre ennuyeux et long sejour en Angleterre me l'a esté d'autant davantage en mon particulier, qu'il me tardoit de reveoir ma patrie, pour y aller trouver les occasions qui me rendissent heureux en une telle quelle revenche des courtoisies et faveurs dont il vous a pleu m'obliger. Suivant quoy pourrez juger combien ce m'a esté chose malagreable d'entendre à l'instant presque de mon retour le desplaisir qu'avez voulu concevoir contre les miens, pour le subject de certain different de petite importance, auquel par sentence du Conseil d'Estat vous estes venu à succomber contre le capitaine Pew[2]. Si ne viens-je toutefois faire les excuses de mon pere, ni pallier d'un fard de paroles la faute que presupposez qu'il y auroit commise, mais bien tres-humblement vous supplier de ne garder à par vous une opinion si injurieuse à l'amitié et service qu'il vous a voué et à voz merites, que là où les occasions du bien de vostre service viendroient à se presenter, il ne voulust en prevaloir devant tous autres, comme devant tous autres il s'y trouve obligé. Or ne se peut il que vostre discretion ne vous die, que si le maltalent des parties, qui journellement en leur opinion s'estiment prejudiciées par les sentences du Conseil, viendroit à retomber sur luy seul, qui n'y preste que la main pour l'execution du commandement de ses superieurs, il deviendroit tantost la personne du monde la plus odieuse, veu que rarement il se faict justice entre deux contestans, que l'un et l'autre ne se formalize du tort, comme en cette particularité vous ne debvez ignorer que Pew proteste fort et ferme du peu de droit qu'on l'y a faict, jusques mesmes à en vouloir mal à mon pere, qui je vous puis assurer, trouve sa conscience aussi deschargée pour l'un que pour l'autre, et partant vous reprie que, quand l'envie vous prendra de l'honorer de vos commandements, il vous plaise de mettre son affection à l'espreuve sur le subject d'un service qui depende immediatement de son entremise, et lors est ce que vous le trouverez plus coulpable d'incapacité que d'ingratitude, mais tousjours sincerement porté à vous tesmoigner le ressentiment des bienfaicts demonstrez à son filz tresindigne, qui pour iceux ne cessera jamais de se dire et faire connoistre en effect ...,.

Vous fustes present quand les presents furent portez à Messieurs les ambassadeurs par Sir Henry Silemay, qui lors me dit que certaine chaisne

1) Kopie van andere hand.
Zie over Cecil, blz. 23.

2) Rogier Pew komt niet voor in de Staten van Oorlog. In de Extracten uit de Resolutien van den Raad van State, A^{o} 1623, wordt op 22 April en op 8 Aug. (blz. 34 en 70) van dit geschil melding gemaakt, maar het blijkt niet, wat eigenlijk de quaestie was.

dont le Roy me voulut honorer, montant à la valeur de 60 à 70 livres, n'estoit du tont achevé, mais que ceste mesme nuict il me la feroit tenir à Gravesende; or pense si on n'a eu toutes les peines du monde à tirer ce grand present d'entre les mains qui le tenoient. Mons. Burlamachi ne l'a peu avoir que passé fort peu de jours, non sans murmure et gronderie de Mons.r le Thresorier, voire non sans la rançon de 7 Jacobus qu'il a fallu donner aux officiers du Jewel-house. Vous est il point advis que ce sont gens discrettes et courtoises qui scavent bien vendre leurs coquilles? De la Haye, ce ..... d'Avril 1623[1].

204. Cesar Calandrini. (L.B.)

Je vous suis fort obligé de la favorable memoire que vous retenez encor de vos amis. Mon bon pere a eu l'accomplissement de vostre voeu; Dieu le retira de ceste vie le 4 d'Avril dernier, apres avoir esté attaché deux mois au lict sans autre maladie que pure foiblesse de l'aage..... J'ay la consolation de lui avoir assisté jusqu'au dernier soupir. Les temps sont si mauvais que tout homme de bien ne peult desirer aultre que de le suivre. Depuis vostre depart est mort M.r Tomas Murray[2] qui estoit secretaire du Prince et depuis provost of Eton, homme de bien, et devanthier M.r Levinus[3]. Les sentences de Pibrak[4] nous aprennent un mauvais augure sur la mort frequente de gens de bien, ce qui seroit peu, s'il n'y avoit mille aultres circonstances qui par trop le confirment. - Des heritiers de feu M.r de la Fontaine[5] n'est demeuré ici aultre que la mere de ma femme, laquelle pouvoit estre alors une fillette de 9 ou 10 ans; elle se souvient avoir oui parler de Mons.r vostre pere et de son affaire, mais d'aulcune debte elle n'en a pas memoire, ni pro, ni contra. Dont le bon viellard n'aura pas besoign de se mettre beaucoup en peine. J'espere qu'il aura receu *cantionem cygneam* de mon pere de bonne memoire. C'estoit en effet la derniere de ses occupations. Je n'ay pas encor veu M.r Thoris[6], et a M.r Metk[erck][7] ferai le message, aussitost que je lui escrirai. Je suis un de ceux qui de toutte ancieneté ai esté curieux de garder vos conceptions. Que d'escripts, que d'imprimez j'en ai de vostre grace pour faire un juste volume. Je m'attends bien a un exemplaire, quand vous reïmprimez, et ce par droit de confabulation d'aultrefois; car Horres-Morres ne compete pas en vostre Constanter.

Je ne sçay quel commentaire vous donner sur le Vieux Testament tout entier, sinon de Nic. Lyra papiste[8], duquel un de nos premiers theologiens avoit accoustumé de dire, *Si Lyranus semper sic lyrasset*, *totus mundus tandiu*

1) De datum is weggelaten.
2) Zie blz. 69.
3) Het is niet duidelijk, wie hier bedoeld wordt; de bekende medicus Peter Levens, die in 1587 zijn laatste werk schreef, was waarschijnlijk in 1623 al gestorven.
4) Pibrac is een plaatsje bij Toulouse.
5) Zie blz. 76.
6) Zie blz. 68.
7) Zie blz. 28.
8) Nicolaus a Lyra of Lyranus (1270-1340), geboren in Normandië, trad in de orde der Franciscanen en schreef o.a. *Postillae perpetuae in Vetus et Novum Testamentum*, dat in 1471 te Rome voor het eerst werd uitgegeven.

non delirasset. Entre les nostres il y a un Pellicanus[1)], et un Pselacheri (?) analyses et Spangenbergij Tabulae[2)] in pleraque. Aultrement Willet a fait Hexapla sur quelques livres du Pentateuche, de Samuel, de Daniel[3)], non contemnenda; sur Genese il ne se trouve plus. Il est en Anglois; c'est une *farrago omnium authorum et opinionum*. Marloratus[4)] a recueilli Expositionem ecclesiasticam - comme il l'appelle - c'est a dire un amas - pas si plein, ni si judicieus que l'aultre - des expositions de son temps, de Calvin, Beza[5)], Lavater[6)] et semblables, sur Genese et les Pse[aumes] et sur Esaie. Calvin a fait sur quelques pieces, comme vous devez sçavoir. Mercerus[7)] est reputé un des meilleurs expositeurs du texte, docte et solide. Martyr quaedam utpote in Regum et Genesin, et Bucer[8)] in Psalmos, Judic[es], Sophron[iam], sont reputez de nos meilleurs theologiens. Je ne di rien des notes marginales, entre lesquelles il a Vatabli[9)] renommé. Si vous y avez quelque desseing plus particulier, je vous y aiderai du mieulx que je pourrai, le sçachant. J'ay oublié Fagius[10)] in Pentateuchum, solide et rare, le meilleur Hebrieu. Je ne sçache a present aulcun aultre de merite; *si quid occurret*, *resumam*. J'espere que vous estes tous bien. Je baise humblemet les mains au bon S.^{r} vostre pere et Mad.^{lle} vostre mere, Monsr Maurice, Mesd.^{s} vos gentilles soeurs. A vous sur tous; ainsi fait avecq moi ma bonne petite femme, et pas moins ma fillette laquelle pretend bien que vous en devez prendre meilleure cognoissance a la premiere fois que vous retournerez en Angleterre. Elle devient grosse et grasse et sera bientost mariable, avisez. Sans railler, je vous en souhaitte aultant. Mais *ad majora nati.* Dien benisse et sanctifie vos belles qualitez a sa gloire et vous avance selon vos merites. Et aye pitié de ses povres eglises partout. En haste de Blackfryers, ce 31 May, la veille de Pentecoste 1623.

205. Aan J. Brouart[11)]. (K.A.).

Ik had u eerder moeten schrijven. Nu zend ik u een exemplaar van Beza's

1) Conrad Pellikan († 1556), geboren in den Elsass, was professor in de theologie te Zürich. Daar zagen van 1532-1539 zijne commentaren op den Bijbel het licht.
2) Johann Spangenberg († 1550) was evangelisch theoloog. Zijne *Explicationes evangeliorum et epistolarum*, *quae domesticis diebus more usitato proponi in ecclesia populo solent*, *in Tabulas ..... redactae*, zagen in 1564 te Bazel het licht.
3) Andrew Willet (1562-1621), een Engelsch predikant, schreef o.a. *Hexapla upon Exodus*, 1608, *Hexapla upon Daniel*, 1610, en *Hexapla upon Romans*, 1611.
4) Zie blz. 40. Hij schreef o.a. *Novi Testamenti expositio ecclesiastica* (1561).
5) Théodore de Bèze (1519-1605), de bekende volgeling van Calvin.
6) Ludwig Lavater (1527-1586) was predikant te Zürich.
7) Balthasar Mercerus († 1631) was sedert 1588 predikant te Veere en in 1618 lid der Synode.
8) Martin Butzer, of Bucerus (1491-1551), was monnik, maar is afvallig geworden. Hij heeft zeer veel geschreven en zeer veel getwist, o.a. met Luther.
9) François Vatablus († 1547) was professor aan het Collége de France. Zijn *Liber Psalmorum Davidis* zag in 1556 het licht.
10) Paul Fagius, of Buchlein (1504-1549), geboren in de Palts, gaf in 1546 een *Pentateuchus* te Straatsburg uit.
11) Zie blz. 2.

Abraham sacrifiant[1]; gij kunt daaruit zien, hoezeer ik nog denk aan den tijd, dat wij samen het daarmee zoo druk hadden[2]. Groet uwe vrouw en uw dochtertje en ook Thorius[3] en Casaubonus[4]. Hagae, postrid. Non. Quintil. (= 8 Juli) CIↃIↃCXXIII.

206. Aan mevrouw?[5]. (K.A.).

Il n'y a rien de plus rude que la version des poesies de l'une en l'autre langue, rien de plus injurieux aux premiers autheurs, notamment si elles partent de ma main. S'il vous plaist de regarder cet eschantillon, il vous en fera foy. Et si en sa qualité toutefois il peut suffire à vous informer de la vraye intention de M. l'ambassadeur, je m'en estimeroy au comble de la mienne, content de vous avoir fait paroistre l'affection de vous obeïr, ou mesme les moyens me defaillent de vous complaire ..... (29e 7b. (Sept.) 1623)[6].

207. J. Cats (L.B.).

Onse besognen syn soo gestadich geweest, dat ick niet een ure en hebbe gehadt UE eens te mogen begroeten, ende moet oock nu, t'mijnen leetwesen, dadelick vertrecken. Ick bidde UE by occasie mijnheer de raetsheer Suerius[7] eens te vermanen, dat mij mochte expeditie van justitie geschieden in een saecke syn E. bekent. Welck doen[de] geschiet mij vriendschap. Onse eerbiedige groete aen mijnheer UE vader ende joffrouwen UE moeder[8] en susters. Vale, raptim. (1^{a} 8 bris (Oct.) 23)[9].

208. Aan J. Cats[10]. (K.A.).

Si familiae erciscundae negotium profligastis, atque iterum tuus es, amplissime Catsi, esto nunc paullisper meus quoque. Ex quo postremum te conveni, pedem pene domo non extuli, cum molestissimo morborum perpetuo colluctatus. Is circa hos oculos est, quorum

1) Het treurspel van Beza was in 1552 voor het eerst uitgekomen.
2) In 1604, toen Brouart gouverneur was van Maurits en Constantijn, voerden deze jongens met anderen ten huize van Christiaan Huygens het treurspel op, dat zij met Brouart hadden ingestudeerd. Louise de Coligny, de prinsessen, hare dochters, en ook Johan van Wtenbogaert woonden de voorstelling bij (vgl. *Autobiographie*, blz. 30).
3) Zie blz. 68.
4) Méric Casaubon (1599-1671), de zoon van Isaac (vgl. blz. 83), was theoloog en literator. Hij leefde in Engeland.
5) Het briefje, zonder adres, diende ter begeleiding van het gedicht *Pour le Sr Amb.^{r} de Venise, pour une dame d'autre religion* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 16). Gezant van Venetië was Morosini (vgl. blz. 75).
6) Die datum staat onder het vers.
7) Zie blz. 13.
8) Cats schreef: *moeders*.
9) Het briefje is niet gedateerd, maar Huygens teekende op de ommezijde den datum aan.
10) De brief is uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, 1893, blz. 186.

ingravescens quotidie malum medicorum curae serio tradendos monuit. Gessi equidem morem, et gero hactenus, sed, fateor haud libenter, perexiguo cum fructu, profectu certe nullo. *Tacui tum, quoniam Ille fecit*.

De caetero, qui me nosti, facile conjeceris tot aegrarum noctium insomnia otiosum non evigilasse[1)]. Sane, cum maxime medici quietem cerebro indicerent, non volui ipse mihimet imperare Itaque, quod ad Characterismum paucula praeluseram[2)], continua sensim alluvione eam in molem excrevisse miratus sum[3)], ut justi quoque libelli vicem expletura sint. His nonnullos tandem varij idiomatis conatus adjicere amicorum imperio persuadeor[4)]. Rogo te primum, ecquid autor sis in propatulo tam prolixo ut insaniam, deinde cum typographo Middelburgensi[5)] quod iter ineundum censeas. Dum ista scribo, affertur altera eorum editio, quae in Zelandia te obstetricante prodierunt[6)]. Ineptos homines! qui me ne convento quidem pro arbitrio haec dispensant, neque errorum, quibus prior editio scatet, tollendorum copiam faciunt, cuius id maxime interest[7)]. Ecce, nunc praecipue loci distantia deterreor et, nisi in singulas septimanas singulos quaterniones mihimet corrigendos transmittere velint, certus sum vel supprimere haec caetera, vel Batavis meis, qui ad manum sunt, excudenda tradere, quanquam non diffiteor Zelandi typi elegantiâ non parum eo allici. Tu, si otium est et haec tanti putas, innue quid faciendum censeas. Quin typographum quoque officij sui ut commoneas, maxime expetiverim, quo nimirum hominem mihi tradas promptum et obsequentem ..... Hag., 30° 8b. (Oct.) 1623.

209. Aan R. Thorius. (K.A).

Steeds denk ik met het grootste genoegen aan den omgang, dien wij te Londen met elkander hadden. En nu kom ik tot u met een verzoek. Ik heb den laatsten tijd zeer veel last van mijne oogen; op raad van doktoren heb ik reeds allerlei dingen beproefd voor de genezing, maar niets helpt. Wilt gij mij eens raad geven, ‘qui in his tenebris Lynceus es’? Groet Brouard en Casaubon. Hag., 2° 9b. (Nov.) 1623.

210. J. Cats[8)]. (L.B.)

Ita est, mi vir, negotium non iudicium familiae erciscundae nobis fuit; amice, tacite, et inter privatos parietes omnia acta, peracta. et tamen non sine aliquo meo tedio, cum a nulla re adeo aversum mihi ingenium, atque a re pecuniaria et a tricis rationum. Sed quid hoc malum est! tene, mi Huygens, oculis laborare, adeo ut cum medicis tibi res? Omnes Musas testor, et amicum illud tuum caput, doleo ex animo, doleo,

1) Huygens schreef eerst: *transegisse*.
2) Nl. *Characteres. Dat zijn Printen*, zooals zij in de eerste uitgave (*Otia*) heeten. Zij zijn bijna allen in het najaar van 1623 geschreven.
3) Den 18^{den} Augustus schreef Huygens de eerste *print*, nl. *Een gesant*, en den 30sten October had hij 15 printen voltooid.
4) Aan dat voornemen is later gevolg gegeven; in de *Otia* zijn gedichten in vier verschillende talen opgenomen.
5) Hans van der Hellen, die het boekje van Huygens en verscheiden werken van Cats heeft gedrukt, of Jan Pietersz. van de Venne, de uitgever.
6) De 2de druk van *'t Voor-hovt* zag bij denzelfden uitgever het licht.
7) Huygens was en bleef verontwaardigd over de slordige wijze, waarop het bundeltje was uitgegeven.
8) Uitgegeven door Dr. P.C. Molhuysen in *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, XXIV, 1905, blz. 208.

inquam, tuam vicem. Nam quid precor homini litterato, et libris addicto magis durum ac tediosum quam illa parte dolere, qua vitam,

qua delitias omnes, qua animam, ut ita dicam, prope haurit? At non oculorum modo, sed et ipsius cerebri usum controversum tibi faciunt medici. Id sane ex homine truncum est facere, et in homine improbam illam Siren, desidiam inquam, fovere, monstrum a te sane quam maxime alienum. Sat enim scio citius clavam e manu Herculis, quam tibi libros aut meditationes extorserint. At parendum tamen, mi homo, criticis istis nostrorum corporum. Quid enim; si helluoni cibo, ebrioso potione abstinendum, quia scilicet ab excessu uterque suo aegrotat, quidni et tu a libris, a scriptione, a meditatione desistas, quibus optimam tui partem, Palladium illud corporis, nimis exagitas et exsuccum reddis? Ad ea tamen quod attinet, quae iam nunc tibi in carta, ne nobis ista, ne aliis, ne patriae, ne seculo invideas, etiam atque etiam rogo. De typographo securus esto; ipse brevi, ut intelligo, hic sese sistet et, si tua ille, ego ipsum probe novi, omnia ex voto tibi praestabit. Finio et Deum Opt. Max. ex animo precor, ut te nobis, oculos tibi servet incolumes. Vale. 3 Novemb. 1623. Dordrechti.

211. Aan J. Cats[1]. (K.A.)

Nog steeds heb ik last van mijne oogen; lezen gaat moeilijk, schrijven iets beter. ‘Typographum adfore etiam ab alijs didici, quo scilicet litem Amstelodamensi cuidam intentet, homini nequam et male feriato, qui de tuis nonnulla et mea omnia, despecta privilegij autoritate, suis typis recudit[2]. At ego alio nunc avellor, et Batavi mei, etiam hac in urbe, operam suam ultro oblatum eunt, ex quo de nova editione rumusculum accepere[3]. Characteres item et chartam et tabellas aeneas quot, quales, quantas iniunxero? Solve, sis, nodum iuris. Quid si simul et priora illa cum novis edere animus ferat, censes obstare autori privilegium, quod tertius, ipso non convento, impetraverit[4]? Aliunde suggerunt, egregium tibi lucellum ab editione emblematum obvenisse[5]. Si verum narrant, quaeso nunc ut ne celaveris amicos rei faciendae compendium; fateor operum tuorum dignitatem nihil non praecipui meruisse. Aut[6] fallor tamen, aut ista typographorum aviditas aliquo etiam mihi cessura est, si provide dispicitur. Denique tu is eris, qui tironem utile dulci miscere docueris, qua re punctum omne ferri aiunt[7]. Si credis coram ista commodius tractatum iri, urgeo ego, ut ne literarum molestiam detrectes, quam spondeo circa has tricas ultimam fore. Quid enim, si typographus ante comitia vestra inermem adoritur? Adde quod, quo propius ad nos accedis, rarius te video, quae tua nunc circa Rempublicam assidua exercitatio est. Itaque dum vacas - si tum hoc unquam - amicorum esto’. 8° 9b. (Nov.) 1623.

1) Uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Tijdschrift voor Nederl. Taal- en Letterk.*, 1893, blz. 187.
2) Van dezen herdruk der gedichten van Huygens is geen exemplaar bekend. Waarschijnlijk heeft de uitgever der *Otia* de oplage van Van de Venne overgenomen en haar in den nieuwen bundel ingelascht. Want in de *Otia* komen *'t Voor-hovt* en *'t Costelick Mall* voor met de bijvoeging: ‘Alles van den Zeewschen Druck, ende mitsdien onoversien, onverbetert’. En dat, ter wijl Huygens zich zoo ergerde aan de vele drukfouten!
3) De *Otia* (1625) zijn dan ook uitgegeven: Hagae-Comitis, Typis Arnoldi Meursii.
4) De uitgever van den 1sten druk, Jan Pietersz van de Venne, had den 22sten Juli 1622 van de Staten-Generaal octrooi gekregen voor zeven jaren. Voor enkele zijner latere werken heeft Huygens zelf octrooi aangevraagd.
5) Nl. *Silenus Alcibiades*, *sive Proteus*, *Vitae humanae ideam*, *Emblemate trifariam variato subjiciens. Deus nobis haec otia fecit*. Het boek was in 1618 uitgekomen en werd in 1619, 1620 en 1622 herdrukt.
6) Huygens schreef eerst: *At fallor tamen*, *nisi* - veranderde toen *nisi* in *aut* en liet, bij vergissing, *At* staan.
7) Naar Hor., *A.P.*, vs. 343.

212. J. Cats[1]. (L.B.).

Coram tuis respondere animus mihi erat, mi Huygens, sed, cum quaedam urbis huius negotia me per aliquot dies hic detineant, en tibi responsum. Me rem fecisse editione Emblematum nostrorum scio a quibusdam putari, et forsitan non sine lucello aliquo id opus - si dijs placet - in publicum prodiisset, nisi homines quidam nequam id intervertissent. Rem dicam: meis impensis et meo marte editionem istam - ignarus rerum - moliebar; ipse tabellas aeneas fieri, ipse imprimi curabam; nullum eo tempore praelum ad id in Zelandia, nullus qui imprimeret; homines novi a me ad hoc instituti[2], qui praeter imperitiam - quâ nihil recte fit - etiam malam fidem adferebant; adeo ut innumera folia corrupta - folium autem singulum liber est - innumera fere malâ fide ablata aut in mala nomina redacta. Id causam dedit, ut exemplaria omnia una cum tabellis aeneis Wilhelmo Jansonio[3] venderem; is mihi in bonâ ac asperâ moneta id quod promiserat bona fide persolvit, fateor, sed si rationem ineam omnium expensarum et rerum male deperditarum, credo parum aut nihil in lucro residuum futurum, presertim si interusurium temporis huc accedat; sex centum enim libras flandrias et amplius expenderam, quas per partes cum magno temporis intervallo recipere mihi fuit necesse. Ex eo Vennijs fratribus[4] mea permisi, qui exemplaribus, picturis, libris, alijs elegantijs id honeste compensant, vel aliter, si ita visum, agunt; sumptus omnes ferunt, tabellas aeneas, quâ mihi commodum videtur, inserunt. Quid tibi iam animi sit, aut cum ipsis, vel cum alijs contrahere, nescio. Id mihi extra dubium videtur eum, cui auctor opus aliquod permisit, etiam inscio autore, privilegium impetrare posse, et autori ipsi id obstare; aliquo enim concesso et illud concessum censetur, sine quo prima illa concessio commode expediri non potest. Commode autem opus aliquod, poeticum quod genium habet, ut tua solent, sine privilegio non potest typis excudi, quia statim inveniuntur qui falcem mittunt in alienam messem, ut nuper et in tuis et in nostris accidisse ipse narras[5]. De novis liberum tuum est arbitrium. Plura ubi, Deo volente, te salvum salvus visurus sum..... Raptim, Dordrechti, XIII° Novemb. 1623.

213. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Ik zend u hierbij iets geks van Gevaerts[6], die mij dat gestuurd en er zelf iets bij geschreven heeft.

1) Uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk.*, XII, 1893, blz. 188.
2) De 1ste uitgave van het bedoelde werk verscheen *Middelburgi*, *Ex officina Typographica Johannis Hellenij, Anno* MDCXVIII. *Cum Privilegio.* 4to.
Hans van der Hellen was van 1618-1658 als boekverkooper te Middelburg werkzaam.
3) In 1619 zag eene uitgave der *Emblemata* bij Wilhelmus Jansonius te Amsterdam het licht en in 1620 nog eene andere (vgl. W.C.M. de Jonge van Ellemeet, *Museum Catsianum*, 2de druk, 1887, blz. 5).
4) Jan Pietersz. van de Venne († 1625) was sedert 1619 boekverkooper te Middelburg, waar sedert 1618 of 1619 ook zijn broeder Adriaen, geb. te Delft in 1589, de bekende schilder, woonde. Na den dood van zijn broeder zette Adriaen zich in den Haag neer, waar hij in 1665 gestorven is. Hij heeft vele werken van Cats geïllustreerd.
5) Zie N°. 211.
6) Jacob Casper Gevaerts (1593-1666), geboren te Antwerpen, was een zeer bekend Latijnsch dichter en philoloog en sedert 1621 griffier van zijne geboortestad. Hij had Huygens de teekening gezonden van een kandelaar met een waterkraantje er boven, en deze schreef den 30sten Januari 1623 daarop het vers: *Mira de lente. Horribile portentum Hagae Com.* V^{o}

‘Iuvenem ipsum, cuius autographas addidi, quo historiae filum ab ovo ne ignores, nec de facie quidem notum habeo[1]. Parente Theodoro Golio[2] familiariter ego vel mei utimur. Is patri olim meo amanuensis, nunc graphiarij feudalis, quem dicimus, locum occupat. Vir fidei atque existimationis inculpatae, nisi hercle, quod ejusdem huius filij primam infantiam avunculo Hemelario[3], canonico Antverpiensi, commissam voluit, in perpetuum excusari nequit. Etenim hinc prima mali labes, quo testa nimium recens imbuta aegre quidem, ut nunc est, expurganda videtur.’ - Hoe kan toch een geletterd man als Gevaerts zoo dom zijn op ander gebied en alles voor een wonder houden? Hag., 27° Jan. 1624.

Het gaat niet best met mijn vader; hij heeft pijn en koorts. Misschien zal ik Gevaerts en Golius antwoorden.

214. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Dat ge mij niet schrijft na het ontvangen van mijn brief, vind ik niet erg. Maar dat gij geen enkel woord van troost tot mij spreekt, nu mijn vader gestorven is[4], die toch ook een vriend van u was, dat is onhartelijk. Ik heb dat niet verdiend. Hag., Idib. (13) Feb. CIↃIↃCXXIV.

215. J. Van Baerle[5]. (A.B.)

Hierbij gaat het antwoord van juffr. van Loon, ‘midtsgaders het boecxken, voor t gebruijck van t welcke sy U.E. hoochlyc doet bedancken. Ick en late niet te voorderen het gedicht van *Vier en vlam* van mijn Heere den Drossart van Muijen[6], dan vruchte het swaerlyck becomen sullen, also hij difficulteert t selve wt syn handen te laten gaen; ick sal niet laten voort aen te houden ende hebbende UE te seynden.’ Wij vonden uwe moeder en de haren nog al getroost na het sterven van uw vader. Amsterdam, adi 29 February 1624.

Kal. Febr. procul omni industria editum tota Hugeniorum domus adspexit, tota despexit. CIↃIↃCXXIV (vgl. *Gedichten*, II, blz. 62).

1) Bedoeld is Jacob Golius (1596-1667), die in 1622 met een gezantschap meeging naar Marokko en vandaar vele Arabische werken meebracht. In 1625 volgde hij Erpenius op als professor in de Oostersche talen te Leiden, maar reisde in hetzelfde jaar naar den Levant. Na een verblijf aldaar van vier jaren, toen hij tevens, in de plaats van Snellius tot hoogleeraar in de wiskunde te Leiden benoemd was, keerde hij met een schat van Arabische werken terug. Golius was een buitengewoon geleerd man. Huygens stond later met hem in drukke briefwisseling.
2) Dirk Gool, de vader van Jacob, was rentmeester der leenen van Holland. Hij was gehuwd met Anna Hemelaer.
3) Jan Hemelaer (1580-1655), de zwager van Dirk Gool, werd in den Haag geboren, ging over tot het katholicisme en reisde naar Rome, waar hij grooten naam maakte. Later was hij kanunnik der hoofdkerk te Antwerpen. Hij heeft veel geschreven.
4) Christiaan Huygens was den 7den Febr. na eene ziekte van zeven weken op 72jarigen leeftijd gestorven en den 11den in het familiegraf in de Groote Kerk te 's Gravenhage begraven.
5) Jan van Baerle († 1644) was de oudste zoon van Jan van Baerle († 1605) en Jacomina Hoon († 1617) en een neef van Huygens van moederszijde. Huygens is later met zijne zuster Susanna getrouwd.
6) Zie N°. 216.

216. P.C. Hooft[1]. (A.B.)

My deert UE droefheidt; ick had bijnae geseidt, UE verlies is mij leedt. Maer ten aensien niet verlooren wordt, oft het is eighen, kan eighentlijk geen verlies heeten afstandt van 't geene ons geleent is, op voorwaerde van t'elker wre hereischt te moghen werden. Als de menschelijke natuir met UE wilde in recht treden, boete van ongelijk kond ze eisschen, als bescholden zijnde, daer ze haer wterste best bij den goeden Heere UE vaeder z.g. gedaen heeft ende hem wt het banket deses levens geroepen, niet eer hij versaet, ende eer hij overlaeden was. In de laeste kroesen leidt de dwaesheidt en hooftpijn. Maer voorraeds deser soorte heeft UE ongetwijfelt de ruimte opgedaen wt geestelijke ende werelijke schriften, jae moghelijk genoegh van haer eighen gewas. Ende waer te wenschen, dat UE daeraen genoeghde, zonder de malligheidt te moeijen van mij ende mijns gelijken, die zeker genoegh te doen heeft, om ons de tegenspoedt te suikeren. De rijmerij ofte revelkal, daer UE van gedenkt, is mijn harssen ontsnapt, maer noch mijn handen niet. Ach, wat noodt UE deese dochter te hoof? 't en is 'ex geen maxel nae[2]. 'T is een geboorte, die ick liever te smachten had als te echten, ende zij is noch onder de ooghen van haer peet niet geweest, daer ze den naem af hebben zoude. Al valt het swaer den gek gansch af te leggen, t'is ten minsten mijn tijdt, om hem in de mouw te leeren houden. Maer wel magh ick leeren noemen, dat veel van kennen scheelt. Mij gedenkt, dat een mijn' goede kennis zeide tegens een jonge dochter alhier, dat se waerachtigh fraeier van achteren als van vooren was. Alzoo dunkt mij van de mijne het besluit wel zoo toonbaer als 't aenheven, ende sal dat hieronder voeghen om te bewaerheden de noodeloosheidt van den arbeidt bij UE brief gedaen, om mij wt den hoofde te slaen, dat het Vier en Vlam ernst was. Mijn koelte stilt dan hiermede:

Zoetjes, toef wat, noch een woordtjen[3], enz.

Zoo UE van 't evel ziek is, daer etlijke grooten aen gaen, die liever dwerghen ende gelijke wangeboorten zien als rechtschaepenheidt, ick moet op UE overkoomst d'eerbaere vrouwen slachten, die de schaemt overtreeden, om te believen dien zij liefhebben. Ende zal dese mijne schreumte te passe koomen om te matighen den ijver van mijn verlangen nae de jegenwoordigheit Uwer E, dien God, Mijn Heere, in waere voorspoedt doe wassen ende in haer gunste .....[4].

1) Uitgegeven door B. Huydecoper, *Brieven van Hooft*, 1750, blz. 98, en door Dr.J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, I, 1855, blz. 238.
2) In Nov. 1623 was Huygens op de bruiloft geweest van Allert Jansz. Crombalch en Tesselschade Roemers Visscher en had daar kennis gemaakt met Machteld van Campen, een nichtje van Tesselschade. Of hij nu ernstig verliefd is geworden op dat Amsterdamsche meisje, of dat het eene voorbijgaande opwelling was, hij schreef het gedicht *Vier en vlam. Aen Ioff. T. Visschers, nieuwgetroude met S.r Krombalck, om voorspraeck bij Ioff. Machteld van Kampen* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 42), waarin bij de jonge vrouw schertsend verzocht, het meisje eens te polsen, en zond zijn vers aan Hooft. Deze beantwoordde Huygens' gedicht met een ander, *Koelte van antwoordt op vier en vlam van den Heere Constantin Huygens* ..... (t.a.p., bl. 49), waarin hij den jongen man aanspoorde, duidelijker te spreken. Hij zond hem echter dat vers niet toe - misschien was hij bang hem te kwetsen - en stelde hem alleen in kennis met de 8 laatste versregels.
3) In dit klad van den brief zijn de 8 laatste regels van Hooft's vers er niet bij geschreven.
4) De brief heeft plaats, datum, noch jaartal, maar moet kort na den dood van Huygens' vader geschreven zijn.

Ik denk den H. Generael[5] te doen denken aen UE boecken, die nevens my vast vast nae UE Characters[6].

5) Laurens Reael (1583-1637) ging in 1611 als bevelhebber over eenige schepen naar Indië en was van 1616-1618 gouverneur-generaal. In 1625 werd hij vice-admiraal van Holland, maar het volgende jaar werd hem eene zending opgedragen naar Engeland en in 1628 naar Denemarken. In 1629 werd hij lid der vroedschap van Amsterdam.
6) Zie blz. 142.

217. T. Edmond[1]. (A.B.)

Ik condoleer u met den dood van uw vader. D'Utrecht, le 5 de Mars 1624.

218. Moeder[2]. (A.B.)

Op 26 Febrewari is bruer vertrocken s achternoens ontrent 2 uren[3]; soo haest als ick hem adieu geseyt had, soo ging ick op Antwerpen sitten schryven eenen langen brief om u te vergeten, totdat Jouffr. van Dorp quam met den goeden Hubert[4], en als die wech waeren quam Jouffr. Baersdorp[5], die coutten tot 7 uren; ondertussen quam ons breur Maurits raport doen, hoe dat hy door Jacob neeff Buyx[6] had sien de seylen optrecken; en het vaentgen is alsoo soo wel gebleven, en nu te mergentyt, den 27^{en}, soo misttet vast leelyck en het vaentgen en wil niet heel soo ick wil, doch noch redelyx. Ende bruer wt den Raet comende seydt, dat den wint al heel goet is; soo waeyt hy dan expresselyck voor uliden, totdat ge over syt, want het dooyt evenseer en dat met oostenwint. Oock brengt bruer tijding, dat den krych in Vrieslant oock al wt is[7], en al het volckgen deur, en dat se Stakenbroeck[8] nae soude sijn. Recht die wat goets wt, sal almede in desen journael geraeken. De guarde quam gisteren hier in, als ghylie vast tseyl gingt, al vry wat onthangen; hoe moetet dan met die Spaensche broeders gestelt syn; in somma, laet ons toch danckbaer syn, opdat Godt syn genaede over ons laet blyven. Ende nu ontfang ick eene brief van Antwerpe van den 24^{en}[9]; daer was t al goudiamus; daer waeren al 4 steden in Vrieslant genomen, en hadden grooten buyt gehadt, en soo sal me die geusen eens vermeesteren; eene dach of 2 te voren hoorden se buyten de groote clock luyen, en men had al sooveel van doen af gesnorckt; Jaques en cost niet eten, en doen was t over St. Peeters stoel geluyt. Ende soo den heelen brief van sulx, hoe dat de Hertogin[10] in alle kercken had doen bidden, dat het weder noch 14 dagen soo staen mocht, om dit heele lant soo wt te royen, en al sulcken cost. Hoe blau moeten se nu staen kycken. Al het garnisoen wt Vlaenderen en van alle canten was op, en daer souw er een deel na Bergen op Soom gaen, tewyl ons garnisoen nu al wt was, soo souden sy dat nu wel hebben; wat dunckt u van sulcke druyventorssen? Ende nu is t avont, en t achternoen quam burvrou[11] wat couten, en vraegde, of ick wel wist, dat Murier[12] na huys ging, en al de ambassadeurs van Vranckeryck waren van alle canten thuys ontboden, en souden ander in de plaats eomen, en al daer sy corespondentie me gehouden hadden, die waren al gecasseert. Ick vraegde, wanneer dat die

1) Zie blz. 50.
2) Uitgegeven door Dr. Th. Jorissen, *Constantin Huygens*, blz. 354. Bovenaan staat: Journael.
3) Op dien datum ging Huygens op nieuw als secretaris van de gezanten Aerssen en Joachimi naar Engeland.
4) Zie blz. 18 en 97.
5) Waarschijnlijk de echtgenoote van den Heer Baersdorp, die lid was van de Staten-Generaal.
6) Zie blz. 126. Buycx en zijne vrouw beheerden het buitengoed van de Vezeler's, den Lanternhof, waaraan ook Constantijn's moeder, die met de Vezeler's verwant was, deel had. Later woonde het echtpaar te Breda.
7) Graaf Hendrik van den Bergh had, gebruik makende van de hevige vorst, een inval in de Veluwe gedaan.
8) Hij was generaal der ruiterij in dienst der Staten.
9) Zeker een brief van Isabella Alewyn, de vrouw van Buycx.
10) De Infante Isabella, weduwe van Aartshertog Albrecht.
11) Misschien Mevr. Aerssen.
12) Nl. Benjamin Aubery du Maurier, die toen Fransch gezant in den Haag was.

tyding comen was; sy seyde over 2 dagen, en sy wasser soo droef om, als ghy dencken kunt. Het sal dien man al qualyck te pas comen, denck ick wel, en hiermede te bed. Het weder is seer mistich en stil, soodat wy niet gissen kunnen, waer ghy syt, dan in Gods bewaring; goeden nacht, lief brur.

Adi 28 Febrewari. Desen morgen hoor ick die clocken in de groote kerck soo bescheilyck luyen en slaen, en soo wy hopen, dat ghy nu winds genoch gehadt hebt, willen hopen, dat wy door desen anderen wint haest tyding van u sullen hebben. Ende nu te middach brengt Eyckberch[1] thuys, als datter van daeg eene brief in de schepencamer gelesen was wt Antwerpen, geschreven met alle dese volgende tijdingen, boven degene die hier voren geschreven syn, als dat hun volck al waren gecomen over de Suyersee tot voor Amsterdam, alwaer sy alle de schepen en alles hadden in brant gesteken, en dat de magistraet van Amsterdam vergaert waeren om samen t acorderen om met de vyant te plementeren, en dat de steden van Naerden, Muyen en Wesep hun wilden de sleutelen tegen brengen, en dat se in Gelderlant nu soo vast waren, dat daer geen omsien meer na en was. Siet waer ick mynen journael mede vulle, en nochtans, omdat de leugenen soo notabel syn, soo dienen sy der in te staen; t is waer, sy hebben daer in Vrieslant quaets genoch gedaen, wel 150 huysen afgebrant, en ick en weet niet wat meer; men sal t noch hooren. Aengaende den drossaert Hooft, die is selver hier en heeft die gevangens hier gebracht, soodat van hem geen swaricheyt en is, als men meynde of seyde. Ende nu t avont is syn Exel. al gesont weder thuys comen, Godt heb lof.

Ady 29 Febrewari, alsoo der nu eene dach meer aen de maendt is als t plach. Desen dach heb ik niet gedaen als gelt wtgeven en schulden betalen; ick seg, ick mach noch niet sterven; sou me alle maende sooveel gelts wtgeven, als ick dees maent gedaen heb, me sou wel achterwt varen. Brur Mauris seyt, wy moeten een huys krygen, dat geen achterwt en heeft. Ende nu wil men seggen, dat den vyant seer sterck vergaert is ivers te Hoogstraten of daerontrent, en 16 dusent sterck na Breda sou trecken, maer ick hoop, t en sal soo quaet niet syn; ick weter niet sekers af; men sal t wel hooren, eer desen gaet.

Ady 1^{en} Meerte, eenen vuylen regendach, die ick doorgebracht heb[2] met beyde susters om eens alles wtte wege te schicken en elck syn plaets te geven. Ick heb 26 mantels getelt voor al het mannevolck met die daer by u syn, ende voort al wat daerna volgt, dat niet een kleyn lutsken besleur en is, en soo is die confusi nu ook op[3] heuren stel, als het comptoir. - En nu is den vyant al wech van Hoogstraten en sy sullen s wel hebben, hoop ick, voor dese reyse. Ende wt Vrankryc is goede tydingen; den Coninck wil ons helpen met woorden en met wercken, dubbelt over, veel gelt, veel volck te voet en te peerd etc., en hiermede is t weer slapen gaent tyt. Brur heeft te noent te gast geweest tot de heer van Hardebroeck; hy besprack een plaetsken in t Voorhout om te liggen, maer ten is geen noot geweest; hy heeft syn hantschoen thuys gebrocht, en sus sit ick vast met u wat en praet. T avont kreech ick eene beclachbrief van Caer van Liere[4], die ick vast met een deel tranen gelesen heb. Adieu, adieu, goeden nacht, bruer; vergeet niet my een paer hantschoenen te senden met swert genaeyt. Ick hebber een paer die soo syn, maer daer is al lint en spellewerck aen; dat dient my niet; oock zyn se my vollen kleyn en dienen voor Constanci, per avis.

1) Johan Eyckbergh († 1664) was een vriend der familie Huygens. Hij is in 1642 Maurits opgevolgd als secretaris van den Raad van State en is getrouwd met diens weduwe, Petronella Campe.
2) Er staat: *hem*.
3) Er staat: *oop*.
4) Misschien eene zuster van Willem van Liere (vgl. blz 6).

Ady 2 Meerte, niet gepasseert, dan mevrou Steelant[5] een asperloentgen tot besoeck gehadt. - Hier is t te seer deurgeslagen, daerom een ander blat genomen. - Ende dat den Spaensen ambassadeur, die tot Brussel is, aen den ambassadeur, die van Spanien in Vranckeryck is, geschreven had, als dat graef Hendrick van den Berge al midden in dit land was, en veel gaudiamus daerby, en dien ambassadeur haddet oock terstont aen den Coninck van Vranckryck gaen seggen; die soude daerop geseyt hebben: noch en sal ick se daerom niet

5) Misschien Margaretha van Mechelen Paulusd.r († 1643), de weduwe van Philips van Steelant (1566-1623).

verlaten. Voorts dooyet vast en blyft dooyen, maer het ys blyft noch al het ys, en hiermede weder goeden nacht, bruer.

Ady 3 Meerte, Sondach, eenen melancoliken Sondach, die ick wel half met kryten deurgebrocht heb; soo comet altemet al weer, als t weer wat gegroyt is. Ick kryge dagelyx brieven van beclach van alle canten en allesins wordt vader evenseer beclaegt van vrinden en vreemde. Elck klaegt van dat se soo goeden vrint verloren hebben; voorts noch eene brief van nicht Ysebeel[1] van 28 Febrewari; doen waeren se daer noch even wys off geck; Syn E.e sat t Uytrecht in eene kelder en dorst er niet wt comen, soo vreesden hy geschoten te worden, en hy had 3 van de statspoorten laten toemetsen[2], en te Jesuwiten preeckte me, dat dit nu de revenge was van de brandstichtterye by Brussel[3], maer sy en souwen niet branden of moorden; t en was maer om de herten te vermorwen, dat me hier weten sou, hoe goet dat den peys was, die sy sooseer sochten, en Godt was nu met hun; hadden wy hier eene godt te water, sy hadden der eenen te lande, en dat me nu toch hertelyck bidden sou tot overwinning van hun vyanden, en soo der eenige geusen in de kerck waren - gelyck hy wel wist datter waeren - dat sy deur souwen gaen, en dan souden sy wt gront haers herten gaen bidden; de lantssaken stonden nu seer wel; Godt was met hun; sy waeren al over de Yssel en veel veerder, en maeckten daer sterckten en brugge, en meynden der te blyven. - Voor t sluyten van den brieff begost er eene hinckenden bode te comen, die seyde, dat se weer wt de Veluw waeren en dat ser van hun pluymen gelaten hadden; maer was een die t geren soo had, soodat se noch niet en wisten, hoe of wat; en doen sy dit schreef, doen was syn Ex.e al weer in den Haeg. Wil den wint noch niet waeyen, desen brief sal noch bersten van de leugenen. Adieu breur, goeden nacht geef ons Godt. Van Kesseler[4] noch geen gewach.

Ady 4 Meerte, niet bysonders gepasseert; een deel besoecx gehadt; dat duert noch al soo, soodatter het laken noch tot de maent toe blyft.

Ady 5 Meert, van achtermiddagh ontbiet de vrou van Someldyck, datter eenige matelots gecomen syn, die haer tyding brengen, als dat ghylieden op dy[n]sdach al te lande waert; ick kan t qualyck gelove, doordien het soo stil was en ghylieden soo laet tseyl gingt. Wy sullen t hooren. Voorts al de achternoen weer een rye besoecx gehadt, en noch en is t niet al.

Ady 6 Meert, woensdach, heden een maent, brur, dat wy bedroeft en verblyt waren om vaders verlies en om syn genadige verlossinge. Desen dach eene brief van Kesseler aen u, eenen seer beleefden beclachbrief over t verlies van onsen vader, en is seer droeve in syn verlies, in t particulier om de goede kennis, gemaeckt met corespondentie, die hy begeert met ulieden te continueren etc. Soo ick nu haestich ben, moet daeraf scheyden.

Aengaende de saken seyt aldus: aengaende het acort van myn partye, hoewel in conchientie niet schul[dig], heb om der eeren en reputatie al veel laten over my gaen; Godt kan t in een ander weer versien; my blyft in vryen eygendom competerende den Rapensweert, dat een schoon perceel is, ende dan de halve

1) Isabella Buycx; zie blz. 126.
2) Prins Maurits was naar Utrecht gegaan, om te zorgen voor het open houden der rivieren.
3) In Mei 1622 had Frederik Hendrik, die een inval deed in Brabant, den luitenantgeneraal van de cavallerie Marquette met 5000 ruiters tot de poorten van Brussel gezonden, en waren er eenige dorpen in de buurt van die stad in brand gestoken.
4) Kesseler was een familielid van de Hoefnagel's.

thiende binnen Veen[5)], over t welck ick geerne wederom sal met UE tracteren tegens t goet buyten Antwerpen gelegen[6)]; alleen dient te weten, off ick met Jouffvrou de weduwe, of met de erfgename in t generael, of met ymants van de naegelaeten kinderen in t particulier hierover sal hebben te handelen; gelieft met malcanderen hierover te comuniceren en de saecken soo te stellen, dat het voor leven en sterven tot beyder syden tot meeste versekering mach wesen; hierop sal ick haer antwoort verwachten; hebben noch 5 weken t onsen besten, eer t vorige contract expireert; hiermede etc.

5) Van die bezittingen wordt geen melding gemaakt in het testament van Susanna Huygens-Hoefnagel (vgl. Schinkel, *Nadere bijzonderheden* I, blz. 10-17). Dit Veen lag in het land van Heusden.
6) Nl. de Lanternhof; zie blz. 147.

Hierop sal ick sien, wat men antwoorden sal. Ick wensche u hier. Metten eersten hopen te hooren, off daer met ulie lanck of cort werck sal syn. Lodewyck Verssen[1] is hier wt Francryc. De heere Huygen is bruydegom met de dochter van heere Linteloo[2]. Ende noch eene bruydegom, die niet vergeten en dient, dat is [de]n sone van den ouden Danckaert, notaris, wewener van ontrent een ½ jaer, en trout met de cameniere van de Jouffr. Volbergen[3], Tryntge Tryntgen[4]. Sy geeft er 1000 gl. me te houwelyck; swycht al, swycht al, den bruygom van de dochter is daer, as je weet. De heer Nederson laet weten, dat hy reyst, en oock Adriaen Gysels; een van beyden geef ick myn brieven mede. Adieu bruer; gesloten 6 Meerte 1624.

Dees brieven comen van Hubert; quamen te spade, al[s] ghy wech waert. Bruer Mauris sal voor dese reys niet schryven, heeft te doen en is niet van noode. Floers, floers, floers, cito, cito, cito[5].

219. Moeder[6]. (A.B.)

Jae, lief breur, uwen journael heeft wel wat anders in dan den mynen, die ick u gesonden heb door Adriaen Gysels. En sint heeft u broeder noch eens geschreven; nu geschiet dit in haeste, alsoo meester Willem den brief terstont moet hebben, soo der een edelman van de Coningin[7] vertreckt met brieven. Met recht heb ick becommert geweest en veel menschen, die al niet luy geroepen en hebben, want omdat dat schip sulcken last had van terstont weer te comen, ende men daer niets van en vernam, soo was t wel te dencken, datter onraet syn most, en wat en comt eene dan uit te voren? Hier is al tyding geweest, dat het schip vergaen was[8]; dat heeft Eyckberch al 3 of 4 dagen geweten en daerop gaen druylen; nu om cort te maeken, soo danck ick vooral Godt almachtich, die u al te samen bewaert heeft. Den slach waer te herdt geweest in myn weeck herte of in die versche wonde. De vrou van Someldyck is sieck niet [da]n van die quelling die sy gemaeckt heeft, al soo t in eene natten poel haest geregent is, en die wat heeft, die let terstont wat meer. Nu ick verlang seer te hooren, hoe uliden al dat sammelen, cou en mist, regen en wint, en daertoe een becommert hert al becomen is, of dat soo al effen af sal

1) Lodewijk Verssen, een zoon van J. Verssen, die secretaris geweest is van den graaf van Hohenlo, was consul te Bayonne. De familie was verwant met de Huygens'en (zie een brief van Lodewijk Verssen aan Huygens van 6 Febr. 1638, en een ander van zijn neef François Verssen van 23 Sept. 1677).
2) Rutger Huyghens (1586-1666) was lid der Staten-Generaal, in 1618 burgemeester van Arnhem en meermalen gezant. Hij heeft Klarenbeek gesticht. Den 10^{den} April 1624 huwde hij Nomna van Lintelo, dochter van Jhr. Everhard van Lintelo, heer tot de Eeze en Marsch, en Arnoldine van Heumen. De jonge vrouw is reeds 2 Nov. 1624 gestorven. Huygens schreef een lijkdicht op haar (vgl. *Gedichten*, II, blz. 104).
3) Misschien Judith Langle Henricxd.^{r}, de vrouw van Thymen van Volbergen.
4) Notaris Johan Danckaert Reinboutsz., zoon van notaris Johan Reynbout Danckaerts, werd 10 Maart 1624 in ondertrouw opgenomen met Catharina Cornelisd.^{r}; hij was weduwnaar van Alithea Synerts (mededeeling van Dr. H.E. van Gelder, Archivaris van 's Gravenhage.) De vader was een allervreemdst heer; zie Th. Morren in *Haagsch Jaarboekje*, 1902, blz. 40-43 van den afzonderlijken afdruk.
5) Deze woorden staan buiten op den brief.
6) Uitgegeven door Dr. Th. Jorissen, *Constantin Huygeas*, blz. 359.
7) De Koningin van Boheme.
8) Ten gevolge van den mist had de reis heel lang geduurd; den 26sten Februari waren de gezanten uitgezeild en eerst den 5^{den} Maart bereikten zij Gravesend. Huygens heeft de bijzonderheden van de reis opgeteekend (vgl. J.H.W. Unger in *Oud-Holland*, XIV, 1896, blz. 199-202).

loopen. Het heeft hier al den dach gesneeut, dat me de straeten [quae]lyck gebruycken kan, en de voorleden dage [se]er gestormt. Anders is t met ons alle goed, Godt lof. Ick en schryf nergens af, voor ick er [af] hoor, of ge daer la[n]ck of cort werck hebben sult. Oock isser niet sonders te schryven, dan dat wy hopen u haest te sien,

dat Godt wil geven, dien ick u en ons allen bevele. In haeste, Sondach s avons, 17 Meerte 1624.

Het groet u al datter is, en elck is bly, dat men tyding van u heeft. - De susters wachten seer op t floers; laet ons toch dicwils van u hooren. Den wint waeyt toch al herrewaert. Adieu, breur, adieu, Godt gevet u beter in t wederkeeren; maer wat goeder leugen is dat geweest, dat men ons quam seggen, dat ge maer eene nacht onderwegen geweest en waert; daer hebben wy een deel daegen soo gerust op geweest, en och laecen, het was soo gans contrarie. Nu wel al myn beclaegen en sou niet helpen, *qui en la garde du hault dieu pour jamais se retire*. De France ambassadeurs syn noch hier; t is goed dat dien storm eerst over is. Den bruygom Huygen is op de verpachting; de bruyt mach ook vast bang syn. Het eerste gebodt is van daeg gegaen; sy en wille de bruyt van Santen niet slachten. Nu niet meer; ick prasel der dit noch by, te[r]wyl ick na de vrou van Someldyx brief wacht. Myne gebiedenisse aen uwe heeren ende meesters niet te vergeten, oock aen Jouffvr. Bourlemachi[1] en aen S[r]. Brouwaert[2] ..... ick dencke u al een purgatie sal koken moeten. Over 3 dagen is uwen journael ontf[angen].

220. D. de Morlot de Bavoy[3]. (A.B.)

Het is erg, dat men over den jongen Killigrew[4] zulke praatjes aan zijne ouders heeft verteld. Ik heb het opzicht over die jongelui en ben over zijn gedrag zeer tevreden. Gij kunt zijne ouders verzekeren, dat er goed voor hem gezorgd wordt. Ce 22 de Mars 1624.

221. Moeder[5]. (A.B.)

Breur, uwen brief van de 12[en] Meerte heb ick wel ontfangen gisteren op Woonsdach, onsen biddach, comende wt de kercke, te weten op 20 Meerte. Daerin sien ick, dat ghy geren continuatie van journael hadt, dwelck ick sint mynen eersten niet gedaen en heb, en dat, omdat ick al te qualyck gesint was van ulieden niet te hooren. Oock doen ick nu uwen journael ontfangen had, soo docht my, dat mynen adybrief niet veel te beduyden en had. Dan als ghy t soo begeert, soo wil ick weder op een nieu beginnen, en terwyl myn contoir my gereet genoch staet, soo kan ick u wel allen avont eens goeden nacht seggen. Soo begin ick desen dan weder op den 21[en] Meerte, ende seg u daermede, dat uwe tydingen ons hier al seer wel klincken, en doet ons goet aen ons herte, dat ge daer soo wel na uwen sin en ook soo willecom syt; wy en willen van gecnen geleege eb hooren. Ick wil voortaen heyligen Jacobus seggen; hy mach sien dien naem te behouden; wt Francryck comen ook noch al beter tydingen, en onse ambassadeurs syn noch hier. Sy waeren beter daer, om t yser te smeden. Hiermede gaet myn antwoort aen Kesseler[6] en syn wederantwoord,

1) Zie blz. 23.
2) Zie blz. 2.
3) David de Morlot, S.[r] de Bavoy, heeft in 1629 als ritmeester deel genomen aan de verrassing van Wezel. In 1647 was hij president van den krijgsraad. Hij heeft ook verschillende hofbetrekkingen bekleed en is in 1660 gestorven.
4) Er is hier sprake van Charles Killigrew, een zoon van Robert Killigrew (zie blz. 93); hij was page van den Prins.
5) Uitgegeven door Dr. Th. Jorissen, *Constantin Huygens*, blz. 361.
6) Zie blz. 149. Een afschrift van dat antwoord is aan den brief toegevoegd.
In zijn brief spreekt hij van ‘onse erfgoederen soo voor de stad van Antwerpen als in de landen van Heusden gelegen’.

die my niet wel en gevalt, want my dunckt, dattet desen man soo op een acort wil houwen sleypen, om ten beyden syden voor de fiscus bewaert te syn, en malcanderen jaerlyx rekening en reliqua te doen, dat onse meyning niet en is. Besiet wat ghy der wt verstaen kunt. Ick hope, dat ge haest comen sult, want ick derf my niet onderwinden, daerwt veel af te schryven, en breur heeft vast veel te doen, en weet oock niet veel van sulx te seggen, als daer noyt af gehoort hebbende. My dunckt, dat ick hem best dese 3 maenden prolongatie toestaen; t is hem oock mogelyc te doen om den tyt aen te sien.

Ick heb een ordonantie van het virendeel jaers, dat nu 10 Febrewari verschenen was, met noch een ordonantie van een ½ jaer, in twelck vader sa[liger] overleden is, somma 700 gl. toemaet, effen om Cornelis Jacobs me te betalen, die sooveel hebben moet en al van roukleeren, behalve tussen 40 en 50 gl. van oudts, sonder nu al wat elders gecocht is, en daertoe 2 kleermakers, somma tot 12 hondert gl. toe, 11 van de rou alleen, en is al betaelt op Cornelis Jacobs na, die ick verwachte. Nichte Ysebeel[1] schryft my, dat de voorgaende weke tot Brussel het hof van de Prins van Oranien is afgebrant en is, soo men meynt, wt het contoir gecomen van een teyl met vier; daer woonden eenen cardinael in[2], die der wel 2 tonnen schats in verliest, maer hy beclaecht meest syn pampiren, daer der niet een af gesalveert en is, alsoo het contoir eerst brande en hy selver de eerste wacker werdt van t craken, en liep soo in syne nachttabbaert daerwt, en hy wordt soo beclaegt, datter veel seggen, dat jammer is, dat hy niet mede verbrant en is. My dunckt, het is den man, die aen de coninck van Spanien geschreven had, dat de Neerlanders wel machtich waren d'oorloge te voeren tegen ons, sonder syn hulpe; waeren der wat veel cardinalen, die hem dat raeyden, en dat sy t op dien voet eens begosten. De Hertogin syn meer als voor hondert dusent gl. juweelen wt heur cabinet gestolen van eenen pagi van den marquis; die isser me te land wt. Nu verstaen ick al schryvende als datter noch eene 4^{en} ambassadeur moet of wil syn, te weten den goeden heer Mannemaker[3], die wordt t avont verwacht. Het comt van Jacop neef[4], dat beschut en wil niet voort; Jacop en vindes niet goet; me sal t laten tot u comste; ick souw er wel meer af schryven, maer t is niet de pyne weert, nu sal t wel backen. Sipenes[5] is hier over 2 dagen comen en blyft noch 2 of 3 dagen, en doet u seer groeten; brengt niet mede, maer t sal tegen Paesschen comen. Ende alsoo ick gisteren op den biddach ter kercken geweest ben, soo hebben wy desen dach ons vensters open gedaen, daer dat jonge volck bly mede is. Constanci seyt, me sit hier gelyck de vogeltgens in heur cooy, als er eene voorschoot over gehangen is. Ick werd het mede moe, maer noch meer verquicten t my, als het laken in t salet was afgedaen; ick wist selfs niet, dat my dat soo goet doen sou, en soo is dat nu soo veer, de vensters syn open, maer vader isser buyten gesloten, daer ick desen nacht sooveel af gedroomt heb. En gisteren in de kerck half sluymerende, dat ick self niet en wist, soo docht my, dat ghy in een grau reyskleet dicht voor my quaemt staen, en saegt my strack aen, daer ick af verschoot, en wt de kerck comende, eer ick noch in huys was, kreech ick uwen brief, die hiel ik[6] voor d'interpretatie van mynen droom, maer van vader en comen geen brieven. En sus veel in mynen brief noch met droomen, hoe sou hy niet groot worden. Oock moet ghy weten, dat den soeten Emery, het soontgen van de heer van Oosterwyck[7], totter doot toe cranck is, daer geen kleyne droefheyt om en is; tot Frederick[8] oom toe, die der seer om bedroeft is en alle daeg henen gaet. De moeder leyt in de craem van eene anderen soon; en Constantin van Liere[9], die wil na Westindien toe. Brur heeft hem diversche briven

1) Zie blz. 126.
2) Het paleis werd bewoond door den Kardinaal de la Cueva (vgl. Henne et Wauters, *Histoire de Bruxelles*, III, blz. 366).
3) Adriaan van Manmaker, geb. in 1579, was van 1604-1611 baljuw van Middelburg en van 1618-1630 vertegenwoordiger van den eersten edele van Zeeland. Hij was één der rechters van Oldenbarneveld en heeft verschillende diplomatieke zendingen vervuld.
4) Jacob Buycx? of Jacob Zuerius Jr.?
5) Zie blz. 5.
6) Er staat: *in*.
7) Zie blz. 6.
8) Zie blz. 114.
9) Waarschijnlijk een jongere broeder van Willem en Frederik van Liere.

van recomandatie me gegeven en hy is na Amsterdam. Mattenborch is hier, en daer syn 3 jaren verschenen van de 6 jaren continuatie; hy sal my nu de 2 jaren geven; kan en wil niet doen, voordat Parent[10] hier is; ick heb hem voor de 2e reys laten aenspreken door Eyckberch. Brur heeft met Sypenes geweest besien het huys van Hendersoen[11], maer staet hun niet aen; oock hebben sy t huys van Voocht besien; dat staet

10) Andries Parente was rentmeester van verschillende goederen der familie Huygens in Zeeland (vgl. Schinkel, *Bijdrage tot de kennis van het karakter van C. Huygens*, blz. 42, 45, 50).

11) Waarschijnlijk van kolonel Robert Henderson, die in 1622 in Bergen op Zoom was gesneuveld (zie blz. 114).

hun wel aen, behalven datter geen voorhuys en is; smalder als hier en geen contoirken te practiseren. t Schynt men sou t voor 10 dusent hebben; wy sullen sien het ander eens te bekyken. Men begint daer erven wt te geven van 3000 gl. om huysen op te setten. Desen dach is het sonneschyn weder geweest en tamelyck goet weder.

Ady 22 Meerte, nu staget en regent en waayt of het dol waer. Ick meynden het huys in de Houtstraet eens met Sypenes te gaen sien, maer kon niet wesen. Maer wat mogen dat voor luyden wesen, die van ons Killegreetgen[1] sulx gaen seggen, en dat noch aen de ouders selve. Genomen het waer soo, dat niet en is, sal men dat soo gaen seggen aen de ouders selve. Die luden en moeten geen goet hert hebben, dat se niet voelen en connen, hoe dat aen vaders en moeders smaeckt, sulx van hun kinders te hooren; daer moet eenige vileynie onder schuylen, om imant in de plaets te krygen, als hem de ouders werom ontboden hadden, of dergelycken. Syn Exel. isser wel den man toe om dat soo te seggen. Mons.r Caluwaert[2] sal u daer beter bescheit af schryven tegen dat desen gaet. Sipenes heeft desen morgen by de heer van Oosterwyck geweest; die is te heel onpatientich om synen sone, daer hy wel al d ander kinders om gaef; dat mach men niet seggen, seg ick; het kint leyt in sweren staet; Godt geeft wat salich is; mogelyck beter vroech in den hemel. Het *floers*, *floers* is al wel aencomen, en al *cito*, *cito* de scheer daerdeur, en al genaeyt; nu gaet me t styven. Dese hantschoenen en sy[n] my niet goet genoch; sy syn van de beste slach niet, grof genaeyt en heel sout van binnen, dat quaet voor de handen is. Oock syn sy my wat te groot. Siet eens na eenen beteren slach, gelyck d ander, die ghy my t jarent brocht, die passen beter. Wat cost dat floers? Men soud er hem na reguleren om meer t ontbieden, en siet daer eens na een drollich tafelkleetgen tot u kleyn tafel, dat mooy en oncostelyck is, en tegen t schryven mach; en hiermede is t avond geworden. Goeden nacht, bruer.

Ady 23 Meerte, Saterdach, en is al grau, rou weder, dat men niet eens wt en kan gaen. Ick sach t achternoen den ambassadeur van Engelant brieven lesen; ick liet er terstont na vragen, maer t waren brieven wt Franckryck. Ghy en sout niet gelooven, hoe men hier nae tyding verlangt, hoe t spel daer by ulieden af sal loopen. 7 Graven, al papisten, souden der wt het parlement doen vertrecken syn; is t waer? het mach wel syn.

Ady 24 Meert, Sondach, nu heb ick t achternoen Killegreetgen by my gehadt, die sach vreemt toe, dat ghy in Engelant waert; alsoo Syn Exel. doen t Uytrecht was, soo en hebt ghy hem niet gesproken; soo heb ick hem vast wtgehaelt, offer yet sou mogen schuylen, maar den cnaep is heel onnoosel en en weet nergens af. Ik seyde, dat hy my alle dingen seggen mocht en, of hy yet begeerde te hebben, dat hy t vry seggen sou; hy seyde, hy en had nu in langen van Engelant niet gehoort, en doen begost hy te schryen, en ick wilde weten waerom, maer ick en cost er niet wt hooren. Ick vraegden, of hy gelt van doen had; hy seyde, hy sou u gebeden hebben, dat ge hem 5 gl. gedaen had; ick seyde, dat ick dat wel doen sou; daer was hy wel me tevreden, en ick gaf hem eene albertin[3] en ick seyde hem, dat hy my aen sou spreken, als hy wat van doen had. Eer syn Exel. na Utrecht ging, soo was hy sieck geweest en had eene nagel in synen voet getreden, maer hy is nu weer seer wel te pas en hy en had nu den tyt niet om te schryven, want desen moet van avond wech. Mannemaker is nu comen, hoor ick; ick weet noch niet, of hy me gaet. De

1) Zie blz. 151.
2) Waarschijnlijk Jhr. Lieven de Calvart, heer van den Bossche, luitenant-kolonel. In 1636 trouwde hij met Louise van der Noot, de weduwe van Philips van Houthain, en stierf in 1638.
3) De albertijn had eene waarde van 6 gulden en 3 stuiver.

vrou van Deuvorden[4] is in arbeyt. Emeritgen[5] die sterft vast. Jouffr. van Dorp comt by ons te gast. En nu comt een man wt de Syp gelt brengen voor de 2de party[6] in de q.q. Ick hadder aen geschreven, maer de brief is noch hier. Weest van ons altemael wel seer gegroet en Godt bevolen. 24 Meerte 1624, Sondachs avons, etenstyt, redelyck soet weder.

4) Duvenvoorde?
5) Zie blz. 152.
6) Het woord is zeer onduidelijk.

222. Dorothea van Dorp[1].

Songetgen, Ick ben blij, dat ghijl noch leeft, naerdat ghij perikel geloopen hebt van sterven. Ick hoop, dat ghij er UE profeit me doen sult. Ick heb vrij al bang om UE geweest, want hier liepen al quade tidingen. Ick wil UE niet seggen, hoe bedrouft dat ick was; je weet wel wie ick ben, vol courage. UE erme moier[2] verdrot mijn soo drouf te sien. God sij lof, die het ten besten heeft laeten vergaen.

Ick neemp t jou soo wel af, dat ghij mijn waerdich kent wat te communiseren van lantssaeken. Ghij weet ook wel, dat ick een liefhebster ben van t lants welvaeren ende principael van Godts kerck. Godt geef, dat het goet mach continueren tot Godt[s] eer en onser aller vreuchden, die doch alle[3] herten in sijn hant heeft, daer ick hem om wil bidden, naer mijn vermogen. - Van daech is Sondach en ick heb in de kerck geweest met UE susters. Dispaugne[4] heeft een wonder fraije trostelijcke predicati gedaen. Het goie manneken gaet naer Orrangen, daer ick drouf om ben, en het blijft wel 7 of 8 maenden wech. Cats heeft hem van dach me gehoort, die welgevallen heeft in sijn preken en seer verwondert is van sijn welsprekenthijt, den soeten Cats - hij bevalt mijn bijster wel. Had hij geen wijf, hij liep perikel van mijn. UE broer is my deesen naermiddach weesen besoucken. Hij seijt, dat hij te luij[5] is om te schrijven. Soo schrijf ick UE dit van sijnentweegen, hoedatter een is, die heet Pompeius; den toenaem ben ick vergeeten. Mijn dunckt, dat hij een van de klercken is van den raet van staeten, die heeft een jongen voor UE opgespeurt, die latijn can, iemant van sijn maetscap. UE broer sal noch daernaer vernemen, of hij oock heel wel leesen can, en dan sal hij t UE met den eersten laeten weeten. Hij laet UE dit schrijven, omdat ghij misschien daer imant anders sout nemen, en hij meijnt, dat UE desen wel dien[en] sal. Hij is 16 jaer out. Ick ben nu secretaris van den secretaris. - Nu song, soo moet ghij weeten, dat ick [na] UE vertreck bijcans tot uwent gewoont heb; alle[3] dach schir gegeten, hetwelck mijn seer goet gedaen heeft, om het uit eeten hier t'ontgaen. Ick doen t gaerren, omdat ick gelof, dat ick aengenaem ben en dat ghij t gaerren hebt. - Heb je t hert, song, schrijft mijn oock eens soo eens eenen langen brief. Ick meijn al, datick met den song praet, als ick schrijf. Ick ben al cammich[6], dat ghij de cornalinen niet gesonden en hebt. Heb je vergeten, die ras geeft, dat die tweemael geeft? Nu, sendt se en daerme gedaen; ick en mach soo lang niet wachten. En vergeet oock niet van al dat ghij mijn beloft hebt. Noch wou ick wel wat meer hebben. Ick wou wel, dat mevrou Killegrew[7] mijn wou seijnde een clijn gouwe rincsken, om voor aen den pinck te dragen of aen een cordeken om den hals, met haer naem daerin, dat ick mocht altoos continueel draegen, gelijck dat van den song. Want al dat ick van haer heb, dat leg ik snachts af.

Ick had hier wat geschreven, dat mijn berouwen was[8].

Ick lach er om. dat sij mijn beclacht, dat ick soo lang wacht om te trouwen. Hoe vremt gaen de saeken. De een beclacht men, dat se niet getrout en sijn, en de andere, dat sij t sijn; soo en is het nimmermeer wel. Had ick al dat ick begeerden

1) Het Hs., dat vroeger in het bezit was van den heer A.D. Schinkel, schijnt verloren. De brief is uitgegeven door J.A. Alberdingk Thijm, *Dietsche Warande*, VI, 1864, blz. 447.
2) Moeder.
3) Er staat: *allee*
4) Jean d'Espagne was van 1621 tot 1629 predikant van de Fransche gemeente in den Haag; hij werd toen van overspel beschuldigd en is naar Londen gegaan. Hij heeft veel geschreven.
5) Er staat: *lijn*
3) Er staat: *allee*
6) Boos.
7) Zie blz. 93.
8) De schrijfster heeft hier 1½ regel doorgehaald.

tot op dat naer, ick sou mijn bedancken.- Schrijft mijn al veel van haer, of sij nog al deselfde is, ende doet mijn dienstighe gebidenis aen haer, ende dat ick haer nu tot haer dispositi geef en leen - wel verstaende - iet[9] dat mijn het liefste is bijcans in de waerelt, ende dat ick hare discretie betrou, dat het niet weesen en sal tot mijn prejudice .....

9) Er staat: *eit*

Song, weest altoos song en wijs; spreckt daer van geen socken, hoor je wel, Songetgen. Gewent oock niet te seer aen al de sije tapislinen; ghij weet, hoe scrael dat het hier afloopt..... Ick sou dit noch wel wat langer maeken, maer het wordt doncker en ik gaen tot uwent eeten. U broer compt mijn halen; Mons.r Sipenes is daer, den soeten praeter. - Het is af, van den man met de vierhondertdusent gulden. Het en was niet geraden, soo ik UE noch wel seggen sal. Dan daer is al weer een ander op speur, maer die en is zoo rijck niet. Ick sal eens opgesnapt sijn, eer ghij t weet. Maer hoe t is of niet, soo blijf ick altoos den song van den song; al hoorden ick, dat ghy daer al de schoonste vrijster van Eijngelant vriden, soo en sou ick er niet eens geloers af sijn, want die liefde, die ghij haer sout dragen, die en pretendeer ick niet eens. Heb j er genucht in, soo wordt wat amoureus. Ick wou wel die genucht hebben, dat ick t sach. Het sou UE doch soo wel vougen. - Adieu, song, ick ben in een maelle eumeir[1)]

Song.

Uut den Hage, den 24 Maert (1624)[2)].

Vergeet niet te schrijven, wanneer dat ghij meijnt weerom te commen. Tot Maeij geef ick UE verlof. Ick gun se daer oock UE geselschap wel, als t niet te lang en is. Constantin van Lier[3)] gaet naer Westindien. Men seijt vor seker, dat prins Heynderij[ck] naer paeschen sal trouwen met frelle van Solms[4)]. Clevile is gecommen. De lakeijen sijn al vernieut. - Den Trello[5)] compt in den Ha[e]g. Den Dimmer[6)] sal ick van den hont seggen. Den drost Dimmer[7)], den outsten de Bie[8)] en Nassau[9)] sij[n] op een compagni genomineert. Neef Vick is overgeslagen. Als ghij schrijft, laet het in Eyngels sijn, om reden, en vergeet het eyngels bouckxken niet.

223. J.J. Eyckbergh[10)]. (A.B.)

Hierbij gaat een brief van den solliciteur Caspar Hoffman, een kennis van uw vader. Kunt gij hem helpen in zijne zaak? 's-Gravenhage, den XXIIII Meerte 1624.

224. T. Edmond[11)]. (B.M.)

Uw brief van 1 Maart heb ik ontvangen en daaruit blijkt mij, dat gij mij niet goed begrepen hebt. Voor het horloge, dat ik u geef, wil ik geen geld hebben; ik gaf het

1) Humeur.
2) Huygens teekende het jaartal op den brief aan.
3) Zie blz. 152.
4) Het huwelijk heeft eerst een jaar later, n.l. 34 Maart 1625, plaats gehad. Uit dezen brief blijkt dus, dat er al veel vroeger sprake van was.
5) Zie blz. 45.
6) T.a.p.
7) Cornelis Dimmer, waarschijnlijk een zoon van Erik Dimmer, raad van den Prins, werd 22 Maart op de nominatie geplaatst voor kapitein (*Res. Holl.*).
8) Jhr. Diederik de Bie werd 22 Maart op de nominatie geplaatst en ook 11 Mei (*Res. Holl.*).
9) Jhr. Willem van Nassau werd 1 April 1624 benoemd tot kapitein (*Res. Holl.*). Misschien is het de basterdzoon van Prins Maurits, of één der zoons van Justinus van Nassau.
10) No. 223a. Een brief van 31 April (A.B.) handelt over dezelfde zaak. Zie over Eyckbergh, blz. 148.
11) Zie blz. 50.

u ten geschenke. Maar wilt gij het niet aannemen, zonder een tegengeschenk te geven, geef mij dan een degen, zooals ik er kort

geleden een op uwe kamer zag, en een paar sporen. Ik zal den degen steeds gereed houden voor uw dienst en hem niet beschouwen als eene belooning voor mijn geschenk, maar als een bewijs van onze vriendschap. D'Utrecht, le 27 de Mars 1624.

225. Moeder[1]. (A.B.)

Breur, Sondach 24 heb ick u mynen 2^{den} journael van weynige daegen gesonden door meester Wilm. En nu is t ady Maendach 25 geworden. Als het eens schoon weder was, dat niet lang en duerde, en Sipenes[2] wilde t achternoen vertrecken, soo ging ick met hem en met Geertruyt na het voorseyde huys, daer de heer van der Horst in woont. En dat besaegen wy van boven tot beneden, van binnen en van buyten, maer stont ons gans niet aen, te weten van gebou en materialen; t fabriek is goet, maer al de rest doocht niet; soo scheyden wy daer wt. Thuys comende wilde my Sypenes in Voochtens brengen, en het was by 12 uren; ick meynde, t was gen tyt om huysen te besien; hy seyde, ick most et met hem besien en hy most ten 2 uren wech. Daer was geen houwen aen; hy was al besteet op den waegen en hy most na Haerlem om na de Syp te reysen. Hy krycht my in t huys, dat my wonder wel aenstont, en sach by het ander al offet wt silver gedraeyt waer geweest. Wy comen te love en te bodt, en wordens relyck eens en gingen na huys. Sachternoens ontboden wy Voocht, of hy comen wilde, eer Sypenes vertrock; hy comt; ick had hem voor noen 9 dusent 500 gl. boden. Hy wilden 11 hebben; ick sprack met mynen raet; naer veel seggens en weerseggens ick quam tot daer toe, daer ick wist, hy niet onder geven en sou, dat was het effen gelt, te weten 10 dusent, en daerop syn wy t eens geworden, of ommers ten naesten by, om eenige conditien en anders, en daerop vertrock Sypenes.

Ady Dy[n]sdach 26. Tamelyck weder. Nu hebben wy noch al den achtermiddag in t huys geweest, te weten bruer en 2 susters en Eyckberch, en hebben vast alles overleyt, maer connen daer niet incomen voor Alderheyligen, omdatter een camer onder en boven aen t kleyn huys verhurt syn; ondertussen sal hy de salet optrecken en daer noch een schoon camer af maken met een kleyn camer daeraen, en dat sal hy my voor 400 gl. leveren, want het isser al op gemaeckt, dat me t lichtelyck doen kan, en dan sullen wy al hebben, dat wy behoeven. De ongelden, die tussen 3 en 400 gl. beloopen sullen, die moet ick dragen, ende soo met ditten en met datten t sal op 11 dusent aen comen. De 5 nu te Mey en de rest, als hy t levert; een of 2 dusent sal mer ophouden, niet langer dan men en wil, om offer eenige lasten op quaemen. Nu sal u dit al veel gelts duncken, maer mynheer Vosbergen[3] seyde my t avont, datick noyt beter werck gedaen en had, want daer en is geen beter of netter of vaster gebou in den Haeg als dat en is, en syn huysvrou heeft de rekeningen gesien, dattet hem 12 dusent gl. cost, en syn verwondert, dat wy t voor dien prys hebben. Ghy sult u verwonderen van de fraeyicheyt en massivicheyt van dat huys. Wy sullen altoos goey waer voor t gelt hebben en van alle gerief, een groot achterwt op den Dennewech, stalling, hondenhuys, oock een goey camer achter by de stal, al nieu en wel gemaeckt, turllogy en goet water, seer schoonen regenback, een fray pompe, 7 deuren in een portael, dick en masif, het slootwerck oft al van silver waer, schoone schoumantels als tot van de Hoonaert[4], de salet seer fraey achter op den

1) Uitgegeven door Dr. Th. Jorissen, *Constantin Huygens*, blz. 367.
2) Zie blz. 5.
3) Gaspar van Vosbergen († 1649) was lid der Rekenkamer, later van den Hoogen Raad en in 1626 van de Staten Generaal. Hij is eenige malen gezant geweest.
4) Waarschijnlijk Rochus van den Honert; zie blz. 56.

hof, 2 camers aen de straet, 2 keukens aen malcander, die wensten ick wel grooter; somma ick meyn, dat mer niet af seggen en sal als van de casteleyns huys; de gebeerte is oock goet.

Ady Woondsach 27, windich weder. Nu hebben wy voor den middach onsen coop claer gemaeckt, die bynae weer af was om eenich misverstant; hy meynde□, als Boelen tevreden sou syn, my noch t heel jaer hier te houwen, en dat, omdat hy t kleyn huys verhurt heeft voor 1 jaer aen eene rekemeester van Groeningen met 2 camers van t groot huys, gelyck t Meganx

vrou[1] nu bewoont. Daer wilden hy die hure af trecken van 300 gl. en swoer seer, dat dat syn meyning geweest was, en dat hy t daerom te betercoop gegeven had. Somma, wy mosten resolveren, want desen coop begost openbaer te worden. Ick had een vereering voor de vrou belooft wt myn gouwe lapkist, gelyck t oock reden is, want de vrou heeft heur hert vercocht en is al seer droef, als sy gelyc heeft; sy heeft 3 jaer lanck sulcken moyte gehadt, en hy principael, dat hy t om dusent daelders niet meer en sou willen aennemen; syn werckliens syn hem telcken ontgaen om syn groote curieusheyt; dat weet ygelyck oock te seggen. Ick seyde, of hy wel wist, als ick al t jaer hier bleef, dat ick dan noch 400 gl. most verwoonen met de verponding daerop, en ick sou een huys gecocht en betaelt hebben; ommers hoe t was en niet en was, ick most er aen en in de vereering most 100 daelders syn, en daerop is t gesloten; en haddet niet gesloten geweest, daer was een gereet om hem 500 gl. meer te geven, en onsen Dedel, die siet blau toe en syn Belletgen mede[2], en nimant en heeft er af geweten. Wy hebben al stil geswegen; het is veel gelts voor my wt te geven, maer t is eenen troost te hooren, hoe elck desen coop loudeert, den tresorier, ontfanger Doublet[3], Verhair[4] en veel ander; die t my niet en seggen, die ontbieden t my, hoe wel dat ick gedaen heb. Elck seyt al tegen Maurits: seyt u moeder, dat se een goey resolutie genomen heeft, want sulcken coopen en vallen der niet veel. Dirick Gool[5] isser in beschaemt om synen coop van 10 dusent en wel 2000 in vertimmert en geen erf, dat erf heeten mach. Nu is men vast besich om dien rekemeester daerwt te houwen en een ander huys te soeken, en soo hebben wy t vast heel druck. Baib was hier t avont met de nieu getroude; ick merckte wel, dattet was om te vernemen, of den coop al claer was, omdat se t my soo op een seker manier vraegde. Ick meyn, hadden sy heur wel bedacht, gelyck sy nu doen, dat se ons dit souwen vercocht hebben en dit ander gecocht hebben, maer t is beter sus voor my. Een nieu huys en mach ter niet om liegen, daer in veel jaren niet aen te timmeren en valt. Sy sagen malcander eens aen, als ick sey, dattet al gesloten en geteekent was. Als de bruyt getrout is, dan wil se igelyck hebben.

Ady Donderdach, 28 Meerte. Te mergentyt mistich weder en, die opgetrocken, arge regen. En nu is t avont en heeft al den daech goet weer geweest; waer de mist bleven is, weet ick niet. - De susters hebben t achternoen geweest de bruyt geluck bieden met brur en meer ander tot Linteloo[6]. En desen rekemeester en wil hem niet laten geseggen; hy wil in syn huys comen, dat hy gehurt heeft; dat is het kleyn huys, soo ick hier voor schryve, met 2 camers in t groot huys. Wat kattendans dat wy daerme hebben sullen, en weet ick niet. Brur sal der mergen by gaen; dit soud al t spel bederven. Ick heb t achternoen aen Meganck gesonden; die sal t ons in t eerst van April ledich maken. Met beleefde liens kan me wechcomen. Ick was in t huys van de wagenmeester Doublet[7], een absurde timmeragie van veel gelts. Wie ick hoor spreken, elck vint onsen coop exterordinari goet, en al t volck spreeckt wt eene mont van t vast en goet gebou en van de curieuse stof, daer t af gemaeckt is. Nu het is avont en tyt slapen te gaen. Goeden nacht, bruer; maer wy hebben te nacht weer dieven op onsen bleyck gehadt, en hebben brur synen hemtrock met platte

1) Misschien de weduwe van Louis Meganck († 1619), die sedert 1600 lid van den Raad van Brabant en sedert 1611 superintendent over het heffen van den vijfden penning in Brabant was (mededeeling van Mr. P.G. Bos, Adjunct-Archivaris aan het Rijksarchief in den Haag.)
2) Isabeau de Vogelaer, Dedel's vrouw; zie blz. 134.
3) Jan Doublet (1580-1650), heer van St. Anneland, was ontvanger-generaal der Unie.
4) Misschien Johan Verhaar, commies ter financiën van de Generaliteit.
5) Zie blz. 145.
6) Zie blz. 150.
7) François Doublet, heer van Groenevelt, was commissaris en wagenmeester-generaal.

cnoppen gestolen, daer hy wel gram om is, en meer anders. Die verbrabelde meysens en syn noch niet genoch geleert; sy moeten t avonturen.

Ady 29 Meerte, Vrydach, al den dach seer schoon weder geweest en nu heb ick te grooten vaeck om veel nooyeloose dingen te schryven. Ick heb al wt geweest hier en daer, tot nicht Dedels heuren vetten soon[8)] sien. Sy gaet mergen na Amsterdam. Ick meyn, dat wy gedaen hebben met den rekemeester; daer is een huys vonden, schynt, dat hem dient, en soo schey ick er hierme af, want den bode wil mergen wech. Soo weest dan God bevolen en laet ons

8) Nl. Johannes, de eerste spruit van Johan Dedel en Isabeau de Vogelaer, die 15 Jan. 1623 getrouwd waren.

toch wat goets hooren. Breur heeft uwen brief ontfangen; hy en sal nu niet schryven. Ick wens u byster hier en heb u soo wel van doen, omdat brur veel te doen heeft. Adieu, brur, het groet u al datter is, en ick allermeest. Seght Jacobus, dat hy der een eynd af maeck. Ick kryg sooveel gelucx als ick beclachs gehadt heb, en al van mynen goeden coop, die ick gedaen heb.

226. Moeder[1]. (A.B.)

Breur, ick heb u mynen 2^en^ journael gesonden over eenige dagen, en sint en heb ick niet gecontinueert, wantter niet te journaelen en is dan dattet vast alle daeg cout, guer noorder weer is, dat men wel mu wordt. De somer en can de wech niet vinden, schynt. Bruer heeft eene van u ontfangen, my dunckt van 26 Meert, van eenen anderen inhoudt als den eersten was. Den man is in den hemel te wenschen, niet eer en sal me met hem gedaen hebben[2]; het wordt hem van velen gewenst en gegunt. Ick en vond niet goets in uwen brief dan dat ghy meynt haest thuys te syn, dat Godt wil geven, want ghy syt hier groot gebreck; in veel dingen heb ick uwen raet van doen. Van mynen huyscoop heb ick u voor desen geschreven; in langen isser geenen coop gegaen, die soo goet gevonden wordt als desen van allen ygelyc; maer den vercooper waer der seer geren af; wy hebben t dees weke finalyck afgedaen, soodat hy niet achterwaerts en mach. Ghy sult genucht hebben in dien netten bou. Dat kleyn huysken, datter neven staet, dat raeyt my al de werelt, dat ick er by sou coopen, maer dit dient al geseyt en niet geschreven; ick en can toch van veers uwen raet niet hebben; soo sal ick desen cort maecken, omdat mer na de kerck moet. T is goeden Vrydach; brur, die seyt, dat hy te veel te doen heeft om aen u te schryven, als hy oock doet; ick kan hem qualyck spreken; hy seyt, dat hier niet nieus en is, en dat men al het nieus wt Engelant wacht, en van het peert sout ghy doen als hy u geschreven heeft, het beste dat ghy doen kunt, en daermede hola. - Kunens soon[3] heeft gisteren syn vaders ofici gekregen. Adieu, brur, t is den 5^en^ April 1624.

Dat persken dat gaet; mach het gaen meer dan 't oyt gedaen heeft. *Tout va bien*, *s'il dure*.

227. Philips Houthain[4]. (K.A.)[aant.]

Je vous remercie [tres] humblement [qu'] il vous a pleu si liberalement vous offrir de vous employer pour mon honneur et profit; je resens què j'ai retrouve en vostre personne la sensible perte que j'ai faict en celuy de feu Monsieur vostre pere.

Le capitaine Gauwe-Neel, dont la vostre faict mention, n'a de sa vie parle a moy et ne le cognois nullement, moins que j'aurois part a son bateau ou desseins; il est

1) Uitgegeven door Dr. Th. Jorissen, *Constantin Huygens*, blz. 371.
2) Die heilwensch is gericht aan het adres van Koning Jacobus I.
3) Dit is een schrijffout voor 'Kien's soon'. Volgens de Resolutiën van den Raad van State werd den 4^den^ April Nicasius Kien, 'overmits syne sware sieckte', van zijn ambt van commissaris van de vivres ontheven en dit officie gegeven aan zijn zoon Nicolaes Kien (mededeeling van Mr. P.G. Bos, Adjunct-Rijksarchivaris te 's-Gravenhage.)
4) Jhr. Philips de Zoete van Lake, gezegd Houthain († 1628) huwde in 1614 Louise van der Noot, dochter van Karel van der Noot en van Anna Manmaker. In hetzelfde jaar volgde hij zijn schoonvader op als bevelhebber van Sluis. De familie Van der Noot was zeer bevriend met de Huygens'en.

bien vray que l'annee passee Mons.r de Manmaker[5] et moy avecq deux aultres avons esquipe un bateau de guerre avecq 24 canons et 100

5) Zie blz. 152.

hommes pour porter dommage a l'Espagnol sur sa coste, lequel est a present a Vlissingues prest a faire voile, ou il y a un capitaine nommé Pieter Jansen, qui a este lieutenant d'un bateau au service de l'estat, mais que j'aurois a present jamais eu part dans aulcun bateau ne se verifiera jamais. Le mesme vous puis asseurer de Monsr de Manmaker. Il semble que ce coquin se pense sauver en nommant des gens qui pourroyent rembourser sa malversation. Quand a moy, encore qu'il me touchast, ne desirerois rien plus que la punition de tels detestables actes. Vous m'obligeres infiniment de declarer a Mes Seig.^{es} les ambassadeurs les fausses practiques de ce vilain ..... A l'Escluse, le 6 d'Avril 1624.

228. T. Edmond[1]. (A.B.)

Wilt gij mij de twee boekjes zenden, waarover ik schreef? Als de degen en de sporen er bij waren, zou ik dat zeer aangenaam vinden. D'Utrecht, le 9 d'Avril 1624.

229. Moeder[2]. (A.B.)

Breur, sint den uwen van den 28^{en} Meerte aen u broeder en connen wy aen geen goede tydingen geraeken, wat wy daer oock nae wachten. Dien tegenwint neemt ons ommers wel seer te quellen. Wy verblyden ons vast met de goede tydingen, die aen de Coninginne geschreven syn van den prince, maer als myn heeren de Staeten daer voor der tyding af hebben, dan sullen wy ons noch meer verblyden. Dien brief gaet nu in druck wt; Jacobus moet nu syn woort vast houden, als ick hope dat hy sal[3]. Ick hope, off Godt wil t, dat ge alle onse brieven eens sult ontfangen hebben. Van 17 Meert een groot packet met brieven aen den heer van Someldyck, en op 24^{en} en op 28 eene 2^{e} journael, item op 4 of 5 April, en noch die ick mach vergeten hebben [op] te teekenen. Wy comen van Ryswyck, daer wy geweest hebben den rou beclaegen van den soeten Emery[4]. Voorts is t hier al goet, Godt lof. Ghy sult voor desen verstaen hebben den coop, die ick gedaen heb. Sint heb ick er het cleyn huys by gecocht, en wy sulle nu in Mey verhuysen ..... My verlangt tegen dat ghy t comt besien. Ghy sult een seer fraey, lustige camer hebben, ommers soo goet en beter als ghy nu hebt. Ick meyn, dat brur nu wat schryve sal. Hy is al te bruyloft geweest tot den heer Huygen[5], en hiermede maeck ick desen cort. Hier gaet eene van Killegretgen[6]; hy was dese paesdagen onsen gast en soo brocht hy my desen brief, en hy vaert seer wel. Adieu, breur, den 12^{en} April 1624, den 2^{en} dach schoon weder.

230. G. Zuerius[7]. (A.B.)

1) N°. 228a. Een brief van 13 April (K.A.) bevat eene aanbeveling. Zie over Edmond, blz. 50.
2) Uitgegeven door Dr. Th. Jorissen, *Constantin Huygens*, blz. 372.
3) De onderhandelingen over het Spaansche huwelijk waren mislukt en Jacobus veranderde nu geheel en al van taktiek.
4) Het oudste zoontje van Willem van Liere, heer van Oosterwijk. Den 27sten Maart 1625 schreef Huygens een gedicht aan den vader (vgl. *Gedichten*, II, blz. 118).
5) Zie blz. 150.
6) Zie blz. 151.
7) George, of Joris, Zuerius was een zoon van Jacob Zuerius en Catharina Hoefnagel. Hij is gehuwd geweest met Johanna Becker en is 4 Mei 1637 gestorven.

Aan Olivier had ik verzocht, mij schoenen over te zenden, maar dat heeft hij niet gedaan; wilt gij er voor zorgen? Gij zult zeker weer genieten

van ‘de extraordinarise Engelsche engelachtighe musiecke’; zend mij wat muziek over. Vuijt den Haghe, den 12 April 1624.

231. Maurits Huygens. (A.B.).

Vos dernieres du 28e Mars arriverent icy presque en mesme temps avecq celles que porta au Roy de Boëme un gentilhomme Carew[1)], datées du 3e Avril, depesché extraordinairement et expressement avecq les bonnes nouvelles de la declaration du Roy de sa resolution a la guerre. Cecy a mis nostre monde [si] terriblement en alarme jusques a ceste heure que, 6 ou 7 jours estant desja escoulés, on en attende en grande impatience la confirmation par lettres de vos S.^{rs} ambassadeurs. On s'en prend au vent contraire, bien que Carew par guerre meilleur vent ayt fait son voyage en peu plus de 3 jours. De ma part j'en serois en peine, si je pouvois croire un bruict qui a couru quelques jours, que vous mesmes, envoyé expressement, seriés de chemin. Carew l'auroit dict, mais le luy ayant faict demander, c'est un malentendu. Je me fasche de veoir que nos lettres assés frequentes vous sont si mal addressées, que jusques alors vous n'en aviés veu que la premiere de ma mere; cela vous doit ennuyer. Je veux croire au moins que a ceste heure vous en aurés, et plus d'une a la fois. Je vous ay escrit - *ni fallor* - deux fois touchant le cheval et vous dict *largiter assai* mon intention; c'est d'en achetter un, mais qui soit bon et dont on ne soit pas trompé. Je m'en fie du tout a vostre diligence et jugement. Pour le prix, selon vostre dire, il ne sera pas petit, mais c'est un faire le fault, s'il n'y a moyen d'avoir quelque chose qui vaille a meilleur marche. Nous serons extremement bien accommodés d'escurie pour 4, quand je vouldrois, en nostre nouveau logis, dont tout le monde ne sçauroit assés avouer l'achapt. J'espere du moins qu'a ceste heure vous en avés les nouvelles par ma mere. *In allen gevalle*, c'est la maison que le commissaire Voocht a basti icy au Voorhout; pour la grandeur, mediocre, mais depuis que nous y avons joinct la petite maison ou son frere l'avocat souloit se tenir, de bonne grandeur et tres bonne commodité pour nous. Pour l'edifice, des meilleures, voire la mieux bastie et fermement de tout ce qu'il y a de maisons a la Haye. Le tout emporte 13000. C'est une bonne somme, mais bien employée, au jugement de tout ce qui a jugement, et au grand contentement de ma mere, qui luy croist encore de jour en jour. Tout est payé, *vel quasi*, *et ne sis anxius*, *bene provisum est*, *et nil temere*; *coram latius*. Je m'ejouis fort d'entendre vostre si bonne disposition; ce me sont les meilleures nouvelles que je sçaurois entendre de la, outre publicq et tout; Dieu les veuille continuer. Pour ce qui est de nous, asseurés vous de mesme. Je vien ceste nuict du festin du Sr Huyghen et Dam.^{le} Nomna van Lintelo[2)]; il a duré 2 jours en gayeté prou, avecq bonne

1) Misschien Robert Carew (1560?-1639), die reeds onder Elizabeth hof betrekkingenbekleedde en later tot het gevolg van den kroonprins Karel behoorde; met dezen ging hij in 1623 naar Spanje. Er waren echter ook officieren van dien naam in dienst der Staten.
2) Zie blz. 150.

compagnie, Asperen[1)], Maeyke de Bie[2)], ontfanger Doublet[3)], Bergaigne[4)], etc. Aujourd'huy le S.r ambassadeur du Maurier[5)] est party pour France par terre, laissant femme et enfans a le suivre apres quelques jours. Beaufort[6)] est commissaire des monstres en lieu de Franchemont qui l'a quicté. Nassau[7)] est capitaine depuis quelques jours, le comte Herman Otto de Stirumb[8)] ritmaistre de la compagnie de Wagemans, le S.r comte de Culemborch[9)] ritmaistre de celle de Beringen[11)]. Tout sans dom mage du secretaire d'estat. *Si non cum toto*[10)] *vivendum*, *cum fronte potius*, et avecq discretion. Il fault estre ensemble secretaire et secretaire Huygens, c'est a dire homme de bien et d'honneur, *et Dominus providebit et providet*.

Mon frere, je vous recommande au bon Dieu qui vous tienne en sa garde partout. Je vous escriray tousjours, quand il vauldra la peine et j'auray le temps; ma mere par sa diligence me releve souvent de ceste peine. Adieu. Tout vous salvu. 12e Apvril, Vendredy[12)].

Wacht niet te lang met het paard.

232. Moeder[13)]. (A.B.)

Bruer. Ick word mu aen u geschreven sonder antwoort te krygen, en sal dien wint ons noch langer wt ons vel doen springen van verlangen. De liens worden ongeloovich, datter goey tydingen onderwegen souden syn; d een seyt, het is al den contrarien wint, d'ander seyt, sy en derven niet schryven, omdat [het] al weer niet met allen is met Jacobus, en elck seyt het syn. De Coningin wil, dat men t gelooft. Ick seg, waeren de tydingen soo breet, particuliere souwen t al over Brabant schryven, en soo sou m er hier wel af hooren. Ick schick, sy sullent te Brussel al afgebeden hebben; de Hertogin heeft s woonsdachs in de goey weke prossessie gegaen met een capuisine cap aen, met al haer suite en oock al de heeren al in capusinen

1) Zie blz. 40.
2) Maria de Bye was eene dochter van Joris de Bye, heer van Albranswaard († 1628), en van zijne tweede vrouw, Maria van Almonde. Zij is gehuwd geweest met Theophilus van Cats. Maeyke de Bye behoorde tot den kring der Huygens'en; in 1621 richtte Constantijn een gedicht aan haar (vgl. *Gedichten*, I, blz. 202).
3) Jan Doublet (1580-1650), de oudste zoon van Philips Doublet († 1612) en evenals deze ontvanger-generaal der Unie. Hij bleef dat tot 1629, toen hij door zijn jongeren broeder Philips, later Huygens' zwager, werd opgevolgd.
4) Misschien Hendrik van Bergaigne, die ritmeester was en in 1630 hoogschout werd van 's Hertogenbosch.
5) Zie blz. 147.
6) Pierre de Beaufort (1595-1662), die met den Franschen gezant du Maurier in ons
7) Zie blz. 155.aant.
land was gekomen. (Vgl. P. Scheltema, *Oud en Nieuw uit de Vaderlandsche Geschiedenis en Letterkunde*, Amsterdam, I, 1844, blz. 34.)
8) Maurits Huygens vergiste zich. Graaf Herman Otto van Stirum had in 1624 reeds een veel hoogeren rang in het leger, maar het was graaf Hans Adolf van Stirum, die 30 Maart 1624 tot ritmeester werd benoemd (*Resol. Holl.*).
9) Het is uit de Resol. van den Raad van State en uit de Staten van Oorlog niet met zekerheid op te maken, wie hier bedoeld wordt.
11) Er waren vele de Beringhen's in het leger; deze heette Andries.aant.
10) *toto?* Onduidelijk geschreven.
12) Het jaartal ontbreekt, maar Huygens teekende op den brief aan: R. 20a Apr. 23.
13) Uitgegeven door Dr. Th. Jorissen, *Constantin Huygens*, blz. 373.

cappen. Den hartooch van Aerschot[1] droech het cruys, en elck een flambaeu in de hant, veel dusenden; ick seg, watten devotie moet[en] er daer veel gehadt hebben, als sy malcanderen in die cappen aengesien hebben. Nu ick en weet u niet te seggen dan dat ick seer verlang naer u thuyscomste, en u al groot gebreck heb in veel dingen, die der voorvallen, en ick mye bruer sooveel als ick can, omdat hy werckx genoch heeft. Adieu, breur, adieu, weest Godt bevole en wel seer van alleman gegroet. 15 April 1624.

Van Reynevelt 300 gl., daer comt er my ontrent 40 af, boven die ghy hier liet.....

233. Moeder[2]. (A.B.)

Breur, u brieven, die al vast d achterste voor comen, die syn al wel ontfangen. Nu en weet ick u met grooten vaeck niet veel te seggen, dan dat wy al van de voorleden weke in ons nieu huys syn getrocken, daer het my al heel wel gevalt, maer ick hebber my soo mu in gemaeckt, dat ick er wel had willen by gaen liggen, ick laet staen, sitten. Alle mynen troost is geweest, dat ick hope dattet de leste reys sal syn. Ghy sult u al verwonderen, als ghy dese becnoptheyt sien sult; ick en kan t niet genoch geadmireren, soo volmaeckt aen alle canten. T is al van t fraey huys dat me spreeckt door heel den Haege. Ick heb Boelens huys al schoon vergeten. Dat doet de verbetering; ick wilde wel u oordeel hooren, omdattet al de werelt soo laudeert. Aengaende van Kien, die is voorleden weke begraeven; synen sone is in syn plaetse, al by des vaders leven[3]. Wy mogen sien, hoe wy het daermede maken sullen, en van alle andere particuliere saecken u te schryven en comt nergens goet voor, en soo laet ick t altemael blyven op hope van u eens thuys comende, want het waer wel noodich in alle saeken, want als ick t u al schryve, soo comt u avis al te laet, en hoe lang sal t daer toch noch duren.

Sus ver gisteravont, 28 April, Sondach. Ick most er met al te groote vaeck wtscheyden, en soo is t nu 29, Maendach, geworden, als er ander werck voor de hant is dan lang te schryven, alsoo t hier noch maer in t rouste wt de voeten en is, dat m er niet over en valt. Ghy verbribbelden werckmaeker als ghy syt, soo heb ick geseyt, dat ick u schryven sal, wat hebt ghy plaggen en redements; men weet [niet] waer met al de eynden [te] blyven. Adam heeft u boeckas geschickt op syn fatsoen; comt en doey et op u fatsoen; ick ben slechs bly dat se wt de voeten syn. En sus moet ick er een eynd af maeken, want men roept my aen alle canten. Brur seyt, hy heeft u onlanx 2 groote brieven geschreven, en hy hevet hooft vol. Soo hebt al wat gedult in dat en in alle saeke. T sal al ten besten comen, hoop ick, met ons; laet ons maer al tevrede syn met allet goet, dat ons Godt doet, en segt Jacobus, dat hy u toch laet thuys come, of hy heeft synen danck wech. Adieu, bruer, de susters syn soo besich, dat se nu niet schryve en sullen. T is 29 April 1624.

De susters wilde soo wel hun coussen hebben en de povretten hadt ghy laten maken; nu schryft ghy weer van floers te senden; is t een gegieugant (?) fatsoen, wat hun niet en voegt, soo houw et vry daer. Adieu, bruer; meester Wilm sent om den brief. - Dien edelman, daer ghy sooveel af schryft aen u breur, die is vertrocken geweest, eer uwen brief quam, die 2 of 3 weken out was, soodat me hem niet eens aengesproken en heeft.

1) Philippe Charles, graaf van Aremberg, hertog van Aerschot (1587-1640), krijgsman en diplomaat, was een der voornaamste personen aan het hof te Brussel.
2) Uitgegeven door Dr. Th. Jorissen, *Constantin Huygens*, blz. 374.
3) Zie blz. 158.

234. Dorothea van Dorp[4].

Song, Twee briefen sijn mijn van UE behandicht, maer sij sijn alree soo out, dat ick al weer verlang. Als ghij toch tijt hebt, en wacht dan just niet naer mijn briefen. Ick sal oock

4) Het Hs., dat vroeger in het bezit was van den heer A.D. Schinkel, schijnt verloren. De brief is uitgegeven door J.A. Alberdingk Thijm, *Dietsche Warande*, VI, 1864, blz. 480.

soo doen. Den lesten brief heb ick voor den eersten gecregen. Ick bedanck UE, dat ghij mij medeijlt van de publique tidingen, maer soo ick nu hoor seggen, en vervolgt het soo wel niet als t begost is. Godt laet het tot sijner eeren uutvaellen. - Ick ben blij, dat ghij soo wel vaert en vet wordt, doch ick en vindt het niet vrempt, en al wirt ghij mager, ick en sou mijn oock niet verwonderen; ick heb tot allebij mijn reden. Ghij en schrijft niet eens van u weerom commen. Het sullen al langhe 6 weeken vallen. Dat goet voor d een is, dat is quat vor d ander. Voor mijn, ick gun UE alle[1] vreucht en oock degeene, daer ick seer aen geobligeert ben. Hoor, song, ick en wil van de misteri, daer ghy van schrijft, noch van de socken niet meer hooren. Het schijnt, dat ghij daer van diergelijcke dingen al verhandelen moet. Ick gelof wel, dat het daer al onder loopt. Song, wort, of om beter te seggen, blijft wijs. - Ick bidde UE, doet mijn gebidenis aen mevrou Killegrew en segt, dat ick haer hertelijck seer doen bedancken van de cornalinen, die sij mijn heeft gelieven te seijnden. Sij sijn seer fraij. Ick sedt het al op UE cerf[2]. Ik verdien[3] dat en meer, dat ick haer soo lang leen dat ick soo qualijck can ontberen. Ick sal haer oock mijn schilderij doen hebben, maer die van meester Michiel[4] moet eerst gedaen sijn, en daer hoort tijt toe. Ick en weet niet, waerom dat sij die begeert; den besten schilder, die mijn sou kunnen schilderen, heeft sij daer. Segt haer, dat de huijt leelijck is, en waer der iet[5] goets, dat sou sij moeten hooren van UE; het gesicht is niet te beduden dan om in quaij opini te commen van de rest.

Ick heb al voor den hont gesorcht. Ick heb al 2 of 3 pesen op mijn boch; ik sal der wel een besorgen tegen dat ghij compt. Song, gisteren heb ick tot uwent geweest op UE camer. Als een prins, soo sul je daer woonen, maer al en leijckent het niet bij de tapislinen van Eijngelant. UE moier is beter te pas als oit; Godt laet het lang duren. - Ick bidde UE, sendt mijn 4 of 5 ellen van dit couleur van lint - het en is hier niet te crijgen - maer wat breder als dit. Verneemt eens, wat die cornelienen costen, die mevrou Killegrew mijn gesonden heeft, om reden. Mijn dunckt, dat ghij behoorden wat confituren te bedelen - als ghij compt - van berberis, want die en vindt men hier niet.

Song, voor wat nieus moet ick UE seggen, dat mijnen goien broer Phlips[6] thuijs is gecommen met eer en reputaci. Hij is van Roschelle gecommen met 30 schepen van coopvardei te convoieeren. Onderwegen sij[n] hem aen bort gecommen 5 schepen Dunkerkers. Hij heeft den admirael aen boort geleijt ende hebben soo dapper gevochten, dat het schrickelijc is om hooren. Sij sijn van s morgens ten 8 uren bij hem gecommen en hebben hem niet verlaeten als s avonts als t doncker wert. 2 uren sijn se aen melcanderen vast geweest. Hadde mijn broer geen andere seijlen gehadt, sijn schip was in perijckel. Hij was alleen onder 5. Hij en heef maer 3 man doot en 14 gequesten. Den viant heeft veel volckx verloren. Sijn vianden selver spreken hem groote eer. Godt sij gelooft, die hem door sijn goethijt bewaert heeft. Hij vertreckt weerom naer de zee toe met Houtijn[7]. Ick hoop, dat denselfden Godt hem bewaren sal. Al de coopvaerders sijn onbeschadicht overgecommen, behalven eenen, daer men aen twijffelt, die sijn coers niet en heeft gehouwen. Hij heeft te voren nog een frans schip verlost uut handen van de roovers. Naer de batali

1) Er staat: *allee*.
2) Kerfstok.
3) Er staat: *verdein*.
4) Er staat: *Meichil*. Nl. Michiel Jansz. van Mierevelt (1567-1641), die ook van Huygens een portret heeft geschilderd. Eene gravure daarnaar versiert de *Otia* (1625).
5) Er staat: *eit*.
6) Philips van Dorp (1587-1652) is later luitenant-admiraal van Holland geweest, maar in 1637 ontslagen
7) Zie blz. 66.

heeft hij den graef van Mantsvelt van Boulognen te Douveren gevoert[8]. Mijn dunckt, dat ghij dit weeten mogt, want ick weet, dat het UE me aengaet van mijnentwegen. - Gisteren is den vromen Cats mijn weesen besoucken; wij hebben veel van UE gesproken. Nu, Song, vergeet mijn niet. Schrijft, als ghij kunt. Godt sij met u en met ons allen. Song, van den Song

Song.

den 30 April (1624)[9].

8) Mansfeld zou in Engeland troepen werven, om den Paltsgraaf te helpen.
9) Huygens teekende het jaartal op den brief aan.

235. Moeder[1]. (A.B.)

Breur, Killegreetgen brengt my dees brieven en breur heeft u hier in haest wat bestiert, en soo maek ick er een couverte over, terwyl men hier vast schiet en raest, dattet huys davert, en is de principaele kermisure. Dit cnaepken heb ick laestmael een albertin gegeve, gelyck ick u geschreven heb, en nu heeft hy begeert, dat ick hem noch 6 gl. geve sou, dat ick gedaen heb. Ick denck, dat ick er geen quaet aen en doen. My verlangt, dat ge thuys comt, om ons fray huys te sien, dat al de werelt soo wel aenstaet. Adieu, breur. T Amsterdam is onse nichte Susanna Vogelers de bruyt, gisteren gesloten met een Jeronimus van Uffel[2], die daer in Vranckeryck soo al met dycken en ick en weet [niet] wat, is besich geweest; mynheer van Somerdyck weter wel af, maer op t raport, dat my syn huysvrou gedaen heeft, daer en sou ick t niet op geavonturt hebben, maer t schynt, dat sint beter geluckt is; Godt geve, dattet soo is. Item Maria Vogeler staet op goey maet[3]; heb dy lust te bruyloft te gaen, daer is genoch voorhanden. Adieu noch eens, ick en hoor noch en sien, sulcken regement is hier. Maendach, 6 Mey 1624.

236. Moeder[4]. (A.B.)

Breur, over leechganger overal, soo wilden ick wel, dat ge al hier waert, en nochtans kan ick u noch wel derven oock, totdat ick deur al my[n] moyt ben van timmeren en van kleuteren, en ghy sult slechs alle ding ree vinden; ghy hebbet goet doen. Ick wilde, dat ge alle ding wist, dat ge geren weten soudt, maer ick ben soo besich, dat ick lutte menschen spreeck, en breur heeft te byster veel te doen, daer heb ick niet aen, noch ghy oock. Nu heb ick noch 2 siecke susters op den hoop gekregen, die elck een quaey kele hebben, en sullen mergen purgeren. En soo weer al nieu werck, eer het oudt half gedaen is. T is ommers goet, dat ick t hooft soo boven hou; nu is hier noch een creupel peert op t stal geraeckt en nu sal der van daer noch een comen, en soo is t al werckmaekers werck. - Uwen brief van 28 April is wel ontfangen, maer ick en vontter geen stuck gelts in, dan t is my nae gebrocht. Ick sal dit houwen op rekening van den albertin en daerna noch 6 gl., die ick aen het Killegreetgen gegeven heb, soo ick u voor desen geschreven heb, te weten op 6 Mey. Schryft toch eens, sulken en sulcken brieven heb ick ontfangen. Breur, wat moocht ghy al schryven van leechgaen, item van ongeloonden arbeytsman en dergelycke; ghy moet uwen brief ergens me vullen. Noyt en bleef goet doen ongeloont; weest al wel tevreden, t sal syn selven al redden, gelyck alle wereltsche saeken doen, seyt nicht Vogelers[5]. Den secretaris Ruys[6] is overleden; synen soon heeft het officie, en den jonxsten soon heeft syn breurs officie, en voorts en weet ick u [niet] wat seggen, dan dat wy hier seer schoon en lustich woonen, en dat al de werelt van ons schoon en fraey welgemaeckt huys weet te spreken, daer ick noch wel tot u comste werck

1) Uitgegeven door Dr. Th. Jorissen, *Constantin Huygens*, blz. 376.
2) Susanna de Vogelaer (geb. 1596), eene dochter van Marcus de Vogelaer en Margaretha van Valckenborgh, trouwde 4 Juni 1624 met Hieronymus van Uffelen († 1628). Zij is later hertrouwd met Hendrik Schaep.
3) Maria de Vogelaer (geb. 1606), eene zuster van Susanna, trouwde 6 Aug. 1624 met Hendrik Hoochcamer.
4) Uitgegeven door Dr. Th. Jorissen, *Constantin Huygens*, blz. 377.
5) Waarschijnlijk Margaretha van Valckenborgh, in 1588 getrouwd met Marcus de Vogelaer, de moeder der zoo even genoemde meisjes.
6) Gysbrecht Ruysch was secretaris der Generaliteits-rekenkamer; zijn zoon Cornelis, eerste klerk dier kamer, volgde hem den 24sten Mei op (mededeeling van Mr. P.G. Bos, Adjunct-Rijksarchivaris in 's Gravenhage.)

in heb, eer ick t op syn ree kryg. Van daeg isser een schuer omveer gesmeten, daermede de erve van t groot huys en kleyn huys aen malcander comen; voorleden weke heeft men t contoir getimmert, dat al heel fraey en gemackelyck is, en al die daer te doen hebben gaen het kleyn huys in, en al veel meer anders;

maer comt en besiey et, ick wil der niet meer af schryve. Capitain Phlips van Dorp[1] treckt weder ter see met Haultain[2]; hy heeft hem wel gequeten met vechten en krycht er een goude keten van 800 gl. voor en sal der van de cooplieden oock een hebben, en daernae het admiraelschap, schick ick. Hier hebben wy een *belle baeute* en een *bien disante* naest ons deur; d eene sal noch den wewener Luchtenborch[3] hebben; dat is dan weder een bruyloft. Sondach is t tot Casenbroot te doen met die dochter van Verius, weduwe van Balck[4]; daer gaet breur en suster Geertruyt, soo t haer quaey keel toelaet. En sus veer op 10 Mey, Vrydach. En goeden nacht tot mergen toe.

En nu is t Saterdach, 11 Mey; als mijnen brief wech moet, soo en weet ick u niet veel te seggen dan dat die susters al vast met hun achterwerck besigh syn, en de kelen en syn niet gebetert; ick hoop, de purgatie sal t doen veranderen. Ghy vraegde laestmael, hoe t onse france heeren gemaeckt hadde; sy hebben de wagemeester Doublets soon mede. Adieu, breur, wy groeten u alle byster seer, desen 11^{en} Mey 1624.

237. Dorothea van Dorp[5].

Song, Had ick soo dickmaels gelegenthijt om te schrijven als lust, ghij hadt alle[6] weeck eenen brief van mijn. Ick heb, soo lang als ghij wech geweest hebt, 4 briefen gehadt, en dit is oock den vierden. Dickmael schrijft men tot uwent, dat ick t niet en weet. - Van de schilderij heb ick UE voor desen geschreven. Ick bidde UE, als ghy de soete brus siet, doet toch mijn gebidenis aen haer. Ick hadde dat soete kint al wat lief. Hebt se oock vrij lief, want sij is t waert. Ghij en schrijft niet eens, wanneer dat ghij meijnt weeron te commen. Ick dijnck, dat ghij t daer goet vindt; ick dijnck oock, dat ghij daer meer gecaresseert wordt als hier. - Nu, voor den hont drach ick wel sorch, al wou j er 4 hebben. Den Dimmer[7] doet UE seer groeten. Sij heeft Feitgen Reyers[8] expres[9] naer Rotterdam daerom gesonden. Sij seijt, dat sij daerme wel een rickenden sack[10] verdient heeft. Immers als ghij compt, soo sult ghij ceur van honden hebben. UE broer sal wel sorch dragen voor den jongen. Joffrou Colve[11] doet haer hertelicke gebidenis aen UE, ende sij sou UE wel gaerren willen bidden, dat ghij toch wat meer voor haer sout willen doen. Sij is naer-nichte van mynheer Caron en sy sal trouwen met monsieur Beaufort, denwelcken nu comissaris is in

1) Zie blz. 163.
2) Zie blz. 66.
3) Jonathan van Luchtenburch († 1637), rentmeester-generaal van Noord-Holland, trouwde in Juni 1624 met Nathalia van Cromfliet (vgl. *Gedichten*, V, blz. 46.)
4) Den 21 April werden in ondertrouw opgenomen Reynier Casembroot, 'commys in de finantie der Ver. Nederl.', met Anna de Veer, weduwe van den advokaat Abraham van Balck. Casembroot was in 1611 getrouwd met Magdalene de Chauterenes, gezegd Broucqsaut. Anna de Veer, waarschijnlijk eene dochter van Ellert de Veer, was in 1618 in het huwelijk getreden met van Balck (mededeeling van Dr. H.E. van Gelder, Archivaris van 's Gravenhage.)
5) Het Hs., dat vroeger in het bezit was van den Heer A.D. Schinkel, schijnt verloren. De brief is uitgegeven door J.A. Alberdingk Thijm, *Dietsche Warande*, VI, 1864, blz. 482.
6) Er staat: *allee*.
7) Zie blz. 45.
8) Huygens heeft in 1631 op deze dienstbode een grafschrift geschreven (vgl. *Gedichten*, II, blz. 231).
9) Er staat: *exprer*.
10) Sachet.
11) Anna Colve (1588-1657) was eene dochter van Gysbrecht Colve en van Isabeau de Berny; zij is 18 Aug. 1624 te Aardenburg gehuwd met Pierre de Beaufort, geb. in 1595 te Sedan (vgl. blz. 161; Scheltema, t.a.p., en *De Wapenheraut*, III, 1899).

plaets van Mons.r Franschemont, en sij hoort, alsser imant van sijn nichten trout, dat hij dan wel wat aen hen geeft; soo is sij geresolveert selver aen mijnheer Caron te schrijven. Oock soo sal mijnheer Mannemaker[12)] voor haer aen hem schrijven, en soo wou sij wel, dat ondertussen den wech wat geprepareert waer, hetwelck

12) Zie blz. 152.

ghij, als haer goedt vrindt, met gelegenthijt sout kunnen doen, hetwelck sij mijn gebeden heeft aen UE te willen schrijven. Ghij kent haer deucht en de vromhijt van Beaufort; de liefde heeft lang gedurt. Kunt ghij wat voor het goeie kint doen, doet het toch; sij betrout UE soo veel goet toe.

Songetgen, ick en sou UE niet kunnen seggen, hoe drouf dat ick ben, dat den ambasadeur met sijn wijf van hier sijn[1]. Wij hebbe alle[2] drij gecreten, als wij scheijden. Van mijn weet ick wel, dat ghy [u] niet seer en verwondert, want ghij weet, hoe licht dat ick t doen, maer den ambasadeur selver, hij seij, dat hij nimant met meer droufheit adieu geseijt hadde als aen mijn. De eer en vrindtscap, die ick van hen ontfangen heb, en is niet seglick. Alle[2] die soet[e] kinders, die verdroten mijn soo.

Ick hou 't nu al met de ambasadeurs; ick heb t nu breet met melaijdi[3]. Ick heb te kerremis met mijn twee broers daer wesen eeten. Sij heeft mijn twee jonge honden gegeven, die tot uwen dinst sullen sijn. Sij sleijpten mij tot de Coninginne[4]. Daer was ick al den dach. Ick gaepten naer mijn aessem van moehijt. Het heele hof is in den rou over den broer van den Coninck van Denemerken, den hertog van Holstijn[5].

Mijn broer Phlips[6] heeft UE seer doen groeten. Hij is al weerom naer Amsterdam toe, om vandaer vort te gaen met den admirael Houtijn[7] in zee met 15 schepen, om de Dunkerckers te soucken. Mijn dunckt, dat mijn broer vis-admirael sal sijn. Die van de admiraliteijt hebben hem een keten gegeven van 800 gul., hetwelck groote eer voor hem is. Godt de Heer wilt hem bewaren ende met gesonthijt weerom thuijs laeten commen. Wij hebben noch soo grooten hoop als oit tot sijn saeken. Daer en vertoont hem nimant van groote apparenci, is t joncheer Willem[8] niet, soo ick vrijseer[9]. Prins Heijnderijck heeft seer hertelijck aengenomen voor hem te spreken. Den tijt moet verbeijt sijn. Godt sal geven dat best is. - Song, ick verlang seer, hoe t in Eijngelant toegaet. Ick dijnck, dat ghij al gehoort hebt van t houwelijck van van Euffelen met u nicht Vogelaers[10]; sij is immers aen den man gerackt. Adieu, song, schrijft dickmael en vergeet niet mijn gebidenis te doen aen mijn beminde onbekende mevrou, dewelcke ick meer obligaci heb als sij wel selver weet. Vergeet den Song niet, Song, sul je Song?

Drij vriers, maer soo leelijck, dat niet noembaar en sijn. Den Trello is in den Hag. den 12 Maeij (1624)[11].

238. Moeder[12]. (A.B.)

1) Zeker du Maurier en zijne familie; zie blz 147.
2) Er staat: *allee*.
2) Er staat: *allee*.
3) Milady. Het is niet duidelijk, wie hier bedoeld wordt, misschien de verloofde van Carleton (zie blz. 170).
4) De Koningin van Boheme.
5) Johan Adolf, Hertog van Holstein, stierf in 1624.
6) Zie blz. 163.
7) Zie blz. 66.
8) Willem van Nassau, heer van de Leck, een zoon van Prins Maurits en Margaretha van Mechelen. Hij werd in 1625 admiraal van Holland, huwde in 1627 Louise van der Noot en sneuvelde den 18den Aug. van dat jaar bij het beleg van Grol.
9) *viseer*?
10) Zie blz. 164.
11) Het jaartal is weggelaten.
12) Uitgegeven door Dr. Th. Jorissen, *Constantin Huygens*, blz. 378.

Bruer, siet hier ben ick al weer; moeder moet toch de schryfster syn, en nochtans en weet ick u niet veel te segge. Breur is te bruyloft geweest met suster; de quaey kelen syn al gebetert. Breur wilde nae de merckt om clatergout, maer t is al venstersieck volck, maer geen deursieck. Gister avont was ick wat buren in de oude buert, om te hooren, wat schryven men daer had. Ick had al van wat meer thuyscomens gehoort dan in uwen brief stondt, maer t quam al op een wt. Den sone bracht ons thuys en besach ons huys met de keers, dat hem heel wel geviel. Ghy sult al slingerramen genoch hebben. Ick ben meest verlegen met myn

contoir, dat my aldermeest vaert. Anders heb ick Boelens huys soo schoon vergeten, al of ick er noyt in gewoont en had ..... In myn camer is qualyck plaets om een contoirken te setten. Adieu, breur, dit en is maer om desen bode niet ydel te laeten gaen, omdat hy hier diversche reysen geweest heeft. Desen maendach, 13 Mey, als breur 29 jaer out is. T avont gaen sy weer ter bruyloft en hebben maer door de boomkens heen te gaen. Men siet hier van ons huys recht in Casenbroots huys; daer is de bruyloft[1].

Ende nu is noch desen bode gebleven ende reyst eerst mergen, en soo is t nu Maendach s avons geworden, als men gaet slapen, en in de bruyloft, schick ick, dat men nu aen taefel gaet. Soo weest dan Godt noch eens bevolen en wel seer gegroet. T is 13 Mey, als ick wel toesien, 1624. Nieus en isser niet te schryven; men spreeckt van prins Hendrix vertreck of optrecken; syn Exel. gaet oock nae Bredae met [de] Coninck en Coninginne en soo vast voort. Gesloten 14 Mey 1624.

239. Moeder[2]. (A.B.)

Ik begrijp niet, dat gij klaagt over onze brieven; wij schrijven toch zoo dikwijls. Ik hoop, dat gij spoedig hier zult zijn. Den 4^{den} Juni is er weer bruiloft te Amsterdam. Vele groeten van allen. 15 Mey 1624.

240. Aan D. Heinsius[3].

Van al de bekende vreemdelingen, die gij mij noemdet, heb ik maar een enkele gesproken. Er bestaat zeer weinig hoop, dat ons gezantschap zal slagen. De Koning is zeer tegen een oorlog en wil blijkbaar Spanje niet onaangenaam zijn. Mondeling later meer. Meld mij nu ook eens, wat er in het vaderland gebeurt. Lond., 21° May 1624.

De toestand hier is plotseling veranderd; de zon is door de dichte wolken heengebroken. Het zal eene aangename tijding zijn voor het vaderland. 24°. Maij.

241. Moeder[2]. (A.B.)

Bruer, hetgene u broeder u hier schryft, daer en wil ick niet, dat ghy u in t minste mede quelt, want wy hebben tsaemen die propoosten soo gehadt; duncket u niet goet, soo en is t niet geseydt, maer ick wil u dat wel seggen, had ick geweten, dat die reyse soo lang sou aengeloopen hebben, ick en sou der niet in geconsenteert hebben, terwyl het toch sus en soo in syn werck ging. Het docht my al wat vreemt, dat mynheer Aersen in t scheyden tegen my seyde, dat ghy hadt begeren me te gaen, en ick sey der op: ick meynde, dat ghy hem mede begeerde; maer t ging soo in haest te werck, dat me nivers af spreken en mocht Men seyde voor 6 weken of 2 maenden, en soo docht ick, dat onse saeken dat wel lyden costen soo lang stil te staen; maer soude dit noch lang duren, soo sult ghy daer de slaeve syn en hier sullen onse saeken versuymt worden. Aen alle syden soude wel wat te doen vallen, maer t principael is my om die saek in Brabant, daer t schynt noch al cooplie voorhanden syn; soo t daer maer eenichsins stil en mach blyven, maer het yser

1) Zie blz. 165.
2) Uitgegeven door Dr. Th. Jorissen, *Constantin Huygens*, blz. 380.
3) De brief bevindl zich in de Universiteits-Bibliotheek van Upsala, de minuut in K.A.
2) Uitgegeven door Dr. Th. Jorissen, *Constantin Huygens*, blz. 380.

dient gesmeedt. De Warffe had lang met nicht[4)] gesproken, buyten synde, daer se met veel geselschap van jouffrouwen en andere aen den echo waeren comen musieck singen; hy vraegde of t oock noch te coop was; t stont hem wel aen,

4) Waarschijnlijk Isabella Buycx; zie blz. 126.

maer t was hem te dur; 20 dusent gl. sou hy er noch wel voor geven met beyde hoeven; met die een hoef van Vogeler is hapermert, daer me oock al ontrent behoort te syn; met dien man en is geene com af, en ghy souw[t] et altemael connen voortsturen en Kesseler[1] en al; daer is oock eene Clerris, die der na had laten vragen, en dat volck en weten al niet ter dege, wat se antwoorde sullen, gelyck ick oock en doen om Kesselers wil. Daer is noch eene goddenes[2], die se hier geren souwen aenbrengen. Nu syn hier meer ander dingen van in Vlaenderen en anders, daer oock al onverwachte dingen af voorcomen, dat vele niet en behaegt, en liver het lant abandoneren dan sulcken lasten te dragen als er op comen sullen. Hier is t oock met Volbergen[3], gelyck ghy weet, en op meer ander dingen, al te lanck om schryve, soodat ick wel wenschte dat ge hier waert, te meer, als t daer met u gaen sou, als t voor desen gedaen heeft, soo dunckt my, dat ghy behoort te spreken als een die wel spreken mach; men behoort eens in u absentie te proeven, wat u presentie weert is; doch dit alles onder u goetduncken. Ende hiermede sal ick desen cort maken, alsoo ick eens naer Delft gaen ryden met de susters en Hubert, om seker bootschap, die ick daer met hem en door hem doen moet, en met eene de vrou van Dordt[4] in de craem besoecken; die woont te Delft in t huys, daer oom Valckenborch[5] in gewoont heeft, en die woont nu hier in Dimmers huys in de groote poort. Noch eens, dat hier is de maet van u vensters van boven tot beneden, een virendeel over het kasyn, of wilt ghy se op syn prins Hendrix totter eerden toe hebben, maer weest soo sodt niet. Van het cnoopken is het grootste eynd de breede van de caesyn, maer de gordyn moet al wyder syn, als ghy wel weet. Hier staen eenige hooge boomen voor dit huys, die groote lommer voor de son maken. Anders soutter seer heet syn, maer tot noch toe mach me t heel wel verdragen. Adieu, breur, wy verlangen hoe die vreemde tydingen sullen afloopen. Weest Godt bevolen en van alle seer gegroet; de susters wilden wel, dat se al wat voor de hoenders te brocken hadden; laet maer comen en voor onse moc (?) oock. 23 Mey 1624.

242. Dorothea van Dorp[6].

Song, Ick ben seer drouf geweest te verstaen uut UE brief, dat ghij niet wel en sijt, omdat ghij daer alleen sijt. Ick heet *alleen*, als men niet thuijs en is. Weest verseeckert, dat er een is, die Godt voor UE sal bidden. Schrijft mijn soo ras als ghij kunt, hoe t met UE is. Ermen song, al UE geest verteert UE vlees. Dat ghij wat plomper waert, of wat geck, het sou u gesonder weesen. Ick ben soo niet belaijen met UE sick sijn als daermee, dat ghij soo ras melancolijck sijt. Courage, songetgen, het sal wel weesen. De sorghe Godts is over ons allerweegen. Als wij maer kunnen vertrouwen en geloven, soo is t al wel. Godt de Heer wilt u bewae[ren] aen siel en aen lijf. Ick ben wel verwondert geweest, om die vremde tiding te hooren uut Eijngelant. Ick hebber mijn partiqueleere spequelacien op. Godt geeft, dat het mach uutvallen tot Godts naemens eer en vordeel van de kerck, daer wij al om moeten bidden. Dat ick UE seij wat icker al af dijnck, ghij sout seggen, dat het quaem uut hersenen van staet, maer ick en heb geen tijt om UE te doen lachen.

1) Zie blz. 149.
2) Overdracht van goederen.
3) Waarschijnlijk Thymen van Volbergen, die in 1636 thresorier van den Prins werd.
4) Misschien Adriana van Pallandt van ter Horst, die gehuwd was met Johan van Dordt.
5) Misschien een broer van Margaretha van Valckenborgh, de vrouw van Marcus de Vogelaer.
6) Het Hs., dat vroeger in het bezit was van den Heer A.D. Schinkel, schijnt verloren. De brief is uitgegeven door J.A. Alberdingk Thijm, *Dietsche Warande*, VI, 1864, blz. 484.

Liefsten Song, ick recommandeer UE. toch in memori te houwen de saeken van het goie Colfken[7)], is t mogelijck. - Dijnckt eens, ick gaen te Amsterdam te bruijloft met Joffrou Dedel[8)], op de feest van Euffelen[9)]. Ick hebber noch wat anders te doen. Den 4 Juni sal het weesen. Dijnckt er dan eens op dien avondt [aen], hoe dat ick daer sal sitten. Daer en sal niet

7) Zie blz. 165.
8) Nl. Isabeau de Vogelaer, de vrouw van J. Dedel.
9) Zie blz. 164.

onbreken als UE goet geselschap. Baereltgen[1] en ick sullen UE gesonthijt drincken. - Ick sendt UE de braseledt van amber voor Mevrou Killegrew[2]. Ick ben blij, datter iet[3] is dat sij van mijn begeert. Dat en al dat ick heb in de waerelt is om haer te dienen. Sij salt te veel eer aan mijn doen, dat sij t dragen sal, waerme sij mijn grootelijckx sal verobligeeren. Segt haer, dat het compt van eene, die haer diners[4] meer is als oit imant geweest is, niettegenstaende alle[5] haer lief hebbers. Mijn is leet, dat sij vandaer vertrocken is, omdat UE daer vermaeck hebt in huijs kennis te hebben. Doet toch mijn dinstighe gebidenis aen haer goede graci. Segt, dat sij wel mach geloven, dat ick haer liefheb, want ick gun haer van herten deselfde vreucht, die ick mijn selven gun, en ick wil mijn eijgen contentement ontberen om haerent wil. Segt het haer toch. Ick bidde, vergeet niet het rinckxken, dat sij mijn beloft heeft. - Als ghij compt, sult ghij keur van honden vinden. Edmond is hier met sijn wijf[6]. Sij is soo leelijck geworden, dat het ongeloflijck is. Hij siet er al vrij wat betrout of berout uut. - Anne Rommers is hier met haren man[7]. Joffrou Dimmers[8] heeft haer gesien. Sij is soo versiert met den man, alsof se een jonghe malote waer. Al bevrucht, de sieckelijke vrou. Ick en sal haer niet verwachten om te sien. Den Trello is hier, noch begeerich naer den man. Mijnheer Meganck[9] leijdt en sterft van t waeter. Dat compt er af, van een quaet wijf. - Sijn Ex.ci is te Breda met de Coninginne en al het hof, dan commen over 3 dagen weerom. Duck van Schravesant[10] den lutenant heeft een compagni gecregen en den outsten soon van Mijnheer de Bie[11], die recht een nieuwe op. Pieter Dimmer is sijn lutenant.

Dit is al dat ick UE voor dit mael weet te schrijven. Blijft dan aen Godt bevolen, en schrijft ras weerom, maer compt liever selver by den

Song.

Uut den Haghe, den 23 Maeij (1624)[12].

Song, conquesteert mijn noch een weinich cornelinens - mijn braseledt [is] te dun - anders niet, of ghij most er licht aen geraken.

243. Dorothea van Dorp[13]. (A.B.)

Song, ick sou UE volgens UE begeeren seijnden een jongen hont, maer om de waerhijt te seggen, mijn dunckt dat se niet schoon genoch en sijn, om naer Eijngelant te synden. Oock en heb ick er noch maer twee, die de ambasatrice mijn gegeven

1) Nl. Susanna van Baerle, het nichtje, dat Maurits niet had willen hebben.
2) Zie blz. 93.
3) Er staat: *eit*.
4) Dienares.
5) Er staat: *allee*.
6) Zie over Edmond, blz. 50. Hij was in 1622 getrouwd met Maria van de Werve.
7) Den 11den Febr. 1624 was Anna Roemers gehuwd met Dominicus Boot van Wesel en den 27sten Febr. 1625 werd Romanus van Wesel geboren (vgl. *Oud-Holland*, 1885, blz. 165).
8) Misschien de vrouw van Mr. Erik Dimmer. Zij heette Tiete Duyn (geb. 1552) en huwde in 1581 (vgl. J.E. Elias, *De vroedschap van Amsterdam*, I, blz. 54.)
9) Jhr. Adriaen van Meganck, ridder, gouverneur van Geertruidenberg, die in 1619 getrouwd was met Elisabeth Westerbeeck, weduwe van François Vrancken. Zijne vrouw hertrouwde 31 Aug. 1625 met Mr. Max van Bekercke (mededeeling van Dr. H.E. van Gelder.)
10) Waarschijnlijk is bedoeld Adriaan Duyck, zoon van Adriaan Duyck († 1628), baljuw en dijkgraaf van Woerden, en zijne eerste vrouw, Barbara de Heyne. De jonge Adriaan Duyck werd 11 Mei op de nominatie voor kapitein geplaatst; hij werd later sergeant-majoor.
11) Zie blz. 161.
12) Het jaartal is weggelaten.
13) Uitgegeven door Dr. Th. Jorissen, *Constantin Huygens*, 1871, blz. 383.

heeft, en mijn dunckt dat se leelijck worden; ick hebber noch twee of 3 te verwachten, die men seijt, dat schoon sullen sijn. Soo dunckt mijn best, dat ick wacht, totdat ghij selver hier sijt; oock soo can ick qualijck imant vinden, die de honden wilt bestellen, en u broer is heel ongeriffelijck in die saek. Nu wat belangt den gepleckten hont van mijn broer, die is tot dinst van mevrou Killegrew; al

wou sij mijn of mijn broer selver hebben, wij souwen commen; ick heb den hont lief, maer ick en heb [hem] niet soo lief of ick wilt om haerent wil gaerren ontberen, want ick ben aen haer sooveel geobligeert, dat ick altoos seer blij sal sijn te mogen een beginsel voldoen van alle de obligaci, die ick haer heb; ick bidde UE. doet mijn dinstighe gebidenis aen haer goede graci. Had ick gelegenthijt om den grooten hont te seijnden, ick sondt hem nu oock. Schryft mijn, soo ghij selver niet en compt, hoe ick hem sijnden sal; altoos hij en is niet seer gailiaert ende en mackt van nimant werck als van mijn broer. - Ick en twijffel niet, of ghij hebt mijnen vorgaenden brief gecregen met de ambre braseledt. Ick schrijf dit met seer grooten hast; ick heb aen Colfken[1] geseijt, dat sij UE sou schrijven, als de briefen van Mannemaker[2] van hier sullen weesen naer IJngelant toe. Maer of ghij eer vandaer trockt, soo bringt het altoos eens te propost, ende doet voor haer dat ghij kunt; het is sulcken goien kint, sonder twijffel het is Godt aengenaem, dat men wat voor haer doet. Sij sal oock selver schrijven aen mijnheer Caron ende vragen hem raet ende sijn goetduncken, sonder te seggen, dat het alree soo ver is, en soo moet ghy oock seggen, al of het noch te doen waer; sij heeft mijn gebeden UE dit te schrijven. Ghij kunt oock goet getuchenis geven van Mons. Beaufort[3]; doet het toch. Segt toch aen Mons.r Caerelton, dat ick hem veel geluckx wensch met den wechloop van sijn vrijster[4]. Godt moet hem liefhebben, die hem voor sulken cleuter bewaert heeft; laet hij vrij Godt dancken; dien roup sal hast over sijn, maer het wijf sou hem lang bijgebleven hebben. Song, overmorgen gaen ick naer Amsterdam toe naer de feest; ick hoop UE hier te vinden, als ick weerom com, hetwelck sal sijn over 10 dagen. Ick verseeker mijn van UE gesonthijt, terwijlle ghij van u siekte in mijnen lesten brief niet en schrijft, en oock soo dunckt mijn wt u brief, dat ghij in goet eumeur waert, en dat en sijt ghij niet, als ghy siek sijt. Adieu, song, ick schrijf als een duvel; den Trello doet UE seer groeten en het schoone kint[5] oock; vergeet de schoone brus niet te groeten; ick sal haer eens schrijven, als ick wist of sij er me vermaekt waer. Songens Song, den 30 Maij (1624)[6].

Terwijlle ick dit schrijf, soo dunckt mijn goet, dat ick UE een hont seijndt over (?) dat hij is; vindt men hem niet goet, men mach er me doen, soo men t goet vindt, maer altoos niet doot slaen om mijnent wil; wel te verstaen, soo t den boij menemen wil, en soo hij niet en wil, soo sal hij UE verwachten.

244. Maurits Huygens. (A.B.)

'Jay receu aujourd'huy les vostres du 29e et du dernier May par le messager, feu le varlet du S.r d'Asperen[7], par lesquelles j'espere que voycy les dernieres que je vous fais. Dieu vous donne bon voyage. Du cheval il n'est besoin que vous vous

1) Zie blz. 165.
2) Zie blz. 152.
3) Zie blz. 161.
4) Het is niet duidelijk, wie hier bedoeld wordt. Carleton was blijkens dezen brief weduwnaar. Volgens den *Dictionary of English Biography* is zijne eerste vrouw, Anna Saville, na eene twintigjarige echtverbindtenis, op 18 April 1627 in Westminster-Abbey begraven. Dit is blijkbaar foutief, want den 27sten April 1625 is Carleton ondertrouwd met Barbara Duyck, de weduwe van N. Throgmorton (zie blz. 96). Deze vrouw is den 2den Juli 1628 op 24-jarigen leeftijd overleden (vgl. De Riemer, *Beschryving van 's Gravenhage*, blz. 295).
5) Susanna van Baerle?
6) Zonder jaartal, maar Huygens teekende op den brief aan: R. 8a Jun. 24.
7) Zie blz. 40.

donniés plus de peine; je me suis desfaict du boiteux d'Edmond[8)] et pourveu d'un autre, qui vient de l'escurie du recepveur general, mais a appartenu a Bergaigne[9)], qui me l'a faict presenter' .... 'La Sig.ra Dorothea est a Amsterdam aux nopces, dont voycy le premier jour; je luy ay envoyé vostre lettre d'aujourd'huy' ..... 4e Juing, Mardy[6)].

8) Zie blz. 50.
9) Zie blz. 161.
6) Zonder jaartal, maar Huygens teekende op den brief aan: R. 8a Jun. 24.

245. H.A. Flavigny[1]. (K.A.)

Ik weet, dat gij van lezen en van mooie dingen houdt, en ook ik ben liever met iets anders bezig dan met wandelen en praten. Vooral houd ik van verzamelen. Kunt gij nu ook te Londen portretten opsporen der Engelsche koningen en koninginnen van Willem den Veroveraar af tot den thans regeerenden koning toe? Mijn jongste zoon is met zijne jonge vrouw uit Italië teruggekeerd en mijn oudste is op Malta. De la Haye, ce 8 Junius 1624.

246. Moeder[2].

Lief breur, met myn swacke handen moet ick u noch schryven om een comissie voor my, dat is dat ghy niet laeten en moet my mede te brengen een hondert stopsels van korck om kannekens me te stoppen; sy worden daer gemaeckt en costen 5 gl. het dusent; met hondert heb ick er genoch; de kannekens ontbied ick van Dordt, daer den staepel is, dat is om bier in te doen, gelyck men in t hof drinckt, daer ick nu mede af drinck, totdat ick provisie hebbe. Ick sorg of syn Exel. vertrock, en dan was ick er af, en het is eenen dranck, die my soo smaeckt, dat my dunct, dat hy my by t leven houdt; het is 4 gl. bier en wordt te Delft gebrouwen en in die kannekens gedaen, als t 14 dagen op stelling gelegen heeft, en dan in t sant geleyt, gelyck men den eyl in Engelant doet; ick doen daer siroop van fiolen of suycker in om myn quaey borst, ende de doctoren en vinden t niet quaet, en soo moet ick dat soo voor my selven doen ende wat anders te werck gaen dan ick tot noch toe gedaen heb, wil ick aen malcanderen blyven, want, breur, myn swackheyt is soo seer groot, dat ick noch beenen, noch lendenen, noch schouders en heb, die my langer dragen connen, en gaen met een stoxken over de camer, daer ick dan soo mu af ben, dattet alle muicheyt te boven gaet, doch dat hoop ick sal op t quaetste geweest syn ..... Nu, breur, hier heb ick al 3 mael over gerust en eens geslapen; weest Godt bevolen en seer gegroet. Den 10^{en} Juny 1624.

De stopsels moeten van de grootste niet syn, want ick neem de cannekens kleyn, gelyck daer de dranken van Leyden in comen, of t u gedenckt, want ick drinck noch twee maeltyden over een canneken, en dan isser de fleur af; den bottelier sal t hier comen doen om te leeren. Comen de stopsels te laet, hy mach er my leenen, dan sal ick hem die geven, als sy comen; ick dinck, datter van alle soort syn, gelyck de kannekens oock d een wat wyder dan d ander is. Laetter Olivier na wt sien; men ontbiet se voor syn Excel. al vandaer; niemant en drinckt oock van dit bier als hy en den hertoch van Bronswyck[3] en mevrou van Nassou[4]; die worden se met hondert seffens

1) De naam is onduidelijk geschreven.
Een Flavigny komt in de Staten van Oorlog van dezen tijd voor als 'Edelman van het geschut' (mededeeling van Luitenant-kolonel W.R.H. Wakker.)
2) Het is onbekend, waar het Hs. is. De brief is hier uitgegeven naar een afschrift van den Heer J.H.W. Unger.
3) Zie blz. 104.
4) Misschien is hiermede Margaretha van Mechelen bedoeld, de vrouw, met wie Prins Maurits leefde en bij wie hij eenige kinderen had.

gesonden; als syn Exel. nae t leger gaet, dan gaet er een heel schip vol kannekens me, al met laegen geleyt, om elck op synen tyt te drincken. Adieu, breur, ick schryf te veel, maer t is de oude manier, schynt: och, komt toch thuys, ghij sult soo wellecom syn; u leste briven hebben ons wat hope gegeven, maer wat help et, als Jacobus weer begint.

247. Anna Colve[1]. (K.A.)

Daar gij bevriend zijt met den heer Caron[2], kunt gij mij een groot genoegen doen. Gij kent den heer de Beaufort[3] als een 'honnest homme et fort homme de bien; il a ausi quelques comodites et unne charge de comisaire de toutes les trouppes fransoise[s]; je vous suplye que par vostre moien nous puissions scavoir la volonte de Monsieur de Schoonewalle[2]; nous attendrons ses commandemens'..... De Geetrudenberge, ce 15 Jun. 1624.

248. Dorothea van Dorp[4].

Song, ick heb, te Amsterdam sijnde, eenen brief van UE gecregen. Ghij schrijft van de ambre braselet; ick heb se al over lang gesonden. Ick vrees, of se wel mocht verloren weesen. Ick heb UE daernaer noch oock al geschreven van de honden. Een van mijn hondekens, die de ambasatrice mijn gegeven hadde, is doot. Ick sou UE nu mijn broers grooten hont gesond[en] hebben, maer en weet hem niet te bestellen; anders, hij is gereet. Den broeder is ongerieflijck om honden te bestellen. - Ick sendt UE hier een brief van Colfken[5], erm kint, kunt ghij wat voor haer doen, het sal een goet werck sijn.

Wel, Songetgen, wat is dat te seggen, dat ghij soo lang wech blijft. Ick hoop imers, dat het de ouwe rijs niet vallen en sal. Men mach wel seggen, dat voor d een quaet is, dat is voor een ander goet; een igelijck heeft sijn tijt. UE moier verlangt seer naer u. Sij is nu heel wel. Haer weesen bevalt mijn nu heel wel. Maer eer sij sieck[6] wirt, stont haer aensicht soo vreempt. Eergister was ick den heelen dach bij haer alleen. U suster[s] waeren uut rijen met u broer en neef Sweerieus[7]. Och, song, wat heb ick te Amsterdam te feest geweest. Ick en wou daer niet woonen, al mocht ick er een tonnetgen me winnen. Andere mens[chen], andere umeuren, vrempt volck, vremde manieren van doen. Ommers ick hou t met de Hagh. Liever alleen op mijn camer als te Amsterdam. Niet dat ick er niet wel onthaelt en ben; seeker ick hebber veel vrindtscap ontfangen, maer het volck en gevalt mijn niet. Al datter fray is, dat is Baereltgen[8]. Wij hebben samen dickmael UE gesonthijt gedroncken. Ick heb op de feest meest bij Coene[9] geseten. Ick imagineerden mijn al, dat ick bij den blinden beul sadt.

1) Zie blz. 165.
2) Zie blz. 21.
3) Zie blz. 161.
2) Zie blz. 21.
4) Het Hs., dat vroeger in het bezit was van den Heer A.D. Schinkel, schijnt verloren. De brief is uitgegeven door J.A. Alberdingk Thijm, *Dietsche Warande*, VI, 1864, blz. 486.
5) Zie N°. 247.
6) Er staat: *seick*
7) Nl. Suerius.
8) Susanna van Baerle.
9) Misschien is Pieter Coenen bedoeld, die verbonden was aan de secretarie van Maurits en Frederik Hendrik. Hij was in 1622 getrouwd met Hester van Sypesteyn.

Het is een blije bruijt geweest, seer manifick in juweelen. Het susterken met een hant is oock de bruijt met een man, die mijn qualijck aenstaet. Daertegen dijnck ick, dat ghij thuijs sult sijn. Ick wou wel eens met UE te Amsterdam weesen. Ick sou UE wel meer schrijven, maer en heb geen tijt. Laet ick van UE oock hooren. - Mijn broer Phlips licht nu in Eijngelant, bij Houtijn. Ick verlang, hoe dat afloopen sal, doch ick can t bijcans wel gissen.

Adieu, lieven song, Godt sij met UE. Doet doch mijn dinstighe gebidenis aen mevrou

Killegrew, dat ick haer dienners[1] ben ende dat ick wenchsten, dat ick haer cost toonen, hoeveel goets ick haer wil, bijcans sooveel als aen den song van den song. Uut den Haghe, den 18 Juni (1624)[2].

249. L. Reael[3]. (K.A.)

Benche non mi mancaniano honeste sense di che io tanto tempo ho ritenuto quello che la S.ria V.ra mi diede in prestito; soprasedero nientedimeno ad allegarle, a fin ch'io non paia dubitare della nostra amicitia; ma in cambio di questo confessero haver fatto da negligente anzi d'ingrato; pregando solamente che il castigo della mia trascuragine sia la venia, la quale aggiungendosi a tanti vostri meriti con una catena indissolubile a le cortesia vostre restero sempre prigioniero. Et con questo alla S.ria V.ra bacio le mani, congratulandoli la sua benvenuta. Et come dall' suo precedente viaggio habbiamo havuta il *χερχυραίαν μάστιχα*, cosi anchora da questo speramo la mancia. Uytrecht, l'ultimo Luglio 1624, stilo Juliano.

250. Aan P.C. Hooft[4]. (L.B.)*

De krachtige begeerten van eenighe mijner vrienden, die mij het ongelijck doen van een lijdelick gevoelen van mijne geringhe wetenschap in de rijmkonst te voeden, hebben mij, naer lang wanckelen, soo laegh doen vallen, dat ick endelick een vergaderingh van oude ende niewe rammelingh aen den dagh gae stellen[5]. Bij dese gelegentheit is mij in sin geschoten, dat mogelick mijn leser, naer sooveel ongesouten spijse, met ijet pittighers vermaeckt soude mogen worden, ende ick daerom mijn werck besluyten met de onderlinghe redenen ende verantwoordinge, die weleer tuschen U.E. ende mij in geschrifte gegaen zijn, roerende de maet van de Nederlandsche dichten[6]. Dan ick onthoude my geerne van 't ghene mij maer ten halven, ende mijne vrienden ter bester helft toekomt. Wilde U.E. daerom vriendlick versocht hebben, sijn wel oft qualick gevallen mij daerover ten spoedichsten te willen doen verstaen, die mijnenthalven niet noode sien en soude, dat ijemand verstandighs op desen eersten voet die sake wat dieper ondertasten wilde, ende daertoe bereet ben mijne onervarene beghinselen te avonturen. T'is waer, dat mijne druckers onnaer soo verre niet gevordert en zijn, dan dewijle sij geerne de gissingen van haer pampier vooruyt maken, worde ick gedwongen bijnaer mijne regelen aen te tellen, ende U.E. alnoch gebeden mij datelick met sijne antwoord te willen vereeren, sullende deselve, hoedaenigh sij uytvalle, ten aengenaemsten duyden ende daervoor blijven ..... 's Gravenhage, desen 30en 8b. (Oct.) 1624, gansch haestich.

1) Dienares.
2) Het jaartal is weggelaten.
3) De schrijver onderteekende: Lorenzo Reali.
4) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, I, blz. 433.
5) Nl. de *Otia*, die in 1625 het licht zagen.
6) In Mei 1623 had Huygens geschreven *Voor de eenparicheyt der dichten en van de voetmaet*, waarbij Hooft opmerkingen had gemaakt. Huygens schreef daarop in Juli *Wederantwoord tegen des Hen P.C. Hoofts aenmerckingen op mijn wederlegh* (vgl. *Hooft's Brieven*, I, blz. 434-449). Huygens wilde blijkbaar die opstellen laten drukken in de uitgave zijner gedichten, maar Hooft was er tegen.

251. P.C. Hooft[1]. (A.B.)

Al waeren de schriften, die wij noopende de maet der rijmen gewisselt hebben[2], van mijner zijde met vlijt ende rijpheit van overlegh voortgebracht, zij souden sich evenwel ontsien voor den dagh te koomen, om staende te houden 't geen ick de voorneemste rijmers sie verstooten. Nu syn se mij met eene lossigheidt wt der penne gevallen, zoo niet sonder hooft, zeker zonder staerdt, daer hun wel eene van goede lengte passen soude, te hechten aen 't lidt, daer wij 't lieten. Maer t zop - gelijk men zeidt - en is de kool niet waerdt. Ende eer ick daerom een harnas aentoogh tegens sulke helden, sondt liever t papier om wetten t' ontfangen, soo mij die koorts niet verlaeten wil, *et in aegro corde senescit*[3]. De dochter, die UE staet om wt te geven[4], verseker ik mij toonbaer genoegh te zijn, al geeft UE haer geen' van mijne misdrachten tot mismaekte camenier op de hielen, om bij af te steken. Ende is daerom mijne ernstighe bede, gelieve hierinne te verschoonen mij, die gaerne een tijdigher geboorte soude ter wereldt brengen, om haeren lof te zingen, zoo mijn ramp[5] ende onbequaemheidt van aerdt daertoe geen gespan en maekten tegens mijne geneghenheidt. Want dese, met dewelke ick UE., Mijn Heere, den almoghenden in schut bevele, blyft sulke als reden is te eischen van ..... Van den Huise te Muiden, den IIJ^{en} Novemb. 1624.

252. J. Brosterhuisen[6]. (L.B.)

Verburgius[7] noster peste quidem non affligitur[8], quod vel ipse percipiat, vel ego sciam, vel ulli ex Asclepiadum prosapia aut uroscopia, aut scoromantia, aut per Jovem coprophagia indicare aut contraindicare queat. Verum ille non multo mane, longo post tempore quam Aurora relinquit roseum cubile, cum sempiterno Tithone vix tandem stragulis excussus, symptoma quoddam, endemium quidem, sed salubre, patitur ex atrophiae genere, cardialgiam culinarem appellaret quis; sed medelam in promptu habet, *χαρπὸν ἀρούρας*. Nihilominus symptoma symptomati *συμπίπτει*, nam postquam ille et convictores *πόσιος χαὶ ἐδητὸος ἐξ ἔρον ἔντο*, ut plurimum risu inextinguibili dissolvitur, et ni generosum meracum aut nobilis peti fumus succurrat, actum foret de maxillis, praecordiis

1) Uitgegeven door Huydecoper, t.a p., blz. 101, en door Dr. J. van Vloten, t.a.p., blz. 246.
2) Zie N°. 250.
3) Juven., 7, vs. 52.
4) Nl. de *Otia*.
5) Hooft had in den zomer van 1624 zijne vrouw, Christina van Erp, verloren.
6) Johan Brosterhuisen werd den 3^{den} Juni 1610 op 14-jarigen leeftijd als student te Leiden ingeschreven, waar hij bij zijne ouders woonde. Hij studeerde vooral botanie, maar had allerlei liefhebberijen, o.a. het schrijven van verzen, en kwam daardoor niet verder. Zijn levensloop zal blijken uit zijne correspondentie met Huygens. Misschien heeft deze hem in zijn studententijd leeren kennen.
7) Jacob van den Burgh, geb. te Leiden, werd 19 Febr. 1611 op 12-jarigen leeftijd als student te Leiden ingeschreven. Ook hij heeft erg lang gestudeerd en gedichten geschreven, en ook zijne lotgevallen blijken uit zijne briefwisseling met Huygens. Hij was een groot vriend van Brosterhuisen.aant.
8) In dezen tijd heerschte de pest in Leiden; de professoren Vorstius en Erpenius waren er aan gestorven. Den 22sten Januari richtte Huygens een gedicht aan Van der Burgh (vgl. *Gedichten*, II, blz. 105), om hem aan te sporen Leiden te verlaten. Waarschijnlijk schreef Brosterhuisen dit briefje, toen hij het vers van Huygens gelezen had, en is de brief in ouden stijl gedateerd.

et splene facetissimi amici. Haec sunt, quae de ejus dispositione tanquam oculatus et auritus testis referre potuit..... Lugd. Batavor., festinanter. XV Cal. Feb. (= 18 Jan.) A.^{i} CIↃIↃCXXV.

D. Verburgius te quam officiosissime salutat.

253. J. Brosterhuisen. (L.B.).

Ce surcharge de letters vous vient du costé de Mr du Bourg[1] qui me presse icy en sa chambre de vous escrire ce barragouïn. J'eusse bien voulu accompagner ses beaux vers[2] de quelques maigres de ma façon, afin que leur ombrage relevast tant plus le jour de leur perfection, mais quoy? le soleil se faict assez paroistre par sa propre clairté, plaict-il? Je ne parle qu'en echo, estant demandé seulement; autrement je me tais jusques à crever. Si la bienveuillance de vos Muses daignoit d'espandre seulement la moindre goutte de vostre hippocrene sur les levres Tantalides de mon coeur alteré, je ne manquerois de trincquer tout ce qu'il y a des eaux poëtiques d'icy à travers les precipices du grand Atlas porte-ciel, trousse-estoiles, croule-soleil, humeneiges, verse-fleuves, etc., jusques à Hoxocoquacmoclit, terrible sejour du grand Patagon Prete Gianni. Mais las! l'antiperistase des talons de nos antipodes de deça ne sçauroit jamais perceptiblement penetrer l'espesseur du vuide des atomes, fanfreluches, hippocentaures et chimeres de je ne sçay quoy. Mais ventre St Gris, sans vous troubler, Monsr, je quitte tout cela. A propos, s'il vous plaist de m'advertir parfois de vostre disposition et de m'envoyer tant soit peu de vos vers, vous ferez devenir poëte en un instant .....

Je baise les mains a mesdemoiselles vostre mere et vos soeurs et M.^{r} vostre frere, etc. A Leiden, Jan[3]. l'an 1625.

254. Aan R. Thorius[4]. (K.A.)

Dikwijls spreek ik hier van uwe geleerdheid en welwillendheid. ‘Quo te mirari veto, si pridem utraque lippis ac typographis innotuit. Horum praecipua quaedam Leidae societas floret, Elzevirios fratres innuo, quos nec ipsos per Heinsij quaedam et aliorum opuscula typis vulgata soli tibi ignotos arbitror. Ut fuerint maxime, jam in posterum id esse nolle se frontispicio testantur, qui id Tabacologiae tuae[5] praefixum eunt, te quidem, ut ajunt, nec inscio, nec invito, cui pridem ea res per Kinschotium indicata fuerit. Ecce vero, nunc me idoneum illum oratorem delegerunt, qui te rogem, ut si quid porro rerum poëticarum penes te latet, quod istis non inepte assuatur, Bataviae nostrae ne nolis invidere. Facio ego id sedulo’ .... Prid. Kal. Mart. (= 28 Febr.) 25.

1) Van der Burgh.
2) Den 24sten Jan. beantwoordde hij Huygens' vers (vgl. *Gedichten van C. Huygens*, II, blz. 106).
3) De datum is niet ingevuld, maar Huygens teek ende op het adres aan: 28° Jan. 25.
4) Zie blz. 68.
5) Zie N°. 255.

255. R. Thorius[1].

Aan Kinschot[2] heb ik acht dagen geleden mijn gedicht op den tabak toegezonden. Gij kunt het samen uitgeven, maar gij zijt er verantwoordelijk voor. Hierbij gaat nog een vers, de *Hyems*, dat gedrukt kan worden. Londini, 26 Febr. 1625[3].

256. J. Brosterhuisen. (L.B.)

'Hier's noch wat voor 't selve gheldt, te weeten een Latijnsch carmen, dat mij mijn vrienden onlancks afgheperst hebben'[4]. De groeten van Van der Burgh en mij aan u, uwe zusters en uw broeder. In Leijden, den ... Meert A^{o} ...[5].

257. Aan P.C. Hooft[6].* aant.

Dus hebben my ten laesten mijne vrienden met den arm op straett gesett, daer ick nochtans voorgenomen hebbe sonder UE. goetvinden niet te verschijnen; dat goetvinden versoeck ick vriendelijck in weinighe regelen van UE. hant uytgedruckt te mogen sien; ick sal der het voorhooft van desen boeck mede verstaelen ende wachten daerop de tanden van de vinnigste bijters. Daer zijn sware redenen, die my desen bedelkorf op zijde binden, die ick mogelick van allen meest daertegen uytgevaren hebbe. Bedriegen my mijne gissingen niet, ick voorsie wat gelegentheits om eerlangh d'eere van UE. bywesen te genieten. Daer sal ick met meer woorden poogen te bevestigen, 't gene ick UE. bidde jegenwoordelick dese weinighe toe te geven. Zoo verre ben ick van geweigert te willen zijn, dat ick my oock onderwinde door UE. gunst die van andere te willen verkrijgen. T'Amsteldam zijn luyden, die de eerdichten van gewoonten ter mouw uytschudden, ende sullen sy my oock een stuck dozijnwercks ontseggen willen? Seker, mijn Heere, op UE. begeerte niet; emmers op UE. voorgang sal niemand hincken willen. Soo besluyt ick wederom mijn versoeck met versoeck, dat UE. gelieve te gelooven, dat ick niet sonder wichtigen waerom en trachte te wege te brengen, *ut multa poëtarum veniat manus auxilioque sit mihi*[7]; zullende my voor de gunst van allen aen UE. eenige beleeftheit verbonden houden, ende voor dese blijven ..... Hage, desen ... April 1625[8].

Aen dit misvall gebreken noch hooft en staert, sullende deselve noch ontrent thien oft 12 vellen drucksels uytmaken ende mijnen zetter weinigh meer als dry weken bezigh houden[9].

1) Het Hs. schijnt verloren te zijn. De brief is gedrukt in *Hymnus Tabaci*, *autore Raphaële Thorio. Lugd. Bat. Typis Isaaci Elsevirij*, 1628, blz. 45.
2) Nl. Lodewijk Kinschot, die auditeur was der Rekenkamer van Holland. Hij heeft de uitgave der gedichten van Thorius bezorgd.
3) Dit is blijkbaar oude stijl; de brief is een antwoord op dien van Huygens.
4) Dit gedicht is verloren gegaan.
5) Het onderste gedeelte van den brief is gescheurd. Huygens teekende op het adres aan: 16° Mart. 25.
6) Het is onbekend, waar het Hs. zich bevindt. De brief is uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, II, blz. 454.
7) Hor., *Sat.*, I, 4, vs. 141.
8) De datum is niet ingevuld.
9) De opdracht der *Otia* is van 27 Mei. De titel van den bundel is: *Constantini Hvgenii Equitis Otiorvm Libri Sex. Poëmata varij sermonis*, *stili*, *argumenti. Hagae-Comitis*, *Typis Arnoldi Meuris.* CIↃIↃCXXV. 4°.

UE. gelieve op dien tijt wat staets te maken ende andere te helpen maken. Ick sal verwachten, dat my daertegen desen ongebonden borstel wedergeschickt worde, om hier sijn' volle leden te ontfangen, ende UE. in aensienlicker uytreedsel thuys te komen[1]. Den H.e Generael Reael[2] wilde ick gaeren door UE. middel in dese requeste besloten hebben, konde ick my der macht zoowel als der genegentheit beroemen van Sijne E. eenighen wederdienst te doen.

258. Aan J. van der Burgh en J. Brosterhuisen. (K.A.)

Quanti mea intersit, ut ne solus prodeam, sed aliqua vestrum stipante caterva, tibi nuper, Verburghi, coram expositum fuit. Rationes etiam et causas addidi, quae, praeter vos nemini ut innotescant, iterum rogo. Agite igitur nunc, si viri estis, fortiter cum amico perito et, si poetice unquam mendacio indulsisti, nunc vero et calide toti illi incumbite. Ego a superis inferisque peccati veniam polliceor, quo miseri poetae existimationem servaveritis. At ut praeitoribus vobis *multa poetarum veniat manus auxilio*, *quae sit mihi*[3], curandum praecipue est. Plures mihi debendi reos praestate, si totum Hugenium id vobis unice esse vultis. Ergo nec Cunaeos[4] vestros, nec Vossios[5], nec Barlaeos[6] excipio, nec si quos ab ijs proximos judicate, nisi quid excipiunt insignes viri adversus homuncionem non suae tribus, et satis hic opipare tineas haberi existimant, ut, ad ipsos quod attinet, *toga cordylis et penula desit olivis*[7]. Equidem certe, quo ne sic vapulem, causam non dico. Quin eo maxime procuratores vos adhibeo, quo me de me ipso quam humillime, de vobis autem et eâ, qua apud eruditos gratiâ polletis, summa omnia sentire palam sit. Valete, viri fraterrimi, et hos mutilos libellos, ubi commodum erit, remittite. Desunt ad umbilicum quaterniones minimum decem, tum in capite praefatiuncula ad Heinsium, cui omnia inscribo - ne quid miremini, quod eius hic mentionem non faciam - et pauca alia, quae intra mensem omnia confecta dare typographi pollicentur. Hag., .. Apr. 1625[8].

259. P.C. Hooft[9].

Dank heb UEd. voor zoo goedt een gevoelen, dat zy my toevertrouwt den moedt, om

1) Huygens zond met dezen brief de afgedrukte vellen van zijn boek aan Hooft toe.
2) Zie blz. 146.
3) Hor., *Sat.*, I, 4, vs. 141.
4) Petrus Cunaeus (1586-1639), geb. te Vlissingen, studeerde te Leiden en te Franeker, werd in 1613 in de eerstgenoemde stad professor in de staatkunde en in 1615 ook in de rechten. Hij was een beroemd geleerde, die veel heeft geschreven.
5) Gerardus Vossius (1577-1649), geb. te Heidelberg, studeerde te Leiden in letteren en theologie, werd rector der Latijnsche school te Dordrecht, daarna regent van het Staten-college en professor te Leiden. In 1619 werd hij afgezet, maar in 1631 benoemd tot professor aan het pas opgerichte Athenaeum te Amsterdam. De beroemde geleerde heeft een groot aantal werken geschreven.
6) Zie blz. 180.
7) Martialis, XIII, 1, vs. 1.
8) De datum ontbreekt.
9) Het is onbekend, waar het Hs. zich bevindt. De brief is uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 130, die er den datum: 30 Grasmaandt 1628, aan geeft, en door Van Vloten, t.a.p., I, blz. 449.

d'onbevallijckheden van een vernuft, zuinighlijk by natuere begunstight, ende door overdaedige ongenaede van 't geluk verbluft, te pronk te stellen, tot een diepsel in de verhevene schilderye van U Ed. bloeyenden geest, die, zonder dat, genoeg uitsteekt. De proeven van vrundtschap sluiten nemmer bet, dan als 'er schaede by is, zonderlingh van achtbaerheit, dat kostelijk kleinoodt, in den zin van de werelt. U Ed. heeft dan hier eenige dichten[1], *non animo deducta sereno*[2], maer *velut eluctantium verborum*[3]. Indien U Ed. keur weet in verscheide soorten van gelijke slechtigheit, en beter gedient waer met iets van anderen slagh, 't heeft haer maer een woordt te kosten, en ick zal my verpijnen te doen blijken, hoe handelbaer mijn hart is in zoo hoogh eene handt, als die van U Ed. Want, om te zeggen zoo ick 't verstae, my twijfelt zelve oft dese verstaen zullen worden, oft, verstaen zijnde, niet smaekeloozer gevonden als anders. Welke bijsterheit van mijn oordeel U Ed. wel kan doen oordeelen, dat, al waer daer iet goedts in, om in eenigh deel te beschaemen de lofrijmen van iemandt anders, men zulks meer 't geval dan my te wijten heeft. Ick hebbe den Heer Generael en Van den Vondel in U Ed. Leedige Wren te werke geholpen[4], en meene U Ed. van daer iets te verwachten heeft, dat beter geaerdt zal zijn dan 't geen hier by gaet, 't welk ick dacht te doen staen nae d'eere van dat geselschap, en had my U Ed. neef van Baerle niet geport uit haeren naeme. Alles met het onvoldrukte boek zal passen op den gestelden tijdt, drie weeken nae U Ed. schrijven, ontfangen den zeventienden deser. Ondertussen verplichten my gebruik en genegenheit om U Ed. geluk te wenschen met het huwlijk van haaren neeve ende mijn' schoonzuster[5]. 't Welk Godt gunne, en behoede U Ed., Mijn Heere, in eeuwige eere en in haere gunste ..... Uit Amsterdam, (den 30 van Grasmaandt 1625)[6].

260. J. van der Burgh en J. Brosterhuisen[7]. (L.B.)

Vivimus ac valemus, quantum quidem licet absente te et Principe di Venosa, quo nomine se minime beatum praedicaret optimus ille senex, cui *Corpora viva nefas Stygia vectare carina*[8]. Constans illud silentium, cuius tu nos tam lepide insimulas, vereor ne brevi in aliquot millia versuum erumpat. Quod nuper tam strenue apud Barlaeum communem nostram causam defenderis[9], et nos summam habemus gratiam, et ille se tibi maxime obligatum ingenue fatetur, neque permittet, ut Otia tua in lucem absque suo aliquo

1) Hooft schreef twee lofdichten op de *Otia* (vgl. zijne *Gedichten*, uitg. Stoett, I, blz. 219 en 220, en *Gedichten van C. Huygens*, II, blz. 327).
2) Ovid., *Trist.*, I, 1, vs. 39.
3) Tac., *Ann.*, IV, 31.
4) Ook Reael en Vondel schreven een lofdicht (vgl. *Gedichten van C. Huygens*, II, blz. 331 en 334).
5) David van Baerle werd 1 Mei in ondertrouw opgenomen met Sara van Erp.
6) Die datum staat bij Huydecoper.
7) De brief is door Van der Burgh geschreven.
8) Verg., *Aen.*, VI, vs. 391.
9) Barlaeus had Van der Burgh en Brosterhuisen aangespoord, om de Nederlandsche Muze vaarwel te zeggen voor de Latijnsche, in zijn gedicht, *Ad Iacobum vander Burch, et Ioannem Brosterhuysium, quos a Belgicae Poësios studiis ad Latinam et Graecam hortatur author* (vgl. *Casparis Barlaei Antverpiani Poemata. Editio* V, ... *Amstelodami, Apud Ioannem Blaev*, MDCLV, II, blz. 69), maar Huygens nam het voor zijne vrienden op en antwoordde Barlaeus den 19^{den} April met zijn gedicht, *Sermo ad D. Gasp. Barlaeum, cum elegantissimo nuper carmine amicos a poësi Belgica ad Latinam et Graecam avocaret* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 121). Dit vers werd de aanleiding tot eene groote vriendschap tusschen de beide mannen.

praeludio prodeant. De Westerbanio[1] quod promiseram, quin effectum daturus sim, ne dubita. Alter iste, quem honoris causa non nomino[2], ubi nunc terrarum degat, prorsus ignoro; si Hagae Comitis, id mihi significari velim, ut fidem servem. Salveant a nobis charissimus tibi germanus, et si quos nosti, quos nostri interdum meminisse non piguerit. Leidae, Prid. Calend. Maias (= 31 Apr.) CIↃIↃCXXV.

261. J. Brosterhuisen[3]. (L.B.)

Hierbij gaat nog een vers[4]. 'Van avondt of mergen meenen de veersen van Dr. Barlaeus en meester Jacob van der Burcht te vlotten'. In Leijden, den 6 Meij A° 1625.

262. J. van der Burgh. (A.B.)

Is qui hasce litteras tibi traditurus est, a fama tibi fortasse notus, Overbeeckius[5] est ille, quem Pluti nepotem credas, si divitias spectes. Hic cum Hagam cogitaret, rogabat, ut, si quid ad te vellem, scriberem, scilicet ut primus ei ad humanitatem tuam aditus praemunirem. Scripsi itaque, et ut viro bonarum partium gratificarer, et ut hinc potius quam aurigarum tarditati carmen hoc qualecunque concrederem[6]. Quod si te iudice dignum sit ut praelo subijciatur, aut illud, quod in margine apposui, aut tota inscriptio tollatur; alterutrum enim maneat necesse est ad pleniorem eius intelligentiam. Tardior aliquanto fui, eâ quidem occasione, quod crederem parum periculi esse in mora modici temporis, vel potius, ut ingenue fatear, quod iam aliquot septimanas ita illiteratissimis atque inertissimis negotijs distringar, ut animus ad nullam rem minus quam ad scribenda carmina institui potuerit. Conveni hesternâ die D. Barlaeum, ecquid paratum haberet; ait se promotionis festo commensalis cuiusdam sui ita distineri, ut intra biduum se hoc praestare posse neget;

1) Jacob Westerbaen (1599-1670), geb. in den Haag, studeerde theologie in het Statencollege te Leiden, werd in 1619 er uit gezet om zijne remonstrantsche gevoelens, legde zich te Leiden en te Caen op de medicijnen toe en vestigde zich als arts in zijne geboortestad. Door zijn huwelijk met de weduwe van Reinier van Groeneveld werd hij heer van Brantwyck en Ghybelant en leefde op een landgoed bij den Haag het leven van een landedelman. De liefde tot de dichtkunst, die hem in zijne jonge jaren bezielde, heeft hem ook later niet verlaten; hij heeft verscheidene bundels verzen uitgegeven en Huygens dikwijls nagevolgd. Huygens' *Otia* heeft hij van twee lofdichten voorzien (vgl. *Gedichten van C. Huygens'*, II, blz. 326 en 331).
2) Het is niet duidelijk, wie hier bedoeld wordt, misschien Cunacus of Vossius.[aant.]
3) Het briefje is uitgegeven door Dr. J. van Vloten in *Nederlandsche Volks-almanak voor 1858*, *uitgegeven door* A.J. de Bull, ... *Amsterdam*, *H.J. van Kesteren*, blz. 84.
4) Waarschijnlijk is dit het lofdicht op de *Otia* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 333).
5) Matthijs van Overbeke († 1638) was van Vlaamsche afkomst, maar woonde te Frankfort en later te Leiden. Hij was zeer vermogend en een beschermer van de wetenschap, verwierf zich de vriendschap van Barlaeus en Vossius en liet verscheidene jongelieden te Leiden en in Duitschland studeeren. Vele groote processen, die hij te voeren had, wierpen een schaduw op zijn leven.
6) Zeker het lofdicht (vgl. *Gedichten*, II, blz. 331). Maar dan is het briefje van 20 Mei (No. 267) weer niet duidelijk.

sperat se in mora non fore, si hac septimana solvat. Et revera ita animum induxeram, saepius nos ab humanitate tuâ compellatos, non quod typographus ita urgeret, sed quod excitandos nos interdum putares; quod quidem eam ob causam factum magnopere velim; scilicet Sabini quod volunt somniant. Scripsi item ad Westerbanium, cui et mea interesse, ut Otijs tuis aliquid praefetur, et tibi non ingratum fore significavi; ut novi hominem, non deerit. Hoc addam, si quid forte temporis per typographi inertiam supersit, id verbo indica; non credas, quam cordatus ille libenter fidem solveret. Vale, vir clarissime, et si quid familiarius pecco, humanitati tuae ignosce. Leid., Non. (7) Maij CIↃIↃCXXV.

263. C. Barlaeus[1]. (L.B.)

Sermonem tuum, quo elegiae meae rationes dispungis[2], tradidit mihi Doctor Verburchius. Nunquam maiore usura sortem exposui; plus enim quam foenerator sum, qui pro rancidis versiculis gravissimum tuum carmen lucratus sum et, quod omni auro clarius habeo, in amicorum tuorum numerum transscribi merui. De me ita statuas velim, eum me esse, qui ob eximias et raras ingenij tui dotes pene ad superstitionem te veneratus sum. Sed tacito hactenus animi assensu, nunc aperta quoque confessione. Mitto jambos aliquot[3], quibus quam te amem, significatum volui. Si poematis tuis eos praefixeris, aliquam a nominis tui splendore gratiam, aliquam a tuorum carminum consortio gloriam consequentur. Nos hic in umbrâ vivimus, et otiosi hactenus fuimus virtutis tuae spectatores. Tu, mi Hugeni, si beare nos voles, litterarum subinde commercio de valetudine tua et communibus studijs nos certiores fac. Vale et nos ama. E musaeo nostro, Lugd. Batav. Ipsis Nonis mensis foeminini[4] (= 7 Mei)[5].

264. J. van der Burgh en J. Brosterhuisen[6]. (L.B.)

Tout beau, ne jurez point; voicy Pomponio Nenna; sa douceur l'a arresté si longuement chez nous, et je vous asseure qu'il ne part d'icy sans dessein de le vouloir suivre demain ou apres demain, si vous estes en humeur d'endurer une importante visite de ..... A Leide, le .... de May, l'an 1625[7].

1) Uitgegeven in *Casparis Barlaei epistolarum liber. Amstelodami*, *Apud Joannem Blaev*. MDCLXVII, blz. 130.
   Caspar Barlaeus, of Van Baerle, werd in 1584 te Antwerpen geboren, maar werd reeds het volgende jaar door zijne ouders naar Holland meegenomen. Zijn vader, die griffier van Antwerpen was geweest, werd rector der Latijnsche school te Zalt-Bommel. Na eene moeilijke jeugd werd Barlaeus in 1600 in het Staten-college te Leiden opgenomen; van 1608 tot 1612 was hij predikant te Nieuwe Tonge, werd toen onderregent van het Staten-college en in 1617 hoogleeraar in de logica. In 1619 van zijne ambten ontzet, studeerde hij te Caen, verwierf zich daar den graad van Med. Doct. en zette zich te Leiden neer, waar hij leefde van privaatlessen en kostleerlingen. In 1631 werd hij professor aan het Athenaeum te Amsterdam en stierf in 1648. Barlaeus was een zeer geleerd man, een beroemd Latijnsch dichter en redenaar en als geestig prater een sieraad van den Muiderkring.
2) Zie blz. 178, Noot 9.
3) Zie het lofdicht in *Poemata*, 1655, II, blz. 309, en in *Gedichten van C. Huygens*, II, blz. 324.
4) Van Baerle vergiste zich hier; *Kalendae femineae* is 1 Maart, en de brief moet van Mei zijn.
5) Het jaartal is weggelaten; het is 1625.
6) De brief is door Brosterhuisen geschreven.
7) De datum ontbreekt, maar Huygens teekende op den brief aan: 11 May 25.

265. Aan J. van der Burgh en J. Brosterhuisen. (K.A.)

Gij beiden en Barlaeus hebt de waarheid te kort gedaan in uwe lofdichten, maar ik dank u ten zeerste voor het schrijven er van. De *Otia* zijn bijna afgedrukt; het voorwerk is door al de verzen van anderen zeer uitgebreid geworden. Hag., 5° Id. (11) May 1625.

AAN VAN DER BURGH[1].

Wat ziet gij toch in Overbeke? De man is rijk, maar hij lijkt mij erg gewoon.

266. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

Quam ego suaviter mihi imponam, nisi, cum te video et illum affectum et insignes iambos, quos, pene dixerim, videris inscripsisse non mihi, splendide mentitos amicos fatear, qui vel bonae fidei jacturâ conciliatum te mihi voluerunt. Praeconia illa igitur et non alibi minori merito decretam lauream ne attingo quidem. Tempori illa permitto et arctiori amicitiae, quam, ut sero nunc postulas, pridem virtuti atque meritis eximijs doctrinae tuae devotam, ita nec laudibus alibi venalem scito. Eâdem operâ, mi Barlaee, certiorem te faxo, quam ego illas nec promereor, nec affecto. Quod per occasionem libelli mox edendi insignium virorum suffragijs muniri volui adversus hominum linguacissimos quosdam, quorum aegre hodie insaniam evasurus videbar, ut in detrectationem proclive saeculum est, si vel solus ignoscis, gratulor mihi de fronte perfricta, quâ tibi quoque nominis ignoti tutelam extorquere sustinui. Gratias ultro non ago; sufficiat, quaeso, habere illas, ne quid sub hoc calamo detrimenti capiant, quem ego deficere fateor exprimendo, quanto mihi olim in pretio, quanto nunc in cultu sis. Testabor tamen re, verbis ac gestu, quantum ulla feret occasio. Hisce verbis quod nunc deest, humanissimos lenones amicitiae nostrae, Verburchium et Brosterhusium, non illibenter suppleturos confido, quibus cum te debeo, magnam mei partem debere profiteor. Hag., 5 Id. (11) May CIↃIↃCXXV.

267. J. van der Burgh en J. Brosterhuisen.

Habes hic promissos Barlaei elegos, quibus et meos addidi[2], ut meliori fide nomen agnosceres, quos, absque causae bonitate fuisset, cum tali adversario aegre commisissem. Plura scriberem, sed dum tibi tam frigidos versiculos legendos obtrudo, abunde molestus sum. Vale et me ama. Leid., ... Maij CIↃIↃCXXV[3].

Tuissimus

J. VAN DER BURGH.

Barbottant patres-nostres avéque-Marias. Ouy, Mons.r, il est vray; Mons.r van der Bourg a peur de son ombre; je croy qu'il sera un jour grand

1) Dit schijnt cen postcriptum te zijn bij dezen brief.
2) Zie blz. 179, Noot 6.
3) De datum is weggelaten, maar Huygens teekende op het briefje aan: 20 May 25.

maistre des ceremonies au[x] champs Elysées. Cependant si vous m'en voyez les *Valli profonde* etc.[1)], Mijnheer, soo heeft U.E. tot een dienaer in 't gheheel en 't gebroocken dwers duer de reghel coss (?) heen - soo 't moghelick is -

J. BROSTERHUISEN.

268. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Quo te ictu non semel terrui, ferio nunc tandem, Heinsi amplissime. Vapula tu, quaeso, quasi amicus feriat et amici filius, neque enim, ut optimi olim parentis mei simul et recorderis et valde mihi succenseas, ab illo candore expecto. Quid me causarum impulerit, ut tua prae caeteris existimatione abuterer, dum meae consulo, non hic repeto, qui id pluribus utraque in praefatione exposui[2)]. Addidi has igitur, ut, quibus te verbis publice conventum cupio, privatim praescias, neque, si me amas, libere etiam tu praefari dubites, qua in parte vel offendo, vel placeo minus. Rem integram praesto, at undequaque mutabilem; addam, interpolabo, expungam quodcumque jusseris, modo, ne tu totum Heinsium, quem frustra conatum fore, iterum iterumque praemoneo. Ad librum sextum, cujus hic initia vides, restant quaterniones decem omnino, vel duodecim, quos intra mensem confectos dare typopgraphi pollicentur. Id isti dum agunt, effigies autoris Delphis inciditur, qualem in his aedibus a Mireveldio[3)] expressam videre fortasse memineris, imberbem scilicet et ad illam aetatem, qua his ineptijs indulgere minus ineptum fuit. Ut enim tu putidam hic ambitionem taxes, mi Heinsi, constanter assero, non aliud me agere, quam, ne quis me virum insanijsse existimet, adolescentem omnes ignoscant, cum nescio quem sibi barbatum, si dijs placet, cynicum ex Corcyraea Mastige, quam olim dedimus, finxisse non neminem saepe nunciatum sit. Huic tu tabellae, quam versiculis quatuor aut sex aptari curavimus, epigrammation, ut denegare sustineas, debere nunquam desines[4)]. En ista amicitiae, aut nulla, merces est, intrepide amicum compellare, petere item, quasi repetas quod mutuo debeatur. Tu, Heinsi, si quanti te faciam nescis, ex eo collige, quod amorem hunc meum, quo te arctissime complector, mereri hanc gratiam cum edico, nec erubescere me videas, nec merito iniquum dixeris. Excusationes, quas alibi, quas ubique probaverim, et illud *versas in mascula Musas nomina*, nullus admitto. Quin si poeseos insolentiam et nescio quem venae languorem allegas, esto sane, et qui vini prodigus tot non Hugenijs non adeo, inquam, tuis fuisti, uni Hugenio, uni tuo toti nec faecem invideas, qui me hanc ultimam omnium molestiam exhibere sancte polliceor, imo et finem hunc rogandi facere, seu tibi vel mollescat animus, vel obrigeat. Utcumque enim negaveris,

1) Huygens heeft later het Italiaansche vers vertaald (vgl. *Gedichten*, II, blz. 290).
2) De opdracht aan Heinsius werd den 27sten Mei geschreven (vgl. *Gedichten*, II, blz. 323); de voorrede heeft geen datum.
3) Zie blz. 163.
4) Heinsius heeft een zesregelig Latijnsch versje geschreven onder het portret (t.a.p., blz. 322).

debere, inquam, in aeternum non desines, cui me solatio post requlsam te vel invito placatum eo. Hag., 1625[1].

Expecto, nt mutilum hunc foetum remittas, quo tibi mox integrum exhibeamus.

269. Aan prins Frederik Hendrik. (K.A.)

Si durant l'atteinte de ces premiers ennuiz il est loisible d'importuner Vostre Ex.ce d'aucun affaire moins important que celuy du bien publiq, je la supplieray tres-humblement de me pardonner de ce qu'à l'occasion du grand poix d'affaires qui va porter V. Ex.ce au choix de plus d'une aide en la charge de ses depesches, je m'avance à luy faire offre de ce mien tres-obeïssant service que feu mon pere s'est promis de la bienvueillance de V. Ex.ce un jour luy debvoir estre agreable, non pas aucunement en consideration du peu de capacité qui me deust demeurer du soing de sa nourriture, mais sur le seul fondement de la sincere et fidele affection au service de la Maison de Nassau, qu'il s'asseuroit que feu Madame la Princesse d'Orange[2] et Vostre Ex.ce avoyent reconnue si manifeste en luy, qu'ilz seroyent contens de juger icelle mesme avoir esté derivée sur ses enfants. C'est sur ces erres, Monseigneur, que j'ose me presenter en toute humilité à V. Ex.ce, pour luy ramentevoir que du peu d'autres qualitez que mes amiz pourront vous avoir recommandées en ma personne, j'allegue pour moy la seule ambition qui me faict desirer sur toute autre chose du monde l'honneur de pouvoir vivre et mourir .....[3].

270. W. Boreel[4]. (A.B.)

Wij zijn Z.E. dankbaar voor de beslissing aangaande mijn broeder Justus, die vaandrig is geworden. Als de Heer Duijts in de plaats komt van den Heer van der Noot, hoop ik, dat mijn broer zijne luitenantsplaats zal krijgen ..... In den Hage, den 30 Junij 1625.

271. F. van Aerssen[5]. (H.A.)

Ainsi que j'estoy sur mon embarquement[6], prenant congé de Messieurs de Middelburch, qui nous avoyent festiné, la nouvelle nous fut apportee que Monseigneur le Prince d'Orange

1) De minuut heeft geen datum; bovenaan schreef Huygens: 1625, circa Aprilem. Maar de brief is van of na 27 Mei.
2) Louise de Coligny.
3) De brief heeft alleen het jaartal, maar is zeker kort na den dood van Jan Tuning, 's Prinsen secretaris, die in het begin van Juni stierf, geschreven.
4) De brief heeft geen adres.
Zie over W. Boreel, blz. 76.
5) Uitgegeven in de *Archives de la Maison d'Orange Nassau*, 2e série, III, blz. 1.
6) Aerssen werd met Rienk van Burmania en A. Joachimi naar Engeland gezonden, om Karel I, die pas zijn vader was opgevolgd, over te halen een verbond te sluiten met de Zeven Provinciën. Den 7den September kwam een of- en defensief verbond tegen Spanje te Southhampton tot stand.

vous avoit enfin faict l'honneur de vous adopter en qualité de son secretaire[1], ce que j'ay esté tres ayse de veoir confirmé par celle que sur ce subject m'avez escrite du 23 Juin, laquelle me fut rendue hier soir en cette ville; pour response à laquelle j'espere que me croyez qu'il n'y a nul de voz amiz qui se resjouysse de meilleur coeur de vostre avancement et contentement que moy, qui ay une tres certaine connoissance par des vrayes preuves de vostre portee et merite, et ay longuement desiré une pareille occasion pour les faire mettre en veüe, m'asseurant que non seulement Son Ex.ce, mais tout l'estat se trouvera bien servy de cette election. Je prie Dieu que puissiez longues années occuper cette place, jusques à ce qu'une meilleure vous la face changer; un seul desplaisir me demeure parmy cette joye, que feu M. vostre pere, qui a tousjours visé à ce dessein, n'a mourrant peu emporter ce succes avec luy. Au reste, Monsieur, j'accepte de bon coeur les bons offices que m'offréz, dont je me tiens plenement acertené; aussy vous prie-je faire estat aux occasions des miens, car je vous tiens au nombre de mes plus confidens amiz. - Nous allons icy entamer une besoigne asséz confuse, ne sachans encor ce qu'on desire de nous, ny ce que nous pourrons conceder; il s'ouvre tout plein de belles apparences pour convenir d'une plus estroitte confederation, mais la saison pour la mettre à execution, se sera passée devant que de l'arrester simplement; vous connoissez les longueurs et irresolutions de cette cour, et maintenant qu'elle a une nouvelle Royne, tant d'ambassadeurs francoys, le Parlement, la flotte et tant d'autres grands affaires sur affaires[2], à nostre advis comme quoy est il possible que nous en accordions sy tost? Noz commissaires sont Mess. les ducq de Buckingam[3], grand thresorier[4], conte de Penbroeck[5], conte de Carlisle[6], viconte Broeck[7], baron Conway[8]. Vous avés icy nombre d'amiz qui se souviennent de vous ..... De Londres, ce 2 Juillet 1625.

272. E. Dimmer[9]. (H.A.)

Ik hoop, dat gij niet boos zult zijn over ons gesprek te Naaldwijk. Als een nieuwtje kan ik u meedeelen, ‘dat de vrouwe van Groenevelt[10] gesegt ende voor seecker gehouden wert te sullen gaen trouwen met Doctor Wester-

1) Den 18den Juni werd Huygens door den Prins benoemd tot zijn secretaris en den 29sten trad hij in functie.
2) Aerssen vreesde dus voor Franschen invloed, gesteund door de jonge Koningin, Marie Henriette, voor de tegenwerking van het Parlement, dat al dadelijk na de troonsbestijging van Karel I den koning slechts kleine subsidies had toegestaan, en voor de orde op de vloot, daar de matrozen kort te voren geweigerd hadden tegen La Rochelle te vechten.
3) Zie blz. 27.
4) James Ley (1550-1629), graaf van Marlborough, vervulde verschillende rechterlijke betrekkingen en was van 1624-1628 lord high-treasurer.
5) Zie blz. 75.
6) Zie blz. 62, Noot 7.
7) Sir Fulke Greville (1554-1628), lord Brooke heeft allerlei ambten bekleed. Hij is ook als dichter opgetreden.
8) Edward Conway († 1631), Viscount Conway is lang officier geweest in dienst der Staten; in 1623 werd hij secretaris van Staat.
9) Mr. Erik Dimmer was raad en rekenmeester van den Prins; 15 Nov. 1630 volgde Huygens hem in dat ambt op.
10) Anna Weytsen, de dochter van Jacob W., was in 1608 gehuwd met Reinier van Oldenbarnevelt, heer van Groeneveld, den oudsten zoon van den Raadpensionaris. Na de onthoofding van haar man (1623) werd zij verliefd op den jongen, knappen dokter Westerbaen en huwde hem in Aug. 1625, terwijl hare bloedverwanten het huwelijk op alle mogelijke wijzen trachtten te beletten en zelfs het Hof van Holland verzochten het te verbieden.

baen[1)], waerover alle haere vrunden ende geallegeerden in troubles zyn, gelyck U Ed. wel dencken can. Sy geven beyde oersaecke by alle de werelt gesproocken te werden van elcx qualiteyten ende voorgaende comportementen. Veel dingen, die men begonst te vergeten, coomen weder voor den dach ende werden nu ten quaetsten geduydet. De Heere van der Myle[2)], die vercregen heeft te moogen blyfven woonen alhyer in den Hage, compt hyerdoor, neffens alle andere, in nieuwe facherye ende ongerusticheyt. Men moet dencken, *quod sic fuit in fatis.* Alle de jofferen van U E. kennisse, daer ick van weete, zyn noch wel'..... Met grooten haest, wt den Hage, den VIIJen July 1625.

273. Aan L. Reael[3)]. (K.A.)

Non sono io quello che si convenga spronare al preconio de meriti di V.S. anzi quello piu tosto a cui il troppo mescolarsi in cosa cosi sproportionata a la sua deboletta debba esser prohibito, già che non altro si temesse ch'il sospetto ordinario delle lodi dalla bocca d'amico, non che di servitore che le sono. Diro le pero con tutto cuore m'havessi impiegato a quello officio che V.S. e stata servita di commandarmi, caso che cotesti S.ri Amb.ri fossero giunti fino al questo campo, ove trovandomi rinchiuso non hebbi occasione da salutarli a Heusden, per gran voglia ch'havessi di veder il Sig.ito Morton[4)], da longo tempo mio amico e padrone. Restandole dunque inutile per questo servitio, me ne son hoggi vendicato sopra il sig.ito Amiraglio, imprimendogli con forza di demostrationi il da me tanto honorato charattere delli meriti di V.S. per quanto mi potei esprimere a mio contento in materia di tanto rilievo. A questo, non principio veramente, ma mezo, son risolutissimo dar tal non mai fine ma progresso, che mi sento da verita obligarvi, per goder il favore di restarle a sempre mai ..... Waelwyck, 17o Jul. 25.

274. A. van Hilten[5)]. (H.A.)

Ik wensch u van harte geluk met uwe benoeming, die zeer eervol voor u is. Gehoorzamende aan het bevel van Z.E., geef ik u hierbij op, op welke wijze de steden Utrecht, Amersfoort, Rhenen, Wijk bij Duurstede en Montfoort bestuurd worden en uit hoeveel personen de magistraat in die plaatsen bestaat. Utrecht, le 8/18 (Juli) 1625[6)].

1) Zie blz. 179.
2) Zie over Cornelis van der Myle, den schoonzoon van Oldenbarnevelt, beneden.
3) Zie over Reael, blz. 146.

   Boven den brief staat: Reale, Vice Admiragl del S.r Nassau.
4) Sir Albertus Morton (1584?-Nov. 1625), die vroeger secretaris was geweest van Elizabeth van de Palts, kwam in Juli 1625 als buitengewoon Engelsch gezant in den Haag, om aan de Staten den dood van Koning Jacobus I officieel mee te deelen.
5) Zie blz. 35.
6) De naam van de maand is onleesbaar; het zal Juli zijn.

275. E. Dimmer. (H.A.)

De heer Montens[1] en ik hebben de opdracht gekregen, de tienden van Leerdam en IJselstein te verpachten. Daar werd ons eene ‘remonstrantie’ overhandigd van de classis aangaande de synodale vergadering in 1626, of die nl. in ééne van die steden gehouden kan worden. Wij hebben daarover aan Z.E. geschreven. Wilt gij er nog eens over spreken? Met haest, wt Iselsteyn, den XIX July 1625.

276. F. van Aerssen. (H.A.)

En l'une des lettres de M. de Buninckhausen - qui est le principal directeur des affaires de M. le Duc de Wirtembergh[2], lequel vous avéz connu en passant à Stutgart[3] - il m'escrit ce que je vous envoye par extraict, afin que le faciéz tomber en la consideration de Son Ex.ce, sy le trouvéz à propos et de merite, vous souvenant tousjours, que l'Allemagne est gouvernée par formalitéz. Et pour venir au particulier, voudrois que fissiéz soubz main office avec Son Ex.ce Monseig. le Prince d'Orange à present, de donner quelque advis pardeça du decès de feu son bon frere et de son advenement, en forme de compliment, pour estre pardeça fondéz à renoüer cette amitié qui a subject d'estre encor plus estroitte, puisque Monseig. et Maistre a faict particuliere amitié et connoissance avec sadite Ex.ce, estant au Palatinat. Ce style s'observe de tous, que la notification precede la congratulation, et l'Empereur mesmes en a usé ainsi apres le decès de l'A[rchiduc] Charles. Aussy cela nous retient encores de n'envoyer en Angleterre, puisque le feu Roy advisa le deces de la Royne Elysabeth, et des deux Roix Henry III en IIII le deces fut notifié par leurs successeurs[4].

277. E. Dimmer. (H.A.)

Ik ben geweest bij de verpachting der tienden van Hooge en Lage Zwaluwe; zij heeft weinig opgebracht. De meeste landen daar, die aan Z.E. behooren, konden verleden jaar niet verpacht worden. Ook moet er een dijk worden hersteld, want vele landen staan onder water. Wt Dordrecht, den XXIJen July 1625.

1) Montens († 1629), waarschijnlijk een zoon van Govert Montens, burgemeester van Breda, was raad van den Prins. In 1627 werd hij met Jacob van der Does, raad en griffier van den Prins, naar Orange gezonden, om een einde te maken aan den verwarden toestand, waarvan de gouverneur Valckenburgh de schuld had, maar hunne zending mislukte.
2) Johann Friedrich regeerde van 1617-1637.
3) Huygens noemt hem een paar malen in zijn Reisjournaal (t.a.p., blz. 86, 87).
4) De brief mist plaats, datum en jaartal.

278. L. Reael. (L.B.)

De kortheijt des tijts heeft mij verboden selver derwaerts over te comen omme mijne commissie te procureren, maer hebbe ten dien fine desen jegenwoordigen expresselijcken afgevaerdicht, versoeckende uwe E. denselve op het spoedichste te willen depescheren ende de voorss. commissie alsoo in te stellen, als tot mijne meeste eere ende reputatie kan geschieden, ende mijne vorige administratien ende qualiteijten daerdoor becomen (?) souden mogen vereijsschen, ende gedachtich wesen, dat ick expresselyck geconditioneert hebbe, dat in de vloote van 20 scheepen, onder des Princen vlagge gaende, voor mij niemant en sal werden geprefereert, maar blyven altijts de tweede persoone van den Heer Ammirael, hetsij soodanighe personen daerop souden moghen ghestelt werden[1]. Ick ontfanghe datelycken den uwen van 17 Julij[2]; bedancke uwer E. van hetghene ghedaen es aen de persone van den Heer Ammirael, by mancquement dat hetselve aen die andere Heeren niet en heeft kennen gheschreven [werden]. De tyt overvalt mij, soodat ick de vrunden nae behooren niet en kan voldoen. Excuseert myn cortheyt ende hout soo de goede handt aen het boven versochte ..... Uyt Amsterdam, den 24 July 1625.

279. F. van Aerssen[3]. (H.A.)

Je me suis esbahy que vous ayez eu le temps emmy sy grand presse de m'escrire sy longue lettre[4], ce que j'impute à vostre singuliere affection, laquelle je vous prie de croire que me demeurera tousjours tres chere. Ce m'est beaucoup de contentement de vous veoir estably en vostre charge, qui ne vous oblige à nul prejugé de registres, et partant, sans vous assujettir à l'ignorance du passé, je vous conseille permettre de la liberté à vostre esprit, pour se former à soy mesmes des regles convenables à la condition du maistre et dignes de vostre invention, ce que pouvéz tenter, vous poussant avant à cet avenement, et je m'asseure que voz labeurs reüssiront au gré de son Ex.ce et à la reputation de l'estat[5]. Les affaires qui se demenent partout sont grandes et peu heureuses; sy elles continuent sur ces arrhemens, j'ay peur qu'elles nous precipitent dans des irreperables confusions, car l'authorité et les finances nous faillent, et qui descherront encor d'avantage, sy l'ennemy acheve de prosperer. L'on nous a enfin renvoyé l'estoeuf et l'estrif icy, ce que je n'avoy point esperé, desja asséz ennuyé du fascheux sejour que sans compassion aucune l'on nous a obligé de faire en cette ville, ou il se meurt de six à sept cens personnes par jour; mais puisqu'il faut obeyr, je presseray le plus que je pourray pour r'accourcir les longueurs de cette cour, car sy à bon escient l'on desire traicter et conclurre, il convient accelerer et point trainer les affaires. Je scay que me plaignez de bon coeur, aussy m'y a-on embarqué contre ma volonté; maintenant il faut achever, sans

1) De Staten-Generaal hadden besloten de Engelsche vloot, die eene landing op de Spaansche kust wilde doen, met 20 schepen, onder bevel van den admiraal Willem van Nassau, te versterken. Den 3den Juli berichtte de Prins aan de Staten-Generaal, dat Reael als viceadmiraal aan den tocht wilde deelnemen, onder de hierboven genoemde voorwaarden en den 28sten Juli kreeg de zaak haar beslag (vgl. *Resol. St. Gen.* van 3, 4 en 28 Juli).
2) Zie No. 273.
3) Uitgegeven in de *Archives de la Maison d'Orange-Nassau*, 2e *série*, III, blz. 2. No. 279a. Een brief van 20 Oct. (H.A.) bevat eene aanbeveling voor een militair.
4) Die brief is verloren gegaan.
5) Waarschijnlijk had Huygens den raad van Aerssen ingeroepen; omdat de nieuwe betrekking hem eerst volstrekt niet beviel.

quitter la place qu'apres besoigne faicte ou faillye; l'on demonstre assez de bonne volonté, mais vous connoissez les façons de faire de cette cour, et le peu de conte qu'elle faict de nous; il leur en faut faire passer l'envye tout du long et en proffiter ce que pourrons. Conservez moy la volonté que m'offréz, et de la sincerité de laquelle je prens plene asseurance, autant que je desire que vous persuadiez que je veux demeurer ..... De Londres, ce 18e Aoust 1625.

280. Aan R. Thorius, C. Calandrini en J. Brouart[1]. (K.A.)

Si in otio estis, viri amicissimi, bene est, ego quidem non sum, ex quo Ill.^{mi} Principis mandatis devinctam teneo mentem manumque. *Otiorum* tamen, quibus paullo ante mutatam rerum mearum faciem ita defunctus fui, ut qui statueram non otiari amplius, copiam vobis per me ipsum ne nunc quidem denegandam censui. Accipite ista et legite quasi ultimos exulantis Musae conatus et eadem chordâ non alias oberraturae. Alio nunc prorsus, alio revellor, quod rerum aulicarum peritissimi nescire non potestis. Vobis autem avellar nunquam, si pergitis me amare, qui vos in animo circumgesto. Raptim, Hag., 15° Cal. Septemb. (= 18 Aug.) 1625.

281. Aan J. Boreel[2]. (H.A.)

De conferentie tuschen den heer advocaet Boreel[3] ende mij gevallen hebbe ick van mijner zijde gefondeert op de bloote consideratie van den dienst van mijn Heere den Prince, oordeelende Sijne Ex.^{e} daeraen gelegen te zijn, dat hij over de gelegentheit der saken ende persoonen van een verre gelegen provincie meer als van eener zijde moge worden onderricht; in 't selve gevoelen stae ick noch, ende aenvaerde seer gaerne de officien, die mij van UE. dienthalven voorgedragen worden, altijds met de restrictie van 't advoeu ende welgevallen van hoochgemelte S. Ex.^{e}, diens bevelen ick geresolveert ben tot de allerminste preciselyck naer te komen ende hem oversulx mede ter gelegener tijd te verthoonen, welcker voegen ick met UE. in correspondentie getreden ben, sonder hem in 't minste te willen heelen, watter tuschen ons sal mogen passeren. Op den voet van dese cautele vertrouwe ick, UE. niet onaengenaem hebben zal met mij om te gaen, ende daerom staet te maken, dat ick gewoon ben ende mij amptshalven verbonden vinde, in alle rapporten man ende paerd te noemen. Waer ick voorts ten particulieren dienste van UE. ende de sijne considerabel zal mogen bevonden worden, will ick altijds thoonen te zijn ..... 20 Augusti 1625.

1) Zie blz. 68, 15 en 2.
2) Het is eene kopie, maar Huygens schreef er, behalve den datum, boven: Aen den secretaris Boreel.
Johan Boreel (1577-1629) werd in 1613 secretaris van Middelburg, in 1615 van de Staten van Zeeland, in October 1625 raadpensionaris van dat gewest. Hij werd meermalen als gezant naar Engeland gezonden. Boreel heeft veel gereisd en was een geleerd man.
3) Nl. Willem Boreel; zie blz. 76.

282. J. Boreel. (H.A.)

Ik ben het geheel met u eens, dat de Prins van alle zaken in Zeeland op de hoogte moet worden gehouden. Maar ten gevolge van zulke berichten zijn er meermalen onaangenaamheden voorgekomen; bekwame menschen zijn somtijds op zij gezet voor onbekwame, of de vrijheid van schrijven is kwalijk genomen. Zulke missiven moeten ook liever altijd geheim blijven. Heel gaarne neem ik nu op mij allerlei dingen van hier mee te deelen, maar ik moet er op kunnen rekenen, dat het verder geheim zal blijven, ‘opdat mijne oprechticheijt bij communicatie met anderen mij in de Provincie ofte elders nijet en gedije tot schade, wesende mijne oprechte intentie in t publijck wel te doen en met alle regeerders te leven in goede eenicheijt en vruntschap’..... Middelb(urg), den 24 Aug. 1625.

De vijand heeft het, naar algemeen verteld wordt, op Cadsand gemunt.

283. Aan J. Boreel[1]. (H.A.)

Over de zaak heb ik met Z.E. gesproken, die het goedkeurt, dat gij mij alles schrijft wat u belangrijk voorkomt en nuttig kan zijn. Z.E. zou gaarne eene lijst ontvangen van de overheidspersonen in de verschillende steden van Zeeland. Uit Calais wordt gemeld, dat men vreest, dat de vijand het op die stad gemunt heeft, en het dus wenschelijk is, dat de Heeren Staten meester van de zee blijven. Het zou dus goed zijn, als de heer Van der Leck[2] zee kon kiezen. 27 Aug.^{i} 1625.

284. J. Boreel. (A.B.)

De lijst, die gij vraagt, zal ik opmaken, maar er is geen haast bij, want de verandering in den magistraat heeft eerst plaats in verschillende maanden van het volgende jaar. Midd(elburg), 12 7b. (Sept.), des avonts, 1625.

285. Aan F. van Aerssen. (K.A.)

La belle ouverture qu'on a donnée à vostre negotiation à Southhampton, à ce que nous en apprenons par voz adviz du 9e de ce mois, ne m'empesche pas de juger que vous en avez encor là pour plus d'un mois, s'il me reste quelque connoissance du biais de cette nation. Parquoy je me dispense encor cette fois à vous saluer de loin, me promettant de l'honneur de voz faveurs accoustumées,

1) Kopie.
2) Nl. Willem van Nassau, heer van la Leck; zie blz. 166 en 187, Noot 1.

que parmi les affaires qui desormais vous occupent sans relache, vous aurez à gré de vous laisser derober un quart d'heure pour l'entretien de voz serviteurs. Ce nous est du contentement de veoir que pardelà on va ouvrir la bouche à specifier si ouvertement l'ennemy commun, mais si vous allez repenser à ce qu'autrefois vous en est venu au devant, la memoire vous dit-elle pas que de semblables esclats la Chrestienté n'a recueilli que du vent? Je veux qu'à present les interestz plus pressez promettent des effectz de plus d'apparences, mais en bonne foy, Monsieur, est ce là la prudence d'estat proportionnée au grand besoin de la bonne cause, d'estre un an à equipper une flotte, l'equippage faict, la laisser fondre, tandis qu'on va commencer à deliberer que c'est qu'il appartient d'en faire? Lever une si grosse pierre sans sçavoir où la jetter? A la verité, voilà des desseins mal cousuz, en estat au moins de se dissoudre bientost. Et si les affaires ne s'empoignent avec plus de vigueur, nous allons à fonds, faute de secours, mais l'Angleterre *mole sua*. Car de cette seconde flotte de 100 voiles[1)], est il possible qu'il en faille rien esperer, où une seule premiere a tant eu de peine à flotter?[2)]

286. C. Barlaeus[3)]. (L.B.)

Hesterno die Illustrissimi Principis manibus stupenda oratione parentavit vir incomparabilis Daniel Heinsius[4)], et invicti herois laudes exequutus est orator disertissimus. Ego, quanquam nec scripturiam valde, et tanto Principe digna a me dici posse non confidam, tamen in publico hoc augusti funeris apparatu ἀσύμβολος esse nolui, et famae periculum subire malui, quam profani silentij reus haberi. Et, ut verum fatear, impetrare a me non potui, ut tam luculentum et oportunum poetarum furoribus argumentum Musis meis eripi sinerem. Conatus itaque fui summa tantarum rerum fastigia perstringere, ne sine vate decederet is Princeps, cujus virtutum bellicaeque fortitudinis vel umbram solum nulla vatum encomia exprimere valent. Mitto tibi carminis istius[5)] exemplaria aliquot, quae quibus voles distribue. Optarem etiam Principi Auriaco exemplar exhiberi, cum faciles aditus et mollia fandi tempora esse noveris. Sed ab omni mendicitatis specie haec mea officia aliena esse volo, nec sordidae negotiationis spe has merces extrudo, quarum parabilis sic satis est annona. Pro poematum tuorum libro[6)] gratias tibi ago maximas. Eorum lectione ita afficior, ut enthusiasmo mihi correptus videar, cum in eruendis profundis eorum sensibus occupor. Non scripsisti ea, Hugeni praestantissime, aquae potoribus, nec ijs, qui in Belgico carmine nihil praeter rhytmum et numeros sectantur. Ex characteribus[7)] tuis, plenis reconditae eruditionis, modo sapientiae praecepta, modo festivae oblectationis argumentum delibo. Quam tu lepide medicorum ordinem, jam, pro dolor, meum, perstringis. Quam graviter boni concionatoris munia enarras. Sed cur quaeso nullum mali concionatoris characterem depingis? An nullum esse talem arbitraris? An crabrones metuis? Hoc suspicor. Vides, quantam ex humanitatis tuae fiducia libertatem conceperim, ut etiam iocari apud te audeam. Provinciam, quam virtutibus tuis ac meritis dignam nactus es, officiose tibi

1) Dat cijfer wordt niet genoemd in Art. 8 van het verdrag. Over de andere vloot handelen Art. 6 en 7.
2) Zonder plaats en datum.
3) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 138.
4) Een der vele 'orationes funebres', door Heinsius uitgesproken.
5) Nl. *Manes Auriaci*, *sive in funus ... Principis D. Mauricii*, *Principis ac Dom. Aurantiae* ... (vgl. *Poemata*, I, blz. 181). Het gedicht is afzonderlijk verschenen.
6) Nl. de *Otia*.
7) De *Characteres. Dat zijn Printen*, vormen het grootste deel van boek V der *Otia*.

gratulor, et maiora laudum fortunaeque incrementa rebus tuis ex animo precor. Sed ne longiore sermone tempora tua morer, vir clarissime, vale et Barlaeum patriae, tibi tuisque addictissimum redama. E musaeo nostro, XX Septemb. A^{o} MDCXXV.

287. J. van der Burgh. (L.B.)

Gisteren schreef ik het hierbijgaande lijkdicht op den betreurden vader des vaderlands[1)]; het zal afvallen bij dat van Barlaeus. Leidae, 20 Sept.[2)].

288. Aan J. van der Burgh. (K.A.)

Wat uw gedicht betref, ik prijs het vooral, dat gij er mee hebt durven optreden, te gelijk dat Barlaeus zijne *Manes* uitgeeft. En hij heeft in dat werk zich zelf overtroffen. Hag., (21 Sept.) 25[3)].

289. Aan C. Barlaeus. (H.A.)

Uw gedicht, *Manes Auriaci*, *sive in funus ... Mavricii*, heb ik den Prins nog niet ter hand gesteld. Gij moet u daar trouwens niet te veel van voorstellen. ‘Latinae linguae quantum puer imbibit, satis parce retinuit, ut non semel vitreis insculpentem videas: *Patientia laesa facit furor*. Quam tu sedulam lectionem ab illa eruditione expectandam censes?’ Maar ik zal mijne belofte nakomen en hem het vers toonen. Hierbij zend ik u een paar gedichten van mij. Hag. Com., 26 7b. (Sept.) 25.

Thorius is gestorven.

290. A. van Hilten. (H.A.)

Vriendelijk dank voor wat gij schrijft aangaande ons gesprek, toen ik bij u was; ik maakte mij er trouwens niet bezorgd over, dat gij er over zoudt spreken. ‘S'il vous plaist vous enquester soigneusement et prudemment apres les advis de lettres que je croy reposer encore soubz Monsieur Van der Mijll, vostre confrere[4)], et d'y mettre le nez dedans, je m'asseure qu'y trouverez beaucoup des curiositez’. D'Utrecht, le 23^{e} de 7temb. (Sept.) 1625, st. vet.

Ik heb nog niet met Sypenesse[5)] gesproken.

1) Nl. *Carmen funebre in obitum ... Mavricii Principis ac Domini Avrantiae* ..., Leiden, 1625.
2) Zonder jaartal, maar Huygens teekende op het adres aan: 21 7b. 25.
3) Onder den brief staat de datum: 12° Cal. 7b. (= 21 Aug.). Huygens moet zich met de maand vergist hebben.
4) Cornelis van den Myle (zie beneden) was geen secretaris van Frederik Hendrik, maar toen hij in 1625 weer aan het hof kwam, maakte hij dikwijls allerlei dingen voor den Prins in orde.
5) Zie blz. 5.

291. J. Boreel. (K.A.)

Ik had gehoopt, ‘dat d'affairen in Vranckrijck souden termineren in een accommodement’, maar het blijkt, dat de Koning zijne overwinning vervolgt; misschien komen dus ‘die van de Religie’ in een slechten toestand, terwijl ‘de desseins teghen den gemeijnen vijant’ worden opgegeven. Zou nu Z. Ex. met behulp van de Staten-Generaal geene ‘accommodatie’ kunnen tot stand brengen, wanneeriemand als buitengewoon gezant naar Frankrijk werd gezonden? Er is toch meer dan 50 jaren lang eene goede verstandhouding geweest tusschen Frankrijk en de Nederlanden. Hier te lande zou men Z. Ex. zeer dankbaar zijn voor zulk een stap, die tevens zou ‘afsnijden alle calomnien teghen den Prince ..... van slappicheit in t stuck van religie’. En velen hier zijn boos, omdat ‘wtte Geunieerde Landen gesonden sijn wapenen teghen die van Rochelle’[1]; het zenden van een gezant met zulk eene opdracht zou alles weer in orde brengen.

De vijand rust in Vlaanderen schepen uit, om over het Swin soldaten te transporteeren; eene compagnie ruiters zou daar veel tegen kunnen doen, maar Zeeland heeft geen geld en gaat te zeer gebukt onder de lasten. ‘Nogtans is Vlaender een fleuron van victorien van den Heere P. Maurits hooghzl.r memorie, een proye, afgeruckt van de maghtigste provintie, dije de vijant heeft, eene soo noodige voorbaille voor Zeelant als eene dore aen een huijs, ick spreke te aensijene van eenighe navigatien ofte commercien, eene valbrugghe omme over te treden in t herte van de vijantlijcke macht, als men eene diversie soude willen practiseeren, want zij daer seer sensible is, ofte wel omme te vervolghen eenighe victorie, als Godt de Heere dije soude verleenen’.

De Staten van Zeeland komen spoedig bijeen en de nominaties voor den Hoogen Raad en het Provinciaal Hof zullen dan aan Z.E. worden toegezonden. Middelb(urg), 6 Octob. 1625.

292. P. Gruterus[2]. (L.B.)

Het is een groot geluk, dat er tegenwoordig zoovele jongere geleerden en dichters zijn. Moogt gij doorgaan met dichten en mij uwe vriendschap waardig achten. Amsterd., XV Cal. Novemb. (= 18 Oct.) M.IↃC.XXV.

1) Lodewijk XIII, die gewikkeld werd in een oorlog in Noord-Italië, verzocht de Geunieerde Provinciën, hem volgens het verdrag van 14 Dec. 1624 twintig oorlogsschepen te zenden. In April 1625 werd den Koning toegestaan eenige van die schepen te gebruiken op de Fransche kust. Zoo voegde zich dan Hautain met zijne schepen bij de Fransche vloot, streed samen met deze tegen de Hugenoten van La Rochelle en hielp bij de belegering dier stad, wat door velen hier te lande zeer werd afgekeurd, vooral door de streng Gereformeerden, die in de belegerde Hugenoten hunne geloofsgenooten bedreigd zagen.

2) N°. 292 a, b. Een brief van 20 April 1627 bevat een gelukwensch, een andere van 30 Oct. 1627 (beide R.A.) een verzoek om hulp.
Petrus Gruterus, ongev. in 1555 in de Palts geboren, was medicus in Vlaanderen, vestigde zich in 1620 te Middelburg, later in verschillende andere plaatsen, o.a. in Amsterdam, en stierf in 1634. In 1609 gaf hij eene *Epistolarum Centuria* uit, die in 1629 door eene tweede gevolgd werd; de brieven zijn in een zeer barokken stijl geschreven. Gruterus heeft in zijn leven veel moeite en teleurstelling ondervonden.

293. J. Cats. (L.B.)

Elegantissime juvenum, Elegantias tuas laetus accepi, libens legi. Stupemus sane, stupemus. Tune carmen tam argutum, tam acutum[1], tenebris ulterius premas, et sub modio - quod aiunt - patiaris delitescere? Non oportet. Musis hac hostia tibi litandum est. Ad iudicium nostrum quod attinet, hoc habe. Bona sunt quae intellexi; credo etiam quae non intellexi, nam, ut rem dicam, sunt quae non capio. At scio, nisi obscura sint, non constare haec sacra. Cum nos foelicior hora aliqua coniunget, scrupulos nostros exponendos scias. Interea quidam hic elegantiarum patroni munusculum aliquod musae vernaculae a te ore meo vel calamo vehementer efflagitant; certum est in penu tuo literario multa eius generis exercitia adhuc servari. Prome aliquid de meliore nota et Matthiacos nostros participes tui facias, et - quod olim philosophus suadebat - loquere hic, ut et nostri te videant. Plura iam non addo, praeter salutem clarissimo viro patri tuo, cuius humanitati ac benevolae facilitati multis nominibus me obstrictum libens meritoque profiteor, matri etiam, sapienti matronae, fratri ac sororibus meis verbis impertiendam. Vale. 25 Octob. 1625.

294. C. Barlaeus[2]. (L.B.)[aant.]

Nec litterarum, nec amicitiae officijs tibi cedam, doctissime Hugeni. Tu me versibus tuis aliquoties alloqui dignatus es, et iam nuper ingeniosissimo epigrammate[3], quod ob ἐναντιο-Φανεῖς ἀντιΦάσεις mirifice placuit. Iam versus repono[4], sed, hen, claudicantes, quibus sola carminis ac metri structura praejudicium creet. Una cum ijs Panegyricum meum mitto, dictum Frederico Henrico Arausiorum Principi[5]. Nec enim, dum animum meum a rancidis philosophorum praeceptis relaxo, quicquam magis quam poëtarum secessus ac otia placent. Nec male me de Republica mereri arbitror, cum rectores eius laudo. Scio non egere tantilli homuncionis commendatione principes summos, nec meo applausu in tam augusto famae theatro positis opus esse. Tamen volui, vel cum offensae metu, affectum meum erga Nassovios testari, et forte nimis officiosus audire, dummodo civis bonus et Φιλόπατρις habear. Nec honores prenso, nec praemia aucupor. Utraque enim supra sortem meam sunt. Nosti Petronii dictum, Bonae menti sororem esse, etc[6]. Nisi forte paucis serius accidat, *quos aequus amavit Juppiter*[7]. Ego tuam[8] ac paucorum familiaritatem[8] opes meas aestimo, et a litterarum tuarum lectione laetior abeo, quam si me *liquidus Forlunae rivus inundet*[9]. Exemplariorum alterum tibi, alterum fratri

1) Het blijkt niet, welk gedicht Huygens aan Cats had toegezonden; misschien was het de *Sermo ad D. Gasp. Barlaeum*, *cum elegantissimo nuper carmine amicos a poësi Belgica ad Latinam et Graecam avocaret* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 121), dat den 2den April was geschreven.
2) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 146.
3) Nl. *In Manes Auriacos C. Barlaei* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 125), den 26sten Sept. geschreven.
4) Nl. *Ad ... Constant. Hugenium*, *... cum Panegyricum suum ei mitteret* (vgl. *Poemata*, II, blz. 282).
5) *De Frederici Henrici ... praefectura Panegyris* (vgl. *Poemata*, I, blz. 192). Het gedicht kwam afzonderlijk uit.
6) Bij Petronius, c. 84, leest men: 'Nescio quo modo bonae mentis soror est paupertas.'
7) Verg., *Aen.*, VI, vs. 129.
8) Er staat: *tua* en *familiaritate*.
8) Er staat: *tua* en *familiaritate*.
9) Hor, *Epist.*, I, 12, vs. 9.

tuo habe. Vale, vir integerrime, et quem amicum sors tibi obtulit, constanti ratione ama. Lugd. Bat. E musaeo nostro, XVI Calend. Decemb. (= 16 Nov.) A.° MDCXXV.

295. H. Bilius[1]. (B.M.)

Ik heb u slechts weinig gekend, maar waag het toch U te verzoeken, mijn bloedverwant voort te helpen. Lugduni Batavorum, XVII Novembris 1625.

296. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

Waarlijk ik vergeet uwe belangen niet. 'Illustre *Panegyricum* postridie quam a te accepi Principi meo offerre non distuli, praesente .....[2], viro nobili et erudito, qui a lectione *Manium* tuorum recens insigni suffragio commendationes, quas virtuti tuae debere me putabam, humanissime prosecutus est. Coepit serio dolere Princeps, quod Latinae linguae peritiam nimis ignave amisisset, qui olim Lipsij *Admiranda* et *Militiam Romanam*[3] satis commode intellexerat. Quo se haud minus tamen humanitati tuae obstrictum [esse], velle id munusculo testatum fieri'. Ik heb werkelijk mijn best gedaan. Hag., 27 Nov. 1625.

Hierbij zend ik u mijn *Iter Principis*[4].

297. C. Barlaeus[5]. (L.B.)

Nec de fide tua ac sollicitudine dubitavi, Hugeni nobilissime, nec me a te negligi suspicatus sum. Verum observantior fui amicitiae, qua me dignatur tua humanitas, quam ut cam voluerim iterata petitione et nova Principis tui interpellatione obsolefieri ac veluti profanari. Vercbar quoque, ne nimium familiariter te uti velle viderer, et jus scriptionis, quod mihi apud te esse pateris, utilitate quadam, et privati cuiusdam commodi aucupio ac spe metiri. Jam cum reapse experiar, maiore me a te affectu diligi, quam vel credideram unquam, vel ingenij mei mereri potuit tenuitas, gratiam me tibi maximam et habere et debere profiteor, et huic soli culpae me affinem esse agnosco, quod de tua erga me benevolentia confidentius praesumere ausus non fuerim. Sed quam tu Barlaeum tuum obstringis, qui honesta vocis tuae suffragatione tantum Principem mihi conciliasti, usque adeo, ut etiam δωροδότης esse velit. Scilicet in aula notus esse coepi umbraticus doctor, et eius favore dignus haberi,

> Cui populi commissi, et tanta negotia curae.

Crede, mi Hugeni, tum me voti mei compotem factum, cum Principi tuo hoc qualiscunque officij

1) Hubertus Bilius, geb. te Amersfoort, werd 14 Febr. 1609 op 18-jarigen leeftijd als student te Leiden ingeschreven - hij woonde toen in het Staten-College - en 18 Aug. 1615 nog eens als Med. Doctor.
2) De naam is onleesbaar.
3) Justus Lipsius (1547-1606), geb. bij Brussel, beroemd philoloog, die van 1579 tot 1592 professor te Leiden is geweest, schreef o.a. *Admiranda*, *sive de Magnitudine Romana libri quatuor*, 1598, en *De Militia Romana libri quinque*, 1595.
4) Vgl. *Gedichten*, II, blz. 128. In dit gedicht wordt de reis van den Prins naar Zeeland van 21 Oct. tot 9 Nov. 1625 beschreven; het vers is van 11 Nov.
5) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 149.

genus non displicuisse ex litteris tuis intelligam. Reliqua minus moror; licet, ut Homerico[1] utar:

οὗτοι ἀπόβλητ᾽ ἐστὶ θεῶν ἐριχύδεα δῶρα.

Quidquid sit, tibi id omne debebo, qui tuae commendationis accessione precium litterarijs nostris mercibus non leve addidisti. Hodoporicum tuum[2] legi summa cum voluptate. Et legimus plures. Neque enim praestantes istos ingenij tui foetus, quasi mihi uni commodus, solus exosculari satis habui. Nos domi positi inter chartas librosque versus scribimus.

Tu pervigil illo - hic risimus, ingeniosissime poeta -
Tempore, quo placidis Thetys irata Camoenis
Obstrepit, et vatum turbant commenta procellae,
Auriaci meditaris iter, plebeiaque passim
Gaudia patricio cantas coniuncta favori.

Vale, vir clarissime, et, quod votum audiat Deus, coetibus mortalium diu salvus intersis. Lugd. Batav., e musaeo nostro, pridie Calend. Decemb. (= 30 Nov.) CIↃIↃCXXV.

298. J. Boreel[3]. (H.A.)

Ik zend u spoedig de beloofde lijst. Maar gij moet er op letten, dat voor den Prins ‘werde versocht quijtschelt van de collaterale successie, ick segghe recht van de XXX penn(inck) ten aensijens van deselve, gelijck voor desen aen Heere Prince Mauritz hooghloffelicker memorie is gegunt over goederen in Zeelant geleghen’. De Staten zullen spoedig vergaderen wegens admiraliteitszaken; dan zal die memorie te pas komen. Middelb(urg), den 15 Decemb. 1625.

299. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

Senties haud frustra praefatum fuisse me, non fore ut pro merito te compellarem, Barlaee doctissime, si quando ex munificentia Principis mei compellandi te occasionem nactus essem. Adeo nempe vestigijs Mauritij insistimus, ut latum unguem ab eius consuetudine decedere nefas putemus. Ex quo igitur sciscitati comperimus, raro illum hanc summulam excessisse, ilicet tanti Barlaeus est et omnis illa eruditio, nisi, quod hac occasione vario de te sermone habito totus, quantum potui, optimo Principi innotuisti; hoc quoque non nihili aestimandum est ..... Hag., Decemb. 1625[4].

300. C. Barlaeus[5]. (L.B.)

Hoc ipso die, summo mane, honorarium Principis Auriaci in manus Junonis meae[6] devenit, quae - nosti opinor indolem huius sexus - aureo illo imbre perfusa frontem laetius exporrexit, et diem hunc inter auspicatos habere coepit. Ego, mi Hugeni,

1) *Ilias*, III, vs. 65.
2) Zie blz. 194, Noot 4.
3) Zie blz. 188.
4) De datum ontbreekt.
5) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 153.
6) Van Baerle was in 1610 getrouwd met Barbara Sayon. Zij schonk hem vele kinderen en stierf in 1635.

Jovem illum, non Dictaeum, sed Batavum colo venerorque, non solum ob insignem munificentiam, qua me supra meriti mei sortem inauravit, sed quod in eorum numero me esse voluerit, quibus se quicquam debere

iudicavit stirps Nassovica. Ubi occasio feret, summas Illustrissimo Principi gratias meis verbis age, si, ut hoc fiat, necessum putaveris, et aulae officia moresque exigant. In his enim plane ἄγροικος sum et pene ad pudorem stupidus. Sed quibus tandem verbis apud te nomina mea expungam, qui tot humanitatis tuae testimonijs et nunc hoc ipso beneficio me totum tibi obaeratum fateor. Tu hederam suspendisti vino non vendibili. Tu litterarias nostras merces Principi encomijs tuis commendasti et scriptis meis tantum authoritatis ac precij conciliasti, ut luculentum adeo ijs ἀντίδωρον decreverit. Forte in heroicam mentem subijt illud Salustij[1]: *Armis*, *quam munificentia*, *vinci principem*, *minus flagitiosum est*. Ego, quum alia ratione non possem, haec benevolentiae tuae erga me argumenta grata ac perpetua animi recordatione circumferam, et bene de Republica ac Principe et re litteraria pro ingenij mei modulo merendo operam dabe, ne beneficium illud perierit. Vale, vir clarissime, et nos porro amarc perge. Lugd. Batav., XXIV Decemb. MDCXXV.

301. J. van der Burgh[2]. (L.B.)

Il n'est pas necessaire que je vous proteste que ce sont icy les premiers vers françois que j'aye taché de faire en ma vie[3]. Vous le croyez sans que je le jure. Depuis que j'ay leu vos *Characteres*[4], j'ay quitté la poesie flamende. Je meure, si j'ay rien veu de pareil en nostre langue. Ils pourroyent servir d'epitaphe a tous nos poetes. Je me suis resolu desormais, quand il me prend envie de resver, de le faire en françois ou en latin, afin de rendre mes fautes plus excusables. Je trouve qu'il n'y a point de Muses qui souffrent moins le fard et l'apparence du bien que les nostres. La glace ne me semble pas si froide que les discours de Joseph et de Zephyre, et je fais moins d'estat de ces racconteur [s] de fables qui ne sçauroyent faire des rimes sans l'aide du ciel et de l'enfer des vieux payens, que de faiseurs de romans. Ne vous estonnez pas, Monsieur, si je me mets en cholere pour des choses qui me devoyent estre indifferentes. Ce sont les vers qui me restent seuls de tous les contentements, dont je me suis privé depuis mon depart de la Haye, car de faire musique, il n'y a plus moyen icy. Apres que M. Brosterhuijsen nous quitta, tout le monde est devenu enrumé, et il seroit bon qu'on defendist qu'en son absence personne ne se meslast de chanter, pour le bien general de tous ceux qui ont des oreilles. S'il ne retourne bientost, je ne sçay que nos gens deviendront. Il y en eut un dernierement si rude aux affaires du monde, qu'il se mit en peine à cause qu'il se figuroit que le Roy d'Espagne pourroit recevoir ses tresors de l'Amerique par des lettres de change, de peur qu'ils ne tombassent aux mains des Anglois. Mais je me reserve de vous en faire rire d'avantage a nostre entrevue. Je me suis desfaict de tous les accroches qui me puissent plus lougtemps arrester icy; il ne me reste que d'aller seulement à un festin, et puis de dire adieu. De Leide, le 3 de Janvier 1626.

302. C. Calandrini[5]. (A.B.)

1) *Iug.*, c. 110.
2) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Dietsche Warande*, V, 1860, blz. 215, en voor een deel door Dr. W.J.A. Jonckbloet en Dr. J.P.N. Land, *Correspondance et oeuvre musicales de Constantin Huygens*, 1882, blz. CLX.
   No. 301a. Een brief van 8 Jan. (L.B.) bevat een bedankje voor mededeelingen.
3) Aan den brief is een Fransch vers, *A Monsieur Constantin Huygens pour ses estrenes*, toegevoegd, ook uitgegeven door Van Vloten.
4) Huygens' *Characteres* of *Printen*.
5) Zie blz. 15.

Dank voor uw boek. Dr. Thorius[6] is aan de pest gestorven.

6) Zie blz. 68.

Brouart[1] zal spoedig schrijven. Kunt gij brenger dezes, Ds. Vincent[2] van La Rochelle, met wien ik gestudeerd heb, ook voorthelpen? Dr. Meetkercke[3] heeft eene plaats gekregen bij Winchester en verlaat dus de Academie. Raptim, Lond., Blackfriers, en la maison de ma belle mere.

Ik ga wonen in Stapleford. 4 Jan. 1626.

303. P.C. Hooft[4]. (A.B.)

Henrik de Groote, in sijn leven tegens tegenspoedt opgewassen, schijnt gelyken lot te bejeghenen nae zijn doodt[5]. Zoo verscheide toevallen hebben hem dus lang den dagh verhindert. Doch 't komt nu op 't verwerven van 't privilegie aen, daer ick nochtans ducht, dat de drucker zijn gelt aen in 't water werpt, bij gebrek van te begrypen, dat hem zijn harnasduits ende hondert onhebbelijkheden genoegh waepenen tegens 't naedrukken. Hij zal niet eer in zijn krits zijn, als toegeschikt aen UE, naerdien deselve bevrucht schijnt met de lust van die viese vrouwen, dewelke meer smaex vinden in d'ouwe kost der arme gebuiren, als in de lieflijkste lekkernijen van haer' eighe spijskamer. Midlertijdt komt Baeto[6] voorwt, arm heldt, en soo quaelijk toegerust als den geenen past, die om Gods wille gaet. Want seker de toeleg op der arme weeskinderen voordeel, met hem om gelt te laten zien, heeft zijnen beroiden adel op een toonneel ende te voorschijn geholpen. Maar als ick ende mijns gelijk van dusdaenighe misdrachten geleggen, dunkt ons almede wat te doen tot het wtsteken van UE rechtschaepe werken, door 't onderscheit dat bij de vergelijkinge blijkt. De lichtheit van desen dienst, hoop ik, zal de swaerte der feilen opweghen, met hulp van zoo een' partijghe gunst als ick over mijn' zijde bevind te zijn, die van UE, dewelke, Mijn Heere, in de gunste Gods, eere ende voorspoedt altijds gevest blijve, nevens groete ende eerbiedenis van ..... 27 Jan. 1626.

304. Aan P.C. Hooft[7]. (L.B.)*

Ick zoude voortaen mijn Bathausche afkomst qualick loochenen konnen, want, sonder vleyen, ick houde het seer met Baeto, dien eerlicken held, emmers die sulx van U.E. voorgestelt werdt, ende bekenne noyt geschiedeniss met fabelen zoo deghelick gevoeght gesien te hebben. Wat de reste van 't maecksel belanght, stelle ick, niet van nu aff, boven reick van mijne uytsprake; alleenlick slaet mij dit laeste stuck wercks met een ongemeene verwonderinge, bedenckende dat het U.E. tot veele jaren naer sijn' geboorte tot uytgevens toe bevallen heeft, ende U.E., als vreemde leser het versche oogh daerop slaende - *refrigerato inventionis amore*, seght, dunckt mij, Quintilianus[8] - noch geen wedersin daerin heeft konnen krijgen; sulx seker wel teecken is van een staende oordeel uyt reden van nood, overmits het tot sijn volmaeckte peil geresen is, ende voortaen geen onderscheid tuschen

1) Zie blz. 2.
2) Philippe Vincent (1600-1651), geb. te Saumur, studeerde te Genève en was in 1626 predikant te La Rochelle. In 1627 werd hij naar Engeland en Nederland gezonden, om hulp te zoeken, daarna naar Lodewijk XIII, om een verdrag tot stand te brengen. Hij heeft vele werken geschreven.
3) Zie blz. 28. Meetkercke was rector geworden van Easton in Hampshire.
4) Uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 107, en Dr. J. van Vloten, t.a.p., I, blz. 258.
5) Hooft was reeds in 1618 met het werk begonnen.
6) De *Baeto* was in 1617 geschreven, maar werd eerst in 1626 gedrukt en gespeeld.
7) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, I, blz. 260.
8) *Ep. ad Tryphon.*, 2.

heden en gisteren en erkent, verre van mijns gelijcken stadige ongestadicheit, die qualick een regel sonder berouw uytschrijven.

Henrick de Groote's komst verwachten wij naer sulcken voorlooper met all te veel ongedulds om met privilegien uytgestelt te werden. U.E., vertrouwe ick, sal sich mijner swack heit erbarmen ende dit verlangen niet meer verlengen laten. God gunne haer sijn eeuwighen seghen ende mij te mogen blijven ..... 's Gravenhage, den laesten Januarij 1626.

305. J. Boreel. (H.A.)

'Ick hebbe Mehemet Rez geadresseert aen den Rade van der Admiraliteyt met recommandatie, doch is deselve zeer schruemich soodanighen volck aen te trecken omme het bedroch, tgene eenen Ebrahim Rez, over 2 jaren wel getracteert sijnde tot Vliss[ingen], in de Enghe zee eenighen Francoisen heeft aengedaen, deselve vervoerende [als] slaven naer Alger, waerover teghen de onderdanen van Zeelant groote dreijgementen van represaille sijn ontstaen en alsnoch een schip van Vliss[ingen] in Normandien in arrest werdt gehouden'. - De zaak van 'het restablissement van de compagnien' is nog niet in orde; toch 'moeten alle mijn Heere den Prince middel en volck verschaffen omme het lant te defendeeren'..... Middelb[urg], den 23 Febr. 1626, des avonts.

306. J. Boreel. (H.A.)

Uw brief van den 28sten[1] heb ik ontvangen. 'Mehemet Rez kan qualijck bij der Admiraliteyt te rechte raken, soo ommedat deselve in haer selven bedenckelijck is om voorss[eyde] mishandeling, als dat noch een ander Musselman, kommende in t Canal en genomen bij de Duijnkerkers en aldaer ingebracht, bevonden is aen boort te hebben onderdanen van dit lant, dije hadde genomen. De Palachi[2] tot Rotterdam souden misschien desen helt konnen helpen, en dat seght Peter Courtin te wesen het beste expedient, want van hijer nijemant meer handelt op Salé, wesende desen somer drije schepen bij Campan als andere - derwaerts gedestineert - genomen'. De Staten zullen beraadslagen over die punten der petitie van 1626, waarover nog geen besluit is genomen, over de ratificatie van het tractaat met Engeland en Denemarken, over de 'gemeene middelen', over het verhoogen van 'schougelt' en 'kijelgelt', enz. Midd(elburg), 2 Martij 1626.

307. P.C. Hooft[3].

Dewijl al watter aen U Ed. is merk van grootheit voert, zoo was 't wel billijk, dat sy ook haer deel had aen de gebreken der groote persoonaedjen, die menigmael niet min vermaekt

1) Die brief is verloren gegaan.
2) In 1623 volgde Joseph Palache, een Portugeesch Israëliet, zijn broeder Samuel op als agent van den Koning van Marocco in de Nederlanden, terwijl een paar zijner zoons zich in Marocco hadden gevestigd (vgl. Jhr. C.A. van Sypesteyn in *Haagsche Stemmen*, 1887/88, blz. 436, vlgg.)
3) Het is onbekend, waar het Hs. zich bevindt. Uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 107, en Dr. J. van Vloten, t.a.p., I, blz. 261.

zijn met dwergen en diergelijke wanschepsels, als met het gesicht van een bekoorlijke schoonheit. Enne niettemin denk ik U Ed. die lust te verleeren door de saedsaemheit, met het vol opgeven van allerlei onvoeglijkheden, waerinne wtmunt de misdraght van mijnen geest hiernevens gaende[1)], soo men nochtans misdraght noemen magh een kindt, dat nergens in veraerdt van sijn afkoomst. Des moght dese vrucht wel niet heel vruchteloos wesen, die daer benevens dienen sal, om anderen, gelijke werken onder handen hebbende, met haere ongeschiktheden aen te wijzen, waer zy zich voor te wachten hebben. En komt my dan geen dank toe voor mijne gebreken? O de braeve eerloosheidt, zijne feilen op de kaek te zetten, opdatter zich de wereldt aen spiegele! Vers ende ver-gehaalde redenen - wil U Ed. zeggen - om u te troosten in de verslegenheit, die herkomt wt vreese van een' algemeenen laster. Ik heb 'er niet tegens. Maar de steen is wt der handt ende moet nu zijnen gang gaan. 't Zijn de naeste die ik zien kan. Noch waer daer hoope, dat de wichtigheidt der stoffe de snootheidt van 't maexel moght opweghen, viel ze alomme in handen van zulk eene bescheidenheidt als die van U E., dewelke, Mijn Heere, Godt in geluksaligheidt behoede, ende in haere gunste ..... Wt Amsterdam, den 9den Martij 1626.

308. Aan P.C. Hooft. (L.B.)*

Dewijle mij U.E. van die familiare gasten gemaeckt heeft, die men in de kencken brenght om de spijsen te helpen keuren, eer men der over tafel met de buitengasten aen valt, zoo houde ick mij vrij van U.E. te moeyen met de verklaringe van mijn laegh oordeel over soo hooghen werck. Soo nochtans dat ick mij gaern voor 't ende van den maeltijd quijte van den danck, dien ick U.E. schuldigh ben geworden voor de eere van mijn' plaetse onder de voorste gekregen te hebben. Dat stell ick op de rekening van soo menighe verbintenissen, daermede ick aen U.E. voor eewigh schuldenaer belemmert blijve. Ende nochtans magh ick, versaedt van uwer E. leckernijen, hiernaer het hooft soo warm krijgen, dat U.E. qualick van mij geraken sal met soo weinigh woorden, als hier alleenlick nu staen, om U.E. te versekeren, dat ick ben ... 's Gravenhage, den XVII^{en} Meerte 1626.

309. J. Wijts[2)]. (H.A.)

'Jhr. Thomas van de Nieuburch', schepen van Alkmaar, die gaat trouwen 'met een dochter van Amsterdam, genaempt Raephorst[3)]', zoude gaarne hebben 'een acte om te mogen tot sijne bruijloft doen schieten een stick wilts in Noorthollant, allegerende, dat wel eertijts deselfde gratuiteyt is verleent geweest aen luiden van sijn soorte van de Stadhouders.' Wilt gij daarover spreken met Z.H. en beproeven eene acte te krijgen van den onderhoutvester Mijrop? Ik zou wel bij u zijn gekomen, maar ik ben ongesteld. Den lesten Maart 1626.

1) Zeker een exemplaar van Hooft's *Henrik de Groote*.
2) Jacques Wyts werd 27 Mei 1606 kapitein, 24 Oct. 1617 luitenant-kolonel, 7 Juli 1624 sergeant-majoor, 29 Sept. 1629 superintendent van den krijgsraad (zie Resol. van den Raad van State.) Hij was een zeer wetenschappelijk ontwikkeld officier en een vriend van Huygens en Hooft; den laatsten heeft hij meermalen geholpen bij krijgskundige quaesties in zijne *Historien*. Wyts heeft een krijgskundig werk geschreven.
3) Thomas van Egmond van den Nijenburch (1599-1657), schepen van Alkmaar in 1623, burgemeester in 1634, gedeputeerde ter Staten-Generaal, enz. trouwde 14 April 1626 Weyntgen van Raephorst (geb. 1602).

310. Aan Dorothea van Dorp[1]. (K.A.)*

Song, Mons.r vostre frere m'envoya hier au soir vostre lettre[2], sur laquelle cette ci va de response, pour vous dire que là où luy ou quelqu'un des vostres pourra avoir besoin de mes advis ou adresses, je m'y employeray de pleine affection, de sorte qu'on ne desirera jamais rien en moy que le pouvoir de vous obliger tous, la volonté m'en demeurant tres parfaicte. Pour les differents où ce voisinage est tombé passé quelque temps, je n'y pretends part ni portion, et croy qu'entamé par des femmes il pourra estre vuidé de mesme, mais, comme j'ay dit, si vous vous en rapportez à l'entremise de ces gens icy, il n'en ira que de mal en pis; à faute d'instruction sur le principal ilz sont capables de s'esgarer et s'en prendre où ilz en ont le moins de subject. Je n'ay pas esté present à cette conference que Mad.e van Dorp[3] a eüe avec ma mere et dont elle vous aura donné advis sans doubte, puisque peu sagement on la faict esclatter devant ceux qui en ont bien peu à faire. Mais si elle persevere à me charger de blasme, comme j'apprens que desja de travers elle s'est meslée d'y toucher, je me verray enfin forcé à faire ouverture de mes livres, et l'asseure bien qu'elle y lira sa confusion et ma sincere affection pour le service d'elle et des siens, n'y ayant que l'ingratitude qui la puisse disputer. Mais le desir de paix et concorde qui me gouverne dessus tout me faict esperer et souhaitter que le proces sera vuidé devant que j'aye besoin de cette production, et que, s'il plaist à Dieu, l'estrif se terminera en risée un jour; ce que je ne di pas certes par defiance de nostre cause, car j'estime qu'elle se defend soy mesme et que pour la combattre vous aurez besoing de bons coups d'escrime, mais, encor un coup, par pure envie d'union et d'amitié à laquelle je porteray tousjours autant que pourrez desirer du Song.

De la Haye, ce 11e d'Avril 1626.
Mes recommandations à tout le monde.

311. Aan Dorothea van Dorp[4]. (K.A.)*

Song, Apres que mes occupations m'ont faict fausser trois jours de suitte le debvoir de vous respondre et à quantité d'autres amiz qui se plaignent de mesme stile que vous, encor aujourdhuy me bornent elles mon loisir de si près que je ne sçauroy que vous dire en tres grande haste qu'à mon advis Mons.r vostre frere[5] fera bien de se presenter devant le Prince à cet heure qu'il doibt aller songer à disposer d'un si beau commandement. L'admiral[6] m'asseure qu'il aura sa voix et que ce seroit luy faire tort de ne le luy donner point. Mais puisque la resolution en est cachée au coeur de mon Maistre, où peut estre elle n'est encore conceuë, c'est chose doubteuse d'en juger.

1) De brief is uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Dietsche Warande*, 1892, blz. 454. Zie over Dorothea van Dorp, blz. 19.
2) Die brief is verloren gegaan.
3) Adriana van Trello, de weduwe van Frederik van Dorp (1547-1612) en Dorothea's stiefmoeder.
4) De brief is uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Dietsche Warande*, 1892, blz. 455. De brief heeft plaats, jaartal, noch datum, maar is waarschijnlijk niet lang na dien van 11 April 1626 geschreven; ook deze is geadresseerd aan Dorothea, 'ten huyse van S.r Hans Van Baerle, tot Amsterdam.'
5) Nl. Philips van Dorp, zie blz. 163.
6) Nl. Hautain (zie blz. 66), of Willem van Nassau (zie blz. 187).

Le S.r Calvart[7] nous avoit desjà donné l'alarme de vostre maladie, qui m'estonna du commencement, mais apprenant qu'un peu plus d'apprehension qu'il ne faloit pour si peu de mal vous avoit fait faire la mourante, quand grace à Dieu il n'en estoit guere temps encore, j'ay faict

7) Zie blz. 153.

du complaisant à me rire de ce que d'autres me disoyent avoir esté ridicule à veoir, lorsque vous prinstes congé des parens et vous imaginastes d'avoir la mort au bout des ougles. A cet heure à mon advis vous la faictes trop longue là, et des mescontentemens que voz amis ont conceu contre vous ne se debattent pas ici à vostre advantage, comme je me promets que vous vous en sçauriez defendre en presence. Je voy naistre des inconveniens de ce que tout le monde ne sçait pas le fonds des affaires et d'autres ne le veulent pas sçavoir. De moy j'ay tousjours des trouppes de reserve, qui au pis aller me garantiront de toutte calomnie, mais comme je suis marri de veoir du desordre parmi des amiz, aussi voudroy-je que prinsiez la peine de les venir developper, au lieu d'autres, qui par faute d'instruction peuvent rendre vostre cause pire qu'elle est. Le reste de vostre belle lettre et celle que vous laissates icy sont l'infirmité mesmes et ne meritent point de response, si ce n'est que je suis tousjours le mesme de coeur et d'intention que j'ay esté tousjours et le seray pour tous changemens qui puissent arriver au train de ma vie, sçavoir

den Song.

Recommandations partout, s'il vous plaist.

312. A. van Manmaker[1]. (H.A.)

Wilt gij mij spoedig antwoord doen toekomen op bijgaanden brief? Ik schrik er voor terug, buiten weten van Z.E. eene compagnie uit Vlaanderen te nemen, en het is niet mogelijk haar van elders te laten komen. Middelb(urg), ce 19 d'Avril 1626.

313. J. van der Burgh. (L.B.).

Ik heb Clorinde wat lang gehouden, omdat ik uwe *Anatomie*[2] zoo bewonder, en zou haar zelf teruggebracht hebben, als ik niet naar Amsterdam moest. Het verheugt mij, dat Pomponio Nenna goed is overgekomen. Lugd. Bat., XX April. CIↃIↃCXXVI.

314. A. van Hilten. (H.A.)

Hierbij gaan de gevraagde inlichtingen aangaande den Utrechtschen raadsheer Nijpoort. A Utrecht, le 15/25^{e} d'Avril 1626.

315. M. Oldisworth[3]. (L.B.)

.....'Poematium illud Barlaei[4] accepi cucullo pergamenteo inaurato

1) N°. 312a. Een briefje van 4 Aug. (H.A.) behelst een verzoek, om brieven aan den Prins te geven.
Zie over Manmaker, blz. 152.

2) Een uitvoerig Fransch gedicht van Huygens, *L'Anatomie. Paradoxes en satyre* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 136), aan Clorinde gericht. Het was den 31sten Maart geschreven.

3) Michael Oldisworth (1591-1654?) studeerde te Oxford, werd secretaris van William Herbert, graaf van Pembroke († 1630), en na diens dood van zijn broeder Philip Herbert, op wien hij grooten invloed had. Oldisworth is lid geweest van het Korte en Lange Parlement.

4) Barlaeus had een gedicht geschreven, getiteld: *Britannia triumphans*, *sive in inaugurationem ... Principis Caroli I* ... (vgl. *Poemata*, I, blz. 39) - het is ook afzonderlijk uitgekomen - en Huygens had het aan Oldisworth gezonden, dien hij zeker in Engeland had ontmoet, met het verzoek, dat de graaf van Pembroke het vers onder de aandacht des Koning zou brengen.

tectum, a me acceptum comes ille meus[1] serenissimo consacravit Regi; quanti Sua Majestas hoc faci[at], videbit ille merito magni nominis poeta, quam primum ad vos venerit D.^{s} Robertus Killigraeus[2], non dehinc procrastinandus legatus. Dominus meus una cum Ro. Ayton[3], Dud. Carleton[4], Ben Johnson[5], Jo. Selden[6] - vides quam non foecialiter ago - uti totus in lectione, ita totus nunc est in admiratione.' ..... Spoedig schrijf ik uitvoeriger; wees intusschen hartelijk gegroet. Raptim, 27°, qui est S.^{to} Georgio dicatus, Aprilis 1626[7].

316. C. Barlaeus[8]. (L.B.)

Omnis, qui hinc ad Pembrociae Comitem, hinc ad Oldisworthum dirigitur sermo eucharisticus, Hugeni dilectissime, *A te principium*, *tibi desinet*. Unus enim tu horum omnium mihi favorem gratiamque conciliasti, dum nec domi, nec foris illaudatum sinis, et facundiam tuam in laudes hominis nullo tibi merito obstricti liberalius diffundis. Sunt profecto haec non levia sortis meae solatia, quod hac sterili amicorum aetate, benevolentia tua me dignum indicaveris et istum qualemcunque ingenij mei proventum aequo animo exceperis. Amant applausum Camoenae, et magnorum virorum suffragatione laetius frontem exporrigunt. Sed utinam alia ratione, quam litterarum officio et gratiarum actione gratitudinem meam testari possem. Sed nec erecta tua indoles requirit aliud redhostimentum, nec patitur fortunae meae tenuitas, ut paria tibi officia praestem. Unum hoc superest, ut meritorum tuorum memoriam religiose conservem, et diligentius aliquando excutiam vires patrimonij, quod Apollinis dono mihi obtigit, ut, si lege mutui mecum experiri aliquando in animum inducas, honesta virtutum tuarum praedicatione mea apud te nomina expungam. Consulis, ut Comitem Pembrociae et Oldisworthum singulis litteris compellem. Feci, ut potui, nec consilio tuo illibenter obsecutus sum. Mitto apertas[9], ut si quid forte in ijs reperias genio gentis minus conveniens, aut quod aulae clientes et purpurae cultores corrugare queat, libere indices. Num inscriptio quoque quidquam deroget honori istorum virorum, adverte. Nec enim adsuevi istos deos affari. Vale, vir clarissime, et me amare persevera. XVII Kalend. Jun. (= 16 Mei) MDCXXVI, Lugd. Batavor.

317. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

Het is goed, dat gij mijn raad gevolgd hebt; de Engelschen, vooral de hovelingen, zijn zeer gevoelig voor dankbetuigingen. Ik zend u de beide brieven terug en geef een paar veranderingen aan. Laat het voorkomen, alsof gij een dichter

1) Zie over den graaf van Pembroke, blz. 75.
2) Zie blz. 93.
3) Sir Robert Ayton (1580-1638) heeft Engelsche en Latijnsche verzen geschreven.
4) Zie blz. 20.
5) Zie blz. 130.
6) John Selden (1584-1654), de beroemde jurist en schrijver van *Mare clausum*, was tevens philoloog.
7) Dit is oude stijl.
8) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 165.
9) Beide brieven zijn opgenomen in *Barlaei Epistolae*, blz. 162 en 164.

voor te groot houdt, om geschenken aan te nemen, maar niet groot genoeg, om die van een vorst te weigeren ...[1] Cal. Jun. (= ... Mei) 1616.

318. C. Barlaeus[2]. (L.B.)

Latius in depraedicanda regia liberalitate, aut si mavis magnificentiâ, exspaciatus fuissem, Hugeni clarissime, nisi studio hac omni de re obscurius ad te perscripsisset Oldisworthus. Nec enim ausus fui explicatius loqui, ne vel inanes spes temere vovisse, aut confidentius quidquam mihi promisisse videri possem. Verum cum omnino statuam, eâ esse virum istum animi integritate et prudentia, ut ne illa quidem scribere in animum induxerit, quae scripsit, et mecum credas aliquid sub isto verborum involucro promitti, hic illic litteras interpolavi, et beneficij regalis mentionem feci, quod nec omnino silentio praeteriri fas fuerit, nec nimis etiam, id que intempestive, extolli, ne necessitatem remunerandi ipsis imponere velle videar, aut regiae munificentiae quicquam imprudentius praescribere. Omnino decrevi operosiore sermone uti, quin etiam carmine affari Comitem Pembrociae[3] et adventantem Killigraeurn[4] - *nisi quid tu*, *docte Trebati*, *dissentis*[5] - ubi de regia voluntate propius constiterit. Itaque vale, vir integerrime et mei studiosissime, quem si Maecenatis loco coluero, nec tuis quicquam meritis, nec mea sorte indignum fecero. Raptim, VI Calend. Jun. (= 27 Mei) 1626.

Si iam placeant litterae, tuo sigillo leviuscule impresso obsera.

319. Aan M. Oldisworth. (K.A.)

Ik dank u voor uwe vriendelijkheid jegens Barlaeus en zend hierbij zijne brieven aan u en aan den graaf van Pembroke. Hij is werkelijk een uitstekend Latijnsch dichter. Misschien kunt gij ook bij den Koning wel iets voor hem doen. Hagae, Proprid. Cal. Jun. (= 30 Mei) 1626.

320. C. Barlaeus[6]. (L.B.)

Schrijf maar niet terug, doch zorg, dat gij spoedig beter wordt. Ik was er verwonderd over, dat gij in uwe ziekte mijne verzen zoo spoedig en zoo aardig hebt kunnen beantwoorden[7]. Van der Burgh moet mij dikwijls schrijven, hoe het met u gaat. Lugd. Bat., 21 Jun. 1626.

1) De datum is niet duidelijk, maar de brief moet vóór den 27sten Mei geschreven zijn.
2) Uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Oud-Holland*, IV, 1886, blz. 254.
3) Barlaeus schreef later het gedicht *D. Wilhelmo Herberto Comiti Penbrociae*, *supremo aulae regiae praefecto* (vgl. *Poemata*, II, blz. 313).
4) Killigrew.
5) Hor., *Sat.*, II, 1, vs. 78.
6) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 160.
7) Huygens was een groot deel van den zomer ziek en kon den Prins niet naar het leger volgen. Den 10den Juni zond Barlaeus hem het gedicht *Ad ... Hugenium ... febre correptum* (vgl. *Poemata*, I, blz. 396), Huygens antwoordde met het vers *Caspari Barlaeo ... ut levare morbum pergat iterato carmine* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 150), en Van Baerle voldeed aan dat verzoek, door hem te gelijk met dezen brief het gedicht te zenden *Ad Apollinem pro restituta ... Hugenio valetudine*, *carmen votivum* (vgl. *Poemata*, I, blz. 399).

321. Aan prins Frederik Hendrik. (K.A).[aant.]

'Dans peu d'heures apres le partement de V. Ex.e Mad.e de la Tremouille[1] m'a remis en main cet escrit, à ce que de sa part je suppliasse V. Ex.e de le vouloir signer, au gré du S.r Nethersoll[2], qui desjà passé quelque temps en auroit esté sollicité par Mathieu, serviteur de Mons.r le Conte de Derbie[3], luy reprochant de par son maistre que pour la conclusion de l'affaire principal[e] il avoit esté trop pen soigneux de faire authentique cette piece d'importance. Suivant quo Chandor, secretaire de madite dame la Duchesse, ayant en charge de m'employer envers V. Ex.e pour obtenir ladite signature, le voyage d'Amsterdam et mon indisposition le luy auroyent faict deslayer, ou bien ne s'en souvenir à temps.' De Hertogin vertrekt binnen acht dagen ..... De la Haye, ce 20e de Juillet 1626.

322. Aan prins Frederik Hendrik. (K.A.)

Het bijgaande stuk is mij gezonden door den pensionaris Boreel[4]; het mag, volgens zijn zeggen, niemand in handen komen behalve Uwe Exc. Mevr. de la Trémouïlle zou erg gaarne antwoord hebben op haar verzoek, evenals de Heer Nethersoll, die zich beklaagt over de onbeschaamdheid van Mathieu. Haye, 27e Juillet 1626.

323. W. Boreel[5]. (H.A.)

Den 3den Aug. vergaderen de Staten van Zeeland, die zullen beschikken over de vacante plaats in den Hoogen Raad; 'de poincten van beschrijvinge' zijn zeker al aan Z.E. toegezonden. Ik hoop, dat uwe gezondheid goed is en dat over mij aan den heer Manmaker wordt geschreven. Amsteldam, den 1en Aug. 1626.

324. Aan P.C. Hooft[6]. (L.B.)*

Sess oft acht dagen voor, ende vier oft vijf naer ick de eere hadde van den H.r Reael laest hier te sien, was ick koortsvrij gebleven, dagelix in vleisch ende bloed toenemende,

1) Charlotte Brabantine, dochter van Prins Willem en Charlotte van Bourbon, was in 1598 gehuwd met Claude de la Trémoïlle, hertog van Thouars, prins van Talmont († 1604). In 1617 was zij naar ons land teruggekeerd.
2) Sir Francis Nethersoll (1587-1659) bekleedde betrekkingen aan de Universiteit te Cambridge, werd in 1619 secretaris van Viscount Doncaster en later van Elizabeth van de Palts, wier agent hij daarna werd. Hij is ook lid geweest van het Parlement.
3) James Stanley (1596-1651), lord Stranges, daarna graaf van Derby, is in 1626 gehuwd met Charlotte de la Trémoïlle (1599-1664), dochter van Claude en van Charlotte Brabantine. In den burgeroorlog koos hij de partij des Konings; hij werd in den slag bij Worcester gevangen genomen en in 1651 onthoofd.
4) Zie over Willem Boreel, blz. 76.
5) No. 323a. Een brief van 20 Aug. 1627 (H.A.) bevat eene aanbeveling voor Justus Boreel.
6) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, I, blz. 270.

sulcx mij doemaels dede resolveren U.E. met mijn seker besoeck te dreighen, volgens den lust, die my daervan uyt mijn sieckte heeft blijven aenhangen; maer hierop is mij gisteren wederom wat hemelvals wedervaren, als wanneer ick achternoens een niew koortsken aen boord gekregen ende uitgestaen hebbe, hetwelcke - soo wel meer voor desen - aengroeyende mij alsoo lichtelick van dat vermakelick opsett afkeeren mochte; niettemin soo sich het rouwe weder eenichsins tot den hondsdagh stellen will, ende naer dese volle maen eenichsins versachten, derve ick U.E. tegens het midden van de aenstaende weke mijner niet vrij houden, meenende in sulcken gevalle maendagh oft dijnsdagh t'Amsteldam te vernachten. Stonde ick in volle gesontheit van leden, ick wilde U.E. gaern op 't nauwste voorsekering doen van dagh ende ure; nu gelieve U.E. dese voor de mogelixte waerschouwinge aen te vaerden ende niet qualick nemen, soo ick deselve noch van dage te dage mijne gelegentheit overschrijve, konnende van nu aff niet weten, wat God met mij magh voorhebben, maer in allen gevalle van nu aff U.E. vriendelicke noodinge voor de volle daed houdende ende daervoor blijvende..... Hage, den 6^{en} Aug.^{ti} 1626.

325. N. Schmelzing[1]. (H.A.)

Ik zit in Spa, maar ben melancholiek en hoor niets. Schrijf mij toch eens! Wat doet de Prins en wat doet graaf Ernst? Heeft de laatste Oldenzaal al ingenomen[2]? ‘Ick hebe hier die guvernante von Aldenzol, die baronesse von Monclee, die trinkt ok water, een freie dame, die fragt mik alle dag, hoe het mede haeren mann gaet. Hier is wenig geselschaft, 5 oft 6 jufraen ende voll münchen ende papen von alle sorten.’ Ik hoop, dat de kuur mij goed zal doen. ‘Ik recommandire mik sehr an U E liev moder, an die wakere brunette[3] ende susteren, so ok an U E broder.’ Gij moet mij spoedig schrijven en uw brief zenden aan mijn logies in de Veenestraat, of naar Luik. Spaa, den 7 Augusti 1626, stilo novo.

326. Aan P.C. Hooft[4]. (L.B.)*

Nu stel ick mij soo aen, dat ick in 't midden van toekomende weke niet alleen niet te Muyden, maer self binnen Amsteldam niet en derve dencken te vernachten. Gisteren hebb ick mijn' niewe kortse op den tweeden aenval soo versterckt gevoelt, dat ick se noodelick noch een' reise ofte twee moet affwachten en sien, hoe verre sij mij te voren off terugge sal setten. Ondertuschen mach het weder wat versachten, ende ick, met vrienden raed avonturende naer 't leger te trecken, mijn' reise noch over Amsteldam schicken, alwaer ick ten minsten d'eere sal hebben van U.E. voorbijgaende te groeten ende mondeling te seggen, hoeseer ick ben..... 's Gravenhage, den 8^{en} Aug.^{ti} 1626.

1) Nicolaas Schmelzing, een Oostenrijker van geboorte, was kolonel der ruiterij; hij kommandeerde in 1622 de garnizoenen in Overijsel - later ook die in Drenthe en Groningen - en bracht in dat jaar den vijand bij Ommen eene belangrijke nederlaag toe. Den 8sten Mei 1629 is hij op 68-jarigen leeftijd overleden en met groote staalsie in Heusden begraven. De vroolijke oude heer, die slecht ter been was, was zeer gezien aan het hof en een groot vriend van Huygens.
2) Graaf Ernst Casimir van Nassau nam op 1 Augustus Oldenzaal in.
3) Nl. Susanna van Baerle, naar wier hand Huygens in dezen tijd dong.
4) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, I, blz. 271.

Soo mij eenige verandering ten goeden wedervaert, sal ick mij echter noch aen U.E. vriendelick bod houden, ende deselve t'een oft t'ander stond op Muyden dagen, daer ick doch stadigh even begeerigh naer blijve.

327. J. Wijts[1]. (H.A.)

Si les loix d'amitie se practiquent selon celles de la milice, je confesse estre coulpable devant vous, et me mets en posture à vous en supplier pardon. Je m'estois enquis ces jours passez a Monsr de Calvart[2] de vostre sante, lequel me tesmoigna la crainte qu'il avoit d'une recheute, en cas que vinsiez icy trop tost, sur quoy le priois de vous conseiller a ne vous mettre en chemin qu'apres entiere et pleine guerison; en estans demeuré d'accord, je pris aussytost l'occasion d'en parler à nostre maistre, duquel je remarquois alors non seulement un grand con[ten]tement de toutes vos actions, mais aussy un soing tres singulier que ne fistes tort à vostre santé, en vous efforçant pour son service. Conseilla mesmes de ne bouger devant qu'estre bien gueri. Ayant donc prevenu le commandement dont m'aves honoré par vos lettres, je n'apporte [rien] pour toutte excuse, sinon que - m'asseurant de la victoire - j'ay batu heureusement. Depuis les vostres j'ay faict le debvoir selon la regle, et vous proteste avoir trouvé en l'ame de ce genereux Prince et tres bon maistre tout ce que scauroit desirer pour vous celuy qui est aultant zeleux de vostre bien, comme je me sens l'estre. Et vous prie d'en user de remede mesmes contre les facheux accez de ceste tant facheuse fiebvre, avecq laquelle n'estes ny en paix, ny en guerre ouverte, laquelle mesmes nous guerroye de si loing pour le ressentiment qu'avons de vos maulx, surtout qu'elle nous detient vostre presence tant desirée de toutte la court. Ce sera doncques avec double contentement que nous aurons l'honneur de vous revoir, et vous prie entretemps de me vouloir continuer l'honneur de vos affections. M'estimant heureux, quand j'auroy l'occasion de vous pouvoir rendre du service, je vous baise tres humblement les mains et vous demeure.... A l'armee, prez d'Iselburghe, ce 18e de Aoust 1626.

328. J. Junius[3]. (A.B.)

A la mienne volonté que mon corps se trouva doüé de la mesme liberté que mon esprit, je ne me servirois de ces outilz chetifs, telz que la plume et papier, ains *dextram jungerem dextrae* et me donnerois l'honneur de vous veoir bien souvent et communiquer ce dont la plume n'est pas capable, tout ainsy que pour le present mes occupations m'obligent a vous escripre en 2 motz choses pour l'amour desquelles la bouche vous deut fournir mille, notamment de mon silence, dont j'ay usé sur vostre premiere, qu'a l'instance de Madame la Tremouïlle m'avez faicte[4], non certes par oubliance de mon debvoir, ains par le bon plaisir de Monseigneur nostre maistre, qui nous doibt servir d'excuse plus que vallable. Et pour ce qui regarde les passeportz pour

1) Zie blz. 199.
2) Zie blz. 153.
3) Jacob Junius was secretaris van Prins Maurits en vervulde daarna dezelfde betrekking bij Frederik Hendrik. In Juli 1645 is hij gestorven. Huygens vond, althans in den beginne, zijn collega een onbeduidend en onaangenaam man.
4) Zie blz. 204.

les contes de Megen et Bassigny, Son Ex. ne les refusera point, a ce que j'ay peu comprendre, pourveu que preallablement on luy envoye les noms de tous ceux qui les doibvent accompagner ou suivre, avec expression des endroicts et contrées ou ils desirent s'exercer a la chasse, n'estant que tres dangereux pour l'estat d'y admettre les uns et les autres indifferemment. De me venir assaillir a l'impourveüe en l'esprit de vostre fiebvre, c'est de vostre courage qu'il faudroit attendre un tel assault. Mais, croyez m'en, la partie est ordinairement mal faicte, quand on se joüe a ses maistres; la fiebvre vous commende et je vous prie de ne vous exposer a quelque hazard des elemens sans necessité urgente, ains mesnager vostre personne pour des occasions meilleures, car tandis que Dieu me fait la grace de joüir de ma santé, vous pourrez librement joüir du loisir pour recouvrir la vostre, laquelle je prie le bon Dieu vous rendre a sa gloire et vostre salut. Monseig.^{r} le Conte Ernest, ayant parachevé la demolition de Lagen et Oldenseel[1)], a commencé hier matin a marcher pardeça, avec qui Son Ex., ayant deliberé sur ce qui se doibt entreprendre pour le service du pays, fait estat - *vobis dixerim* - de descendre. Cependant demeure ..... Du camp prez d'Ysselburg, ce 28 d'Augst 1626.

329. Aan prins Frederik Hendrik. (K.A.)

Een nieuwe aanval van koorts houdt mij te Amsterdam en belet mij Uwe Exc. te volgen[2)]. Het pakket, waarover Mevr. de Prinses sprak, zend ik op.

'A ce matin l'advocat Boreel de par la Compagnie des Indes[3)] m'est venu requerir à faire instance aupres de V.E.^{e} pour la prompte depesche des lettres que doibt rapporter l'ambassadeur de Perse, duquel on est fort hasté à se defaire pardeça[4)], ne luy restant plus que lesdites lettres, lesquelles - soubz tres humble correction de V. Ex. - ceux de ladite Compagnie desirent veoir couchées en termes generaulx et relatoires seulement à la recredence dont Messrs les Estatz Generaulx l'accompagneront, se rapportans du principal au renvoy d'un ambassadeur exprès qu'ilz luy promettent en bref. Ledit Boreel m'employe pour son particulier à supplier tres humblement V. Ex.^{e} de vouloir faire honorer le festin de ses nopces prochaines[5)] d'une piece de sauvagine à tirer dans le parc de la Haye. Ne pouvant avoir l'honneur d'en faire à temps la requeste de bouche à V. Ex.^{e}, je prens la hardiesse de luy en toucher ce mot et de la supplier de croire qu'au moindre allegement de mon mal je ne chommeray point à me mettre en posture de passer outre en ce voyage'..... Amsteldam, 9 de 7b. (Sept.) 1626.

1) Graaf Ernst Casimir van Nassau, die 1 Aug. Oldenzaal had ingenomen, slechtte daar de vestingwerken. In dien zelfden tijd werd ook het huis te Laegh ingenomen en 'met buspolver opgesprongen ende vernielt, synde een roofnest voor die van Vrieslandt' (Aitzema, 4°, II, blz. 122.)
2) Den 8sten Sept. ging Huygens naar Amsterdam en een paar dagen later naar het leger.
3) Willem Boreel (zie blz. 76) was van 1618-1627 advocaat der O. Indische Compagnie.
4) Deze heer - Aitzema noemt hem Moussa Beek - kwam in Febr. 1626 hier en bleef een heel jaar op kosten van de Staten. Men heeft erg veel moeite gehad, hem weer kwijt te raken.
5) Boreel is op 26 Sept. getrouwd met Jacoba Carel (1607-1657).

330. J. Junius[1]. (A.B.)

De brieven voor den gezant van Perzië zijn afgezonden; de paspoorten gaan spoedig met den heer Bruyning[2]. D'Embrick, ce 12me 7bre (Sept.) 1626.

331. N. Schmelzing[3]. (H.A.)

Schrijf toch eens! 'Ick hebe lest in currante gelesen, dat den secretaris von den prinz von Oranien Huigens ilend von Utrecht nach Ambsterdam vertogen in secrete comissy, dat mann nit coste bedenken, wat het sein muste[4]; in anderen folgenden ward geschreben, dat het den secretaris particulier soll angaan, ende waren saken von grote importanzy, die het leif sollen angaan; daer waren vehl discoursen over gefallen, doch ick kostet wehl gedenken; wat darvon is, weeten U E am besten. Ick wönsch U E glük ende segen, dat het U E mag gaan nach haeren willen'[5]. Ik hoop u spoedig wat wild te zenden. Svoll, den 13 Decemb. Ao. 1626, stilo novo.

332. C. Barlaeus[6]. (L.B.)[aant.]

Jam dudum ad te, etiam in castris haerentem, scripturiebam, Hugeni clarissime, verum cum didicissem nihil Musis cum Marte commune esse, et humaniores litteras classicorum strepitus aversari, officium styli in hoc tempus distuli. Gaudeo equidem te e Morboniae regno sospitem et incolumem ad tuos reversum, et vagos castrorum situs stabili magisque salubri loco commutasse. Habes et domi, ubi castra metari possis, sed extra teli jactum, in Polybij aut Vegetij campis. Vallos, propugnacula, aliaque exercitus munimenta formabunt tibi apud Annalium scriptorem Germanicus et Drusus. Illa lustrare et oculis usurpare licebit, etiam post indictum castris silentium et sacra vigiliarum tempora. Minus te in ista arena afficiet Varus cadens, caesae legiones, aquilae raptae, quam turbatae nuper Batavorum phalanges, captus Vismariensis[7], et manu, voce, vulneribus pugnam sustentans Dominus de Potles[8]. Si vinctum Rhenum, si pontes mobiles visere amas, dabunt tibi in Menapijs et Trevirorum finibus sublicios Caesaris Commentarij. At Principis tentoria oberrare muneris tui. Fsto. Habet et illa apud Curtium Pellaeus juvenis. Denique si classium placet conspectus, quantas tibi depinget epitomator Trogi, quantas Patavinus in Lilybaeo portu. Faciem hanc belli, cum voles, domi etiam vides et stupes, ipse securus, quid Tyridatem terreat unice, et quid Dux Ligurum meditetur orae. Ego castra nec amo, nec sequor, nisi forte illa, in quibus imbellis cum matre puer, remotis arbitris, citra illiusinvidiam, sacra sua peragit. Aliorum bellorum narrator esse malo, quam spectator, quam actor, nec in illa fabula Purgopolinices sum aut Davus. Si quid heldomadales chartulae nobis impertiant,

1) Zie blz. 206.
2) Zie blz. 63.
3) Zie blz. 205.
4) Den 23sten Nov. was Huygens van Utrecht naar Amsterdam gereisd en daar twee dagen gebleven (vgl. *Dagb.*, blz. 12).
5) Schmelzing was blijkbaar bekend met Huygens' vrijerij.
6) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 174.
7) Huygens verbeterde: *Stirumius*.
8) Tegen het einde van den veldtocht overviel Graaf Hendrik van den Berg bij het stadje Calcar onze ruiterij onder bevel van Graaf Herman Otto van Styrum, commissaris-generaal, en nam dezen gevangen. In dat gevecht werd baron van Podlitz doodelijk gewond.

quod boni sit commatis, avidus illud arripio, et bene cum patria agi arbitror, cum tantis historicis salutem suam, curam, bellique momenta probaverit. Sed haec per jocum. Snellij nostri mathematici summi eclipsin intellexisti[1]. Eius manibus hoc carmine parentavi[2], in quo constellationes, quas vocant, breviter perstrinxi. Praeterea

Ausonias arces, et moenia clara triumphis
Accipe[3], nec nostrae sordeat artis opus.
Dissimulet domini quamvis haec pagina nomen,
Debebit domino non minus illa suo.

Nomen non adscripsi, quia Italiam ipse non vidi, et ex aliorum solummodo narrationibus sapiendum mihi fuit, quorum, si quis forte fuerit, errorem et culpam praestare nolui. Vale, Hugeni praestantissime, et fratri tuo a me salutem. Me ut redames, non petam, cum candorem odisse non possis. 14 Decemb. 1626.

333. Aan C. Barlaeus[4]. (A.B.)*

Gratias tibi pro munere summas ago, nec pro munusculo minores, quando semel ita statui, nihil nisi magnum a te proficisci, etiam cum te Laconismo includis et amplissimum ingenium tuum paucis versibus. Itaque et Italiae tuae, cuius lustrandae per bibliopegum copia nondum facta est, iam nunc sic subscribo, ac si tua sit; quo solo encomio modestiae illi tuae gravis esse in posterum decrevi, postquam stupore quotidie novo obruere nos non desinis, ac de perculsis mutos aliquando is redditum. Iacchaei multo stupuit facundia luctu[5], si quid benignius pronunciandum est; professoriam linguam Tacitus arguisset; mihi logicum idioma sapere videtur arida oratio, brevis illa certe, sed parum succincta, succulenta vero quam minime ..... Hag. Com., XV° Cal. Januar. (= 18 Dec.) CIↃIↃCXXVI.

334. N. Schmelzing. (H.A.)

'UE brief, so ik lest von UE bekomen[6], is all to wijs vor mik geschreven; ik kann die termen niet verstaan. Ik meene eher, dat so een ratsheer een blau schen soll lopen vor een .....[7], so een secretaris von den Prince von Oranien, de so nettigens komt getreden, all quam he ut een kufreken. Ik meene, dat ik hehl contrary soll hooren, komende in den Hagen, daer ik nach verlange'. Denk dikwijls aan mij en groet uwe familie. Deventer, den 26 Decemb. Ao 1626, stilo veteri[8].

1) Willebrord Snellius, de beroemde mathematicus en professor te Leiden, was den 30sten Oct. op 35-jarigen leeftijd gestorven.
2) Barlaeus schreef twee gedichten op zijn dood (vgl. *Poemata*, I, blz. 420, 423).
3) Nl. de *Nova et accurata Italiae hodiernae descriptio*, door Barlaeus in 1626 te Amsterdam bij Iodocus Hondius zonder zijn naam uitgegeven.
4) De minuut is in K.A.
5) Gilbertus Jacchaeus (1585-1628), een Schot, werd in 1605 buitengewoon hoogleeraar in de wijsbegeerte, later ook in de redeneerkunde, en in 1611 gewoon hoogleeraar in de natuurkunde. Hij werd in 1619 om zijne remonstrantsche gevoelens geschorst, maar later in zijn ambt hersteld. Jacchaeus heeft eene 'oratio funebris' op Snellius uitgesproken.
6) De brief is verloren gegaan.
7) Onleesbaar.
8) Dus 5 Jan. 1627, nieuwe stijl.

335. N. Schmelzing. (H.A.)

Laat toch eens iets van u hooren! ‘Ik wone hier an een doden strom, daer mann von nit weet; heben UE omwilen wat oberige tijt, doet een werk van charitate ende laat mik wat weeten.’ Gij moet mij eens helpen aan een goeden secretaris, die Fransch kent en ‘een goeden stil heft; denjenigen so an mik lest gerecommandirt, sprekt Franz, Ital., Englesch, maer heft keen stil’; hij verteert ook te veel geld en wil weer in den oorlog. Gij kunt mij dus een grooten dienst bewijzen, waarvoor ‘ik soll altoos, so feer ik UE sehe komen, min hoetgen afnemen, mede minen kaal hofd unbedekt staan’. Deventer, den 12 Jan. Ao 1627, stilo novo.

336. N. Schmelzing. (H.A.)

Van uw ‘wijsen brief[1)], inhebende misterien’, heb ik niet alles begrepen, want ik weet alleen af van wapenen en paarden. ‘Maer so vehl verstaa ik, dat het wild bei nagt gefangen, daertoe ik UE von Gott Allmachtig vehl glük ende segen binn wenschende.’ Als ik maar weet, ‘waneher het schapscheren soll angaan,’ zal ik wild zenden, zoo mogelijk een hert. Ik hoop spoedig in den Haag te komen en ‘soll den breudigam dann selbst die handen heben gekust. Ik moet noch lachen, dat ik die bruit sahe sitten in der mitten von een ratsheer ende noch een secretaris in t huis van haer suster nast u dören[2)], ende komt nun darut ende in handen van den derde. Solke getraue broders[3)] findet mann nit vehl, doch ik hebet het ut den monde van onsen Prinz gehort, noit keen metressa so lieb soll gehat heben, waneher den oudeste broder diselbe begert hatte, wolle solke an denselben selbst gebracht heben, nemende een goed leben ende ungebonden gebleben.’ Deventer, den 25 Jan. Ao 1627, stilo novo.

337. Lemarouff[4)]. (B.M.)

Ik ben ziek en arm; kunt gij mij niet bij Z.H. aanbevelen voor de eene of andere weldaad? Ik zend u hierbij een gedicht op uw naam[5)]. Janvier 29, 1627[6)].

338. N. Schmelzing. (H.A.)

..... ‘Ik sege noch, dat keen broder soll leben an malcander so getrau, die den anderen die metressa soll oberlaten, als ik meene UE geschiet sey.’ Hierbij gaan korhoenders en patrijzen voor uwe moeder. Deventer, den 26 Jan. Ao. 1627, stilo veteri[7)].

1) De brief is verloren gegaan.
2) Nl. Ida van Baerle, die in Febr. 1626 getrouwd was met Arend van Dorp (zie blz. 93).
3) Maurits Huygens had in 1622 Susanna van Baerle ten huwelijk gevraagd.
4) De schrijver is onbekend.
5) Een Spaansch vers is aan den brief toegevoegd.
6) Zonder plaats.
7) Dus 4 Febr., nieuwe stijl.

339. A. van Hilten[1]. (H.A.)

C'est à la bonne heure que vous vous estes resoulu de vous mettre en estat de mariage, speciallement avecq une damoiselle principalle à Amstelredam, qui porte un grand volume de bonnes qualitez et de louanges prez de ceulx qui ont l'honneur de la cognoistre, et monstre elle aussi un miroir de sagesse par le choix qu'elle a faict de vous. D'en expliquer mes raisons à vous mesmes, je n'ay garde, pour n'encourir le blasme qu'on doibt aux flatteurs. Or, Monsieur, je vous soubhaitte en ceste heroïque entreprinse et à Madamoiselle vostre maistresse le comble de tous voz desirs salutaires, temporelles et spirituelles, et tout que l'on en peut demander du Dieu vivant.

Pour respondre aulx demandes qu'il vous a pleu me faire, selon mon opinion, je diray quant à la premiere, que Monsieur van Eijck, drossard à Heusden[2], tient encore sa prebende, nonobstant qu'il est marié, et que je me doubte, s'il n'y a maintenant encore quelque aultre honneste possesseur de mesme condition. Respondant de plus au second point de vostre dite demande, je me doubte, si vous pourriez obtenir de Messeig.rs les Estatz trois ou quattre ans de revenu en un coup, quant bien vous mettiez vostre prebende absolument entre leurs mains, parce que maintenant le convent est fort chargé. Au troisieme je diz, que par faveur les resignations se sont aulcunement pratiquez et que pour le revenu de cent florins par an l'on a tiré cinq cens de capital et moins. Car cela se paye à mesme de l'espoir que portent les achepteurs d'obtenir quelque augmentation avecq le temps. Le recepveur de S.t Catharina m'a communiqué assez confidemment les propos qu'il vous en a tenu. Quant à l'honneste courtoisie et presentation, Monsieur, qu'il vous a pleu m'en deferer et faire, je vous en baise bien humblement les mains, soubz offre de mon bien humble service, la ou je pourrois avoir l'honneur de recepvoir voz commandemens. Il est vray que j'avois requiz au S.r Sypenesse[3] de vous en escrire en faveur de Monsieur Schimmelpenninck, conseiller a la court et premier maistre des comptes de la duché de Gueldres[4], comme ayant huict filz en vie et une femme allant grosse, à l'instigation de bons amiz qualifiez en ceste province, mais poinct en intention de vous contraindre à resouldre plus pour des importunitez que selon vostre propre desir premedité, en quoy je ne vous vouldroiz apporter le moindre obstacle. Monsieur, mon advis sera doncq conforme au vostre, et en cas que desiriez continuer la possession, j'espere que Messeig.rs mes maistres ne vous la denieront plus qu'ilz n'ont faict jusques ores, et que me trouverez fidel ministre pour vous en procurer, selon besoing, toute sorte de contentement, pour aultant qu'il me sera aulcunement possible. Mais si vostre inclination pourroit tendre à la resignation, je vous supplie que ledit Sieur Schimmelpenninck puisse faire sa parthie avecq ledit recepveur pour la moitie. A Utrecht, le 1/11 de Febvrier 1627.

1) Zie blz. 35.
2) Zie bl. 48 en 96.
3) Zie blz. 5.
4) Alexander Schimmelpenninck van der Oye († 1666) bekleedde de bovengenoemde ambten en had bij zijne vrouw Anna van Wisch elf kinderen.

340. A. van Hilten[1]. (H.A.)

Ik weet niet, welken raad ik u moet geven, om uwe prebende in het convent van St. Catherina te behouden. Beter is het de ondervinding te raadplegen en u te zeggen, ‘que Monsieur le drossard van Eyck continue sa possession tacitement et comme par connivence, vous asseurant, que si je me puis en oultre appercevoir aulcunement que cela vous pourroit apporter quelque prejudice, je[2] ne mancqueroy point de vous en advertir tout aussitost. A quel evenement l'on pourroit suivre le chemin que proposez par voie de lettres. A Utrecht, le 8/18^{e} de Febvrier 1627.

341. C. Barlaeus[3]. (L.B.)[aant.]

..... ‘Hier is seker jonckman, oudt 23 jaren, wiens vader alhier fransoysche schole hout, mijn singulier vrient, welcke jonckman seer ervaren is in mathematicis, arithmetica, geometria, ende in de konst van fortificatien, soo verre, dat hij de studenten, soo t'mijnen huyse als elders, in de selfvighe studien dagelycx institueert. Doch alsoo hij dese theorie, daer hij meester in is, noyt in het leger in practijcq gestelt en heeft, wenschte hij wel de occasie te mogen hebben, om eens in t leger bij d'een ingenieur, ofte d'ander, gebruyckt te mogen worden, sij voor schrijver off assistent, off in wat maniere het soude mogen wesen, wanneer hij alleen, geduerende t leger te velde is, de cost mocht hebben.’ Kunt gij iets voor hem doen? Het is een zeer geschikte jonge man. Wt Leyden, desen 2 Mart 1627.

342. Aan Dorothea van Dorp[4]. (K.A.)

Vous avez tant eu la teste rompue de mes intentions, qu'il m'a semblé que la communication de cette derniere ne se pouvoit faire en aucune part à moins d'offense. Je veux dire que vous portez comme une cicatrice de l'importunité de mon entretien et que par ainsi vous avez moins de sensibilité aux coups nouveaux[5]. J'enfantay cette conception pierreuse aujourdhuy dans mon lict, pour vous dire que les *Bruygoms* comme moy se donnent assez de loisir à porter ailleurs la pensée qu'au pucelage de la maistresse. C'est bien vous qui me cognoissez des mieux, mais apprenez qu'en ces entrefaittes, où volontiers la pluspart du monde s'oublie, je m'esvertue à ne rien faire qui oblige ma ressouvenance à me faire rougir ci apres. C'est en partie pour vous conserver entier l'honneur qui vous demeure de m'avoir nourri et eslevé sagement. J'attens qu'à tout heure on m'apporte la nouvelle du choix que Messrs de Zelande auront voulu faire de la personne de Monsr vostre frere[6]. N'apprehende rien quoyqu'ilz tardent; son merite luy en a desjà despesché la commission au coeur des gens de bien, et les meschans ne seront jamais capabtes de l'en effacer. Ce frere vault largement les autres, quelque impression que vous ayez du cadet[7]. Cettuyci s'est insinué trop avant en ma cognoissance, desjà devant que ses com-

1) No. 340a. Een brief van 5/15 Mei 1627 (H.A.) bevat eene aanbeveling.
2) Er staat: *que je*.
3) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, IV, blz. 275.
4) De brief is uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Dietsche Warande*, 1892, blz. 457.
5) Was Dorothea boos, omdat Huygens ging trouwen?
6) Philips van Dorp (zie blz. 163) is in 1627 Willem Haultain opgevolgd als luitenantadmiraal van Zeeland.
7) Arend van Dorp; zie blz. 93 en 210.

portements me fussent autres qu'indifferens, pour me faire soubscrire au jugement que vous en faictes par amour ou par charité. S'il a les bonnes parties que vous en imaginez, je veux bien m'en resjouïr aveq vous, mais si aussi je tesmoigne n'ignorer point le surprix de ses imperfections, je demande que vous n'en attribuyiez rien à la passion ou à un fol ressentiment de la folie qu'il a voulu employer contre moy. Car de faict, je tascheray tousjours à me tenir aussi loin de reven[che][1] qu'il a tesmoigné l'estre de la discretion. Outre que mon inclination naturelle me porte à cette resolution, pouvant bien me vanter de par la grace de Dieu, comme il y a en Sa parole, *qu'il m'est éscheu une bonne ame*, la consideration de cette alliance est assez capable de me persuader à la paix et à cette concorde où il faict si beau veoir freres uniz s'entretenir. Mais depuis que dernierement je vous en enseignay la voye si aisée et ouverte, j'ay souvent pl[aint][1] à par moy d'avoir veu comme vous eustes peu agreable d'apprehender mes raisons. Je prie Dieu qu'il ne cesse de vous illuminer de son saint esprit, comme estant à tousjours de bon coeur

den Song.

Amsterdam, 2 Mars 1627.

343. A. van Hilten. (H.A.)

Voyant que le recepveur Bogaert[2] faict tout ce qu'il peut pour se procurer des amis, affin que l'accord - comme il l'explique - qu'il auroit faict avecq vous pour la resignation de vostre prebende pourroit sortir son effect, et que je crains que cela vous pourroit apporter un jour inopinement quelque grand prejudice, je n'ay osé - en suitte de ma promesse, faicte par ma derniere - differer plus longtemps à vous en donner c'est advis, affin que vous puissiez estre sur voz gardes et prevenir, aultant que pourrez, vostre dommage par les moyens qu'en jugerez les plus duisibles. Pour mon advis je ne vous en sçaurois proposer un, qui ne nous pourroit tromper, comme je l'ay declairé au Sr Sypenesse, porteur de ceste. Utrecht, le XXe de Febvrier 1627, st. vet.[3]

344. J. Brosterhuisen. (L.B.)

Vos beaux vers me ravissent; j'y descouvre les influences de vostre bel Astre[4]; c'est vostre mouvement harmonique; j'en suis tout esmeu. Je m'estonne que je n'en resonne desja - ce fait ma pesanteur - mais si le ressort de vos spheres musicales daigne de retoucher tant soit peu ceste rouë, vous la sentirez tantost rouler tant plus rapide, tant plus est lourde ....[5]

Mais à propos, je vous souhaitte tout bon succes en vostre mariage. Je vous renvoye icy vos livres de musique, vostre Marino[6] et un papier de musicque avecq mille remerciments. Mon.^{r} van der Burcht vous renvoye vos vers.

1) Het papier is hier afgesleten.
1) Het papier is hier afgesleten.
2) Het is niet duidelijk, wie hier bedoeld wordt.
3) Dus 2 Maart, nieuwe stijl.
4) Zeker de vele verzen op Sterre, zooals Huygens zijne verloofde noemde, van Sept. 1626 tot Febr. 1627 door hem geschreven (vgl. *Gedichten*, II, blz. 165-168, 170-178).
5) Het briefje heeft plaats, jaartal noch datum.
6) Giovanni Battista Marino (1569-1625), de bekende Italiaansche dichter, wiens geaffecteerde stijl overal werd nagevolgd.

345. C. Barlaeus[1].

Ik wensch u geluk met uw aanstaand huwelijk en zend u een bruiloftsdicht[2].

346. Aan mevrouw Hautain[3]. (K.A.)

De gelukwenschen, die ik van u mocht ontvangen bij de groote levensverandering, die mij te wachten staat, stel ik op zeer hoogen prijs, niet alleen omdat zij van u komen, maar ook omdat zij een bewijs zijn, dat ik de erfgenaam ben van de oude vriendschap, die gij voor mijn braven vader koesterdet. 15 Mars 1627.

347. J. Brosterhuisen[4]. (L.B.)

Gaarne wil ik van uwe beleefde uitnoodiging gebruik maken. Groet uwe aanstaande, haar zuster en haar broeder. De Leide, le 25 de Mars l'an 1627.

348. Justinus van Nassau[5]. (H.A.)

Vostre lettre du 23me m'a este bien rendue devanthier, par laquelle j'ay veu avec combien d'affection vous desires que je me trouve a Amsterdam pour estre tesmoing avec plusieurs aultres de vos bons serviteurs et amis qui vous honorent et estiment, comme je fais, du grand contentement que vous reçeveres en se jour tant honorable et sollennel du festin de vos nopces[6], de l'alliance que vous faictes si a propos avec une si belle et vertueuse damoiselle, avec laquelle je vous souhaitte touttes sortes de contentemens et de benedictions, et de pouvoir joüir tres longues annees des douceurs et felicites qui se peuvent reçevoir en se sainct

1) Het is niet bekend, waar het Hs. zich bevindt. De brief is uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 167.
2) Nl. *In nuptias Constantini Hugenii* (vgl. *Poemata*, I, blz. 385). Barlaeus schreef ook nog twee kleinere verzen (t.a.p., blz. 384 en 392).
De brief heeft den datum 3 Non. (3) Aug. 1626. Dat is bepaald fout. In dien tijd was Huygens nog niet verloofd. Brandt, die de brieven van Barlaeus uitgaf, heeft dikwijls heel vreemd met den tekst en met de dateering omgesprongen.
3) Zeker Louise van der Noot, eene dochter van Karel van der Noot en Anna Manmaker. Zij trouwde in 1614 met Jhr. Philips Zoete van Lake, gezegd Haultain - Huygens schreef bruiloftsverzen (vgl. *Gedichten*, I, blz. 60-68) - die van 1614 tot zijn dood in 1628 bevelhebber van Sluis was. In 1636 is zij hertrouwd met Jhr. Levyn de Calvart. De familie van der Noot was zeer bevriend met Christiaan Huygens.
4) No. 347a. Een briefje van 25 Juli 1628 (L.B.) bevat eene aanbeveling.
5) Uitgegeven in de *Archives de la Maison d'Orange-Nassau*, *2e série*, III, blz. 16.
Justinus van Nassau (1559-1631), een natuurlijke zoon van prins Willem, studeerde te Leiden, maakte vele veldtochten mee, ging in 1598 met Oldenbarnevelt naar Parijs, werd admiraal van Zeeland en daarna gouverneur van Breda, welke stad hij in 1625 tegen Spinola verdedigde. Gedurende zijne laatste levensjaren woonde hij te Leiden.
6) Justinus van Nassau was peet geweest van Constantijn Huygens en was nu op zijne bruiloft genoodigd.

estat de mariage. Et combien que mon aage et les incommodites qui accompaignent ordinairement la vieliesse, desquelles j'ay souvent de tres grands et doulereus reçentimens, me pourroient justement dispenser, ne me permettant dorsenavant de voiager fort loing, si esse toutesfois que pour vous tesmoigner combien j'honore et cheris vos merites et belles qualites, et avec combien d'affection et de zele je desire en touttes occasions vous rendre aggreable service, et soubs cette asseurance aussi que vous me permettres de vivre sans aucune contraincte, ains avec entiere liberté et franchise, je me suis resollu de vous aller trouver et me rendre avec l'aide de Dieu le 5me d'Avril, second jour de Paques, vers le soir en Amsterdam, et prendray mon chemin par eaüe pour estre le plus aisé et commode. Ma femme[1] vous prie de la vouloir tenir pour excusee, et regrette de ne pouvoir se trouver en si bonne compagnie, a cause d'un grand rume dont elle est travaillee, et n'aiant encores eu l'honneur d'avoir este baizer les mains a la Reyne[2] et a Madame la Princesse[3] depuis sa sortie de Breda, elle ne peut aussi aller ailleurs, que premierement elle ne se soit acquitee de se debvoir. Et en attendant se bonheur de vous veoir bientost, je vous prieray de croire ... De Leyden, se 25 de Mars 1627.

349. G.R. Doublet[4]. (K.A.)

Heel gaarne wil ik op uwe bruiloft komen. De la Haye, ce 26^{e} Mars 1627.

350. N. Schmelzing. (H.A.)

‘UE huefen so vehl werks nit to maken, om mik so frei to logiren; het huis von min ouden goden Spa vründ is mik wohl bekant, is all to nett vor mik; wanneher ik die cör mag heben, soll ik lieber logiren in een vehl slechter plaz, doch so nahebei UE als ik kann, om dikmahl frei af ende an te gaan. Ik soll min vründ Toleng[5] ebenwehl dikmalen besoeken. Mijn heere von Nassau[6] heft mik verschriben den mondag hehl froe bei hem te wezen, oft den sondag abend, om tsamen nach Ambsterdam to gaan. Mik is geraden, dat ik mik nit soll verdrinken, noch verdanzen. Ik hope, dat er ik soll frei mogen von sein.’ Sgravenhag, den 3 April Ao 1627, stilo novo.

351. N. Schmelzing[7]. (H.A.)

Hartelijk dank voor al uwe vriendschap en de groeten aan uwe familie. De admiraal van Holland is hier met zijne vrouw aangekomen[8]. De Prinses

1) In 1596 was Justinus gehuwd met Anna van Merode, de weduwe van kolonel Morgan.
2) De Koningin van Boheme.
3) Prinses Amalia van Solms.
4) George Rataller Doublet (1599?-1655) was een zoon van Philips Doublet en Cornelia Rataller. Na in de rechten gestudeerd en laug buiten 's lands gereisd te hebben, vestigde hij zich als advokaat in den Haag, huwde in 1629 Maria van Schoterbos († 1639) en werd in 1640 lid van den Hoogen Raad. Van Dec. 1653 tot Maart 1655 was hij lid der Chambre mipartie te Mechelen.
5) De naam is onduidelijk geschreven.
6) Nl. Justinus van Nassau.
7) No. 351a. Een briefje van 14 Jan. 1628 (H.A.) is zonder eenig belang.
8) Willem van Nassau (zie blz. 166) was in Maart 1627 getrouwd met Anna van der Noot, eene dochter van Karel van der Noot, heer van Hoogwoude en Aartswoude, en Anna Manmaker. Willem van Nassau is in den zomer van 1627 bij het beleg van Grol gesneuveld; zijne weduwe is in 1631 hertrouwd met Philip Jacob van den Boetzelaer, heer van Asperen.

heeft gehoord, dat gij ‘een goed partür gekregen’ hebt, en de vrouw van uw ambtgenoot[1] is boos, volgens juffr. Sevenaer[2], omdat gij haar niet op de bruiloft hebt genoodigd. Sgravenhag, den 13 April Ao 1627, stilo novo.

352. Justinus van Nassau[3]. (H.A.)

Apres avoir bien veu et couru l'Allemaigne, la Suisse et l'Italie, et de pres consideré les rarites que vous aves avec tant de jugement et de soing remarqué en vos memoires, je vous renvoie vostre livre[4] avec beaucoup de grans remercimens de se que par vostre moyen sans peine ni dangier de monter et descendre les hauts et cornus roschers et les effroiables precipis plains de neige, je me suis rendu aucunement capable de pouvoir juger des rarites qui se voient en touttes ces belles et grandes viles de la magnificque republicque de Venise, y aiant prins un tel gout et contentement, que si j'avois vingt ans moins que je n'ey, je[5] ne voudrois pas m'obliger par promesse de n'i point faire un petit voiage, nommement quand j'aurois se bonheur de vous avoir pour conducteur. Il me tarde que Monsieur l'ambassadeur Carleton ne soit arrivé, d'autant que je me persuade qu'i[l] ne voudroit passer la mer que pour tres grandes et importantes affaires, lesquelles je prie Dieu de diriger au plus grand bien, soulagement et seurté de cest estat. Je me recommande tres affectueusement en vos bonnes graces et a celles de Madamoiselle vostre tres chere compaigne, demeurant ..... De Leyden, ce 15e de Mey 1627.

353. Aan M. Oldisworth[6]. (K.A.)

Het doet mij leed, dat men bij u Barlaeus schijnt te vergeten. Hij heeft mij gezegd, dat gij hem beloofd hadt, bij den Koning iets voor hem te doen. Hij verdient waarlijk, dat gij hem helpt. Hag. Com., ... Maij 1627[7].

354. M. Oldisworth. (B.M.)

Uitstellen is eene slechte gewoonte, waaraan ik ook nu weer zou hebben toegegeven, wanneer de heer Carleton niet op het punt had gestaan te vertrekken. Ik geef hem dezen brief mee en wensch u hartelijk geluk met uw huwelijk. Maak mijne verontschuldigingen bij den voortreffelijken priester van Apollo en van de Muzen, Barlaeus, en stel hem het kistje en den gouden keten, die de Koning hem schonk en die hierbij gaan, ter hand. Als gij soms bij u mijn bloedverwant Lewes Morgan ziet, die verloofd is met Anna, de dochter van Charles Morgan[8], groet hem dan van mij. In het gevolg van Carleton

1) Odilia Junius is vóór haar echtgenoot († 1645) overleden, na hem een zoon en twee dochters te hebben geschonken.
2) Juffr. A.A. van Sevenaer was eene hofdame van de Prinses van Oranje.
3) Uitgegeven in de *Archives de la Maison d'Orange-Nassau*, *2e série*, III, blz. 17.
4) Het Reisjournaal van Huygens; zie blz. 44.
5) Er staat: *que je*.
6) Zie blz. 201.
7) De datum is niet ingevuld.
8) Sir Lewes Morgan of Rhiwperra werd de eerste echtgenoot van Anna Morgan; zij was eene dochter van Charles Morgan (1575?-1642) en Elisa, eene dochter van Marnix van St. Aldegonde. In 1646 is Anna Morgan hertrouwd met Walter Strickland of Flamborough; in 1652 ontving zij in Wales, waar zij woonde, Huygens' zoon Lodewijk op bezoek.

bevinden zich Dr. Steward[1] en Dr. W. Browne[2], die ik in uwe vriendschap aanbeveel. Londin., ex aedibus Regis, st. vet. 24 May 1627[3].

355. Aan C. Barlaeus[4]. (A.B.)*

'Vix a me discesseras, Barlaee doctissime, ut, oblata scribendi occasione, manum calamo admovi et parum tui memores Britannos, quâ decere visum est, comi severitate compellavi, ut scilicet quae inter illum Regem et Rempublicam nostram super iure legationis nata contentio esset[5], privato saltem tibi non obstaret, cui cum republica nihil commune esse, nisi quod in persona Regis publice de omni gente meritus es, cuius, ut illi literarum acerrimi vindices ac patroni tam subito non recordarentur, fieri id, meâ opinione, per Musas non posse.' Wij zullen nu zien, wat zij doen. Mijn reisverhaal gaat hierbij; het is in handen geweest van velen, die niet alleen iets meer verlangden te weten van de plaatsen, die ik bezocht heb, maar die ook wilden weten, op welke wijze een zoo volleerd diplomaat als Aerssen zich gedraagt bij allerlei ontmoetingen en plechtigheden. U zullen de door mij bezochte steden meer belangstelling inboezemen. Hag., 4° Junij CIↃIↃCXXVII.

356. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

Hierbij gaat de doos met het geschenk van den Koning en een brief van Oldisworth; Carleton heeft haar bij mij laten bezorgen; gij moogt ook dezen dus wel bedanken. Het doet mij genoegen, dat ik een man als u een dienst heb kunnen bewijzen. Hag., 25° Jun. 1627.

Het reisverhaal en uw gedicht[6] heb ik ontvangen.

357. C. Barlaeus[7]. (L.B.)

Bacchum olim antiquitas laetitiae datorem dixit, ego te; adeo beneficium beneficio, gaudium gaudio cumulas, ut iam de mutando foro cogitem, cum subductis rationibus meis non videam, qua me via tuo aere extricem. Unum dicam, cum Aeschine meipsum offero, pene dixissem, vernam, imo mediastinum, nisi, quae tua est humanitas, manumittendos esse putes poëtas, vel propter mediocre ingenium. Quod si nolis, age, pedes Romanorum more creta alba nota, vel aurem mihi pertunde Hebraeorum ritu, ut me non mei amplius, sed tui juris esse publice constet. Illustrissimum Carletonum intra biduum aut triduum scazonte compellabo, eique adventum in

1) Dr. Richard Steward (1593?-1651) was een Anglikaansch geestelijke, die de gunst genoot van Karel I.
2) Dr. Samuel Brown (1575?-1632) was eveneens Anglikaansch geestelijke.
3) Dus 3 Juni, nieuwe stijl.
4) De minuut is in K.A.
5) De Staten-Generaal hadden geweigerd, Carleton weer in den Raad van State toe te laten.
6) Nl. *Ad ... Hugenium, cum itinerarii sui Italici copiam mihi fecisset* (vgl. *Poemata*, II, blz. 129).
7) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 186.

Batavis gratulabor, unaque pro perlato ad nos regio munere gratias agam. Postea Pembrociae Comes et Oldisworthus luculentiore vel carmine, vel epistola mihi compellandi. Verum, quod regiam istam liberalitatem - quod ad te attinet - silentio premi cupis, *ἀδύνατον* prorsus. Citius ringar, quam ut ingrato silentio tanti regis laudes et ingentia tua erga me merita involvam. Quid enim? Vis me cogitasse, quid optandum fuerit, non quid impetratum sit? Vis me aestimare beneficium, non benefactorem? Sane sciri expedit, aliquod quoque precium esse studijs nostris apud terrarum deos. Tu, qui illorum mihi gratiam tua gratia ac authoritate conciliasti, Principi tuisque diu charus vive. Lugd. Batavor., V Cal. Quintil. (= 27 Juni) CIↃIↃCXXVII.

Ick woone op Rapenburch naest de drij Papegaeijen.

358. C. Barleaus[1]. (L.B.)[aant.]

Deze weinge versregels heb ik snel op het papier geworpen voor den heer Carleton[2]. Als gij ze goed vindt, wil ze hem dan aanbieden. Ik moet nu denken aan den graaf van Pembroke[3] en den heer Oldisworth. Lugd. Batav., prid. Calend. Quinctil. (= 30 Juni) CIↃIↃCXXVII.

359. C. Barlaeus[4]. (L.B.)

Wilt gij zoo vriendelijk zijn, de bijgaande papieren aan Oldisworth in Engeland te zenden? Ik schaam mij er erg over, dat de drukker zijne rekening bij u heeft ingeleverd en dat gij die betaald hebt. Ik had het hem streng verboden en hoop, dat gij zijne onbeschaamdheid mij niet zult toerekenen. Lugd. Batav., prid. Id. Quintil. (= 14 Juli) CIↃIↃCXXVII.

360. Aan prinses Amalia van Oranje. (K.A.)

Tot nu toe heb ik Uwe Ex.[tie] niet geschreven, omdat wij nog zoo dicht bij den Haag waren en op U bekende plaatsen. De Prins is vroolijk en gezond. Zijne plannen ken ik niet; dit is niet de taak van een trouw dienaar. Hier bij Emmerik zijn vele troepen bijeen; slechts een klein gedeelte wordt nog verwacht. Le 15 Juill. 1627.

De beide brieven ten gunste van de min heb ik te Utrecht ter hand gesteld aan den secretaris van Hilten.

361. Aan M. Oldisworth. (K.A.)

Barlaeus is zeer blij met het koninklijk geschenk; het was verdienstelijk van u er moeite voor te doen. Hij zendt u een gedicht, om u te bedanken[5],

1) Uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Oud-Holland*, IV, 1886, blz. 255.
2) *Ad ... Dudlaeum Carleton*, *... postquam regium mihi munus exhibuisset* (vgl. *Poemata*, II, blz. 272).
3) Zie blz. 75.
4) Uitgegeven door Dr. J.A. Worp, t.a.p.
5) Nl. *D.M. Oldiswortho*, *Ill. Penbrociae Comiti a secretis* (vgl. *Poemata*, II, blz. 412). Barlaeus schreef buitendien een *Carmen eucharisticum ad ... Wilhelmum Herbertum*, *Comitem Pembrociae* (vgl. *Poemata*, I, blz. 102).

en doet hetzelfde met Carleton. In tentorio meo ad Grollam, oppidum in comitatu Zutphaniae, Provincia Geldriae, cuius obsidionem aut molimur, aut jam inchoavimus. 8° Cal. Sextil. (= 25 Juli) 1627.

Uwe vrienden in het gezin van Carleton heb ik in den Haag niet ontmoet; ik had het erg druk wegens het vertrek van den Prins.

362. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

Uw gedicht aan Oldisworth heb ik opgezonden en ook gesproken van dat aan Carleton. 'Porro, si rem gratissimam amico praestare vis, rogo, ut Clar.^{mo} Vossio[1] me commendes. Credo me illi ne quidem nomine tenus innotuisse, at vix ipse mihi de facie. Tu, si placet, amicitiam istam connecte, ut cum adeundi facultas oblata fuerit, inveniam erga me bene praeparatum pectus. Statui ego illustrium apud nos virorum familiaritatem eadem sollicitudine ambire, qua olim siderum supra nos vocabula prosecutus sum, studio quanto sublimiori, tanto minus utili aut necessario.' Als het werk van Vossius *De Historicis Latinis*[2] reeds uit is, wees dan zoo vriendelijk bij de Elzevier's een exemplaar voor mij te koopen en het aan mijn broeder in den Haag te zenden. Ik houd veel van het nieuws op wetenschappelijk gebied. En gij geeft spoedig een bundel verzen uit? In castris ad Grollam, Prid. Cal. Sextil. (= 31 Juli) 1627.

Op mijn portret, onlangs te Amsterdam gemaakt, heb ik het volgende versje geschreven[3].

363. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Even vóór mijn vertrek ontving ik uw *Aristarchus*[4], waarvoor ik nu eerst kan bedanken. Ik had het boek al gelezen. Ex castris ad Grollam, Prid. Cal. Sextil. (= 31 Juli) 27.

364. Aan Juffr. Croft[5]. (K.A.)

Ik neem de gelegenheid waar, u zeer nederig gehoorzaamheid te beloven. 5^{e} Aug.^{ti}, devant Groll, 1627.

1) Zie blz. 177.
2) Vossius' werk, *De Historicis Latinis libri tres*, is in 1627 uitgegeven.
3) Nl. *In effigiem meam paullo ante nuptias depictam* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 179). Er zijn ook twee Hollandsche verzen op dat portret (t.a.p., blz. 180, 181).
4) Nl. *Aristarchus sacer*, *sive exercitationes ad Nonni metaphrasin in Johannem*, Leiden, 1627.
5) Waarschijnlijk eene Engelsche - er waren twee Parlementsleden Croft, beiden rijk aan dochters - die verbonden was aan het hof van den Koning en de Koningin van Boheme.

365. Aan P.C. Hooft[1]. (L.B.)*

Hoe waerden reisgenoot ick aen UE. gehadt hebbe gedurende dit legher, in 't herlesen van *Henrik de Groote*[2], die volmaekte copie, die voor haer principael noyt sterven sal, heeft U.E. te besluyten uyt dese regeltjens, die mij de dwangh van waerseggen ter pennen uytgestooten heeft[3]. U.E. hoeft se niet aen te nemen dan oft se van sijn doodvijand quamen, want die meen ick voor 't minste niet min soude konnen geseght hebben. Dat's sooveel de stoff belangt, maer aengaende haer maexsel, ick bidde alleen om genade, ende dat se met die goedertieren ooghen gekeurt moghen werden, die dus veel herts gesteken hebben onder den riem van ..... In 't legher voor Groll, den VII^{en} Aug.^{ti} 1627.

Den Heeren Reael ende Baeck[4] gebiede ick mij, met U.E. verloff, ten vriendelixten dienste.

366. P.C. Hooft[5]. (A.B.)

Als mij mijn doodtvyandt uit zoo vriendelyk eenen mondt sprak, als UE nopende mijnen *Henrik*, ick had billijk te vermoeden, dat het met hem op een' verradersse moeder lag, zijnde de haet gewoon 't verstant recht averechts te blenddoeken, als de liefde doet. Niettemin als ick overleg, dat nocht verdienst, nocht waerdij U Ed. vernuft konnen begoochelt hebben, zoo schynt het, dat ick waggelen wil door sekere swakheit, die mij stijft in een denken, oft 'er wel yet aen moght zijn. Ik heb eens gehoort van sekeren diamant, dien niet gebrak als hardigheit ende hoogheit van geboorte; want mij dunckt, hij wt Noorweeghen was. Om d'oneer van zijn afkoomst ende vaederlandt te bewimpelen, noemde men hem Borientael; doen scheeld hij maer eenen letter van d'alleredelste. Waer de weekheit met eenen geholpen geweest, hij had misschien monster gepasseert. Zoo zoud ick mede, waeren mijne gebreken af te wasschen door het doopsel ende den naem, dien U Ed mij geeft, met ruimer gewisse als de juwelier, die het zijne dacht bewaert te hebben met een' kleene ongelijkheit in 't spellen. Maer wat is 't? Alexander zagh aen de verwe van zijn bloedt wel, datter Homerus niet af en schrijft, daer hij dat van de goden afschildert; ende als 't mij maer eens lust aen Tacitus te snuffelen, zoo verneem ick wel, dat mijne kruiden in 't Oost niet gewassen zijn. 'T naest dat ick mij dan kan vroedt maeken, is dat U Ed. nocht op mij, nocht op 't mijne verlieft is, maer op de eere, die ick haer met alle reden toedraeghe, *magnes amoris amor*, ende dat de toght deser minne bedwelmt de harssenen van U Ed., om haer 't myner eere zoo zeer te doen wtvaeren, dat ick val in onmaght van te bewysen met daetlijkheit van dank, hoezeer, Mijn Heer, zij .....

Ick gebiede mij van heeler heeter harte aen den Heere Witz[6], van wiens zorghvuldigheit wij voor een groot deel de zeghe over Grol verwachten. In haest, uit Amsterd., den XV^{en} Aug. 1627.

1) Eene kopie is in K.A. Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, I, blz. 301.
2) Zie blz. 197, 199.
3) Den 7^{den} Aug. schreef Huygens zijn vers *Op P.C. Hoofts Henrick de Groote* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 181), den 9^{den} nog een tweede lofdicht (t.a.p., blz. 182).
4) Joost Baeck (1597-1681) trouwde in 1623 Magdalena van Erp, eene zuster van Hooft's eerste vrouw. Hij werd een intieme vriend van den Muiderdrost.
5) Uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 123., en Dr. J. van Vloten, t.a.p., I, blz. 302.
6) Zie blz. 199.

367. C. Barlaeus[7]. (L.B.)

Niet door mijne tusschenkomst, maar ten gevolge van uwe groote deugden, is Vossius een vriend van u geworden. Hij zendt u een exemplaar van zijne *Historici Latini*[8]. Wij hopen, dat Grol spoedig zal vallen. Lugd. Batav., XX Sextil. (Aug.) CIↃIↃCXXVII.

7) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 196. Het versje, *In Grollam a Principe F. Henrico obsessam et victam* (vgl. *Poemata*, I, blz. 342), is aan den brief toegevoegd.
8) Zie blz. 219.

368. Aan N.N.[1] (A.B.)

Waarde vriend, waarom draalt gij zoo met uw antwoord? De la Haya, adi 23 d'Agosto 1627.

369. Aan juffr. Croft[2]. (K.A.).

Ik heb beloofd te zullen bewijzen, dat, mogen ook de beide seksen in vele dingen verschillen, beide toch evenzeer door den hartstocht beheerscht worden. Hierbij gaat nu het afschrift van een brief, die dat bewijs levert; de hertog van Bouillon[3] bezit het origineel. Den naam der dame kennen wij niet ..... 24 Aoust 27[4].

370. J. Boreel[5]. (H.A.)

J'ay recogneu vostre fidelle et agreable main en la lettre de Monseigneur le Prince du 23e Aougst, laquelle m'a esté rendue le 30e du dict mois apres diner. Je vous prie me continuer part en vostre amitié et aux occurrences asseurer mon dit Seigneur de mon service, buttant finallement au bien et repos de nostre patrie et heureux gouvernement de Son Exc.^{e}. A telle fin tendent mes ambitions qu'aucuns disent estre particulieres; encor que, si ambitieux estions, avons raison de preference avant plusieurs aultres, qui onques ne se meslerent de la Republique que des l'an 1600, mais depuis ont debouté grand partie de ceux qui sont vraiement patrices, c'est a dire auteurs de la liberté et leurs enfans, qui, des l'an 1572, soubs la conduite des Princes d'Orenge hazarderent leurs biens et vies. Vous estes, Monsieur, de ce reng; il vous importe aussi que tels services ne soient mis en oubli, mais que les advantages de l'estat soient departis avec quelque proportion et non entierement en mains des novices. Je vous baise bien humblement les mains, recommande que ces incloses soient adressees selon les incriptions, et prie Dien, Monsieur, vous avoir en sa sainte garde. 3 7b (Sept.) 1627, Midlebourg.

371. J. Boreel. (H.A.)[aant.]

Een advis aen sijne Ex.^{tie} van tgene hijer den vijant aengaende passeerde', heb ik reeds gezonden. 'Dije advisen loopen seer different. De commanderende van Lillo schreef den 2 deser, dat de vijant 't hooft wederhaelde naer Antwerpen. Tsedert fortificeert hij op Hoogsweer, Schorre en Vate ofte Drenck van de Agger. Sommige oirdeelen, dat de vijant daer nijet blijven sal, want hij nijets tamelijck en fortificeert op Santvliet, dat hem nogtans moet dijenen tot rugge. Wat de viz-admirael[6] oirdeelt, sal UwEd. sijen bij publijcke

1) Het briefje heeft geen adres. Waarschijnlijk is het aan Cesare Calandrini gericht.
2) No. 369a. Een briefje van 25 Sept. 1627 (K.A.) handelt over hetzelfde onderwerp. Zie over juffr. Croft, blz. 219.
3) Zie blz. 109.
4) De plaats ontbreekt.
5) Uitgegeven in de *Archives de la Maison d'Orange-Nassau*, *2e série*, III, blz. 21.
6) Nl. Philips van Dorp; zie blz. 163.

missive aen sijne Ex.cie. Het compt wel, dat noch 4 compaignien tot Berghen afgesonden sijn; wij sullen dije distribueren mette beste voorsorghe tot naerder order van sijne Ex.cie. - De Westindische Compagnie heeft eene rijcke Castiliansche prinse ingebracht, geestimeert op 800 m. guld. De heer admiral Dorp is op de custe.' 6 7b (Sept.) 1627, Middelb(urg).

372. P.C. Hooft[1]. (A.B.)[aant.]

Wel magh Juvenalis voor een van de meeste bitterheden zijner benauwde eeuwe stellen
Augusto recitantes mense poëtas[2],
ende zeggen:

Tenet insanabile multos
Dicendi cacoëthe[s] et in aegro corde senescit[3];

hier heeft U Ed. de ganse weder te schreeuwen aen 't oor, dat op swaenezang bijkans te keurigh is. Evenwel, wel weet ick niet, wien ick het wijten wil, oft U Ed., die mij den mondt opgebroken heeft, oft eenen *morbo chronico*, die bij buien boven komt, oft eener quaele aen mijn been ende den hondsdaeghen, die daer dese rijmkoorts hebben doen toeslaen. Immers dit sonnet[4] heeft aen de werelt willen wesen, ende U Ed. t'huis komen. Niettemin, gemeene smart rust wel, zeit men, waarom ick goedt gedacht heb, den Heere Witz die nevens UE. te doen draeghen. Dat meer is, zijn Ed. heeft er noch een bij voor haere besondere rekeninge[5]. Mij dunkt, ick sie U Ed. mij hierop invallen met roepen, dat sij haer poze, te dien insien, te roer gestaen heeft, als haer mijn laeste aen boord quam. Ick beken 't. Dan U Ed. gelieve te bekennen, dat Hercules keur wist in 't strijden tegens twee teffens, oft tegens den eenen voor ende den anderen nae. Maer dat ick mijn vrundschap betuighen moet met luttel leedt doen, dat overtuight mij mijn armoede van lief doen aen U Ed., 't welk mij liever waer als 't Gode geliefde, die haer, Mijn Heere, in eere ende voorspoedt altijdt bewaere, nae wensch, groete ende eerbiedenis van ... Uit Amsterdam, den 7en Sep. 1627.

373. J. Brosterhuisen[6]. (L.B.)

Voyci de quoy fournir à vos parterres en toute saison, mesmement en hyver pendant les grandes neiges et aspres gelées, car alors les parois, portails, pilliers, pyramides etc., faictes des plantes tousjours vertes, auront leur grace. Les hyvers plus doux vous porteront abondance de fleurs. Je n'ay marqué que les noms des genres; les especes y doivent estre comprises. Il y en a beaucoup d'autres, mais elles tiennent rang de medicines; tout cecy n'est dedié qu'aux bouquets et couronnes[7]. Adieu .... De Leide, le 7 de Septembre l'an 1627.

1) Uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 121, en Dr. J. van Vloten, t.a.p., I, blz. 305.
2) 3, vs. 9.
3) 7, vs. 51.
4) Nl. *Op 't rijmen vanden Heere Constantijn Huygens, in 't leger voor Grol* (vgl. *Gedichten van P.C. Hooft, uitgegeven door* Dr. F.A. Stoett, I, 1899, blz. 276).
5) Nl. *Aen den Heere Jacob Witz* (t.a.p., blz. 277).
6) Het briefje is uitgegeven in *Gedichten*, II, blz. 189, Noot.
7) Den 11den Dec., schreef Huygens op dit geschenk van Brosterhuisen het vers: *Ad J. Brosterhusium*, *cum hortum perennem praescripsisset* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 189).

Mons.r, je vous prie de me renvoyer les messes de Titoulouse.

374. Aan G. Vossius. (K.A.)

‘Ambienti mihi amicitiam tuam satis erat si ignosceres, vir doctissime, qui ab hoc homine propter molestiam vix est quod speres aut expectes. Obtundere me amicis solere et, ubi per occupationes meas licuerit, earum quibus ipsi detinentur rationem vix habere, pridem Heinsius et Barlaeus experti sunt, questi etiam fortassis apud ipsum te, cuius ego nunc prolixam voluntatem tanto pluris aestimo, quod post ictum piscatorem unum atque alterum sapere tertius nolueris potius, quam ut mortalium indignissimo humanitatem tuam desiderari patereris.’ Ik dank u zeer voor het geleerde werk[1)], dat gij mij aanbiedt; het is mij een des te aangenamer geschenk, omdat uit die aanbieding blijkt, dat gij mij, die een bewonderaar van u ben, ook onder uwe vrienden wilt opnemen. In castris ad Grollam, 11° 7b (Sept.) 1627.

375. Aan C. Barlaeus[2)]. (K.B.)*

Non est aliud beneficij genus, Barlaee clarissime, quo me devincias magis, quam si doctorum virorum amicitias lucrifeceris mihi. De Vossio rem fecisti gratissimam. Poteras gratiorem fecisse, si, uti ab muneribus consuetudo ista non inchoaretur, tempestive curasses. Quas illi nunc gratias remitto, ita subdivisas oportuit, ut altera ex parte liberalitati darentur, soli in solidum benevolentiae cessurae rectius. Tute, qui hunc impetum frangi passus es, repara sodes et compensa. Sentiatque Vossius, ubi te rogatu meo ijs verborum officijs intercedentem viderit, quae a me largius expectaverit, potius et fandi vim homini illiterato defuisse, quam aut beneficij conscientiam, aut grati animi impulsum .... In castris ad Grollam, prid. Id. 7b (= 12 Sept.) 1627.

376. M. Oldisworth. (B.M.)

Het vertrek van ridder Abraham Williams is voor mij weer eene aanleiding tot schrijven. Ik ben drie maanden lang met mijn heer, den graaf van Pembroke, afwezig geweest. Bedank Barlaeus voor zijne gedichten en zijn brief. De vorige maand werd den graaf een werk gezonden van Vossius, *De Historicis Latinis*; meld mij eens, of de schrijver eene belooning niet zou versmaden, dan zal de graaf zich niet ondankbaar toonen. En nu kom ik uwe hulp inroepen voor het opschrift op den steen in een ring van den graaf; de afdruk gaat hierbij. Het is een antiek stuk; blijkbaar is er een uil op voorgesteld en wij kunnen hier maar één woord van het randschrift lezen, nl. Pandora. De uil heeft ons allen tot uilen gemaakt. Misschien kan men er in Leiden wijs uit worden,

1) Zie blz. 219.
2) De minuut is in K.A.

maar hier hebben Dr. R. Cotton[1], J. Selden[2], Pat. Yonge[3] en andere oudheidkenners het opgegeven. Londin., ex aula Regis, 15° Octobris 1627.

377. W. Boreel. (H.A.)

Mijn broeder heeft de acte tot verlof nog niet ontvangen; wilt gij eene nieuwe maken? 'Aengaende het luitenant-admiraelschap en weet niet, waer de faveur van sijn Ex.ie inclineert; indien Uw Ed. oirdeelt, dat tot generael Reael eenige genegenheid is, *quaeso juva*.' 26 Octobr. 1627, Amsterdam.

378. Aan P.C. Hooft[4].

U E. handele genadigh met een willighen schuldenaer. In den drangh van allerley hoofsche ende huysselicke tijdspillingen, die my selden bedaren laten ende noyt recht tot my selven komen, *hanc etiam vix*, *Tityre*, *duco*[5]. Plicht noch genegentheit hebbe ick hier voldaen. U E. versekere sich dan maer van de laeste, ende ontfange daervan in 't goede den toewensch van allen hooghen heil ende eeuwelick welwesen. Dat's de meeninge alleen van dit rauwe gedicht[6]. Kan U E. sooveel gouds uyt mijn assche louteren, ick sal der te geruster op hopen de eere ende naem te mogen behouden van..... Haestigh, in den Haeghe, den 24en Nov. 1627.

Mijn lieve wedergade besegelt dese verklaringe aen U E. ende merghen de sijne met haere volkomene toestemminge ende aenbiedinge van onsen gemeenen dienst ende vrundschap.

379. P.C. Hooft[7]. (A.B.)

Alle drie de levens, daer U Ed. welkoom bruiloftdicht vermaen af maekt[8], waeren te luttel om te vergelden zoo groot een' eere ende geneghenheit van U Ed. ende haere santinne t'mijwaerts. Nu is noch het eerste van drien door, voor het derde gebeden, ende het tweede mij gegeven door U Ed. veersen. Aen dit alleen zoud ick yets schijnen te hebben, om mede te betalen, waer 't eere genoegh schenkaedjen tot voldoeninge van schult aen te rekenen dengeenen, van wien men z' ontvangen heeft. Niettemin bij mangel van andere munt, moet ick mij met

1) Sir Robert Bruce Cotton (1571-1631) was een bekend oudheidkundige en verzamelaar van boeken en handschriften.
2) Zie blz. 202.
3) Patrick Young (1584-1652) was geleerde en bibliograaf. Hij is verbonden geweest aan het hof van Jacobus I.
4) Het is onbekend, waar het Hs. zich bevindt. De brief is uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, II, blz. 457.
5) Verg., *Ecl.*, I, vs. 13.
6) Nl. *In secundas nuptias P.C. Hoofdij et Leonorae Hellemans* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 188). In Juni 1624 had Hooft zijne vrouw, Christina van Erp, verloren. Den 30sten Nov. 1627 hertrouwde hij met Leonora Hellemans, geb. te Hamburg, weduwe van Baptista Bartelotti.
7) Uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 127, en Dr. J. van Vloten, t.a.p., I, blz. 321.
8) Dit is eene toespeling op de twee laatste versregels van Huygens' gedicht:
Sic Hoofdi, sic facta parens Leonora, secundam
Vive, nec inveniat tertia vita locum.

deze behelpen, biddende U Ed. welbehaeghen zij, zich van dit mijn leven te dienen als van haer eighen goedt, ende dat God almaghtigh zooveel genoeghens, als deselve ons is toewenschende, verleene Uwer Ed. ende zijne welwaerde wedergae, aen dewelke, nevens mij, eerbiedelijk de handen kust de vriendelijkste vriendinne, Mijn Heer, van ..... Amsterd., 9 Dec. 1627.

380. Aan juffr. Bilderbeeck[1]. (K.A.)

De meubelen, die wij door uwe bemiddeling uit Frankrijk hebben gekregen, zijn duurder dan alle andere, die onze vrienden uit Parijs laten komen. Dat is nu zoo erg niet, maar wel erg is het, dat gij er zooveel moeite en daarna zooveel verdriet door hebt gehad. Mijne vrouw en ik blijven u dankbaar. 9^{e} de 10bre (Dec.) 1627.

381. Aan C. Barlaeus[2]. (K.A.)

Gij moet het mij niet ten kwade duiden, dat ik niet eerder heb geschreven. ‘Pyxidem quam vides ab Oldiswortho accepi. In ea signum est annuli antiqui, quem gestare ait dominum suum et in delitijs habere. In omni autem Britannia tam literatos oculos non reperiri, qui has literas legant, ne Seldeni quidem, viri, ex assertione Heinsij mei, in cognitione rei antiquariae stupendi et admirabilis. Itaque Athenas Batavas consultum mitto; si forte minus noctuae magistri nostri ad hanc noctuam, sub qua *τό* ΠΑΝΔΩΡΑ nemo non legimus, reliquorum gloriam nemini invideremus. Tu pro captu et professione singulorum dispice, qua tripode dignum hoc aenigma sit. Erpenij[3] *τὰ τοιαῦτα* triste desiderium refricant. Si quis tamen illi vel ex triente superstes haeres est, spero equidem fore, ut Academiae apud exteros sua constet existimatio. 17° 10b (Dec.) 27, Hagae.

382. P. Gruterus[4]. (L.B.)

Ik had gehoopt u na de verovering van Grol hier te zien. Als gij mij wilt schrijven, zal mij dat zeer aangenaam zijn. ‘Bajulum vero tibi hunc praesto, qui nostris vecturam praebet, et alloquium tuum hyberna profectione aucupatur. Iuvenis est, moribus edecumatis polyticam exprimens, artificio praecellens, seu tu cytharam - vulgariter loquor - seu violam ad experimentum vocabis. Indiae occidentalis fata taediosa transfretatione enavigavit, manu ferrum quoque tractare gnarus, ne tu eum solo nervorum tactu enervem credas. Dignus mehercles est, qui tuo praesidio tantum evaleat, ut Principis suffragio ad melioris sortis rationes dedicatur. Si tamen conditiuncularum imparata spes erit, in futuram pollucibilitatem eum servare digneris. Dummodo in legatorum consessu aliqua famae scintilla inclarescat. Si et potior

1) Waarschijnlijk was zij een familielid van den agent der Staten in Keulen; zie blz. 101.
2) Zie N°. 376.
3) Thomas Erpenius (geb. 1584) studeerde te Leiden, deed vele wetenschappelijke reizen en werd daar in 1612 benoemd tot professor in de Oostersche talen. De groote geleerde heeft vele wetenschappelijke werken geschreven en is 13 Nov. 1624 aan de pest gestorven.
4) Zie blz. 192.

promovendi callis tibi illucescet, eum iudicio tuo partum habeat. Polyhymnia tibi hoc nomine titulos augebit, si psallendi dexteritate nobilis, artis gloriam in peregrino disseminare voles. Me quoque prono pectore meritis tuis attendentem habebis' .... Amsterd., XV Cal. Jan. CIↃ.IↃ.CXXVIII[1] (= 18 Dec. 1627).

383. A. van Hilten[2]. (H.A.)

Sur la responce que me faictes sur ma precedente touchant vostre prebende à St Catharina, je ne sçaurois vous reprendre en l'opinion et resolution qu'en avez prins. Je ne fauldray en temps et lieu convenable de seconder voz bonnes intentions tant que je pourray, et mon debvoir de nostre ancienne amitié m'y oblige, de tres bonne affection. A mon opinion ceste action ne sera ventilee au *Beschryvinge*, qui est assignee pour le 15/25e de Janvier 1628, sans dispute pour le ressentiment qu'en monstrent desja avoir quelques interesses de ceans. A Utrecht, le 19/29e de Decemb. 1627, st. vet.

384. J. van der Burgh. (L.B.)

Ex quo nuper a te discessi, vir amplissime, totus in eo fui, utrum vitae genus quod inieram desererem, vel in eo perseverarem; illud mihi vacillantis, hoc degeneris animi specimen videbatur, in neutro autem utile cum honesto coniungi. Commovi adhuc quorundam sacra, [quae] adducerent iniquum hunc Iovem, ut daret nos epulis accumbere divûm[3]. Verum quando aegre me huius voti compotem fore animadverto, diutius in eo pertendere non decrevi. Certum est itaque, spartam illam, quam sine depreciatione nostrae existimationis ulterius sustinere non licet, relinquam. At hoc ut fiat quam minimo meo incommodo, mea cautio est. Vixi cum domino meo domi et in castris[4], et prout fortuna ferebat, sudavi et alsi. Etiamnum ut ipsi bene serviam, id vero curo sedulo. Verum, quod nunc vehementer doleo, hisce ubi primum partibus admotus sum, ea fui generositate, ut de mercede operae meae nihil definite pactus sum. Emolumenta etiam, de quibus nescio quid speciosi mendax quaedam avis mihi occinebat, iure usque adhuc inter entia rationis a Barlaeo nostro censeri poterant[5]. Ut ingrato domino hucusque assecla fuerim, nec ratio, nec mea fortuna patiuntur. Prorsus etiam ipsius liberalitati non fido. Itaque hac ratione inter nos actum. Saepius me rogari curavit, ut de certa mercede conveniremus. Hoc dum serio ab eo urgeretur, tandem expressi simul etiam me abiturire et rogare, ut alium quempiam sibi prospiceret, qui mihi ex hac provincia discedenti succedere possit. Non hoc per arrogantiam factum crederet, sed ita visum ijs, a quorum nutu tota vitae meae ratio penderet. Transij itaque Rubiconem, brevi ex hac iniusta servitute manumittendus. Illud iam vereor, ne altera illa navis obhaereat, te non impellente - scis quid hac allegoria designemus. Per genium

1) Er staat CI.ↃIↃ.XVIII.
2) N°. 383a. Een brief van 19/29 Juni 1628 (H.A.) bevat eene aanbeveling.
3) Naar Verg., *Aen*, I, vs. 79.
4) Van der Burgh was in 1626 secretaris geworden van Johan Wolfert van Brederode.
5) De rede, waarmede Barlaeus den 2^{den} Febr. 1618 het hoogleeraarsambt in de logica te Leiden aanvaardde, had tot titel: *De ente rationis*.

itaque humanitatis, ad quem tu factus es, te rogo, ut in negotium illud, de quo nuper inter nos sermo erat, sedulius aliquanto apud heroem istum, tibi fere cognominem[1], incumbas. Utor iure necessitudinis, quam mihi tecum esse pateris; totam hanc rem tui arbitrij facio. Quae si confiat, periculo existimationis meae recipere ausim, nunquam fore, ut te commendationis, me recepti muneris taedere possit. Sin id parum nostris rationibus conducere autumas, aeque ratum erit. Utut cadat, non curat Hippoclides, modo eius criminis conscij nobis non sumus, nec fortunam nostram neglexisse. Statuimus durare et nosmet rebus servare secundis. Poteram me mea virtute involvere et dabo operam, ut ab affectuum meorum moderatione impetrem, quod aulae vanitas mihi negavit ..... Ultrajecti, pridie Cal. Jan. (= 31 Dec.) CIↃIↃCXXVII.

385. C. Barlaeus[2]. (L.B.)

Ik kan niet wijs worden uit de letterteekens van den afdruk[3] en Heinsius, Vossius, Scriverius[4], Coddaeus[5], Raphelengius[6] en Buchelius[7] evenmin. Het alphabet van alle talen, zooals het voorkomt in het werk *Bibliotheca Vaticana*[8], heb ik nagezien; een paar teekens komen voor onder de Aegyptische hieroglyphen, een paar andere in het alphabet der Marcomanni, maar de overige zijn onvindbaar. Het woord Pandora en de afbeelding van den uil doen aan Griekschen oorsprong denken; ook kunnen eenige teekens oude Grieksche letters zijn. E musaeo nostro, Lugd. Batavor. VII Calend. Febr. (= 26 Jan.) CIↃIↃCXXVIII.

386. Aan gravin Sophia Hedwig van Nassau[9]. (K.A.), Fr.

Den heer Van der Burgh, die dezen brief meebrengt, beveel ik zeer aan in de gunst van Uwe Excellentie en in die van Graaf Ernst[10]. Zijn arbeid zal zoo goed zijn, dat gij de vermetelheid van zijne vrienden, om hem aan te bevelen, zult verontschuldigen. Hij heeft niet alleen alle hoedanigheden, geschikt voor zijn ambt, maar is ook knap in vele vakken van wetenschap[11].

1) Van der Burgh wllde dus gaarne secretarls worden van Rutger Huyghens (zie blz. 150).
2) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 214. Er komen vele vreemde letterteekens voor in den brief.
3) Zie blz. 223.
4) Petrus Scriverius (1576-1660), de bekende geleerde.
5) Wilhelmus Coddaeus (geb. 1575) werd in 1602 professor in het Hebreeuwsch te Leiden, maar in 1619 geschorst en in 1621 afgezet, wegens zijne Remonstranische gevoelens.
6) Franciscus Raphelengius († 1643), die te Leiden woonde.
7) Arend van Buchell (1565-1641), geleerde te Utrecht, heeft veel gereisd en vele belangrijke wetenschappelijke werken in handschrift nagelaten. (Vgl. zijn Diarium Werken Hist. Gen. 1907).
8) Misschien is bedoeld het werk van Onuphrius Panvinius, *De bibliotheca Vaticana*, Tarragona, 1587.
9) Zie blz. 39.
   De brief heeft als adres: A la Comtesse de Nassau.
10) Ernst Casimir (zie blz. 39) heeft Van der Burgh als secretaris in dienst genomen.
11) Plaats, datum en jaar ontbreken; bovenaan schreef Huygens: fortassis 1626; de brief moet echter in het voorjaar van 1628 zijn geschreven.

387. C. Barlaeus[1]. (L.B.)

Wees gelukgewenscht met de geboorte van uw zoon[2]. Lugd, Bat., E musaeo nostro, XVI Calend. April. (= 17 Maart) CIↃIↃCXXVIII.

388. C. Barlaeus[3]. (L.B.)

Qui sparsim antehac versiculis meis te affatus fui, Nobilissime Hugeni, iam poematum meorum mitto *συνδρομƮν*[4], ut, si forte istis salivam tibi movi, jam hac ipsa famem expleam. Ita loquor, quia famem istam *βονλιμίαν*, aut caninam appetentiam, aut picam (?) - medicorum haec pulpam sapiunt - interpretor, qua uti laborantes monstrosa appetunt, ita et tu hos male natos versus. *En*, *quo discordia civem Perduxerit miserum*[5]. Qui theologiam antehac et philosophiam professus fui, iam poëtaster factus sum, et dum alijs luculentae fervent messes, veluti inter arbusta cicada, in spem esuritionis cantillo[6]. Incidi miser in illa tempora, in quibus rerum potitur Aristophanicus iste Plutus, et ex eorum nutu omnia geruntur, quos, utpote sacros, debita periphrasi circumscribere non audeo. Sed desinam istud ulcus refricare, ad cuius memoriam exhorresco. Apud te confidentius hanc querimoniam depono, quem aequum rerum aestimatorem esse novi, quique humanitatis ac benevolentiae tuae aurâ desertum hominem subinde refocillasti, nec occasiones negligis ijs me commendandi, quorum favore, ubi res ferent, erigi possum. Sed redeo ad poemata mea, quae nec petere ausim ut legas, ne Suffenus mihi videar, nec ut non legas, ne de judicij tui caudore et aequitate dubitare credar. Eo seculo vivitur, in quo mediocribus esse poetis non licet. Nihil iam sapit, nisi quod singulari iudicio, eruditione ac cura excoctum sit. Quae publici saporis sunt, nauseam movent. Omnia quasi sesamo et papavere sparsa sint oportet, qualia haec mea esse libens diffiteor. Sed facile veniam apud te merebor, si expendas eo me tempore pieraque scripsisse, quo minime defecatus fuit animus, et domesticis sordidisque euris impedita Calliope stetit non semel et obmutuit, Vale, vir amplissime, et *παρρησιαστικῶς* scribenti ignosce. Raptissime, e musaeo nostro. Lugd. Bat., propridie Cal. April. (= 30 Maart) CIↃIↃCXXVIII.

389. Aan C. Barlaeus[7]. (L.B.)*

Sic sane oportuit, mi Barlaee, ad alios cum scriberes, ad me uti sileres, et quem tardissimum responsorem expertus esses, solo denique nutu compellares. Id heri mihi accidit, cum Poematum tuorum exemplar silentio transmisisti; quod ut novum fuerit a scriptore tam sedulo, miratus ab amico tam neglecto non fui, quin re vera illud potius, quod tantae socordiae reum de censu amicorum non expunxeris. Ipse quidem fateor, nil meruisse minus, sed iure summo, cuius cum summa iniuria quam breve confinium sit, nunc maxime ut recorderis, rogo. Scilicet

1) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 221. Het is een vier folio-bladzijden lange, zeer rhetorische en zeer geleerde brief. - De brief is eerst later verzonden; zie N°. 389 en 390.
2) Den 10^{den} Maart was Huygens' oudste zoon, Constantijn, geboren.
3) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, IV, blz, 276.
4) Barlaeus had een bundel zijner gedichten te Leiden bij G. Basson uitgegeven; de opdracht aan Cornelis van der Myle is van 15 Maart 1628.
5) Naar Verg., *Ecl.* I, vs. 71.
6) Barlaeus, die in 1619 als professor en onderregent van het Staten-College was afgezet, had heel wat moeite, om voor zijn groot gezin den kost te verdienen.
7) De minuut is in K.A. Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, IV, blz. 387.

hominibus meae sortis, τοῖς, inquam, ἀπὶ μισθῷ, aliquid condonet oportet, qui perpetuo succensere non velit. Ita enim alterius sumus, ut, cum nostris esse vacat - vacat autem rarissime - desueta sibi natura libertatem animi vel non agnoscat plane, vel sibi carptim ut applicet, adduci non potest. Vide quo redactae sint res nostrae, quas bonorum omnium exemplo subcesivas olim horulas occupationibus detrahere soluimus, nunc qua ratione vel succidendae sint, dedidicisse videmur, et quod pridem in quaestu otium fuit, eo nunc impenditur ut, ratione subducta, diem unum otiati, diem unum totum egerimus nihil. Quamquam, nisi Hagâ elabimur, tam prolixe feriari omnino non datur. Sed feriari me argues, qui haec tam otiose persequar. Non ferior tamen, mi Barlaee, sed semel tandem stiorum tibi et negotiorum meorum ratio ut constaret; omnis aequitas postulavit. Quo facto, quin ignaviae etiam meae tribuas nonnihil, nullus intercedo; nam, ut nuper scribere ad te memini, qui silendi aut loquendi inter nos libertatem sustulerit, ad me quod attinet, sciat, vim se facere ijs amicitiae privilegijs, quae sine cuiuspiam offensione hactenus cum amicis usurpo. Scribo itaque non ubi vacat repente, sed ubi maxime collibuerit, et ut libentissime ea lego, quae sponte sua nec ullo foris impulsu ad me amici scribunt, rogo te ante omnes, ut libenter a me non legas, nisi quae elapsa potius mihi, quam expressa senseris. De illo genere literarum hae sunt, quas quâdam hodie cum voluptate scribo ad florentissimum te scriptorem, qui adeo me recenti Carminum tuorum lectione succendisti, ut mirum sit imperasse me prosam orationem stilo tam furenti.

De hac editione tua dum nunc est, scito in ea me, post menda typographi, adscribere etiam autoris erratum unum. Id reperies libro heroicorum, pagg. 34 et 35, quae tantâ sui parte vitiosae sunt, ut, mea non sententiâ solum, sed et authoritate, insigni Θ compungendae sunt. *Dele*, inquam, *totum* inde a linea X^{a} unius ad ulterius XVam[1]. Nam quis te deorum eo imprudentiae adegit, ut politissimae telae tam infamem maculam adspersam velles? At fuit sane, cur velle posses, Barlaee, fateor; illustrandae nimirum luci tuae a meis tenebris. Id si ita est, ignosco iterum, ac deleo ceusuram. Utere me et fruere quacumque ratione expedire credis. Ego ille tantam amicitiae libertatem professus, iniurius sim, si quidquam prior derogavero. A castigatione denique libri ad laudes transirem, nisi tantas mereretur, ut par efferendis non sim, vel tantillas offerre possem, ut par ferendis tua fiat modestia. Facio itaque hic finem et, si verbum addendum est, publico tibi nomine gratias ago, quod nobilem thesaurum indignissimo saeculorum tamen non invideris. Ad genethliacas literas tuas[2], quarum eruditissimam elegantiam passim cum eruditionis et elegantiarum, quotquot sint, cultoribus communico, nihil tandem regero, nisi quod insignem in ijs erga me meosque affectum praeter caetera avide exosculor, ac tantae humanitati valde me obstrictum sentio. Pluribus nunc non vaco, ne quidem per te ipsum, qui iucundissimâ lectione novâ totum Hugenium occupasti. Vale, vir doctissime, et immerentem licet amicum, certe nec ingratum, nec immemorem, amare perge. Hag. Com., postrid. Cal. (2) Apr. CIↃIↃCXXVIII.

390. C. Barlaeus[3]. (L.B.)

Ingeniose admodum, nec sine sale praefaris, mi Hugeni, et insignem istam meam *ἀγροικίαν* notas, qui libellum meum sic satis superciliose absque litteris ad te miserim.

1) Nl. het lofdicht van Huygens *In Manes Auriacos Casparis Barlaei* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 125).
2) N°. 387.
3) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 229.

Non istud schema rhetorum: *Sic sane oportuit*, *mi Barlaee*, etc.[4)], quasi dicas: minime ita oportuit. Parum aberat, quin cum Augusto Caesare reponeres: nesciebam, me tibi tam familiarem esse. Subrisi vero, cum non minori dexteritate facti mei culpam in te transfers, ac si tardiusculam tuam responsionem, aut intermissam aliquando, hoc vindictae genere ulcisci, hoc supplicij genere mulctare voluerim. Quam vere comicus ait: *In amore haec omnia insunt*, *vitia*, *irae*, *metus*,

4) Zie den aanhef van den vorigen brief.

suspicio[1]. Nimis meticulosus es, qui me tantilla re offendi putas, aut minus tibi sum rorum humanarum intelligens, qui nesciam aut publicis te negociis districtissimum essc, aut amicorum officia ad stateram argentariam non esse expendenda. Age ergo, laxabo amicitiae iura. Per me licet, non rescribas posthac, nisi postquam ter te meis litteris in posterum interpellavero. Expectasne benigniorem legum interpretem? Non sum is, vir amplissime, apud quem tam sollicite et operose culpam silentij diluere necesse habeas. Non tenentur Principes legibus, nec tu mecum comparatus. Inter dignitate impares amicos hanc vult esse *ἰσότη;τα* Aristoteles meus, ut maior beneficijs, minor obsequio, observantia et cultu maiorem sibi devinciat. Illud fecisti tu non semel. Posterius ut a me fiat, quavis occasione annitor. En epistolam, quam cum libello mittere decreveram[2]. Eam dum operculo una cum libro inclusisse me puto, iuxta pulpitum meum derelictum postero die offendi. Quare

> Hi motus animorum, atque haec certamina tanta
> Pulveris exigui iactu compressa quiescunt.

Heros, heros, tune epigramma istud tuum, in *Manes* meos *Auriacos* scriptum, mendum vocas et tenebras iuxta lucem positas? Ad philosophum iterum appello, qui in Ethicis et illam *εἰρωείας* speciem damnat, qua quis virtutes suas, resque laudatissimas depreciat. Si tu maculam istud indigetas chartis meis adspersam, ego lemniscum vocabo additum coronae pactili. Si tu imprudentiae me insimulas, ego prudentiam interpretabor, ex tanti viri commendatione gloriolam aucupari posse. Scis, qualibus mercibus suspendenda sit hedera. Tolle e libello meo augustos titulos Regis ac principum, tolle celebria nomina Hugenij, Realij, Hooftij, aliorumque, perierint impensae typographo. Si secus iudicas, *ἀμβλυωπὴς* es, nec illapsum tibi in oculos phiegma, sed in mentem, Eam tamen in amere mei constantem serva, Tibi illam incolumem in corpore incolumi diu praestet vitae necisque supremus arbiter. Lugd. Bat. E musaeo nostro, tertio Nonar. (3) Aprilis CIↃIↃCXXVIII.

391. Aan juffr. Bilderbeeck[3]. (K.A.)

Ik heb waarlijk niet gezegd, dat ik het ameublement leelijk vond, maar iedereen verzekert mij, dat het erg duur is. En daar ik van die dingen geen verstand heb, breng ik dat oordeel van de menschen aan u over, maar bedoel daarmede volstrekt niet u iets onaangenaams te zeggen. Het spijt mij, dat u mij er van verdenkt, die bedoeling te hebben gehad. Haye, 21 April 1628.

392. Aan mevr. de Villebon[4]. (K.A.) Fr.

Juffr. Bilderbeeck is boos en laat mij dingen zeggen, waaraan ik nooit gedacht heb. Wilt gij dezen brief van mij eens inzien en hem dan aan haar opzenden? 21e Apr. 1628.

393. Aan M. Oldisworth. (K.A.)

1) Naar Terentius, *Eun.*, vs. 14.
2) N°. 388.
3) Zie N°. 380.
4) Josina van Dorp († 1646), dochter van Arend van Dorp (1538-1600) en Antoinetta Grellet, huwde in 1604 Charles du Becq, baanderheer van Bourry, heer van Villebon († vóór 1624). Hij was ritmeester in dienst der Staten.

Wij zijn hier druk bezig geweest met het opschrift op den ring[5)], want wij hadden u, Engelschen, gaarne eene vlieg willen afvangen. Ik dacht echter

5) Zie N°. 376, 381 en 385.

wel, dat wij een vraagstuk niet zouden kunnen oplossen, dat Selden heeft moeten opgeven. Hoezeer wij ons best gedaan hebben, blijkt uit den brief van Barlaeus, die hierbij gaat[1]. Gij vraagt ook mijn oordeel over deze quaestie; ik houd mij weinig bezig met zulke dingen. Wel lees ik Grieksch, maar al die bijzonderheden van de dialecten, enz. boezemen mij geen belangstelling in. - De geleerden, die gij mij hebt aanbevolen, zijn mij niet komen opzoeken. Enkele weken geleden heb ik een zoon gekregen. Groet Finet[2] hartelijk van mij. Hagae, Calend. (1) Maij 1628.

Mijne beleefde groeten aan den hertog van Pembroke, dien ik zeer vereer.

394. A. Crocq[3]. (L.B.)

Alsoo de tydinge hier gecomen was, datter groot vergaderinge was over het waterken de Scheen tusschen Antwerpen ende Lier, [ende] tot dien eijnde de heere Commandeur aen mij begeert [heeft] om vuyt te ryden met 60 peerden, ten eynde hij mochte weten alle gelegentheyt, soo hebbe ick gisteren morgen te Bocholt ingevallen tusschen 6 ende 7 uren, daer vier compagnieën peerden lagen ende 150 man te voet, die al verdeelt waren by de ruyterye; hebbe gecregen van de compagnie van Don Anthonio Velando 15 peerden; de ruyters hebben sich wel geholden; sy quamen alle te peert ende volchden ons tot Brecht, maer verloren in 't retir[er]en maer een peert. Den vyant leijt tot Bochout, Mortzelt, Eygem, Wylryck ende te Coutwyck; syn maer 28 compagnieen peerden met die van Herenthals, ende een regiment te voet; den vyant hout quade wacht; de brugge te Winegem leyt ende te Vlegem can men [door] het Scheen ryden. Ick wenste, dat syn Hoocheyt die luyden eens woude verveert maecken; men sou se slaen soo men wil, waer hier luyden bij de werck; de boeren syn vyanden van haer, omdat se soo worden bedorven. De vyant, haer meste volck is in Vlaenderen, ende daer is een groote vreese binnen Antwerpen; Marques Fonderatie (?) heeft het commandement. Ick hadde UEd, voor desen gebeden, om aen syn Hoocheyt voor mij te bidden, dat ick hier mochte wat liberteyt hebben om te ryden, terwyle den vyant in t velt is; recommandere mij noch dienstelick; ondertusschen Gode bevolen ende verblyve soo lange ick leve .... Breda, den 9^{en} Junius (?) 1628[4].

395. P.C. Hooft[5]. (A.B.)

Tegens den ondank, dien ons gering onthaelen bij U Ed. met reden moet behaelt

1) Nl. N°. 385.
2) Sir John Finet (1571-1641) was sedert 1625 opperceremoniemeester aan het Engelsche hof. Hij is ook als schrijver opgetreden.
3) Anthonie Crocq, een onvervaard cavalerie-officier, heeft reeds als luitenant allerlei gewaagde ondernemingen gedaan. Den 5^{den} Maart 1638 werd hij tot ritmeester benoemd (Resol. van den Raad van State), in 1647 was hij sergeant-majoor (Prent der begrafenis van Frederik Hendrik door Pieter Post) en kort daarna kwartiermeester-generaal van de cavalerie (mededeeling van Luitenant-Kolonel W.R.H. Wakker.)
4) Het jaartal staat onder de onderteekening; de maand is niet recht duidelijk.
5) Uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 131, en door van Vloten, t.a.p., I, blz. 327.

hebben[1], stel ick, om my wat tevrede te stellen, den dank, dien 't U Ed. vrienden aldaer te kleener konste zal zijn te begaen, omdat hun banket zal geblanket wezen door den naesmaek van ons daeghelijks broodt. Zagh ick mij maer zoo wel te troosten, belangende de ooren Uwer Ed., die ick weet, dat zich wijder als de mondt in lekkernij verloopen! Mijn zorghen is, dat se met het erkaeuwen mijner kost zonder kaeuw tot in den Haeghe toe zullen gequelt blijven, 't en zij zij niet te kiesch zijn, om mijne gasten te wezen op het Deensch gerecht, op zijn Hollandsch gekookt, dat U Ed. in desen geschotelt vindt[2] Mondt het hun, 't zal goedt zijn om de maegherheit van mijn torentafelken te boeten, zoo niet, ten minsten de lafheit onzer oorspijse afspoelen. Maer als zy haere bekoomste daervan hebben, beding ick 't overschot terugge van U Ed. ende van 't geluk, zoo ick kan, dat deselve, Mijn Heere, met haere welwaerde gemalinne altijds in eere ende voorspoedt bewaert, in haere jonste bewaere .... Wt het Toorentjen, den laesten van Zomermaent 1628.

396. Aan P.C. hooft[3].

Uyt Amsterdam rijdende[4], vernam ick U E. komste in die stadt, maer meesters hadde ick doenmael sooveel als metgesellen, dry waghens voll, die ick, in 't beginsel van de reise, met eere niet en sagh te stuyten op de volle straet, tot voldoening van mijn genegentheit alleen. Dese penn sal der voor boeten ende U E. rekenschap geven van de Deensche gedichten, zoo die noch niet thuis gekeert zijn. De H.e Baeck[5] hebb ick se in handen gelaten, vertrouwende aen 't mededeelen van sulcke geheimenissen van vrund tot vrund niet te kunnen misdoen. Van dier gedichten waerde oft onwaerde hebb ik niet te zeggen; Vondelens geschriften rekene ick onder de dinghen, daervan niet wel te oordeelen is. Sy duncken my oneenparigh ende haer selven hier ende daer beschamende. Soo valt 'er in 't gros weinigh van hem te verklaren. Even sulcken vonnis staet er over my te strijcken; U E. weet het by oude ondervindinge; nochtans hebb ick er dit versch exempel af derven voorstellen. Ten deele hebb ick 't moeten doen, vindende ten einde, hoe diep ick my, in de hergedachtenisse van U E. onthael, genoeghsaem ongevoelijcken verbeurt hadde ende sooveel regulen aen Muyden alleen gehangen als aen vele groote steden[6]. Die eere komt de plaetse alleen van weghen U E. toe. Soo was 't redelick dat se tot haren oorsprong keerde. U E. sal lacchen met een betalinge van vuyl pampier voor sooveel beleeftheits, maer magh ick noch de eere eens hebben van U E. tmijnent koortseloos te sien, ick sal trachten dese obligatie nu in geschrifte, dan metterdaed af te leggen, ende erkennen, sooverre mijn macht streckt, de eere die ick my toeschrijve van gehouden te wesen .....

1) Op een reisje, dat Huygens met zijne vrouw en zijne zusters maakte, was hij den 26sten Juni ook te Muiden geweest en had één nacht op het slot gelogeerd (vgl. *Dagb.*, bl. 14). Hij heeft het reisje beschreven in het vers *Speelreise begost in Junio* 1628 (vgl. *Gedichten*, II, blz. 195).
2) Nl. de beide brieven op rijm, die Vondel, toen hij in 1628 voor zaken naar Denemarken reisde, uit dat land aan den Drost richtte (vgl. Vondel's *Werken*, uitgegeven door Unger, 1626-1629, blz. 160 en 166).
3) Het is onbekend, waar het Hs. zich bevindt. Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, II, blz. 458.
4) Den 6den Juli vertrok Huygens uit Amsterdam.
5) Zie blz. 220.
6) Zie de *Speelreise*, vs. 53-64.

U E. en keure dese voddige dichten niet ten scherpste; sy hebben *nec secessum nec otia*[7] te baet gehadt, als meest op de coets geboren onder allerley praet[8]. Soo moeten se onder 't getal ende waerde van de wagenliedjes door: *Een ridder uyt jagen*, etc. Wy gebieden ons dienstelick ende danckclick aen Mevrouwe Hooft met U E. verlof. Hage, den 15en Julij 1628.

7) Naar Ovid., *Trist.*, I, 1, vs. 41.
8) Bij Van Vloten staat: *quaet*

397. Aan P.C. Hooft[1].

Dese beleeftheid valt my te wreed, ende veel genadigher hadde my U E. die Muydsche vreughden geheelt gehadt, dan dus op mijn ongeleghenste voor ooghen gestelt. Dat mochte Tantalus verdient hebben, maer welcke mijner overtredingen kan soo swaren straffe toegepast werden? Dewijl ick dan emmers den stoot moet uytstaen van zooveel wel willen ende soo qualick konnen, soo gelieve U E. voor mijn gerechtigste onschuld aen te vaerden, dat *nieuwe besemen wel vaegen moeten*, ende ick my al te onvoorsichtelijck sooveel dagen desen nieuwen dienst ontstelen soude, daer U E. weet, dat men met de eerste stadicheid den eersten inbreuck in 's meesters hert moet maken. Dese korte redenen stelle ick ter waghe van U E. groot oordeel ende sonderlinge beleeftheit, zullende my voor dubbel verplicht houden, wanneer U E. dit wederspreken den louteren noodsdwang toe sal schrijven, ende my daerom niet min achten te wesen ..... Hage, den 9en Aug.ti 1628.

Hoe naer groote Henrick sijn verrijsenisse is, verlangt my seer te hooren.

398. Aan sir William Balfour[2]. (K.A.)

Al zijn goede vrienden ook ver van elkander verwijderd, toch blijft de vriendschap. Daarom meld ik u, dat de heer Carey[3], uw kameraad, spoedig zal sterven. Zoudt gij niet weer in dienst van onzen Staat willen treden en die compagnie overnemen? Uit gesprekken met den Prins heb ik gemerkt, dat hij dat gaarne zou zien[4]. Meld mij uw besluit. Le 16e d'Aoust 1628[5].

399. J. Brosterhuisen[6]. (K.A.)

Voyci vostre recepte du marbre dont je vous remercie bien fort. En recompense je vous envoye la mienne[7], aussi quelques pierreries de ma fonte. Si vostre horrible *arcanum sigilli* se pouvoit communiquer en eschange de la recepte de mon *lapis*, vous obligeriez l'homme du monde le plus secret et le plus ....

Je viens de faire des medailles de pierre; apres disner j'y retourne. Un de ces jours je vous en fairay present. Adieu. De Leide, le ...[8] d'Aoust 1628.

1) Het is onbekend, waar het Hs. zich bevindt. Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, II, blz. 460.
Waarschijnlijk is dit het antwoord op een brief van Hooft, die verloren is gegaan.
2) No. 398a. In een brief van 3 Sept. (K.A.) verzoekt Huygens een duidelijker antwoord.
Sir William Balfour († 1660) was een tijd lang in Hollandschen dienst, maar verliet dien in 1627, om in Engelschen krijgsdienst over te gaan. Later heeft hij in het leger van het Parlement tegen den Koning gestreden.
3) Er waren verscheidene officieren van dien naam in het leger der Staten.
4) Balfour heeft aan dat verzoek voldaan en heeft als kolonel van een regiment Schotten in 1632 het beleg van Maastricht meegemaakt.
5) Boven den brief staan de woorden: par ordre de S. Ex.e
6) Zie blz. 174.
7) Het is bij den brief aanwezig.
8) De datum is niet ingevuld.

400. J. Brosterhuisen. (K.A.)

Voyei ma recepte du *vitrum Saturni*; si je ne m'explique pas bien, je vous prie de m'en proposer vos doutes. Vous trouverez varieté de couleurs en mesme substance, mesme temps et par mesme feu - c'est la nature de ce metal - mais ordinairement vous aurez des esmeraudes ou des hyacinthes. Les saphires je ne les ay encore rencontré; je vous en advertiray sitost que j'en auray trouvé. Adieu. De Leiden, le ....[1] d'Aoust 1628.

401. C. Barlaeus[2]. (L.B.)

Non iam te Equitem Britannum, Constantine Hugeni, non summi Principis secretarium, non Caesarei iuris consultum, non Pieridum alumnum compello. Nobilitatis, doctrinae, magnanimitatis, omnisque praeterea heroicae virtutis appellatione minor es, qui summa ista fastidire coepisti. Tot apud me dignitatibus excidisti, tot amisisti titulos, tot honorum et laudum nomina detrivit perlatum hesterno die ad me de te studijsque tuis nuncium. Itane manus illas profanare audes, quibus principum responsa expedis? profanare oculos, Barlaeae tuae illices? profanare genua, quae regibus flexisti? pedes, quibus tot aulas conscendisti? digitos, nobilioris et perennantis calami directores? membra omnia, ad splendorein Gratiarum et Musarum lepores ac delitias comparata? Quae haec rerum nova facies? quae stupenda metamorphosis? Non ita me versus Lycaon, non lapidescens Niobe, non latrans Hecuba, non virescens Daphne afficit, uti Hugenius *τὰ ξύλα τορνεύων*[3]. In olores, serpentes, flumina, pisces, montes ipsos mutatos homines legi. Iureconsultum in operarium, equitem in sedentarium, secretarium in opificem, nobilem in mechanicum, poëtam et praestantissimorum carminum fabrum in fabrum lignarium, in tornionem, vel toreutam - hoc artis proprium nomen est - mutatum nunquam legi. O tempora, o mores. Quam verum illud satyrici:

> Si fortuna volet, fies de Consule Rhetor.
> En: Cum fortuna volet, factus de vate toreuta es.

Nisi non tam fortunae hoc ipsum, quam rationi adscriptum voles. Studio enim mihi videris aut illustre vitae genus cum vulgari hoc ac ignobili mutasse, aut maxime disparata vivendi genera, ut mirabilior habearis, in te consociasse. Ergo, cum vis, ad aulae te mores curasque componis; cum vis, turbam Remi sequeris; cum vis, quantivis es precij; cum vis, nullius; iam nobilium ordini, iam plebeio insertus; iam otiorum, iam laborum amans; iam honorabilis, iam mercenario similis. Inopinatum erat Judaeis Saulum inter proplietas furere. Mihi inopinatum magis, Hugenium asciam, scalprum, dolabram tractare. Stratonicus citharaedus regi Ptolomaeo aliena a regno tractanti respondit: alia res sceptrum, alia plectrum. Quam ego verius dixerim tibi: alia, o Constantine, res plectrum, alia scalprum et tornus. Etiam in te quadrat proverbium illud: *οὐδὲν πρὸς ἔπος*; dixissem pene et illud in te quadrare: *οὐδὲν πρὸς τὴν χορδὴν*, nisi expensis propius artis tuae utensilibus comperissem, circa chordam te quam maxime versari, et quidem, quod in vitio positum est, eandem. De Silenis Alcibiadis audivisti. Imagunculae erant, quae clausae ridiculam tibicini speciem exhibebant, apertae numen aliquod ostendebant, ut artem scalptoris

1) De datum is weggelaten.
2) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz, 951. Het opschrift is; Constantino Hugenio, *τὸ ξύλον τορνεύοντι*, C. Barlaeus S.P.D. Epistola iocosa.
3) Huygens hield van zijne jeugd af veel van de draaibank (vgl. *Cluys-werck*, vs. 553-561, in *Gedichten*, VIII, blz. 321).

gratiorem jocosus faceret error. Tu quoque domi clausus, et in aedium tuarum fastigio delitescens, imaginem tuis exhibes restiarij et vascularij. Sed dum apertis foribus

populo te Principique tuo ostendis, gratior illustriorque exis. Sed quam miror istam partim restiariam, partim lignariam artem placuisse homini ad bonum publicum nato et educato. Si aerarius faber aes Corinthiacum pulsares, non eruditionis solum tuae virtutumque, sed et tam clarae et sonorae artis strepitu vicos compitaque impleres. Si architectonicam selegisses, minus alienam a politicae studijs elegisses, cum hanc architectonicam metaphorica appellatione indigetet Aristoteles in Ethicis ad Nicomachum[1]. Si cyclopicam, scutum Principi tuo fabricare posses, quale Aeneae fecit Vulcanus, bellorum nostrorum et tot triumphorum imaginibus coelatum. Si figulus esses, pro te in promptu foret allegare regis Agathoclis patrem. Jam vero, quo nomine hoc genus artificij laudem, nescio. Laconem quendam, cum Lampen Aeginetam laudari audivisset, quod praedives esset et multorum navigiorum dominus, respondisse ferunt: non moror felicitatem ex funibus pendentem, Nee ego tuam istam artem a funibus superne et inferno pendentem. Quid? quod nullam tibi ac nomini tuo dissimilem magis noverim. Non stas artifex, sed sedes; non constas tibi, Constantine, sed in perpetuo motu, Ixionis instar, coelum inter terrasque, manus, pedes, brachia moves et libras. Verum, ne et hic, quod regerant, scepticis deesse putes, dicam ea, quae pro tua arte adduci ab illis possunt. Illorum hoc foret pronunciatum probabile: Non minus laudabiles, quam vituperabiles esse torneutas, vel ob hoc: quod res scibilis credatur, mutare quadrata rotundis, omnes autem homines naturâ scire desiderent; vel ob hoc: quod generosiores animae motu, uti illi, gaudeant; vel ob hoc: quod ipsam hominis animam Cicero *ἐνδελέχειαν*, sive perpetuam motionem definiat; vel ob hoc, ut cum Horatio moneant, *male tornatos incudi reddere versus*[2]; vel ob hoc, ut eruditissima Martialis epigrammata[3] de phiala subtilissimà Paulli et Rufi mereantur; vel ob hoc, quod hominis doctrina, moribusque imbuendi methodum exhibeant. Uti enim rude lignum securi primum resecant, mox dolabra levigant, denique tornando subtilissimis gyris perficiunt et efformant, ita hominem resectis barbariae ac vitiorum nodis, sensim magis magisque accuratiore disciplina expoliendum docent. Addam plura. Vel ob hoc, quod equitibus analogos motus edant, dum ligno suo suppedaneo artificiose inequitant, et minus obsequentem illum equum iteratis pressionibus, velut calcaribus, fodiant; vel ob hoc denique - ne quid dicam *ἀπροζδιόνυσον* - quia crateres scyphosque formant, quibus Dij hominesque *πίνουσιν αἴθοπα οἶνον*. Vale, Hugeni delectissime, et haec soli tibi scripta puta. Quin, si ita visum tibi, lecta inter nos pereant. D. Brosterhuysio hanc ingenij mei lasciviam imputa. Is enim ad illa tua sacra admissus, vastum tuum et omnis disciplinae artisque capax ingenium in occulto latere passus non fuit. - Ne vero me iocularia solum meditari existimes, scripsi his ferijs canicularibus *Hymnum in Christum ad Christianissimum Regem*[4], versibus heroicis pene nongentis. Verum cum intempestivum videatur Regi bellis implicito pacis authorem obtrudere, editionem in aliud tempus differam. Nisi quid tu, summe virorum, dissentias. Iterum vale, et uxori tuae dilectissimae a me salutem. Quid puer Ascanius, superatne ac vescitur aura aetherea[5]? Lugd. Bat., IV Calend, Sept. (= 29 Aug.) CIↃIↃCXXVIII.

402. Aan C. Barlaeus (K.A.) Lat.

Ik begrijp niet, waarom ge zoo uitvaart tegen mijne lief hebberij om uit hout te draaien; het is eene gezonde lichaamsbeweging. Eerst heb ik niet geantwoord, omdat ik

1) In marg.: Lib. I, cap. 2.
2) *A.P.*, vs. 441.
3) In marg.: lib. 8, Epigr. 33, 51.
4) Vgl. *Poemata*, I, blz. 3. Het gedicht kwam in 1629 te Leiden bij Basson uit.
5) Zie Verg, *Aen.*, III, vs. 339, en I, vs. 546.

hoopte nog eens door u te worden uitgescholden. Later ben ik begonnen eene verdediging op te stellen, maar het stuk is op de eene of andere wijze zoek geraakt en nu heb ik het te druk, om op nieuw te beginnen[6)].

6) De minuut is niet gedateerd; Huygens schreef er boven: fortassis a.^{o} 1626 aut 1627, maar het is een antwoord op N°. 401. In zijn brief laschte Huygens een versje in, dat gedrukt is in *Gedichten*, II, blz. 199.

403. E. Cecyl Viscount Wimbledon[1], (H.A.)

I finde noe proportion betweene your courtesies and my necessities, which makes mee at this time to augment my thanckes for the encrease of your courtesies, which I should have donne by my servant, but that haste would not suffer mee.

I have latelie received letters out of England, but they have ben twentie daies in cominge, otherwise I had had the death of my lord duke[2] more fresher. Yet in regard the Prince desires to knowe the truth, I have thought good to lett him knowe by you, how it is given mee by letter, that is: That uppon the 23th of August, old stile, about tenn of the clocke in the morninge, lenitennant Felton holdinge up the hanginge with the left hand, stabbed the duke with the other, as hee came out of one roome into the other; after steppinge three stepps further, he fell downe and binding it with an oath, said: O villen, thou hast kild mee; and although theare weare many in the chamber, yet noe man tooke notice of the actor, in soe much as whilest all men stood amased at that unexpected act, hee himselfe onelie slipped aside and might have escaped, if hee had not confessed himselfe to bee the man, and soe offered himselfe to bee taken. By a paper found in his hatt, it appeared that hee expected to have ben slaine in the place, and therefore writ therein to this purpose, that hee would not have himselfe condemned for doeinge that act, and condempned all others, that they had not donne it sooner, and protested all cowards that would not expose themselves to all danger for the good of theire kinge and countrie, and subscribed all this with his owne hand, or to this purpose, wherof copies are frequentlie seene in everie mans hand, as likewise some fragments of his examinations, wherein hee confesseth that besides some perticuler wronges, which he had received from the duke, that hee was persuaded especiallie to doe this act by readinge the remonstrance that the Parliament had made, and the generall apprehension is, that by reasonn the duke denied him his demand of a debt of 90 ℔ starlinge for bis jorney to Cales and to Pee (?), and for that hee did not succeed his capteine in his place, when hee died. His mother and sister are likewise committed to Nugate uppon suspition had of theire knowinge some such resolution. - The daie before this action a great mutinie was begonne amongest the mariners, when one of them offered to laie hold on te duke.

I praie remember my service to Mons. Witts[3] and lett him knowe that Dr. Montague is consecrated bisshop of Chester[4]; it was[5] the daie before the dukes death, and if it had first ben knowne, hee would have ben content with a deanerie.

They further generallie apprehend of this great action, that a faire

1) Zie blz. 23.
2) De hertog van Buckingham (zie blz. 27) werd den 23sten Aug. door Felton vermoord.
3) Nl. Wyts; zie blz. 199.
4) Richard Montague (1577-1641), was een geleerde en polemisch schrijver.
5) Er staat: *it was befor the daie before*

opportunitie is offered to his Matie to make a peace with all his great and potent enemies abroad, and to bee reconciled to his subjects at home.

It is thought, his Matie will bestowe the M^r^ of the horse on mylord of Holland[1)], and [for][2)] the admiralls place, when his Matie let [the][2)] sailors knowe, that hee would make an admirall verie shortelie, most of them then cried: an Essex, an Essex[3)]; but I can not believe that hee shall have it anythinge the sooner .... Rotterdam, this 20th of Septemb. 1628, old stile[4)].

404. A. van Hilten[5)]. (H.A.)

Wilt gij den ingesloten brief aan Z.E. geven en mij zijn wil meedeelen? Als ik u bij de eerste vergadering van onze Staten eenigen dienst kan bewijzen ten opzichte van uwe prebende, zal ik dat gaarne doen. A Utrecht, le XXIIIJ^e^ de Septemb. 1628, st. vet[6)].

405. W. Boreel. (H.A.)

Het beloofde Historis-verhael der saken van Hindo-stan heeft wat veel schrijvens gehadt, twelck ick versoeeke Sijne Exc.^ce^ gelieve te nemen voor oorsake vant retardement tot nochtoe. Het eerste deel, geintituleert *Remonstrantie*, is het werck van onsen man, sprekende particulierlijck vant stuck van de handel deser Compagnie in Cambaija en Hindo-stan. Doch vermids daerinne meer in passant aengeroert werden saken tot vermaeck en onderrichtingh vant volgend Historis-verhael, soo hebbe - opt vertrouwen, dattet misschien sijn Exc.^ce^ sal aengenaem wesen - de Remonstrantie laten bijvoegen, die onder verbeteringh eerst dient gelesen. Sal alleen versoecken, dat de inhout van dien - soo veel het raeckt eenich secreet van den handel deser Compagnie - niet gedivulgeert en werde[7)]. Den stijl int eene ende het ander discours is rude en stoot somtijt, soodat het alleen kan dienen, om een goet werck daervan te maken. Evenwel meriteert het Historis-verhael gelooff, dewijle onse man tselve heeft wt de publique manuscripten, die door last van de regerende Heeren telckens ingestelt, gelegt en bewaert werden int casteel der stat Agráa. D'introductie valt wonderlijc slecht. De regerende Heeren syn van afcompste Tartars, en de overleden Xa-Selim Gehangier was de negende in recta linea

1) Henry Rich (1590-1649), graaf van Holland, heeft vele ambten bekleed en is in 1649 onthoofd.
2) Afgescheurd.
2) Afgescheurd.
3) Robert Devereux (1567-1601), graaf van Essex, de gunsteling van Elizabeth, was vlootvoogd geweest; zijn gelijknamige zoon (1591-1646) had bij den tocht tegen Cadix (1625) de Engelsche vloot gecommandeerd. Later was hij generaal-majoor der troepen van het Parlement.
4) Dus. 30 September, nieuwe stijl.
5) N°. 404 a-i. Brieven van 21 Nov. 1628 en 27 Jan. 1629 (H.A.) handelen ook over die prebende, van 3/13, 4/14, 11/21 en 13/23 Febr. 1629 (H.A.) over brieven aan den Prins, van 16/26, 20 en 24 Febr. 1629 (H.A.) weer over de prebende.
6) Dus 4 October, nieuwe stijl.
7) Er is hier dus sprake van een handschrift, dat in het bezit was van de bewindbebbers der Oost-Indische Compagnie.

van Teijmur-langh, sooals wt de bijgaende caerte vant rijck der Mongolen in een ronde genomineert staet; dit is het wapen ofte cachet der regerende Heeren, en niet den rustenden leeuw tegens d'opgaende sonne, soo Sir Thomas Roe[1] meent. Maer den leeuw - sooals int bovenste rondt - voert de normale, dat is de keijserin, voor haer wapen. De voors. caerte van Roe is noch de beste die wij hebben; voege daerbij *Asiam Hondij*[2], om de nabuijrige landen wille, hoewel tselve confuselijc daerinne gedaen werdt. Dit rijck heeft int westen tot nabuijr de Zee van Cambaija en het ryck van Parcîa, int noordwest en noorden den Grooten Usbeck Tartar, noch descendent van Teijmur-langh, ende d'eerste in reputatie ende rang, bij toestaen selfs der Mongolen en Parcianen, maer niet in rijckdom, sijnde een rouw, hard volck, altijt in oorlogh en te paerdt; sijn rijck begint beoosten Mare Caspium ende compt soo suijtwarts in een gedeelte van Corasan en ander land tusschen den Parç ende Mogol. Benoorden oostwarde sijn verscheiden Tartarsche princen, maer en raeckt niet aen den Grooten Cham, die veel oostelycker licht, ten noord westen en noorden boven China, ende noch t'eenemael onbekent. Beoosten heeft de Mogol tot nabuijr den Grooten Maough, een machtich binnenlands prince, ons alnoch onbekent. Is met groote deserten afgescheiden van de Mogol en licht tusschen derselver gebiet en tgebiet van China. Ten suijtoosten paelt de Mogol met den lande van de Coninck van Aracan, een gedeelte van Bengala, noch niet by de Mogol overwonnen, ende de Golfo van Bengala, die het oock recht ten suyden is, gelyck mede de conincrijcken van den Hidul-Xa, genaemt Decan, ende van Nisam-Xa, genaemt Golconda. Uw Ed. gelieve in te sien *Ptolomei Tab.* X *Asiae* en sal bevinden, dat hij Mogol meer besit als t begrepen in deselve. Ick vreese Uw Ed. te vervelen en sal alleen versoecken mijne onderdanichste gebiedenis aen sijne Exc.e, tot volle contentement van wien ick in dergelycke speculatie sal bijbrengen wat in mijn vermogen is. Met den eerste sal senden een catalogum van autheurs, mij bekent, schrijvende van India ..... Amsterdam, desen 13 Octobr. 1628.

406. J. van der Burgh[3]. (L.B.)

Gisteren is een brief aan Z.E. verzonden, waarbij nog het stuk behoort, dat ik nu zend.

'Depuis que je suis de retour, je ne bouge presque de ceste court, ou il faict assez triste a cause de l'absence de Madame[4]; nous languissons trestous apres son retour. Le plus grand contentement que j'ay, c'est que je croy donner à mon maistre. Le peu de loisir qu'il me laisse, je l'employe volontiers à la musique ou je fais toutes les parties accompagné de mon luth. Pour le mestier des vers je ne vaulx plus rien. Voycy le dernier effort de ma folie. La

1) Sir Thomas Roe (1581-1644) deed op eigen kosten een onderzoekingstocht naar West-Indië en ging in 1614 als gezant naar Hindostan. Later heeft hij in diezelfde betrekking in Perzië en te Constantinopel gewoond. Zelf heeft Roe niets gepubliceerd, maar in 1625 gaf Samuel Purchas een gedeelte van zijn *Journal* uit in het werk *Pilgrimage* (zie blz. 240, Noot 9).
2) Zeker is hier bedoeld eene afdeeling van het werk *Tabularum geographicarum contrectarum libri* VII,..... *Amsterodami*, *sumptibus et typis aeneis Jud. Hondii*, 1616.
3) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Dietsche Warande*, V, 1860, blz. 220, en door Jonckbloet et Land, *Correspondance et oeuvres musicales de Constantin Huygens*, blz. CLX.
4) De hertogin Sophia Hedwig van Brunswijk; zie blz. 39.

poësie si elle n'est animee, elle perd sa vigueur. Je suis icy en un endroict où elle a aussy peu de force que parmy les habitans de Nova Zembla. Je ne fais que ruminer mes plaisirs passez, et vis de l'esperance que j'ay de vous revoir, et le desplaisir que j'ay d'estre trop escarté de la Haye me quitte, si je me puis asseurer que vous me tenez ..... De Groeninghe, ce 12/22 8bris (Oct.) 1628.

407. J.I. Pontanus[1]. (L.B.)

Mitto ecce tibi quorum, cum nuper jucundissime una essemus, mentionem coram inieci, schediasmata quaedam mea, partim hoc, partim superiori anno typis tumultuarie descripta. Tu, rogo, affanias hasce aequi bonique facias et animum, non munus, spectes. Mandatum per idem tuum tempus commendatumque negotium de arcu triumphali Arausionensi repetere, hic non instituam, nec aurem denuo vellendam tibi puto, commissi haud dubie satis memori, quamvis nec noceat subinde et memorem monuisse. Id nunc unum uniceque te, clarissime vir, rogatum habeam, ut tuo plectro nostras ornare Musas, et rerum Danicarum historiam, quae modo sub proelo sudat, epigrammate aliquo tuo, inter caeteros, honestare digneris. Huius si voti compotem feceris, opido gratum accidet[2]..... Hardervici, IIX Cal. Novemb. (= 25 Oct.) 1628.

Het teeken ϕ in oude opschriften, waarnaar gij vroegt, is niet zoozeer eene letter dan wel eene versiering. Ten minste dat is mijne meening.

408. W. Boreel. (H.A.)

Het is mij seer aengenaem iets te connen doen tot dienst van Sijne Exc.^{ce}; hebbe nagesien de boecke, die ick hebbe, sprekende van de Indien. Al wat van voor desen bij alle kennisse dus aengaende gedaen en geschreven is, is vervat in de

Raccolte delle Navigacioni et Viaggi del Ramusio[3]. III vol.

Rich. Hakluijt, Navigacions, Voyages, etc.[4]. III vol.

T'sedert heeft vant begin der navigacie der Portugesen na de Oostindien geschreven:

Osorius, de Rebus gestis Emanuelis R. Portugalliae[5]

1) Johannes Isacius Pontanus (1571-1640), een Deen van geboorte, is van 1604 tot zijn dood hoogleeraar geweest te Harderwijk en heeft zich als geschiedschrijver en philoloog naam gemaakt.
2) Huygens heeft aan dat verzoek voldaan en den 17^{den} Nov. een lofdicht geschreven op Pontanus' *Rerum Danicarum Historia*, ... Amsterdam, 1631 (vgl. *Gedichten*, II, blz. 202).
3) De titel is: *Navigationi et viaggi*, *raccolti da Gi. Batt. Ramvsio*, Venetië, 1550-1559. Ramusio (1485-1557) heeft staatsbetrekkingen in Venetië bekleed.
4) De titel is: *The principal navigations*, *voyages and discoveries of the English nation*, ... Londen, 1589.
Richard Hakluyt (1552?-1616) was een bekend Engelsch geograaf.
5) De titel is: *De rebus Emmanuelis regis Lusitaniae virtute et auspicio gestis libri* XII, Olyssipone, 1571.
Geronymo Osorio (1506-1580), bisschop van Sylves, heeft behalve dit historische werk vele theologische boeken geschreven.

Maffeus, Historia Indiae[1].

Conquista de las islas Malucas de Argencuola[2].

Relaciones de Texeira de los Reyes de Parcia[3].

Expedicion Chrestienne en la Chine. P. Nic. Trigault[4].

Voyages de François Pyrard[5].

Van de Westindien:

Historia general de las Indias Occidentales, dever (?) su descubrimiento hasta el año 1551[6].

Historia de las Indias Occidentales. Ant.^{o} de Herera[7]. IV vol.

Augmentum Ptolomei, sive Occidentis Notitia. Corn. Wijtfliet[8]. Int generale schryft niet qualijck

Purchas, his Pilgrimage. Or Relations of the World and the Religions[9], etc.

Dit is vooreerst dat mij voorcompt; hebbe alle deselve boecken en, naerdat de Seventhien gescheiden sijn, sal naerder opsoecken ..... 25 Octobr. 1628, Amsterd.

1) De titel is: *Historiarum Indicarum libri* XVI, Florence, 1588.
Giovanni Pietro Maffei (1536-1603), professor te Genua en daarna secretaris dier republiek, werd later Jezuiet.

2) De titel is: *Conquista de las Islas Malucas* (sic) *al Rey Felipe* III *nuestro señor*, Madrid, 1609.

Barth. Leon. de Argensola (1566-1631) was als priester aan het Spaansche hof verbonden.

3) De titel is: *Relaciones del origen*, *descendencia y succession de los reyes de Persia y de Harmuz .... y de un viage hecho por el mismo autor*, *desde la India oriental hasta Italia por tierra*, Amberes, 1610.

Pedro Texeira, een Portugeesch reiziger, leefde in het laatst der 16de en het begin der 17de eeuw.

4) De titel is: *De Christiana expeditione apud Sinas suscepta ab Societate Jesu*, *ex commentariis libri* V, ... Lyon, 1616. Eene Fransche vertaling kwam in hetzelfde jaer uit.
Nicolas Trigault (1577-1628), Jezuiet, was missionaris in China en heeft vele wetenschappelijke werken geschreven.

5) De titel is: *Discours du voyage des François aux Indes orientales*, Paris, 1611.
François Pyrard (1570-1621) heeft jaren lang in Indië gereisd.

6) Waarschijnlijk is bedoeld het werk van Franc. Lopez Gomara, *La historia general de las Indias*, *con todos los descubrimientos*, *y cosas notables que han acaescido en ellas*, ... Antwerpen, 1552.
Gomara (1510-1560?) heeft eenige jaren als priester in Amerika geleefd.

7) Het schijnt niet bekend te zijn, wanneer het boek voor het eerst is verschenen. Eene latere uitgave (1728-30) heeft tot titel: *Decades de las Indias o descripcion de las Indias occidentales*, Madrid.
Antonio de Herera y Tordesillas (1559-1625) was eerst historiograaf van Indië en later van Castilië.

8) De titel is: *Descriptionis Ptolemaicae augmentum*, *sive occidentis notitia*, ... Leuven, 1597.
Dit is de 2de uitgave.
Cornelis Wijtfliet werd geboren te Leuven, studeerde in de rechten en was later secretaris van den Raad van Brabant.

9) De titel is: *Purchas his Pilgrimage or Relations of the World and the Religions observed in all ages and places*, ... Londen, 1613.
Samuel Purchas (1575?-1626) was een geestelijke, die het bovengenoemde werk uit allerlei reisbeschrijvingen heeft samengesteld.

409. N. Schmelzing. (H.A.)

Ik hebe UE von dage wollen besoeken, so waren UE impeschert mede heere Jochimi[1]. Min bitten ware gewezen, dat komenden sondag, den dag von S. Elisabet, so wolte ik als lakei gern die Conigin besteken mede freie blumen; die vrau von Marquett[2] soll mik hiermede behelplich wezen, ende heft mik geraden UE to bitten, tot ehren der Conigin somike carmina in franz. wollen up papier setten, so daermede sollen gaen. UE moeten wehl up denken, ik bin der lakei[3]. UE sollen die grote ehr heben von die carmina. Ik wönsch UE een goden abend, so ok UE lieb huisfrau. Ik bleib all min leben lang .....[4].

410. AAN J.I. Pontanus. (K.A.) Lat.

Ik dank u zeer voor uwe geschenken, die ik zeer op prijs stel, en zend u hierbij een lofdicht[5]. Gij moet echter niet te hoog van mij denken; ik stel veel belang in wetenschappelijke zaken, maar de tijd ontbreekt mij er diep op in te gaan. De titels voor de lofdichten kunt gij zelf wel vaststellen. Voor de prenten van Oranje is behoorlijk gezorgd. Als gij mij op de hoogte wilt houden van uwe studie, doet gij mij veel genoegen. Hag., 21 Novemb. 1628.

411. C. Barlaeus[6]. (L.B.)

Obsequar imperijs. En, iam tibi seria mitto
Verbaque purpureo quae placuere patri.
Inspice; cognosces animi commenta sereni,
Et mixtos aliqua simplicitate iocos.
Lusibus, Hugeni, me progenuere parentés,
Lusibus et risu te genuere tui.
Lusibus aula vacat; vacat omnis lusibus ordo.
Ludit anus, mulier, virgo, puella, senex.
Omnia cum ludant, cum tota Batavia plaudat,
Unus ob amissas lugeat Astur opes;
Obsecro, ne noceant uni sua gaudia vati;
Cecropidae flenti praefero Democritum.

1) Albert Joachimi (1560-1654) is meermalen gezant der Staten geweest en heeft jaren lang dien post in Engeland bekleed.
2) Waarschijnlijk Leonora de Hennin, weduwe van Daniel de Hartaing, heer van Marquette († 1625), generaal der cavalerie.
3) Huygens voldeed aan dat verzoek en schreef den 14den November het vers: *Le jour de la nativité de la Reine*, *pour le S.r Schmelzing*, *lacquay de S.M.té* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 200).
4) Het briefje mist plaats, datum en jaartal.
5) Zie blz. 239.
6) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 956.

Mitto quae ad Ill. Molinum[1] scripsi[2], quaeque rescripsit ille, additis etiam versiculis Bonifacij, Tarvisiensis archidiaconi[3], et quas reposui elegijs[4], minime - ita credas - elaboratis. Miserat ad me non ita pridem idem senator satyram eruditam, cui titulus *Hieromastix*, authore Veneto nobili, qua egregia libertate perstringit clerum Romanum[5]. Eam remisi nobilissimo Mylio, filio[6], uti et elegiam sacram Urbani Pontificis[7]. Vellem te legisse, satyram inquam. *Osij*, *Tedeschi*, *Vayra*, versiculi, quorum mentionem facio in litteris meis ad Molinum, parum pensi habent, licet hoc ad Italos scribenti dissimulandum fuerit. Has chartas Mylio patri remisi. Lectis tuis litteris[8] gratulatus utique mihi fui, quod tecum in gratiam non redierim. Occurrit illud Hortensij, oratoris Romani, qui gloriari solebat, se cum sorore numquam redijsse in gratiam. Utinam heroicam illam tuam invectivam viderem et apologiam pro torno, vel capitis mei periculo omnes ictus exciperem. Pythagoraeorum effato, aut lege talionis me solarer,

ὅς κε πάθοι τά κ᾽ ἔρεξε, δίκη ἰθεῖα γένοιτο.

Zoroastres, Apolloni Thyanaee, Medea, Circe amissa restituite. Tuque, triceps Hecate, aut tria virginis ora Dianae. Vix dixerim, quam me affecit recens nuncium de rapto aureo vellere; portantur Iberi Regis opes pelago, et tantis dux Heijnius[9] - vellem aliud viro esse nomen - ausis. Vix imperare mibi possum, ne scribam poemation aliquod huius argumenti. Ita heri incoeperam:

Argolicas classes, spoliumque illustre Pelasgae
Pubis, et aurifera raptum de Colchide vellus
In Batavis jam, Belga, vides. En Tiphyn, et, etc[10].

Habes caput. De ventre et cauda cogitent Musae. Vale, vir praestantissime, et posthac nihil, praeter seria, a me expecta, ad quorum recitationem ipse e curuli sella assurgat Cato, et infulam componat sacerdos. Lugd. Bat., XI Calend. Decembr. (= 21 Nov.) CIↃIↃCXXIIX.

412. Aan D. Heinsius. (K.A.)

1) Domenico Molino († 1636), senator van Venetië, staatsman en geleerde, die kunsten en wetenschappen beschermde en met beroemde Nederlandsche geleerden, als Ad. Vorstius, Heinsius en Vossius, in briefwisseling stond.
2) Nl. het vers *Ad... Dominicum Molinum ... Querela*, *de Poëmatum meorum libello*, *cum ob fila serica contagii suspectus*, *in Lazoretta apud Venetos detineretur* (vgl. *Poem.*, I, blz. 441), en drie brieven (vgl. *Epist.*, blz. 237, 248 en 256).
3) Baldasare Bonifacio (1586-1659), archidiaken van Treviso, later bisschop van Capo d'Istria, heeft vele werken en ook Latijnsche gedichten geschreven.
4) De verzen *Ad Balthasarem Bonifacium*, *archidiaconum Tarvisiensem* (vgl. *Poem.*, II, blz. 99) en *Ad eundem*, *immodicum carminum meorum encomiasten* (t.a.p., blz. 100).
5) Barlaeus scheef het vers *In satyram*, *quae inscribitur Hieromastix*, *ad Dominicum Molinum* (vgl. *Poem.*, II, blz. 102).
6) Adriaan van der Myle, een zoon van Cornelis, studeerde te Leiden, ging daarna in krijgsdienst en werd gouverneur van Willemstad en luitenant-generaal der artillerie. Hij is gehuwd geweest met Agatha van Raephorst en daarna met Petronella van Wassenaer van Duivenvoorde.
7) Maffeo Barberini (1568-1644) werd in 1623 Paus en nam den naam aan van Urbanus VIII. Hij was een groot beschermer van kunsten en wetenschappen en heeft Italiaansche en Latijnsche gedichten geschreven.
8) Waarschijnlijk N°. 402.
9) Den 8sten Sept. had Piet Hein de zilvervloot genomen.
10) Het zijn de beginregels der *Argo Batava* (vgl. *Poem.*, I, blz. 202). Het gedicht is afzonderlijk uitgegeven.

‘Ex quo filiolo meo - quem quod amari a te coeperit, impensius diligendum duxi - felicem orbis introïtum accinuisti, nihil inter nos commercij fuisse,

mi Heinsi, indignanti animo recordor. Adeone me sors mea ad tertium a te lapidem admovit, ut, quasi diverso sub axe vivamus, parcius te fruar, quam qui ab ultima Italia et Graecia, si dijs placet, quotidie te compellant et, invicem compellati, in literis peregrinum vident, quem nec oculo nee aure, nisi quam rarissime, proximus vicinorum usurpo!'

Laten wij dat toch veranderen! Beiden hebben wij het druk, gij met belangrijke, ik met onbelangrijke zaken, maar wij moeten meer van elkander merken. Eenigen tijd geleden ben ik in het gevolg van eenige groote heeren in Leiden geweest en had geen gelegenheid u te bezoeken, maar hoorde, dat uw zoon[1] ernstig ziek was. Gelukkig schijnt hij weer beter te zijn.

'Addidi, quod pro Pontano ludere debui potius, quam volui[2]. Gallicum item, quod pro veterano Schmelzingio nostro die natali Ser.mae Reginae Bohemiae - testor ipsam veritatem - horae spacio profudi[3]. Hunc hominem festivissima Principum, quod obeso corpore est, ironice pedissequum appellare consuevit, venandi studio. Haec te praescire interfuit, ut nugarum mearum intelligentior esses.' Als gij de verzen gelezen hebt, geef ze dan aan Barlaeus. Met hem sta ik in drukke briefwisseling. Wat denkt gij eigenlijk van hem? Hag. Com., 23 Novemb. 1628.

413. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

Spoedig zend ik u de papieren terug. Ook ik schrijf een gedicht op Piet Hein[4] en zal het u, wat den tijd betreft, afwinnen. Heinsius zal u mijn vers laten lezen. Hag. Com., 8 Cal. Decemb. (= 24 Nov.) 1628.

'Addidi et Gallici sermonis aliquid[5] et, si dijs placet, Hispanici[6], cuius et Brosterhusium participem velim et, si ei videbitur, septentrionalissimum sesquipedalissimumque Van der Burghium.'

414. C. Barlaeus[7]. (L.B.)

Si quid de versibus istis tuis sentiam, Laconice mihi sit scribendum, scriberem: Placent. Iam cum Asiaticum magis dicendi genus, quam Laconicum amemus, dicam, elegiam is am tuam in Argonautas[8] rerum ubertate et precio illis ipsis, quae celebras, spolijs respondere, forte et inventione; prorsus enim, uti Argonauta noster egregia felicitate, quae in bellis multum valet, in vellus istud aureum incidit, etiam tu, amplissime Hugeni, ingenij felicitate in eas incidisti cogitationes, in quibus cum prudentia mixturam fecit erudita poesis. Ego quae de labris et calice scribis, primoribus labris gustasse contentus non fui, sed perlecta iterum atque iterum altius animo recondidi, quo jam ante te. In Gallico carmine Tiresia coecior sum. Etiam, ubi

1) De later beroemde philoloog Nicolaus Heinsius (1620-1681).
2) Zie blz. 239.
3) Zie blz. 241.
4) Nl. *Remedium utriusque fortunae* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 203), den 20sten November geschreven.
5) Het vers voor Schmelzing (zie blz. 241).
6) Het vierregelige versje *Vala me dios* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 202).
7) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 260.
8) Zie Noot 4.

Hispanizas, miror magis. Nescio an maius miraculum sit, dari Chimaeram, aut centigeminum Briareum, aut pullulantem Lernae belluam, quam hominem, *Cui linguae centum sunt oraque centum*[1]. Num Mithridati gloriam suam invides, et os multilingue? Ilirudini natura bisulcam linguam dedit, tibi ars et exercitatio plus quam bis trisulcam. Carmen meum in Argonautam non videbis, nisi postquam fuerit dicere:

Aut portum tenet, *aut plenis subit ostia velis*[2].

Vereor enim illud tuum de calice et labris. Nec expedit me prudenti seculo ludibrium debere. Breve carmen scribere institueram, et urceum formare. Currente rotâ nunc amphora exit, praepostero, quam apud poetam est, ordine. Ivimus ultra trecentos, quanquam a numero commendari frigidum sit schema. Omnes noctu scripsi - ita moris mei est - sub stragulis, ubi *rebus nox abstulit atra colorem*[3].

Vide, qualis, mi Hugeni, quantusque in occulto lateam, ad exemplum pij Aeneae *per noctem plurima volvens*[4] ..... Vale. Lugd. Batav., prid Calend. Decemb. (= 30 Nov.) CIↃIↃCXXVIII.

415. C. Barlaeus[5]. (L.B.)

Respondet *Ἀθηναίον* Battavici everriculum, illam peritissimi aulicorum ad *Hieromastiga*[6] crisin sibi probari, et addit, cum aulae studijs rara societate in illo maritasse litterarum artiumque omnium egregiam cognitionem. Hypercriticum autem qui agere audeat, qui suae sibi tenuitatis conscius ad dictatorias illas voces exhorrescit. Qui fulmine icti sunt, ad omne *ὑπέροχον* pavent. Etiam - mutabo personam - me, Hugeni doctissime, ad inferos depressum terrent tituli ambitionem professi, et invidendae istae praepositiones. Amavi antehac vocabulum subregentis[7], quod humilitatem sapit et submissionem. Nec tamen evasi. Quid fiet mihi, si hypercriticus audiam? Relinquamus imperiosa haec nomina rei literariae duumviris, Erasmo et Scaligero, quorum ille *Hyperaspisten*[8], hic *Criticum* et *Hypercriticum*[9], subtilia adhaec et subtilissima, scripsit. Aut si recentiores allegandi sunt, censuram cum consulari potestate exerceat author *Aristarchi sacri*[10] alijque, quibus in intima literarum penetrare datum. In satyrarum lectione, loquor ex animo, multo me es exercitatior, quod ex illa tua accuratissima crisi facile colligo. Magis me amoeniorum poetarum lectio afficit, et studia florida, et nativo colore nitens dictio. Eos, qui saxa et lapides spuunt, et per salebrosa et verrucosa incedere amant, suspicio magis quam laudo. Praeter Persium nullum poetarum magis odi; non puto a Romanis illum intellectum. Et quid hoc est, ita scribere, ut non nisi adhibita mole commentariorum intelligi possis. Placeat Martiali et Fabio, ad palatum meum non est. Amo prolem facili partu editam. Quae diu inter matrem et obstetricem haesit, nec nisi uncis et speculis, uti vocant, adhibitis in lucem protrahitur, horribilis exit, modo obtorto capite, modo pede, modo elumbis. *Hieromastiga* illam ob eruditionem autoris summam, et rarum hoc saeculo ita scribendi genus suspicio et veneror. Sed dicam quae res est,

1) Naar Verg., *Georg.*, II, vs. 43.
2) Verg., *Aen.*, I, vs. 400.
3) L.l., VI, vs. 272.
4) L.l., I, vs. 305.
5) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 263.
6) Zie blz. 242.
7) Barlaeus was onderregent geweest van het Staten-College te Leiden.
8) Erasmus' *Hyperaspistes adversus servum arbitrium Lutheri* was in 1526-1527 uitgekomen.
9) Het zijn werkjes van Julius Caesar Scaliger (1484-1558).
10) Daniel Heinsius; zie blz. 219.

multo mihi viatico opus fuit in eius lectione. Sed desinam, dum censuram declino, censorem agere, ne forte mihi *Iuppiter ambas Iratus inflet buccas*[11], aut tibi conrepat ab ira. Criticum vere hypercriticum ad *Hieromastiga* si legere tibi otium est et animus, epistolam lege Sigismundi Boldoni[12], quam mitto, additis epistola et carmine

11) Hor., *Sat.*, I, 1, vs. 20.
12) Sigismond Boldoni (1597-1630), professor te Padua, heeft Italiaansche en Latijnsche gedichten geschreven.

Bonifacij[1], quorum ubi te caeperit satias, fac ad nobil. Mylium redeant. Ne tamen videar tibi non obsecutus, aliquid nugabor. Cur illud *Filius aut coeli* displicet, non video .....

In reliquis assentior. Vale, aulicorum omnium humanissime et doctissime. Lugd. Bat., ipsis Nonis (4) Decemb. CIↃIↃCXXVIII.

416. Aan P.C. Hooft[2]. (L.B.) *

Dewijl ons Paeschen nog niet in 't land en is, deel ick U.E. van mijne onrijpe vijgen een handvoll; all over een weke off twee zijn se van mijn groen verstand afgepluckt geweest, maer zedert soo onder den mann vervoert, dat se nu ontrent mispelen geworden zijn[3]. Soo platt nochtans hebben se U.E. niet willen onthouden wesen, die wel gewoon is op sulcke drooghe gasterijen van mij geroepen te werden. Sij moghen ten minsten dienen om U.E. te doen walghen, ende soo wat uyt te werpen, daer een deel van de wereld naer grabbele, gelijck nu de meeste hoop in 't Spaensche silver hoopt te doen. Noch ijet gaet er neffens in Fransch, dat mij geverght is geworden door ende voor den oversten Smelzing, die de Coninginne van Bohemen - hem seer toegedaen - speelsgewijze haren lacquay noemt. Tegen mijn' geneghentheden aenvaerde ick eens andermans woord te doen, sonderling in rijm; hier hebb ick het niet konnen ontleggen, ende den hoeck te boven zijnde - 't welck my schaers een ure bedenckens koste - hebbe soo redelicken gevallen in 't gevall gehadt, dat ick het U.E. mede neffens de rest hebb derven overdringen. Het magh dan oock voor eenen kluchtighen interim dienen tuschen een van de acten van de Nederlandsche tragedien[4], daer ick gaern hoore U.E. sich ernstelick in wiggelt; God seghene zoo goeden voornemen, ende bewaer 'er U.E. toe in soo veel gesontheits, als hertelicken wenscht ..... Hage, den 9^{en} 10b. (Dec.) 1628.

De tijdingen van den H.^{re} Reael voldoen mijn wenschen scherp; waer U.E. dunckt, dat ick een vijltjen tot sijn verlossinge uyt die ongerechtige banden soude konnen bijbrenghen[5], ick versoecke vrundelick daerin niet gespaert te werden; aen sijn' wederkomste mochten wij ruym het retour van een vijfde galioen rekenen, maer sijn' waerde is de swaerste van sijne boeyen.

417. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

De satire *Hieromastix*[6], die gij mij zoozeer hebt aanbevolen, heb ik van Van der Mijle, den vader, gemakkelijk gekregen. Maar nu vraagt hij, dat ik er ook mijn oordeel over zal zeggen, alsof dat oordeel iets beteekent bij dat van Heinsius en Barlaeus. Ik heb er iets over geschreven, maar wil gaarne, dat gij dat eerst eens inziet. De papieren, die ik van u in huis heb, houd ik zoo lang als pand.

1) Zie blz. 242.
2) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, I, blz. 329.
3) O. a het gedicht op Piet Hein; zie blz. 243.
4) Hooft was den 19^{den} Aug. 1627 begonnen met het schrijven der *Nederlandsche Historien*, waaraan hij tot zijn dood toe gewerkt heeft.
5) Reael, die in 1627 als gezant naar Denemarken was gezonden, leed op de terugreis schipbreuk en werd door de keizerlijke troepen gevangen genomen en naar Weenen gezonden, waar hij tot 1629 gevangen bleef.
6) Zie blz. 242.

Bij het *Remedium utriusque fortunae*[7] treft mij meer uw blaam dan uw lof en het doet mij genoegen, dat mijne vrienden de waarheid zeggen. Uit mijn klad zoudt gij kunnen zien, dat mij niet ontgaan is, wat gij nu opmerkt[8].

7) Zie blz. 243.
8) De brief heeft plaats, noch datum; bovenaan staat: 1630, maar hij moet van Dec. 1628 zijn.

418. P.C. Hooft[1]. (A.B.)

Het dierbaer duirbaer winterooft van U Ed. vernuft heb ick bevonden wel van beter geur als de meloenen van Rouwkoop, ende mijne gasten daermede een godlijke siere gedaen, naerijverende t'uwer Ed. kosten de grootdaedigheit des Konings Philips van Macedonien, dewelke onder anderen te eeten hebbende den arts Menecrates, zoo opgeblasen door waen van wetenschap om de doot te verdrijven, dat hij zich Juppiter noemen deed, denzelven niet dan brandende wierook ende lekkernij van reukwerk liet aenrechten. Ende om den naesmaek te bet te voeden, heb U Ed. fruiten doen uitschilderen[2], door een handt, die zoo eersuchtigh scheen, om meester Mierevelt[3], ten minsten in lanksaem leveren van werk, nae te ijveren, als ick, om Koningk Philips niet toe te geven. Nu zend ick ze terugge, om te voldoen 't geen U Ed. bedongen had, bekennende met eenen, dat zij mij hebben doen walghen, niet tot braekens toe, maer van mijne voorgaende braexels, ende de maegh zoo gesterkt, dat ick hoop, zij en zal voor 't eerst niet lichtlijk ijets uitwerpen, 't geen mij beneeme den zoeten mondt, dien mij 't gewas van U Ed. hof gemaekt heeft. De Nederlandsche treurspelen vind ick in 't handelen zoo vol rouws en ramps, dat ze wel van noode hebben met diergelijk tusschenspel, gelijk die van d'aeloutheit met schotsdicht, gespekt te werden, om de versleghe geesten te verquikken, ende dank U Ed. voor 't geven van dien zeghen. Verplichten zal ze mij, evenzeer als U Ed. staet in den staet, verdiensten ende waerdij, om etlijke bladstukken met de verwen derselve te hooghen ende te doen uitsteken. Ook is mijn vertrouwen, dat U Ed. niet weenigh stofs ten behoeve van dit werk in tijdt ende wijle zal maghtigh zijn te verschaffen, zoo van bezonder- ende omstandigheden, mij onbewust, als van spieghelingen ende insichten, die de omsichtighe schrijvers, met onsichbaerheit voor de duistere ooghen, klaerheit voor de klaere, gewoon sijn tot inslagh van hun geweef te gebruiken. Zulker vederen, om mijne naektheit te kleden, beloof ick mij veele van den H. Reael, die wy hooren, dat van den Kaisar vrij gegeven, ende bescheit daeraf van den heimelijken Raede verwachtende is. Dies wacht ick op zijner Ed. koomen ende op het vinden Uwer Ed. beide met verlangen, God biddende, den eenen ende den anderen, met alle die hun lief zijn, ende vooral mevrouwe Huighens, in eere ende voorspoet altijt te bewaeren, naer wensch van ..... Amst., 29 Dec. 1628.

419. C. Barlaeus[4]. (L.B.)

Mitto sacra, ut redimam profana; vereor enim, ne si diutius sileam, usucapionis erga me iure utaris, et actionem tibi arroges in rem directam. Nec enim iam, quod olim, allegare licet, sola bona Italica usucapi, *l. un. pr. mancipi nec mancipi*, cum ex iure hodierno omnes res corporales usucapiantur. Nisi illud usucapionis ius tibi evertat, quod rem detineas commercio exemtam, carmina et litteras, quae sacris et religiosis rebus annumeranda meo quidem iudicio existimo. Adde et hoc, quod bona fide usucapere non possis, cum non ignores rem esse alienam, *l.* 32. § 1. *hic* l. 21. *C. de furt*. Quare coeptam - ut videtur - praescriptionem interpello, non naturaliter, sed civiliter, litem contestando, intra statuta tempora, ne ab agendo excludar, et post immemorialem usucapionem repetundarum iure excidam. Miseram istum chartarum

1) Uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 131, en Van Vloten, t.a.p., I, blz 331.
2) Dus: een fraai afschrift laten maken.
3) Zie blz. 163.
4) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 269. Het opschrift van den brief luidt: Constantino Hugenio, Iurisconsulto.

fasciculum commodato, cuius proprium hoc esse scis, ut res restituatur, et quidem eadem specie, cui *par*. *hic. Vult.* 1. *Jurisp.* 32, et quidem non deterior, *l.* 3. § 1. *hic*. Unde cum adversus commodatarium mihi actio sit, rem integram, nec deterioratam - hi flosculi sunt vestri - mihi restitui peto; aut re peremta aestimationem praestari volo. Nec video, quid regerere possis, cum a re commodata prohibitus non sis, nec damnum ex vitiosa re scienter commodata senseris, quod

sciam. Nisi forte aut aulae curas pro impedimentis allegare voles, aut damnum interpreteris, quod chartas istas meas volvendo bonas horas perdideris. Sed hanc rem iudicis arbitrio permittamus. Nunc ad sacra illa revertor, cujus mentionem injeci. Habes, mi Hugeni, *Hymnum* meum *in Christum*[1], non poeseos, sed sinceri erga Christianam religionem affectus specimen. In eo Servatoris nostri laudes pio encomio exequor, quanquam qui possim digne, cum in mysteria illa introspicientes Angeli stupeant. Ab aeternitate ejus exorsus, ad creationis opus descendo, cum omnia per ipsum facta sint, quae facta sunt. Hinc federis gratiosi cum homine lapso initi sequestrum et mediatorem intueor. Post haec universae legis et ceremoniarum colophona, et prophetarum oraculis designatum. Tandem Deum in carne conspicuum cano, vagientem, pauperem, fugientem, docentem, miraculis operibusque potentem, in cruce passum, a morte reducem, gloriose coelos repetentem, ecclesiae rectorem et, in quo desino, venturum vivorum et mortuorum judicem. Si non docta, si non poetica, dixi pia. Dixi ex devota sacris mente, dixi, ut cantu persuadeam, quae apud populum aliquando gravi oratione disserui. Dixi, non in gratiam partium harum vel illarum, sed piorum et Christianorum omnium. Caruit Christi tunica futura, et meum carmen dissutae, pro dolor, pacis vocibus. Vale, Hugeni praestantissime, et in epistolam hanc juridico-theologicam quadrare puta illud magni vatis:

Humano capiti[2], caet., aut
Delphinum silvis appingit, *fluctibus aprum*[3].
Lugd. Bat., Id. (9) Jan. CIↃIↃCXXIX.

420. J. Brosterhuisen. (L.B.)

Comment se porte M.r Rattermont[4] à tout son sac de secrets? Avez vous rien encore tiré de luy? Je vous prie d'apprendre de luy la recepte et la praticque de mouler sur des herbes, etc. et de dorer sans or, et de me la communiquer un de ses jours; en recompense je vous communiqueray, ou il vous sera communiqué de ma part par M.r Dedel, l'advocat[5], l'art de getter[6]; c'est un livret escrit à la main, tiré des memoires d'un grand fondeur. Aussi je vous prie de m'envoier mon hyacinte et, s'il vous plaist, une de vos cornelines et un de vos diamants d'Arnhem .... De Leyden, le .... Janvier l'an 1629[7].

421 C. van der Myle[8]. (H.A.)

1) Zie blz. 235.
2) Hor., *A.P.*, vs. 1.
3) l.l., vs. 30.
4) A. Rattermont, een goudsmid, had Huygens geleerd afgietsels in was, enz. te maken. In 1640 was hij muntmeester te Dordrecht. Huygens had veel met hem op (vgl. *Autobiographie*, blz. 85, 86).
5) Vgl. blz 4.
6) jeter
7) De datum is niet ingevuld.
8) Cornelis van der Myle (1579-1642) werd geboren in den Haag, studeerde te Leiden, deed groote reizen en huwde in 1603 Maria Johanna van Oldenbarnevelt, eene dochter van den Raadpensionaris. Hij werd in 1603 Raad van Prins Maurits, in 1606 curator der Leidsche Hoogeschool, in 1609 gezant naar Venetië en in het volgende jaar naar Parijs, evenals in 1614. Ook was hij lid van den Raad van State en van de Staten van Holland. In 1619 werd hij uit al zijne ambten ontslagen en in 1620 verbannen naar het eiland Goeree. Na den dood van Maurits kwam hij in den Haag terug en genoot de vriendschap van Frederik Hendrik. In 1632 werd hij weer lid van de Staten van Holland en in 1640 weer curator der Leidsche Hoogeschool. Van der Myle was bevriend met vele van onze groote geleerden. Vgl. dr. H.A.W. van der Vecht, Corn. van der Myle, (Sappemeer, 1907).

‘Je vous renvoie avec remerciement les vers du S.r Barlaeus. L'Epistre

du S.r Boniface[1] y est aussy comte, qui ne peut avoir le grand age que pensies, veu que son pere estoit ne l'an 1545. Je n'ay pas encore trouve les vers de Querrengus[2] à Rome; vous les verres aussytost qu'ils tomberont entre mes mains'. Z.E. heeft het ontslag toegestaan van den suppliant, wiens naam in het bijgaande stuk staat, en mij bevolen u te zeggen, dat gij die zaak in orde moest brengen. Ce 14 de Jannvier[3].

422. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

Het is waarlijk, alsof gij mij bestrijdt met drie soorten van wapenen, juridische, medische en theologische; kies daaronder ééne enkele wapenrusting uit. Kom, gij moet niet dadelijk zoo doen over kleinigheden. Als ik uwe papieren zonder een enkel woord had teruggezonden, zoudt gij ook niet tevreden zijn geweest. Ik heb ze nog; roep nu maar de wet tegen mij in! Maar nu in ernst; uwe verzen gaan hierbij terug. Ik bewonder zoowel uw hymne, als uw gedicht op Piet Hein. Hag. Com., 16 Ian. 1629.

423. C. Barlaeus[4]. (L.B.)

Aveo ex te scire, num Hagae Comitis adhuc moretur et moraturus sit heros Heinius. Mitterem illi exemplar mei Argonautici, cuius ipso praesente mentio facta est a viris litteratis Amstelodami inter pocula. Significavit tum non obscure gratissimum sibi fore, si ederetur, additis et alijs verbis boni ominis, quae ut adscribam, non patitur mea modestia. Quaeso consule, quid facto opus sit, an suadeas, ut cras mittam Hagam, necne. Si ab A.T. impetrare possim, ut poemation meum tanto heroi offerre dignetur, aliquod forte eius precium esse putabit. Vellem intelligeret ipse. Sed qui possit vir inter ftuctus et procellas, et immites deos Aeolum ac Neptunum enutritus? Ut ipse offeram, a pudore meo impetrare non possum, ne videar in Musis ad mercatum profectus. Vale, vir amplissime, et vel tribus verbis, quam fieri poterit citissime, me certiorem fac, quid suadeas. Vereor enim, ne longiore mora gratia novitatis decedat carmini. Ex officina Bassonij[5], 25 Jan. 1629.

424. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

Het verwondert mij, dat gij mij in uw laatsten brief niet schrijft over uwe gedichten en den brief uit Venetië; gij hebt beiden toch wel in goede orde ontvangen?

'Nunc de Heinio, quod rogas, ita se res habet. Postridie illius diei, quem Hagae triumphalem habuit, vel quasi, postquam Principi meo ad prandium affuisset, protinus decessit Leidam, ut opinor, ubi ad coenam, ut relatum fuit, publice exceptus, postero die Amstelodamum profectus est. Ab illa urbe quando decesserit, mihi non constat. Illud certum est aliquot exinde dies Roterodami

1) Zie blz. 242.
2) Antonio Querenghi (1546-1633), geboren te Padua, schreef Italiaansche en Latijnsche gedichten.
3) Plaats en jaar ontbreken.
4) Uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Oud-Holland*, IV, 1886, blz. 257.
5) G. Basson, boekverkooper en uitgever te Leiden.

haesisse. Inde si nondum abijt, abiturus est hodie, vel ad summum die crastino, Hagam autem non jam visurus, eo quod Amstelodamo abesse amplius non potest, ubi generalis Societatis conventus, quem XIX vocant, ad hunc ipsum diem indictus est'. Als ik nu te Amsterdam was, zou ik dien Iason uw gedicht aanbieden. Nu dat niet kan, zou ik Hamel[1], den advokaat der Compagnie, verzoeken het doen. Hag., 26 Ian. CIↃIↃCXXIX.

425. C. Barlaeus[2]. (L.B.)

Chartas meas Venetas recepi, clarissime Hugeni, et illis chariores lepidissimas tuasliteras, in quibus a Codice et Digestis depulsus ad Novellas et Extravagant. te recipis. Ergo iam tibi jurisconsultus videor, cui cum Flacco exclamandum verius: *Dispeream*, *si Aut valeam stare*, *aut norim civilia iura*[3]. Quo fato ego Codicem et Digesta et paragraphos citaverim, narravi Brosterhuijsio, qui pene ad rupturam risit comicum illud meum facinus, aut actum potius. Offendi forte tunc, cum scribendum mihi ad A.T. esset, in mensa Theses de Usucapionibus et Commodato, in quibus cum viderem quaedam litterarum mearum argumento *ὁμογενῆ*, et annotatos ad singulos thesium articulos textus juris, inde illa transscripsi. Codicem et Digesta non inspexi, nec unquam habui, nedum ut titulorum et rerum istarum sim peritus. Huius te rei monitum volui, ne forte apud amicos laudibus meis, heu nullis, laciniam attexas indebitam. Jam Argonauticon meum mitto, carmen non elaboratum, sed prae gaudio fusum, ne solius indignationis esse putes versum facere. Non potui circa tantas opes et tam preciosam saturam occupatus carminum esse parcus. Ignosce, vir humanissime, si tam multa scribenti exarescat vena, deficiat Aganippe, subsidat cothurnus. Uti in epilepticis paroxysmi alij alijs acriores sunt, etiam poetarum non par semper est rabies, et languct tandem furor nimium insanientibus. Lunaticos sua vexant sidera. Nec aliter vatibus suae quoque sunt tempestivitates et dilucida intervalla. Sed quam recte de *Hymno* meo iudicasti. Flaccesco alicubi, nec ubique, licet grandia professus, assurgo, praecipue ubi Christi aeternitatem et attributa aliaque mysteria exequor. Accidit hic mihi, quod Irenaeo Patri, qui cum unitatem cogitaret se a trinitate, cum trinitatem ab unitate circumfundi et percelli aiebat. Noctuae sumus, et coecutimus ad tanti splendoris et inaccessae lucis intuitum tenebriones. Et sensi, quam non aeque facilis sit labor, sacra tractare et profana, cum hic poetarum suppetant phalerae et cincinni, deorum ac dearum genealogiae et mysteria, quibus redimiri potest oratio; quae maiestas rerum sacrarum fastidit, nec patitur argumenti religio. Et volui alicubi minus esse poeta, ut, qui placebant meditanti, sensus theologicos hic illic exprimerem apertius. In Argonautico meo ea potissimum attigi, quae omnium sermonibus circumferri solent, de Regis Hispaniarum potentia, opum vi, expeditionis Indicae scopo et commodis, Occidentis viribus. Ultimum hoc officium Patriae et Argonautae optime de Republica nostra merito praestiti. Iam alijs lampada hanc trado. Tempus est, ut senescentem et anhelantem equum solvam, ne

> Peccet ad extremum ridendus, et ilia ducat[4].

Si verum est, quod Platonici dicunt, post magni illius anni revolutionem iterum versus rescribam:

1) Huygens vergiste zich hier waarschijnlijk. Advocaat der Oost-Indische Compagnie was Willem Boreel, die werd opgevolgd door Dirk Pruys. (Vgl. Valentijn, *Oost-Indien*, I, 1, blz. 316).
2) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 280.
3) Naar Hor., *Sat.*, I, 9, vs. 38.
4) Hor., *Epist.*, I, 1, vs. 9.

Alter erit tum Tiphys, et altera, quae vehet Argo
Delictos heroas, erunt etiam altera bella.
Atque iterum Heyniades dites mittetur ad Indos,
Et Batavam in Batavis iterum meditabimur Argo.

..... E musaeo meo, 27 Jan. 1629.

426. E. Dimmer[1]. (B.M.)

U.E. sal gelieffen met aendacht te lesen den bygaenden brieff by den schout van Broechem[2] aen my geschreven. Ick sal daerop verwachten U.E. advys, omme zyne Ex.tie te spreken vant versoeck van den heere bisschop van Antwerpen[3], daerinne verhaelt. My dunckt, als deselve saecke wat favorabelick voergedragen wert, datter geen groete swaricheyt en sal gemaeckt werden om t voerszegde versouck te accordeeren, gelyck het voer deesen geaccordeert is geweest. Ick houde my verseeckert, dat toelaten voor zyne Ex.tie lofflick ende noch voer U.E., noch voer my schadelick sal weesen. Op morgen hoepe ick U.E. hijer en breeder te spreken. Met haest, deesen XXVIIIen January 1629.

427. C. Barlaeus[4]. (L.B.)

Gisteren heb ik nog vergeten u te zeggen, dat ik uw vierregelig versje op Piet Hein[5] heel goed vind. Als ik het een paar dagen vroeger had gehad, zou ik het gaarne vóór mijn gedicht hebben geplaatst. Gij moet het naar Delft zenden, waar door den bekenden kopergraveur Wilhelm[6], die ook mij in koper heeft gesneden[7], het portret van den zeeheld wordt gemaakt; daar moet het onder staan. Als gij het niet zendt, stuur ik het. V Cal. Febr. (= 28) Jan. 1629.

428. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

De exemplaren van uwe Argonautica[8] heb ik ontvangen en, volgens uw verzoek, verzonden. Ik vind uw gedicht mooi, maar ik ben u zoo vriendschappelijk gezind, dat mijn oordeel weinig gewicht in de weegschaal legt. Schotte[9] en Van den Honert[10] zullen betere rechters zijn. Het doet mij genoegen, dat gij mijn vierregelig versje goedkeurt. ‘Effigies Heinij Delphis nulla adhuc inciditur, uti ab ipso Guilielmo nunciatum est, cum per occasionem famulum misissem. Neque adeo multum vel respublica detrimenti, vel ego capiam, quod in aere non legar’. Hagae Com., prid. Cal. Febr. (= 31 Jan.) CIↃIↃCXXIX.

1) No. 426 a. Een briefje, s.d., (H.A.) handelt over hetzelfde paspoort. Zie over Dimmer, blz. 184.
2) Zie blz. 108.
3) Nl. Joannes van Malderen (1563-1633), die sedert 1611 bisschop van Antwerpen was.
4) Uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Oud-Holland*, IV, 1886, blz. 258.
5) Nl. *In effigiem P. Heinij* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 206).
6) Bedoeld is Willem Jacobsz. Delff (1580-1638), geboren te Delft en daar wonende.
7) Dit is een portret van Barlaeus, geteekend: Terburg pinx. A. Delfos delin.
8) De *Argo Batava* van Barlaeus.
9) Apollonius Schotte (1569-1639), pensionaris van Middelburg, later lid van den Hoogen Raad, was ook Latijnsch dichter.
10) Zie blz. 56.

429. J. Brosterhuisen. (L.B.)

Grand mercy pour vostre gentil present et courtois offre. Disposez de mesme de mon simple et pauvre cabinet aupres du vostre, qui n'est garny que de pierreries. La liste de mes simples vous l'aurez un de ces jours, mais regardez en quel ordre la voudriez, selon leurs rangs generaux, ou selon l'ordre de l'a, b, c? Ceste cy est un inventaire plus commode, mais l'autre a plus de methode, et c'est l'ordre que tient Renodeus[1] qui, pour en commencer l'estude, à mon advis, donne assez d'adresse. Je n'en ay que de simples ordinaires qui se trouvent partout, excepté quelques pierres metalliques. Voulant amasser, vous n'avez qu'a demander de vostre apothecaire qu'un petit estallon de toutes ses simples, et l'indice du livre de Renodeus vous pourra servir de liste de ce que devez amasser. Vous avez rencontre l'homme du monde le plus propre à vostre intention, c'est Wow, ce me semble; je le connais de renommée. Vous m'obligerez, si me communiquez la figure et la description de vostre fourneau transportatif. Je viens de trouver un Libavius[2] chez Basson[3]; il y a deux livres in folio, a sçauoir l'*Alchimia*[4], qui n'est qu'un tome, l'autre c'est *Syntagma arcanorum*[5], qui a trois tomes; puis il y a deux livrets in octavo, *Epistolae chijmicae et controversiae*; si c'est cela que vous cherchez, je le vous envoyerai. J'attendray avec vostre response, s'il vous plaist, la *Sijlva sijlvarum* du chancellier Bacon[6]. Je suis aussi tres desireux de voir quelques medailles de vostre façon; octroye moy de m'en pouvoir forger charactere. Vous aurez sans doute appris de vostre fondeur à mouler des fleurs, etc.; je vous prie de me communiquer sa recepte. La mienne est bonne, mais voycy des petits inconvenients: le *lutum* est tardif à secher, estant sec il se creve - mais le Doct.r Werckhorst m'a monstré un remede a cela - estant cuit, il est plus dur qu'une brique biscuite, de sorte que ce que j'y ay getté dedans, je l'en tire tout esgratigné et estroppié. Vous pouvez remedier à cela et obliger par mesme moyen ..... A Leiden, le 3 Feb. 1629.

430. N. Schmelzing[7]. (H.A.).

Gij moet mij aan een secretaris helpen, die goed Nederlandsch en Fransch kan schrijven; den man, dien ik had, heb ik moeten wegzenden. Ik ga morgen

1) Jean de Renou, of Renodaeus, studeerde te Parijs en zette zich daar in het begin der 17de eeuw als dokter neer. Hij heeft een paar pharmaceutische werken geschreven, die veel opgang maakten en in het Fransch en Engelsch vertaald zijn.
2) Andreas Libavius († 1616), een bekend scheikundige en arts, was gedurende een paar jaren professor te Jena en stierf te Coburg als rector van het gymnasium.
3) Zie blz. 248.
4) Het werk kwam in 1595 uit.
5) Het boek verscheen te Frankfort in 3 dln., 1611-1613.
6) De *Sylva sylvarum* is het 3de gedeelte der *Instauratio magna* van Baco; het heeft ook den titel *Historia naturalis*.
7) No. 430 a. Een briefje van 12 Feb. (H.A.) behelst een bedankje voor brieven.

naar Zwolle en dan de provincie in, naar Groningen, om Mevrouw van Nassau[1] te begroeten, en naar Leeuwarden, om graaf Ernst te spreken, die daar op den landdag is. Ik kan u geen nieuws melden, 'dann ik binn hier in een land, daer niemand curios is, om wat to weeten, dann alleen om kopmanschaft. Ik verlange selbst bei die gode vründen to wezen.' Deventer, den 3 Febr. Ao 1629, stilo novo.

Hierbij korhoenders en patrijzen voor u en uw 'lif wifken'.

431. J. Wijts[2]. (H.A.)

J'ai receu la vostre du 7e de ce mois le 8e a midy - celle de son Ex.^{ce} estoit du 6e - et vous remercie fort de la peine qu'avez prise. Me trouvant capable à vous rendre du service, m'y trouveres tres prompt. Le moyen que je pourrois avoir avecq Monsr Hooft m'est offert par ceste occasion, veritablement aussy favorable, comme je la juge, a n'estre negligée et necessaire; cependant je crains qu'il se pourra plaindre de nonchalance de mon coste pour les occupations que me donnent les affaires qui se rencontrent en ceste ville, pour satisfaire à la seurté d'icelle et à prevenir les tumultes. Le Calepin[3] dont parlez seroit bien necessaire en ce temps, et que fussions aussy bien *flatt and plain dealers*, *as we are to be flatt speakers and dealers together*. Ce seroit le vray Calepin Hollandois. Et me reserve pour la retraitte hors de ceste ville et pour faire bonne bouche la hantise plus familiere de nostre bon Hooft, duquel l'on pourra apprendre et à bien dire et à bien faire, car il a l'ame tres bonne à mon jugement. Amsterdam, ce 10e de Febr. 1629.

432. Brosterhuisen. (L.B.)

Voyci tout ce que Basson a de Libavius[4]; les epistres chymiques y manquent, mais elles se trouvent apart. L'ordre de vostre recueil de simples me plaist bien, seulement je vous conseillerois de faire les nids de la premiere caisse, qui sera pour les semences, fort petits et pen profonds, ou plustost bien grands et assez profonds, chacun capables de 4, 6, ou plus petites boettes, dans lesquelles vous mettrez vos graines, ce que je trouve plus commode que de les mettre à nud chacune en son nid, car voulant changer l'ordre, ou oster ce qui se gaste, on a de la peine a les en tirer. Quant aux racines, il n'y en a pas tant en usage, ou pour le moins de garde, qu'en pourrez remplir 150 nids, de sorte qu'en vostre seconde caisse vous trouverez place aussi pour les *cortices*, *ligna*, *excrescentia*, *fructus*, car il y a grand nombre de fruicts de garde, comme les especes de myrobalans, du poivre, noix muscat, cloux de giroffle, cubebe, cardamomum, carpobalsamum, etc., ou plustost mettez les *fructus* avec les semences dans la premiere caisse, et l'ordre en sera plus

1) Sophia Hedwig van Brunswijk, echtgenoote van graaf Ernst Casimir van Nassau; vgl. blz. 39.
2) Zie blz. 199.
3) Ambrosio Calepino (1435-1511) was de samensteller van een zeer bekend woordenboek. Naar hem werd een woordenboek Calepino genoemd.
4) Zie blz. 251.

propre à cause de l'affinité. La troisieme caisse soit pour le succis; je parle de succis concretes, comme est l'opium, l'aloë, l'opapanax, le ladanum, etc. Item ceux qu'on nomme *extracla*. Item pour les *gummi*, *resinae*, *lachrimae*. La 4e gardera *animalia et partes animalium*. C'est bien cela; seulement faictes faire quelques nids plus grands pour y pouvoir mettre quelques petits animaux entiers, comme un scincus, des scorpions, etc. Les *pinguedines et adipes* se pourroient garder dans des petits pots, et les mettre 4 ou 6 en un nid ensemble. La 5^{e} caisse aura *fossilia*, mais les nids soyent bien capables et plustost trop grands que trop petits; ce que je dis en general pour toutes les caisses, car cela fait gaigner place, en mettant 3 ou 6 ou plus simples - les noms escrits dessus - en un mesme nid. Le sel se dissoult en eau, principalement le sal ammoniac, le sal alkali, le sal gemma, le nitrum, etc. Les faut donc garder dans des petits pots plombez. Les huyles essentielles, les baumes et liqueurs precieuses se pourroyent garder dans des gentils flascons et les mettre 5 ou 6 en un mesme nid; ce seroyent pour occuper une sixiesme caisse. Je donnerois aux nids 4 doigts, pour le moins, de profondeur et bonne largeur. Voyci mon opinion. Adieu .....

J'attens avec tres grand desir l'Histoire naturelle de Bacon, vostre medaille et la maniere de mouler les fleurs. A Leiden, le 19 de Feb.^{r} 1629.

433. Aan N.N.[1] (L.B.)*

De kopiist heeft weinig tijd en daardoor kan ik u niet eerder helpen aan de kopie. Het blad kost 6 stuiver en er zijn 57 bladen. Wilt gij te Amsterdam een ‘Indiaensche ondiepe lade, ongedeckt, van rood lackwerck met stompe hoecken’ voor mij koopen? Ik gebruik ze zoo voor mijn inktkoker, ‘santbusse’, enz. Hage, den 19^{en} Feb. 1629.

434. N. Schmelzing[2]. (H.A.)

Ik heb in mijn gouvernement ‘visite gedaan’ en ben thans hier, maar nu houdt het weer mij vast; het moest of hard dooien, of hard vriezen, om weg te kunnen komen. Er zijn hier erge praatjes over drie raadsheeren. Grüningen, den 22 Feb. Ao 1629, stilo novo.

435. J. Brosterhuisen. (L.B.).

Le doct.^{r} Barleus vous donne ces vers en recompense de vostre medaille[3], et s'il vous plaist, prenez aussi cela de moy - outre un fort grand-mercy - en lieu de recognoissance, car il les a fait à ma requeste. Je dirois icy vos

1) De brief heeft geen adres.
2) No. 434 a-g. Briefjes van 6 en 10 Maart (H.A.) handelen weer over een secretaris, een ander van 9 Maart (H.A) over brieven aan den Prins. Vier briefjes (H.A.) zonder plaats, datum en jaar, zijn eveneens onbelangrijk.
3) Zeker die, waarop Barlaeus het versje schreef: *In effigiem Caroli Quinti Caesaris a Constantino Hugenio metallo donatum* (vgl. *Poem.*, II, blz. 130). Zie ook *Autobiographie*, blz. 86.

louanges, mais tout le monde les cognoit. Je vous prie de me communiquer la manicre de mouler sur une medaille de cire sans la gaster. Vous m'avez infi[ni]ment obligé de l'Historie naturelle de Bacon[1]; j'y lis dedans ça et la selon que j'ouvre le livre; mon desir de voir quasi tout d'un coup m'enpesche de le lire par ordre. Cepandant j'y descouvre une tres gentille façon de considerer la nature des choses; il la prend d'un autre biais que ne fait le vulgaire; il tire de ses experiments des bonnes consequences pour quelque usage utile. J'ayme sa noble ingenuité, quand n'estant pas bien asseuré de quelque experiment, ou bien informé de la nature de quelque chose, il prie le lecteur de s'en vouloir enquestrer d'avantage, avec un: *Inquire better of it*, *for the discovery of the nature of the* etc., luy donnant occasion et courage à avoir part au recueil de l'histoire naturelle. Et de fait il ne s'est pas bien informé de la nature d'une plante qu'il dit de porter branches sans feuille. Voyez la 8e centurie, *Experim.* 769; c'est la rose de Hiericho qu'il descrit la, mais elle porte des feuilles assez grandes et grosses et pleines de suc; je l'ay cultivé autrefois. C'est vray ce que l'autheur en dit: *being set in water*, *it spreadeth* etc, mais les Papistes croyent qu'elle ne se desploye qu'au jour mesme de la nativité de nostre Seigneur. Quant aux plantes qui ne portent que des branches et point des feuilles, il y a une espece de hippuris qui est, comme je croy, nostre *schuijrstroo*, puis *l'uva marina*, mais surtout la noble *salicornia*, des cendres de laquelle on fait le *sal alcali*, qui a la puissance non seulement de faciliter l'enfantement, mais [aussy] bien de faire avorter. Elle seroit justement pour cett' article. Le figuier d'Inde c'est un arbre qui n'est rien que feuille; il en faudroit chercher la raison, qui est sans doute grandement extraordinaire.

En la cent. 7^{e}, article 636, il dit que l'agaric vient sur le sommet ou sur la racine des chesnes. C'est abus; il n'y a que la melese, qu'on appelle larix, qui en porte, et seulement sur le tronc; la melese ne ressemble non plus au chesne, qu'un asne a un marteau.

Au 390 article, cent. 4^{a}, il dit: *most odours smell best broken* etc. Il en donne une bonne raison et qui est la cause de l'effect du 17e experiment. Je croy que les odeurs se logent ou aux fauxbourgs, ou en ville, ou partout es plantes, etc. L'odeur superficielle, *wich is but skin-deep*, se perd en frottant le subject et se trouve ordinairement es fleurs; l'autre, qui se retire plus au dedans, ne sort point sans avoir esté premierement bien frotté la peau. La troisiesme exhale sa qualité sans frotter et ne la perd point en frottant. Cecy pourroit avoir quelque usage aux distillateurs, etc.... De Leiden, le ... Febr. 1629[2].

J'admire vostre medaille; si vous en avez des autres de vostre façon, je vous prie de me les communiquer ....

436. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

Al eene maand geleden was ik van plan u te komen opzoeken, maar ik heb er nog geen tijd voor kunnen vinden. Doch ik heb uwe opdracht ver-

1) De Engelsche vertaling der *Historia Naturalis et Experimentalis* ..... 1622, die het 3de deel uitmaakt der *Instauratio magna*.

2) De datum is weggelaten.

vuld en uw in het Nederlandsch geschreven brief[1] laten lezen aan eenige ‘architectones castrenses’. Zij hebben hunne hulp toegezegd, wanneer het leger is uitgetrokken. Maar het zijn allen nog jongelui en helpers. Gisteren echter heeft Van den Bosch[2], die onder deze heeren de voornaamste is, mij gezegd, dat hij den jongen man zou toelaten. Gij moet u dus met hem in verbinding stellen; ik zal u wel zeggen, op welke wijze. De verzen van Pontanus, die ik hierbij terugzend, zijn erg min. Hagae, 14 Martij 1629.

437. Justinus van Nassau[3]. (H.A.)

Wij zijn verontrust door de ziekte van de Prinses; gelukkig wordt zij nu wat beter. Aan Z.E. zend ik 6 wittebrooden van dezelfde soort als hij bij mij geproefd heeft. Voor morgen vroeg zal ik zorgen, dat er 12 zijn. De Leyden, ce 14^{e} de Mars 1629.

438. C. Barlaeus[4]. (L.B.)

Juvenem istum, amplissime Hugeni, coram vides, quem non ita pridem tibi commendaveram litteris ea lingua exaratis, qua primos nostros parentes locutos fuisse, magno opere contendit Goropius Becanus[5]; qua Claudius Civilis Batavos bellaturientes olim affatus fuit; addo, ea lingua, pro cuius dignitate erudito aliquando *Sermone* adversus me disseruisti[6]; qua exercuisti *Capnem*[7], responsantes amicos fatigasti, et amantium stolidos mores perstrinxisti. Quod noto, ne me absque ratione scribendi genus mutasse existimes, aut minus ex dignitate professoria esse credas, Batavûm lingua loqui. Sed ne meam potius, quam adolescentis causam apud te agam, pergo eundem, vir humannissime, tibi commendare a parentibus, indole, virtute et matheseos peritia. Non vereor in illo, ne, quod in commendandis amicis advertendum monet vafer Flaccus: *Incutiant aliena mihi peccata pudorem*[8]. Nec indignum est eius votum, quod bonorum favore excipiatur; nec tam ampla vox summa, ut improbum sit suffragari. Modo inter eos sit, qui, quoad sub pellibus tentorijsque vivitur, *ἀλλότριον βίοτον νήποινον ἔδουσι*[9], qua periphasi suaviter eos designat Homerus, qui aliena quadra vivunt. Hactenus in imbellibus folijs, in inglorio pulvere, longe extra teli jactum, propugnacula, arces, fossas, loricas, munitionum cornua delineavit, et Pergama tota exiguo spatio inclusit. Iam ipsas terras, quibus Hispanus incubat, radio metiri gestit, ipsos aggeres Vestamque hosti objicere, moles artificio exstruere, et abstractas hactenus a materia cogitationes ad materiam usumque transferre. Et forte hunc quoque custodem patriae di genuerunt. Ita dum aliorum consilio, aliorum armis, aliorum arte arcetur hostis, nobis securis esse licebit, et in Parnasso obdormiscere. Quae officia adolescenti et praestitisti

1) No. 341. Of die brief, of deze (No. 436) is dus verkeerd gedateerd.
2) Johan van den Bosch († 1641), ingenieur, heeft zich bij de belegeringen van Frederik Hendrik zeer verdienstelijk gemaakt. In 1632 werd hij benoemd tot luitenant-generaal der artillerie.
3) Zie blz. 214.
4) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, IV, blz. 278.
5) Johannes Goropius Becanus (1518-1572) had in 1569 uitgegeven *Originum gentium libri* IX.
6) Nl. zijn *Sermo ad D. Casp. Barlaeum*; zie blz. 178.
7) Nl. zijn *Vier en vlam* (zie blz. 146), waarin de naam Van Campen, bij het uitgeven van het gedicht in de *Otia*, veranderd is in *Van Capnem*.
8) Hor., *Ep.*, I, 18, vs. 77.
9) *Odyssea*, I, vs. 160.

iam et praestiturus es, ego in maximis tuis erga me meritis reponam. Notus mihi est de nomine et fama *architectus* ille *castrensis* - non potui commodiorem vocem comminisci, utcunque laboraverim - Van den Bosschius, ad quem ut viam aditumque praestruas adolescenti, obnixe rogo, aut quid agendum illi porro sit, praescribas. Quam vellem ad vos saepius excurrere, sed prohibent quotidianae et privatae lectiones, quae pene solidum mihi diem adimunt et maximis me laboribus enecant ac mactant; quinque aut sex horas quotidie mihi clamandum est et volvendum hoc saxum, donec propitius aliquis deus mihi occinat illud Bilbilici poetae in ludimagistrum[1]:

Vis ... quantum[2]
Accipis, ut clames, accipere, ut taceas?

Doctoris medicinae titulum soli ambitioni dono et donavi hactenus. Ad exequias enim et funera vocatus, audio superbam istam recitationem: Caspar Barlaeus, *Doctor in de medicine*. Vale, Hugeni amplissime et doctissime, cum uxore et filiolo. Te omnibus bonis augeat ille, a quo omne bonum. E musaeo nostro, XVI Mart. CIↃIↃCXXIX.

439. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Hartelijk dank voor het zenden van uw werk; als dank daarvoor zend ik u dit papier, waarbij u toegang verleend wordt tot de duinen, die voor anderen verboden terrein zijn. Terwijl vroeger die permissie aan ieder werd gegeven, is daaraan sedert eenigen tijd een einde gekomen door de bemoeiingen van den heer van Duivenvoorde[3] en is de toegang voor bijna iedereen verboden. Maar de Prins wil voor u wel eene uitzondering maken. Hagae Com., 19 Martij 1629.

Het is niet kwaad, den heer van Duivenvoorde te schrijven.

440. J. Brosterhuisen. (L.B.)

J'ay faict tenir vostre lettre bien à propos à Mons.r de Sipenesse[4], le rencontrant icy. Basson m'a promis de suppleer au defaut de vostre Libavius, mais que les marchants libraires soyent de retour de cette foire de Francfort. Pour la traduction de l'Histoire du siege de Breda[5] j'ay marqué deux François naturels, gens doctes, et qui se meslent de s'entendre en matiere d'estat et de guerre; ce seroit justement ce que Monsig.r le Prince desire. J'ay manqué à me faire plus particulierement informer de la suffisance de l'un par un mien amy - auquel il a monstré la langue - à cause de son absence; on l'attend de retour aujourdhuy ou demain.

Mons.r Schuijl[6] qui demeure à la Haye m'a parlé dernierement d'une

1) Mart., IX, 68, vs. 11.
2) De stippeltjes staan in het Hs.; het woord *garrule* is weggelaten.
3) Jan van Wassenaer, heer van Duivenvoorde, was sedert 1625 luitenant-houtvester van Holland.
4) Zie blz. 5.
5) Waarschijnlijk is hier bedoeld *Obsidio Bredana armis Philippi IIII*, *Avspiciis Isabellae*, *dvctv Ambr. Spinolae perfecta. Scribebat Hermannvs Hvgo*, *Societatis Jesv*. De 2de druk zag in 1629 te Antwerpen bij Plantijn het licht.
6) Waarschijnlijk een ander dan Hooft's zwager, die te Amsterdam woonde.

puissante redoubleure de chaleur par la lumiere d'une lampe seulement; c'estoit l'invention - comme il me disoit - d'un forgeur de lampes et d'autres outils de fer blanc. Je vous prie de vous en enquerir d'avantage par occasion, et de m'en communiquer la recepte; ce seroit de grande consequence. - Je viens de faire essay de l'experiment 408e de Bacon; apres les feuilles le bulbe commence à pousser sa fleur, laquelle autrement ne seroit de saison que d'icy en un mois. Adieu .... A Leijden, le 29e de Mars 1629.

441. J. Brosterhuisen. (L.B.)

Je ne scay si vous avez receu ma derniere lettre, ou non. J'avois escrit la dedans de deux François qui seroient propres à traduire vostre livre pour en choisir le plus habille. Or m'a on grandement prisé la suffisance de l'un; il est Lorrainois, mais il a esté nourry en France et il a tres bien estudié la langue; outre cela il est tres docte et s'entend en toutes sortes de matieres, bref, c'est un vray Ulisses. Il brigue maintenant la profession publique de la langue françoise. Regardez s'il vous pourroit servir; il faudroit envoyer icy le livre, et je vous envoieroy bientost une preuve de sa suffisance .... De Leyden, le dernier de Mars 1629.

442. Justinus van Nassau[1]. (H.A.)

Je vous renvoie le discours de feu Monsr le chevalier Vere de la bataille de Nieuport[2], ou pour mieulx dire du combat qu'il a faict avec sa trouppe, laquelle estoit se jour la de l'avantgarde. Je l'ay leu et releu, et trouve qu'il a certes avec grand jugement et bien particulierement descrit et remarqué tout se que c'estoit faict par l'ennemi a ceste premiere et grande attacque de la trouppe qu'il commandoit, laquelle veritablement il fault advouer qu'elle fit tres bien et valereusement, mais il me semble qu'il parle un peu trop sobrement des austres, qui neanmoins s'acquiterent aussi avec grand couraige de leur debvoir, en reçevant et chargant avec resollution les trouppes ennemies, et nommement nostre cavallerie, laquelle par ordre de feüe son Ex.^{ce} de haulte memoire firent en sa presence par plusieurs fois de fort belles charges, esquelles feu Monsieur le Comte Louys de Nassau[3] fit tres bien, de sorte que leur fault aussi

1) Uitgegeven in de *Archives de la Maison d'Orange-Nassau*, *2^{e} serie*, III, blz. 32.
2) Sir Francis Vere (1560-1609), die langen tijd in dienst der Staten-Generaal was geweest en het bevel had gevoerd in Oostende, toen die stad het langdurige beleg van de Spanjaarden weerstond, heeft gedenkschriften nagelaten, die eerst in 1657 te Cambridge gedrukt zijn met den titel: *The commentaries of Sir Francis Vere*, *Being diverse pieces of service*, *wherein he had command*, *written by himself*, *in way of commentary. Published by William Dillingham*, maar die vóór dien tijd in afschriften verspreid waren. Huygens had één dier afschriften in handen gehad en er ten behoeve van den Prins eene Fransche vertaling van gemaakt. Zulk eene vertaling is ook opgenomen onder de authentieke stukken in de uitgave van Bor van 1679 (vgl. Fruin in *Bijdragen voor Vaderl. Gesch. en Oudheidk.*, *Nieuwe Reeks*, V, 1868, blz. 69, vlgg.)
3) Lodewijk Gunther was een zoon van Jan den Oude van Nassau en dus een jongere broeder van Willem Lodewijk, den stadhouder van Friesland. Sedert 1595 nam hij deel aan verschillende veldtochten, onderscheidde zich in 1596 bij den tocht naar Cadix, voerde in den slag bij Nieuwpoort de ruiterij aan en stierf op jeugdigen leeftijd in 1604, kort na de inneming van Sluis. Zijn brief aan Graaf Jan van Nassau (vgl. *Archives de la Maison d'Orange-Nassau*, 2e *série*, II, blz. 23-35), waarin hij den slag bij Nieuwpoort beschrijft, geeft een heel anderen indruk van dat wapenfeit dan de *Commentaries* van Sir Francis Vere.

attribuer une grande partie de l'honneur de cette belle et signalee victoire, et surtout a feüe son Ex.ce, laquelle par sa grande valeur, dexterité et bonne conduitte - aiant l'oeul sur tout - tesmoignoit en cette tant celebre journee se que peut en un si grand et doubteus combat la presence d'un saige, prudent et experimente general. J'espere de vous veoir apresdemain, si plaict a Dieu, a la Haye ..... A Leyden, ce 16 d'Apvril 1629.

443. J. van der Burgh[1]. (L.B.)

Ik zou u zoo gaarne in het leger zien, maar hoor nu, dat gij ziek zijt. Ik hoop, dat gij mij het tegendeel kunt melden. Du quartier de Hinten, ou rien ne se passe qui vous sçauroit estre incogneu, ce 3e May 1629.

444. E. Dimmer. (H.A.)

Wilt gij mij antwoorden op het verzoek van den schout[2]? Er zijn hier een paar burgercompagnieën opgericht en al de bruggen rondom den Haag zijn zoo veranderd, dat zij opgetrokken kunnen worden. Wt den Hage, den Xen May 1629.

445. E. Dimmer. (H.A.)

Ik schrijf aan Z.E. over den Prins van Portugal, ‘pretendeerende gerechticht te zyn tot de helffte van de achterlaten goederen van lofflicke memorie myn vrouwen de Princesse’, zyne huysvrou[3], omdat hy met deselve gehuwet is geweest sonder huwelicxe voorwaerde, ende dat mitsdien, volgende de custumen van Hollant, daer t huwelick geschiet is, tusschen haere beyde excellentien geweest is gemeenschap van goederen. De hoochgemelte Heere Prince sustineert oock te worden tuteur van zyne kinderen ende recht te hebben om haerluyder goederen te mogen administreeren, enz.’ Daardoor zal allerlei ‘onrust ende onlust’ ontstaan, waarvan ik wel mijn deel zal krijgen. Mijne dochter gaat op reis naar Zeeland. Gaarne wil ik antwoord hebben op de bijgaande memorie en afschrift van de sauvegarde voor den bisschop van Antwerpen[2]. Wt den Hage, den XXen May 1629.

1) Uitgegeven door Van Vloten, *Dietsche Warande*, V, 1860, blz. 221.
2) Zie No. 426.
3) Emanuel, zoon van den Portugeeschen kroonpretendent Antonio van Crato, kwam in April 1597 met zijn jongeren broeder Christoffel in de Nederlanden. Den 7den Nov. van dat jaar trouwde hij heimelijk met Emilia van Nassau, Maurits' volle zuster, zeer tegen den zin van den Stadhouder. Het jonge paar, dat een groot aantal kinderen kreeg, had met allerlei moeilijkheden te worstelen. In 1626 ging Emanuel met zijne beide zoons naar Brussel en verzoende zich met den Koning van Spanje, terwijl Emilia met hare zes dochters te Genève ging wonen, waar zij 16 Maart 1629 stierf en aan haar echtgenoot niets anders vermaakte dan een ring met diamanten. Emanuel kwam tegen dat testament op en heeft ook later een proces met zijne dochters gevoerd (zie Lodewijk Mulder in *De Gids*, 1886, III, blz. 250, 424.)
2) Zie No. 426.

446. J. Brosterhuisen. (L.B.)

Voyci un eschantillon d'un autre interprete; jugez s'il a mieux faict que le premier. Il me semble qu'il est meilleur François que l'autre et qu'il entend mieux l'intention de l'autheur. Toutefois s'il n'est pas encores à vostre gré, je tascheray de trouver un autre, combien qu'il n'y ait pas grand foison de traducteurs icy. Le premier à la verité avoit tres mal translaté; je ne sçavois rien de sa capacité que par rapport. On m'avoit dit qu'il avoit autrefois traduit quelque livre pour M.r Rivet[1], et sur cela je le prenois pour un grand magister. Le bonhomme continue nonobstant, voire est quasi a bout de la traduction. Il m'a dit que c'est pour Mons.r de Nassau[2], d'ont je m'estonne fort. Cependant je n'ay pas parlé audit sign.r Je vous prie de me donner instruction de ce que je lui[3] dois respondre, s'il m'en parle. Adieu ..... De Leijde, le 5e de Juin l'an 1629.

447. Aan J. Dedel[4]. (K.A.)

Ik zal het stuk, in het Nederlandsch opgesteld, zenden; een Latijnsch stuk heb ik er maar niet bij gedaan, want ik begrijp niet, wat de man er aan zou hebben. Bij gelegenheid hoop ik u eens een gewichtiger dienst te bewijzen. In castris ad Sylv. D., V Kal. Iuli. (= 27 Juni) CIↃIↃCXXIX.

De vijand is dichtbij; wij slapen gewapend.

448. Aan J. Golius[5]. (K.A.)

Hartelijk dank ik u, dat gij mij het boek, dat ik te leen vroeg, ten geschenke geeft. ‘Oculo itaque Iesuitae Scheineri[6], quando ita vis, eâ lege te privo, ut simile a me exemplar proximis nundinis Francofurtensibus expectes. Eadem enim operâ constitui e Germania accersere quotcumque ab hoc autore lucubrationes opticae reperiuntur, quales passim ipse allegat, ut Solis ecliptici Phaenomenon, Augustae, et de Refractionibus coelestibus, Ingolstadij editas[7].

1) André Rivet, Franschman van geboorte, was van 1595-1620 als predikant verbonden aan de hofhouding van den Hertog de la Trémoïlle en van die zijner weduwe te Thouars, werd in 1620 professor in de theologie te Leiden, in 1632 gouverneur van Willem II en in 1646 eerste curator der nieuwe Illustre School te Breda. Sedert woonde hij in die stad, waar hij den 7den Jan. 1651 is gestorven. Rivet heeft een groot aantal wetenschappelijke werken geschreven.
2) Justinus van Nassau?
3) Er staat; *luis*
4) Zie blz. 4.
5) Een paar zinnen uit den brief zijn uitgegeven door Dr. D.J. Korteweg in *Versl. en Mededeel. der Kon. Akad. v. Wetensch.*, *Afd. Natuurk.*, 3de reeks, IV, 1888, blz. 257.
Zie over Golius, blz. 145.
6) Christoph Scheiner (1575-1650) was Jezuiët, mathematicus en astronoom.
7) De titels zijner werken zijn: *Oculus*, *hoc est fundamentum opticum*, 1619, en *Refractiones coelestes seu solis elliptici phaenomenon illustratum*, 1617.

Satis prolixe docet, sed me sollertia hominis et errori inveterato destruendo diligentia summa capit. Nam, ut multo me nosti rectius, hallucinamur hactenus ea parte matheseos maxime, quae de visione est, et frustra quis pervadere has tenebras tentet, cui refractionum ratio absolutissime non constet. Ecce vero, mi Goli, spartam apprime te dignam, mox ut magni Snellij nostri[1] - qui gloriari sedulo coeperat, nihil earum amplius rerum se fugere - cathedram occupaveris. Cui rei quod te Senatus Academicus, praeter alteram professionem, unanimi tandem voto destinaverit[2], gratulor certe tibi, sed Academiae magis multo et nostris, sua quod bona norint, Musicolis ..... In castris ad Sylv. D., 1 Iul. CIↃIↃCXXIX.

449. A. van Hilten[3]. (H.A.)

'Par la joincte vous verrez, s'il vous plaist, ce que le recepveur Bogaert[4] avoit remonstré à Messeig.rs les Estatz touchant les arrierages de vostre prebende, comme le payement d'icelle vous est accordée aujourd'huy, tant pour le passé que pour l'avenir. Voyci comme le temps et vostre patience a prevalu aulx interestz que l'on vous avoit apporté par la resolution precedante'. Wij zijn zeer in spanning over het beleg van den Bosch[5]. Wilt gij, als gij tijd hebt, mij zoo nu en dan met een enkel woord van dat beleg op de hoogte houden? A Utrecht, le XXIIIe de Juing 1629, st. vet.[6]

450. C. Barlaeus[7]. (L.B.)

Est quod in aurem tibi dictum velim. Si Principis coepta fortunaverit Deus Opt. Max., in animum induxi, historiam tam famosae obsidionis scripto consignare. At non possum sine tua aliorumque ope, quos non dubito in fastos referre ea, quae indies illic geruntur. Si isti provinciae me idoneum judicas, fac ut aliquando eorum fiam compos, quibus institutum opus adornem. Multa indies ex levi auditione habemus, sed ijs fidem historiae non ausim superstruere. Quos mitto versiculos[8], mitto tibi, quem aequum nugarum mearum aestimatorem esse novi. Quid si pro Principe respondeas[9]? Superciliosum lectorem deprecor. Legat Van der Burchius noster; etiam, si istic adhuc sit, non detrectam judicium consulis Van der Dussen[10], viri mei amantis-

1) Zie blz. 209.
2) In 1629 volgde Golius, die te Leiden al professor in de Oostersche talen was, Snellius († 1626) ook op als hoogleeraar in de wiskunde.
3) No. 449 a. Een brief van 6/16 Juli (H.A.) handelt ook over de prebende.
4) Hij wordt ook genoemd in No. 343.
5) De Prins had in de eerste dagen van Mei het beleg geslagen voor 's Hertogenbosch.
6) Dus 3 Juli, nieuwe stijl.
7) Uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Oud-Holland*, IV, 1886, blz 258.
8) Nl. de *Epistola Ameliae ad Fridericum Henricvm*, *maritum*, *audacius sub ipsis Sylvae-Dvcis moenibus militantem* (vgl. *Poem.*, I, blz. 344). Scriverius heeft den brief vertaald en Huygens is met het vertalen er van begonnen (vgl. *Gedichten*, II, blz. 213).
9) Huygens is ook begonnen met een antwoord van den Prins, maar heeft het vers niet voltooid (vgl. *Gedichten*, II, blz. 210). Ook Westerbaen dichtte een antwoord in het Latijn en in het Nederlandsch (zie zijne *Gedichten*, 1657, I, blz. 249; II, blz. 209).
10) Ewoud van der Dussen (1579-1653) is burgemeester van Delft, lid der Staten-Generaal en gezant geweest.

simi et studiosissimi. Volui castrenses tuas curas et bellorum taedia jucunda lectione diffundere ..... Institutum illud meum de conscribenda historia nolim dispalescere. 3 Jul. CIↃIↃCXXIX.

451. Prinses Amalia van Oranje. (H.A.)

Je vous remercie bien fort que vous me mandes les noules[1] de nostre armmée; j'espere que vous contines de faire la mesme, et croyes que vous me seres oblige avec rien tant que de me dire la bonne sante de Monsieur le Prince, de coy je suis tousjour en peine. J'espere que dieu le conserviera et le donnera la forsce pour ce peine qui prent. Je vous prie, mande moy beintost que le conte Henry[2] sera party; cela m'obligera d'estre toute ma vie .... le 4 (Jul.) de Buern (1629)[3].

452. J. Golius. (L.B.)

Ik ben u zeer dankbaar, dat gij mij de gunst verzekerd hebt van den Prins. Van mijn broeder[4] hoor ik, dat gij het *Oculus opticus* met veel genoegen hebt gelezen; mijne geheele bibliotheek staat u ten dienste. Wilt gij den heer Wyts van mij groeten? Hagae-Comitis, XII° Jul. CIↃIↃCXXIX[5].

Thomas Rhoe[6], gezant uit Engeland, is hier; ik ken hem als een uitstekend man.

453. J. van der Burgh. (L.B.)

Den brief van Amalia, door Barlaeus gedicht, zend ik wat laat terug; eene enkele uitdrukking vind ik minder gelukkig. Hintemi, Id. (15) Jul. 1629.

454. P. Gruterus[7]. (L.B.)

Als 's Hertogenbosch wordt ingenomen, zou ik daar gaarne eene betrekking hebben. Amsterd., Ipsis Idibus (15) Julij CIↃIↃCXXIX.

1) *nouvelles*
2) Graaf Hendrik van den Berg, die Den Bosch trachtte te ontzetten en in deze dagen telkens de belegeraars aanviel.
3) Huygens teekende op den brief aan: 4 Jul. 29.
4) Petrus Golius, door zijn oom Jan Hemelaer (zie blz. 145) in Antwerpen opgevoed, werd Katholiek geestelijke. Evenals zijn broer reisde hij in het Oosten en was een groot kenner der Oostersche talen, waarin hij te Rome professor is geweest.
5) Er staat: XIX.
6) Zie blz. 238.
7) N°. 454 a. Een brief van 4 Sept. (L.B.) handelt over hetzelfde onderwerp. Zie over Gruterus, blz. 192.

455. Aan J. van der Burgh. (K.A.) Lat.

Waarom zendt gij het proza van Barlaeus niet tevens terug? Ik vind dat beter dan het gedicht, waarin hij de Prinses sprekende invoert op eene wijze, die niet behoorlijk is. Enkele regels moeten, naar mijn oordeel, zonder twijfel vervallen; het overige gedeelte is wel goed[1]. Vucht, 17 Iul. 29.

456. A. van Hilten[2]. (H.A.)

Gij meldt goed nieuws, nl. dat het fort Isabella genomen is[3]; wij gelooven, dat wij reeds halfweg zijn, ‘ne fut que noz Argonautes se vouldroient reposer du travail des gardes extremes, faictes durant le sejour du comte Henry de Berge à la veüe de nostre armee[4]. Il faut aussi esperer qu'il se lassera et diminuera assez par ses pourmenades, mais prende garde - comme j'entens qu'on faict desja - au secours qu'il attend d'Allemaigne. Que nos quieren dar tettigos de su amor?’ Wilt gij voor bijgaanden brief zorg dragen? A Utrecht, le 11/21^{e} de Juillet 1629.

457. J. Golius[5]. (L.B.)

Non tanti sunt Musae aut Charites meae, ut illae laudem, hae vero gratiam mereantur ullam apud Amplitudinem tuam, sed utrobique humanitatis tuae genium agnosco et veneror, tum etiam veterem in me benevolentiam, quod meam esse aliquid tenuitatem putas, quia est mea.

Refractiones coelestes et phaenomenum solis[6] in suppellectile mea libraria fuisse quondam, memini, at frustra quaesivi; si vero ad manus redibunt meas, tua erunt. Facile mihi erit similia exemplaria invenire; eam operam et tibi et mihi debeo, ne animum tuum, gravioribus intentum, istiusmodi cura tangat. De metoptice rem recte putas, at non ita mihi imputas facultatem, praeceptori meo miranda quadam sorte partam, ne propriam dicam, cujus sint alij exsortes. At Sovero[7] etiam, qui Patavij Magino[8] successit, plurima tribuo, nam magni geometrae nomen sustinuit in promovenda recti et curvi proportione, cujus editionem proxime ad finem perductam vidi, quando apud illum eram. Non dubito, quin haud alium se naturae indagatorem probabit, si quando catoptricas et dioptricas propositiones in lucem dabit, quarum adversaria mihi

1) Het briefje is onderteekend: tuus Index expurgatorius.
2) N°. 456 a-h. Brieven van 26 Dec. 1629, 11/21 en 26 Febr., 2/12, 6/16, 10/20, 17/27 en 20/30 Maart 1630 (H.A.) begeleidden brieven aan den Prins.
3) Dat had den 18^{den} Juli plaats.
4) De nabijheid der troepen van graaf Hendrik van den Berg was oorzaak, dat het leger, dat belegerde, zeer werd afgemat, daar ‘alle nachten 't selve in Batalie ghehouden’ werd.
5) N°. 457 a. Een brief van 23 Sept. 1629 (L.B.) bevat eene aanbeveling.
6) Zie blz. 259.
7) Bartolomeo Sovero (1577-1629) is ook te Venetië professor in de wiskunde geweest.
8) Giovanni Antonio Magino (1555-1617), professor te Padua, was een beroemd wis- en sterrekundige.

ampla exhibuit. Invitante me Venetijs vitrearia arte, ex purissima materia fundi curavi prima geometrica corpora, ut, si forte mathematum provincia mihi contingeret, studium collocarem in observanda *διάχλισι;* radiorum ad alias atque alias superficies. Nam in naturalibus rebus Apollonius[1] etiam et Diophantus[2] operam ludant, neque mathematici sint, nisi certissima experimenta demonstrationum faciant principia. Demerendae posteritati natus Snellius noster[3] in extremis singularem affectum professus fuit, cum profiteri studia amplius non posset, nam testamento edixit, ut, nisi filius, paternis insistens vestigijs, mathematis operam navet, omnes libri scriptaque omnia ad hasce disciplinas pertinentia, quae post se relicturus erat, Academiae adderentur. Quamobrem haud grave mihi futurum spero, impetrare a tutoribus, quondam notis mihi atque faventibus, potestatem lustrandi summi artificis lineamenta, quibus luminis tenuem et fugientem naturam descripsit. Non ut ego, me proripiens e trivio, Apellis tabulae manum admoveam, seu, quod detestor, inferam, sed ut, qualia sunt, aliorum oculis exponam, ad gloriam inventoris, praeceptoris et amici, quondam de me quam optime meriti, ampliandam et aperiendam artis viam in commune bonum. Theon[4], in scholijs suis ad magnam Ptolemaei Syntaxin, metopticen Archimedis[5] producit. Eandem Arabice extare, aliquando legi, at videre eam nunquam contigit. Procul dubio rem acu tetigit admirandus ille vir, qui in hoc disciplinarum genere adrogasse sibi jure videtur fastuosum illud, quod alij in arithmeticis et geometricis profitentur, arte analytice freti, nempe, nullum non problema solvere. Habeo in peculio librario, quod ex Oriente adduxi, Arabis cujusdam doctissimi Optica, cui Abu Heitem[6] nomen, in quibus plurima quoque de refractione. At dubito, an non Alhaseni[7] opus sit; idem enim pronomen et meus autor habet. Conferre nondum vacavit, praesertim cum altero, licet impresso in Germania, hactenus carui. Vidi, cum agerem Constantinopoli, Aegyptij cujusdam, nempe Aben Marufi, opusculum de visione refracta; ille ante aliquot annos delectus Imperatoris Morati[8] astronomus et observator fuit, postquam mathematum amore captus omnes fere Orientis populos et bibliothecas adierat, et commentationibus varijs famam extenderat. At aere nullo, precibus nullis extorquere ejus scripta potui ab ijs amicis, qui habebant, licet in alijs rebus maxime mihi faverent. Hoc saltem discedenti polliciti fuerunt, se curaturos, ut exemplar mihi describatur. Repe-

1) Misschien de Grieksche mathematirus Apollonius uit Perga, die in de 3de eeuw v. Chr. leefde. aant.

2) De mathematicus Diophantus uit Alexandrië, uit de 4de eeuw na Chr.

3) Zie blz. 209.

4) De scholiast Theon van Alexandrië leefde in de 4de eeuw na Chr.

5) Claudius Ptolemaeus, die in de 2de eeuw na Chr. leefde, schreef *Μεγάλη σύνταξις*, een werk, dat in 1538 te Bazel werd uitgegeven met de aanteekeningen van Theon. In den titel wordt echter niet vermeld, dat het werkje van Archimedes er aan is toegevoegd. Bij zijne werken is het niet opgenomen.

6) Abu Ali Mohammed ibn al Hasan ibn al-Haitham († 1038) leefde te Kaïro. Hij was een beroemd mathematicus (vgl. Dr. T.J. de Boer, *Geschichte der Philosophie im Islam*, Stuttgart, 1901, blz. 133-137.)

7) Het is blijkbaar dezelfde persoon. Eene Latijnsche vertaling der werken kwam in 1572 te Bazel uit.

8) Zeker Amurat IV, die van 1623-1639 Sultan van Turkije was.

titis precibus per literas instabo, et quidem eo diligentius, ut materiam nanciscar gratificandi Ampl. tuae, si tantum ab ingenij infirmitate sperare possim.

Diem unum atque alterum exegi in littore nostro cum industrio artifice Gulielmo Caesio[1], qui orbis terrestris accuratam dimensionem diu meditatus, nunc fere absolvit. Littoris Hollandici rectitudo et aequalitas, inter Septentrionem et Austrum fere exporrecta, studium ejus viri excitavit, nam aliud praestanti adeo operae littus, similiter a natura accommodum, quantum quidem constat, non habet orbis. Ante annos octo, in utroque ejus extremo termino stellae polaris altitudinem, ad minuti unciam, observavit; nunc interjectum terrae spatium dimetitur, rotâ affabre factâ, quae, nonnisi rectâ lineâ volvi, et per tympana scite disposita, quoscunque circuitus peragit, sine ulla erroris suspicione indicare potest. Eâ denique diligentiâ ubique utitur, quae perfectum geodaesiae opus dabit. Eratosthenes Batavus, Snellius noster, de ea palma praeclare certavit et summam reportavit laudem. Sed videtur scrupulosa et lubrica dioptrarum ratio non extra omnem suspicionem esse hallucinationis, in dimetiendis locorum distantijs adhibita. Orientis quondam Imperator Mamon[2], sub eodem meridiano, duos astronomos procedere jussit in Singjari deserto, patentissimo et aequatissimo solo - ibi Palmira olim fuit - alterum versus septentrionem, alterum vero austrum versus, donec illi gradu uno attolleretur polus, huic autem deprimeretur. Dein terrae spatia per geodaetas solertissimos extensis catenis mensurata fuerunt, et reperta sunt ambo convenire. At licet veteres, ut posteritati mensuras adhibitas exprimerent, in hordei grana, ventribus, ut loquuntur illi, juncta, easdem secuerint; dubitandi tamen principium idem reliquerunt. De Caesij opera dubitare nullus poterit, nisi qui dubitare semper velit. Sed nugandi finem facio et molestiae desino, quam exhibui tibi semper occupatissimo. Unum modo addam, quod solum possum, vota et preces, pro diuturna rerum tuarum salute, et plenissima Ill.^{mi} Principis victoria atque triumpho. Vale, praesidium vitae et dulce decus meae[3]. Dabam Hagae-Comit., XI Calend. Sext. (= 22 Juli) CIↃIↃCXXIX[4].

Groet Wyts en Liere[5] van mij.

458. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

Uwe in proza geschreven rede[6], die ik beter vind dan uw gedicht, heb ik tusschen mijne papieren verloren. Ik meende, dat ik het stuk aan Van der Burgh had gezonden tegelijk met het vers, maar hij schrijft mij, dat hij alleen het laatste heeft ontvangen. Heel gaarne wil ik van die rede nog een afschrift hebben. In uw gedicht vinden Van der Burgh en ik eenige uitdrukkingen, die aan het hof zeker niet goed zullen worden opgenomen. Daarover mondeling nader. Ad Syl. Duc., 26 Julij 1629.

1) Guilielmus Caesius is Willem Janszoon Blaeu (1571-1638), de beroemde cartograaf en uitgever.
2) Waarschijnlijk Al-Mamoen uit het Huis der Abbasiden, Khalief van 813-833.
3) Naar Hor., *Od.*, I, vs. 1.
4) Er staat XIX.
5) Zie blz. 114.
6) Barlaeus had ook eene *Oratio Tribunorum in castris*, *ad Principem Auriacum* geschreven, eene navolging der rede van Craterus aan Alexander den Groote bij Curtius, IX, 24.

459. C. Barlaeus[1]. (L.B.)

Hier gaat het gedicht terug; ik heb er in veranderd, wat u toescheen minder geschikt te zijn voor het hof. Is er nog iets in, dat niet overeenkomt met de deftigheid van hovelingen, zet er dan een kruisje bij. Eigenlijk heb ik het vers niet geschreven, om het te laten drukken. Lugd. Bat., proprid. Cal. Sextil. (= 30 Juli) 1629.

460. G. van Vosbergen[2].

Je vous remercie de la communication de ces belles pieces de M. Barlaeus, dont j'ay fait partie à mes collegues, mais plus de vostre libre discours sur le fait de vostre propre charge. Il n'y a que vous qui osast tant satiriquement syndicquer ceux de vostre mestier. Ceste forte ame et mains nettes mesprisent à bon droit l'orgueil et l'avarice qui enfle les courages et bourses d'un bon nombre des ames basses. Je n'oseroie toutefois, au regard de l'infinité des affaires, non pas celles qui consistent en formulaires ou dans la rotine, mais en lettres patentes, chiffres et pureté du style qu'on requiere d'un secretaire, abaisser tant que faites les qualitez y requises; vous l'avez beau faire qui estes nay secretaire, si les ames sont *ex traduce*, si non, qui aves d'aultres qualitez plus relevees qui vous portent par dessus toutes aultres difficultez de toute sorte de charges. Voila ce qu'est de mon jugement, qui mesure vostre function à sa portee. Au reste, Monsieur, je ne feray plus tant de difficulté à vous importuner pour moy et mes amis, puisque je vous voy si facile à recepvoir les recommandations envers lesquelles les autres sont accoustumez, comme les dessinez, faire tant de morgue. Vous donne le bonjour..... Le 5 d'Aougst 1629, à Vucht[3].

461. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Erg graag wil ik u een genoegen doen en ik heb uwe Saksers hier ontvangen, maar moest hen met een praatje afschepen. Toch zal ik mijn best doen, dat zij bij den Prins worden toegelaten. Maar gij weet niet, hoe hier in het leger alle particuliere zaken moeten achterstaan bij de militaire. Waarlijk ik zal mijn best doen. Ad Sylv. Duc., 8 Aug.^{ti} 1629.

462. C. Barlaeus[4]. (L.A.)

Satyram hanc notis illustratam ad me misit Illustrissimus Molinus[5]. Eam alio nomine appellatam vidisti alias. Si illas legere vacabit, miraberis istorum hominum audaciam. Quaecunque ego ad Molinum familiarius scripsi, hic excusa video. Videbis etiam te ubique paginam facere,

1) Uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Oud-Holland*, IV, 1886, blz. 259.
2) Het is onbekend, waar het Hs. zich bevindt, maar de brief is uitgegeven door Dr. Th. Jorissen in *Memoires de Constantin Huygens*, blz. XVIII, Noot.

   N°. 460 a. Een briefje van 7 Sept. (H.A.) bevat eene aanbeveling.
   Zie over Vosbergen, blz. 156.
3) Huygens schreef onder den brief: 'Monsieur de Vosberghen avoit fort bien compris mon intention en cest escrit, qui ne regardoit proprement que la vanité etc. de mon collegue J. Junius, que je trouvoy peu supportable, outre que je voulois bien que le Prince mon maistre me reconnust aucunement capable de ma charge.'
4) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten in *Hooft's Brieven*, IV blz. 279.
5) Zie blz. 242.

etiam nos alicubi commissos. Eam tamen scriptor adhibuit prudentiam, ut, si quando invenit quod in nobis improbaret, nomina suppresserit. Non debebant nisi nobis consultis illa luci donasse. Saepe enim oscitantius et absque cura a non plane indoctis scribuntur, quae edi famae ipsorum et existimationis non parum interest. Posthac ero cautior. Ubi legeris, redeat ad me satyra haec. Addo *Venerem ἀναδυομένην*, *sive epithalamium*, Realio nostro scriptum[1]. Cogor invitus erotica tractare, qui pharetratum illum puerum odi quam maxime. Si legere tibi animus non est, serijs iam occupato, militibus da, infarciendis tubis maioribus inserviet. Vale, vir amplissime et charissime. 13 Sextil. (Aug.) CIↃIↃCXXIX.

Qui has tibi tradit, rector est scholae trivialis, Theodorus Screvelius[2], summa mihi junctus necessitudine, ob virtutum praestantissimarum syllogen.

463. Aan juffr. Croft[3]. (K.A.)

Parmi un grand nombre de lettres surprinses de beaucoup d'importance celles ci sont venues à tomber entre mes mains. Pardonnez à la faiblesse de nostre sexe, jusques à ce qu'en aurons attrapé autant de l'autre part, quand un aussi imprudent messager de Bruxelles nous fera veoir qu'il y a de la proportion entre les passions des dames de cette cour et la furie de leurs amans. C'est un bonheur que je me souhaitte impatiemment[4].

464. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

Het doet mij erg veel genoegen, dat gij die versregels in uw gedicht veranderd hebt; nu zal het veel meer behagen. Als ik tijd heb, wil ik de rede wel in het Fransch vertalen en haar dan aan den Prins laten lezen, maar gij weet niet, hoe druk ik het heb. Uw versje op Beaumont[5] is aardig. In castr. ad S. Ducis, 19 Aug.^{ti} 1629.

465. C. Barlaeus[6]. (L.B.)

Sequor applausu victorem, Nobilissime Hugeni, et qua praeit fortiter agendo Auriacus, subeo pone encomiastes. Victoriam captae Vesaliae[7], summo patriae discrimine, nobis indusit Deus Opt. Max., sed plane *ὡς ἀπὸ μηχανῆς*. Errorem et negligentiam nostrorum correxit

1) Vgl. *Poem.*, I, blz. 434. - Reael trouwde den 7^{den} Aug. met Susanna de Moor.
2) Th. Screvelius (1572-1649) was rector in Haarlem, werd daar in 1619 wegens zijne Remonstantsche gevoelens afgezet, maar later tot rector te Leiden benoemd. Hij heeft wetenschappelijke werken en Latijnsche gedichten geschreven.
3) Zie blz. 219 en 221.
4) Boven den brief staat alleen het jaartal.
5) Nl. *Eximiae probitatis ac eruditionis Iuveni*, *Arnoldo Beaumontio*, *de Vltima voluntate disputanti* (vgl. *Poem.*, II, blz. 104).
Aernoud van Beaumont, zoon van den bekenden dichter Simon van Beaumont, werd 15 Nov. 1625 op 20-jarigen leeftijd als jurist te Leiden ingeschreven. Hij werd later raad van den Prins van Oranje en sedert 1634 lid van den Raad van Brabant. In 1663 werd hij president van dat college en stierf in 1678.
6) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 294.
7) Den 19^{den} Augustus was Wezel bij verrassing ingenomen.

maior hostium error. Discimus utrique, neminem celerius opprimi, quam qui nihil timet, et parvis momentis in bello magnos casus intercedere. Epinicium hoc[1] pari me celeritate credas scripsisse, qua Vesaliam cepimus. Nec patiebatur praeceps gaudium, ut vel prolixius scriberem, vel elaboratius. Et quia vis, ut compotem te eorum faciam, quae scripturienti calamo excidunt, audeo et hoc opusculum calida incude properatum iudicio tuo submittere. Habent tibicines in tibiarum inflatione suum *ἐνδόσιμον*, et proëmium suum oratores. Forte et haec maioris triumphi, quem votis omnes praecepimus, praeludia erunt. Exemplaria ijs distribue, quos iudicabis a patria, a studijs, a me minime aversos. Vale, vir maxime, et Martios cantus, si isthic licet, Apollineis dilue. Lugd. Bat., III Non. (3) Sept. CIↃIↃCXXIX.

466. Cesare Calandrini[2]. (L.B.)

A ceste occasion si signalée je n'ay voulu manquer par ces trois mots de me ramentevoir en vostre bonne souvenance. Je suis joyeus d'entendre comment Dieu vous a beni de tous costés. Il ne sera pas que quelque affaire publique ne vous amene pardeça. En tel cas je vous conjure de vous souvenir de vostre viel ami et ne dedaigner de me veoir chez moy en nostre heremitage. Entretemps je ne cesseray a prier Dieu pour sa benediction sur touttes vos bonnes entreprinses, et qu'il lui plaise de sanctifier vostre suffisance pour le bien de son Eglise. Je vous baise tres humblement les mains, Monsieur, et a Madame vostre aultre moitié que je desire de cognoistre, et a Monsieur vostre frere .... Lond(res), 9 Sept. 1629.

467. E. Dimmer. (B.M.)

Ik zend u hierbij een brief van den Prins van Portugal[3] met het verzoek dien aan Z.E. ter hand te stellen; de brief schijnt ‘van importantie’ te zijn. Drie weken geleden ontving ik te gelijk met het paspoort van de Gravin van Nassau uw schrijven, ‘waerby U.E. my laet weeten, dat den Bosch dier tydt op t kippen stont om geus te worden; voorwaer die broethinne maeckt het al wat lange. Doch t compt al, dat ten laetsten compt. God Almachtig wil onsen Prince bewaeren ende my vergunnen lang te leven, om lang te wesen’ ..... Met haest, uut den Hage, de XI^{en} Septemb. 1629.

468. J. van der Burgh[4]. (L.B.)

Ik denk er over, om te dingen naar het ambt van secretaris van den Bosch, en schijn wel eenige kans te hebben. Wilt gij er eens over spreken met den raadsheer Huigens, ‘mon vieux patron’[5], die spoedig in het leger komt? D'Aernem, ce 11^{e} 7bre (Sept.) 1629.

1) Nl. *Vesalia capta* (vgl. *Poem.*, I, blz. 213).
2) Zie blz. 15.
3) Zie blz. 258.
4) Uitgegeven door Van Vloten, *Dietsche Warande*, V, 1860, blz. 221.
No. 468 a.b. Over dezelfde zaak handelen briefjes van 6/16 en van 9/19 Sept. (L.B.)
5) Zie blz. 227.

469. J. Brosterhuisen. (L.B.)

On me force icy de vous importuner de la façon; mes amis me contraignent de me rendre compagnon a ces braves escorcheurs de l'ours d'Aesope. Mais si la ville se rend, et si on procede a la distribution des charges, et si *Mopso Nisa datur*[1], y resteroit il rien, *quod nos speremus amantes*[1], de pouvoir obtenir par vostre moyen? Quelque petit, honneste, profitable et pas trop penible office d'ont je pourrois estre, ou devenir capable? Respondez - quand vous serez de loisir - seulement oui, ou non, à l'usage de ces nobles Laconiens, et pardonnez ceste importunite a .... De Leyde, le .... Sept. l'an 1629[2].

470. N.N.[3]. (R.A.) Holl.

Mijn luitenant Dyckmals wil gaarne kapitein worden. Engelen[4], 10/20 7bris (Sept.) 1629.

471. J. van der Burgh[5]. (L.B.)

Plustost que de croire que le soin que vous avez tousjours eu de ce qui me touche, soit refroidy, j'impute ce silence au peu d'apparence qu'il y a dans le dessain que j'avois sur la charge qui vous est cogneue, me doibt reussir ..... Je ne suis pas degousté de ma charge; tout ce qui m'y desplaist, c'est que dans l'estat ou je suis, je fais le secretaire et tous les clerqs ensemble, et moy et mon valet nous nous debottons l'un l'autre. Mais je deviens si considerable a l'estat, que mon maistre croist que le publiq y patit, si je bouge de ma chambre ..... Et ce bonheur d'estre continuellement aupres de mon maistre, me cause de l'envie aupres des gens, a qui un sot bruit a donné l'apprehension que je suis Arminien, principalement aupres d'un certain Jesuite reformé, ou de la religion, si vous aimez mieux ce terme ..... C'est le bourghemaistre Dibbets[6] dont je parle, ... un homme qui, quelque mine qu'il face d'estre sorty de la cour pour en estre desgouté, ne cerche que a s'y fourrer pour guetter les actions d'honnestes gens. Mais que vous importe-t-il tout cela? De rien; je vous supplie seulement de trouver bon que je vous donne un eschantillon des raisons que j'ay de songer a me sauver dans une sorte de vie, moins exposee a ces monstres que celle des courtisans ..... d'Aernem, ce 16°/26 7bre (Sept.) 1629.

472. Thomas van Stakenbroeck[7]. (K.A.)

Ce porteur, ayant esté conseiller et agent de sa Maj.^{te} de Dennemarcken

1) Verg., *Ecl.*, 8, vs. 26.
1) Verg., *Ecl.*, 8, vs. 26.
2) De datum is niet ingevuld, maar Huygens teekende op den brief aan: 15 7b. 29.
3) De onderteekening is onleesbaar.
4) Bij het dorp Engelen, in de buurt van Heusden, was eene schans.
5) Uitgegeven door Van Vloten, *Dietsche Warande*, V, 1860, blz. 221.
No. 471 a. Ook een briefje van 29/19 Sept. (L.B.) handelt over die sollicitatie.
6) Dirk Dibbets was in 1629 burgemeester van Arnhem en wist zich toen verdienstelijk te maken.
7) Jhr. Thomas van Stakenbroeck doorliep alle rangen bij de ruiterij, totdat hij in 1626 luitenant-generaal der cavalerie werd. Hij heeft alle veldtochten van Frederik Hendrik meegemaakt en is in 1644 op zeer hoogen leeftijd als gouverneur van Grave gestorven.

et de son Alt.ze de Holsteijn[1], homme de ma cognoissance, se voudroit bien laisser employer au service du pays, croyant que par la prinse de Boisleducq il se pouroit presenter aucune occasion, cause que vous ay bien voulu pryer de le vouloir seconder de vostre faveur envers son Ex.ce en ce qu'il vous declarera verbalement; les cy jointes certifications feront foy de sa capacite et qualite ..... Vucht, ce 2e d'Octob. 1629.

473. J. van der Burgh[2]. (L.B.)

Het is wel vreemd, dat men aan Dibbets eene zaak van eenig belang heeft opgedragen; de man is in staat, om in het leger van den Keizer allerlei dingen te vertellen. D'Aernem, ce 4e Octobre 1629.

474. C. Barlaeus[3]. (L.B.)

Undique dum querulae rumpunt arbusta cicadae[4],

etiam mihi interstrependum fuit. Hylas est, quem canimus, nulli non dictus puer. Et si quam maxime silere voluissem, non potui per amicorum et preces et imperia. Qui enim antehac ultro liberalis fui in depraedicandis heroum virtutibus, velut debito quodam me obstrinxisse videor idem in posterum factitandi. Nec tamen illibenter feci id, quod feci, et publicis votis adiunxi non invitus benevoli in patriam animi testificationem. Iam septimanae sunt quinque et ultra, ex quo inter praelum et manus meas haesit hic libellus[5], maxime ob adversam valetudinem et hypochondriacum *πάθος*, quo subinde vexor. Decreveram historica narratione prosequi res gestas obsidionis istius. Verum mutavi consilium gravibus de causis, veritus, ne idem mihi contingeret, quod Marsyae apud Ovidium. Satius itaque putavi, si meo me modulo metirer, et intra septa carminum starem. Praemisi panegyrici aliquid, quod ex ijs, quae historiae meae hic illic insperseram, contexui. Sequitur poema, in quo praeter alia prolixitas mihi displicet. Nisi sufflaminassem furorem meum, altera parte auctius prodijsset. Abrupi multa, in quibus luxuriari potuisset vatis ingenium. Utinam ab A.T. impetrare possem, ut Principi Auriaco exemplar a me offerre dignetur. Ego hoc in maximis tuis erga me meritis reponam. Nulli inscribere praeter morem videbatur, alteri praeterquam Principi nefas, utpote cuius *ἴδιον πρᾶγμα* fuit urbis istius expugnatio. Jam Musas, Apollinem, Minervam cum toto Helicone valere jubeo. Furori bellico finem si non imponet Sylvaducis, imponet saltem furori meo, et si non desinent Martem lacessere Batavi, ego posthac desinam Phoebo gravis esse. Ultima Apollinei fuerit mihi Sylva laboris meta. - Exemplar Principi dictum ex veste cognosces, A. Tuae ex inscriptione. Addidi exemplar ad Praesidem Cromhoutium[6], Honerdum[7] et Schottum[8], consiliarios, uti et ad D. Catsium.

1) De bedoelde persoon moet Dirk Rodenburg († 1644) zijn, die beide betrekkingen bekleedde. Rodenburg was diplomaat en tevens tooneeldichter (zie over hem, Dr. J.A. Worp, in *Oud-Holland*, 1895.)
2) 473 a. Een briefje van 22 Oct. (L.B.) bevat een verzoek voor een vriend.
3) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 295.
4) Naar Verg., *Georg.*, III, vs. 328.
5) Het gedicht *De obsidione Silvae-Ducis liber unus* (vgl. *Poem.*, I, blz. 218).
6) Nicolaas Cromhout (1561-1641) was sedert 1591 raadsheer in het Hof van Holland en sedert 1620 president van dat college.
7) Zie blz. 56.
8) Zie blz. 250.

In ijs deferendis, quaeso, famuli tui operam mihi commoda. Vale, amplissime, doctissime, humanissimeque Hugeni, et de studijs meis, quod fecisti hactenus, benigne iudica. Raptim, e musaeo nostro. Lugd. Bat., XII Nov. CIↃIↃCXXIX.

475. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

Den dag, nadat ik van u was weggegaan, heb ik, daar de gelegenheid zich er toe voordeed, met den Prins over u en uw gedicht gesproken en heeft hij gelast u ƒ 300 uit te betalen. De thresorier Brouart[1)] zal u die som de volgende week zenden. Hag. C., 17 9b. (Nov.) 29.

Van uw gedicht wil ik niets anders zeggen dan dat gij steeds u zelf schijnt te overtreffen.

476. Justinus van Nassau[2)]. (B.M.)

Wilt ook gij uw best doen, dat ritmeester Quaed bevelhebber wordt van Grave, of anders van Ravesteyn of Emmerik? Hij is page en later edelman van Z.E. geweest en heeft zich moedig gedragen bij de inneming ven Wesel, toen hij daar de ruiterij aanvoerde[3)]. Als gij weer hier in de stad komt, reken ik op een bezoek van u. Leyden, le 19 de Novembre 1629.

477. C. van der Myle[4)]. (H.A.)

Z.E. beval mij u te zeggen, dat gij een paspoort zoudt schrijven voor den heer Charles van Ronden, om uit Spaansch Brabant hier te komen. ‘Je vous prieray encores d'une courtoisie, c'est qu'avec vostre meilleure commodite je puisse avoir une copie de la lettre de Son Ex.ce, escrite en faveur du S.r d'Aissema au Duc de Friedlant[5)]’. Arnhem (?)[6)], ce 23 de Novembre 1629.

478. C. Barlaeus[7)]. (L.B.)aant.

Gij bewijst mij een grooten dienst door mij bij Z.H. aan te bevelen en ik ben u daarvoor zeer dankbaar. Lugd. Bat., XXV Nov. CIↃIↃCXXIX.

1) Thomas Brouart († 1635), broeder van den dokter (zie blz. 2) en zoogbroeder van Frederik Hendrik, was thresorier van den Prins. In 1624 was hij gehuwd met Johanna van Clootwyck.
2) Uitgegeven door E. van Bruyssel in *Compte rendu des séances de la Commission Royale d'Histoire, ou Recueil de ses bulletins*, 3e *série*, VI, *Bruxelles*, 1864, blz. 508.
3) Aitzema noemt hem, bij de beschrijving van het innemen van Wezel, kolonel.
4) No. 477 a-d. Briefjes van 15, 23, 31 Jan. en 30 Maart 1630 (H.A.) handelen over paspoorten.
5) Foppe van Aitzema († 1637), resident der Staten-Generaal te Hamburg, werd in 1630 naar Wallenstein en Tilly gezonden, om met hen een verdrag van onzijdigheid te sluiten.
6) De plaatsnaam is onduidelijk.
7) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 302.

479. Aan J. Golius. (K.A.)

Ik wensch u geluk met uw dubbel professoraat. ‘Hortari deinde libet, ut, quando nunc rei mathematicae etiam ex officio vacas, eius, quae de radio refracto est, partem, nemini satis excultam, serio tibi commendatam esse patiaris, ut tandem vel a rei desperatae tabula tollamus universi manum, vel, quod ab industria sperandum tua est, ingentis arcani gloriam Bataviae vindicemus. Ab Italis, quod ambitiose hactenus pollicentur tantum, nihil adeo magni expecto, ut vel superare omnes, si hoc agas, vel paria cum illis facere quam facillime non possis. Quorum alterum ubi successerit, uti olim in telescopij invento, divisae laudis honorem cum acutissima gentium possidebimus. Aliquid mecum nuper circa theoriam istam communicavit vir stupendus Albertus Girardus[1)], quicum utinam, collatis consilijs una aliquando ut scriberes, adduci possis! Terrae globum movere, si detur ubi stetis, ambo valetis. Quaedam ille perfunctorie et quodammodo mechanice observare coeperat, quibus, ni fallor, amplioris talem indaginis ansam peridoneam dedit. At nudis refractionum incrementis ac horum proportionibus incubuerat. Ego vero etiam aliquid hic physici requiro et de causarum causis ab origine mihi satisfieri velim. Hanc tibi provinciam bonis avibus desumito, mi Goli, et quaeso te per insignem eruditionem tuam tentare libeat, quatenus in naturae adytu permeari possit.’ Ik zend hierbij het boek van Sirturus[2)] terug en ook Lomazzo's *de Pictura*[3)]. Hagae Com., 19 Decemb. 1629.

480. C. Barlaeus[4)]. (L.B.)

Etiam te hisce naturae sacris initiari oportet, amplissime Hugeni, et cui illa omnis elegentiae capacem dedit animam, ignorare nefas est, quaecunque orbi indulget, *πῦρ*, *καὶ ὕδωρ*, *καὶ γαῖα*, *καὶ αἰθέρος ἥπιον ὕψος*. - Me aliquando mirum in modum cepit rerum istarum cupido; mox obrepente ignavia, languescente etiam novitatis studio, neglexi supellectilem istam *πολυποίκιλον* augere. Profecto non insuave, nec infrugiferum est contemplari in arcula varias rerum species, easque minus vulgares et obvias, ac ingenti compendio possidere universum. Spectabis microcosmum et animal, cui in cetera dominari datum est; imperij tui late patentis opes manu librabis et, quo voles, transferes. Illud praecipuum est, horum contemplatione animos rapi in admirationem omnipotentiae, sapientiae et bonitatis divinae. Nihil enim vides, quod non vel usu necessarium, vel opere stupendum, vel varietate mirandum sit; nihil tam magnum, quod non ad erudiendos nos descendat, nihil tam parvum ac humile, quod non ad illustrandam nominis divini gloriam ascendat. Mitto paucula, quae ex capsula mea selegi, ut doctae curiositatis contagio ad aliorum investigationem excitarem igneum tuum et quidvis sciendi cupidum pectus. Monui Brosterhuijsium conferre suam ad illam, quam adornas naturae officinam. Addi-

1) Albert Girard († 1633), geb. in Lotharingen, is een tijd lang ingenieur geweest in het leger der Staten. Hij schreef het boek *Invention nouvelle en l'Algebre*.
2) Hieronimo Sirturus, geb. te Milaan, was een leerling van Galilei en bekend door zijn slijpen van optische glazen. Misschien is hier zijn werk *Telescopium*, 1618, bedoeld.
3) Giovanni Paolo Lomazzo (1538-1600), geb. te Milaan, schrijver en schilder, gaf in 1584 uit *Trattato della Pittura*.
4) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 303.

di nummulos aliquot veteres, omnes probos et genuinos, Caesarum vultus exhibentes, ut horum intuitu in absentis Barlaei vultum subinde reflectaris. Complures aliquando a D. Overbequio[1] dono accepi. Quare redono libentius. Unus aut alter est nitidior, quod nolim antiquitati eius saeculoque praejudicet; ipse a situ et aerugine purgari iussi. Reperti sunt Voorburgi in ruderibus paucis retro annis. Ubi animus erit et otium excutere ac perlustrare Overbequii sacra, vacabit A.T. totus. Remitto etiam nummum tuum ex sculpto fusum. Extorsit *αὐτοψία* confessionem viro supradicto, hactenus illis incredulo. Miratur tantos in hac arte progressus fecisse industriam humanam. Vale, vir clarissime, et quibus recrementis sordibusque mihi carere perfacile est, si ita libet fruere, horum *Semper ego optarem pauperrimus esse bonorum*[2], dummodo tui pergam amoris benevolentiaeque compos esse. Vale iterum cum uxore et liberis. XXII Decemb. CƆIƆCXXIX.

Litteras ad D. Doubletium tuis inclusas velim per famulum tuum illi in manus tradi. Ordines Generales pro ijs, quae in Sylvam Ducis lusi, ultro mihi 150 florenos decrevere, Curiae supremae senatores centum. En ut mihi dormienti dij bona conficiant.

481. P.C. Hooft[3].

Ick schijn misschien gezondigt te hebben op U Ed. beleeftheid, die de mijne ontsteken moest, gemerkt de traegheit in 't wederzenden van de bygaende *Tragicques*[4], waervan het zenden zoo gereet geweest was. In den weghe zijn geweest d'een ende d'andere reize, ende gelijke onlede, die er my niet hebben laeten aenblijven, ende de smaekelijkheit van haere ver loopende inzichten, die er my langsaem heeft laeten af scheiden. Lucanus en Juvenalis hebben my eertijds al wat in 't harte gelegen, ende in dese

agnosco veteris vestigia flammae[5].

Daer is er niettemin, die honigh en melk voor de twee lieflijkste lekkernyen des lands van beloften houden, en als ze gemengt zijn, zouden er geenen mondt aen steken. Men kan te kiesch zijn. Maer zeker de *Satyra* spint klokzeelen, ende dat is de zinnelijkste draet niet om waepenrocken te bordueren. Verworpelingen van woorden van straet op te raepen, ende doen dienen daer ze deugen, al was 't onder de edelen, daer kan men eer af hebben. De dingen, zinnen en zinspreuken dienen d'een nae d'ander te zijn. Doch dit al onder verbetering, ende in biecht tegens U Ed., die ook niet houdt van sacken met zijde te naeyen, ende dewelke, Mijn Heere, dat Godt houde in eere ende voorspoet, bidt, nevens hartelijke groete en gebiedenis .....[6].

482. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

Dat ik in zoo lang niet heb geschreven, is uw eigen schuld. Gij zendt mij zoovele dingen van u om te bekijken, dat ik daaraan al mijn vrijen tijd besteed. Zelf heb ik

1) Zie blz. 179.
2) Hor., *Sat.*, I, 1, vs. 79.
3) Het is onbekend, waar het Hs. zich bevindt. Uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 144, en Van Vloten, t.a.p., II, blz. 1.
4) Théodore Agrippa d'Aubigné (1550-1630), schrijver en krijgsman, gaf in 1616 uit *Les Tragicques*, *donnés au public par le larcin de Prométhée*.
5) Verg., *Aen.*, IV, vs. 23.
6) De brief is ongedateerd.

vele dergelijke dingen verzameld, die in wel 900 doosjes geborgen zijn. Ik ben ziek geweest, maar ben nu beterende. Brosterhuisen zal ik het niet ten kwade duiden, als hij niet even goedgeefsch is als gij. Overbeke, die zulk een goed gebruik maakt van zijn rijkdom, wil ik wel eens

leeren kennen en met u gaarne zijne verzameling bekijken. Hagae Com., Calendis (1) Jan. anni 1630.

483. J. Brosterhuisen. (L.B.)

Kunt gij ook iets doen voor brenger dezes, ‘maistre Jean Agache, excellent maistre escrivain[1)], frere à Maurice Agache[2)], tous deux grands soustiens de nostre college de musicque’? Hij zou hier gaarne schrijfmeester aan eene school willen worden. De Leiden, le 6e de Jan. l'an 1630.

484. C. Barlaeus[3)]. (L.B.)

‘Hactenus cum viris mihi negotium fuit, doctissime Hugeni, ijsque quibus *λάσιον ἦτορ* est *ἐν στήθεσι*; nunc etiam feminae virginesque me lacessunt et ad litterarum certamen provocant, in quo vinci inglorium est, vincere non minus. Est Ultrajecti virgo rari exempli, Anna Maria Schuurmans[4)], non solum Romana, quod praenomen, nomen et agnomen habeat, verum etiam quod Romano ore loquatur. Pingit, scribit, versificatur, Graeca legit et intelligit. Nescio, an talem designet Juvenalis noster: *Malo Venusinam*, *quam te*, *Cornelia mater*[5)], etc. Eam aliquot retro diebus hisce versiculis, velut ex abrupto, affatus fui: Nobilis, docta, castaque virgo,

Quae tibi diva parens generis, *num docta Batavis*[6)], caet.

Et haec quidem ad Annam. Fratrem etiam habet, virum doctissimum, Johannem Godscalcum a Schuurmans[7)]. Is versus hosce Gallicos in Sylvam Ducis conscriptos ad me misit. Rescripsi his verbis - nec enim volo videri prorsus non intelligere - “Versus tuos Gallicos legi,” caet[8)]. Si ita visum tibi, versus illos serva; desidero scire, an ad palatum tuum sint. Vale, vir clarissime ..... Addo versus Bonifacij[9)] mei scriptos ad Nobilem Barlaeum, publicumque, si Dis placet, professorem. Hoc cura, ne aurei illi versus tabellariorum incuria intercedant. Num tibi videtur *cedro digna locutus*[10)]? Redeant ad me per D. Brosterhuysium.’ Lugd. Bat., VII Idus (8) Jan. CIↃIↃCXXX.

Indertijd heb ik u mijn gedicht *Propempticon ad N. virum Foppium ab Aissema*[11)] gezonden. Ik wil het graag terughebben, want ik bezit er geen afschrift van.

1) Jean Agache, of la Gache, geb. te Leiden, werd 23 Aug. 1608 op 13-jarigen leeftijd in het Leidsche album ingeschreven. Hij was een zoon van den notaris Johan de la Gache, huwde in 1616 Anneken Andries, werd ‘franchoys schoolmeester’ en stierf in 1635 te gelijk met zijne vrouw (mededeeling van den Heer Byleveld, commies aan het Leidsche Gemeentearchief.)
2) Maurice Agache huwde in 1627, als proponent, Maria Verbeecque, werd predikant in de Fransche kerk te Leiden en stierf in 1648 (mededeeling van den Heer Byleveld te Leiden.)
3) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, IV, blz. 281.
4) De beroemde, geleerde en kunstvaardige vrouw is later zeer bevriend met Huygens geworden.
5) *Sat.*, 6, vs. 167.
6) Het is de eerste regel van het vers *Ad doctissimam virginem*, *Annam Mariam à Schuurmans*, *Trajecti in Batavis habitantem* (vgl. *Poem.*, I, blz. 449).
7) J.G. Schuurman (1605-1664) studeerde in de medicijnen, maar oefende geen praktijk uit. Hij heeft een drama geschreven.
8) Zie in *Barlaei Epistolae*, blz. 308, den brief aan J.G. Schuurman.
9) Zie blz. 242.
10) Persius, 1, vs. 42.
11) Vgl. *Poem.*, I, blz. 445. - Zie blz. 270.

485. Aan J. Vallensis[1]. (K.A.)

Als uwe vrienden niet ziek zijn, bezoekt gij hen niet. Wilt gij mij de pillen, waardoor gij mij genezen hebt, nog eens zenden, met eene gebruiksaanwijzing? Hagae, 12 Ian. 1630.

Wat is uw oordeel over het ‘acetum scilliticum’, dat nog al eens door Galenus genoemd wordt?

486. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

De verzen van Bonifacius[2] gaan hierbij terug; mijn oordeel er over is minder gunstig dan het uwe. Ook ben ik het in 't geheel niet eens met uwe meening over de Fransche vertaling van uw gedicht; ik vind haar niet goed en het is beter haar niet uit te geven. Uwe rede van de legerhoofden[3] heb ik in het Fransch vertaald; zij behaagde den Prins. Gisteren heb ik het begin van den brief der Prinses vertaald in het Hollandsch[4]; ik zend het hierbij. Gij hebt Anna Maria Schuurman aardig geantwoord[5]. Hagae, 23° Ian. 1630.

487. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Gisteren heb ik den heer van der Myle ter hand gesteld, wat de Prins geantwoord heeft op uwe vragen[6]. Nu kan ik u nog iets meedeelen. Ik sprak gisteren Van den Bosch[7], die uiterst nauwgezet is in alles, wat hij beheert; van hem zult gij eene opgave krijgen van cijfers en maten. Als ik u nog in iets helpen kan, schrijf het mij dan; ik bewijs daardoor niet alleen u, maar ook den Prins en het vaderland een dienst. Hagae, 27 Ian. 30.

488. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Van den Bosch moest op reis, maar heeft mij verzocht u deze opgaven ter hand te stellen. Hier en daar is nog eene leemte, die hij ten gevolge van zijne reis niet heeft kunnen aanvullen, maar wij zullen zorgen, dat u niets verborgen zal blijven. Hag., 4 Feb. 1630.

Bericht mij even, of gij de papieren ontvangen hebt.

1) Jacobus Vallensis, uit het Delftsche geslacht Van Dalen, was ‘eerste medicyn’ van Maurits en later van Frederik Hendrik. Hij heeft ook Latijnsche gedichten geschreven. Vallensis was gehuwd met Margaretha van Clootwyck en is in 1644 gestorven.
2) Zie blz. 273.
3) Zie blz. 264.
4) Zie blz. 260.
5) Zie blz. 273.
6) Heinsius was bezig de geschiedenis te schrijven van het beleg van 's Hertogenbosch.
7) Zie blz. 255.

489. C. Barlaeus[1]. (L.B.)

'Stupui, cum legerem versiculos illos tuos, carminis mei interpretes[2], et qui editi nuper mihi placuerant, iam displicere coeperunt. Fateor, aliter sues, aliter catulos olere, et multum a viburnis differre cupressos. Ex pauculis istis filamentis tuis facile conijcere potui, quale totum *ὕφασμα* futurum fuisset, si pertexuisses; quod ut fiat, petere non ausim, tum quod sciam gravioribus te et magis serijs distringi, tum quod indignus sim, cuius panno tua superinducatur purpura. Vis, Hugeni amplissime, ut candidus impertiar, quae per ocium mihi excidere solent. Ecce, iterum Andria aliquid apportat novi. Seria non mitto, sed ludicra et festiva, nuptialia volebam dicere, a quibus abesse debet ambitiose tristis oratio. Non hic, ut est apud Petronium, leges, piratas cum catenis in littore stantes, non tyrannos edicta scribentes, quibus imperent filijs, ut patrum suorum capita praecidant[3], non flebile Iphigeniae fatum, sed molles et ridiculas philosophi allusiones et allegoricos sensus ad amores translatos. Officium boni oratoris est, de rebus gravibus graviter, de humilibus humiliter dicere. Non cuivis pedi quilibet quadrat calceus, nec cuivis argumento convenit circumductus et elaboratus sermo. Cum haec scribere coepi, coepi ridere, et ridendo progressus in risus desij. In nuptijs grandia loqui velle, plus quam ridiculum fuerit. Annon piscatores eam hamo appendere solent escam, quam scierint appetituros pisciculos? Plus laboris impendi in describendo, quam scribendo. Et licet non soleam meis subscribere superbum illud: *Ex tempore*, apud te tamen profiteri audeo, extemporaneum hunc esse discursum, nec mirum, cum nervis careat ossibusque'.

Wilt gij deze exemplaren laten bezorgen bij de Heeren Cats, Van den Honaert[4], Scotte[5], Doublet[6] en Kinschot[7]? Amstelodami, VIII Id. (6) Feb. CIↃIↃCXXX.

490. W. Boreel[8]. (H.A.)

'D'afgaende heeren Burgemeesteren en hebben het stuck van de thuijn niet finalijck te nedergestelt, en in sulck een geval hadden de opsicht geconfereert aen eenen D.[or] Cluijt[9], die daertoe geheel bequaem geoirdeelt werdt, en wij hebben hier soo eene groote stat, versien met allerhande conditien van menschen, daer een plaetse bij velen geaffecteert werdt ....[10] is dat het doen van d'heeren Burgemeesteren, wiens faveur, connende vallen op iemant van maegschap, suppleert alle defectuositeyten, ende set ander terugge'. Ik schrijf u dit maar vertrouwelijk, opdat gij u niet veel zult voorstellen van de kansen van uw vriend[11]. 8 Febr. 1630, in Amsterd.

1) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 310.
2) Zie blz. 260 en 274.
3) c. 1.
4) Zie blz. 56.
5) Zie blz. 250.
6) Zie blz. 215.
7) Waarschijnlijk Lodewijk Kinschot; zie blz. 176.
8) No. 490 a. Een brief van 22 Juni (H.A.) handelt over eene memorie.
9) Outgers Cluijt werd 14 Juli 1601 op 23-jarigen leeftijd te Leiden als medicus ingeschreven. Hij werd een bekend botanicus, heeft veel gereisd en vele wetenschappelijke werken geschreven.
10) Onleesbaar.
11) Huygens had blijkbaar een goed woord gedaan voor Brosterhuisen, om dezen aan te stellen als professor aan de op te richten Illustre School te Amsterdam.

491. P.C. Hooft[12]. (A.B.)

De reukeloosheit, die dit gedicht den voet buiten de deure doet zetten, ende zich troosten van alleman gestenight te werden, en kan ik met overlast van mijner vrunden verzoek, dringen

12) Ook in afschrift (L.B.). Uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 152, en Van Vloten, t.a.p., II, blz. 3.

ende aenstaen niet verschoonen[1]. Bij degeene, die aen eenen kant van de hoefslaghbron gelekt hebben, zal 't dit doen:

tenet insanabile multos
Dicendi cacoëthe[*s*], *et in aegro corde senescit*[2].

'T welk mij gelust heeft dus te vertaelen:

Wie weet tot rijmlust raedt? dat zeer veel is te snoodt,
Een dichter zeven jaer moet dichten nae zijn doodt,

om bij de Duitsche klerken mede vergiffenis te verwerven. Maar by degeene, dien de voeten der ziele licht worden, als zij den lof der doorluchtighe daeden hooren speelen,

Spero trovar pieta, *non che perdono*.

Onder deze tel ick U Ed., die biddende onder haere toegedaenste vrunden te tellen .... 19 Feb. 1630.

492. Aan C. Barlaeus[3]. (K.A.)

Ik heb u niet geschreven, omdat ik hoorde, dat gij te Amsterdam waart, en later was ik de drie beschuldigingen vergeten, die gij tegen mij hadt ingebracht. Wat gij over het huwelijk hebt geschreven, is weer heel goed.

'Sine me gratulari tibi bonam sortem, quod in magna urbe, quam supra nominavi, reperti tandem *ποιηταί* sint, de quibus nuper, qui de privato publicum te. Sic enim de capite tuo decretum ibi esse, reversus Witsius[4] indicavit. Bene habet, mi Barlaee, et fallimur qui te amamus universi, aut in portum ibi non dubiae securitatis te virtus tua et eruditio deduxerunt[5]. Spes erat fieri posse, ut et Brosterhusij rationem haberent a me oblati, sed ea decollavit, neque obscura ratio est populo in magno, ubi, contra quam in sacris habemus, *ὁ μὲν θερισμὸς ὀλίγος*, *οἱ δὲ ἐργάται πολλοί*[6]. Nunc alio dispiciendum erit, ubi honestissimi juvenis non contemnendae, at nec satis vulgatae dotes pro dignitate collocentur'. Hagae, 23 Feb. 30.

493. C. Van Aerssen[7]. (H.A.)

Behalve de paspoorten voor drie 'cavalliers du S.[r] de Fontaine[8]', wil ik ook gaarne een paspoort voor hem zelf hebben, om over land te gaan. De ma chambre, ce 25 de Feb. 1630.

1) Deze brief begeleidde Hooft's gedicht *De Hollandsche groet aen den Prinsse van Oranien*, *over de zege vanden jaere* 1629 (vgl. *Gedichten*, uitg. Stoett, I, blz. 281).
2) Naar Juven., 7, vs. 51.
3) De brief is gedeeltelijk uitgegeven door Dr. J.C.G. Boot, *De Latijnsche brieven van Constantijn Huygens*, 1873, blz. 36.
4) Wyts was reeds in Dec. 1628 door den Prins naar Amsterdam gezonden wegens de daar onstane onlusten. Zie ook No. 431.
5) Er was dus toen reeds sprake van een professoraat van Barlaeus te Amsterdam.
6) Naar Matth., 9, 37.
7) Zie blz. 46.
8) Waarschijnlijk Paul Bernard, graaf de Fontaine (1576-1643), geboren te Lotharingen. Hij was generaal in Spaanschen dienst en heeft in 1640 tegen Frederik Hendrik gestreden.[aant.]

494. J. Brosterhuisen. (L.B.)

Pardonnez moy que je vous remercie si tard de la peine que vous avez pris en mon regard et en vain, comme j'apprens de vostre lettre à Barlaeus.

J'ay veu avec grand contentement vostre belle traduction de sa lettre heroïque[1] et en voudroy bien voir la fin. Cependant en recompense de ce belvedere je vous envoye des vers malplaisans; c'est une entreprise sur la liste de plantes de nostre païs[2], qui me pourra servir de memoire, et à rien autre..... De Leiden, le 27 de Febv. A^{o} 1630.

495. Aan P.C. Hooft[3].

Van uyt den winterschen nacht, die wy tegen den anderen uytgeslapen hebben, konde ick niet vermakelicker ontwaken, dan by 't gerucht van sulcken groet[4], daervan men U E. het geluck moet toe groeten, met niet min redens dan ons de geboorte zelf van den tweeden eerstgeboren[5], daermede ick verstae, God de Heer U E. gesegent heeft. 'T is, in een woord, een glorieux gedicht, een machtige uytspraeck ende des langen adems waerdigh, die, by U E. tot noch toe ingehouden, endtelick met sooveel woeckers van geweld ter ooren ingaet, ende in ons 't geluyt verdwijnen doet van menig keffer, die den yver heeft doen eerst spreken ende daernaer bedencken. Dr. Barlaeus sluyt ick uyt dat getal; boven vele andere is het [hem] aengeboren geluckigh te konnen *parere in conceptu*, maer die t'zedert sijn kinderen in 't Nederlandsch kleed hebben willen steken, zijn de rechte snijders niet geweest; groot ongelijck hebben sy hem doen lyden met sooveel ongelijcks. U E. alleen konde hem ter goeder naem ende faem herstellen; mochte het beide gebeuren, soo ick wenschte, zijnde ganschelick sijn vrund, ende ..... 's Graven Haghe, den 28^{en} Febr. 1630.

496. Aan Brasser[6]. (K.A.)

S. Excell. a trouvée si peu de justice dans la justification de voz refuz, qu'encor cette fois je m'en trouve dans le commandement de vous reïterer les offres peremptoires de ces poires presque pourries. Je vous supplie que ce soit ici le hola de noz contestations inutiles, et qu'enfin la priere d'un bon maistre vaille la rigueur d'un ressort d'arrest, car ainsi le veult il, et ainsi vous l'ordonne de par luy .....[7]

497. J. Brosterhuisen. (L.B.)

Tout beau, sans colere, je n'enten pas ce que vous me parlez de lunettes. Le magister a toute sa liste; je le somme souvent de vostre part; s'il ne l'envoye, je n'en puis mais; or je m'en vay de ce pied luy en rafraichir la memoire. Vostre soin envers moy m'oblige infiniment. Trouveriez vous bon que je m'en

1) Zie blz. 260 en 274.
2) Nl. het gedicht *Gods kruidhof in Holland*, door Dr. J. van Vloten uitgegeven in *Nederlandsche Volks-Almanak voor* 1858, blz. 86.
3) Het is onbekend waar het Hs. zich bevindt. Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, II, blz. 461.
4) Zie blz. 276.
5) Aernout Hellemans Hooft, het eerste kind uit Hooft's huwelijk met Leonora Hellemans, was 23 Dec. 1629 gedoopt.
6) Zonder voorletter. Misschien Govert Brasser; vgl. blz. 28.
7) De brief mist plaats, datum en jaar; er staat boven: A. Brasser, avec l'argent de S. Ex^{e}., circa 1630.

allasse un de ces jours à Utrecht, pour apprendre quelque chose de leur dessein[1)]? Le bourguemaistre Niport[2)] et ses fils, le conseillier et le secretaire, sont grandement mes amis. Ou seroit il meilleur que le S.r Sipenes en fit l'ouverture? Mons.r, j'ay recours à vous, comme à un bon pere, et comme tel je vous aime et respecte ....

Voyci l'Exoticon de Clus[3)]. Le prix en est dix francs. Commelin[4)] demande, s'il vous plaist d'avoir aussy l'Hist. Rarior. Plantar.[3)], qui est le reste de ces oeuvres d'ont le prix est 8 francs. A Leyden, le 6e de Mars 1630.

498. C. Barlaeus[5)]. (L.B.)

Dic mihi, Constantine,

> pecus cujum? anne Ratalli[6)]?
> An potius Groti? nuper mihi tradidit *οὔτις*.

Addiderat litteras eruditas satis, quae arguerent, ab optimo parente profectum esse hunc foetum, quem ipsi exponere libuit, ut aliorum opera lucem videret. Ego, qui - pro pudor - linguam Gallicam non magis calleo, quam sus poëticam, aliorum judicia percunctor, ut quid de opere hoc statuere debeam, si non meis, aliorum saltem oculis cognoscam. Legit versionem[7)] vir cl. et humanissimus Rivetus[8)], utpote linguae Druidum peritissimus, quin et id sibi negotij dari passus fuit, ut a stribligine patrium suum idioma vindicaverit, ut vultum habitumque magis Gallicum induisse videatur epistola. Judicat idem vir, sic edi posse. Sed priusquam hoc fiat, consultum putavi, tuam super hac re sententiam exquirere. Intellexi ex D. Brosterhuysio etiam ad te missum exemplar. Ego castigatum mitto a limati judicij viro; forte jam magis placebit. Suspicor non levibus indicijs autorem esse Doubletium nostrum. Quid de opere tu judices, quem autorem designes, scire desidero. Legi poema Hooftij nostri[9)], *ἀεροβατοῦντος καὶ τὸν ἥλιον εἰσορῶντος*.

> Multa Muijdensem levat aura cycnum,
> Tendit, Hugeni, quoties in altos
> Nubium tractus. Ego apis Batavae

1) Er bestonden reeds lang plannen tot het oprichten eener Hoogeschool (zie Lucie Miedema, *Resolutiën van de vroedschap van Utrecht betreffende de Academie* (in *Werken v.h. Hist. Gen.*, *Nieuwe Serie*, No. 52*), 1900, blz. CXXXIV, vlgg.
2) Jan Floriss. van der Nijpoort († 1651) is raadslid, schepen en ook een paar jaren burgemeester van Utrecht geweest.
3) Carolus Clusius, of l'Escluse (1524-1609), werd te Atrecht geboren, studeerde te Leuven in de rechten, in Duitschland in de medicijnen, en heeft buitengewoon veel gereisd. Van 1573-1587 was hij bestuurder van den keizerlijken kruidhof te Weenen, van 1593 tot zijn dood professor in de botanie te Leiden. Hij was een zeer beroemd botanicus. Zijne *Exoticorum libri* X zagen in 1601, zijne *Rariorum plantarum historia* in hetzelfde jaar te Antwerpen het licht.
4) Zie blz. 7.
3) Carolus Clusius, of l'Escluse (1524-1609), werd te Atrecht geboren, studeerde te Leuven in de rechten, in Duitschland in de medicijnen, en heeft buitengewoon veel gereisd. Van 1573-1587 was hij bestuurder van den keizerlijken kruidhof te Weenen, van 1593 tot zijn dood professor in de botanie te Leiden. Hij was een zeer beroemd botanicus. Zijne *Exoticorum libri* X zagen in 1601, zijne *Rariorum plantarum historia* in hetzelfde jaar te Antwerpen het licht.
5) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 313.
6) Nl. G. Rataller Doublet; zie blz. 215. Zie ook den brief aan Doublet in *Epist.*, blz. 315.
7) Barlaeus' gedicht *Epistola Ameliae ad Fredericum Henricum* (zie blz. 260) was ook in het Fransch vertaald en hij wist niet, wie de vertaler was.
8) Vgl. blz. 259.
9) Nl. *De Hollandse groet*; zie blz. 276.

More, modoque

Grata carpentis thyma, per laborem
Plurimum, circa placidas amoeni
Fluminis ripas, operosa parvus
Carmina fingo.

Tu canes maiore poeta plectro
Principem, quandoque trahet feroces
Impares ferro, domitosque clivis
Nuper Iberos.

Ita enim libet Horatium *παρῳδεῖν*[1]. Vale, vir doctissime et charissime. Sed pene oblitus eram gratulationis tuae, quam non alio fundamento niti puto, praeterquam famâ. Mihi in hunc usque diem nihil de vocatione Amstelodamensi constat. Quid sit futurum cras, fugio quaerere[2]. Quo fata trahent retrahentque, sequemur[3]. Similis sum fundo, qui cum nullum habeam possessorem, primi fit occupantis. Iterum vale cum uxore et liberis. XV Mart. CIↃIↃCXXX.

499. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

De Fransche vertaling van uw gedicht vind ik slecht, in weerwil van wat Rivet zegt. ‘Brosterhusio, si commodum est, salutem dices et fuisse curae mihi negotij Ultrajectini initia, sed expectare responsum Pamphili, quem novit, sibi mihique addictissimi’. Hij heeft mij één deel van Sennertus' *Praxis*[4] teruggestuurd, maar ik moet het andere ook hebben. Hag., 16 Mart. 30.

Wie de vertaler is, weet ik niet, maar ik verdenk Doublet[5].

500. A. Ploos[6]. (H.A.)

‘Omme met de bekende sake te supersederen, werden by my en den Ed. heere van Hardenbroeck de bygevouchde aen den generaal van der Nee(?) geschreven; UE condt die adresseren ende hem mondeling spreken.’ Over de andere zaak later. In Utrecht, desen 17 Marty 1630.

501. P.C. Hooft[7]. (A.B.)

De woorden, die een' onverdiende geneghenheit 't mijwaerts U Ed. Gestr. penne uit den hals gehaelt heeft ende over mijn gedicht doen spreken, zijn sterk genoegh om die stoffe haer' aertsheit in aerdigheit te doen verwandelen, in 't verstandt der fraeiste geesten, die in den geest Uwer Ed. Gestr. gelooven. Het kittelt mij te zien, dat U Ed. Gestr. geraeden heeft, waer het met dat werxken op gemunt was, bijnae zoozeer, als had ick bezeilt, hetgeen ick bestevent had. U.Ed. Gestr. sprak mij gaeren moed in, om den heldinnebrief van D. Barlaeus burgher

1) Naar *Od.*, IV, 2, vs. 25, sqq.
2) Naar Hor., *Od.*, I, 9, vs. 13.
3) Naar Verg., *Aen.*, V, vs. 709.
4) Waarschijnlijk is bedoeld de *Practicae medicinae libri* I-VI, 1628-1635. Daniel Sennert (1572-1637) was professor in de medicijnen te Wittenberg.
5) Zie blz. 215 en 278.
6) No. 500 a. Een briefje van 26 Maart (H.A.) meldt het ontvangen van een brief van Huygens.

   Adriaen Ploos van Amstel, heer van Oudegein en Thienhoven, was raad in het Hof van Utrecht en afgevaardigde ter Staten-Generaal. In 1621 heeft hij eene politieke zending naar Frankrijk op zich genomen. Ploos was gehuwd met Agnes van Bijler.
7) Uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 154; Van Vloten, t.a.p., II, blz. 8.

t'Amsterdam te maeken[1]. Maer dat de hoofsche lucht hem bet gelijken zoude, bevroed ick te wel uit U Ed. Gestr. aengeheve vertalinge, mij getoont door den Heere Wijtz. Ende gelijk geen' heusheit van zijn' Ed. Gestr. alleen komt, zoo heeft het haer gelieft mij te verwittighen, hoe zekere beraedsreden van den Ridder Veer[2] over den slag van Vlaenderen, in Franssche spraeke, onder U Ed. Gestr. berusten. Indien mij die een' korte wijle, om te doen uitschrijven, gewerden moghen, deze zal een eerlijk bladt vullen in 't boek, dat ick van de gunsten, mij door U Ed. Gestr. bewezen, ben houdende. Op welke hoope ick hoopen wil, dat de werelt noch niet verbeurt en heeft zoo dierbaer een schat en sieraedt, als haer is Mevrouw, de gemalinne van U Ed. Gestr.[3], mitsgaeders God bidden deze eeuwe te behoeden voor zulk een duisternis, als haer door 't blussen van zoo gelieft een licht zoude overkomen, ende nevens welhartelijke groete ende gebiedenis aen beide blijven ..... Amsterdam, (24 Maart) 1630[4].

502. Aan P.C. hooft[5]. (L.B.)*

Mijn kleine moeijt werde weleer ruijm betaelt met het genoeghen van S. Ex. in de vertaling van dit verhael; dat se dan noch U.E. te stade kan komen, neme ick voor overloon. 'T is een waerdige gedachteniss van een dapper bedrijf, daer de eer van dien grooten dagh ten meesten deele aen hingh. Maer dat hier het doen en 't schrijven eens mans werck is, tast men meer als selden; soodat Prince Mauritz met reden gehoort soude willen werden tegen sommighe voorstellingen, die sijn' eere vrij dwarsch voor de boegh leggen. Daerin hebben mij andere helden voldaen, die deel aen den dagh eischen, mijn meester niet uytgesondert, hoewel 't hem in de leerjaren wedervoer. Dan U.E. onbesproken oordeel hadde ick beter daerover gewacht; soo wil ick evenwel ter wederkompste van dit papier, dat sonder afschrift is, zijnde dus uyt mijnen mond, ende den Engelschen oorspronck door eens anders hand haestigh bijeengebracht. Ick ben .... Hage, den laesten Vastendagh (= 30 Maart) 1630.

503. Aan sir Rob. Killigrew[6]. (K.A.)

The cause I am to trouble you withall at this present is so full of justice on my side, that first I dare dispute it even before you, the next interessed in it of all men, and secondly doe presume to give over the advantage of better knowne and accustomed language, to free you of the paine of interpreting what shall be said to My Lady Killigrew[6], against whome by her owne will and, God knoweth, much against mine, I am to undertake indirectly this tedious quarrel, my custome being not to enter in contestations with ladies, as indeed I would have beene loth to stirr, even in reflexion, in this particular, were it not that, finding my honour so farr attained by it, I could not for shame neglect to disgage it.

The ground of all may be laid open by a plaine recital of your sonn Charles[7] his life, carriage and ending in these countries. It was, as you may remember, about

1) Zie blz. 260.
2) Zie blz. 257.
3) Den 6^{den} Januari teekende Huygens in zijn *Dagboek* aan: Facit uxor abortum.
4) De datum is in het Hs. niet ingevuld, wel bij Huydecoper.
5) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven* II, blz. 10.
6) Zie blz. 93.
6) Zie blz. 93.
7) Zie blz. 93, 134, 135, 151, 159, 164.

my returning home from the last journey I made in England, that you thought fitt to send him page to the late Prince of Orange[8)], desiring me, when I should come to the Haghe againe, to have an eye upon him and

8) Charles Killigrew was al vóór Juli 1624 page van den Prins (zie blz. 151).

direct his youth the best I could. A thing that I was not more bound and willing to promise, then actually readie to performe. How I performed it, as it is not convenient to be told by myself, so I dare call to witnesse for it not onely the courts of both Princes - nay this living Prince himselfe - but even the cheef and principal English gentlemen, that lived here all the while. The same courts and gentlemen shall testifie, how little I gained upon the poore youth, nay how, notwithstanding chiding, prayer, admonitions, inviting and entertaining of him at my mother's house and mine afterwards, from the very beginning to the ende of his service, it was not possible to divert him from the vilest and most infame company the Haghe afoards, as players, lackays and the like, with whom he rann headlong after all kinds of debauching. Even so farr, that for the conclusion of all, finding himself desperatly engaged in many debtes, and ayming at a full libertie of life, without the bonds of obedience, he left Prince, court and frends, without ever giving me so much as a pretexed reason of so shamefull a retreat, notwithstanding I did earnestly urge upon it, seeing him inclined to such a resolution, from which the truth is, I did endeavour to pull him of by all kind of frendly and sometimes threatning exhortations. Since, as I conceave, his businesse for debts going worse and worse, the next expedient was to turne souldiour. So with the English troopes he goes into Denmarck[1)], suffered, as may be thought, want and misery, and finaly turned home into England, where, having need, accused not, as the lost sonne, himself, but - which is the maine knott of all the business - others, and such others as least deserved it, to justifie his owne faults before his parents. He came again to us, at the siege of Bolduque, reconciled, as I saw, to his father and with new adresses from yourselfe to be receaved gentleman of the Prince his chamber. By the answeres of S.r Ed. Harwood[2)] and mine you saw then, how the Prince agreed it conditionally, so that, having first trained a pike under S.r Edward's company for some moneths, he should by degrees be brought to the court againe, where, for consequence sake, he mought not be receaved so suddenly. The resolution taken, he getteth leave to goe for some businesse, as he told us, unto the Haghe, growes sick in the way at Rotterdam and suddenly dieth.

After all this, as I wondered, why Myladie your wife would leave divers of my letters touching this and other matters unanswered, or else, how so many could miscarrye, S.r Ed. Harwood did me the favour to put me out of that incertaintie with the last of all, which being directed by him shurelie, at length I gott upon it a kind of answere, of which - to be the shorter - I will deliver you here a copie.

Sir, I can not but wonder that you sholde think it strange, what shadow[y] reason Myladie Killigrew had to deale with me in this fashion; I refer it to your owne consideration and to the truth of things, before recited. Onely intreating you to beleeve, that, whereas by many a witnesse and in Christian conscience I doe know myself free from doing otherwise with your sonne,

1) In het voorjaar van 1627. Toen zonden de Staten, op aandringen van den Koning van Engeland, vier Engelsche regimenten, die in hun dienst waren, onder bevel van kolonel Morgan, naar Denemarken, om Koning Christiaan bij te staan tegen de troepen des Keizers.
2) Sir Edward Harwood (1586?-1632), een Engelsch officier in dienst der Staten, is bij het beleg van Maastricht gesneuveld.

then I would others did to me and mine, it greeveth me exceedingly to see my sincere will and affection payed with a rash and precipitated opinion of the vilest of all vices, unthankfullnesse, which, for all that I think, nor your contriemen, nor mine did ever taxe me but injustly. My calling, Sir, giveth me occasion to doe good to many, my inclination to more, and this is the reputation I dare bragg of before the world. Were it not so, could I have been so beastly, as to neglect both my promise and the many reasons I had in your house to thinke myself bound to the good and service of you and yours? It greeveth me, I say, to the sowle, and this is all. To Myladie your wife, who for a conclusion doth wish me all misery, I wish from God allmightie all good and happiness, desiring this onely favour at her hands, that, when at one time or other passion - which indeed in the fresh wounds of a mothers heart is to be excused - shall have made some roome for reason in her mind, she will be pleased to consider, that, as for the maine fault she maketh me guiltie of, for leaving her sonn a dying without assistance or consolation, the same thing could have happened to my wife or brother, while full of perpetuall businessse, and yet ignorant of what might happen to your sonn, I lay in the fields, some fortie miles from Rotterdam, banished from my owne howse and children the space of a full half yeare. Wither now falling sicke at Rotterdam, he lacked meanes or mony, I can not tell. S.^{r} Ed. Harwood at that time had taken him, as I told before, into his speciall care, and I am sure would not see him wante, no more than I, of what he might have need of for his pretended journey to the Haghe. Besides that, for my part, seeing him in better order and apparell, then he was wont to bee, I did not doubt but that, upon the reconciliation with his parents, he came well provided from them of necessarie meanes, so that then, I must confess, I offered him no monie, nor was asked any of him, as more then once heretofore I was accommodating him with what I shall know never, nor I was resolved to make mention of, knowing how much I owe you beyond it, and therefore craving pardon for having beene provoked to touch it here by the way. As for the stalmaster your ladie thinkes I durst not displease, seeing rather her sonn miscary, besides that I should little feare to displease him for a lighter cause, if he went out of reason, the letter he writes may speak for him and free him of the reproch, I never saw layd upon his good name, the truth being in this particular - and he is ready to sweare it solemnely - that he did never use whipping against your sonne, but once, where, God knoweth - and I am loth to speake it of a dead man - he deserved it dayly, when indeed both he and I did pitty his youth, as we ought to doe, the one for remembring of his parents love and affection, the other for hoping to deserve it, as then your coming over ambassador was held out of question[1)], and so little likelyhood, that either the stalmaster would willingly displease you, or I feare to displease him, upon the certain loss of your friendshipp. Thus farr, Sir, innocence forced me to stammer out my just and necessarie defense, by which having once decharged myself, I reste with the verie same affection to love and serve yourselfe, Myladie your wife and whosoever shall claime the same right in the name of both, so that, if my ungracefull words are unable to breed a new

1) Zie blz. 202, 203.

impression of me in your minds, by a better argument and demonstration of a true and well meaning inclination to your service, I hope at last to shewe you, that without reason I have been thought unworthy the title of .... 30 March 1630.

504. J. Brosterhuisen[1]. (L.B.)

De boekverkooper zoekt overal te vergeefs naar het tweede deel van Sennertus[2]. Maar hij verzekert, dat gij het te gelijk met het derde deel zult hebben na de Frankforter mis. Heb dank voor uwe moeite voor mij en wees gelukgewenscht met het herstel van uwe vrouw[3]. Gaarne wil ik eens hooren, hoe het staat met de zaak te Utrecht. De Leiden, le 30 de Mars 1630.

505. A. van Hilten[4]. (H.A.)

Heden is er niets behandeld in de vergadering, behalve dat baron van Dona[5] 'joüyra des effectz de son acte de pension, obtenu de Messrs les Estatz Generaux'[6]. Morgen worden er verschillende voorstellen behandeld; ik schrijf daarna aan Z.E. Wilt gij den ingesloten brief aan baron van Dona geven? A Utrecht, le 23^{e} de Mars, st. vet.[7]

506. H. Vere[8]. (H.A.)

Captain Theobalds[9] hath made knowne unto me a purpose he hath to become a suitor to the Prince for leave to goe with me into England to take the benefitt of this springe to provide for his health by the Bath and other meanes, which this country soe well affords not, wherein he hopes to enhable himself to doe the State and his Ex.^{ce} better service, than he cann nowe doe in the present infirmityes of his bodie. He did intent the same suite last yeare, but finding the preparations extraordinary greate, he thought fitt to forbeare. I desire his Ex.^{ce} wil be nowe pleased to give way unto his suite, and that you will afford him your assistance in the recommandation thereof the best you may, wherein you shall doe him a favour, and make me beholding to you. From my house, the 15/5 April 1630.

1) N°. 504 a. Een briefje s.d. (L.B.) begeleidde dat tweede deel.
2) Zie blz. 279.
3) Zie blz. 280.
4) N°. 505 a-h Brieven van 27 Maart, 17/27 en 29 Apr., 3/13, 9/19 en 19/29 Mei, 7/17 Juli en 15/25 Sept. 1630 (H.A.) handelen over paspoorten, brieven aan den Prins en aanbevelingen.
5) Christoph, baron van Dohna (1583-1637), was eerst in dienst van den Keurvorst van de Paltz, daarna in dien der Staten. In 1630 werd hij gouverneur van het prinsdom Oranje. Hij was gehuwd met gravin Ursula van Solms, eene zuster van Amalia.
6) Over dat pensioen staat in de *Resol. der Staten-Gen.* niets opgeteekend. Wel was den 17^{den} Januari besloten aan het pas geboren zoontje van graaf Dohna, Wilhelmus Belgicus genoemd, eene pillegift van ƒ 600 toe te kennen, maar hier wordt waarschijnlijk op iets anders gedoeld.
7) Dus 2 April, nieuwe stijl.
8) Zie blz. 84.
9) Henry Theobald werd 10 Sept. 1622 aangesteld als kapitein over eene compagnie voetknechten (mededeeling van Luitenant-Kolonel W.R.H. Wakker.)

507. Aan D. Heinsius[1]. (K.A.)

'Habes hic, nobilissime Heinsi, succum et medullam literarum hostilium omnium, quae ad urbem illam subinde in manus nostras inciderunt'. Van sommige dezer brieven heeft de Prins een goed gebruik kunnen maken; uit andere kunt gij weer de voorstelling zien, die de vijand geeft van het beleg. 'Quae notis occultis latuere, singulas suae interpretationi adjunxi. Eodem ordine ut remittantur, ubi usus fueris, caeterae omnes, valde te rogo, ut poscenti forte domino meo praesto sint'.

508. E. Dimmer[2]. (H.A.)

Uit 'den bygaenden brantbrieff van Jonathan Adriaen Brouwers' hoort gij zijn verzoek. Wilt gij aan de beide prelaten dien dienst bewijzen[3]? Deesen laetsten Aprilis 1630.

509. A. Ploos[4]. (H.A.)

Ik heb hier dadelijk 'van de bekende sake openinge gedaen', maar de persoon, die dat aangaat, heeft nog geene beslissing genomen, doch zal er wel toe komen, 'dan mochte alvorens met den heere Van der Horst well een keer in den Hage doen, omme zyne F.D. by schriftelicke deductie - die zyne E. tot dien eynde doet instellen - zyn recht te verthonen, waervan U E notitie hebbe willen geven'. Utrecht, den 21 Apr./1 Mey 1630.

510. C. Barlaeus[5]. (L.B.)

Imperaveram jampridem mihi silentium, Hugeni doctissime, uti ex adjuncto epigrammate vides, et Musis omnibus totique Heliconi valedixeram. Verum uti in magno dolore, praesente patris periculo, silentium rupit Croesi filius, ita mihi ingens patriae gaudium poeticam denuo fibulam laxavit. Dum illa feliciter rem gerere pergit, ego, licet minus feliciter, canere. Etiam vereor, ne crebrum illud meum *βρεκεκόαξ κόαξ κόαξ*[6] auribus tuis aliorumque molestum aliquando sit. Illud in Sylvam-Ducis operosius est. Quidni? maioris etiam operae fuit, illam vicisse. Olindam impetu cepimus[7], impetu celebravimus. Anne et hoc est orationem rebus accommodare? Cum hac transiret ante octiduum Nobiliss. Mylius[8], Ecquid, inquit, Barlaee,

1) De brief is niet gedateerd; bovenaan staat alleen het jaartal.
2) Zie blz. 184.
3) Zie N°. 426 en 444.
4) N°. 509 a-d. Een briefje van 29/19 Juni (H.A.) handelt over het opzenden van brieven, een ander van 9 Dec. (H.A.) over een concept. Ook twee brieven van 26 en 29 Maart 1631 (H.A.) zijn niet belangrijk.
5) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 324.
6) Aristophanes, *Ranae*, vs. 209.
7) Den 15^{den} Febr. was de stad Olinda in Brazilië door de vloot der West-Indische Compagnie ingenomen.
8) Zie blz. 247.

iam silebis et indictum sines Pernambucum? Affirmavi ego, et me nimia garrulitate vilescere aiebam; esse qui istam meam in poëtico studio liberalitatem reprehenderent. Etiam hic verum esse illud Theognidis, *χαὶ τίχτει χόροϛ ὕβριν*[1]. Verum postero die, cum vix e somno coepissem connivere, et iam oculis detersissem nocturnum humorem, coepi furere et, ad damnatum morem recurrens, carmen scripsi[2] deductum, uti loquitur Maro[3], minus operosum et tenuis spiritus, uti amat Flaccus loqui[4]. Languent animalia post immoderatam venerem, ob exhaustum spirituum fontem. Et horum quoque penuria fatiscit vis illa Apollinis et oestrus, quo vatum mentes incalescere solent. Quod de meretricula sua exclamat Horatius[5], ego de poësi dixerim:

> Quae saga, quis me solvere Thessalis
> Magus venenis, quis poterit deus?
> Vix illigatum me triformi
> Pegasus expediet Chimaera.

Si porrexerim in hoc studio,

> Tandem resident cruribus asperae[6]
> Pelles, et album vertar in alitem
> Superne, nascenturque leves
> Per digitos humerosque plumae.

Vale, mi Hugeni, et diu vive,

> Grande decus columenque rerum[7], caet.

Vide, ut Horatiana crepem, qui iam totus in eius sum lectione et mordacem rumino Flaccum. Lugd. Bat., IV Non. (4) May CIↃIↃCXXX.

511. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

Uw gedicht bewonder ik zeer. Het zou erg te betreuren zijn, als gij uwe belofte hieldt, om u in 't vervolg niet meer aan de dichtkunst te wijden. Hagae Com., 17 Maij 1630.

512. Aan D. Heinsius. (H.A.)

Op verzoek van Wijts zend ik u de beschrijving der belegering van 's Hertogenbosch, door Henry Herbert[8] in het Engelsch geschreven, daarna vertaald en door mij met het oorspronkelijke vergeleken. Bij alles, wat de vrienden voor u bijeengebracht hebben, is dit zeker geen onwelkome gave.

1) vs. 153.
2) De titel is: *Trivmphvs super capta Olinda, Pernambuci urbe, Brasiliae Metropoli* (vgl. *Poem.*, I, blz. 247).
3) *Ecl.*, 6, vs. 5.
4) *Od.*, II, 16, vs. 38.
5) *Od.*, I, 27, vs. 21, sqq.
6) *Od.*, II, 20, vs. 9, sqq.
7) *Od.*, II, 17, vs. 4.
8) Sir Henry Herbert (1595-1673), die aan het Engelsche hof verbonden was, heeft het beleg van 's Hertogenbosch meegemaakt.

‘Comitis Hornani[9] pro Berghio commentarius apologeticus, qui item

9) Misschien Philips Adolf van Hoorn, baron van Lokeren († 1644), die generaal der artillerie in dienst der Staten is geweest. Zijne verdediging van graaf Hendrik van den Berg schijnt niet gedrukt te zijn.

Witsij est, valde sibi remitti postulat; id ut quam ocissime fiat, rogo, qui me huius debiti fidejussorem praestiti.' Hag., 22 Maij 1630.

Het geschrijf van Herbert heb ik den Prins te lezen gegeven, die het prees.

513. Aan sir Rob. Killigrew[1]. (K.A.)

Par la date de cette enclose vous verrez, comme il y a tantost deux moix qu'elle fut escritte, lorsque piqué du blasme, dont soudainement et à tort je me sentis chargé par Mad.[e] vostre compagne, je me mis en debvoir de m'en purger suivant le droict que j'y connus de mon costé. Si que toutefois, croyant le retour du colonel Harwood[2] estre aussi proche que l'expiration de son congé, je me resoluz, premier que d'envoyer mon apologie, de l'entendre parler, curieux de sçavoir, s'il estoit possible que les sinistres opinions de Mad. vostre femme, conceües contre moy, fussent advancées de vostre costé. De quoy ayant esté depuis peu de jours esclarci par le rapport dudit coronel, et m'appercevant cependant, que pour un bien ample deduict semblable, qu'il vous ayt fait de bouche, il ne vous a pourtant laissé l'impression que j'estime que vous debvez à mon innocence, de peur que, voyant mes accusations sans replique, vous ne m'en jugeassiez que peu soucieux de vostre amitié et impuissant à me defendre, j'ay trouvé à propos de vous communiquer encore cette premiere justification[3], de laquelle, quoyque mal et laschement bastie, la discretion qui vous est naturelle vous fera assez recueillir le merite non feint de mes raisons, non recerchées d'ailleurs que du fonds de la pure et notoire verité. J'en demeure donq là à present, et soit que par obstination d'un dessein mal fondé, vous resolviez à me garder le maltalent qu'avez conceu contre moy, soit qu'esclarci de la raison, vous vous advisiez de me tenir absout d'un chastiment si inique, qu'est celuy de la privation de vostre amitié, pour n'avoir cessé d'en vouloir deservir la continuation, quelque parti, dis je, que vous choisissiez, je persevere à vous asseurer de parole .... 23 May 1630.

514. P.C. Hooft[4]. (L.B.)

Ick heb den Heer Ridder Veer[5] uitgehoort, ende licht gespeurt, dat dat maer half gehoort en was. Moght het U E. Gestr. eens gebeuren uit te spannen, zonder verachtering van den dienst zijner Vorstl. Doorl., om den voorspraek van den overleden Prinsse Ho. Ged. ende andere hulphelden te speelen, de rest uwer ledighe uiren zoude zich niet behoeven te schaemen, zoo eenen avont spelengaens in haer gezelschap t'ontfangen, ende mijn arbeit belijden moeten daer grootlijx door verlicht te zijn. Op Uwer Ed. Gestr. aenwijzing heb ick

1) Kopie.
2) Zie blz. 281.
3) Huygens zond dus, tegelijk met dezen brief, dien van 30 Maart (No. 503).
4) Ook in afschrift (L.B.). - Uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 145; Van Vloten, t.a.p., II, blz. 11.
5) Zie blz. 257 en 280.

aant. binnen en buiten 's lands doen zoeken il Connestagio[1)], Giustiniano[2)], Campana[3)] ende Colonna[4)], maer niemant van allen gevonden[5)]. Wist U Ed. Gestr. eenighen raedt om daeraen te geraeken, ick waer om dien zoo vlijtelijk te volghen, als de gebooden van U Ed. Gestr., met dewelke zich altijdt vereert zal houden ..... Amsterdam, ... A.^{o} 1630[6)].

515. E. Dimmer[7)]. (H.A.)

'Ick seynde U.E. hyerby gaende een voorslach van accoort, by my geconcipieert, tusschen den heeren van Suylensteyn ende Amerongen, volgens t welck zyn Ex.^{ie} soude moogen coomen tot den coop van de heerlickheyt van Suylesteyn[8)].' Wilt gij er met den Prins over spreken? Het zou niet kwaad zijn, als 'zyne Ex.^{ie} bewoogen conde werden, zyn bot van 30000 guldens noch twee, drie, off vier duysent guldens te elargeeren.' Deesen 1^{en} Juny 1630.

516. H. A Friesen[9)]. (L.B.)

Kunt gij ook een paspoort bezorgen aan mijn boezemvriend, Innocenz von Einsiedel, 'vasall de l'Electeur de Saxen', met zijn gouverneur en twee bedienden? Leidae, ... V Kal. Iul. (= 27 Juni) A.^{o} CIↃIↃCXXX.

De heer Heinsius is pas in den Haag geweest, maar had geen tijd om u te bezoeken.

1) Hieronymo Franchi de Conestagio († 1653), een Genuees, schreef eene *Istoria delle guerre della Germania inferiore*, die in 1614 te Venetië uitkwam.
2) Pietro Giustiniano was de schrijver van *Delle guerre di Fiandra lib.* VI.
3) Cesare Campana (1540-1606) gaf in 1602 te Vicenza zijn *Storia della guerra di Fiandra* uit.
4) Het is niet duidelijk, wien Hooft hier bedoelt. Waarschijnlijk vergiste hij zich in den naam. aant.
5) De werken van Conestaggio en van Campana heeft Hooft in zijne *Historiën* eenige malen aangehaald (vgl. Dr. J.C. Breen, *Pieter Corneliszoon Hooft, als schrijver der Nederlandsche Historiën*, Amsterdam, 1894, blz. 70.)
6) De datum ontbreekt.
7) N°. 515 a. Een brief van 4 Juli (H.A.) handelt over een paspoort.
8) In 1549 was de heerlijkheid Zuilestein, bij Leersum, in het bezit gekomen van Ernst van Nijenrode, wiens dochter Geertruida huwde met Goert, baron van Reede van Saasfeld en Amerongen. Zoo kwam Zuilestein aan de Van Reede's. Maar Adelheid, Goerts dochter, verkocht in 1609 de heerlijkheid voor ƒ 10.000 aan Jan van Renesse van der Aa, proost van St. Jan van Utrecht, die in 1613 het gedeelte van Amerongen, dat den domproost toehoorde en vervolgens de heerlijkheid Zuilestein uitmaakte, in erfpacht ontving. De bezitters van Amerongen kwamen tegen dien verkoop op, er ontstonden allerlei geschillen over de grensscheiding der beide heerlijkheden, de Staten van Utrecht kwamen te vergeefs tusschen beiden en ten slotte trad Frederik Hendrik als bemiddelaar op. Later kocht hij zelf de heerlijkheid, die door aankoop vergroot werd en bij zijn dood in het bezit kwam van zijn natuurlijken zoon, Frederik van Nassau, die daardoor heer van Zuilestein werd. In 1630 was Jan van Renesse heer van Zuilestein en Godard van Reede († 1641) heer van Amerongen.
9) Deze Henricus a Friesen en zijn vriend Von Einsiedel, die waarschijnlijk te Leiden studeerden, zijn niet in het album ingeschreven.

517. J. Cabeljau[1]. (K.A.)

Eén mijner vrienden, Gualtherus Hakius, heeft voor eenige jaren een stuk grond verkocht in het gebied der stad Bremen, maar heeft nog geen geld daarvoor gekregen, Daar hij nu mijn zwager wordt - Heinsius heeft zeer op dat huwelijk aangedrongen - zou ik hem gaarne helpen. Kunt gij den Prins niet overreden, over die zaak een brief aan den bisschop van Bremen te schrijven? Ik moet u de groeten doen van Chifflet[2] en van Tuldenus[3]. Lugduni Batavorum, Cal. (1) Julij MIↃCXXX.

518. Aan H. A Friesen. (K.A.)

Hierbij zend ik u het stuk door den Prins geteekend. Gaarne heb ik de moeite voor u over; kosten zijn er niet; het is mij altijd aangenaam, wanneer ik vreemdelingen een dienst kan bewijzen. Hag., V Id. (11) Iul. 1630.

Groet Heinsius; het is niet aardig van hem, dat hij in den Haag is geweest zonder mij te bezoeken.

519. J. Brosterhuisen. (L.B.)

Je suis fort aise, quand je rencontre quelque occasion de vous pouvoir servir, et de fait vous m'y obligez de plus en plus; ces excellens poemes du Dr Donne[4] m'ont tellement ravy, que j'enrage d'en voir le reste; je voudrois bien pouvoir vous rendre quelque chose de bon de ma fonte en eschange presentement. J'espere que ce sera la sepmaine qui vient. Cependant prenez pour arrhes ce petit rameau de sabina, lequel est beau seulement à cause qu'il est reussy contre toute opinion, car on me faisoit à croire que les tiges et rameaux de bois, enfermez dans le moule, ne se peuvent calciner. Je ne sçay pas, comment vous y procedez; je les envoye calciner dans le fourneau d'un pottier. Je vous envoye les tablettes de Croc. Martis. L'apothecaire ne se souvenoit plus de la quantite que Mad.^{elle} vostre soeur a eue. Il y a icy une livre, et il en demande un rijcksdaller. Dans ce papier enclos il y a quelques doutes touchant l'accent italien; je vous prie de m'en esclaircir, quand vous serez de loisir, en

1) Johan Cabeljau, geb. te Amsterdam, werd 26 Juni 1619 op zijn 18de jaar te Leiden als jurist ingeschreven en 7 Maart 1633 nog eens als doctor juris. Van 1640 tot 1646 is hij professor in de rechten geweest aan het Amsterdamsche Athenaeum, maar toen ontslagen.
2) Waarschijnlijk Jean Jacques Chifflet (1588-1660), geboren te Besançon, die achtereenvolgens lijfarts was van de infante Isabella, van Philips IV van Spanje en van aartshertog Ferdinand. Hij heeft verscheidene oudheidkundige werken geschreven.
3) Diodorus Tuldenus († 1645), geboren te 's Hertogenbosch, studeerde te Leuven in de rechten, was advokaat in zijne geboortestad en later professor te Leuven. Hij heeft eenige juridische werken geschreven. Tuldenus heeft later met Huygens in briefwisseling gestaan.
4) Zie op 17 Aug.

mettant à chasque mot l'accent, ou - si vous en avez - quelque petite reigle generale; les grammaires n'en ont point ..... A Leyden, le 9e d'Aoust 1630.

Vostre fourneau à lampe sera fait la semaine qui vient et tout aussytost vous l'aurez. Adieu.

520. J. Brosterhuisen. (L.B.)

Wilt gij door uw dienaar aan brenger dezes, een vreemd edelman, laten wijzen 'le logis du fondeur qui a jetté vostre miroir brulant'? Met ongeduld wacht ik op de verzen van Donne. A Leyden, le 14e de Aoust 1630.

521. Aan P.C. Hooft[1]. (L.B.)*

Tot verscheidene reisen meen ick U E. onderhouden te hebben met de gedachtenisse van doctor Donne[2], tegenwoordigh deken van St. Pauls tot Londen ende, door dat rijckelick beroep, volgens 't Engelsch gebruijck, in hooghen aensien, in veel hoogher door den ryckdom van sijn gadeloos vernuft ende noch onvergelijckelicker welsprekenheit op stoel. Eertyds ten dienste van de groote te hove gevoedt, in de wereld gewortelt, in de studien geslepen, in de poesie vernaemt meer als ijemand. Van die groene tacken hebben veel weeldrige vruchten onder de liefhebbers leggen meucken, die se nu bynaer voor verrott van ouderdom uytdeijlen. Mij zijn se voor den besten slagh van mispelen ter hand geraeckt, bij halve vijf en twintighen, door toedoen van eenighe mijne besondere heeren ende vrunden van die natie. Onder de onse hebb ick geene konnen uytkiesen, die se voor U.E. behoorden medegedeelt te werden, slaende dese dichter ganschelick op U.E. manieren van invall ende uytspraeck. In prose docht het mij min gevoechelick, 't en ware bij monde ende meer omspraecks, hoewel ick bekenn, de stoffe soo doorgoed te wesen, dat se, oock versmolten, sonder fatsoen behaeghelick blijft. In dicht hebb ick er dese twee stalen af geavontuert[3]. U.E. neme se voor schaduwen van schoone lichamen, bij - dat ergher is - belemmerden sonneschijn, want dese swacke stralen schiet ick noch maer door 't gedrang van sooveel andere bekommeringen; die flickeren daervoor als 't lindeloof in mijn laen[4], en maken all bevende trecken van stracke voorbeelden. U.E. goede gissingen alleen staen mij te baet te roepen, ende verr bedriegh ick mij, oft U.E. sal ijet voordeelighs besluijten van den leew uijt dese naghelen. Mij lust 'er wat bescheyts af te sien ter bester stade van U.E., die my desen inbreuck van sijne beter gedachten te goede houde. Ick ben ..... In 's Gravenhage, den 17en Aug.ti 1630.

522. Aan J. Baeck[5].

1) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, II, blz. 58.
2) John Donne (1573-1631) werd na een leven vol lotswisseling deken van St. Pauls. Als satirisch dichter heeft hij grooten naam verworven; zijne gedichten zijn in 1633 voor het eerst en later meermalen uitgegeven. Huygens heeft Donne in 1622 ten huize van Sir Robert Killigrew leeren kennen (vgl. *Sermones*, II, vs. 170-176, in *Gedichten*, VIII, blz. 208). Jorissen (*Constantin Huygens*, blz. 125, vlgg.) heeft beweerd, dat Huygens Donne zou hebben nagevolgd; die bewering is weerlegd door Dr. H.J. Eymael (*De Gids*, 1891, II, blz. 344-367).
3) Nl. *Aende sonn* en *De verstelling* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 214, 215), die den 8sten en den 14den Aug. geschreven zijn.
4) Nl. het Voorhout, dat hij vroeger had bezongen.
5) Het is onbekend, waar het Hs. zich bevindt. Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, II, blz. 58.

Den Heere Hooft weet ik niet vaster te bestricken dan door U E. beleeftheit. Deselve

Zie over Baeck, blz. 220.

bevele ick de dobbele moeyte van dit te lesen ende te bestellen[1]. Wil U E. van de helft verlicht wesen, d'ander is met eenen drop lacks te boeten. U E. schuyve het pack ongesien van de hand. Ick blijver niettemin voor ..... 's Gravenhage, den 17en Aug.ti 1630.

523. J. van der Burgh[2]. (L.B.)

C'est icy cet honneste homme que je vous ay dict si souvent, qu'outre la perfection qu'il atteinte au jeu du luth, s'est acquis des qualitez qui le mettent par dessus tous ceux de sa profession[3]. Il me faict trouver la Haye en Frise, et m'empesche de me desplaire au mitant des marais. Il desire avecque passion d'avoir entrëe aupres de vous, et combien que ses propres vertus et vostre courtoisie ne sçauroient manquer de luy en donner, toutesfois la cognoissance qu'il a de l'honneur que vous me faictes de m'aimer, l'a faict me demander ce mot d'adresse. Et partant je vous prie bien humblement de permettre qu'il vous baise les mains ..... D'Utrecht, ce 7/17 Aougst 1630.

524. Aan P.C. Hooft[4].

Voor weinighe daghen behoort U E. door een derde vriends handt eenen lap of twee van 't fijne Engelsch laken ontfangen te hebben, daer noch tzedert dese lappen uytgevallen zijn[5]; sleurlycke snipperlingen in mijn oogh, ende die U E. een diep achterdencken sullen geven van dien seldsamen wever. Met dit laeste Delfs-Engelsch scheide ick er uyt, tevreden met U E. dus veel saeyens daeraf toegedroncken te hebben. Hieruyt doet my de groote haest oock scheiden, blyvende .....

U E. sal mogelick niet ongeern gewaerschouwt wesen, dal sijn Ex.e ter wederkomste van de reise, die wy de naeste weke beghinnen, voor niet veel uytblijfs, voorheeft over Naerden ende Muyden te wandelen. 's Gravenhage, den 24en Augt.ti 1630.

525. P.C. Hooft[6]. (A.B.)

Het Engelsch ooft van U Ed. in Hollantsch suiker gezult heeft mij grootelijx verplight, door de maghtighe schaemte, die 't onze boom- of liever aertvruchten aenjoegh, doende verwelken de festoenen, bij de dochter mijner huisvrouwe[7], tot sieraet dezer zale opgehangen, ende alle andere siere haeren smaek verliezen. Want mijn swaegher Schuil[8], dat pas hier ende een liefhebber zijnde, daer een' zoetigheid

1) Bij dit briefje waren de brief aan Hooft en de vertalingen naar Donne ingesloten.
2) Uitgegeven door Van Vloten, *Dietsche Warande*, V, 1860, blz. 222, en door Jonckbloet en Land, *Correspondance et oeuvre musicales de Constantin Huygens*, blz. CLX.
3) Van der Burgh doelt op J. Gautier; zie No. 551.
4) Het is onbekend, waar het Hs. zich bevindt. Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, II, blz. 65.
5) De vertalingen naar Donne, *Aen sijn lief* en *Vertreck*, beide den 24sten Aug. geschreven (vgl. *Gedichten*, II, blz. 217).
6) Uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 180; Van Vloten, t.a.p., II, blz. 66.
7) Zeker Susanna Bartolotti (1614-1692), de oudste stiefdochter van Hooft; Constantia Bartolotti (geb. 1623), de tweede, was nog te jong voor zulk werk.
8) Wijnand Schuyl, geboren te Staden in 1598, was koopman te Amsterdam en trouwde in 1629 Maria Bartolotti, eene zuster van Jan Baptista B., den eersten echtgenoot van Leonora Hellemans, Hooft's tweede vrouw.

uitzoogh, die hem dacht bet te bevangen, als Rijnsch oft eenigh ander zap, daer de lekkertanden gewoon zijn hunne vingers nae te slikken. Nu't Noorden

lieflijkheden uitlevert van die geur ende dus nae onzen mondt, zoo magh Arabien zelf ende 't uiterste van Oosten den zijnen wel toehouden. De geest van dien man dunkt mij een tijdtgenoot van den zondtvloet, ende door een' van de zoonen der andere werelt beswangert te wezen. Want zoo hooghvlieghende vonden zijn elders, als op den aerdbodem, geraept, ende meer als mannelijk de kraght van adem ende kloekheit der spieren, waermede hij die ter keel is uitzettende. Niettemin, komende van onlanx U Ed. Wijvenhater[1] ende Ontledinghe[2] te bezichtighen, zoud' ick geen' minder moedt hebben op de handt van deze ende anderen van U Ed. afkoomst, als op eenighe van de zijne, zoo zij t'zaemen aen 't worstelen waeren. Hier ontfang ick U Ed. laesten met het Verlaet ende Afscheidt[3], die mij in noch dieper verwondering dompelen. Blijve doch echter daerbij, datter U Ed. Ambre blanq[4] ende Printen[5] niet voor swichten zouden. Maer indien U Ed. in 't geslaght van mijn schrepel en krepel vernuft eenighen schijn vindt van zoo hoogh eenen tret nae te kuijeren, daer magh het U Ed. heusheit voor danken, die 't gelieft mij met U Ed. eighe voeten te meten. Evenwel de schaemschoe moet uit, ende tot een diepsel van deze uitstekende verwen en toghen, hiermede gescheept koomen een deuntjen, zoo fraei - plagh Mr. Jan Pietersz Sweeling[6] te zeggen - als over twee voeten gaen magh. Want U Ed. heeft mij ijets van de stof eerst in 't hooft gehangen, dewelke nu uitgebroeit is van een smijdighe keel, die mij t'elkenmael in 't oor quam kittelen, met het slieren van dat *rameine*, in deze vaersen[7]:

Qui me le trouve et le rameine,
L'Amour, l'amour?

De rest zal U Ed. beter bekent zijn. Ik weet niet, hoe het begint. Op die wijze had ick het dan gaerne gehadt, alhoewel etlijke woorden geweighert hebben zich naer den troetelenden toon van die silb *mei* te vlijen[8]. Ick laete te zeggen, dat het swaer valt, de nuchtere stemmigheit, in 't historyschrijven vereischt, van den stijl te spoelen, om den reigher niet te gelyken, die zeide, dattet quaed water was, ende kon niet swemmen. Maer zal mijn onschult zoeken in de gunste van U Ed., dewelke te verdienen meer gewenscht als gehoopt wort van ..... Den 27 van Oogstmaendt 1630.

Hooghlijk ben ick gehouden in U Ed., voor 't verwittighen van de koomste zijner Vorstl. Doorl., ende zal 't noch bet zijn, zoo ons gebeuren magh, drie oft 4 daeghen, oft meer te vooren van den zekeren tijdt derzelve gewaerschout te werden.

526. Aan D. Heinsius. (K.A.)

1) Huygens' *Misogamos*, door Hooft in het Hollandsch vertaald (zie blz. 57).
2) *L'Anatomie de Clorinde* van Huygens (zie blz. 201).
3) Nl. *Aen sijn lief* en *Vertreck*; zie No. 524.
4) Dat zijn de eerste woorden van Huygens' vers: *Sur un brasselet d'ambre blanc de Mad.*[le] *Anne vander Noot*, den 16den Mei 1623 geschreven (vgl. *Gedichten*, I, blz. 300).
5) De *Characteres* of *Printen*.
6) Jan Pietersz Sweelinck (1562?-1621), de beroemde Amsterdamsche organist en componist.
7) Het gedicht van Huygens, waarin die regels voorkomen, is verloren gegaan.
8) Hooft zond te gelijk met dezen brief zijn gedicht: *Klaghte der Prinsesse van Oranjen*, *over 't oorloogh van 's Hartoghebosch* (vgl. *Gedichten*, I, blz. 291).

Ik kom u lastig vallen. Men verzoekt mij, er bij u op aan te dringen, dat gij in uw werk over het beleg van den Bosch melding zult maken van den Engelschman, baron Fielding[9]. De Prins heeft hem, ik weet niet bij

9) Basil, Viscount Fielding († 1675), later graaf van Denbigh, nam als vrijwilliger onder Wimbledon deel aan het beleg van den Bosch. Hij was een neef van Buckingham. Later heeft hij in het leger van het Parlement gestreden.
Heinsius voldeed aan het verzoek en maakte op blz. 127 van zijn werk (zie den titel beneden) melding van 'Comes Fulding'.

welke gelegenheid, tegelijk met eenige anderen, bedankt voor het een of ander wapenfeit. Wat dat precies geweest is, zal brenger dezes, Jac. Astley[1], dien gij, meen ik, van vroeger kent, u wel zeggen. Moge dit vervelend zaakje u aansporen, om uw boek spoedig af te maken. Hagae, 27° Aug.^{ti} 1630.

527. Cesare Calandrini. (L.B.)

Mijne vrouw is na de bevalling van haar derde kind, een zoon, maanden lang ziek geweest, en daardoor heb ik te Londen niet kunnen navragen, of Mermet[2] een beroep zou aannemen. Maar Burlamacchi[3] heeft het hem gevraagd en hij heeft bepaald geweigerd. Men zegt, dat hij Londen gaat verlaten. Hij is een goed redenaar, maar niet zonder aanstellerij. Gij moet mij niet aansporen iets te laten drukken; ik kan beter kinderen catechesatie geven. Lond(res), 14 Sept. 1630.

528. Aan P.C. Hooft[4].

Tot noch toe heeft S. Ex.^{ies} voornemen gewanckelt, ende is niet mogelick geweest U E. vroeger te waerschouwen, dat hy merghen middagh te Naerden will eten, Muyden besien in den achternoen, ende te Weesp vernachten. Daertoe gaet deze expressen, dien U E. gelieve het pacquet af te nemen ende den ingesloten van de Heer Wyts aen den Magistraet van Amsterdam op 't allerspoedigste door een versch mann derwaerts te schicken, alsoo het schijnt, dat die Heeren S. Ex. tot Muyden wenschen te begroeten, doordien hy het voorts op den Haghe gemunt heeft. Ick ben ..... Amersfoort, den 18^{en} Septemb.[5], tusschen tien en elven 's avonds, 1630.

529. W. Boreel[6]. (H.A.)

In 1626 heeft Z.E. mij acte voor een ‘stuck wilts’ gegeven; ik heb daar toen geen gebruik van gemaakt, ‘maer t wilt laten weijden tot nu toe’. Thans zou ik gaarne eene nieuwe acte hebben, want mijne schoonzuster[7]

1) Sir Jacob Astley, lord Astley (1579-1652), is kapitein geweest in dienst der Staten en was later in Engelschen krijgsdienst. Hij heeft zich tijdens den burgeroorlog zeer onderscheiden in het leger des Konings.
2) Emanuel Mermet of Marmet wordt in 1625 en in 1640 genoemd als predikant bij de Fransche gemeente te Londen.
3) Zie blz. 23.
4) Het is onbekend, waar het Hs. zich bevindt. Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, II, blz. 269.
5) De Prins bezocht den 18^{den} Sept. het huis ter Eem, Naarden en Muiden en sliep dien nacht te Weesp (vgl. *Dagb.*, blz. 17). Huygens vergiste zich dus met den datum en schreef 18, in plaats van 17.
6) No. 529 a., Een briefje van 24 Sept. (H.A.) handelt over dezelfde zaak.
7) Waarschijnlijk Agnita Hayman, de weduwe van den Raadpensionaris van Zeeland, Johan Boreel, die 15 Nov. 1629 gestorven was.

trouwt de volgende week en haar heb ik wild beloofd. 20 Sept. 1630, Hage.
‘Cave quaeso omnibus modis, ne repulsam feram; aestimationis meae interest, ut pollicita rata fient.’

530. C. van der Myle. (H.A.)

Hierbij gaan de geschriften, die u zullen inlichten over den ‘meschant violateur du repos de Petrarca’[1]; ik heb ze ook aan Heinsius en Barlaeus gezonden. Le 21me Sept. 1630[2].

531. J. van der Burgh[3]. (L.B.).

En ce lieu ou mon debvoir m'arreste plustost que mon humeur, je n'ay autre contentement que celuy qui procede de l'esperance que je me figure quelquesfois de vous revoir - ce que je tenois pour asseuré à ce dernier voyage - mais mon maistre a voulu que je trouvasse cecy à dire a ma felicité, en m'employant ailleurs a son departement d'Utrecht. Je ne me sçaurois satisfaire en ce malheur que par la souvenance des preuves qu'il vous a pleu me donner si souvent de vostre faveur, qui me sont autant d'asseurances pour ne doubter que l'absence aye assez de force pour m'effacer de vos bonnes graces. Ce sont elles qui me donnent la hardiesse de vous aller dire les conceptions que j'ay sur la mort du greffier Verdoes[4]; c'est que je m'imagine que possible elle pourroit apporter du changement en la secretairie de Monseigneur le Prince d'Orange, fust ce par vostre moyen, Monsr, ou par celuy de Monsr Junius[5]. En quel cas je vous viens supplier de penser, s'il ne se pouvoit trouver aucun moyen pour me sauver de cet exil. Je ne m'arreste point au nom, ny aux apparences d'une charge; il me suffiroit que vous la jugeassiez honneste, quand le reste se devroit suppleer par le pretexte de l'air de Frise contraire à mon naturel, ou quelque autre. Mon humeur n'est pas si peu posëe que je ne me puisse tenir en un endroict ou j'ay subject de m'aymer, et croyez que, quelque mescontentement que je pourrois avoir, je creveroy plustost que d'en faire semblant à autre qu'à vous. C'est vostre facilité et ceste franche ouverture d'affection que vous m'avez faicte, qui vous procure ceste familiarité. J'aurois mauvaise grace de vous entretenir icy d'un discours des desfaults de ceste cour. Vous me permettrez seulement, Monsieur, de vous dire sans vanité, que je n'aspireray jamais à ce point d'habilité de passer pour honneste homme, et ne l'estre pas, et que je ne sçaurois jamais faire fortune par les vertus des courtisans. Les mauvaises impressions qu'on a donnëes autresfois à mon maistre et à d'autres, qui me pourroyent faire du bien en ces quartiers, plus de ma religion, que de ma vie - qui sera de tout temps innocente, comme celle là est sans juste reproche - m'empesche d'exercer ma charge dignement et d'en tirer les profits qu'elle me devroit produire. Le moindre de vos clercqs en a plus que moy. Outre qu'il me fault vivre en un païs où l'on ne sçait pas ce que c'est. En l'estat ou vous me voyez, je ne doutte que je ne vous face pitié, et vous supplie qu'en cette

1) Een Dominicaner monnik had met een troep dronken boeren Petrarca's graf verwoest en zijn lijk geschonden. Italiaansche dichters hadden daarover hunne verontwaardiging in verzen uitgestort, die door Molino waren overgezonden, met de aansporing aan de Nederlandsche dichters, om dat voorbeeld na te volgen.
2) De plaats ontbreekt.
3) Uitgegeven door Van Vloten, *Dietsche Warande*, V, 1860, blz. 222.
4) Mr. Jacob van der Does, raad en griffier van Frederik Hendrik. Hij was in 1613 getrouwd met Beatrix van Sypesteyn.
5) Zie blz. 206.

occasion, ou en telle autre que vous pourriez juger plus a propos, il vous plaise vous souvenir, Monsieur, du plus humble de vos serviteurs .... Leeuwarde, ce 13e/23 7bre (Sept.) 1630.

532. Graaf Ernst Casimir van Nassau[1]. (H.A.)

Je suis fort desireux de veoir la lettre surprise touchant la trahison de Schenckeschans[2], laquelle vous avez dechifrëe, comme aussi de sçavoir quoy il est allé de cett homme d'eglise, qui pour ce suject a esté mis prisonnier et eu la geine, et partant vous viens prier de prendre la peine d'en parler a Son Ex.ce, afin qu'elle vueille permettre que tant la lettre susdite, que la confession dudit homme d'eglise me soit communiquëe, luy asseurant que le tout sera mesnagé de telle façon qu'elle me vouldra ordonner. J'attendray ces pieces quant et vostre response et seray tousjours[3] ..... De Leeuwarde, ce 14/24 7bre (Sept.) 1630.

533. Justinus van Nassau[4]. (B.M.)

J'escris à Son Excellence en faveur de mon fils[5], la suppliant tres humblement de le tant honorer que de le vouloir surroger en la place de feu le capitaine Daniel, qui est mort vendredi passé à Arnem. Et comme M. le comte Ernest de Nassau desirera, avec la permission de Son Excellence, pourveoir à la lieutenance de la compagnie de cavallerie de laquelle mondict fils a esté cornette quelques années, je la supplie d'avoir souvenance en ceste occasion de luy, et luy tesmoigner le desir qu'il a de le gratiffier en une si juste supplication; en quoy je vous prie affectueusement de vouloir seconder mes tres humbles prieres, et d'en faire souvenir Sadicte Excellence, à celle fin que mondict filz soit preferé à d'autres, qui peut estre solliciteront ceste charge, et qui s'est expressement allé trouver mondict seigneur comte en toutte diligence d'Arnem, pour avoir sa faveur. Je m'en vais estre vieil, et me trouve asses incommodé en ma santé, ce qui me faict desirer de veoir mes deux fils aucunement advancés, devant que mourir, et cela par la faveur de Son Excellence, de laquelle ils sont et demeureront toutte leur vie tres humbles et tres fidelles serviteurs. Je vous recommande donc ceste affaire et de m'y vouloir tesmoigner vostre affection, et vous en auray une grande obligation. Je me recommande bien humblement en vos bonnes graces, comme celuy qui est veritablement ..... A Leyden, ce 29 de Septembre 1630.

534. P.C. Hooft[6]. (A.B.)

Gelijk een swangere vrouw, die haeren mondt op een glas lekkeren wijns gemaekt had, dat haer tegens de tanden aen stukken gesmeeten wort, oft als een alchijmist, dien een werk

1) N°. 532 a, b. In een briefje van 29 Sept. (H.A.) bedankt hij voor de ontvangen inlichting; een andere brief van 24 Oct. (H.A.) handelt over de bevordering van een vaandrig.
2) Een priester te Emmerik had met Pieter Rutten van Aellebeeck een aanslag beraamd op Schenkenschans en Zalt-Bommel. Die aanslag is echter niet tot uitvoering gekomen. Rutten is te Zalt-Bommel opgehangen en de priester te Emmerik gevangen en onthoofd (vgl. *Historisch Verhael aller gedenckwaerdiger gheschiedenissen* ..... XX, fo. 15, 16).
3) De brief is alleen door Ernst Casimir onderteekend.
4) Uitgegeven door E. van Bruyssel in *Compte rendu de la Commission Royale d'Histoire*, *ou Recueil de ses bulletins*, 3^{e} *serie*, VI, *Bruxelles*, 1864, blz. 509.
5) Justinus van Nassau had twee zoons, Willem Maurits en Philips van Nassau.
6) Uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 195; Van Vloten, t.a.p., II, blz. 98.

van zeven jaeren, ende 't grontzap van een' grondelooze hoop om zijn ooren springt, zoo stond ick, mits het schielijk doorreizen zijner Vorstl. Doorl. ende uwer Ed.[1], voor 't hooft geslaeghen, ziende teleurgestelt de lust, die ick mij, uit d'eere uwer jeghenwoordigheit, had toegeleght. De busschieters waeren ontboden, de speelende gezellen besproken, om onder 't schaffen der spijze ook eenige kluchten aen te rechten. Tesseltjen[2] en Joffrouw Francisca[3] had ick in waerdtgelt, om ten eersten tromslaghe op te zijn, haere keelen veirdigh ende de loopplaets hier te hebben. Wij dreighden de heele zael met festoenen van fruit en loveren te sieren, ende zoud' der U Ed. misschien van levende braessems, karpers, snoekken, baerzen en botten, doorvlochten met groen slijm, kroost ende andere waterruighte, gezien hebben. M.r Dirk[4], uitnemend orghelist ende zoon van M.r Jan Sweeling, quam een uir oft twee te laet, om de klavesim te roeren. Al wintvang, wil U Ed. zeggen. Ook isser de windt meê deur en laet ons suffigh zitten naekijken. Doch verscheen 'er een blikkerinxken hoops, van U Ed. met Mevrouwe ende haer liefste gezelschap ten naesten jaere eens hier te zien, dat zoud' ons verquikken als sprenklen rooswaters in 't aengezicht, oft Rijnsche wijn onder de neuz. Maer om ons te troosten in een' troost, die zoo verre te zoeken is, vertrouwen, dat U Ed. zal gedient zijn met eenigh vocht uit haer' rijpe penne geleekt, tot laeffenis der verlangende harten, herwaerts te scheepen. Indien den Connestaggio[5] d'eer van 't geley deszelven gebeuren magh, hij zal niet quaelijk ontfangen, wel geherberght ende vailigh weder t'huis geholpen worden. Ook dar ick nauw, ende waeghd' het echter gaerne, U Ed. te verghen, dat zij hem een Justinani[6], liefst ongebonden, deed' gezelschap houden, met kundschap wat hij gelden moet. Hunnen wegh over Amsterdam neemende, zullen ze bij mijnen swaegher Baek[7] best eens uitspannen, die U Ed. aldaer dacht te begroeten, en waer hij zelf dien dagh niet naer Uitrecht verreist. Het heeft der heusheit des Heeren van Hauterive[8] gelieft, mij een' dankzegging uit d'andere werelt ende naeme zijns grooten Koninx te brengen[9]. Voor den oorspronk welker eere ick, mijns bedunkens, in U Ed. oft den H. Wijtz moet gehouden zijn. Gebiede mij derhalven op 't geneghenste aen alle drie, denwelken, t zampt Mevrouw, U Ed. gemalinne, ende haer huisgezin, God almaghtigh het wenschwaerdighst verleene, nevens de wil om te werk te stellen ..... Van den Huize te Muiden, den 29en Sep. 1630.

535. Aan C. van der Myle. (K.A.) fr.

1) Zie blz. 292.
2) Maria Tesselschade Visscher (1594-1649).
3) Francisca Duarte was eene der dochters van Caspar Duarte, een adellijke en rijke Portugeesche Jood, die te Antwerpen in diamanten handelde, bankzaken had en een groot liefhebber en kenner was van muziek en van schilderkunst. Huygens was met de familie Duarte zeer bevriend. Francisca, die te Alkmaar getrouwd was, had eene prachtige stem; zij was bevriend met Tesselschade en was eene zeer gewaardeerde gast op het Muiderslot. In 1678 is zij gestorven (vgl. *Dagb.*, blz. 82).
4) Nl. Dirk Sweelinck (1591-1652). Hij was zijn vader, Jan Pietersz. Sweelinck (zie blz. 291), opgevolgd als organist in de Oude Kerk.
5) Zie blz. 287.
6) T.a.p.
7) Zie blz. 220.
8) François d'Aubespine, markies de Hauterive (1584?-1670) heeft als kolonel deelgenomen aan vele veldtochten van Frederik Hendrik en is ook gouverneur van Breda geweest. Huygens was zeer met hem bevriend.
9) Waarschijnlijk was den Koning een exemplaar van Hooft's *Henrik de Groote* aangeboden.

Hoewel ik het erg druk heb, schreef ik op uw verzoek het hierbij gaande gedicht[10)], dat gij nu ook overal moet verdedigen. Prima (1) Oct. 1630.

10) Nl. *Laura latroni Thomae Martinellio, monacho Dominicano, qui effosso Petrarchae cadaveri ferebatur brachium dexterum abripuisse* (vgl. *Gedichten*, II blz. 219), dat 30 Sept. geschreven werd.

536. W. Pynssen van der Aa[1]. (A.B.)

Wilt gij nog eens denken aan mijn voorstel, dat Z.E. mij verlof zou geven, om alle schepen op den Rhijn nauwkeurig te mogen doorzoeken? Rees, den 6 Oct. 1630.

537. Aan J. Baeckk[2].

Dewijl sich U E. beleeftheit op de poste geleght heeft tussen hier en Muyden, soo laet dit paer vreemdelingen een ure by haer peisteren. De H.r Hooft, die 't soo geschickt hadde, staet borghe voor 't goed onthael. Dat het my onlancx niet en heeft gebeuren moghen, is een der dagelicksche ongelucken van mijn geluck geweest. Sy gaen voor de sweep, die 't hof toebehooren, behalven dat ten selven tyde U E. elders te verschijnen hadde. By de naeste gelegentheit hope ick my dier schade te wreken ende U E. mondeling te moghen versekeren, dat ick ben .... 's Graven Hage, den 8en Octob. 1630.

In 't pacquet aen den H.r Hooft is yet Latijnsch van mijn jongste droomen[3]. Ick hadde het ongesegelt gelaten, als U E. daermede vermaekt hadde konnen werden.

538. J. van der Burgh. (L.B.)

Ik hoop, dat mijne brieven, die ik gaarne verbrand wil hebben, u hebben bereikt. Hier voel ik mij niet op mijne plaats. ‘Eo loco sum, ubi sycophantae et id genus hominum, quos Galli *des filous* vocant, nihil non possunt; recte faciendo, si vel tantillum gratiae demereri studeas, nihil agas.’ Ook het land bevalt mij volstrekt niet en ik hoop, dat gij mij nog eens hier vandaan zult halen. Van dichten komt niets in, maar ik studeer weer een beetje rechten. Uwe vertalingen van Donne vind ik zeer bijzonder. Datum Leoardiae, VIII Id. (8) Octob. CIↃIↃCXXX.

539. Aan P.C. Hooft[4]. (L.B.)*

Ten aenvangh van onse reise hadd ick gewenscht sooveel onderrichts van U.E. cierlick voornemen gehadt te hebben, niet twijffelende, oft S. Ex. soud 'er ten minsten sijnen wegh soo naer geboghen hebben, dat Wesip de naernoenswandeling, Muijden het vernacht gewerden ware. Wel hadden de H.r Wijts ende ick geghist, dat U.E. op soo grooten welkom ijets ter hand trecken soude, dat elders niet te wachten ware, dan konden daerop niet bondighs bouwen. Soo gaen wij vast niet vrijer als U.E. van 't sevenjarighe grondsop[5]. Troosten ons doch met de beleefde aenbieding, daer U.E. die wonde mede salft, van tsijner tijd ons besoeck in 't besonder

1) Willem Pynssen van der Aa († 1637) werd 3 Aug. 1621 benoemd tot kapitein van eene compagnie voetknechten. In 1629 nam hij als luitenant-kolonel deel aan de verrassing van Wesel.
2) Het is onbekend, waar het Hs. zich bevindt. Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, II, blz. 115.
3) Nl. *Laura latroni*.
4) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, II, blz. 116.
5) Zie No. 534.

aant. niet onaengenaem te sullen hebben. De versche gedachteniss van vorighe tijden doet mij daerop met vollen ijver wenschen ende hopen, maer te vrijmoedigher trad ick daertoe, als 't U.E. middelerwijl gelieven mochte mijn klein gesinn met sijn eerst versoeck te handgiften. 'T gene ick voorslae sluyt naest op de reden ende den tijd van 't jaer. De winter gaet voor mij pleiten, ende de gansche Zuijerzee sal U.E. daerin overstemmen, bij pluraliteit van baren, dat voortaen den Haegh voor Muijden te kiesen staet. In sulcken gevall dan bied ick noch mijn geringhe wooningh aen, ende sal mij van dien tijd af het pad naer Muijen te veiligher achten.

Conestaggio[1] ende Giustiniano[2] gaen hier neffens; de laeste is een der twee overighe van onsen Elzevier, die hem daerover kostelick houdt, tot op 10 gl., sonder wederspreken. Andere vrunden verklaren mij, dat hij oyt hoogh op geld gehouden is geweest, ende selfs t' Antwerpen weinigh laegher te hebben zij; dan U.E. is buyten band van den koop ende, tenzij de haest persse, men sal een proeve op Antwerpen doen moghen. Noch een blad vuijl papiers derf ick er bijvoeghen, daer mij des heeren van der Mijlens aenmaninghe toe gebracht heeft. Zedert onse wederkomste in 't gerucht van veel huisselicke bekommeringen, die men thuijs komende te hoope placht te vinden, hebb ick hier aen gemoeten. Een versuft monick, die naer sooveel jaren noch dat *impia Babilonia, spretaeque injuria Romae* in den kropp heeft gesteken, is sich onlanx met eenen hoop droncken boeren gaen wreken op 't graf van Petrarcha, heeft alles overhoop geworpen, 't gebeente verwoest, ende den rechter arm daer afgeruckt. Alle de poësie in Italien dreunt 'er af; l'Ill.mo Molino[3] sendt'er etetlicke stalen van; daerop heeft men Heinsium ende Barlaeum[4] gaende gemaeckt, oock mij, God woud's, in den alarm getrocken. Van 't Leidsche werck hebb ick noch geen konnen sien; naer 't Muydsche verlangt mij wel soo seer, *si quos tibi, docte Trebati, ira, brevis furor, aut ipsa indignatio versus eliciat*. Soo doende achte ick mijn onbedachthiet ten hoogsten besteedt. In allen gevalle wijt 'er U.E. sich selven het meeste deel, hebbende emmers van den inct deser penne begheert, die dus traegh aen 't swijgen will, daer haer de eere van U.E. onderhoudt gebeurt. 'T is haer leed inderdaed, maer voor dese reise magh sij met eeren niet meer, als U.E. te versekeren, dat ick ben ..... 's Gravenhage, den 8en Octob. 1630.

540. C. van der Myle[5]. (H.A.)

De monnik, die den arm van Petrarca heeft gestolen, is op waardige wijze door u afgestraft. Het was eene schandelijke daad en dat tegenover een man, die indertijd met zoovele eerbewijzen, ook van de geestelijkheid, is begraven. Vriendelijk dank voor uwe fraaie gedichten; ik zal ze over de Alpen zenden. La Haye, ce 9 d'Octobre 1630.

541. Aan C. van der Myle. (K.A.) fr.

Als gij mij nu niet scheidt van den monnik, sla ik hem dood met mijne pen. Uit het hierbijgaande vers[6] blijkt, hoe ik hem van nacht heb afgeranseld. 9 Octob. 1630.

1) Zie blz. 287 en 295.
2) T.a.p.
3) Zie blz. 242.
4) Barlaeus schreef *Dirae Francisci Petrarchae in tumuli sui violatorem improbum* (vgl. *Poem.*, II, blz. 317).
5) No. 540 a. Een briefje van 13 Oct. (H.A.) handelt over een paspoort.
6) Nl. *Vidde Laura il furfante* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 221), den 8sten Oct. geschreven.

542. Aan C. van der Myle. (K.A.)

'Encor donq ce coup d'heretique à mon moine, puisque vous en aymez la farce, et daignez la couronner de voz applaudissemens'[1] .... Hag., 10 8b. (Oct.) 30.

543. L. Engelbrecht[2]. (A.B.)

Het is beter, dat ik u spreek, dan dat ik schrijf. Waarschijnlijk hebt gij medicamenten noodig, die de spijsvertering bevorderen. Adi 1/11 Octob. 1630, Vianen.

544. Aan J. van der Burgh. (K.A.)

Op hetgeen gij vroeger in 't Fransch geklaagd heb, heb ik in 't Nederlandsch geantwoord en ik doe het dus niet nogmaals in 't Latijn. Gij moet u maar goed houden, waar ge ook zijt; gemoedsrust is het beste. Wat wij gedicht hebben op het vernielen van Petrarca's graf, gaat hierbij. Italianen, nl. Campegias[3] en Bonifacius[4], hebben er eerst verzen over geschreven, maar dat is niet veel zaaks. 'Ignorare genium Latinitatis videntur, quanto propius a Roma distant'. Hagae, 12° 8b. (Oct.) 1630.

Hierbij gaat het stuk van den Prins aan uw heer; Z.E. heeft, wegens de reis naar Zeeland, geen tijd gehad er een brief bij te schrijven.

545. Aan J. Baeck[5].

U E. gelieve my eenen wegh op Muyden te wijsen, die U E. vloer misloope. In 't kaetsen van dese brieven sal U E. in 't ende de stuyt te dicht ende te moeyelick vallen. Soo wete ick doch tot nu toe geen veiligher toepad, ende neme sulcx noch dese vryicheit over my, van U E. met den ingeslotenen te bekommeren, sullende in gelijcke en grooter gevallen bevonden werden ..... 's Graven Haghe, den 12^{en} Octob. 1630.

546. Aan P.C. Hooft[6]. (L.B.)*

Behalven dat *omnibus hoc vitium est, et injussi numquam desistimus*[7], soo moeten

1) Het briefje diende ter begeleiding van het vers, *Pianse il braccio e la man Laura dolente* (vgl; *Gedichten*, II, blz. 222), den 9^{den} Oct. geschreven.
2) De medicus Leonardt Engelbrecht is van elders niet bekend.
3) Misschien is bedoeld Annibale Campeggi, die in 1630 te Venetië twee Italiaansche novellen heeft uitgegeven.
4) Zie blz. 242.
5) Het is onbekend, waar het Hs. zich bevindt. Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, II, blz. 124.
6) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, II, blz. 124.
7) Naar Hor., *Sat.*, I, 3, vs. 1, 3.

se weten, datt'er geen jocken mede en is, die mij op den holl helpen. Den H.r van der Mijle, stoker van dit vijer, hebb ick gewaerschouwt, soo hij den monick en mij niet en scheijdde, dat het kattenspel werden mochte. Hij daerentegen neemt genucht in de farce, daer U.E. de tragedie af gesien heeft. Soo blijv ick vast aen 't malen en breke sooveel winds, dat men 't in Italien gewaer werdt, want soo verr gaet dese valsche munt op wissel door handen van gemelten Heere. Het ware wonder in soo grooten overgang, dat Muyden vrij bleve. U E. trooste sich in de gemeene plaeghe, ende geloove mij oprechtelick ..... 's Gravenhaghe, den 12en 8b. (Oct.) 1630.

547. P.C. Hooft[1]. (A.B.)

Wel weet het arme Muiden, dat het met den Haeghe op geen' eenen dagh te noemen is. Zoodat de Zuiderzee haere golven aen onze dijken wel spaeren magh, is 't haer te doen, om deez' moedelooze plaetze den moedt te doen zinken. Maer 't schijnt, dat lang opeen den mensche zijn zinnen kosten moet; zoo zit hem het toghten nae verandering in den aert. Ende heeft mij dickwijls een daeghelijx wonder gedacht, dat ons vermakelijker valt een beter aen een slechter te wisselen, als staedigh bij 't beste te blijven. Dat meer is, de lekkerste wijnen, de smakelijkste spijzen, de lieffelijkste lusten, en de zoetheidt zelf hebben de zaedtzaemheidt gereedst. Zoo zien wij de grooten menighmael een hoef voor 't hof kiezen, ontduikende alle pracht, allen omslagh van heerlijkheit, *et fortunae suae moli*[2]. Op gelijke uitspanning wenschen wij U Ed. onzen gast. Indien de wegh daertoe te banen waer met haer eerst te verzoeken, wij hadden lichtlijk ons lijf nae zoo willigh een' arbeidt te zetten. Doch voor de lente zaller, nae schijn, niet af vallen. Maer zij komt hier zoo laet in 't landt, en doet haer intreê zoo tijtlijk in den Haegh, dat het gezelschap uwer Ed. ende 't genot van een dubbel voorjaer wel een' bekooring zijn moght, die wij quaelijk wederstaen zouden kunnen.

Eenen Giustinano[3] ....[4] heeft men mij t' Antwerpen weeten op te loopen, ende is mijn gelt op geen' koopmanschap zoeter, als op die van deze soort. Dies heb hierbij de 10 gl. ende 't luttel datter over is, voor de moeite van den dienaer, die hem bestelt heeft, gepost. Uit den Connestagio[5] zal mij pijnen het dienstighste te trekken, om zijn' steê in U Ed. boekerij niet te lang ledigh te laten.

Gelukkighe Petrarcha, nae U Ed. zeggen; nae 't mijne mee, omdat hem op zijn tweede uitvaert zoo hoflijk een lijkstaetsy gebeurt, ende met de groote klok van U Ed. dicht beluijdt te werden. Moght d'edelhartighe koning, die zijn: *En petit lieu compris vous pouvez voir, Ce que comprent beaucoup par renommée*, etc. op 't graf van Laura schreef[6], opzien, ick leghd' hem toe, van Françhois premier Uwer Ed. second te werden, in 't bestooten van den babok[7], die zich aen zulk een' rozelaer heeft darren wrijven. Waer mijn' pen niet te plomp, hij kreegh ze tot de veeren toe in den huit. Maer de tijtel *Laura Latroni* lacht mij wonderlijken toe. Wat kon 'er meer klems hebben als die *prosopopoeia*? Ook hangt het heele stuk t zamen van manlijke

1) Uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 205; Van Vloten, t.a.p., II, blz. 120.
2) Tacitus, *Ann.*, XV, 52.
3) Zie blz. 287 en 295.
4) Onleesbaar.
5) Zie blz. 287 en 295.
6) Frans I heeft het graf van Laura doen openen, eene graftombe van marmer doen maken en een achtregelig grafdicht geschreven, waarvan de eerste regels hierboven aangehaald zijn. Men vindt het versje o.a. in *Oeuvres complètes de Melin de Sainct-Gelays .... par* P. Blanchemain, Paris, II, 1873, blz. 166, Noot.
7) Lomperd.

invallen, door U Ed. dier vrouwe gegeven; van alle dewelke *quae quibus anteferam*? Ende dit noch uit eenen boezem geschudt, die met duizent bekommeringen gestopt is, recht tegens den reghel:

Pectora nostra duas non admittentia curas[8].

Die t' mijnen al te waer is, daer ick aen een zeer been zit, timmer te gelijk, ende buiten gewoonte met dingen van mijnen dienst gequelt ben. Maer, om oprechte bieght te doen, het

8) Juven., 7, vs. 65.

oogh is mij soo bedorven door 't gezicht der kinderen van den geest Uwer Ed., dat het de misdraghten van den mijnen niet luchten magh. Ondertussen heb ick U Ed. groote dank te weeten voor dit bederf, als eenen knoop te meer, om haer te verbinden ..... Van den Huize te Muiden, 13 Oct. 1630.

548. C. van der Myle[1]. (H.A.)

Hartelijk dank voor al uwe bereidwilligheid en ook voor uwe vriendelijkheid, ‘me communiquant vos tres belles en tres gentiles conceptions, lesquelles seront admirees en Italie de tant plus, quand ils scauront que c est un ultramontain qui triomphe ainsi à le Toscane’. Hierbij gaan verzen, die ik uit Venetië ontving, over hetzelfde onderwerp. De la Haye, ce 19 Octobre 1630.

549. P.C. Hooft[2]. (A.B.)

Naedat ick U Ed. het geldt van den Giustinano gezonden had bij eenen van onze doodeeters alhier, die nogh niet wedergekeert is, quaemen mij U Ed. Italiaensche rijmen[3] ter handt, die door mij eenighen vrunden tot Amsterdam bij, ende van ons allen hoogh gezet zijn. Zulke perlen zijn quaedt nae te bootsen. Derhalven onderwind's mij niet. Doch ben, door de tooverwoorden van U Ed. schrijven, zoo verre beswooren, dat mij vervordert heb een Hollandse loodt nae U Ed. Latijnschen diamant te smeeden[4], dat, behalven zijn' doofheit, noch veele kladden heeft, die de zuiverheit van denzelven leelijk belieghen. Maer aen U Ed. staet het, deze hegmunt, voor brij verklaert, ter kroez en koolen tot smeltens toe te verwijzen. 'T geen datter bij gaet, zijnde maer een vonk van U Ed. toortse gevallen, zal zich wel vereert houden, zoo 't met een schoezool van U Ed. maer en magh uitgetreden worden. Ook is het wit van 't een en 't ander slechts geweest te bewijzen, dat een wenk van U Ed. min als een gebodt te achten onmogelijk is, Mijn Heer, voor ..... Van den Huize te Muiden, XX Oct. 1630.

550. Lelio Pompei[5]. (H.A.)

Mijn broer, graaf Tomio[6], komt om over zijne compagnie te spreken, en kapitein Carlo Cornetta, om bevorderd te worden; beider belangen beveel

1) N°. 548 a-f. Brieven van 3 Apr., 20 en 29 Sept. 1630, 26 Apr., 11 Mei en 17 Juni 1632 (alle H.A.) zijn zonder eenig belang.
2) Uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 207; Van Vloten, t.a.p., II, blz. 125.
3) Nl. Vidde Laura il furfante, Pianse il braccio e la man Laura dolente, en *Petrarcha latroni* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 221, 222).
4) Hooft vertaalde Huygens' gedicht *Laura latroni Thomae Martinellio* .... (vgl. *Gedichten*, II, blz. 219) als *'T loot van den diamant des Heeren Huighens, genaemt Laura latroni, Laura tot den Roover* (vgl. Hooft's *Gedichten*, uitg. Stoett, I, blz. 298).
5) No. 550 a. Een briefje van 31 Oct. (H.A.) handelt over zijn luitenant.
Graaf Lelio Pompei, een Venetiaansch edelman, was eerst in Franschen dienst, daarna in dien der Staten. Den 7^{den} Juli 1626 werd hij benoemd tot ritmeester, daarna tot kolonel. Hij is later keizerlijk generaal geweest.
6) Tomio Pompei kwam in 1624 in de Nederlanden en diende drie jaren in de garde van den Prins van Oranje. Bij de belegering van den Bosch werd hij gewond. Na 1635 was hij in dienst van den Keizer en daarna generaal der Venetiaansche artillerie (zie over hem en zijn broer Lelio: Dr. P.J. Blok, *Relazioni Veneziane*, 's Gravenhage, 1909, blz. 176, Noot.)

ik u ten zeerste aan, evenals die van twee andere Italiaansche edellieden, die eene plaats als vaandrig verlangen. De kwartiermeester der compagnie dingt ook naar die betrekking, maar hij deugt er niet voor. Mijn broeder zal u mondeling nader inlichten. Wesel, Ii 20 8brio (Oct.) 1630.

551. J. van der Burgh. (L.B.)

Wilt gij de patenten voor de compagnieën van het Friesche regiment van mijn meester aan den heer Pieter Coenen[1] ter hand stellen? De lijsten er van zijn te Groningen achtergebleven. - 'J'ay mis en humeur touts les poëtes de ce païs icy pour se vanger du tort qu'on a faict au squelete de Petrarcha, et espere que je vous en feray veoir bientost des effects que vous jugeriez audelà la portëe de ce sombre climat. On y adore vostre elegie, nos gens ne sçachants mordre au Toscan. Je ne croy pas que Gaultier[2] soit passé par la Haye sans vous avoir laissé de ses merveilles. Je m'estimeray heureux, s'il vous prenoit envie d'en faire part à un homme qui ne se sçauroit jamais souler des delicatesses du luth.' De Leewarde, ce 20e/10 Oct. 1630.

552. Aan prins Frederik Hendrik. (K.A.)

Wegens de buitengewone zwakte van mijne Moeder kan ik mijn plicht nog niet vervullen[3]. Hierbij gaat een brief van graaf Ernst aan kolonel Levingstone[4], dien ik gisteren ontving, en nog twee andere van den graaf, die ik heden kreeg met 9 patenten voor Groningen, welke ik opzend aan Pieter Coenen. 23 de Octobre 1630.

553. J. Junius[5]. (H.A.)

Den door u beloofden brief heb ik nog niet ontvangen; gij weet, dat er haast bij is. Wij hebben het heel pleizierig hier en denken spoedig naar Vlaanderen te gaan. Groet uwe moeder. Middelburgo, 9° Cal. 9bris (= 24 Oct.) 1630.

1) Pieter Coenen was klerk aan de secretarie van den Prins en belast met het houden der lijsten van de garnizoenen en troepen. Toen hij in 1637 stierf, droeg de Prins die omvangrijke taak aan Huygens op (vgl. *Dagb.*, blz. 31).
2) J. Gautier (zie blz. 290) was een beroemd luitspeler, dien Huygens in 1622 in Engeland had leeren kennen (vgl. *Sermones*, II, vs. 199, sqq., in *Gedichten*, VIII, blz. 209), en met wien hij jaren lang in briefwisseling heeft gestaan.
3) Huygens, die den 15^{den} Oct. met den Prins naar Zeeland was gereisd, keerde den 19^{den} naar den Haag terug, omdat zijne moeder ernstig ziek was. Den 24sten Oct. ging hij weer naar Zeeland (vgl. *Dagb.*, 17).
4) James Livingstone († 1674), later graaf van Callander, kwam in 1629 hier in het land als luitenant-kolonel van een Engelsch regiment. Bij het beleg van Maastricht werd hij ernstig gewond.
5) Zie blz. 206.

554. J. Brosterhuisen. (L.B.)

‘Voyci la fournaise à lampe. La lampe vous la pourrez faire faire à vostre fantaisie. La ronde me semble la meilleure forme, mais qu'elle soit assez grande et à 3 lumieres, et c'est assez. Autrement je fais mes destillations avec du feu que je fais mettre dessous la vessie dans un petit pot de terre; il y a moins de façon à cela et c'est plus net. Je vous prie de me faire le plaisir que de me prester pour peu de temps un petit livret italien avec des figures, que Madame vostre femme a - c'est quelque instruction pour ceux qui commencent a pourtraire - aussi de vous souvenir des copies promises des medailles de J. Secundus[1]. Et à propros, Mons. de Gheyn[2] a quantité de copies de plomb de tres belles medailles antiques. Seroit il bien homme de laisse[r] prendre *exiguum lumen de lumine*? Monsr vostre frere luy est grandement familier. Si par son intercession il me les veut prester, je vous en envoyeray en recompense de tres nettes copies de plastre. De Leyden, le .... de Novembre l'an 1630[3].

555. Graaf Ernst Casimir van Nassau[4]. (H.A.)

Over het vaandel heb ik aan Z.E. geschreven. Zijn de medeplichtigen van den priester, die geexecuteerd is wegens den aanslag op Schenkenschans[5], gevat? Ik hoop, dat de Prins spoedig naar den Haag zal terugkeeren. De Groeninghe, ce 6/16 9bre (Nov.) 1630.

Hierbij een bericht van den commandeur te Emden[6], volgens hetwelk de stad zich neutraliteit tracht te verzekeren bij de Infante. Zij hebben ook een burgemeester naar Engeland gezonden en krijgen nu ‘la Cour des marchands de trax’ (? de), die vroeger te Stade was[7].

556. A. van Hilten[8]. (H.A.)

‘Vostre absence hors de la Haye, pour conduire et accompagner Son Ex.^{ce} vers Zeelande en noz quartiers en Flandres, m'ont faict superseder jusques ores a vous congratuler dans l'estat de conseiller[9], auquel sa dite Ex.^{ce} vous at appellé, comme je le viens faire par la presente, vous asseurant que je suis tres aise du bon choix que Son Ex.^{ce} a faict de vostre personne pour ses merites et bonne qualitez, et que je m'en trouve participant de cest honneur

1) Zie blz. 3.
2) Zie blz. 22.
3) De datum is niet ingevuld.
4) Alleen het postscriptum is door Ernst Casimir zelf geschreven.
5) Zie blz. 294.
6) In Emden, dat voortdurend overhoop lag met den Graaf van Oost-Friesland - beide partijen richtten zich telkens tot de Staten-Generaal - was een Nederlandsch garnizoen.
7) Waarschijnlijk is daarmede bedoeld de ‘Court of the Merchant Adventurers’, die ook in 1580 te Emden en later te Stade gevestigd was (vgl. Dr. C. te Lintum, *De Merchant Adventurers in de Nederlanden* ..... 's Gravenhage, 1905, blz. 30.)
8) No. 556 a-f. Brieven van 30 Nov., 3/13, 9/19, 15/25 en 16/26 Dec. 1630 en 11/21 Febr. en 2/12 Maart 1631 (alle H.A.) handelen over brieven aan den Prins.
9) Zie den volgenden brief.

par l'ancienne amitié et cordiale affection que je vous ay tousjours voüé d'obligation et de raison'. - Wilt gij voor de ingesloten brieven zorg dragen? A Utrecht, le 6/16e de Novemb. 1630.

557. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Op mijne reis door Zeeland en Vlaanderen is mij dikwijls gevraagd, hoe het met uw boek was. Daarom richt ik nu die vraag tot u. Hagae, 18 Nov. 1639.

'Defuncto Dimmero[1] et nonnullis collegis, placuisse nuper clementissimo Principi Junium et Hugenium novae dignitatis auctario in illorum locum adsciscere, ut passim innotuerit, ego ante te nemini ultro indicavi, quem utraque fortuna mea affici, affectu nec ficto, nec vulgari, sensi olim et meritissimo persuasum habeo'.

558. Graaf Ernst Casimir van Nassau[2]. (H.A.)

Kolonel Wahl[3], commandant voor den Keizer in Oost-Friesland, heeft van generaal Tilly gedaan gekregen, dat mijne Duitsche goederen geen overlast hebben van de soldaten. Ik ben hem dus veel verplicht. En nu zou hij gaarne een bijzonder soort valk hebben, dien men in het Duitsch *Girtertzel* noemt. Ik weet echter niet, waar ik dien kan vinden. Wilt gij eens vragen aan de valkeniers van Z.E., of zij mij zulk een valk kunnen bezorgen? Als Z.E. er zoo een heeft, wil ik hem graag hebben; ik zal dan een anderen uit Denemarken laten halen. De Groeninghe, ce 10/20 9bre (Nov.) 1630.

559. Lelio Pompei[4]. (H.A.)

Ik wil niet uitweiden over de buitengewone ontmoeting met dien gouverneur; gij zult er door brenger dezes, Agostini[5], alles van hooren. Ik ben zeer beleedigd, maar vertrouw, dat gij deze zaak ter harte zult nemen. Wesel, Ii 20 Novembrio 1630.

560. B. de Witte[6]. (H.A.)

Als pensionaris van Zeeland is er mij veel aan gelegen, dat er 'een

1) Vgl. blz. 184. - Die benoeming had den 19den Nov. plaats, toen Huygens wegens de ziekte zijner moeder moest afreizen.
2) Alleen de onderteekening is van Ernst Casimir.
3) Johann Joachim, graaf von Wahl (1590?-1644), is generaal geweest in dienst van den Keurvorst van Beieren.
4) Zie blz. 300.
5) Misschien Gerolamo Agostini, die secretaris is geweest van Venetiaansche gezanten (vgl. Blok, *Relazioni Veneziane*, blz. 193, 194, 214).
6) No. 560 a-g. Brieven van 29 Nov., 3 en 8 Dec. 1630, 26 Nov. 1631, 24 Maart, 16 Mei en 14 Juli 1632 (alle H.A.) behelzen bedankjes voor een brief, of aanbevelingen.
Boudewijn de Witte werd in 1625 secretaris der Staten van Zeeland en was van 1630 tot 1641 raadpensionaris van die provincie.

goet successeur' komt van den heer Manmaker[1], met wien ik het goed kan vinden. Wie komen er voor in aanmerking? Middelburch, den XXI[en] Novembris 1630.

561. J. van der Burgh. (L.B.)

Voycy comme quoy les poëtes de Frise se sont ressentis du tort faict au scelete de Petrarcha. Ilz sont rares en ce païs et d'ordinaire esloignez les uns des autres, ce qui est cause d'une vengeance si tardive. Le Sr Staeckman[2] s'en excuse par un epigramme qu'il m'a faict sur ce suject. Je sçay que l'elegie, faicte en response de la vostre, vous aggrëera surtout. Si s'est veu quelque chose de la façon, depuis ce que vous m'avez envoyé, il pourroit servir à empescher l'assoupissement de ces esprits. A Groeninghe, ce 12/22 9bre (Nov.) 1630.

562. P.C. Hooft[3].

Waer ick zoo wel een overman van degeenen, die met deze soorte van kleinoodien omgaen, als ick een van de gemeene gildebroeders ben, ick zoude my wel statigh aentrekken 't verwijt van geen kladbeeken uit diamanten te kennen. Noch is 't naegenoegh verpeutert, met my voor zoo slecht aen te zien. Van droomen te vertolken, dat belg ick my niet. Joseph bewees wel, datter zijn, die beter 't uitlegghen als 't uitlachen verdienen. Als U Ed. iet bevallijx ontfangt *vervecum ex patria*[4], zoo 't zommigen achten, wil het met des te quaeder ooge niet aenzien, maer liever in goede genegenheit den juwelier slachten, die - nae my de Heer Vlaming[5], nu burgermeester alhier, eens vertrok - eenen schoonen steen, in Noorweghen geboren, een' schoonen naem gaf. Ondertussen komt hierbij de Connestaggio[6] weder te huis, met dankzegging voor den dienst, dien hy my bewezen heeft. 't Is de pijne wel waerdt, dat men hem Duitsch leere kallen, doch in zommige zaken wat beter, dan hy Italiaensch spreekt. Want zeker, hy zeidt, dat, ten tijde van Koning Philips, geen' vervolging om geloofszaken in zwang ging; dat nae 's Prinsen komst tot Antwerpen de preeke eerst ontrent die stadt begon; met eenighe, doch weenighe gelijke misslagen, die niet sloeren moghen, nochte, mijns oordeels, geen Nederlander met overzetten behoort toe te staen. Doch ieder staet voor zich zelven te zorghen, en my, dat altijts gaen moghe, Mijn Heer, voor .... Uit Amsterdam, ... 1630[7].

1) Adriaen Manmaker (zie blz. 152), die van 1618 tot 1630 vertegenwoordiger was van den eersten edele van Zeeland, werd in het laatstgenoemde jaar door den Prins, die het niet goed met hem kon vinden, van dien post ontheven. Hij is opgevolgd door de Knuyt.
2) Willem Staeckmans († 1641) was lid der Gedeputeerde Staten van Friesland en gecommitteerde ter vergadering der Staten-Generaal. Hij heeft enkele gedichten geschreven en was een groot bewonderaar van Anna Maria Schuurman en van Huygens.
3) Het is onbekend, waar het Hs. zich bevindt. Uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 197; Van Vloten, t.a.p., II, blz. 131.
4) Juven., 10, vs. 50.
5) Dierick de Vlaming van Oudtshoorn (1574-1643) is dikwijls burgemeester van Amsterdam geweest en heeft vele andere hooge betrekkingen bekleed.
6) Zie blz. 287, 295 en 297.
7) Huydecoper stelt den brief, die geen datum heeft, op 1 Oct., Van Vloten in December.

563. Aan B.A. du Maujrier[1]. (K.A.)

Met zeer veel genoegen hoorde ik, dat gij u nog mijn vader herinnert. Wanneer ik uw zoon in eenig opzicht van dienst kan zijn, wil ik dat gaarne doen. Mijn broeder laat u groeten. 29 9bre (Nov.) 1630.

564. Aan P.C. Hooft[2].

Ick en stae den regel van rechten niet toe, *qui tacet, consentire videre*, zijnde verre van de goeddunckenheid van d'eere t'aenvaerden, die U E. mijne lichte rijmerijen overtalligh toeschrijft. Eerst een dubbele reise gins ende weder hier ende Zeeland[3] heeft my dus lang in dit versuym van erkentenisse tegen U E. gehouden, naderhand hoopwerck van besigheden, soo eighener saken als ander, die men gewoon is voor den eersten welkom thuis te vinden. U E. neme het onschuldigen in syne beleeftheit aen, ende hebbe veel dancks voor de vertalinge mijner onweerdighe droomen[4]. 'T is d'eerste klabbeecker, daer ick oyt lood af uit sagh gaen. U E. bedencke, hoe 't by 't gilde van de oprechte juweliers verstaen kan werden. In Vriesland, daer ick vinde meer aerdichs te schuylen, dan men *ab aëre crasso*[5] soude wachten, sijn eenighe geesten op dit gerucht ontwaeckt, ende hebben my dinghen ter hand doen komen, die wel lesenswaard sijn[6]. Wanneer ick se weder in 't besitt krijgh, sal der U E. deel aen hebben, soo 't U E. gelieft. Ick blyve sonder ophouden ..... Hage, den 3^{en} Dec. 1630.

565. Aan sir John Finet[7]. (K.A.)

Ik heb het erg druk gehad en kon daardoor niet eerder schrijven. Wilt gij de beide ingesloten brieven ter hand stellen aan Lady Killigrew en aan Sir Robert[8]? Ik zou zoo gaarne willen, dat de oude vriendschap weer hersteld werd; gij kunt daartoe meewerken. Over algemeene dingen zal ik maar niet spreken; het ziet er in Europa niet best uit. Groet Oldisworth[9] van mij. A la Haye, 5 Decembre 1630).

566. Aan sir Rob. Killigrew[10]. (K.A.)

Depuis deux longs voyages que j'ay esté obligé de faire aveq cette cour,

1) Kopie van andere hand. - Zie over du Maurier, blz. 147.
2) Het is onbekend, waar het Hs. zich bevindt. Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, II, blz. 130.
3) Den 15^{den} Oct. reisde Huygens met den Prins naar Zeeland en keerde den 12^{den} Nov. terug. Intusschen trok hij van 20 tot 26 Oct. nog weer van Middelburg naar den Haag en terug, omdat zijne moeder ernstig ziek was (vgl. *Dagb.*, blz. 30, 31).
4) Zie blz. 300, Noot 4.
5) Juven., 10, vs. 50.
6) Zie N°. 551 en 561.
7) Zie blz. 231.
8) N°. 566 en 567.
9) Zie blz. 201.
10) Zie N°. 503 en 513.

dans laquelle - ce que je doibs adjouster pour partie des excuses de mon silence - il a pleu à Mons.r le Prince m'honorer d'une commission nouvelle dans son conseil, quoyque bien embarassé d'affaires, qu'à son retour on a accoustumé de trouver amassées pour la premiere bienvenue, je ne puis m'empescher d'encor vous inquieter cette derniere fois, pour m'acquitter de la response que je doibs à un point de vostre dernier lettre, où vous m'avez voulu tesmoigner du desplaisir de ce qu'un jour je vous auroy dit, que j'avoy bien d'autres affaires que de prendre soin des pages de S. Ex.e Il ne m'est demeuré ni copie, ni minute de la lettre qui porteroit ce passage, comme en effect ce n'est pas ma coustume de me garder des mesmoires serieux de l'entretien familier de mes amiz, mais supposant ledit passage se trouver de ma main, puisque vous l'alleguez, je vous repliqueray briefvement, que si je me fusse doubté qu'on eust voulu peser mes paroles de si près, j'eusse peu m'exprimer d'une autre sorte, moins offensive au dehors, et si, au dedans de la mesme teneur. Mais parlant franchement aveq vous sur les erres de nostre amitié tant fondée, je me suis certes jamais pené à regler ma plume si exactement en vostre endroict. Cependant voyez, s'il vous plaist, l'intention que je m'imagine avoir euë alors. Tout le monde sçait ici la presse d'affaires, où me fait vivre ma vocation. A vous qui pouviez l'ignorer, aussi j'y pense la devoir alleguer, à ce que, me jugeant peut estre en faute d'avoir l'esgard à vostre fils, que je debvroy - comme toutefois je desire bien qu'on fasse à mes enfans ce que j'ay faict au vostre - à ce que, dis-je, en tel cas vous sçeussiez que j'avoy trop d'affaires pour pouvoir regarder continuellement aux pages, fussent ilz fils de mon pere. Et de maniere que ce qui pourroit arriver du defaut de ma survoyance, se devoit tenir excusable, en effect, Monsieur, si j'eusse en intention de desdaigner ce soing ou de m'en defaire, tenoit il à autre qu'à moy d'estre si mal courtois dès le commencement? Et au contraire ne m'en suis-je pas de tout temps donné la sollicitude? Avez vous pas esté plustost las de lire ce dont je vous ay entretenu en tant de fueilles de papier sur le subjet de ce povre fils, que moy de vous l'escrire? Et quoy que vous ayez voulu tirer de de mes paroles, mes actions vous ont elles jamais faict veoir, que je fusse desgousté de vous servir? Voire et quand ce viendroit à presser l'affaire, croyez vous que je manquasse de bons tesmoings à faire paroistre, comme de bon coeur je me suis employé sur ce subjet, mais comme aussi souvent j'ay souhaitté que m'en eussiez mis un entre mains, auquel il y eust eu apparence de deservir plus d'honneur et de gré? Monsieur, je ne sçauroy vous dire autre chose que tousjours cela mesme. Puisse-il arriver à mes enfans, selon que je me suis acquitté envers le vostre. Apres ceci seul je ne vous en rompray plus la teste, ni à moy. Sachez que, si c'est de bon coeur - comme je m'y attens - et sans reserve d'amertume, que vous me faictes profession d'amitié durable, il ne vous demeure rien au monde si acquis que mon affection au bien de vostre service. Prevalez vous en, s'il vous plaist, et vous asseurez qu'à voz amis, non qu'à voz enfans, je ne refuseray jamais chose beaucoup plus grande que sept shillings. Car certes qu'une noire et meschante calomnie ayt peu encor donner cette vile impression de moy à Madame Killigrew, cela ne cesse de me cuire asprement. Je m'en defends envers elle par ce mot, et ne veux plus retourner icy au vomissement. Je la prie par ce mesme mot, et vous requiers

de m'y aider, de croire que j'en veux oublier le maltalent, et en cette resolution je demeure .....[1].

567. Aan lady Killigrew. (K.A.) Eng.

Ik was van plan, niet weer op de zaak terug te komen, maar er zijn een paar dingen in den brief van Sir Robert, die mij daartoe dwingen. Men heeft u gezegd, dat ik geweigerd heb, uw zoon 7 shillings te leenen, die hij noodig had, om eene tent te bouwen, en dat hij toen door armoede en zonder troost gestorven is. Er is geen woord van waar. Toen ik hem de laatste maal sprak, scheen hij aan niets gebrek te hebben en hij heeft mij niets gevraagd. Eene tent kon hij niet noodig hebben, want hij stond onder de bescherming van zijn kolonel. Ik had hem zeker nooit 7 shillings durven aanbieden, want hij zag er netjes uit en kwam pas van huis, maar ik zou ze hem allerminst geweigerd hebben, als hij er om gevraagd had.- Het is mij zeer leed, dat gij zoo boos op mij zijt, maar het zou voor mij nog erger zijn, als ik mij schuldig voelde. Uw haat en uw wensch, dat ik ongelukkig en ellendig moge worden, zal ik niet op dezelfde wijze beantwoorden, maar ik blijf u achten en van u houden evenals vroeger[2].

568. J. Brosterhuisen[3]. (L.B.)

Je ne sçay point de remede pour vos tartes; dans mon fourneau le bassinet à tartes n'est pas, aussi ne m'en suis je servi qu'à distiller, ce qui m'est tres bien reüssy, mesmes jusques à tirer des huiles. Une fois seulement j'ay fait experiment d'y faire bouillir de la chair dedans, avec bon succes. Je croy qu'on n'y sçauroit cuire dedans, à cause que la coction tire sur l'adustion - effect d'une chaleur seiche - et la chaleur qui va en cercle sous le bassinet est humide. - Vous m'obligerez grandement, s'il vous plaist de me prester ces petits principes de l'art de pourtraire[4]. Le Dr Barlaeus se recommande fort à vos bonnes graces, comme aussy ..... A Leyden, le 7e de Decemb. 1630.

Le fourneau couste unze francs.

569. J. van Reede[5].

Ik zend u hierbij eene theorbe; is deze nu ‘beter van resonantie’ dan die, welke gij mij van morgen terug hebt gezonden? 20^{en} Decemb. 1630.

1) Boven den brief staat: Sub finem anni 1630. Hij zal in denzelfden tijd geschreven zijn als die aan Sir John Finet (N°. 565).
2) Boven den brief staat: Sub finem anni 1630. Zie Noot 1.
3) N°. 568 a, b. Een briefje van Dec. (L.B.) behelst eene aanbeveling, een ander van 14 Dec. (L.B.) eene mededeeling over den prijs van boeken.
4) Zie N°. 554.
5) Johan van Reede (1593-1682), heer van Renswoude, was meermalen gezant, o.a. in 1644 in Engeland, waar Karel I hem tot baron verhief. Hij was afgevaardigde ter Staten-Generaal en later een tegenstander van de Witt. Hij was gehuwd met Jacoba van Reede.

570. E. Puteanus[1]. (L.B.)

Hostis cum saevire potest et mavult parcere, jam quodammodo hostis non est; ab irâ ad humanitatem, ab humanitate ad gloriam venit. Ut bellum geritur promiscuo eventu, fortuna ludit; sed felicem vereri, tanquam mutari possit, major securitas est; uti clementiâ, cum res prosperae sunt, ad famam victoriae facit. Hanc vobis virtutem gratulor, nam bene audire hactenus, quam vincere maluistis. In confessionem elogij hujus tot jam epistolae veniunt, quot rapere nuper mihi miles vester potuit, sed Excellentissimus Princeps servare. Praedam ille spectavit, hic laudem, et cum in tabellis ipse captus viderer, me mihi restitutum esse voluit. Quid tu autem, dignissime aeternitate vir? Tam luculenti beneficij interpres, imo et pars fuisti, humanitatis interpres, sed quam ipse usurpares. Perire epistolae poterant, ut te amicum haberem; tu esse voluisti, ne perirent. An satis? Addis munus, quod toto fasciculo melius est, elegantissimo epigrammate, velut symbolo, candidissimâ inscriptione, velut tesserâ propensi animi adornatum[2]. Sed non poteras non humanissimus esse, qui doctissimus eras, pari et animo et ingenio, ut diceres, quae audire te par erat. Pretium fortasse si nescis muneris tui, typis ecce, quod gemmis oportuit, et epigramma tibi tuum, et inscriptionem repraesento. Quid dicam? Libens hoc quidem munere ire ad me epistolas voluisti, et ipse jam captivus sum, quia humanitatis tuae vinculis constrictus. Imo quid dicam? Sic constringi juvat; non tam suavis libertas est. Sane quantum tibi deberem, non videbar satis profiteri, nisi omnes legerent, quantum accepissem. Ideo et epigramma tuum, et inscriptionem proferre in lucem ausus sum, ut humanitatis tuae candorem publice venerarer; ideo et *Historiae* meae *Insubricae*[3], quam mitto, inserere, ut et ea tibi deberet. Cape igitur hoc munusculum, nomine et ingenio tuo exornatum; ama argumentum, quod ad gloriam quoque Nassaviorum pertinet. Eruditionis miraculo, Danieli Heinsio, ut vides, placuit; displicere tibi non poterit; tesseram sane usurpavi tuam, ut placeret. Vale, et cultum meum Excellentissimo Principi tuo insinua. Lovanij, in Arce, IV Non. (2) Ianuarias anni novi MIↃCXXXI, qui ut prosper et felix tibi decurrat, aevumque ducat, ex animo voveo.

571. Aan E. Puteanus[4]. (K.A.)

Hartelijk dank voor uwe beide geschenken, die ik ten zeerste op prijs stel. Maar in één van hen vind ik een versje van mij gedrukt; die eer verdien ik niet. In mijne jeugd heb ik wel een beetje gedicht, maar nu mis ik den tijd er voor. Mijne *Printen* en *Stedestemmen* zijn nog het best, zooals gij zien zult uit den bundel, dien ik u

1) Uitgegeven in *Erycl Pvteani V.Cl. ad Constantinvm Hvgenivm, et Danielem Heinsivm, Viros Nobiliss. Epistolae. Edente Marco Zverio Boxhornio. Lvgd. Batav. Ex Officina Francisci Hackii, An.* 1647, blz. 3.
Erycius Puteanus, of Eerryk de Putte (1574-1646), werd te Venlo geboren, was van 1600 tot 1606 hoogleeraar in de welsprekendheid te Milaan en daarna te Leuven. Hij was tevens geschiedschrijver der Aartshertogen en sedert 1619 gouverneur van het Kasteel te Leuven. Puteanus heeft een ontzaglijk groot aantal wetenschappelijke werken geschreven en had eene zeer uitgebreide briefwisseling met allerlei geleerden.

2) Huygens had onderschepte brieven van Puteanus aan dezen teruggezonden met een Latijnsche versje en een plechtig opschrift (vgl. *Gedichten*, II, blz. 223), den 6^{den} Dec. 1630 geschreven.

3) De *Historiae Insubricae libri sex, qui irruptiones Barbarorum in Italiam continent* (1614), waren in 1630 herdrukt.

4) N°. 571 a. Met een briefje van 25 Jan. (K.A.) werd nog iets nagezonden, dat vergeten was.

toezend[5]. Ook mijne verzen op het schenden van Petrarcha's lijk gaan hierbij[6]. Hag. Com., ...[7] Jan. CIↃIↃCXXXI.

5) Nl. de *Otia* (1625).
6) Zie blz. 300.
7) De datum ontbreekt.

572. E. Cecil Viscount Wimbledon[1]. (H.A.)

Dank voor al uwe moeite. Ik heb nog steeds allerlei gedoe met mijn verbrand huis[2], waarvan de waarde te laag geschat is. Nu is het eindelijk zoo ver, 'that in paper I am satisfied, though not in silver or gould.' Wilt gij Z.E. verzoeken, 'that my companie shall remaine in a frontier garison, free from anie regiment, soe long as it shall bee mine'? Prins Maurits heeft indertijd hetzelfde toegestaan aan Sir John Ogle[3]. 'The marches of all nations I thanke you for them, and should be glad to have the pointes of warre for the trumpette, but for the English march, that is there sett downe, wee hold it here most erronious. Therfore his Matie is minded that it shall bee sent over more corrected and inrold here, not to be anie more forgotten[4]'. London, 31° Jan: 1631.

573. D. Tuldenus[5]. (L.B.)

Wat aardig van u, om onderschepte brieven van Puteanus aan dezen terug te zenden! Hierbij bied ik u een werk van mij aan, dat pas verschenen is[6]. Lovan(ii), 2 Febr. 1631.

574. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Voor Screvelius[7] is gedaan, wat gij verlangdet. Misschien zult gij heden antwoord krijgen. Als gij nog iets wenscht, meld het dan; gij kunt op niemand meer rekenen dan op mij. Dezen brief geef ik mee aan Hubert[8]. Hagae, 3 Non. (3) Feb. 1631.

575. J. Polyander[9].

Kunt gij brenger dezes, een jong theoloog, ook voorthelpen bij Z.E.? De Leide, ce 6 de Febvrier 1631.

1) No. 572 a, b. Een brief van 21 Juni 1631 en een andere van 4 Juli, z.j. (beide H.A.), handelen over onbelangrijke militaire zaken.
   Zie over Cecil, blz. 23.
2) Zie op 27 Juli.
3) Sir John Ogle (1568-1639) is lang in dienst der Staten geweest, heeft den slag bij Nieupoort en het beleg van Oostende meegemaakt en was van 1610-1618 gouverneur van Utrecht.
4) Cecil stelde veel belang in deze dingen. In 1615 deed hij zijn best, om de oude Engelsche marsch (= tromgeroffel) weer in te voeren, en in 1632 gaf Karel I op zijn aandringen last daartoe (vgl. Ch. Dalton, *Life and times of General Sir Edward Cecil, Viscount Wimbledon* .... London, I, 1885, blz. 231-234.)
5) Zie blz. 288.
6) Zie No. 578.
7) Zie blz. 266.
8) Zie blz. 18.
9) De brief berust in de Bibliotheek der Société de l'Histoire du Protestantisme Français te Parijs.

   Johannes Polyander van Kerkhoven (1568-1646), geb. te Metz, werd predikant bij de Fransche gemeente te Dordrecht en in 1611 professor in de theologie te Leiden.

576. Aan D. Tuldenus. (K.A.)

Gij hadt mij geen boek als geschenk behoeven te zenden, om mij tot uw vriend te maken, en ik vrees, dat gij bekocht zijt. Puteanus is een vriend van mij, maar dat komt door zijne goedheid. Hag. Com., prid. Id.[1] (12) Feb. CIↃIↃCXXXI.

577. Aan lady M. Killigrew[2]. (H.A.)

Peace and prosperitie be upon you and yours for ever, since Reason hath gotten her ancient possession of your heart, and Peace found again the way between your Ladyship and me. So that at last, without miracle, a Spaniard and a Hollander doe partake equally in the blessing of England, but that the one has beene prevented by the other by a few weeks. God is my witnesse, I did never forfeit your friendship, but yet, since you could find in your heart to punish me with the privation of it, and in your noble discretion againe to restore it kindly, I will take it from your Ladyship not as one gift twice given, but as a double present, once given and once againe, and never deserved. Honest Gautier[3], but now departed, to whome I made my just complaints of your late rigours against my innocence, undertook fervently the defense of my cause, by what he had had occasion to learne of my inclination toward strangers. I am glad, you would save him the paines, and now, even as yourself, I do entreat you, this night being past, as all things of the world doe, let us never think or speake againe of the saddest darknesse of it. Let us be children of light, and exercice such workes as bekome them, Peace and Love above all. In this resolution on my side I do kiss your noble hands, holding them to he blessed, as the feet are of those that do announce peace, and so, wishing to you and yours againe Gods everlasting peace, I rest .... 12 Feb. 1631.

578. E. Puteanus[4]. (L.B.)

Ik dank u zeer voor uw geschenk in zoovele talen[5]. ‘Me ad temporum mysteria nescio quae nuper cupiditas traxit, ausum moliri facillimam rationem, quâ quicquid hic arduum est et intricatum ex tempore pronunciare promptius quam computare possis. Hac inventiunculâ de republicâ videor bene posse mereri. Anni omnes, menses, dies, tam praeteriti, quam futuri, in praesenti sunt, et quicquid lassare calculos posset, sine numeris, tabulis, ephemeridibus, imo sine morâ ac molestiâ habetur. Ignosce, si ingenio blandior, sed quia catalogum operum meorum exigis, praenotare *Fastos* istos *perpetuos*[6] volui, excudi quoque nuper coeptos. Audeone vero?

1) Onduidelijk geschreven.
2) Kopie.
3) Zie blz. 301.
4) Uitgegeven in *Erycl Pvteani ... ad C. Hvgenivm et D. Heinsivm Epistolae* ... 1647, blz. 6.
5) Nl. de *Otia*.
6) Nl. *Indigitamenta temporum, sive Fasti perpetui, digitorum articulis computati*, Antwerpen, 1630.

Mitto *Bibliothecam Belgicam*, a professore hic Hebraicae linguae conscriptam[1)], in quâ plerosque rerum mearum titulos invenias. Accedunt his recentiori foeturâ, *Doctrinae politicae fontes ex Aristotele*[2)], *Elementa basilica, quibus educatio principis continetur*[3)], *De Olympiadibus liber*[4)], *De S. Flavia Domitilla observatio*[5)], *Aerarium pietatis novum et militare, sine tributo, vectigali*, *onere, facile et perpetuum, immensum et honestum*[6)], *De Nundinis Romanis syntagma*, nondum editum[7)]. Alia minuta quaedam. Habes sic igitur supellectilem ingenij mei, variam magis quam pretiosam, sed qualemcumque repraesentare volui; et cur non mittere? Genium meum juro, exemplaria nulla sunt. Addo clarissimi viri et amici mei Diodori Tuldeni opus *De Notitiâ sui*[8)], quod ipse cum litteris[9)] mittit. Petrarchae manibus ingeniosius litari non potuit. Cum sic scribas, et tu Laura dignus es. Vale. Lovanij, in Arce, XV Kal. Mart. (= 15 Febr.) MIↃCXXXI.

579. J. Brosterhuisen. (L.B.)

Il n'y a pas moyen de trouver icy les epistres d'Erasme; elles n'ont estées qu'une fois imprimées, et c'estoit de son vivant[10)]. Aucune fois elles se rencontrent dans un encan. J'y prendray garde. Je vous envoye un projet d'un plan du jardin medicinal[11)]; je vous prie de m'en dire vostre advis. J'en ay donné un double à Monsr Van der Burgh qui le va monstrer à Messrs les curateurs[12)]. Je vous prie de vous souvenir du faict .... A Leyden, le 20 de Febvrier, l'an 1631.

580. J. van eer Burgh[13)]. (L.B.)

Hierbij gaat uw Erasmus terug; ‘s'il avoit l'âme si sensible, que lorsqu'il estoit sensible au clergé debordé, il n'employeroit autre apologie *adversus Stoicos*[14)] *reliquosve istius hujusve saeculi male moratos theologos*, que d'estre aimé de vous, et seroit tres aise de se veoir en un lieu si inaccessible à la calomnie que vostre chambre et vostre coeur’. Als hij nu nog leefde, zou er sympathie zijn tusschen u en hem. De Lewaerde, ce 24e Febr. 1631.

Brosterhuisen schijnt te Amsterdam niet veel kans te hebben.

1) Valerius Andreas Desselius (1588-1655) was te Leuven hoogleeraar in het Hebreeuwsch en tevens bibliothecaris. In 1623 had hij het bekende werk uitgegeven, waarvan de titel luidt: *Bibliotheca Belgica, in qua Belgicae seu Germaniae inferioris provinciae, urbesque, viri item in Belgio vita scriptisque clari, et librorum nomenclatura*. Op blz. 251-258 worden daar werken van Puteanus opgesomd.
2) In 1627 te Leuven uitgegeven.
3) In 1626 aldaar verschenen.
4) *Olympiades solâ manu, ut vere annis mundi respondent, computatae*, Leuven, 1626.
5) In 1629 verschenen.
6) *Salus Reipublicae, sive aerarium*, enz., Brussel, 1630.
7) Het zag eerst in 1646 het licht.
8) *De cognitione sui ipsius libri V* schijnt zonder jaartal te zijn uitgekomen.
9) N° 573.
10) De schrijver vergiste zich; er zijn o.a. uitgaven der brieven van Erasmus († 1536) van 1538 en 1541.
11) Waarschijnlijk voor den hortus botanicus, die in Amsterdam zou worden aangelegd.
12) Zeker de curatoren der pas opgerichte Illustre School te Amsterdam.
13) Uitgegeven door Van Vloten, *Dietsche Warande*, V, 1860, blz. 224.
N°. 580 a. Een briefje van 2/12 Maart (L.B.) handelt over dienstzaken.
14) Onduidelijk geschreven.

581. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Met uwe opmerkingen over mijn gedicht[1] ben ik het niet heelemaal eens; *nutantes deos*[2] kan, dunkt mij, wel, evenals *librantes diu, Tandem Batavos*[3]. En *fuit* heb ik zelf in *stetit* veranderd[4]. Hag. Com., IV Cal. Mart. (= 26 Febr.) CIↃIↃCXXXI.

Met Puteanus ben ik in kennis gekomen door hem onderschepte brieven terug te zenden met een versje. - 'Adscripsi putidum epigramma in *Institutiones* Grotij[5], quod in ore est omni populo et totam curiam quasi pro aenigmate exercet'.

582. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

Nu hebt gij te doen met iemand, die alleen schrijft, om een aardig antwoord te krijgen. 'Non equidem has nugas, quia scripsi, ad te mitto, sed scripsi scilicet, ne deesset quod ad te mitterem'. Nu ik niet veel van uw bijzijn kan genieten, wil ik het u ten minste lastig maken. 'Vale et, quod dicebam, cum Cabeliavio[6] tibi altero, non muto hercule pisce, negotium puta'. Hag. Com., V Non. (3) Mart. 1631.

583. C. Barlaeus[7]. (L.B.)

De asello, ad C. Hugenium.
Non mihi quadrupedem designas, scriptor, asellum,
Quem sibi Graecizans nuncupat Hellas *ὄνον*.
Namque asinos quoque Thetis habet, fert aequor asellos,
Sed quos Thetis habet, quos mare, sunt *ἄποδες*.
Tu bipedem rides; quem si non dicere doctum,
᾽*Ωκεανὸς* curat dicere Π*ουτεανός*.

Itane, mi Hugeni, si inter nos *ἀμοιβῇ* fiet literarum, cum asello ea fiet? Itane eam luctam interpretaberis, et non potius alloquium *προσφιλὲς καὶ εὐπροσήγορον*? Offendit me non parum illa tua *ταπείνωσις*, qua te asello isti cognominem facis; aut si rhetorum *κοινότητα* esse velis, dicam non congruere personae tuae. Quod si tamen hanc ipsam appellationem me benigne interpretari velis, nempe, ut innuas, non magis te mutum esse quam

Asellus iste, quem videtis hospites
Consarcinare fasciatim epistolas,

condonabo ingenio tuo eruditam catachresin, nec exprobrabo eam ultra, quia admiscuisti acumina, et humiliter nimis de te sentiendo allusisti non iniucunde illepideve. A mutis piscibus prover-

1) Nl. *In D. Heinsij ad Sylvam Ducis alibique in Belgio aut a Belgis rerum gestarum* A°. 1629 *Historiam* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 225). Het vers is den 14den Febr. geschreven.
2) vs. 2.
3) vs. 3, 4.
4) vs. 5.
5) Vgl. *Gedichten*, II, blz. 224. De *Inleiding tot de Hollandsche Rechts-geleerdheyd. Beschreven by* Hugo de Groot, was in 1631 voor het eerst uitgekomen en beleefde dat jaar vijf drukken.
6) Zie blz. 288.
7) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, IV, blz. 283.

bium torqueri in silentiarios - horum etiam meminit Justinianus tuus - equidem scio. Scio et illud: asellum istum *ἐπιστολιχώτατον*[1] a piscium natura et Principum silentiarijs quam longissime abire. Sed ab istorum hominum ordine secerni te volo, vel tuomet judicio, cuius oratio minime enervis est, aut levibus ac inanibus sonis eloquentiam corrumpit. Ventosae loquacitatis voces illis linquamus, tibi solidae eruditionis debemus. Battologiam illi sibi vindicent, modo tu *flumine largo*

Plenus, Pierio defundas pectore verba[2].

Saturnalia, aut potius Bacchanalia, nunc agimus, ideoque de asellis jocularia scribi minime nefas puto. Asellum mare habet, sed et terra; alter spinas, alter amicos numerat; alter aquis, alter epistolis gaudet; alter natat, alter amat; alter friget, alter calet; alter sale condiri amat, quia, cum viveret, animam pro sale habuit, alter sapientiae succo immortalitatem affectat; alter infera, alter supera petit; alter spirat, alter respirat; alter comedi amat, alter comedere; alter caudatus est, alter togatus; alter coctus placet, alter doctus; alter Thetidi, alter Themidi sacer; alteri terra, alteri mare inimicum; alter, si vetus sit, sapit minus, alter aetate sapiet magis. Vale, vir praestantissime ac doctissime, et hoc tempore ineptienti ignosce. Literas et elegantia responsa elicere dum studuisti, elicuisti nugas. Lugd. Batavor., IV Non. (4) Mart. CIↃIↃCXXXI.

Quod in Vitruvium Midam strinxisti epigramma[3], acutum est et succulentum.

584. Aan E. Puteanus. (K.A.)

Nu komt gij niet alleen, maar ook met een vriend! Ik mag den Hollandschen soldaat wel dankbaar zijn, door wiens toedoen ik met u in aanraking ben gekomen. De *Bibliotheca Desselij*[4] ken ik en daardoor ook de titels van vele uwer werken, die over allerlei wetenschappen handelen. Groet Tuldenus van mij. Om niet geheel en al met leege handen aan te komen, voeg ik hier wat kleine versjes bij. Hag. Com., Prid. Non. (6) Mart. 1631.

585. P. Gruterus[5]. (L.B.)

Na ons gesprek van gisteren zal ik met den heer de Knuyt spreken. Ik hoop den Prins mijn smeekschrift ter hand kunnen stellen. Hagaecomitis, VII Id. (9) Mart. CIↃIↃCXXXI.

586. Aan D. Heinsius[6]. (K.A.)

Hierbij gaat het lofdicht op uwe geschiedenis[7], dat ik reeds eenigen tijd geleden geschreven

1) Nl. Cabeljauw. Zie N°. 582.
2) Petronius, 5, vs. 21.
3) Het versje *In divitem deformis aedificij autorem* (vlg. *Gedichten*, II, blz. 227).
4) Zie blz. 311.
5) N°. 585 a-g. Over dezelfde zaak handelen ook brieven van 15, 16, 19, 23, 26, 29 Maart en 1 April (alle L.B.). - Zie over Gruterus, blz. 192.
6) De brief is uitgegeven in *Dan: Heinsii Rervm ad Sylvam Dvcis atque alibi in Belgio avl a Belgis anno* CIↃIↃCXXIX *gestarvm Historia. Lvgd. Bat. Ex Officina Elzeviriorum.* A^{o} CIↃIↃCXXXI, maar heeft daar den datum: XIV Kal. Mart. (= 17 Febr.).
7) Zie blz. 312, Noot 1. Het vers is opgenomen in het boek van Heinsius.

heb. ‘Sero tandem quod serio scripsi; sed, quod dicere coepi, consulto sic impertior, ut, provectis operis, primisque paginis expletis, videas non obtrudi ista tibi, ut populo obtrudantur. Quanquam invidendae sortis est tecum prodire, me pridem-sancte profiteor-jusla satietas caepit levidensis gloriae, quam ab hujusmodi naenijs olim aucupare otiosum decuit. Quâ aetate, quo loco, quibus negotijs sum, fas aspernari esto, quorum non nisi ludibunda gratia est. Te ut saepius monere statui, ita nunc tuâ etiam caussà rogo et Sylvae Ducis, quidcumque huiusmodi praeconiorum vel a doctissimis offeretur, respuas magnifice et, quod summa est, rei arduae, quia publicae, majestatem deteri, sive, ut insigni voce veteri utar, inuri his calamistris non sinas’[1]. Hagae-Com., 15 Martij CIↃIↃCXXXI.

587. A. van Hilten. (H.A.)

‘Nostre messagier qui vous a livré mes precedentes, me dist qu'a son arrivee Madame vostre chere compaigne estoit venue en couche, et que Dieu vous a beni d'un filz[2]. C'est pourquoy, moy et ma femme vous en souhaittons milles bonheurs et tout ce qu'en pourriez desirer a salut, et prions Dieu aussi de relever ladite vostre dame de couche en bonne santé, et que puissiez ainsi multiplier de plus en plus, comme un Abraham de nostre temps, tant en nombre, comme en aage, avecq sa Saraa’. Wilt gij zorgdragen voor de ingesloten brieven? A Utrecht, le 5e/15 de Mars 1631.

588. Aan C. Barlaeus[3]. (K.A.)

Si vero vaticinatus est vetus vates, *ὅτι εἷς ἀνὴρ χρείσσων γυναιχῶν μυρίων* narro tibi tantum non justum exercitum rempublicam mihi debere et uxori ter *μυριοτόχῳ*, quae compendio marem tertium ante biduum enixa est. Iterum vide, quocum tibi negotium sit Asello, seu bipede, seu quadrupede, seu marino, *σπερμολόγῳ* utique et nihil minus quam silentiario, quasi non satis prodigij nunc, ut olim, sit, Asinos loqui, nisi et garruli fiant. Etenim, ole quid ad te trium liberorum jus adepti aulici, necne simus. At cum Asello, inquam, altero luctaris et, ne ultra dubites, ecquid genethliaci, Barlaee, pangis in triumviratu meo? Si negas, patior; si facis et vales, bene est; ego quidem valeo. Hag. Com., 17 Cal. Apr. (= 16 Maart) CIↃIↃXXXI.

589. C. Barlaeus[4]. (L.B.)

Ik wensch u geluk met de geboorte van uw derden zoon en zend hierbij drie versjes[5]. XVI Cal. April. (= 17 Maart) 1631.

590. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

Mijn gewoon stilzwijgen moet ik wel verbreken, nu gij zulke aardige

1) Naar Cicero, *Brutus*, c. 75, § 262.
2) Den 13^{den} Maart was Lodewijk, Huygens' derde zoon, geboren.
3) Uitgegeven door Dr. J.C.G. Boot in *De Lalijnsche brieven van Constantijn Huygens*, 1873, blz. 38.
4) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 389.
5) Nl. die *Ad Constant. Hvgenivm, trium natorum ex ordine patrem* (vgl. *Poem.*, II, blz. 425).

verzen zendt op mijn drietal. ‘Denique quibuscumque incantamentis tres cunas meas incantaveris, gratias ternae habent, ter maximas, cum parente et puerpera febricitante, sed cui[1] his *ἐπῳδαῖς* non ingratus *γοὴς* medice poeticeque pene restaurasti. Vale, jucundissime Barlaee, dumque alibi de republica solliciti homunciones sudant, ad quos illa quam minime pertinet, nos a Parnassi somnijs experrectos mutuo juvet Non Cannas Mithridatiumque bellum, Non de vi, neque caede nec veneno, Sed sic dicere de tribus capellis, ut atomos, quod ais, invicem gignere dicamur, odio inquam invidiae et ob trectationi insecabiles’[2]. Hag. Com., 15 Cal. Apr. (= 18 Maart) CIↃIↃCXXXI.

591. C. Barlaeus[3]. (L.B.)

Gij behoeft mij volstrekt niet te bedanken voor mijne versjes; het is mijne oude gewoonte, waar ik nu met 1 Mei, als ik naar de groote stad ga, mee zal moeten ophouden. Uwe aardige versjes wil ik echter nog even beantwoorden. Lugd. Bat., XIV Cal. April (= 19 Maart) CIↃIↃCXXXI.

592. A. van Hilten[4]. (H.A.)

‘Bien vous va avec vostre triumvirat, et qu'il vous en puisse naistre un Senat Romain’. Wilt gij, na het ter hand stellen van de ingesloten brieven, mij meedeelen, wat Z.E. wensch aangaande de paarden voor den vijand[5]? A Utrecht, le 11/21^{e} de Mars 1631.

593. I. Gruterus[6]. (R.A.)

Gij hebt, ook door uwe voorspraak bij den Prins, veel voor onze familie gedaan. Amsterdami, V Calend. Aprilis (= 28 Maart) CIↃIↃCXXXI.

594. J. Cabeljau. (L.B.)

Gij hebt zeker mijne *Epistolarum centuria secunda*[7] ontvangen. Hierbij gaat een brief van Diodorus Tuldenus; dien van Puteanus heb ik aan

1) Er is een woord als *vires* uitgelaten, of *cui* moet in *quam* veranderd worden.
2) Aan den brief zijn een paar kleine versjes toegevoegd, nl. *Muluceps* en *Rebil* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 227 en 228).
3) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 388, en door Van Vloten, *Hooft's Brieven*, IV, blz. 281.
4) No. 592 a-i. Briefjes van 15/25 en van 19/29 Maart (alle H.A.) handelen ook over paarden, van 25 Maart, 20/30 Mei, 21, 23 en 29 Juni, 2/12 en 8/18 Juli (alle H.A.) weer over brieven aan den Prins.
5) In het voorjaar werd meermalen een verbod uitgevaardigd tegen den uitvoer van paarden.
6) Isaac Gruter, een zoon van Petrus, werd te Middelburg geboren en 11 Febr. 1633 op 23-jarigen leeftijd als jurist in het Leidsche album ingeschreven. Hij is later gouverneur geweest van de kinderen van Dirk Graswinckel en was in 1657 aan de Erasmiaansche school te Rotterdam verbonden. Hij leefde nog in 1680 en heeft Latijnsche gedichten en eenige wetenschappelijke werken geschreven.
7) Het boekje had juist het licht gezien.

uw huis afgegeven. Ik ben naar Leiden verhuisd. Zeer benieuwd ben ik te hooren, wat gij van mijn brievenbundel denkt. Amstelodami, III April. MIↃCXXXI.

595. P. Gruterus[1]. (L.B.)

Gij maakt aanmerking op mijn stijl, maar ik wil mij niet geheel houden aan de oude grammatica[2]. Hagaecomitis, prid. Nonar. (4) April. CIↃIↃCXXXI.

596. Aan J. Cabeljau. (K.A.)

De brief van den beroemden Puteanus[3] gaat hierbij aan u terug, nu heel wat slechter begeleid, nl. door één brief van mij in plaats van de velen van u. Hag. Com., Postrid. Id. (14) Apr. 1631.

597. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Ik ben vol bewondering voor uwe *Historia* en voor uwe geheele wijze van behandeling. En terwijl gij de vermetele daden van velen beschrijft, hebt gij niet minder vermetel den stijl van Tacitus nagevolgd en met veel succes. 'Versionem Gallicam Imperator avide expectat itidemque exposcit, satis jam et sero inscitiae suae infensus, quod veste barbara intueri se necesse habeat, Romanâ, quod asserere quotidie non dubitamus, tam anguste decorus. Si, quo loco Riveti[4] operae sint, perspectum habes et, quam prope ab editione distent, indicare dignaberis, erit quo desiderijs eius occurram, a quo legi ista, cum ipsius maxime, tum tua quodammodo interest; quod ut serio deinde percipias, mearum partium esse puta'. Hag. Com., 15° Apr. 1631.

Hierbij een paar aardigheden na al dien ernst.

598. Aan P.C. Hooft[5]. (L.B.)*

Over soo leckeren stuck wildbraets als U E. in dit kleine uytheemsche gerecht sal vinden, hebb ick niemand waerdigher weten te noodighen als U E., die ick versoecke, sijn meughe daeraf hebbende, den schotel terug gelieve te schicken, alsoo 't my maer op gelijcken voet voorgestelt is geweest[6]. Hadde ick den halven eighendom daeraen, U E. kond er niet min als de heele af toegekomen hebben; nu licht ick maer met een ander mans keers, ende bidde niettemin gehouden te werden, als oyt voor desen,..... In 's Graven Haghe, den 15^{en} April 1631.

1) No. 595 a-f. Brieven van 6, 10, 14 April, van 6 Mei en 28 Sept. (alle L.B.) behelzen weer verzoeken om raad en voorspraak. En in een brief van 30 April (L.B.) condoleert hij Huygens met den dood zijner moeder, die echter eerst in 1633 gestorven is.
2) Gruter was bekend door het schrijven van allervreemdst Latijn.
3) Zie No. 594.
4) Zie blz. 259. Rivet zou het boek vertalen.
5) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, II, blz. 140.
6) Het blijkt niet, waarop Huygens hier doelt.

599. P.C. Hooft[1]. (A.B.)

Naerdien Alexander een van die peklappen was, die, nae Plutarchus zeggen, bet aen 't onderhout als aen de tafel zelve kleven, zoo weet ick nauwlijx, oft mijn lang zitten over 't gerecht van U E Gestr. geschaft ontschuldighing van doen heeft, ende neem bijnae voor vol aen de ydelheit der hovelingen, die willens een' krommen hals draeghen, om ten minsten hunnen grooten meester in misstal te gelyken. Altijds, U Ed. Gestr. zal mij gaeren vergeven 't lang knauwen over een beetjen, dat met zijn' lekkernij 't breken der vaste wel verdiende. Ende hoe smaeklijk het ook is, en meene niet, dat de fijnste Roomschgezinde op den goeden vrijdagh zelf daer been in vinden zoude. Die ook geen broodt voor vrienden gewoon is te sluiten, en kon niet min als hun mede aen een' kant laten lekken. Dies heb ick [het] zoo haest niet weeten op te neemen, als U Ed. Gestr. moghelijk magh gewenscht hebben. Niettemin de schotel, hoezeer zij hier met lip en tonge gegroet is, niet te ledigher t'huiswaert keerende, zal lichtlijk te welkomer zijn, omdat een lutsken verlangens wel lieven doet. Maer 't is een' bittere naesmaek, dat ick soo goedt een onthael met geen' gelijke siere betalen kan. Doch zoo de wellusten, in een heilzaeme stichtlijkheit gezult, met het grilligh malzoet van quakken te vergelden zijn, U Ed. Gestr. verloove zich elders alzoo den naekenden zoomer niet, oft haer en gelieve eenen dagh Muidens gast te wezen, op een potjen oft twee van de kost, die haer in den Warnar zoo bijster scheen te monden[2]. Ick zondt ze wellicht over, maer men vindt wijnen, die tegens 't water niet en moghen en op zee uitteeren. Aen 't schenken is ook wat geleghen, ende dient wel van mijn' handt gedaen, zijnde 't Amsterdamsch een' spraek, daer alleman niet in uitgeleert is. Ondertussen bedank U Ed.Gestr., dat wy 'er wel geweest zijn, en hoe langer hoe meer verplicht te blijven ..... Uit Amsterdam, den 21^{en} Apr. 1631.

600. J. Wijts. (H.A.)

De dokter verbiedt mij nog steeds het uitgaan. Zoudt gij daarom aan Z.E. willen vragen, of ik den krijgsraad bij mij aan huis mag bijeenroepen? Er zijn allerlei zaken te behandelen. Vooreerst die, waarover Z.E. advies vraagt. Dan ‘l'affaire des cavalliers de la garnison de Bolducq qui sont icy en prison, et de ceulx qu'on at mandé encores de Bolducq’, verder ‘la requeste de la femme du capitaine Vereijken[3], touchant la restitution que le ritmeester Randwijck[4] luy veult faire, ne portant que 300 et quelques florins, la où sa pretention est de 1900 florins.’ En dan zijn er nog andere dingen, een duel, enz. Ce 24 d'Avril 1631.

601. W. Boreel. (H.A.)

‘De XII Caesares met haere familien gaen aen Uw Ed., om van lucht voor eenige tijt te veranderen; versoecke dat die, bij U Ed. soo lange gelieft gevisiteert synde, weder int oude logiment mogen keeren’[5]..... 26 April 1631, t' Amsterdam.

1) Uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 214; Van Vloten, t.a.p., II, blz. 141.
2) Het is evenmin duidelijk, waarop Hooft hier doelt.
3) Lambert Verreycken, heer van Impden en Wolverthem, kapitein der kurassiers in Spaanschen dienst, was bij een uitval uit den Bosch in den nacht tusschen 3 en 4 Juli 1629 gedood.
4) Er waren verscheidene officieren van dien naam in het leger der Staten.
5) Blijkbaar is er sprake van munten.

602. Lelio Pompei[1]. (H.A.)

Ik hoop, dat Z.E. mij niet vergeet. Ik zou gaarne het bevel voeren over 3 of 4 compagnieën. Venra[2], li 4 Mag 1631.

603. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

Zijt ge al verhuisd, of nog te Leiden? In het eerste geval wensch ik u geluk met uwe aankomst. Neemt gij nu nog, evenals vroeger, jongelui van goede familie in uw huis op? 'Meministi, me de numero eorum fuisse, qui lautiore reditu id lucri faceres suasere, ut professoriae linguae domesticum saltem otium indulgeres; sed an thori consortem caeterumque senatum oeconomicum persuaserimus, dubito.' Als gij uw huis nog open stelt, dan zal een jongmensch, die in de verte met mij verwant is, daar gaarne gebruik van maken; het is een aardige, fatsoenlijke en vlugge jongen. Er zijn vele zieken in mijne familie geweest. Hag., 4 Maij 1631.

'Gryphum de libero non libero[3] nimis ambitiose interpretatus es. Ego de libro, seu codice nugabar, libero nimirum extra pudorem, non libero, quia vinculis impedito, et tamen libro. Sed te metri ambiguitas fefellit, quo unice collineaveram'.

604. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Gisteren had ik naar Leiden willen komen met de doos van mijn meester, die gij nu ziet. Maar mijn ambgenoot Junius[4] is plotseling ziek geworden. En zoo gaat het nu bijna altijd; als ik van plan ben u op te zoeken, komt er steeds verhindering, zoodat ik u bijna nooit zie. 'Proinde quod a praesente hodie non potes, ab absente cape, Imperatoris quia maximi, eo dumtaxat non exiguum munus, si metalli pondus examinas, *Historiae* tuae folio unico levius, si donatorem animum, gravius totâ, vel te arbitro, qui, quanto Principum benevolentiâ vilius aurum sit, a nemine docendus es.' Uit naam van den Prins bied ik u dit aan. Wilt gij hem of mij bericht zenden, als gij het ontvangen hebt? Hag. Com., 7 Maij 1631.

605. C. Barlaeus[5]. (L.B.)

Cum literae tuae mihi traderentur, Hugeni nobilissime, iam Leidam reliqueram, vetus Musarum mearum hospitium. Eam discedens apud animum meum sic allocutus fui:

Leida vale, nostris statio gratissima Musis[6], caet.

Ipsis Calendis Maij huc appuli cum uxore et reliquis familiae meae consectarijs. Aliquot

1) No. 602, a, b. Een brief van 29 Mei (H.A.) handelt over dezelfde zaak, een andere (H.A.) van 16 Sept. behelst een gelukwensch met de overwinning bij Tholen.
Zie over Pompei, blz. 300.
2) Venray.
3) Zie in *Gedichten*, II, blz. 228, het versje *Rebil.*, dat Huygens den 18^{den} Maart aan Barlaeus had gezonden.
4) Zie blz. 206.
5) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 394.
6) Zie *Ad Leidam*, *abiturus Amstelodamum*, in *Poem.*, II, blz. 440.

dies disponenda suppellectile periere, quae causa fuit, quod citius non responderim, a charta et calamo destitutus. Jam

> Quaeque suis stant vasa locis, tabulaeque librique,
> Et peragunt munus mens pluteusque suum.

Ad docendum omnia hic adhuc imparata Nec mora in damno erit, contendentibus inter se Leidensibus et Amstelodamensibus de jure publice hic docendi. Illi Academiarum hoc proprium esse volunt, et sibi regio privilegio concessum. Hi inter Scholam Illustrem et privilegiatam distinguunt, et iura promovendi, immunitates ac specialis fori gratiam, nec non studiorum universitatem Academiae *τὸ εἶναι* dare contendunt. Urgent ad haec exempla externa et domestica illustrium scholarum, Bremae, Steinfurti, Hamburgi, Dantisci, Hardervici, Daventriae, olim Dordraci, nuper Middelburgi, quae omnes longe infra Academiarum dignitatem stetere. Utraque pars curiae judicio stabit, aut cadet. Ita visum Principi. Sed stipulati sunt Amstelodamenses, uti intra mensem decidatur quaestio[1]. Interea mercantium hic vultibus ac moribus adsuescam, et Yam Amstelamque mihi faciles reddam, ne qui propitio Rheno Leidae versus panxi, his invitis pangam. Aliquot post me diebus venit huc cum familia omni D. Vossius, eandem mecum fortunam inter Mercuriales experturus. Faxit ille, qui sapientiae omnis ac doctrinae fons est et largiter benignus, ut baec coepta nobis ac reipublicae huic feliciter cedant. De juvene isto nobili, ita habe. Decretum nobis convictores non alere, praeterquam eos, quibus naturae iure alimoniam debemus, quos Aristoteles partes nostri vocat, poetae parentum laetas propagines et *ἐκφύματα*. Si tamen me adolescentis commendatissimi ingenio obstetricare posse putas, non deero officio meo, et sentiet commendationis tuae non leve apud me fuisse pondus. Uxor iam per viginti annos culinae et foco affixa otium divos rogat. Quid, quod planetarius liberorum numerus omnes domus meae stationes occupaverit. Non tam laxis hic tectis habitatur, uti alibi. Ingens hic terrae et aëris precium, et quorum cupiditati non sufficit universum, non habent, ubi commode pedes tegant, ut cum Hebraeis loquar. Leidam meam, hoc est Musarum secessus, doctorum vultus, ambulacra amoenissima, et quae sunt aliae urbis istius illecebrae, frustra hic requiram. Nec tamen, si familiae meae rationes expendam, piget susceptae vocationis. Quicquid hic desiderabimus, tu, mi Hugeni, litteris, affectu ac honesta mei recordatione supplebis. Vale, cum uxore et tenellis triumviris. Amstelodami, XIII May CIↃIↃXXXI.

606. A. van Manmaker[2]. (H.A.)

Wilt gij bijgaanden brief geven aan den Prins, van wien ik de meest gehoorzame dienaar ben, al bekladden sommigen mij ook. Ik breng zelf den brief naar den Haag, waar ik Dr. Romph[3] moet spreken over de ziekte van mijne vrouw[4]. Midd., ce 23 de May 1631[5].

1) Deze quaestie, waarmee ieder zich bemoeide, is eerst in het laatst van Dec. 1631 bij rechterlijk vonnis beslist.
2) Zie blz. 152 en 304.
3) Christiaan Rumph († 1645), een Duitscher, werd 21 Aug. 1607 op 25-jarigen leeftijd als medicus in het Leidsche album ingeschreven. Hij is lijfarts van Maurits en Frederik Hendrik geweest en heeft Willem II in 1641 op zijne reis naar Engeland begeleid. Huygens was met hem bevriend.
4) Manmaker was in 1609 getrouwd met Maria van Berchem.
5) Het jaartal is niet volkomen duidelijk.

607. J. Junius[6] (A.A.)

Vriendelijk dank voor uwe bereidwilligheid gedurende mijne afwezigheid. Ik ben herstellende en hoop de volgende week terug te komen. De la Haye, ce 24 May 1631.

6) Zie blz. 206 en 318.

608. C. van der Myle. (H.A.)

Cependant que vous estes empesche avec les choses les plus importantes du monde, en servant et assistant le Prince, qui donnera, comme j'en prie la Divine Majeste, sujet à nostre commun amy, le Sieur Heinsius, d'une autre aussy glorieuse histoire, je vous[1] envoie, pour un peu divertir vostre esprit de ces choses serieuses, ce que les Jesuites à Rome ont dit, quand le Pape d'aujourdhuy les est venu voir il n'y a pas longtemps en leur maison, et veux bien que croyes que par imagination je suis devenu usurier, m'attendant que *cum foenore* me recompenseres la .....[2] de ceste marchandise romaine, laquelle peut estre jugeres de contrebande. Ensuivant vostre promesse je vous ose sommer pour en recevoir de meilleure mise. De la Haye, ce premier de Juin 1631.

609. C. Calandrini[3]. (H.A.)

En responce de la vostre tres agreable du 24 d'Avril[4], sçaurez que entretemps Dieu avoit retiré le viel doyen. Cependant comme je ne demeure en la ville, ayant laissé la charge a mon frere Julian[5], il me dit vous avoir envoyé la scenographie du pulpitre selon vostre desir. J'eusse desiré de l'avoir veu devant qu'il vous l'eut envoyée. Je ne sçay si le peintre vous aura satisfait. Pour l'usage je pense que mon poulpitre, comme il est plus opereux, aussi est il plus solide et de plus d'usage. *Sed de gustu non disputandum*, disoit feu mon pere. La continuelle maladie de ma femme m'empesche d'aller en ville si souvent que je pourroy avoir occasion aultrement, mais Dieu sçait peult estre que cela m'est bon; je negligeroy peult estre ma femme spirituelle qui n'est pas moins malade. Il y a quasi trois mois qu'elle ne se peult relever de couche, Dieu m'ayant donné un petit Cesar et *hunc etiam vix*, *Tityre*, *duco*[6]. Parmi ces exercices de crois domestiques le Seigneur d'ailleurs me recompense par les consolations qu'il me fait sentir en mon labeur. S'il a pleu a Dieu de retirer a une plus heureuse vie Mad.lle vostre mere[7], c'est a quoi elle aspiroit et nous tous. Dieu a appointé un temps a chacun de nous, auquel nous lui devons servir ici bas en nostre vocation, pour nous avancer a un plus hault degré, apres qu'il aura esprouvé nostre fidelité *in parvo*. Je suis fort affligé d'une mort, et il me semble que j'en ay raison - non pas d'estre fasché, comme Jonas - pour ce qu'il eut peu faire encor grand service a l'eglise de Dieu, Mons.r Turretin[8], le professeur que je m'asseure aurez cognu, et je desire grandement que vostre Muse honore son tombeau. Je ne doubte qu'il y aura plusieurs

1) Er staat: *vous en*
2) Onleesbaar.
3) Zie blz. 15.
4) Die brief is verloren gegaan.
5) Giuliano Calandrini wordt elders niet genoemd.
6) Virg., *Ecl.*, 1, vs. 13.
7) Calandrini was verkeerd ingelicht; Susanna Hoefnagel was in het najaar van 1630 ernstig ziek geweest (zie No. 552), maar zij was herstetd en is eerst den 16den Meî 1633 gestorven.
8) Bénédict Turretin (1588-1631), geb. te Zürich, studeerde te Genève en werd daar in 1612 tot predikant en professor benoemd. Hij was een zeer bekend geleerde.

aultres et ma rauque corne retentira aussi par pur devoir. Puisque m'honorez de la continuation de vostre amitié, Monsieur, vous voiez comment je m'enhardi; je seroy curieux d'entendre, si Dieu parmi tant de benedictions dont il vous a enrichi avec Madame, vous a donné aussi celle ci, qu'elle soit saine et forte de corps, et quel nombre d'enfans encore? Pardonez a ma vielle franchise. Je vous baise les mains tres humblement, Monsieur, et a Mad.e, et s'il vous plaist aussi me ramentevoir a Mons.r vostre frere et a mes damoiselles vos soeurs, le prendray pour singuliere faveur. Stapleford Abbotts, 6 Jun. 1631.

610. Aan C. van der Myle[1]. (K.A.)

Ik kan u niet veel nieuws meedeelen van het weinig bewegelijke leger. ‘Enfin, l'abrégé des trois semaines que nous sommes hors de chez nous n'est autre, sinon que une belle resolution nous a mis en Flandre, et une je ne sçay quelle prudence nous en met dehors. Et tout cela choses mieux seantes à la langue qu'à la plume. Des hier au soir nous dormons ici à l'ancre devant Rammekens, en attente du reste de la flotte, qui par ce vent contraire a toutes les peines de la terre - je pourroye dire d' l'eau - à sortir du destroict d'Ysendijck, tant de vaisseaux ne se pouvant depetrer d'entre eux sans se choquer miserablement, jusques à se perdre mesmes ou endomager irreparablement, comme j'estime qu'il en demeurera plusieurs au desespoir.’

Als alles bijeen is, gaan wij naar Gorcum en beraadslagen daar op nieuw. Wanneer er iets bijzonders gebeurt, zal ik het u melden. 11e de Juin 1631, devant Rammekens.

611. Aan J. Cabeljauw[2]. (A.B.)

Het doet mij genoegen, dat gij mijne hulp inroept; ik beloof u, dat ik mijn best zal doen. In castris Drunae, VII Id. Quintil. (= 9 Juli) CIↃIↃCXXXI.

Waarom de Chiflet's[3] mij groeten, weet ik niet; zij kennen mij niet, noch ik hen. Maar groet hen terug van mij.

612. A. van Manmaker[4]. (H.A.)

J'ay en conformité des commandements de Son Ex.e et vostre conseil escrit a Paris, pour avoir des particularites du droit et revenu de la baronnie de Serignian[5], voisine de la Principaute d'Orainge, d'ou j'ay passe deux ou trois jours receu responce du 27 du mois passé, et me mande [on] ce qui s'ensuit.

1) Kopie.
2) De minuut is in K.A. - Zie No. 517.
3) Zie over Jean Jacques Chifflet, blz. 288.
Twee zijner broeders, nl. Pierre François (1592-1682) en Philippe (1597-1663) waren theoloog en oudheidkundige, een derde, Laurent (1598-1658), was theoloog en taalkundige.
4) Zie blz. 152.
5) Sérignan.

Pour le regard de la baronnie de Serignian, elle est affermee sept mille cinq cents cinquante livres, monnoye de Roy, payables en ceste ville de Paris, toutes charges des officiers acquittees. Le Seig.r de la dicte baronnie n'a pas icy les titres qui la concernent, si non le[1] bail afferme pour le dict pris, lequel ne specifie point par le menu les droicts et consistence pour les scavoir. Son Ex.e peut escrire a Orange a ses officiers qu[i] l'en esclairciront punctuelment, comme y ayants de ses subjects qui en ont este fermiers, a ce que m'a dict le dict seigneur, dont il ne scait maintenant les noms, joint que le dict seigneur escrira a ses officiers d'en donner toute connoissance aux officiers de Son Ex.e, si elle me commande den prendre le soin, et me semble qu'il sera expedient - lorsque Son Ex.e aura aggreable la dicte baronnie apres le dict esclaircissement faict - d e n traitter sous le nom d'un catolique pour n en donner ombrage au Pape, et mettre a couvert le dict seigneur de ses reproches et quant et quant de sa malleveillance qu il apprehendroit plus que le[2] ciel. Et incontinent apres le traitte, dans les huict jours, le dict catolique bailleroit sa declaration autentique qu'il aura acquis la dicte barronnie au profit de Son Exce. Voila comme nous en usons icy et au pays du Contat de Venisse[3]. Si sa dicte Ex.e ou vous jugent que je la puis servir d'avantage en ce faict, me sentiray tousjours honoré de recevoir et executer ses commandemens[4]. Middelb., ce 11 de Julet 1631.

613. A. Rivet. (L.B.)

De vertaling[5] is nu gezet, maar het heeft lang geduurd. De uitgever brengt u de proeven. Misschien heb ik hier en daar niet de juiste technische termen gebruikt - in krijgszaken ben ik een leek - maar dat is gemakkelijk te veranderen. Mijn naam als vertaler is weggelaten. Ik heb een brief gekregen van Mevr. de la Tremouille[6]; zij gaat naar Chateau-Renard[7], waar de heer Vaufin[8] haar verwacht. Toch zou zij gaarne hebben, dat Z.E. aan de beambten op zijn landgoed schreef, dat hij het zeer aangenaam vindt, dat Mevr. de la Tremouille daar eenige weken komt doorbrengen. De heer Vaufin is er bezig met herstellingen. De Leyden, le 14 Juillet 1631.

1) Er staat: *le le*
2) Er staat: *du*
3) Venaissin.
4) De koop is niet doorgegaan, althans in 1659 behoorde de baronie Sérignan niet tot de Fransche goederen der Oranje's (vgl. Dr. F.J.L. Krämer in *De Navorscher*, 1893, blz. 119-121, 125-128.)
5) Rivet had het werk van Heinsius (zie blz. 313) vertaald onder den titel: *Histoire du siège de Bolduc*, *et de ce qui s'est passé es Pais bas unis*, *l'an* CIↃIↃCXXIX. *Faicte françoise*, *du latin de Daniel Heinsius.* De vertaling zag in 1631 bij de Elzeviers te Leiden het licht.
6) Zie blz. 204.
7) Château Regnard, bij Montargis in het hertogdom Orleans, was eene bezitting der Oranje's. Het had behoord aan de Coligny's. De Hertogin is den 19den Aug. 1631 te Château Regnard gestorven (vgl. *Dagb.*, blz. 19).
8) Gédéon de Vaufin was sedert jaren bestuurder van het goed (vgl. Dr. F.J.L. Krämer, t.a.p., blz. 120).

614. D. Tuldenus[1]. (B.M.),

De vriendschap, onlangs tusschen ons gesloten, brengt mij er toe u een verzoek te doen. De broeder van mijne vrouw, Floris van Grevenbroeck, Jezuiët, is te Breda. Gaarne zou hij na eene langdurige afwezigheid naar zijne familie en naar Leuven terugkeeren, maar hij kan geen paspoort krijgen. Wilt gij zoo goed zijn, dat in orde te maken? De jonge man is te vertrouwen en ook hebt gij als pand het huis Grevenbroeck in het dorp Oirschot. Mijn commentaar is op de pers; ik hoop hem u spoedig te zenden. Lovan., 15 Jul. 1631.

615. J. Cabeljauw[2]. (L.B.)

Ik kom u nog eens lastig vallen om een schrijven van den Prins, dat voor onze zaak te Bremen van veel gewicht zal zijn. Als ik dat schrijven had gehad, zou ik reeds naar Zweden zijn vertrokken. Over de zaak zelve zijt gij voldoende ingelicht. Trajecti, XX Julij MIↃCXXXI.

616. A. van Hilten[3]. (H.A.)

La peine que vous jugez ne m'estre necessaire procede de l'asseurance que vous aviez de veoir mes lettres bien addressees, ce que j'ignorois pour lors. L'experience des humeurs que je sers m'a faict languir à bon droict, jusques à ce que par vostre faveur j'en ay esté mis hors de doubte. Or affin que puissiez voir la fin du rolle des pendarts de *panders* en ceste action de leur[s] comportemens, je vous envoie ces copies[4]. C'est en telz subjectz qu'on s'exerce ici le plus. Les aultres qui duisent (?) pour les qualitez et l'estat ne trouvent si bonne part aux coeurs de ceulx qu'il appartient. Il faict bien difficile de reformer qui ne veult estre. A Utrecht, le 16/26^{e} de Juillet 1631.

617. Aan A. Rivet[5]. (H.A.)

Vostre traduction[6] n'a rien rabatu de l'opinion qu'un chascun en avoit

1) No. 614a. Een briefje van 18 Aug. (L.B.) behelst eene dankbetuiging aan Huygens voor het zenden zijner gedichten.
2) No. 615 a. Over dezelfde zaak is nog een briefje van 17 Aug. (L.B.) Zie No. 517.
3) No. 616 a-i. Brieven van 12/22 Nov. 1631 en 20/30 Jan., 3/13, 10/20, 17/27, 22, 24 Febr., 2/12 en 6/16 Maart 1632 (H.A.) handelen over paspoorten, aanbevelingen en brieven aan den Prins.
4) Nl. kopieën van twee in 't Nederlandsch geschreven stukken aangaande Leonard van Vuyren en Henrick van Dyck, 'panders van den Hove', die afgedankt zijn.
5) De minuut is in K.A.
6) Zie blz. 322.

conceuë. S. Ex^{e}. particulierement me tesmoigne la trouver tres-digne de vous, et me commande de vous asseurer du gré qu'il vous sçait de la façon de ce labeur. Bien voudroy-je qu'il eust une satisfaction aussi universelle de l'estoffe. Mais, comme il cognoist mieux que personne jusques aux moindres minutez de cette histoire, il passe son oeil dessus, comme feroit un pere sur le pourtraict de son enfant, et n'y a moyen qu'aucun faux traict luy en eschappe. Qui, à la verité, le rend si rude censeur de cet ouvrage, qu'à bien considerer plusieurs passages, et sur iceux la glosse du general, il me desplaist que Monsr Heinsius ayt esté confondu de chetives informations en de bien remarquables endroicts, sans avoir peû resoudre à faire meurement examiner sa minute, et de bonne heure, par des personnes mieux instruictes de la verité. Il est vray qu'au dehors il ne rencontrera pas tant de clairvoyance dans les particularitez de l'histoire, mais encor estoit il raisonnable et possible, de satisfaire mesme à ceux, qui, ayans eu part à la gloire, et tous s'estimans juges competens, asseurement se vont jetter, par le chemin que vous leur avez frayé, sur tout ce qu'ilz croiront mieux sçavoir que les plus sçavans. Et de là je veoy mon grand amy au desavantage, despouïllé de son ornement latin, capable de couvrir un peu de defaut d'ailleurs, ou d'en divertir les oreilles lettrées. Je l'en plains de bon coeur, et suis bien d'intention de luy proposer, si, à une seconde edition, il me voudroit entendre à l'emendation de quelques incongruitez plus eminentes. S'il vous plaisoit, Monsieur, vous pourriez commencer à l'y induire discretement, et sans le mettre trop avant dans le desespoir de la gloire de ses peines, qui certes, en tant que sienes, et non defigurées par les impertinences des rapporteurs, porteront bien l'aage et l'envie du siecle. C'est où, aveq les justes ressentimens que l'affection que vous daignez me tesmoigner, et dont je souhaitte pouvoir meriter la faveur, je me diray, ... Au camp à Drunen, ce 29e de Juillet 1631.

Je ne sçauroy trouver qu'il soit fort à propos que S. Ex.^{e} escrive, sur le subject que vous dites, aux officiers de Chasteauregnard[1)], aveq lesquelz il n'a accoustumé de tenir gueres de communication si particuliere. Madame de la Tremoille a prins depuis la peine de luy tesmoigner le contentement qu'elle y a receu, et apparemment S. Ex.^{e} luy fera response de sa main.

618. J. de Knuyt[2)]. (H.A.)

Bij de verpachting der domeinen in Clundert en Finaert waren wij genoodzaakt ‘de limiten van de gegeven ordre eenichsints t'excederen’, daar de oude pachters samen hebben ‘gecomplotteert’ en ‘alomme vergeeffse devoiren aenwenden de landen publyckelyck te verpachten’. Wij moesten dus wel van de order afwijken. Heden is de nominatie voor de verkiezing van den

1) Zie No. 613.
2) Johan de Knuyt (1587-1654), geb. te Middelburg, werd in 1612 burgemeester van zijne vaderstad, later raad van Frederik Hendrik, in 1631 vertegenwoordiger van den Eersten Edele in Zeeland en in 1646 gemachtigde voor de vredesonderhandelingen te Munster. In 1630 heeft hij op krachtige wijze het verraad van Valckenburg te Orange gestuit. Hij heeft ook een paar keeren diplomatieke zendingen in Frankrijk vervuld.

magistraat van Middelburg; ik zou wel willen overkomen, om er met Z.E. over te spreken, maar moet daarvoor toestemming hebben. Uijt Middelb., den laesten Julij 1631.

619. A. Rivet. (L.B.)

Het doet mij genoegen, dat Z.E. mijn werk goed vindt. Maar het is erg jammer, dat het boek niet is doorgekeken, voordat het gedrukt werd; men had dan de fouten kunnen verbeteren. ‘Je ne doubte point que Mons. Heinsius ne s'y porte facilement a une seconde edition. J'estime mesme, s'il estoit necessaire, qu'ayant un indice des principaux egaramens, ou des omissions plus essentielles, il seroit encore temps d'imprimer un appendice de cinq ou six feuilles et, rejettant la faute sur quelques mauvais memoires, r'acommoder aucunement ce defaut, jusques à ce qu'il se peut autrement, sur quoy j'attendray vostre advis pour l'y disposer, et l'imprimeur le fera volontiers’. Ik heb een Latijnsch gedicht gezien in zes boeken over hetzelfde onderwerp door Souterius[1], een dominee in Haarlem, maar dat is geen Barlaeus of Westerburgh[2]. Ik dank u voor de vriendelijkheid, mijn schoonzoon bewezen. De Leyden, le 1 Aoust 1631.

620. Aan D. Tuldenus. (K.A.)

Het spijt mij, dat uw brief mij zoo laat ter hand is gekomen, maar ik zend u hierbij het vrijgeleide. ‘Hoc te rogo: quidcumque eiusmodi rerum imperaturus posthac sis, absint Iesuitarum[3]. Si non infames apud nos tituli, odiosi certe, aut, si et iste durior sermo est, gratiosi minus, quam ut salva procerum benevolentiâ efferantur. Commentarium in codicem[4], quem luci destinas, eo animo expecto, quo tua debeo’. Groet Puteanus. Drunae in castris, Prid. Non. Sextil. (= 4 Aug.) 1631.

621. E. Cecil Viscount Wimbledon[5]. (B.M).

Considering your manie businesses maketh me ashamed to trouble you so ofte as I doe, were it not that necessity urgeth me, and your extraordinary courtesy, that rather invites me then discourageth[6] me from it, which makes my obligation to you so much the more; there-

1) Daniel Souterius († 1634), geb. te Vlissingen, werd in 1609 predikant te Kampen en in 1615 te Haarlem. Het gedicht schijnt verloren te zijn.
2) Johannes Westerburgh (1599-1636) studeerde te Leiden en was sedert 1629 predikant te Dordrecht. Hij was een bekend Latijnscb dichter.
3) Zie N°. 614.
4) Bedoeld wordt *Commentarius ad instit. juris civilis libri* IV; het werk zag in 1633 te Leuven het licht.
5) De brief is uitgegeven door Ch. Dalton, *Life and times of General Sir Edward Cecil*, *Viscount Wimbledon* ..... London, II, 1885, blz. 310.
6) Er staat: *discourageteth*

fore it shall be a work of supererogation for you to take the paines to see me at Huesdon[1], if your leisure will suffer you, which I know to be impossible. Whereas you are pleased to send me word, that his Ex.cie hath received an answer from the Advocate of Holland[2] concerning the businesse of my burnt house[3], that the State order is sent into England to their ambassador[4] to treate with me about it. I doubt much, whether he have received it or noe, for that some time before my comeing over he told me, that he had receaved a letter from M.r Pawe, with signification, that he had written him such a letter concerninge that businesse. Therefore I have reason to suspect, that he hath not receaved it, which is the reason, that at this time I must increase your trouble and my obligation, to let me know by what meanes I may receave the like letter, or an authentike copy of the order, to send or carry myself to the ambassador, that I may come the sooner to an end of my businesse, that hath now depended some three yeares, wherein you shall bind me to acknowledge the favor, where or wherein I shall be able, and soe I rest .... Huesdon, 27 July 1631, st. vet[5].

622. Aan J. Ryder[6]. (K.A.)

Vriendelijk dank voor uwe kleine geschenken; wij zullen zien, wat deze boekjes voor kracht hebben tegen mijn geloof, dat zeer vast is. Het boek van mijn vriend Tulden zal ik met genoegen ontvangen. Drunae in castris, Postrid. Non. Sextil. (= 6 Aug.) 1631.

623. A. Ploos. (H.A.)

..... ‘U E. huisvrou is noch in goede dispositie, de myne[7] loopt opt wterste.’ Men is het in de Staten heelemaal niet eens over de meierijen. Uw ‘confrater[8] is redelick’, maar zal nog vooreerst niet bij u komen. Wij worden erg lastig gevallen om betaling voor de vijf Fransche compagnieën. Ook de gezant Camerarius[9] dringt aan op betaling van de toegestane subsidie. In 's Gravenhage, den 9en Augusti 1631.

1) Heusden.
2) Adriaen Pauw (1585-1653) was pensionaris van Amsterdam, vervulde verscheidene diplomatieke zendingen en was van 1631 tot 1636 en van 1651 tot zijn dood raadpensionaris. In 1646 was hij een der gemachtigden voor de vredesonderhandeling te Munster.
3) Cecil had in 1625 zijn huis in het Strand te Londen voor 140 £ jaarlijks verhuurd aan den Hollandschen gezant (vgl. Dalton, t.a.p., blz. 108). Den 19den Nov. 1628 werd dat huis met zijne kostbare schilderijen en gobelins geheel en al vernield door een brand, die door onvoorzichtigheid van de dienstboden was ontstaan (t.a.p., blz. 288), en Cecil eischte nu vergoeding van de Staten.
4) Nl. Joachimi; zie blz. 241.
5) Dus 6 Aug., nieuwe stijl.
6) Johannes Ryder († 1654), geboren te 's Hertogenbosch, behoorde tot de orde der Dominicanen, was prior van een klooster in zijne geboortestad, daarna in verschillende steden van de Zuidelijke Nederlanden en ten slotte inspecteur der Katholieke zending in Holland.
7) Zie blz. 279, Noot 6.
8) Nl. Jacob Junius.
9) Zie No. 626.

624. Aan D. Heinsius[1]. (K.A.)

Het doet mij erg veel genoegen, dat uwe Historie zoo geprezen wordt. Ook Puteanus is vol lof. Maar hoor nu ook het volgende: 'Percurrentem dominum meum D. Riveti, sane utroque vestrum dignam, versionem, offendisse non unum locum, quo de veritate cum consiliorum, tum eventuum parum instructum autorem queritur, ac serio dolere testatur. Respondeo subinde, non alium usque tam rigidum historiae arbitrum haberi posse, quam ipse sit, universae rei solus author et quasi parens, qui in effigie tam charae sobolis non naevum quidem, aut maculam penicillo condonet. Sed dolere tacitus mecum non cesso, quod priusquam typo vulgaretur illustris labor, serio quorundam examini subjectus non fuerit, qui ad suae singuli notitiae trutinam levissima quaeque narrationis momenta non obiter, aut perfunctorie expendissent. Illud nunc quam male me sero habeat, ipsi Riveto nuper significavi. Et aperuit ille viam non incommodam, qua mederi te posse locis aliquot insignioribus putat. Sed an ea de re tecum hactenus egerit, satis dubito. Vos una videritis et, si qua opitulari me posse judicabitis, toto me utemini, fruemini.' Drunae in castris, 12° Cal. Septemb. (= 21 Aug.) CIↃIↃCXXXI.

625. J. Van der Burgh[2]. (L.B.)

Ik heb steeds koorts en kan er maar niet af komen. Wilt gij mijn meester[3] zeggen, dat het mij zeer spijt, dat ik zoo lang achtereen mijne betrekking niet kan waarnemen? A Amsterdam, dans mon lict, ce 27 Aougst 1631.

626. Aan L. Camerarius[4]. (K.A.)

Facere te rem gratam Principi meo, qui tot inter ambiguos rumorum fluctus de veritate rerum gestarum, quarum adeo nostra interest, certiorem reddas, non magis dubium est, quam ipsa rerum narratio e literis nobilissimi filij[5], a tali parente excerpta. Itaque et humanitati tuae gratiam referre jubeor et una rogare, quoties, quod momenti videatur, perlatum ad te fuerit e serenissimi Regis[6] castris, aut aliunde, impertiri identidem ne graveris.

1) Boven de minuut staat niet, aan wien zij gericht is.
2) Uitgegeven door Van Vloten, *Dietsche Warande*, V, 1860, blz. 224.
No. 625 a. Een briefje van 3 Jan. 1632 (L.B.) bevat eene aanbeveling voor een officier.
3) Graaf Ernst Casimir van Nassau.
4) Ludwig Camerarius (1573-1651), geboren te Neurenberg, was raad van Frederik IV en Frederik V van de Palts, vergezelde den laatstgenoemden naar Boheme en vervulde voor hem verschillende politieke opdrachten, ook na 1620. Van 1629 tot 1645 was hij Zweedsch gezant bij de Staten-Generaal; daarna woonde hij te Groningen.
5) Joachim Camerarius is later secretaris van den Koning van Zweden geweest.
6) Gustaaf Adolf.

De subsidio ab Ordinibus promisso[1] et eiusdem solutione, protracta sane jam nimis diu, nemo non sanae mentis tecum dolet, plurimi indignantur, nedum Principi negotium omne curae sit, quam quod maxime. Sane quantum in ipso est, promovere, hortari, impellere nunquam desijt neque, opinor, desiturus est, priusquam reliquorum mensium, ut nuper primi, compos fias. Addere equidem de meo non dubito, eam rem si negligimus, ne quid segnius dicam, parum dignos fuisse, qui in partem felicitatis fortissimi Regis Dei beneficio veniamus. Etsi quanto haec sub onere Respublica gemat, immensae Hispanorum potentiae tot nunc annos objecta, nemo te melius novit, vir amplissime, qui, non novus incola noster, *βαστάζοντας* diu vidisti *τὸ βάρος τῆς ἡμέρας καὶ τὴν καύσωνα*[2]. Vale. In castris Drunae. V Cal. Septemb. (= 28 Aug.) 1631.

627. A. Pauw[3]. (H.A.)

Z.E. heeft mij lang geleden beloofd, dat mijn oudste zoon Nicolaes Pauw, heer van Bennebroek, bij gelegenheid ‘met het meestersknaepschap soude worden becleet’[4]. Nu is de heer Jacob van Cuijk gestorven en daardoor eene plaats vacant geworden. De heer van Noordwijk[5] heeft er al met Z.E. over gesproken en anderen hebben er over geschreven. Wilt gij de zaak nog eens ter sprake brengen en mijn zoon helpen? In den Hage, desen XXIX^{en} Augustus XVI.^{C}XXXI.

628. E. Puteanus[6]. (L.B.)

‘Molliora exspectabam scribendi tempora, et nunc tamen in castra venio, inermis armatum interpellaturus. Ita hic vivo, tanquam ab hominibus segregatus sim, in arce, non in urbe; urbs licet arcem includat. Familiam velut rempublicam habeo, bibliotheca civitatem facit. De opibus quaeris? Octo mihi filij sunt, sex filiae. Ex his una nupta nobili et egregio adolescenti, Joanni Oem, Dordrechtano[7], qui novercae meae sororem aviam paternam habuit. Is igitur velut nonus mihi filius est, nisi potius primum debeam appellare. Iam vero matrem Dordrechti habet, viduam, Corneliam Gryph, quae visendi filij potestatem petit, imo mei, tanquam fratris.’ Kunt gij haar een paspoort

1) In Mei 1631 was door de Staten-Generaal besloten, den Koning van Zweden ƒ 150.000 subsidie uit te betalen in de maanden Juli, Augustus en September.
2) Mathaeus, XX, 12.
3) Pauw schreef alleen de onderteekening.
Zie over hem, blz. 326.
4) Nicolaes Seys Pauw (1607-1640), ridder, heer van Bennebroek en Oosterwijk, is in 1632 meesterknaap geworden.
5) Nicolaas van den Bouckhorst († 1641), heer van Noordwijk en Wimmenum, was sedert 1621 lid der Staten-Generaal en meermalen gezant.
6) Uitgegeven in *Erycl Pvteani ... ad C. Hvgenivm et D. Heinsivm Epistolae* ... 1647, blz. 9.
7) Johan Oem († 1634) was in 1630 gehuwd met Isabella Eugenia Puteanus. Hij was een zoon van Johan Oem († 1630), die in 1609 gehuwd was met Cornelia Gryph, eene zuster der stiefmoeder van Erycius Puteanus.

bezorgen? Ik ben niet naar Venlo geweest, maar heb er vier van mijne zoons heengezonden voor de familiezaken; zij hebben daar veel beleefdheid ontvangen van den Heer Pinsen[1]. Lovanij, in arce, Prid. Kal. Septemb. (= 31 Aug.) M.IↃ.CXXXI.

629. E. Cecil Viscount Wimbledon. (H.A.)

Ik zal altijd aan uwe vriendelijkheid denken. Kunt gij ook iets doen voor brenger dezes, 'the wagonmaster of my regiment, who hath but a small entreteynmment from it, the captaines giving him onelie three guilders a monthe, which is half a souldiers pay', en dan moet hij dit nog zelf gaan halen. Kunt gij er niet bij Z.E. op aandringen, 'that his enterteynment may henceforwards be paid to the collonells sollicitor'? Bovendien is het een heel knappe man, die zeer goed teekent en modelleert en veel afweet van loopgraven en fortificaties. Ook is hij 'able to imitate aniething he sees, and above all his inventions he doth undertake[2], shooting a petar oute of a peece of ordinanse a good distanse of, to blow up anie schip a greate parte of it, which he will undertake at his owne charg, if it will please his Ex.^{tie} to procure him a patent'.... Rotterdam, 23° Augusti 1631, stil. vet[3].

630. A. Oem. (R.A.)

Hierbij gaat een brief van Puteanus; hij loopt over het vrijgeleide van mijne tante, de weduwe van Johannes Oem[4]. Is dat vrijgeleide in orde? Dordraci, pridie Idus (12) Sept. CIↃIↃCXXXI.

631. A. Ploos. (H.A.)

Hierbij gaan de 'advisen van Venetien'. Er is hier groote vreugde 'over de signale victorie'[5], er wordt 'met luyden ende vieren getriumpteert', er is 'voor noen publicque danckseggingе gedaen' en dat zal morgen in alle steden plaats hebben. Men verlangt te weten, hoe het afgeloopen is met graaf Jan van Nassau en den Prins van Barbançon[6]. Er zal een penning worden geslagen. De ambassadeur en rijksadmiraal van Denemarken[7] komt hier; hij wordt door Vosbergen[8] begeleid en begroet door den graaf van Culemborgh

1) Misschien Jacob Pinsen van der Aa, raad en rentmeester der domeinen van den Koning van Spanje in Brabant (vgl. Hooft's *Brieven*, III, blz. 271).
2) Er staat: *undertake that*
3) Dus 2 September, nieuwe stijl.
4) Zie No. 628.
5) De overwinning op het Slaak, den 12^{den} Sept. behaald op graaf Jan van Nassau.
6) Albert de Ligne (1600-1674), prins van Barbançon en Aremberg, was onderbevelhebber van graaf Jan van Nassau bij dien tocht.
7) Claus Daa (1579-1641), een bekend Deensch officier en sedert 1630 rijksadmiraal, werd in 1631 als gezant naar de Nederlauden gezonden.
8) Zie blz. 156.

en den heer van Noordwijk[1]. Secretaris van den ambassadeur is Gunther[2]. In den magistraat van den Bosch moet verandering komen; ik recommandeer daarvoor mijn familielid, Adriaen Ploos, ontvanger van de convooyen aldaar[3]. Hage, den 16/6 7b. (Sept.) 1631.

632. Prinses Amalia van Oranje[4]. (H.A.)

Monsieur Heygens. Je vous remersiee bein fort de ceste bonne nouvelle que vous m'aviés mande et rend grasce a Dieu d'avoir done cest bonheur a Monsieur le Prince, pour faire tere ceux[5] enemis dehor et tan[6] le bevie[7], qui ne seront pas fort aise[8]; je vous asure que j'estois bien rejouée et je vous prie de me mander yn peu tout comme il est alle; vous m'obligres bein fort. Vous seres bein croyre que c'est tout mon contentement icy a Bueren, et de savoir Monsieur le Prince en bonne sante, de coy je prie Dieu de le vouloir conservier encor longes ennes, pour avoir souvent sujet de louier Dieu pour de meumes ocasitions, et a vous je vous protes[9] que je sera tousjour ..... Le 16 (Sept. 31)[10] de Bueren.

633. C. Barlaeus[11]. (L.B.) Lat.

Hierbij zend ik u eenige exemplaren van mijn gedicht *Trophaeum Arausionense*[12]; wilt gij een daarvan aan den heer Wytz ter hand stellen? Amstel., 20 Sept. CIↃIↃCXXXI.

634. A. Bocstadius[13]. (L.B.)

J. Forestus[14] heeft mij opgedragen, u zijn gedicht op den Prins en het vaderland[15] toe te zenden, en dat is voor mij eene aangename gelegenheid, om met u in aanraking te komen. Zelf heb ik ook iets gedicht[15] en het

1) Zie blz. 328.
2) Frederik Günther (1581-1655) was sedert 1631 eerste secretaris der Duitsche kanselerij van Denemarken. Hij is dikwijls gezant geweest.
3) Adriaen Ploos, de neef, is in 1631 door den Prins benoemd tot schepen van den Bosch en eveneens in 1634, 1637, 1641-1643.
4) Uitgegeven in de *Archives de la Maison d'Orange-Nassau*, 2e *série*, III, blz. 35. No. 632 a. Een ander briefje van Amalia (H.A.), s.d., bevat weer het verzoek, haar steeds op de hoogte te houden van de gezondheid van den Prins.
5) *ses*
6) *dans*
7) *pays*
8) Na den strijd op het Slaak van 12 Sept.
9) *proteste*
10) Dat is door Huygens aangeteekend.
11) Uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Oud Holland*, V, 1887, blz. 113.
12) *sive in interceptam*, *ad Scaldis ostia*, *Hispanorum classem*, *poëmation* (vgl. *Poem.*, I, blz. 252).
13) Abraham Bocstadius, geb. te Heidelberg, werd 23 Juni 1625 te Leiden op 22-jarigen leeftijd als theoloog ingeschreven. In hetzelfde jaar gaf hij eene Hollandsche vertaling uit van Bogerman's *Historia ..... Christiani obitus ..... Principis Mavritii Nassavii*.
14) Joannes Foreest (1568-1651) studeerde te Leiden, werd in 1618 lid van de vroedschap en in 1636 burgemeester van Hoorn, in 1638 lid van den Hoogen Raad. Hij heeft Latijnsche gedichten geschreven.
15) Dat gedicht wordt elders niet vermeld.
15) Dat gedicht wordt elders niet vermeld.

vers van Foreest, die op reis is, uitgegeven. Ik hoop u in den Haag eens te ontmoeten. Hornae Westfrisiae, a.d. XX Gregoriani Septembris, A.^{o} Christiano CICIↃCXXXI.

635. Aan A. Oem. (K.A.)

Hierbij gaat het vrijgeleide[1]; het is nu duidelijker gesteld. Het eene stuk is voor u, het andere voor Puteanus. In castris ad Bergam, XI Cal. Octob. (= 21 Sept.) 1631.

636. Aan E. Puteanus. (K.A.)

Aan Antonie Oem zend ik het door u gevraagde stuk, waarbij aan Cornelia Gryph de gelegenheid wordt gegeven u te bezoeken. Ik zou wel willen, dat mij dat veroorloofd was. Waarom hebt gij uw verzoek niet direct tot mij gericht? Ik heb waarlijk wel meer moeite voor u over. In castris ad Bergam, XI Cal. Octob. (= 21 Sept.) 1631.

637. A. Ploos. (H.A.)

Ik dank u voor uw brief. ‘Ick verhope eerstdaechs occasie te sullen hebben, omme mondeling met U E te connen spreken van tgene d'selve schynt in de wyndt te slaen. Aleaume staet noch bekent met een tractement van I^{C} gl. ter maendt, ende werdt t'selve alsnu geprofiteert by de Provincie van Hollant, tot wiens laste dat is gerepartieert[2]. Anno 1594 is den Heere van St. Aldegonge[3] om gelycke redenen, ende daer benevens voor zyn employ int translateren van den bybel, geacordeert twedusent vierhondert gulden jaerlicx. Men can U E. alsnu niet accorderen, of d'selve en heeft het all by gepasseerde occasien tot groten dienste van den lande gemeriteert. *Sed coram latius*’. Hage, den 4^{en} 8b. (Oct.) 1631.

638. Aan A. Bocstadius. (K.A.)

Ik heb niet het genoegen u te kennen en weet ook niet, waarom de heer Foreest zoo vriendelijk is geweest, mij zijn werkje toe te zenden. Ik ben daarvoor zeer gevoelig en verzoek zoowel u als hem, mij onder uwe vrienden op te nemen. In castris ad Bergam, 8 Id. (8) Octob. CIↃIↃCXXXI.

1) Zie No. 628 en 630.
2) Jacques Aleaume komt sedert 1609 in de Staten van Oorlog voor als ‘ingenieur ende deciffreur’, op een tractement van 100 £ per maand (mededeeling van Luitenant-Kolonel W.R.H. Wakker). Huygens deed echter het werk van dien ambtenaar en ontcijferde de brieven van den vijand, die den onzen in handen vielen.
3) Philips van Marnix (1538-1598), heer van St. Aldegonde, heeft dal ontcijferen ook korten tijd op zich genomen (vgl. Fruin, *Verspr. Geschr.*, IX, 85).

639. J. Foreest. (L.B.)

Uw brief aan Bocstadius wil ik beantwoorden, omdat gij eigenlijk door dien brief ons beiden hebt verplicht. Ik ben zeer gevoelig voor uwe welwillendheid, die ik niet verdiend heb. Hierbij gaat een heele oogst van slechte verzen[1]. Hornae, CIↃIↃCXXXI, Nonis (7) Octobris[2].

640. P. Gruterus[3]. (L.B.)

Kunt gij niet maken, dat mijn zoon verbonden wordt aan de hofhouding van den jongen Prins[4]? Hagae com., XVI Cal. Novemb. (= 17 Oct.) CIↃIↃCXXXI[5].

641. A. Ploos. (H.A.)

Hierbij gaat een brief onder couvert. Er is geen nieuws hier. 'Mons.r Nuts[6] heeft aen Triglando[7], Rosaeo[8], Fabricio[9] ende J. Arnoldi[10] tot Delft dusent gulden gelegateert, ende aan de predicanten van den Hage, waeronder den Heere Rivetus, elcx 150 fl. Dominus Walaeus[11] seydt by gelegentheyt aen Fabricio te sullen exprobreren, dat het beter is by t'vier van de suyckerkisten sich te warmen, dan by het hoofsche vier, t'welck den voorss. Fabricius in een openbaere predicatie hem, Walaeus, geexprobreert hadde. De eenige dochter van den Heere van Suylesteyn, matresse, so geseydt werdt, van de Heere van Opdam[12], leyt aen de maselen cranck'. Hage, 21/11 8b. (Oct.) 1631.

1) Misschien de bundels Latijnsche gedichten, die Foreest in 1620 en 1622 had uitgegeven (vgl. N. Beets, *Nieuwe Verscheidenheden op letterkundig gebied*, 4de stuk, Haarlem, 1902, bl. 76, 77.)
2) Of deze, of de vorige brief is verkeerd gedateerd.
3) No. 640 a, b. Een brief van 27 Nov. (L.B.) bevat hetzelfde verzoek, een andere van 28 Nov. (L.B.) weer eene klacht.
4) Nl. Isaacus Gruterus; zie blz. 315.
5) Naast Novemb. staat op den kant: Octob.
6) David Nuyts stierf in Sept. 1631 te 's Gravenhage (mededeeling van Dr. H.E. van Gelder, archivaris van 's Gravenhage.) Zijne vrouw schijnt in 1644 te zijn gestorven; ook zij had vele legaten gemaakt (vgl. *Gedichten*, III, blz. 290).
7) Waarschijnlijk Jacobus Trigland († 1654), die in 1610 predikant te Amsterdam en in 1634 professor te Leiden werd.
8) Henricus Rosaeus († 1651) was sedert 1607 predikant in den Haag. Hij was een heftig contra-remonstrant.
9) Henricus Fabricius († 1651) was sedert 1622 predikant te Leiden.
10) Waarschijnlijk is bedoeld Henricus Arnoldi van der Linde († 1637), sedert 1605 predikant te Delft.
11) Antonius Walaeus (1573-1634) was sedert 1619 professor in de theologie te Leiden.
12) Agnes van Renesse van der Aa, dochter van Jan van Renesse van der Aa, heer van Zuilestein, is later met Obdam gehuwd.

642. Aan E. Cecil Viscount Wimbledon[1]. (K.A.)

Z. Ex. heeft mij bevolen met den pensionaris Pauw[2] over uw verbrand huis te spreken[3]; ik zou u raden, vaart achter deze zaak te zetten. Vooreerst toch is er eene voortdurende afwisseling van personen en gezindheden, en bovendien moet de Republiek zekere som uit Engeland ontvangen en zou men, in plaats van u te betalen, misschien een deel van die som kunnen afschrijven. Met den heer Thomas Colpepyr[4] heb ik ook over uwe zaak gesproken. Het schijnt mij noodig, dat uwe eischen eenigszins gematigder worden; alleen de steenen b.v. te berekenen op meer dan 12000 francs, is toch wel hoog.

'Je vous prie de recevoir joinct à cettes la copie des marches corrigée par un grand musicien de ces pais. Au commandement de feu Monseigneur le Prince d'Orenge je fay debvoir de recouvrer celles de la trompette avec tout ce que je puis de diligence[5]. Mais ceux dont j'en ay la promesse sont legers comme le vent qu'ils souffent, pour gaigner leur vie musicale.' A la Haye, 5 Novemb. 1631.

643. César Hertog van Vendome[6]. (B.M.)

Het spijt mij zeer, dat ik u niet goeden dag gezegd en u niet nog eens de verzekering heb gegeven van mijne hoogachting. Wilt gij den Prins zeggen, dat ik een brief uit Parijs heb gekregen, met geen ander nieuws dan dat de Koning den hertog de Bouillon niet vertrouwt en aan de hertogin heeft doen weten, dat hij vijf regimenten in Sédan zal leggen? De Terveer[7], ce 9me Novembre 1631.

Wilt gij den heer Junius van mij groeten en ook den heer Heuft[8], koopman te Dordrecht?

644. A. Ploos. (H.A.)

Uwe brieven heb ik ontvangen. 'Op Dyncxdach voorleden compareerden ter vergaderinge van haere Ho. Mog. de Heeren van Somerdyck ende noch

1) Kopie van andere hand. De laatste zin van den brief is uitgegeven door Jonckbloet en Land, t.a.p., blz. 4.
2) Zie blz. 326.
3) T.a.p.
4) Sir John Colepeper († 1660) heeft eenige jaren de Staten als officier gediend - hij heeft o.a. het beleg van Maastricht meegemaakt - werd in 1642 chancellor of the exchequer en heeft ook in het Parlement eene belangrijke rol gespeeld; hij was raadsman van den Koning en heeft den laatsten tijd van zijn leven als balling in de Zuidelijke Nederlanden geleefd.
5) Zie blz. 309.
6) César, hertog van Vendome (1594-1665), was een natuurlijke zoon van Hendrik IV. Gevangen genomen wegens eene samenzwering tegen Richelieu, wist hij naar Holland te ontvluchten. Hij heeft hier aan eenige gevechten deelgenomen en is toen naar Engeland gereisd. Later keerde hij naar Frankrijk terug.
7) Het afschrift heeft: *Treveer*.
8) De leden van die familie waren bankiers; een van dien naam oefende dat bedrijf uit te Parijs.

3 of 4, constituerende den gehelen raedt[1], ende proponeerden, behalve de openinge van de consenten, dat se geraden hadden gevonden haeren Ho. Mo. voor te stellen, dat de troupes, onder het commando voor desen van Grave Wilhelm[2] gestaen hebbende, voor 4 maenden in plaetse van de waer[d]gelders waren aengenomen, dat se in de laetste maendt waeren getreden, item dat de nieuwe regimenten onder den baron de Gendt[3] ende Eerentryter[4] mede maer voor eenigen tyt waeren geworven. De twe laetsten heeft men voorby gegaen sonder daerop te resolveren; opt eerst[e] werdt versocht t'advis van zyne F.D., t'welc achte dat gesurogeert(?) sall werden tot zyner Hoochh. F.D. compste alhier.' Hierbij gaat, wat de gezanten in Denemarken schrijven[5]. De heer van Beveren[6] is ernstig ziek. 'Op huiden hebben sich verthoont een goede quantiteyt van vroupersonen voor de camer van Hollant ende van Haere Ho. Mo., versoeckende de wisselinge van de gevangenen, so haere mans, als bloetverwanten tot Duynkercken etc. gevangen sittende, tegens die hier te lande sitten; men will daerinne alhyer niet treden, zynde de laetste wisselinge maer 2 maenden oudt; eenige yveraers beginnen nu te mercken, dat se het landt in etlicke dusent ponden hebben gecondemneert, willen dat men eenige gevangenen soude reserveren ende binnen 's landts senden.' Hage, den 17 9b. (Nov.) 1631.

645. A. Rivet. (L.B.)

Depuis que j'ay eu l'honneur de conferer avec vous, je me suis advisé de dresser un petit memoire de ce dont nous avons faict mention, et de le vous mettre entre les mains, afin qu'il vous plaise, communiquant de cet' affaire avec son Excellence, y jetter l'oeil, et l'assaisonner de vostre prudence ..... J'ay creu qu'il seroit à propos de dresser ces articles, pour attendre sur iceux ce qui sera de son bon plaisir, et l'apprendre par vostre bouche, afin qu'a l'advenir je me puisse reigler sur cela et donner ordre a mes affaires. Il sera aussi besoin qu'il plaise a son Excel. determiner a peu près le temps de mon transport, sans lequel Messieurs les curateurs ne sçauroient faire aucune recerche, pour remplir ma place[7]. Je ne di rien des personnes qui auront a travailler Mon-

1) François van Aerssen was van 1625-1640 gecommitteerde van Holland in den Raad van State. In de Resol. der Staten-Generaal staat niet vermeld, dat de leden van den Raad van State op dien dag in de vergadering zijn verschenen, om hun voorstel te doen.
2) Graaf Willem van Nassau-Siegen (geb. 1592), zoon van Jan van Nassau den middelsten, was veldmaarschalk en heeft aan vele veldtochten van Frederik Hendrik deelgenomen. Hij was gehuwd met Christina, gravin van Erpach. In Juli 1642 overleed hij aan de gevolgen van eene wond, hem het vorige jaar bij de belegering van Orsoy toegebracht.
3) Otto van Gent († 1640), heer van Dieden, was kapitein van de garde van Maurits en later kolonel en gouverneur van Emmerik. Na zijn goed gelukten aanslag op Wezel werd hij gouverneur van die vesting.
4) Er waren verscheidene officieren van dien naam in het leger der Staten.
5) In Sept. 1631 waren Cornelis van Beveren, Antonis Oetgens van Waveren en Gosewijn Schaffer als gezanten naar Denemarken gezonden.
6) Cornelis van Beveren (1591-1663), heer van Strevelshoek, was rentmeester-generaal van Zuid-Holland en meermalen gecommitteerde ter Staten-Generaal en gezant.
7) Rivet was door Frederik Hendrik gekozen tot gouverneur van den jongen Willem II.

seigneur le jeune Prince pour sa petite instruction, puisque vous m'avez faict entendre, que son Ex. m'en veut donner la direction, et ne veut point si tost penser a luy donner un pedagogue domestique. Sur quoy j'entens bien apporter toute la vigilance qui me sera possible, mais je ne me pourroy pas remettre aux rudiments et a la grammaire..... De la Haye, le matin, 1 de Decemb. 1631.

646. A. Rivet[1].

M'en retournant a Leyden, et ruminant à part moy ce qu'il vous a pleu me communiquer, j'ay laissé ce petit mot à mon hoste pour le vous rendre, afin que, continuant vostre intervention envers son Exc., il vous plaise prendre garde à ce poinct de la qualité, que j'ay de grandes raisons de presser, pour ne donner à parler à plusieurs personnes, tant icy qu'ailleurs, tant amis qu' envieux. Le bruict a couru partout que son Excellence m'appeloit pour estre gouverneur de Mons. son fils, et cela sans limitation de temps. Je n'ay pas trouvé estrange ce que vous m'avez dit, qu'apres quelques années Son Exc. luy voudrait donner quelque homme d'action, car je croy que cela sera necessaire, et lors je me deschargeray volontiers de ce tiltre. Mais en attendant, je ne le voudroy point usurper sans estre autorisé, ni permettre a mes amis de me le donner. Apres cela, si je demeure avec la simple qualité de ministre, vous n'ignorez pas que celle de professeur en theologie est ici plus relevée, et mesme d'un simple professeur en l'Academie, et n'estant pas l'intention de son Exc. que je baisse de degré, je la supplie de m'en donner un qui ne soit point moindre que celuy que je laisse. Je sçay que la grandeur de la maison à laquelle je serviray, doibt relever ma qualité, mais ici on n'a point accoustumé d'en faire distinction. Que si on n'y trouvoit autre remede, au moins qu'on stipulast, que les curateurs et bourgmaistres, me congediant pour servir son Excellence, me reservent le tiltre et le rang de professeur honoraire en leur Academie pour le reste de mes jours, sans gages. Cela ne les chargera de rien, et j'auray pour le moins le rang que j'ay tenu jusques ici. Si son Excellence s'advise de quelque autre moyen, ou que vous luy en puissiez suggerer un meilleur, je ne me rendray jamais difficile en chose raisonnable. Il y a aussi un poinct que j'avoy oublié, c'est qu'apprennant seulement en general que son Exc. me pourra appeller au printemps, il n'y a point de temps determiné. Cependant vous sçavez que je ne puis disposer de ma maison, ni pour la louër, ni pour la vendre, si je ne sçay si cela se fera dans la fin d'Apvril ou non, pour ce que les maisons se louënt ou acheptent doresnavant pour le commencement de May, et aussi que je doibs advertir les jeunes hommes qui sont pres de moy, afin qu'ils se puissent pourveoir en temps. Je vous supplie ne tenir à importunité que je m'en explique particulierement à vous, puisqu'il a pleu à son Excell. que j'en usasse ainsi avec liberté. Et j'ay non seulement à contenter mon esprit, mais aussi de ceux

1) De brief bevindt zich in de Bibliotheek der Société de l'Histoire du Protestantisme français te Parijs.
No 646 a. Een briefje van 24 Dec. (L.B.) handelt over het verhuizen van Rivet naar den Haag.

qui m'appartiennent, et ausquelz j'appartiens. Aussi que l'honneur et le bien que je recevray tournera à la gloire de son Excellence, auquel j'espere approuver mon soin et ma fidelité, comme aussi vous tesmoigner que je suis ..... A la Haye, le 2e Decemb. 1631.

647. P. Gruterus[1]. (L.B.)

Wij zijn er zeer slecht aan toe; de schuldeischers maken het ons erg lastig. Mijn zoon[2] geeft les op eene school, waar hij niet veel meer dan den kost verdient. Aan de school te Amsterdam ben ik niet goed behandeld en ben daarna belasterd. Ik heb toen een proces moeten voeren wegens een pamflet, dat niet door mij, maar door anderen geschreven was tegen mijn opvolger. Nu raadt gij mij aan, naar Amsterdam terug te keeren, maar ik heb daar te veel ondervonden. Hagae comitis, pridie Nonar. (4) Decemb. CIↃIↃCXXXI.

648. Aan baron De St. Surin[3]. (K.A.)

Hartelijk dank voor uw brief en uwe geschenken. Gij moet van mij geene lofspraak verwachten op de voortdurende wonderen van Balzac; daarvoor staat hij veel te hoog. Van alle Franschen zijn er misschien maar drie, die hem werkelijk naar waarde weten te schatten. Voor u pleit niets zoozeer, dan dat gij zijn vriend zijt. 'Je redemande rien au S.r de Balzac[4] que l'extreme effort de sa patience, qu'il vous honore comme il doibt, qu'il me souffre comme il pourra.' Haye, 6e de Jan.r 1632.

649. J. Bodecher Benningh[5]. (L.B.)

Verba non poteram invenire, vir nobilissime, cum tibi nuper adessem, ut Panegyrin in Illustrissimum Principem Auriacum[6] traderem, quibus explicarem affectum meum, et magnam, sed veram, quam concepi de te existi-

1) No. 647 a. Een briefje van 8 Dec. (L.B.) handelt over eene sollicitatie te Maastricht.
2) Nl. Isaac Gruter; zie blz. 315.
3) De brief heeft geen adres. Deze jonge Fransche edelman, die een vriend was van Balzac, was militair in dienst der Staten, maar had nog niet den rang van kapitein; zijn naam komt in de Staten van Oorlog niet voor en evenmin bij Aitzema. Hij onderscheidde zich in een gevecht, dat 2 Aug. 1631 in de buurt van Breda werd geleverd (vgl. *Dagb.*, blz. 19), werd 19 Juli 1632 bij het beleg van Maastricht gewond in een ruitergevecht en stierf 5 Aug. aan zijne wonden (t.a.p., blz. 21).
4) Zie beneden.
5) Joan Bodecher Benningh (1606-1642) is eenige jaren te Leiden buitengewoon hoogleeraar in de zedenkunde en in de natuurkunde geweest en heeft ook eene betrekking in Brazilië bekleed. Hij heeft Latijnsche en Hollandsche verzen geschreven.
6) Dit gedicht is van elders niet bekend.

mationem. [Ia]m[1] fere puer adhuc te tuumque ingenium discebam suspicere, leg[ebam][1] serio satyram tuam in vestium abusum[2], atque *Batava Tempe*, in quibus poëmatijs et patriae nostrae et hujus seculi genium longe superasti. Postquam studium tuum erga Musas inter otia magis magisque crevit, crevit quoque et aetas, et judicium meum, et tui admiratio, adeo ut quiescere non quiverim, antequam te videndi et loquendi copiam nanciscerer. Optarem quidem tibi prius innotuisse, et cum edebam Belgicos rythmos[3], in quibus aliquando tui imitatio apparet, meam voluntatum tibi probare flagrabam, et nominis tui famâ obscuram scriptionem exornare, verum illud attentare non audebam. Ceterum nunc expertus sum, insignem humanitatem cum tam rarâ eruditione ac civilitate conjungi, et inter maximam felicitatis meae partem statuo, quod tecum sermonem habere licuerit.' Ik hoop, dat mijn vers den Prins zal behagen. Lugduni Batavorum, ad diem XIII Ianuarij CIↃIↃXXXII.

650. P. Bardin[4]. (L.B.)

Op raad van den Heer de St Surin[5] ben ik zoo vrij u een boek aan te bieden, dat ik pas heb uitgegeven[6]. A Argy, le 13 de Janvier 1632.

651. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

Cum in castris, quae postrema ad Bergizomium intendimus, adeo omnia morbi invasissent, ut a manibus victrici dexterae solus cum famulo superessem, de ampliandis quidem Otiorum libris plane non sollicitatus, afferebantur cum literis epinicia tua[7], quorum exempla Van der Burghius, ut fatebatur, ad mensem asservaverat, homo sedulus et promptae fidei, cui mandes nimium, si quid porro curatum voles. Responsionem itaque ut differrem aliquid, ut opinabar, utriusque caussae erat, et distuli vero magnifice, ut vides, et in torporem etiam a silentio generose concessi. Quid me vis praetexere, Barlaee, quid non vis? Prohibe, sis, et impera; tantundem effeceris. Ea tandem fronte sum, tam lignea, tam silicea. At, ut olim ratiocinabamur, quid si piscem emisses? Ergo, si haec missa me sinis facere, epinicia illa, adhuc a praelo sudantia, tractaveram; laudaveram quoque coram amicis, ut meus merito mos est, sed tanto parcius, quantum properando videbaris meruisse. Quam se Barlaeus, ajebam, nescit! Quam se parum intelligit, ut postremus prodeat, primum utique fore et citatissime quemque a tergo relicturum! Quam denique de festinanti cane paroemiam imprudens contempsit! Si me non capis, audi

1) Er is hier een gat in het papier.
1) Er is hier een gat in het papier.
2) Het *Costelick Mall*.
3) Zijne *Leydsche Oorlofdaghen of Nederdvytsche Gedichten* werden in 1630 te Amsterdam uitgegeven.
4) Pierre Bardin (1590-1637), een Fransch schrijver, heeft boeken van verschillenden aard uitgegeven.
5) Zie blz. 336.
6) Waarschijnlijk *Le Lycée* (1632).
7) Zie blz. 330.

amice: *Athenaeum* tuum[1], heri ab amico oblatum, cum stupore perlegi ac demorsos ungues in expolitissimo carmine, quos priore in illo fustra quaerebam, calide exosculatus sum. Sape nunc, piscator icte, et quid non homo homini, sed quid intersit sibi quisque, si velit, disce.

Postquam vero docere te coepi, qui magnam urbem doces, disce et hoc, mi Doctor, quae sors hodie illustrium Musarum sit, qua mercede summi poetarum audiatis et quo fructu. Disce, inquam, sed a me non disce. Epistolam ipsam, quam adjunxi, vide potius et exclama, me non invito: *Τί με χρῆν ἔτι φέγγος ὁρᾶσθαι*[2]; Nempe in posterum, Barlaee, nemo Hagâ Leidam excurret, qui se debendi reos habere vos non existimet et de propemptico Musas eat interpellatum! Equidem insanae petitionis autor, aut impulsor non sum. Sed quando haec illustrium quoque animarum impotentia est, ut Hylae puero invideant canoram sortem, sic te solari volo: carmen homo[3] petit, aut epigramma. Iam in alternatione debitoris est electio et, ut leges nostrae loquuntur, sufficit alterum adimpleri. Adimple tu hoc alterum et, si quae nocte proxima somnum indigestio abrumpit, neque libeat sudare carmen, screa, vel emunge epigrammatium; exigui pretium muneris autor eris. *Δρᾶ δ᾽, εἴ τι δράσεις, τάχιον*, ut habeam, quod respondere possim, vel quo tu excusare. Hagae Com., Postrid. Id. (14) Jan. 1632.

Brosterhusij caussam, quam animo continuo, ut fera bestiam vulneratam prosequitur, nuper Hoofdio et Realio[4] et mox Hasselario[5] bona fide commendavi, non rogatus certe, neque impulsus, sed sponte mea et ipso inscio, *ὅτι τὸ βούλεσθαι μ᾽ἔχνιζε*[6], nec facile tolerabam, tam egregiam virtutem et rerum, de quâ agitur, cognitionem absolutissimam frigide a nonnulis admitti et in gratiam, ut fit, cognationum, quum ubique gratiam jure suo vendicat vix Amsteldami invenire. *Σὺ δὲ, ὦ ἄνθρωπε, τοῦ θεοῦ ταῦτα φεῦγε*, et quid non amicitiae solum, sed meritis potissime probi doctissimique iuvenum debeamus, expende. Esse in urbe vestra cives, qui civem extero praelatum velint, neque in illa patria *ἀτίμους* haberi prophetas sinunt, culpare id quidem omnino nequeo; te vero, qui, ut ubique patria virtutis sit, docere civitatem praeceptis et exemplo coepisti, identidem inculcare duris mortalibus volo, quam praeclari civis acquisitio felicibus offeratur. Neque enim *ἐπαμφοτερίζοντα*, ne te fallas, in caussa tam chari capitis, quam videri semper meam cupio, ullo pacto vel excusatione perferre statui.

652. C. Barlaeus[7]. (L.B.)

Nihil fere vel meditor, vel scribo, Hugeni nobilissime, quin cogitationibus meis intercurses;

1) Het gedicht *Athenaeum*, *sive in Illustris Amstelodamensium Scholae inaugurationem poëmation* (vgl. *Poem.*, I, blz. 491).
2) Eurip., *Andr.*, vs. 113.
3) Nl. Dohna; zie blz. 338.
4) Zie blz. 146.
5) Pieter Pietersz Hasselaer (1583-1651) was in 1626 schepen, sedert 1635 meermalen burgemeester en in 1646 hoofdschout van Amsterdam. Hij was getrouwd met eene zuster van P.C. Hooft.
6) Eurip., *Iphig. in Aul.*, vs. 330.
7) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, IV, blz. 286.

adeo te totum possedit hic animus, ut, licet iam longius a me distes, minus tamen extra me sis. Post decisam a Curia litem[1] coepimus in publicum prodire, non sine apparatu et pompa. Habitae orationes inaugurales ex more scholarum. D. Vossius de historiarum utilitate graviter et erudite dixit, ego de mercatore sapiente[2], sive de coniungendis mercaturae et philosophiae studijs. Diximus autem in celeberrima panegyri maximaque hominum frequentia, cum novum prorsus in hac urbe sit, de alijs rebus quam de pecunijs et lucro sermones haberi. Et dixi quoque de pecunijs, earum nempe moderatiore appetitu; dixi de exercenda mercatura ex veteris aevi formulis, et Ciceronis et Panaetij iudicio, a quibus hodie immane discessum. Scripsi insuper carmen in scholae nostrae inaugurationem[3]. Eius mitto exemplaria aliquot. Nec enim dediscere possum vetus meum cacoëthes. Orationes nostrae sub proelo sunt; ubi excusae fuerint, curabo exemplar habeas. Post habitas orationes coepimus docere, D. Vossius de temporibus a creato mundo usque ad Abrahami tempora, ego de veternm philosophorum sectis ac placitis, Academicis, Stoicis, Epicureis et Peripateticis. Hoc agimus, ut salivam moveamus mercatoribus et eorum studiorum amorem in ijs excitemus, a quibus hodie alieniores fuerunt. Respondent initia votis, sed metuo, ne et hic aliquando verum sit: *Principium fervet*, etc. Vale, vir nobilissime et doctissime. XVIII Jan. CIↃIↃCXXXII.

653. C. Barlaeus[4]. (L.B.)

Vix nautae tradideram literas meas, cum domum reverso tuae[5] traderentur, nobilissime Hugeni. Videmur simul in easdem cogitationes incidisse, ut et tu mihi, ego tibi scriberem. Quae de Van der Burchij negligentia scribis, aegre fero; promiserat enim, se actutum curaturum chartas meas, cum recta ad castra cogitaret. Sed video Lentulum hunc et officij sui et rerum mearum immemorem alicubi in via a Leydensibus Sirenibus, Brosterhuysium aliosque innuo, detentum diutius. Cavebo, ne posthac per amicos istiusmodi curem. Quod in *Trophaeo Arausionensi* desideres demorsos ungues, non miror, cum ne biduum quidem impenderim. Nec tamen puto valde coecutire istum catulum. Adeo enim in isto carmine mihi Suffenus sum, ut arbitrer, me non scripsisse melius. Da veniam, si a doctissimo Trebatio dissentiam. *Trophaeum* genium habet, nihilque affectatum, at *Athenaeum*, quia diu inter manus haesit et interruptis vicibus scriptum est, pupae similius est, quam nativo foetui. Vide, ut in hoc consarcinaverim sententias et acutius dicta, quam conglomeraverim totam fere ethicam et politicam sine ullius poetae celebrioris exemplo. Claudianus in laudibus Honorij idem facit, sed toto libro argumentum istud exequitur, et late diffundit. Ego brevi poëmate, quasi lliadem nuci inclusurus, nimis multa complexus sum. Quare, si me operis mei arbitrum esse pateris, viginti postremos *Trophaei* versus toti *Athenaeo* praefero, imo unicam illam et brevem nautarum nostratium descriptionem. Aut meos oculos *ἀμβλυωπία* aliqua cepit, aut tuos; sed convivae sumus, vir summe, *Poscentes vario multum diversa palato*[6]. Elaboratius est *Athenaeum*, sed nihil erecti habet, quin facilitatem carminis aliam desidero: Quae de D. Brosterhuysio scribis, ad animum revocamus et ego, et D. Vossius. Sed lenta admodum sunt rectorum consilia. Si nostram sententiam audire volent, compos voti

1) Zie blz. 319.
2) De *Mercator sapiens* is te Amsterdam bij W. Bleau uitgegeven. In 1641 is zij in het Hollandsch vertaald.
3) Zie blz. 338.
4) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, IV, blz. 285.
5) N°. 651.
6) Hor. *Ep*,, II, 2, vs. 62.

fiet vir mihi amicissimus et meritissimus. Mitto, quod petis epigramma ad D. Christophorum a Dhona[7]. Jam enim non vacat plura scribere, cum adversus Stoicos, non valde ineptos philosophos, mihi disputandum sit. Posthac versuum ero parcus scriptor, cum me iam dialectica et physica ab amoenioribus studijs in spinas suas et dumeta revocent. Vale, vir nobilissime et amplissime, cum uxore et liberis. Amstelod., XIX Jan. CIↃIↃCXXXII.

Quo die primam habui lectionem, uxor mihi filium peperit[8], sobolem octavam.

7) Zie blz. 283 en 338.
8) Den 14den Jan werd Jacobus Barlaeus geboren; het kind is reeds in 1633 gestorven.

654. P.C. Hooft[1]. (A.B.)

Mijn plight om U Ed. te believen, ende geneghenheit tot Mons.r Brosterhuizen, t'zaemenspannende, hebben al hunnen yver tschrap gestelt tegens de gunste der anderen, om zijner E. waerdye 't hooft boven te houden. Etlijke daeghen ben ick op de been oft schildwaght geweest, om de handt in 't hair der geleghenheit te krijghen, ende had zommighen heeren alhier 't vier zoo nae- ende, mijns bedunkens, zoo goedt een' grondslagh geleidt, dat mijn' hoope zich wel half geluk met de gewilde uitkoomst wenschte. Maar, ach armen, op 't schoonst ontvallen mij mijn' roozen. Want nu beginnende voor te slaen bij eenen van burgermeesteren, daer ick 't meeste vertrouwen op stelde, oft niet geraeden waer, dat de persoon, als van wien geenszins te vreezen staet, *ne minuat praesentia famam*, zich eens quaeme vertoonen, kreegh t'antwoort, hoe zich eenighe klippen van aenstoot op-, ende 't heele werk stuiten deeden. Naemelijk daer viel bedenken, dat het zop de kool niet waerdt zoude zijn, ende kleene eere voor de stadt, schier oft morghen, ten aenzien der geringe vruchten, te laeten vervallen, 't geen tot swaere kosten zoude wezen aengeheven. In voeghe datter gesproken wert van de zaek op nieuw in de vroedschap te draeghen. Hieruit is goedt om bevroeden, hoe verre alles te zoeken zij. Want burgermeesteren zullen geen dink, by raedslot aen hunne E E gestelt, herhandelen, zoo zij daertoe gezint zijn, nochte de herhandeling lichtelijk tegens hunnen zin uitvallen. Ick zal mij echter in de venster, ende mijn' vrienden oogh in 't zeil houden, nocht windt verwaerloozen, zoo der uit eenighen bequaemen hoek komt te waeyen. Waerop U Ed. zich vrij te slaepen legge, verzekert, dat mij een eewigh wroeghen zoude wezen, in gebreke te blijven aen 't geene haer schuldigh is .... Uit Amsterdam, 20 Jan. 1632.

Ick legge den H. Bas[2] eerstdaeghs in den Haeghe te koomen, ende kon in allen gevalle niet ondienstigh zijn, dat hij op deze stoffe eens door U Ed. gesproken wierd.

655. J. Brosterhuisen. (L.B.)

Je ne sçay si le S.r *οὔτις*, quoyqu'absent, faict resoudre ces Mess.rs de nouveau; si est ce qu'un sien cousin brigue la place[3]; tant y a que la clause de la lettre du S.r Hooft[4] m'en oste l'esperance. Je vous renvoye sa lettre, les vers du D.r Donne[5], et le papier de secrets, dont je vous remercie grandement. Vostre faveur et affection en mon endroit me touche si avant, que la langue n'y sçauroit plus dire - ce n'est pas son faict - il faut que mon coeur s'explique d'une autre façon. - C'est voirement une chose ordinaire et cognue que la distillation *per descensum*, mais pourtant tous nos alambiqueurs n'y songent pas. Cela leur est caché pour la simplicité. Je croy vous avoir dit que je l'ay appris il y a longtemps de de Serres - c'est au 8e L., Ch. 4e de son *Theatre*[6] - mais il n'a rien sçeu de l'entonnoir de verre. Le D.r Ferreris distille de la façon et c'est

1) Ook in afschrift (L.B.) Uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 253; Van Vloten, t.a.p., II, blz. 223.
2) Dirck Bas (1569-1637) was dikwijls burgemeester van Amsterdam, lid der Staten-Generaal en gezant.
3) Nl. het professoraat in de botanie te Amsterdam.
4) Zie No. 654.
5) Zie blz. 289.
6) Olivier de Serres (1539?-1619), S.r de Pradel, een bekend landbouwkundige, schreef o.a. *Le Theatre d'agriculture et mesnage des champs*, Paris, 1600, dat vele drukken beleefde.

la plus belle et la plus aisée que je sçache; l'empyreume se peut tres aisement eviter. Adieu. A Leyde le .... de Janvier 1632[1].

Les epigrammes grees ne se trouvent plus. En voicy un de mes exemplaires que je vous donne. Je vous prie de me prester un peu, s'il vous est commode, les autres vers du D.r Donne, et de vous souvenir de vostre promesse touchant les medailles de Secundus[2].

656. A. Ploos. (H.A.)

Er is hier in de vergadering over gesproken, of het niet nuttig zou zijn, kapitein Clinger, die zeer oud en ongeschikt is, kapitein honorair te maken met behoud van zijne gage, enz. en eene nieuwe nominatie op te maken van mannen, uit welke de Prins zou kunnen kiezen. 'Dit en is nauwelyks gemoveert geweest, of en heeft mirakel gedaen, hebben[de] den voorss. Clinger, oudt 84 jaren ende geheel impotent, sich binnen Utrecht gepresenteert ende over 't gemoveerde gedoleert. Waeromme velen alsnu zyn van ander gevoelen ende inclineren, omme te doen nominatie totte eerste vacerende compagnie, om daerdoor de resignatie, die den voorseyden Clinger soude mogen voornemen, te beletten ende den lande geen ondienst te doen, off by vacature de vergaderinge van Heeren Staten in lange niet en mochte vallen'. Utrecht, den 4 February 1632.

657. A. Rivet. (L.B.)

Ik heb de zaak geheel aan u overgelaten en dank u voor uwe moeite. Als ik vóór mijne vrouw[3] kom te sterven, zal Z.E. wel voor haar zorg dragen. Mijn huis heb ik verhuurd aan den Heer Vinnius[4]. De Leyden, le 9 Febvrier 1632.

658. J. van der Burgh[5]. (L.B.)

De Marquis van Rouillac[6] heeft alhier by een horologier besteldt te maecken een horologie, met de uuren op een grote, ronde, silvere plaet, met

1) De datum is niet ingevuld.
2) Zie blz. 302.
3) Rivet was in 1621 hertrouwd met Marie du Moulin, eene dochter van den beroemden theoloog Pierre du Moulin en weduwe van kapitein Antoine des Guyots. - Rivet stond op het punt, om zijn nieuw ambt van gouverneur van Prins Willem te aanvaarden.
4) Zie blz. 13.
5) N°. 658 a. Met een briefje van 22 Febr. st. v., (L.B.) werd het horloge door Van der Burgh aan Huygens toegezonden.
6) De markies de Rouillac was kapitein eener compagnie kurassiers in dienst der Staten.

een slagwerck en een wecker, genoechsaem op de wijse van 't geene Sijn Ex^{tie} in 't legher van mijn meester te leen gebruict heeft. De handt, daer 't uijt kompt, en wijckt in meesterschap den Haerlemer in geenen deele, naer kenners oordeel. De prijs is 361 ... 6 st. Sijn Gen.^{e} heeft my belast, dewijl de marquis daer niet naer doet talen, ende de meester geerne gelt hadt, U E daer kennisse van te doen hebben, verzoeckende, deselve gelieve Mijnheer de Prins van dit werck te vermaenen; [hij] vermoedt, dat het Sijn Ex.^{tie} niet onaengenaem en zoude wesen. Soo die daer gadinghe van maeckt, zal ick U E last dienaengaende verwachten ..... Lewarden, den 2/12 Febr. 1632.

659. Aan baron Chr. van Dohna[1]. (K.A.)

Barlaeus zendt mij zijn gedichtje op u[2]. Hij zou wel een grooter gedicht geschreven hebben, maar door zijne nieuwe betrekking heeft hij weinig tijd en moet de poëzie voor de wijsbegeerte vaarwel zeggen. Dat schrijft hij mij, maar hij zal toch niet kunnen laten verzen te dichten. Misschien volgt er dus spoedig een grooter gedicht. Hag. Com., 13 Feb. CIↃIↃCXXXII.

660. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

Gij zijt een weinig boos, omdat ik critiek heb geoefend op uw gedicht. Ja, zoo ben ik nu eens, ik zeg mijne vrienden wat ik voor waar houd en u ook, al bewonder ik u zeer. ‘Dhonae dona tua transmisi, et expecto, ut grati animi demonstrationem regerat magno verborum ambitu, sicut non parcis periodis gratiam hanc a te efflagitavit. Ego vero erubui, cum viri epistolam *ἀχεραίου*, *ὡς αἱ περίστεραι*, quam celari intererat, per manum tertij remisisti. Poteras nimium pepercisse tantae im becillitati, et inter nos perire pati, quae ab alijs dubium est, an aeque benignam interpretationem acceptura sint. Edixeras ipse, nescire Dhonam dolos, at curandum fuit, ne simplicitas mera fraudi esset ingenuo autori’. En wat hebt ge het nu mooi met hem gemaakt! Maar zoo zijt gij, redenaars, allemaal. Wat eene geestige rede hebt gij gehouden[3]! Hierbij een versje op de bevalling van uwe vrouw[4], die zoo juist van pas was. Hag., 17 Feb. 1632.

661. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Tandem in manu mea est, ne te morer, et solvo fidem protinus ac per negotia licet; distractissimus enim meo more, necesse fuit, si probe tibi consul-

1) Zie blz. 338 en No. 660.
2) Nl. *Ad ... Christophor. à Dhona*, *praefectum Principatus Arausionensis* (vgl. *Poem.*, II, blz. 231).
3) Dit doelt op de *Mercator sapiens*; zie blz. 339.
4) Nl. *In filium Barlaeo natum*, *qua die lectionem publicam Amstelodami auspicabatur* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 234). Er is nog een tweede versje op hetzelfde onderwerp; beide zijn den 5^{den} Febr. geschreven.

tum vellem, ut exscribendis, quas vides, notis nonnihil temporis impenderem. Sane, quales inter legendum Princeps stilo plumbeo margini illeverat, fieri vix poterat, ut ab alio legerentur, quam qui manum illam pernovisset multo usu. Addidit suas passim animadversiones, rogatu meo, Theodorus Nielsius[1], qui nonnullis praefectus, plurimis interfuit, omnia pene oculatus arbiter mira sedulitate obivit. Ad calcem utili consilio monet, ut obsidionis tabulam, quam ipse edidit, lustrare velis, non pauca ibi inventurus, quae ad historiae filum faciant et lucem nocti allatura sint, quâ te passim involvisse ignaviam aliorum aut inscitiam indigne fero. Principi *μάλα ἐλευθεριάζοντι* et *παρρησίᾳ* nobili *γενναίως* hercule, quasi in re sua versanti, facile ignosces. Procul ab humanitate summi imperatorum est ferox supercilij rigor. Sed haec nimirum sibi privatim annotaverat, non alijs, non tibi; cui factam eorum copiam quominus rescisceret, ea vero caussarum proxima fuit, cur in exemplar meum transferenda ducerem[2]. Tu, vir summe, vale et eo, quo te par est, animo admitte, quam tibi opellam lubentissime subivi. Hag. Com., 10 Cal. Mart. (= 20 Febr.) CIↃIↃCXXXII.

662. Aan P.C. van Brederode[3]. (K.A.)

'M'asseurant de l'entiere affection que vous portez au bien du service de Monseig.^{r} le Prince d'Orange, mon maistre, je m'avance à vous communiquer l'escrit ci joinct, et vous supplie que, sans faire semblant qu'il soit venu d'icy - comme de faict S. Ex.^{e} n'en a aucune cognoissance - il vous plaise un peu le faire examiner, comme en passant, et m'adviser des solutions que vous trouverez considerables sur les argumens qui s'y proposent. C'est quelque bon esprit speculatif, qui à tel dessein me l'a mis entre mains et fort prié de l'en faire esclarcir, tousjours plein de confiance de ce qu'il y a fondement de pretension pour nostre illustre Maison, laquelle en tel cas vous auriez beau moyen de grandement obliger.' Ik ken u anders niet dan dat ik u in 1620 te Heidelberg gezien heb[4]. A la Haye, ce 3 de Mars 1632.

663. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Uw treurspel[5] heb ik dadelijk gelezen en herlezen. Gij vraagt mijn oordeel? Ik vind, dat bij elk nieuw geschrift van uwe hand gij u zelven steeds weer overtreft. Uit uwe opdracht zal ook aan het nageslacht blijken, dat wij vrienden

1) Theodoor Niels was ingenieur van Z.E. en heeft in die hoedanigheid diensten bewezen bij het beleg van Maastricht. Hij schijnt in 1633 gestorven te zijn.
2) De Prins had dus in een exemplaar van Rivet's vertaling der *Historia* van Heinsius (zie blz. 322, vlgg.) met potlood verbeteringen aangebracht; Huygens had die verbeteringen, te gelijk met de aanmerkingen van Niels, in een ander exemplaar overgeschreven en zond dit nu aan Heinsius.
3) Kopie van andere hand.

   Pieter Cornelis van Brederode was reeds in de laatste jaren der 16de eeuw agent der Staten in Duitschland. Hij bleef dat tot zijn dood, die ongeveer in 1638 voorviel.
4) Huygens had bij hem aan huis den geleerden Dionysius Gothofredus ontmoet (vgl. *Reisjournaal*, blz. 79).
5) Nl. de *Herodes Infanticida*, in 1632 bij Elzevier te Leiden gedrukt en aan Huygens opgedragen.

zijn. ‘O illud simus, patere, mi Heros, quamdiu futuri sumus, nec, si quando in me deprehenderis, quamobrem poenitere te huius vinculi deceat, detrudi me sine ex nobili possessione, in quam solus me immisit favor tuus, sola humanitas tolerat.’
Hag. Com., 4° Non. (4) Mart. CIↃIↃCXXXII.

664. H. van Bouricius[1]. (L.B.)

Ik zend u hierbij een gedicht, de *Amores*, van een dichter en historieschrijver[2], want ik weet, dat gij van Latijnsche gedichten houdt en ze voortreffelijk kunt beoordeelen. Ik ben er u zeer dankbaar voor, dat gij, toen ik wegens eene politieke zaak den Prins moest spreken, gedachtig aan onze vriendschap aan de Academie gesloten[3], mij zoo vriendelijk helpt voortgeholpen. Leoverd., 9 Martij 1632.

665. Aan G. Vossius. (K.A.)

Ik hoor, dat Barlaeus ernstig ziek is[4]. Wilt gij mij eens melden, hoe het met hem is?
Hag. Com., 5 Id. (11) Mart. CIↃIↃCXXXII.

666. C. Barlaeus[5]. (L.B.)

Literas tuas[6], illas plenas genij et eruditionis, quibus epigramma meum illustrissimo D.^{no} de Dhona[7] transmissum scribis, iam nuper accepi. Pro tuis epigrammatibus acutis doctisque[8] alias, per Dei gratiam, paria reponam. Iam ut faciam, non patitur adversa valetudo, quae pristinum mihi vigorem animumque non parum labefactavit. Ante dies aliquot scripsit mihi nobilissimus Mylius, non defuturum mihi Principis Illustrissimi favorem benevolentiamque in obtinendo, ut vocant, vicariatu aut simili beneficio, cujus donatio est penes Principem. Itaque monebat, uti aurem tibi vellicem, rogaremque A.T., uti oblatis occasionibus rerum mearum rationem haberet. Quare haec cura, nobilissime Hugeni, curae tibi sit, etiam atque etiam rogo. Ego hoc in reliquis tuis erga me meritis beneficijsque reponam. Vale, vir nobilissime et praestantissime, ac scriptionem brevem languidamque morbo imputa, qui, ut attentius quid mediter, non sinit. Amstelod., XIV Mart. CIↃIↃCXXXII.

1) Hector van Bouricius (1593-1636), geb. te Leeuwarden, studeerde in de rechten, reisde veel, was van 1620-1626 professor te Franeker, toen raadsheer in het Hof van Friesland en later afgevaardigde ter Staten-Generaal.
2) Nl. Pierius Winsemius (1586-1644), geb. te Leeuwarden; hij was advocaat, sedert 1616 historieschrijver van Friesland en sedert 1636 professor in de geschiedenis en in de welsprekendheid te Franeker. Hij heeft geschiedkundige werken en Latijnsche gedichten geschreven. Zijne *Amores* werden in 1631 te Franeker uitgegeven.
3) Bouricius komt niet in het Leidsche album voor.
4) Al heel spoedig na de aanvaarding van zijn professoraat werd Barlaeus ziek.
5) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, IV, blz. 287.
6) N°. 660.
7) Zie blz. 342.
8) T.a.p.

667. Aan J. Brasset[1]. (K.A.)

J'ay honte de mettre Mons.r l'ambassadeur[2] dans la necessité de deviner la pluspart du sens de ces lettres, qu'un ignorant s'estoit vanté de me rapporter traduictes en tres bon language. J'advouë que l'incongruïté en est intolerable, et si vous supplie de vouloir faire trouver bon à S. Ex.e que je me haste de luy offrir ces malotrues periodes, plustost que de le tenir dans l'attente des efforts incertains de quelqu'autre, dont la perfection pourroit n'estre moins disputable, quand mesmes ilz partiroyent de la main ..... 15 Mars 1632.

668. Aan H. van Bouricius. (K.A.)

'Non adeo de Winsemij[3] amoribus sollicitus quam de tuo sum. Illi enim dum *χρονίζουσι*, hic intepescere videtur.' Bevrijd mij van die vrees en zend het boek. Hag. Com., XV Cal. Apr. (= 18 Maart) CIↃIↃCXXXII.

Hierbij gaat het treurspel van Heinsius[4]; als gij het gelezen hebt, leen het dan aan Van der Burgh, den secretaris van uw graaf.

669. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

Het doet mij erg veel genoegen, dat gij wat beter zijt. Maar draag nu ook alle mogelijke zorg voor uwe gezondheid en luier maar eens flink. Die zaak zal wel in orde komen. Ploos heeft beloofd te zullen waarschuwen, als er te Utrecht iets los komt[5], en dan kunt gij rekenen op de welwillendheid van den Prins. Hag., 15 Cal. Apr. (= 18 Maart) CIↃIↃCXXXII.

Dank voor uwe redevoering[6].

670. Aan G. Vossius. (K.A.)

Geen brief van Barlaeus heeft mij ooit meer genoegen gedaan dan die, welken gij mij toezondt[5]. Als ik het niet vooraf geweten had, zou ik aan dien brief niet gemerkt hebben, dat de schrijver geestelijk ziek is. Zorg toch goed voor hem! Over het verzoek, dat hij tot mij richt, schrijf ik hem. Ook Van der Myle en Ploos willen gaarne helpen. Hag. Com., 15 Cal. Aprilis (= 18 Maart) 1632.

1) Kopie.
Jean Brasset is lange jaren secretaris geweest van den Franschen gezant in ons land. In 1653 is hij terug geroepen (vgl. *Archives de la Maison d'Orange-Nassau*, 2e *série*, V, blz. 113) en in 1657 leefde hij nog te Parijs, bijna blind en slecht beloond voor zijne diensten (vgl. Faugère, *Journal d'un voyage à Paris*, blz. 37).
2) Nicolas de Beaugy was van 1628 tot 1633 Fransch gezant in den Haag.
3) Zie blz. 344.
4) Zie blz. 343.
5) Zie No. 666.
6) Zie blz. 339.
5) Zie No. 666.

Hartelijk dank voor het zenden uwer redevoering[1]. 'Originum libros[2], de quibus summam eruditi spem fecere, ego et majorem alo, differs jam nimium din.'

671. A. van Hilten[3]. (H.A.)

Quoy vous retribueray-je pour l'amour et affection singuliere, dont il vous a pleu de m'obliger si cordialement, dez que j'avois l'honneur d'entrer avecques vous en correspondence, et singulierement à cause de celle que m'avez tracé hier, y obtenant la benigne signature de Sou Ex.ce que j'estime mille fois plus que tout ce que je possede de bien au monde. A Utrecht, le 9e/19 de Mars 1632.

672. C. de Beauvais[4]. (L.B.)

Nieuws kan ik u niet meedeelen, want wij leven hier als kluizenaars in de woestijn, waar ik dikwijls denk aan uw aangenaam gezelschap. Brengers van dezen brief, edellieden, die tot onze kerk behooren, kunnen u over mij alles meedeelen; zij willen in dienst treden van de Staten. Groet uwe vrouw en uw broeder. D'Alençon, le 20 de Mars 1632.

673. J.L. Guez de Balzac[5]. (R.A.)

Je ne me plains plus de la fortune; elle me fait au moins quelque courtoisie parmy les injures que j'en recois, puisqu'elle souffre que vous m'aymiés, c'est à dire qu'ell' a soin de moy au milieu de la persecution qu'elle me suscite. J'ay appris cette bonne nouvelle dans une lettre que vous escrivés à M.r le Baron de Saint Surin[6], et il vous tesmoignera qu'apres l'avoir leüe, je n'ay rien desiré pour la perfection de ma joye, que d'estre celuy que vous me faites, et de ressembler à mon portrait. Si c'est de charbon de Hollande que vous tracés de pareils

1) Nl. *De historiae utilitate oratio*, waarmede Vossius den 8sten Jan. 1632 zijn professoraat te Amsterdam aanvaardde. Zij kwam in 1632 te Amsterdam uit.
2) Het is niet duidelijk, welk werk bedoeld wordt.
3) No. 671 a - n. Brieven van 13/23, 16/26, 20/30, 23 Maart, s.d., 13, 13/23, 17/27, 20/30, 24, 28 April, 4/14 Mei, 13/23 Juli, 5 Dec. (alle H.A.) handelen over aanbevelingen, paspoorten en brieven aan den Prins.
4) Zie blz. 74.
5) Schrift van andere hand; Balzac dicteerde altijd. - Uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Oud-Holland*, XIV, 1896, blz. 153.
Jean Louis Guez de Balzac (1594-1654), geboren te Angoulème, heeft een tijd lang te Leiden in de rechten gestudeerd, later een poos te Rome geleefd, maar zich toen in zijne geboorteplaats gevestigd. Hij heeft zich grooten naam gemaakt door zijne brieven en vertoogen en heeft den Franschen prozastijl hervormd. Balzac heeft met vele beroemde mannen van zijn tijd omgegaan. Hij was in 1624 als schrijver opgetreden en reeds in 1626 prijst Huygens hem (vgl. *Gedichten*, II, blz. 134).
6) No. 648.

ouvrages, il surpasse toutes les couleurs, dont on se sert icy pour farder, et la beauté ne vous couste gueres. Mais vous ne me ferés pas accroire cela. Je connois l'or et l'azur, et le distingue d'avec le charbon. Je voy, Monsieur, les embusches que vous me cachés. La facilité de vostre style en couvre la force, mais elle ne l'enerve pas, et soubs une negligence apparente je trouve de l'art et des ornemens. Il ne vous suffit pas, au lieu où vous estes, de faire mieux que nous, et de posseder a nostre exclusion l'ancienne et la solide vertu; vous nous allés encore oster ce qui reste de passable dans les estats corrompus, je veux dire la gloire du langage, et ne permettés pas que nous nous consolions avec ce petit jouët de la perte des veritables biens. Apres avoir cinquante ans vaincu, vous voulés a cette heure persuader, et vous rendre maistres des hommes par une voye plus douce et plus humaine que la premiere. C'est estre en effet, comme on vous a nommés autresfois, les freres du peuple romain, et les heritiers de ces vieux Catons, qui faisoient profession de la severité, et n'estoient pas ennemis des Graces; c'est parfumer le fer et le cuivre, et adjouster a la liberté et a la discipline de Sparte la galanterie et les delices d'Athenes. Mr de Saint Surin m'a fait la dessus d'excellentes relations, et vous nous l'avés renvoyé avec le coeur blessé, et l'ame esprise de ce qu'il a veu. Il ne s'en faut de gueres qu'il n'en soit devenn mauvais François. Au moins n'a il plus pour sa patrie qu'une affection de devoir et de reverence; vostre isle possede son amour, et j'ay grand peur que vous aurés plus d'aymant pour l'attirer, que nous n'aurons de cheisnes pour le retenir. Il est tout plein des objets qu'il a laissés, et quand je luy parle de nostre cour et de nos brouilleries, il me fait responce de vostre police et de vostre ordre. Sur quoy, Monsieur, vous me pardonnerés bien, si je change mon compliment en reproche, et si je vous demande raison de ce que vous me desbauches un amy qui tempere par son seul visage toutes les amertumes de ma vie. Le nombre de ceux qui me persecutent est presque infiny; mais pour combien pensés vous que je conte un si brave deffenseur. Si vous me le ravissés, je suis desarmé contre la mauvaise fortune; je pers ma consolation dans l'adversité, et mon exemple pour la vertu. Et vous considerant comme le principal autheur de cette disgrace, je ne sçay comment je pourray ne pas vous hayr, et perseverer en la resolution que j'ay prise d'estre passionnement ..... Le 26 Mars 1632.

Si Mr Heinsius et Mr Cunaeus[1] ont publié quelque chose de nouveau, vous m'obligerés bien fort de m'en faire part. Ce sont deux hommes, selon mon jugement, comparables aux anciens, et qui valent tout ce que l'Italie a produit de plus docte et de plus poli soubs le pontificat de Leon dixiesme[2].

674. Aan mevr. Hautain[3]. (K.A.)

L'apostre que vous envoyez prescher la repentance aux evesques s'y en va de ce pas. Dieu vueille qu'il fasse considerer à ces messieurs de la pompe, combien il a chanté de coqs, depuis qu'ils ont renué leur Maistre au ciel, pour en suivre un autre en terre, et voz conspirations reussiront au bien de l'estat, parce que de l'eglise, sans laquelle l'estat ne subsiste pas. Certes le scrupule est memorable, dont cette profonde circumspection de voz proches vous charge. Il importe bien à la Republique que vous viviez en querelle avec l'Evesque de Gand[4] et que, [le]quartier estant en

1) Zie blz. 177.
2) Giovanni de Medici (1475-1521) werd in 1513 tot Paus gekozen en nam den naam van Leo X aan. Hij was een groot beschermer van kunsten en wetenschappen.
3) N°. 674 a. Een briefje, s.d., (K.A.) bevat een bedankje voor een brief en voor reukwerk. Zie over Mevr. Hautain, blz. 214.
4) Antoon Triest (1576-1657) was van 1621 tot zijn dood bisschop van Gent.

observance aveq touts Flamens, ce seul prelat range parmi les keulings (?). A ce compte ilz regretteront que Jan Livens n'ayt donné à St Pierre son espée[5)], pour couper au bonhomme sa

5) Jan Lievens (1607-1674), de beroemde schilder, heeft een Petrus geschilderd, die thans verloren schijnt. Huygens schreef er in Maart 1632 vier versjes op (vgl. *Gedichten*, II, blz. 235).

reverendissime oreille. Taschons d'estre sages, Madame, autant que plusieurs le croyent estre, et en recognoissans ne l'estre que beaucoup moins, nous le serons plus qu'ilz ne doibvent esperer de le devenir. Jamais Messieurs voz enfans ne payeront l'amende des courtoisies de leur mere, non plus de sa candeur. Telle mere y a, qui vous touche, et à ces rudes Catons, qui pourroit laisser aux siens un partage plus dangereux beaucoup, s'ilz ont l'honneur de luy ressembler. Je ne feroy fin de railler tout aujourdhuy sur un subject si plaisant, si je n'avoy haste et d'aller trouver mon maistre, et de me dire .... Premier d'Apvril 1632.

675. Aan H. van Bouricius. (K.A.)

Hartelijk dank ik u en Winsemius[1]. Groet hem van mij. Hag. Com., Postrid. Cal. (2) Apr. CIↃIↃCXXXII.

Houd mij op de hoogte, als er aardige dingen in Friesland uitkomen; ik zal voor u hetzelfde doen met de dwaasheden, die anderen en ik uitgeven.

676. Aan J. Golius. (K.A.)

Ex quo postremum a te abij, vir doctissime atque amicissime, secuta me imago est mirabilis Galli[2], amici non extra invidiam meam tui, cuius in magna urbe paulum sepultae distat inertiae celata virtus. Illam praecipue, quam de refracti radij demonstratione, tanquam de re levi ac perspicua, spem fecit, nusquam deposui. Quaeso vero, dum per hos dies festos tuus es, esto hic, quod fuisti semper, quodammodo et meus quoque, et illud age serio, ne ab his regionibus, quod minabatur, decedat vir praestantissimus, nisi hoc saltem nomine liberato, quo quidem debitor censeri in universum noster potest, quod sementis in hoc solo factae messem indigenis invidere nulla ratio patitur. Amicitiam viri, non tam ineptus mei aestimator sum, ut ambire gestiam, nec vim facturus sum quaerenti latebras, quo posteritati magis illucescat. Sed quando coaetaneis fere nobis, quod te dicere memini, parum liquet, uter alteri superstes esse possit, iterum te rogo, curare sedulo ut velis, ne se totum suo saeculo invideat, aut hoc felicitati nostrae deesse velit, quod serius esse non coeperimus, aut cras vivere, qui pridem nati sumus, et ad gloriam nostram pertinere ducimus, quod eodem sole illustramur cum nobilissimo planeta, qui inter nebulosa sidera latendi, ut immerito certe, sic tandem frustra, consilium caeperit. Hag., VIII Id. (7) Apr. CIↃIↃCXXXII.

Remitto libros duos, quorum possessionem tanto tibi tempore interversam pudet. Sed nisi sic te amici abutamur, magis nescias, quam caeperimus de singulari humanitate tua plenissimam fiduciam. Baldi Exercitationibus[3] minus libenter careo, atque adeo te rogo ut, si quod eiusmodi exemplar alibi occurrat, occurram ego etiam, omni ratione impensae posthabita.

1) Zie blz. 344.
2) Nl. René Descartes (1596-1650), de beroemde wijsgeer. Geboren in Touraine, heeft hij van 1617-1619 in het leger der Staten, later in dat van Tilly gediend. Sedert 1629 woonde hij in de Zeven Provinciën.
3) Bernardino Baldi (1553-1617), geboren te Urbino, was abt van Guastallo en een groot geleerde, vooral in linguistiek. Hij heeft ook gedichten geschreven. Eén zijner werken had tot titel: *In mechanica Aristotelis problemata Exercitationes*.

677. J. Golius. (A.B.)

Gratulor Musis et ingenuis disciplinis, vir nobilissime atque amplissime, te illis fautorem obtigisse, qui eas et ingenio tuo, et auctoritate plurimum augere potes. Gaudent omnes felici hoc sydere, quicunque illarum sacris operantur; multi ad ea excitantur, quo a te amari queant; hoc autem nullus non vehementer optat, qui te et virtutem novit. Ideoque doleo, latebras, quas Lynceus ille Gallus[1] captat, nobis omnibus et quoque ipsi hac parte obesse, quippe quae faciunt, ut in magnarum rerum contemplatione magnam adeo animam non videat. Quamvis enim in eum finem ipse latet, ut postea tanto magis luceat in publicum, non dubito tamen, quin illa ejus virtus promptius atque efficacius se exereret, si contingeret illum conjungi tecum, astro congenere et maxime benigno; tantum in mentem illam posset virtutum tuarum splendor et amica vis! Ita judicasti dudum, ac proinde ambivi proxenetae nomen et gratiam, at vero obstitit hactenus, quod literarum commercium, prout mihi cum illo esse solet, aliquamdiu interruptum fuit, ex quo communis amicus noster Elichmannus[2] istuc non commeavit, neque mihi ad illum aditus aliâ viâ patet. Decreveram hisce ferijs excurrere, et percunctando investigare philosophum humanissimum, qui inventus se amicis talem praebet, ut quaesivisse ipse videatur. Interea tamen significatum mihi fuit, *Dioptrica*[3] ejus, de quibus inter nos sermo fuit, ad finem esse perducta. Arridet quidem mihi fundamentum eorum; omnino tamen probari non potest absque exactioris sensus testimonio, quo firmandae sunt mathematum naturalium hypotheses. Neque de primis naturae particularis legibus aliter arbitrari fas est. Disposita quidem jam mihi quaedam sunt ad capiendum rei experimentum, eâque operâ in tui gratiam, et testandae observantiae ergo, praeteritis diebus defungi decreveram, at destituit me liberior solis radius, ad eam rem repetitus, et tentantem etiam hodie elusit. Quare jam nunc aliam normam mihi strui jussi, quâ etiam ad lucernam uti potero. Si experimenta opinioni votoque meo conveniant, primus ego sustollam manus, et si laudator videar parum idoneus, praecentor saltem fuero ipsius famae. De successu te posthac certiorem facio, nam religio mihi est diutius silere ad Ampl. tuae literas, favore et humanitate plenas; quare nunc hisce meis studium et diligentiam tibi addictam volui, quam ad hoc mathema adhibere est animus, ut aliquo saltem pacto ingenuum affectum, quo te colo et observo, probare queam. - Miratus fui ad me redire Baldum[4], quem dudum, et quidem libenter, feci tuum, namque perspectum mihi erat de exemplari alio, eumque auctorem placere tibi, et usui esse posse, gaudebam. Quamobrem rogo, ne recuses levidense munusculum, voluntatis majoris et mel[io]ris tesseram, tum quoque aequi bonique consulas; aliud nune exem[plar] substitui, quo mihi servem Heronis *Belopoieca*[5], quae a te

1) Nl. Descartes.
2) Johannes Elichmannus († 1639), geb. in Silezië, was Med. Dr. te Leiden. Hij was een zeer geleerd man, die o.a. 16 talen kende.
3) De *Dioptrica* is eerst in 1637, te gelijk met andere studies van Descartes, uitgekomen.
4) Zie blz. 348.
5) Heron van Alexandrië, die in de 3de eeuw v. Chr. leefde, was een beroemd mathematicus. Zijn boek over de automaten en zijne B*ελοποιηχά* zijn door Baldi in het Latijn vertaald.

haud desideratum iri scio. Si quid porro quantulaecunque penus meae fuerit, quod faciat ad palatum tuum, impera, et velut tuo perfruere. Nihil enim gratius, vel optatius evenire mihi possit, quam morem tibi gerem, et aliquatenus placere. Hoc affectu me Ampl. commendo tuae, eique et matronarum decori ejus conjugi, ac toti praeclarae familiae vestrae felicitatem perpetuam precor, et affinitatis nuper junctae fructum laetissimum exopto[1]. Vale et obstrepenti mihi ignosce. Dabam Lugd. Bat., XVI die Apr. CIↃIↃCXXXII.

678. W. Clemens[2]. (L.B.)

Toen ik in Duitschland was, heb ik uwe *Otia* gelezen. En nu ik in Holland ben en reeds met vele beroemde mannen gesproken heb, wilde ik ook u gaarne leeren kennen. Gij hebt mij allervriendelijkst ontvangen. Wilt gij mij nu het genoegen doen, mijne *Gustavis*[3] eens door te lezen en er een lofdicht op te schrijven? Ik zend u ook mijne *Viola* en hoop, dat gij dit in deze heilige dagen zult lezen. Lugd. B., Sab. in Albis[4], 1632.

679. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Ik ben weer geheel en al bewondering voor uw geschrift, vrome redenaar[5]! ‘Haec a me quanta temeritate pronunciantur, oratoriae rei, si cuiusquam, rudi et ignaro judice, disces ex eo, quod adjunxi, scripto meo. Adjungi tamen placuit, quod, cum una nuper essemus, videbaris pro humanitate tua non aegre admissurus de muneris mei natura, de qua tum sermo inciderat, a manu mea familiarem dissertationem Talem levi calamo, talem sudore nullo, talem *αὐτοσχεδιαστι* congessi, egessi’[6].

‘Historiae Sylvae Ducensis exemplar Gallicum, manu mea corruptum[7], expectabo ut remittas, postquam usus fueris’. Hag. Com., IX Cal. Maij (= 23 Apr.) CIↃIↃCXXXII.

680. Aan J.L. Guez De balzac[8]. (K.A.)

J'ay de la peine à resoudre quelle interpretation je doibs à la faveur que m'a voulu faire M. le baron de St Surin. C'est bien l'effect d'une bienvueillance extreme, qu'il ayt daigné me

1) Huygens' oudste zuster Geertruid was den 26sten Maart getrouwd met Philips Doublet.
2) N°. 678 a. In een brief, geschreven, sub occasum anni 1632’ (R.A.), verzoekt de schrijver, den Prins een gedicht op hem te overhandigen.
Wenzeslaus Clemens werd 8 Sept. 1631 op 42-jarigen leeftijd als magister in het Leidsche album ingeschreven.
3) Op dit gedicht heeft Barlaeus een lofdicht geschreven (vgl. *Poem.*, II, blz. 481).
4) Waarschijnlijk afkorting voor: Sabatho in Albis, nl. Zaterdag in de week na Paschen, dus 17 April.
5) Zeker eene godsdienstige rede.
6) Huygens doelt blijkbaar op zijne memorie, *La Secrétairie de Son Excellence*, *Monseigneur le Prince d'Orange* (vgl. Th. Jorissen, *Mémoires de Constantin Huygens*, 1873, blz. 15-49), in Nov. 1628 geschreven.
7) Zie blz. 343.
8) Uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Oud-Holland*, 1896, blz. 154.

frayer le chemin à l'honneur de vostre cognoissance, dans laquelle j'avouë qu'il y a plus de quoy m'enfler que dans ma portion hereditaire en ceste fraternité adoptive du peuple romain que vous ramentevez à la vanité de ma nation. Mais, ayant resolu de me produire à voz yeulx, qui valent ceux de tout ce grand païs, dont je n'ay encor rien veu que ce qui en paroist en haute mer, ceste mesme bonté n'obligeoit elle pas à me couvrir de sa livrée et d'habiller un peu le barbarisme à la mode, afin de vous le rendre moins insupportable? Et faut il que, prostitué en chemise, j'en recognoisse à l'auteur de ma honte les obligations d'un bienfaict sans reproche? Au moins, Monsieur, quelque patience que vous tesmoigniez avoir apportée au desplaisir de me veoir dans ce pourtraict que je luy envoyay de mes imperfections, en souïllant celuy de vos vertuz de mon encre, il y avoit moyen de vous accabler plus legerement de moy, de faire moins de violence à vostre bonté et d'empescher que ce rencontre ne devint choq et secousse. Si M. de St Surin m'eust voulu estre aussi liberal à peu pres de la bouche que de la main, et un peu m'assister des fleurs de sa langue dans le rapport d'un si digne ami, vous eussiez peu trouver passable ce qu'il estoit raisonnable que vous abominassiez en ses couleurs naturelles. Mais enfin, il a fallu que je servisse de jouët à la faveur precipitée de l'un, pour exercer la pitié de lautre, ou que, comme une bale de paume, passant de main en main, je vous donnasse à chascun le mesme plaisir de me renvoyer. Je ne sçauroy pas que la fortune me gardoit cette piece d'employ pour cette année, et cependant, à m'en expliquer rondement, elle est si loing de mon desplaisir, qu'au contraire, Monsieur, je pense n'en avoir jamais eu de plus digne; touts chemins me rient, par où l'on me puisse conduire à la felicité de vous entendre parler. Il est vray que j'en ay usurpé la possession depuis quelques années, et qu'il y a longtemps que je me trouve aux escouttes de voz merveilles dans la presse infinie de voz lecteurs, mais depuis que me tirant à part vous commencez à m'entretenir seul à seul, et me jetter de ces roses que ci devant j'ay esté bien aise de ramasser, à mesure que vous en avez semé parmi le peuple, je desdaigne ma fortune de jadis et fay estat, que ce n'a esté que la saison de mes adversitez, quand je n'ay eu que le bonheur de vous cognoistre sans reflexions. Il reste que vous me permettiez de vous supplier, que ces grands bienfaits d'aujourdhuy soyent sans repentance, que je n'aye commencé d'estre du nombre de voz amiz, pour achever de l'estre quelque jour, qu'il n'y ayt point de fin à ce qui est si proche de son commencement et qu'au moins je me console dans l'esperance de la durée d'un bien acquis sur le tard. C'est à dire, Monsieur, que vous ne vueillez jamais vous. informer de ce que je vaulx à par moy, et que je n'entre jamais en vostre imagination qu'en la suitte de M. de St Surin. La difformité d'un lacquay More nous plaist, si quelque grand ami l'ameine. Permettez que le service que j'ay voué à cettuy-ci des vostres me conserve le bien de vostre souffrance. C'est tout ce que j'ay jamais osé pretendre et c'est dont le seul espoir que vous m'en donnez m'obligeroit à demeurer tousjours ..... Le 3e de May 1632[1)].

J'embrasse chaudement le tesmoignage que vous rendez à mes deux grands amiz, les Srs Heinsius et Cunaeus, et m'asseure qu'ilz se flatteront tant que permettra leur modestie de l'honneur de vostre approbation. Vous verrez, s'il vous plaist, dans ce peu de feuillets que le premier a donné naguere au publiq, s'il ne vous preste dignement la main â ramener le siecle de Leon X^{e}. L'autre n'a pas tant accoustumé de se communiquer, et n'y a rien depuis sa Republique des Juifs[2)], piece tres-estimée

1) Boven den brief staat: 'Datée le 3e de May 1632, mais escrite devant Maestricht.' Het beleg van Maastricht duurde van 10 Juni tot 22 Aug.

2) Nl. *De Republica Hebraeorum libri* III, Lugd. Bat., 1617. Het werk is meermalen herdrukt eu vertaald.

parmi nous, par où il ayt faict preuve de progrez de sa suffisance, que l'estude des loix et cette profession espineuse occupe principalement.

681. Aan P. Bardin[3]. (K.A.)

Mon malheur a tant faict proumener voz proumenades qu'autant que je

3) Zie blz. 337.

compte entre leur arrivée et celle de vostre lettre, elles eussent peu faire tout le chemin des conquestes d'Alexandre et du Roy de Suede. Je ne diray pas que cela m'en ayt aiguisé l'appetit, car à celuy que j'en avoy en extremité il ne se pouvoit rien adjouster, mais j'advoueray franchement, que cette longue attente et M. de St Surin m'en ont dit moins que ce que j'en ay trouvé dans les premieres pages. Permettez moy que j'en precipite ainsi mon jugement, de peur que la foulle des merveilles, que je suis bien asseuré d'y rencontrer entre ce commencement et la fin de vostre oeuvre, ne m'accable en sorte, que par trop d'obligation de vous louër, je ne demeure perclus jusqu'à n'oser entreprendre de vous en ouvrir mes sentimens. Ceux cy, Monsieur, sont vuides de ces passions qui ont accoustumé de brouiller ceux du vulgaire. C'est de quoy j'ose me vanter, soit que vous en attribuiez l'effect à la stupidité de ma nation, ou à sa candeur. Nous sçavons que c'est de parler rondement et indoctement; à d'autres la subtilité, l'elegance et le fard. En franc Hollandois j'ose declarer que vostre philosophie est saine, qu'elle est masle, qu'elle est pure et polie, que les sages y trouveront de quoy s'edifier, les foibles de quoy s'abaisser davantage, pour monter d'ou on ne descend pas, et que finalement tout le monde y jouira largement du riche amas de voz profondes estudes, distribuéz au bien publiq d'une liberalité inouïe. Puisqu'aujourdhuy les desseins de la pluspart de ceux qui escrivent, tendent à obscurcir d'avantage ce qui l'est assez par l'aage, au lieu de mettre en veuë et de communiquer à la necessité du bien publiq ce que les ordures du siecle requierent que chascun aide à depousseter, Voyci, Monsieur, comme nostre septentrion profane brusquement les doux fruicts mysterieux de vostre midi. Soyez si clement, ou si juste que le reproche deu à ma patrie ne me vienne à moy seul à charge, qui n'en suis qu'une des plus foibles parties. Ains qu'ayant faict choix de cette amitié en faveur d'une autre, assez capable de vous faire gouster les plus indignes du monde, le seul respect de voz premieres resolutions vous induise à souffrir mes imbecillitez, dont je ne me soucieray point de vous avoir estallé ce premier essay, pourveu qu'il me puisse avoir servi à vous tesmoigner l'estime que sans fard, ni feinte je fay de voz vertuz eminentes, et comme le goust que je viens d'en prendre en si peu de loisir m'eschauffe le desir d'entrer en pleine possesion du bien d'estre reputé à jamais .... A la Haye, le 4e de May 1632[1)].

682. J. Sylvius[2)]. (H.A.)

Ik hoop zeer, dat de Prins mij benoemen zal tot predikant der beide Zwaluwen. CIↃIↃXXXII, Pridie Cal. Junias (= 31 Mei).

1) ‘mais escrite devant Maestricht’, staat boven de minuut.
2) Johannes Sylvius, geb. te Heusden, werd 30 Jan. 1624 op 15-jarigen leeftijd als theologisch student te Leiden ingeschreven en in het Staten-College opgenomen. In 1633 is hij predikant van Hooge en Lage Zwaluwe geworden en in 1673 gestorven.

683. D. de Wilhem[1]. (L.B.)

Hierbij gaat een brief van Descartes. Wij hooren hier onzekere geruchten over een beleg van Venlo. Hagae, e contubernio meo, IV Junij MDCXXXII.

684. J. van der Burgh[2]. (L.B.)

Kunt gij zorgen voor eene schuit, om het lijk van mijn meester[3] te vervoeren? Er is er hier geen te vinden. De bevelhebber van Venlo zou er eene naar Roermond kunnen zenden, terwijl bevel kan worden gegeven, dat alle commandanten langs de rivier voor gewapend geleide zorgen. Het leger breekt morgen op. Du quartier de Monsieur le Conte Ernest, ce 6 Juin 1632.

685. G. Wendelinus[4]. (K.A.)

Ik ben u dankbaar voor al de beleefdheden, aan mijn vriend Puteanus bewezen, en stel uw oordeel over mijne geschriften bijzonder op prijs. Uw vorst, den grooten stedenbedwinger bewonder ik zeer. ‘Et quid dico *tuo*? Cur non et *meo*? Quando Arausionensis Academiae suffragijs honoratus, iam inde a viginti et uno annis, in iuris utriusque sacerdotium illic sum adoptatus. Da ergo vel hinc bonitati hoc et humanitati tuae, vir nobilissime, ut tantum securitatis indulgeatur studijs meis, quâ et quae sub manu mihi sunt iam adfecta compluria perducantur ad umbilicum, et in illis tu, sicut benignitatem tuam, ita et nomen tuum, hoc est, te totum aliquando legas. Velit iubeatque Fortuna, capi Thebas ab Alexandro, sed tamen stare domum Pindari; quasi a Demetrio Rhodiorum moenia, parci picturis; invadi Brabantiam, indulgeri monumentis

1) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, III, blz. 478.
N^{O}. 683 a. Een briefje van 6 Juni (L.B.) bevat eene aanbeveling.
David le Leu de Wilhem werd in 1588 te Hamburg geboren, maar kwam als jongmensch naar Nederland, waar familie van hem woonde. Hij studeerde o.a. te Leiden, waar hij 1 Oct. 1614 op 25-jarigen leeftijd als theoloog werd ingeschreven, maar was ook in anderen vakken bedreven. In 1631 werd hij raad van den Prins en in 1634 lid van den Raad van Brabant. In Jan. 1633 trouwde hij Constantia, de jongste zuster van Huygens. Den 27sten Jan. 1658 is de Wilhem overleden.
2) No. 684 a. Een briefje van 8 Aug. (L.B.) begeleidde een verzoekschrift.
3) Graaf Ernst Casimir van Nassau, stadhouder van Friesland, was den 3^{den} Juni in de loopgraven voor Roermond gesneuveld.
4) No. 685 a. Een brief van 10 Aug. (L.B.) behelst het verzoek om bescherming voor eene nabijgelegen plaatsje.
Godfried Wendelin (1580-1660) werd geboren te Herck in Belgisch Limburg en promoveerde, blijkens dezen brief, in 1611 te Orange in de rechten. Hij is in Provence aan eene school verbonden geweest en daar de leermeester geworden van Gassendi. Daarna was hij advocaat te Parijs en ten slotte priester in de Zuidelijke Nederlanden.

ingeniorum meis. *Hoc ferus afflatu desinat esse leo*, ut tu caneres[1]. Sic Princeps tuus vivat, sic vincat .... Bethasijs - vulgo Beetz[2] - XIV Cal. Iulias (= 18 Juni) 1632.

686. Aan G. Wendelinus. (K.A.)

Het was mij zeer aangenaam, een groet en een geschenk van u te ontvangen. Puteanus is uw vriend en de mijne. Brenger dezes zal u meedeelen, waarom ik u thans niet uitvoeriger kan schrijven. In castris ad Trajectum Mosae, VIII Cal. Quintileis (= 23 Juni) CIↃIↃCXXXII.

687. A. Ploos. (H.A).

Wegens het onderscheppen van brieven zend ik u hierbij een cijferschrift, dat gij en de gecommitteerden der Staten-Generaal kunnen gebruiken[3]. 'Ick en sal U E geen explicatie daervan doen, als dien ick wete in dese materie te excelleren; alleen dient geleert, dat men voor *mille* kan gebruycken alle de numeros, die daer gaen boven de 4 tot 9 incluys.' De patenten uit Luik zijn gisteren gekomen. In 's Gravenhage, den 27 Juny 1632.

688. Aan J. Zuerius[4]. (A.B.)

Wilt gij de hierbij gaande brieven naar den Haag opzenden? Bij dien aan mijne vrouw gaat een brief van Z.E. De trompetter zal in den Bosch op antwoord uit den Haag wachten. Ook de Prinses en de Staten moeten er van in kennis worden gesteld.

Au camp devant Maestricht, ce 29^{e} de Juin 1632.

689. Aan L. Camerarius[5]. (K.A.)

Perquam sero redditae mihi fuere, quas ad me literas dedisti sub finem mensis Maij[6]. Hanc primam silentij mei, non socordiae, caussam admitte; proximam, quod in expeditione eramus et, ut magnorum itinerum molestiam demas, negotijs tum vero districtissimi; tertia est, quod erepta mihi pro tempore spe ocij ac secessus, occultas notas, quas commendaveras, alij investigandas tradidi, qui, diebus plusculis insumptis, tandem cassi laboris fructum desperationem

1) Zie Huygens' versje *Puteano epistolas interceptas* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 223), vs. 4.
2) Het dorp ligt in de buurt van Namen.
3) Waarschijnlijk is dat hetzelfde cijferschrift, dat Ploos in het najaar van 1632 gebruikte in zijne brieven aan Huygens.
4) Jacob Zuerius was de oudste zoon van Jacob Zuerius en Catharina Hoefnagel. Hij was rentmeester-generaal van Brabant. Zuerius was gehuwd met Johanna Lopes († 1673) en woonde in den Bosch.
5) De brief heeft geen opschrift, maar begint met 'Illustr.^{me} et Excell.^{me} Dne', en is zeker aan Camerarius gericht.
Zie over hem, blz. 327.
6) De brief is verloren gegaan.

retulit; ille quidem interea mathematicorum, quos novisse mihi contigit, longe summus et harum rerum peritissimus, ut jam pronunciare non verear in Belgio non extare, qui hanc rem effectam daturus sit. Mihi certe post Albertum Girardum[1] - hoc viro non obscurum nomen est - *ἐν ἀδυνάτοις* est, et fateor, quibus ille frustra insudavit, a me ne tentata fuisse. Inter culpas hoc si refers latas aut levissimas, ecce quo sarciri partim possit et constare Regi magno, quam non segnes Batavi inservire commodis ipsius, id est reipublicae Christianae, studeamus. Epistolae sunt Bavari[2] ad Electorem Coloniensem[3] et Archiducem Isabellam, quarum autographa illa, et suis etiam notis involuta, meo labore hactenus explicata est, ut alphabetum, quod vides, extrui potuerit. Persequendi caetera cum nec otium mihi sit, nec temere cuiquam aperienda putem, quorum tua maxime, vir amplissime, et summi regum interest, omnia sic affecta partim curae porro tuae committo. Non restant nisi speciales aliquot characteres, quorum singuli sua quaedam verba tegunt, et ex filo dictionis passim aut sensu interpretem ipsi adjuvabunt. Epistola si non gravis momenti est, operae pretium est novas hostium deprehendisse, quarum fortasse alias uberior fructus extabit. In castris ad Mosae Trajectum, 6 Id. Quintil. (= 10 Juli) CIↃIↃCXXXII.

Dum scribendi finem facio, ambigere coepi, an non ijdem isti characteres sint, quorum pridem me interpretem Hagae habuisti, nec satis certus sum, an secundo frustra allaboraverim.

690. C. van der Myle. (H.A.)

'La notification que m'aves faicte par la vostre du 28 du passe[4] d'une chose par trop notoire, non seulement à moy, mais à tous vos amis, m'a retenu jusques à present de ne vous importuner par les miennes, veu qu elles ne pourroyent estre qu'importunes et demanderesses des nouvelles, et ainsi à bon droit sujettes à une reprimande que leur feriez, comme pechants en curiosite, et de tant plus qu'on n'a d'ici de quoy pour vous inviter à ceste peine, si ce n'est en vous faisant scavoir chose peult estre desja cognue, comme la reddition du fort au Polder de Namur[5], et que le Sieur Roseus[6], ministre de ce lieu, pour la seconde fois a descharge sa colere contre ce que M. les Estats Generaulx et Monseigneur le Prince ont entrepris et continuent heureusement pour le bien du public. Ce seroit une presumtion de vous provoquer et inviter à faire part à nous autres de tant d'occurences signalees et aggreables, qui n'avons en contre-eschange de quoy vous payer une si notable courtoysie' .... De la Haye, ce 20 de Jullet 1632.

691. A. Rivet. (L.A.)

Ik dank u zeer voor uwe moeite voor mijn schoonzoon. Wij betreuren

1) Zie blz. 271.
2) Maximiliaan I, Keurvorst van Beieren, regeerde van 1623-1651.
3) Ferdinand, hertog van Beieren, was van 1612-1650 Keurvorst van Keulen.
4) Die brief is verloren gegaan.
5) Terwijl Frederik Hendrik Maastricht belegerde, nam graaf Willem van Nassau eenige forten in Vlaanderen, o.a. de St. Anna-schans in den polder van Namen.
6) Zie blz. 332.

hier het verlies van zoovele dappere mannen en vooral van den jongen graaf[1]. De Prinses en al hare vrouwelijke verwanten zijn bedroefd wegens den dood van hun neef. De la Haye, le XXVIIIe Juilliet 1632.

692. Prinses Amalia van oranje[2]. (H.A.)

Men heeft mij verzocht om een vrijgeleide voor Mad.^{le} Anna van Nassau, ‘chanoinesse du college d'Andenne’, en voor hare zuster, Guillemine van Nassau[3]. Wilt gij daarover met den Prins spreken? De la Haye, ce 29 de Juillet 1632.

693. J. Puteanus[4]. (L.B.)

Rursus humanitati vestrae molestus sum, et ad animi tui candorem confugio, ut interpretationem saltem aliquam super ijs, quae Ser.^{mo} Principi exhibuimus, [ad] conditiones expugnationis hujus urbis[5] spectantia, obtineamus. Quae quam necessaria nobis est, haud facile dixero ad defensionem scilicet nostram erga superiores nostros. Quare etiam atque etiam rogo, ut importunitatem hanc meam excuset, et mulierculae huic expeditionem porrigat, et experietur rem gratissimam non solum ijs, quos et haec tangunt, sed et mihi praecipue praestitam .... Rurem[undae], Prid. Kal. Aug. (= 31 Juli) MIↃCXXXII

694. C. van der Myle. (H.A.)

Il y a quelque temps que ces Emblemes ont este ches moy, attendant commodite pour leur passage, ce que le voyage de M. d'Heenvliet[6] m'offrant,

1) Hendrik Lodewijk, graaf van Hanau, zoon van Philips Lodewijk van Hanan en Catharina Belgica, eene dochter van Willem I, was kolonel van de garde en sneuvelde den 22sten Juli bij het beleg van Maastricht.
2) De brief is door eene andere hand geschreven.
3) Het is niet duidelijk, wie hier bedoeld zijn. Eene gravin Anna van Nassau (1594-1655), dochter van Johan den Middelsten, werd in 1612 stichtsdame te Hervorden. Wilhelmina Christine, eene dochter van den veldmaarschalk Willem van Nassau, Anna's broeder, was in 1632 zeven jaar oud. Zij was dus een nichtje en geene zuster van Anna. Misschien doelt dus het briefje op andere personen.
4) Het Rijksarchief in Limburg geeft geene opheldering over de betrekking, die dit familielid van Erycius Puteanus in Venlo bekleed heeft. - Zie echter N°. 708.
5) Roermond had zich den 6^{den} Juni aan den Prins overgegeven; de voorwaarden van overgave vindt men bij Aitzema, III, 4°, b, blz. 10.
6) Johannes Polyander van Kerckhoven, geb. 1594, zoon van den gelijknamigen professor in de theologie te Leiden, werd in 1627 door koop heer van Heenvliet en Sassenheim, en was opperhoutvester van Holland. Hij is in tweede huwelijk gehuwd geweest met Catharina Wotton, de weduwe van Lord Stanhope, en heeft grooten invloed gehad op de Prinses Royale. - Heenvliet was door den Prins naar het leger voor Maastricht ontboden; later is hij door dezen naar Brussel gezonden, om den toestand in de Zuidelijke Nederlanden na te gaan in verband met de vredesonderhandelingen, die op handen waren.

je ne les ay voulu plus longtemps retenir, à fin que l'Ill.me Molin[1] en raportast le gre de son envoy, et le S.r Vico[2] de la diligance de son addresse, le dilay en estant arrive par ma dispensation, vous scachant asses occupe de n'avoir sitost besoin de ces Emblemes. De la Haye, ce 2 d'Aoust 1632.

695. Aan juffr. Croft[3]. (K.A.)

Evenals gij, voel ik het verlies van den dapperen edelman, nu onlangs bij dit beleg gesneuveld. De graaf van Hanau[4] heeft geweten, welke gevoelens ik jegens u koesterde. Le 2e d'Aoust 1632.

696. Aan J. Puteanus. (K.A.)

Groote drukte heeft mij belet uw eersten brief[5] te beantwoorden. De Prins wil wel aan uw verzoek voldoen, maar verlangt te weten, ‘quo loco rem reliquerint, qui a vobis discessere Arnhemenses, de quo, cum constare sibi et ordines deputati negent, qui nobiscum sunt, superest, ut certiorem ipse me, si commodum est, facias.’ In castris ad Mosae-Traj., Postrid. Non. Sextil. (= 6 Aug.) CIↃIↃCXXXII.

697. A. Ploos. (H.A.)

Uw brief heb ik gekregen, maar van uw collega nog niets gehoord; hij schijnt boos op mij te zijn. Het speet mij erg, dat ik wegens mijne ongesteldheid uit het leger weg moest; later ben ik ‘naer Utrecht gereyst in commissie van Haere Ho. Mo., om de twe millioenen totte legerlasten te procureren, t'welck geeffectueert is.’ Toen ben ik weer ingestort en lijd nu aan chiragra en podagra. ‘De burgerye alhyer is gereet om wt te trecken, ende werdt seer verlangt naer een geluckige wtcomste vant beleg, ende werdt gewunscht, dat zyne F.D. haest van de groote travaille ende dangiers victorieuslyck sal syn verlost.’ Men is hier erg bevreesd voor ‘de conjunctie van de armee van Pappenheym[6]’, maar verwondert zich er over, dat ‘den Churfurst van Ceulen[7] Pappenheym nyet en heeft opgehouden gehadt.’ ‘De remonstrantie van den grave van Warfusé geeft de luiden van verscheyden religie meerder contentement als dat van den grave van den Berge, die by de zyne alleenlyck op zyn soldaets heeft geprocedeert; van den toeloop, die hy heeft,

1) Nl. Molino; zie blz. 242.
2) Waarschijnlijk Pietro Vico, die bij verschillende hoven resident van Venetië is geweest (vgl. Bapt. Nani, *Histoire de la Republique de Vénise*, Keulen, 1682, II, blz. 9). Als secretaris van een Venetiaanschen gezant is hij in 1612 ook in ons land geweest (vgl. Blok, *Relazioni*, blz. 12) en is later met eene juffrouw Dimmer uit den Haag gehuwd.
3) Zie blz. 219.
4) Zie blz. 356.
5) Zie No. 693.
6) Gottfried Heinrich, Graf zu Pappenheim (1594-1632), bevelhebber van een keizerlijk leger van ongeveer 15000 man, was den Rhijn overgestoken, om Maastricht te ontzetten.
7) Zie blz. 355.

werdt verscheydentlyck gediscoureert[1].' Ik hoor, dat die van Groningen het voorbeeld van Friesland wel zullen volgen[2]. Barlaeus heeft mij gisteren een bezoek gebracht. In Utrecht, den 12/2 Augusti 1632.

698. C. van der Myle. (H.A.)

Uit een brief van mijn zoon[3], door u opgezonden, hooren wij, dat mijn neef, de heer van Marquette[4], dood is. Van andere zijde is ons daarvan niets bericht. Ook zijne moeder, Mevr. van Marquette d'Hartaing, weet niet, wat er met het lijk zal geschieden. Wilt gij voor bericht zorgen? De la Haye, ce 13 d'Aoust 1632.

699. B. de Witte[5]. (H.A.)

Er komt hier een gedeputeerde 'van den dyckgrave generael, gesworenen ende hooftgelande camer van Couwesteyn' wegens 'de dyckinge van Oosterweel.' Ik voeg er aan toe, 'dat in cas de versochte bevestinge ende craginge nyet voortgaet, ende dat de landen moeten bevloyt blyven den geheelen winter, dat er weynige apparentie is, dat d'selve oyt[6] meer bedyct sullen connen werden, in welck gevalle te vreesen is, dat den vuijttocht van t water soo groot sal wesen, dat wy het fort van Lilloo qualijck sullen connen houden, ende bovendyen dat den vyandt door tselve gat groote avantagie sal hebben om onse stroomen t'infesteren.' Middelburch, den XVII^{en} Augusti 1632.

'Naer het schryven deser becomen wy tydinge van den commandeur Severyn Hoetmaecker, dat den vyandt desen voorleden nacht gecomen is van Peeck (?) met drye chaloupen, ende heeft de twee chaloupen van den vyandt verovert, liggende op de wacht voor de Cruysschans[7] ende met force wechgevoert. Ick sal debvoir doen, datter een schip van oorloge mach gesonden werden tot een voorwacht.'

1) René van Renesse, graaf van Warfusé, één der voornaamste regeeringspersonen te Brussel, verliet de partij des Konings, terwijl ook graaf Hendrik van den Berg, die in Juni 1632 openlijk afviel, in een manifest zijne troepen aanspoorde hem te volgen.
2) Friesland koos na den dood van Ernst Casimir zijn zoon Hendrik Casimir tot stadhouder en Groningen volgde later dat voorbeeld.
3) Zie over Adriaen van Myle, blz. 242.
4) Eén der zoons van Daniël de Hartaing, heer van Marquette († 1625), luitenant-generaal der cavalerie, en van Leonora de Hennin, gravin van Bossu. De heer van Marquette was eerst gehuwd geweest met Cornelia van der Myle, eene zuster van Cornelis. De jonge man, waarvan hier sprake is, was blijkbaar subaltern officier; hij werd den 22sten Juli gewond bij één der hevige gevechten, die bij Maastricht plaats hadden, en stierf den 1sten Aug. (vgl. *Dagb.*, blz. 22).
5) Zie blz. 303.
6) Er staat: *oynt.*
7) Dit was één der schansen in de buurt van Antwerpen, die graaf Willem van Nassau in Juni had genomen.

700. J. Puteanus. (B.M.)

De vrouw[1] is zonder antwoord teruggekeerd en heeft alleen een brief meegebracht aan den vaandrig de Bax. Wilt gij ons eens meedeelen, wat de plannen zijn van den Prins? Ruraem., X Kal. Sept.[2] (= 22 Aug.) MIↃCXXII.

701. Aan den Graaf van Culemborgh[3]. (K.A.) Fr.

Over de vicarie, waarover gij schreeft, heb ik met Z.E. nog niet gesproten; komen er over zulke zaken oneenigheden, dan zou de beslissing ook aan den Raad staan. Nu de predikanten van IJselstein en Benscop u gezegd hebben, dat zij er niet langer naar dingen, zal de zaak wel van zelf loopen. Drunen, ult.^{a} (31) Aug.^{ti} 1632.

702. Aan D. Molino[4]. (K.A.) It.

De Heer Vico[5] heeft mij uwe geschenken aangeboden, wat mij zeer vereert, omdat daaruit blijkt, dat gij u mijner nog herinnert[6]. En nu ik mij aanstelde als Phaeton, om de heilige mysteriën der Toscaansche poëzie te naderen, had ik eerder eene bestraffing verdiend dan eene gunst. Het werkje van Fagiano[7] vind ik zeer geleerd en scherp, en de dichter schijnt mij te vergelijken met Marino[8]. Petrarca is wel verscheurd na zijn dood, maar zoo verdedigd, dat hij nog meer levend te voorschijn is gekomen[9]. Hier te lande wordt hij zeer geëerd, evenals in Frankrijk en Engeland. 1632[10].

703. G. Wendelinus. (L.B.)

Ik kan pastoor worden te Herck[11], waar ik vandaan ben, maar de collatie staat aan het kapittel der gelukzalige Maria te Utrecht. Ik heb den deken van het kapittel geschreven; wilt gij uw invloed voor mij aanwenden? Bethasijs ..... Nonis (5) Septemb. 1632.

1) Zie N°. 693.
2) Er staat: X Kal. Aug., maar dat moet eene schrijffout zijn.
3) Floris van Pallandt (1577-1639), graaf van Culemborgh, studeerde te Leiden en huwde in 1601 Catharina, dochter van graaf Willem van den Berg en Maria van Nassau, oudste zuster van Prins Willem I. Hij was een vriend van Oldenbarnevelt en nam eerst op lateren leeftijd zitting in de Staten-Generaal en vervulde politieke zendingen.
4) Zie blz. 242.
5) Zie blz. 357.
6) Huygens maakt in zijne beschrijving van de reis naar Venetië geen melding van Domenico Molino, wel van Marco (blz. 129). Heeft hij zich vergist in den voornaam?
7) Het is niet duidelijk, wie hier bedoeld wordt.
8) Zie blz. 213.
9) Zie blz. 293, 295-301, 304.
10) Boven de minuut staat alleen het jaartal.
11) In Belgisch Limburg liggen twee plaatsjes Herck.

704. J. Bouckaert[1]. (L.B.)

Het boek, waarover wij spraken, is thans in uw bezit. ‘Praeit Justus Lipsius[2], Erycius Puteanus sequitur, calamo uterque noto et pio. Porro quod frontem, Ichnographiam inquam ecclesiae nostrae, non habeat secundae partis frontispicium, aliquo - aut fallor - omine factum est; ea ipsa ab annis in manus Excellentissimi et magni Principis Mauritij e nostris transijt, quam ad tuas altera sequitur quasi sponte, tamen et vocata. *Circulum* addidi *Urbanianum*[3], et eiusdem manus opus, et nuperrimum ad me datum munus. Qui meus erat de Chiffletio[4] sensus, errorem habuit, quem nunc corrigo per alterum libellum, quem illi inscriptum leges. Haec tantum viam faciant, exigua quidem, nec, si vestem spectes, te digna munera’. Aspricolle, VIII Eid. (6) Septemb. MDCXXXII.

Uwe opdracht heb ik vervuld bij Puteanus en Wendelinus.

705. Aan J. Bouckaert. (K.A.) Lat.

Ik dank u zeer voor de boeken. Ik heb nog maar heel weinig tijd gehad om ze in te zien, maar ik bewonder ze, omdat zij van die hand zijn, nl. van Puteanus. Groet hem van mij. 6 Septemb. 1632[5].

706. C. Barlaeus[6]. (L.B.)

Diu est, quod nihil ad te litterarum dederim, non quod scribere noluerim, sed quod potuerim minus. Adeo mihi animum pene omnem expectoravit pertinax ille morbus, cui a nigro sanguine nomen est. Eum cum iam per Dei gratiam edomuerim, ad intermissum styli officium revertor. Nec sinunt me diutius elinguem esse publica gaudia, quibus luculentam materiam praebuit heroica Principis nostri fortitudo et prudens audacia. Jam Musis tristior valedixeram, iam abdicaveram a me Phoebum, Gratias omnes, et studia illa amoeniora, quibus, cum liberalius otium suppeteret; impensius addictus fui. Verum, uti vos in castris dormire non patiuntur terribilia ista nomina Gonzala[7] et Pappenheijmius[8], ita et mihi veternum excutiunt Principis Auriaci stupendi ausus ac felicissimi successus. Malui itaque balbutire et dissonum epos modulari, quam obmutescere, praesertim cum amicorum me voces hortarentur, ne grande

1) Joost Bouckaert (1583-1646), geb. te Iseghem, behoorde tot de orde der predikheeren en was jaren lang pastoor te Scherpenheuvel in Zeeuwsch-Vlaanderen, waar hij eene kerk stichtte. Hij stierf als bisschop van Iperen.
2) Justus Lipsius (1547-1606), de beroemde philoloog, die ook een tijd lang te Leiden professor is geweest.
3) De *Circulus Urbanianus*, door Puteanus aan Paus Urbanus VIII opgedragen, had juist te Leuven het licht gezien.
4) Het blijkt niet, wie van de vele geleerden van dien naam (zie blz. 288 en 321) hier bedoeld wordt.
5) De dateering òf van dezen brief, òf van N°. 704 is blijkbaar foutief.[aant.]
6) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, IV, blz. 288.
7) Don Gonzales de Cordua, generaal in Spaanschen dienst.
8) Zie blz. 357.

hoc Reipublicae nostrae incrementum indictum sinerem. Tentavi itaque veterem cantum, qui si minus placebit exactis ad omnem elegantiam auribus, officio tamen candidissimi ac profusioris in Patriam ac Principem affectus probari forte utrique poterit. Vivo hic in paludibus, crassiore circumseptus aëre, a quo divinioris aurae particulam nonnihil affici, non est quod mirere. Experior, quid distent Baiae et Minturnae. Sed ecce, ad usitatas preces devolvor, mi Hugeni, et ut exemplar poematis mei[1] Principi Auriaco exhibeas, serio rogo, nisi iudices intempestive Musas Marti obstrepere, castrensibus iam negotijs impedito. Quare arbitrij tui esto, vel ut iam exhibeatur, vel alias et alibi. Voluissem limatius quid scripsisse, sed non vacat diu hisce studijs immorari; *πάρεργα* nunc sunt, quae olim *ἔργα* fuere. Quamobrem Areopagitica iudicia et Minois subsellia deprecor. Non semper tonat in nubibus Juppiter, sed subinde murmurat, nec fulminat semper, sed et fulgurat. Vale, Hugeni clarissime et nobilissime, nec Barlaei tui prorsus dememinisse velis. Amstel., VI Sept. CIↃIↃCXXXII.

707. A. Ploos[2]. (H.A.)

Die van U Ed. is my well gelevert; hebbe weynich dagen vertoeft te rescriberen, om yets van de particulariteyten aengaende het continueren van dien te connen schryven, waertoe sich goede occasie geoffereert. Want den H.^{r} *Franckena*[3], die haest by u compt, van *Vriesland* gekeert, my komende besoecken, is van sich selven op dat propost gecomen, seggende, so *graef Ernst* niet en waere gebleven, de *survivancie* groot perikel soude hebben gelopen, hetwelck het blyven ewechgenomen heeft, ende heeft syne *weduwe*[4] oock tewege gebracht gehadt een *deputatie aen Groeningen* van *Vriesland*[5]. *Randwijck*[6] ende anderen, d'welcke hoewel in generalibus terminis bejegent zyn geweest, so wast evenwell sulcx, dat desen aengeboden hadden, niet jegenstaende oock een *instructie apart* by hun gemaeckt om *gezamenderhand een instructie* te besoigneren, sonder alsnoch explicite verclaert te hebben, wat se wilden doen, hoewell sulcx implicite genouch door t'voorss. schynt te kennen gegeven werden. De voorn. *Franckena* verhaelde, dat eenige van *Vriesland* berou hadden, dat so precipitantelicken gegaen hadden, dat se oock met eenige wt *Groeningen* opte *generaele sommatie* gesproken, dan dat se bevonden hadden, de sake aldaer wat verre gecomen te zyn, tot reden van dien allegeerende, dat de soon, int doen solliciteeren, doen allegeeren hadde, dat het *S. Ex.* aengenaem soude wesen, boven dat *princeps* noch directelyck, noch indirectelyck te verstaen hadde doen geven,

1) Nl. *Triumphus federati Belgii*, *super debellatis ad Mosam urbibus*, *Venloa*, *Strala, Rurmunda, Traiecto*, *etc. pluribusque ad Scaldin victis castellis* (vgl. *Poem.*, I, blz. 260).
2) De cursief gedrukte woorden zijn in cijferschrift, waarboven Huygens de verklaring schreef.
3) Hij was afgevaardigde ter Staten-Generaal voor Friesland en is in het najaar van 1632 te Maastricht aan de pest gestorven.
4) Zie blz. 39.
5) De afgevaardigden der Staten van Friesland, Edzard van Burmania en Johan van der Zande, verschenen den 13^{den} Juni in de vergadering der Staten van Groningen en Ommelanden met hun voorstel, nadat eerst de secretaris van wijlen Graaf Ernst Casimir van Nassau een brief van zijne weduwe had overhandigd, waarin zij verzocht haar zoon tot stadhouder te benoemen. Den 16^{den} werd de beslissing over het verzoek der beide afgevaardigden voorloopig uitgesteld. Eerst den 5^{den} Oct. werd graaf Hendrik Casimir benoemd tot stadhouder van Groningen. (*Resol. der Staten van Groningen en Ommelanden.*)
6) Zie blz. 76.

dat de voorss. *soon op aem* (?) aengenaem geweest soude syn, hetwelck eenige tot *Groeningen* gemeent hadden, ten minsten per tertiam personam te behoren geschiet te hebben. De[n] *H.r Schaffer*[1], versch aengecomen, hebbe gesondeert, die rondelyck wt syn selven gegaen heeft seggen, dat het poinct so delicaet hadde gevonden, dat daeraf niet en hadde derven roeren; confirmeert hetgene voors. van de *deputatie, antwoort, aenbiedinge* ende noch onsekere of explicite *resolutie*, leggende alles op *die van Vriesland*, ende dat die altyt door haere precipitantie de sake - waertoe velen van *Vriesland* ende *Groeningen* genegen - bedorven hadden. Dan hy allegeerden een reden, die by den zynen voorgewendt wierde, waeromme hy meende, dat se in desen met *Vriesland* souden gaen, also dat in tyden van noot - dewelcke hy seyde aldaer vallende oock in de benedenquartieren te .....[2] - van de *stadhouders van Vriesland* groote ondiensten conde ontfangen; dat *grave Ernst den viant wt Oldaempt* well hadde connen weren, so hy gewilt ende hem in plaetse van langsaem te gaen - vermits gedepiteert was - verhaest hadde, ende dat van hyer nyet was gedaen. Den *H.r Coenders*[3], myne speciale vrundt, gaet binnen 2 a 3 dagen derwaerts; heeft belooft my over de sake copye *van de voorss. provisionele antwoort* ende *concept* van *instructie*, ende zyne vrunden raden te *dilayeren*; die becomen hebbende, sall datelyck oversenden. Met de voorss. persoon is in desen gegaen per obliquum ende quasi aliud agendo. *Randwijck* sal mede soecken op te houden, quod facile est. Dit hebbe aldus willen particulariseren, off het ten dienste van *Syn Ex.* conde gebruickt werden. Voor myn vertreck hebbe U Ed. particulier gedacht, ende is deze naem mede gebracht op de lyste van die accrescementen sullen genieten. Dm. Barlaei carmen over de victorieuse progressen van zyne F. G[4] sal U Ed. van dage gesonden werden. Hage, den 7 7b. (Sept.) 1632.

708. E. Puteanus[5]. (L.B.)

‘Inter multos vivo; id tamen conor agere, quod panci, ut bene de multis merear. Curiosâ mentis indagin eterrarum orbem lustrare, et metiri dierum curriculum ausus sum; laudem, an reprehensionem merear, a tuo potissimum judicio pendebit. Tu sane inter paucos et vere magnos emines, cujus divinum ingenium, et simul incomparabilem humanitatem suspicio ac veneror. Ecce, tibi se submittit novus hic *Circulus*[6], qui principium *νυχθημέρου* exhibet. Tuâ utar censurâ, ut vel temeritatem meam intelligam, vel defendam industriam, inter quam utramque fama haeret. Sed etiam in litteris aliquid audendum est, ne jacere videantur; altius autem assurgere non possunt, quam si ad legem et lineam coelum ipsum ducant. Lege igitur haec pauca, et examina; quae si placebunt, plura et jam parata proferam; si displicebunt, contractis alis, in me rursus descendam. Quae adhuc scribenda erant, hic frater meus, praetor Ruraemundanus[7], dicturus est, candidi vir animi, et meum repraesentans.’ Ik hoop, datgij hem helpen zult. Lovanij in arce, VI Eid. (8) Septemb. CIↃIↃCXXXII.

1) Gozen Schaffer († 1637) was afgevaardigde ter Staten-Generaal voor Groningen.
2) Onleesbaar.
3) Bernard Coenders van Helpen (1601-1678) was afgevaardigde der stad Groningen in de Staten-Generaal. Hij is ook gezant in Zweden geweest.
4) Zie blz. 361.
5) Uitgegeven in *Erycl Pvteani ... ad C. Hvgenivmet D. Heinsivm ... Epistolae* ... 1647, blz. 11.
6) Zie blz. 360.
7) Nl. J. Puteanus; zie blz. 356.

709. C. van Teresteyn[1]. (H.A.)

Onder de Hollantse brieven vinde ick eene aen uwe Ed., die van de soldaeten onderwech is getiranniseert. Ick hebbe goet gevonden daer eenen rock om te maecken, om niet naect in andere handen te vallen ..... In Luyck, den 11^{en} Sept. 1632.

710. Prinses Amelia van Palts - Lansberg[2]. (H.A.)

Wilt gij dezen brief aan mijn broeder geven en mij het antwoord doen toekomen? De la Haye, ce 15^{e} de Septembre 1632.

711. Johann Albrecht graaf van Solms[3]. (R.A.)

Kunt gij brenger dezes ook voorthelpen? Achen, den 8/18 Sept. Ao. 1632. De baden hebben nog niet geholpen voor mijn arm.

712. Aan D. de Wilhem. (H.A.)

Door de zorgeloosheid mijner klerken is het stuk, dat reeds door den Prins was geteekend, verloren gegaan. Ik zend u hierbij het ingeslotene; vul het zelf verder in. Wees niet boos op mij. 13 Cal. Oct. (= 19 Sept.) 1632.

‘Perpetuam salutem et infinitam, quoties ad D. Descartes scribis, ab indigno me tantae virtutis aestimatore, summo virorum dici postulo.’

713. C. van der Myle[4]. (H.A.)

Den brief heb ik ontvangen. De Zweden hebben eene nederlaag geleden[5]. De hertog van Orleans heeft den maarschalk van Schom-

1) No. 709 a. Een briefje van 21 Sept. 1632 bevat eene aanbieding tot dienstbetoon. Cornelis van Teresteyn (1580-1643), geb. te Dordrecht, was meermalen burgemeester zijner geboorteplaats en lid der Staten-Generaal.
2) Amalia, meer bekend als Emilia Secunda, was eene dochter van Willem I en Charlotte van Bourbon. Zij was gehuwd met Frederik Casimir, hertog van Paltz-Landsberg, die van 1604-1645 over dat landje regeerde. - Haar brief aan den Prins behelsde waarschijnlijk het verzoek, zijn invloed aan te wenden, dat het ‘pensioen’ van ƒ 1000, genoten door den jongen graaf van Hanau (zie blz. 356), zou worden overgedragen op haar zoon Frederik Lodewijk.
3) No. 711 a. Een brief van 10 Mei/30 April 1633 (R.A.) is eveneens zonder beteekenis. Johann Albrecht, graaf van Solms-Braunfels († 1648), was een broeder van Prinses Amalia. Hij was kolonel in dienst der Staten, onderscheidde zich in eenige veldtochten, werd gouverneur van Utrecht en later van Maastricht. Hij was gehuwd met gravin Anna Elizabeth van Falckenstein.
4) No. 713 a. Een brief van 3 Oct. (H.A.) behelst eene dankbetuiginging voor een brief van Huygens.
5) Den 3^{den} Sept. in den slag bij Neurenberg.

berg een veldslag aangeboden, die deze niet wilde aannemen. Toen is de graaf de Monmorency met enkele moedige mannen tot den aanval overgegaan, maar gewond en gevangen genomen[1]. De hertog van Orleans wacht nu hulp uit Spanje. Van een vriend hoor ik, dat te Brussel de algemeene afgevaardigden verlof hebben gegeven, om met den Prins en de Staten over een bestand of over vrede te onderhandelen, en dat er daartoe heden eenige heeren uit Brussel naar Maastricht vertrekken[2]. De vostre maison, ce 21 de Sept. 1632[3].

714. Prinses Maurice van Portugal[4]. (H.A.)

Wilt gij Z.E. meedeelen, dat onze zaken van Prangin geheel in de war zijn door de afwezigheid van den heer Laprime[5], en hem verzoeken dien heer toe te staan, eens hier te komen? De Bure, 23 September 1632.

715. E. Puteanus[6].

Wilt gij brenger dezes, mijn vriend Joost Bouckaert[7], bij Z.E. voorthelpen? Lovanii, in arce, quam Palladis soleo nominare, VI Kalendas Octobris (= 26 Sept.) MDCXXXII.

716. A. Ploos[8]. (H.A.)

Uw brief heb ik ontvangen. De persoon, waarover ik schreef, ‘is naer de provincie Groeningen verreyst[9]; verwachte alle dagen de stucken my belooft; ontfangen hebbende, sall die datelicken oversenden’. Uw zwager, admiraal van Dorp, is uit zee terug en gaat naar Zeeland. ‘Op gisteren ontfingen Haere Ho: Mo: de brieven van zyne F.D. rakende het paspoort,

1) In een veldslag in de buurt van Toulouse, den 1sten Sept. geleverd.
2) Den 25sten Sept. kwamen baron von Schwarzenbergh, Hellebus en Edelheer, leden der Algemeene Staten van de Zuidelijke Nederlanden, te Maastricht, om onderhandelingen over den vrede te openen (vgl. Dr. M.G. de Boer, t.a.p., blz. 46; *Dagboek*, blz. 22).
3) De brief mist onderteekening en adres.
4) Eleonora Maurice van Portugal, ééne der zes dochters van Don Emanuel en Emilia van Nassau, was in 1626 met hare moeder en zusters naar Genève vertrokken, maar in 1630 met vier zusters naar Holland teruggekeerd. De oudste, Maria Belgica, was in Zwitserland blijven wonen, was daar in 1629 gehuwd en woonde op het landgoed Prangins, dicht bij Genève, dat hare moeder gekocht had. Tusschen de Hollandsche en de Zwitsersche familieleden bestonden steeds oneenigheden.
5) Elias de la Primaye bestuurde de Zwitsersche geldzaken der familie (vgl. Lodewijk Mulder in *De Gids*, 1886, III, blz. 418, 419) en zorgde ook voor de belangen van Huygens en eenige andere Nederlanders bij een in Zwitserland gegraven kanaal (vgl. Schinkel, *Bijdrage* ...., blz. 64-67).
6) Het Hs. is in de *Bibliothèque nationale* te Parijs; de brief is uitgegeven in *Erycl Pvteani .... ad C. Hvgenivm et D. Heinsivm .... Epistolae* ...., 1647, blz. 12.
7) Zie blz. 360.
8) No. 716 a. Een brief van 4 Oct. (H.A.) handelt over Utrechtsche zaken.
9) Nl. Coenders; zie blz. 362.

by den hertoge van Aerschoth[1] versocht voor de gecommitteerden van de andere zyde' ..... Hage, den 28/18 7b. (Sept.) 1632.

'*De Staten van Hollandt* hebben seer aengehouden ende door haere gecommitteerden by *de Staten Generael* doen aenhouden *opt employ vant legher*, ende daerby veel verhaelt, dat men anders moste *afdancken* de jongste *lichtinge*. Ten heeft by velen so nyet connen begrepen werden, maer te laten ter dispositie sonder eenige aenmaninge van *S.E.*, ende is oock daerop niet geresolveert, dan wete, dat *Heemstede*[2] ende *Vosbergen*[3] daerover geschreven hebben, hetwelck ick liever, als in haeren plaetse hadde geweest, voorby soude gegaen hebben. Van de beschryvinge van *Holland* wist men voor noen goet tyts te spreken ende mede van de oorsake'[4].

717. Aan Barlaeus. (K.A.)

Seorsim te convenio, Lucane Belgarum, Barlaee charissime, et acceptissimum fuisse poema tuum[5] nuncio Principi, militibus literatis et Iesuitis, quasi Dijs superis, dicam, terrenis et inferis. Me vero curaturum sedulo, ne exuisse humanitatem credas, qui cum anima illam nescio, an depositurus sit .....

Commendo Brosterhusium viris magnis,
Quem nostis omnes intime, satis nemo,
Leporis et modestiae et venustatis
Et eruditionis - at nimis haec σχάξει;
Succurre Iambe - synopsin aut compendium.

Commendo, inquam, Brosterhusium toto affectu. Cave, is videre possit, ad quem intercessore me opus fuerit. In castris ad Mosae Traj., 11 Octob. 1632, plane somno obrutus.

718. A. Ploos[6]. (H.A.)

Uwe brieven heb ik onvangen. De genoemde persoon[7] schrijft mij: 'Ick ben van gantscher harten verheucht, dat dese sake noch nyet verder en is geavanceert; sall oock alle mogelicke debvoiren doen, ten eynde in een

1) Zie blz. 162. Hij heeft bij de vredesonderhandelingen eene zeer groote rol gespeeld.
2) Adriaen Pauw, heer van Heemstede; zie blz. 326.
3) Zie blz. 156.
4) Dit naschrift staat op een afzonderlijk papier en behoort bij dezen, of bij een vroegeren brief, die verloren is gegaan. De zaak, waarover het hier gaat, kwam ter sprake in de zitting der Staten van Holland, die den 9^{den} Sept. was begonnen, en in de zitting der Staten-Generaal, welke den 13^{den} Sept. plaats had (*Resol St. Gen.*).
   De cursief gedrukte woorden zijn in cijferschrift, maar Huygens plaatste er de verklaring boven.
5) Zie blz. 360.
6) De cursief gedrukte woorden zijn in cijferschrift, maar Huygens schreef er de verklaring boven.
7) Nl. Coenders; zie blz 362.

saecke van so groote importantie nyet precipitantelyck en werde gedisponeert. - So ick int leger come, sullen coram van alles beter connen den anderen spreken, ende dependeert myne compste van de resolutie, die alhyer sall werden genomen, waervan ick zyne F.D. vermaen doe. De stadt van *Utrecht* heeft contrarie gevoteert ende geprotesteert van nullité; het sal wel hangen aen *Holland*, ende waere te wenschen, dat de gelegentheyt hadde toegelaten de presentie van *S. Ex.*; men verliest tyt ende geeft doch mede oorsake ende occasie tot vele contraminen, dewelcke by dilayen vermeerderen sullen. Verleden Saterdach wierden by de gecommitteerden wt *Holland* geurgeert desenthalven een deputatie naer *Vriesland*, vanwaer naer myn oordeel in vele weken geen resolutie can comen. Met geen fatsoen sal men connen weygeren de conferentie, dan bemercke meerder ingredientia in de forme, mode, tyt ende plaetse, waervan veel gesproken werdt int particulier. Den voorslach van de voorss. deputatie wierden noch niet goet gevonden, maer in bedencken gehouden, totdat gesien soude wesen d'intentie van *Holland*. Ick weete, dat eenige heeren, van haer een pertinenter kennisse hebbende, advis geven, waeromme daervan sal swygen. Daer wert gesustineert by eenige, dat men met de *Staten* in geen seeckerheyt en kan handelen; te voren heeft men geroepen, dat sulcx niet en conde geschieden mette *Coningh*. Eenighe willen oock, dat men sal bedingen *vrijdom* voor de *gereformeerde* aen *gene syde*, doch werdt dit vooralsnoch int particulier gediscoureert, oock in de *vergaderinge*. Weynich tyts sall ons wyser maken. Qui amat periculum, peribit in illo. Sunt qui calidi, sunt qui frigidi, nec desunt multi, qui tepidi sunt.' De syndicus Gockinga[1] is hier gisteren aangekomen. Hage, den 12/2 8b. (Oct.) 1632.

719. C. van der Myle. (H.A.)

J'ay bien considere ce qu'il vous a pleu me faire entendre par la vostre du 3 de ce mois[2]. La celerite, requise en l'affaire duquel faictes mention, est tres bien apprehende, mais impossible de la practiquer, selon que seroit à desirer pour faire reussir ce dont est question avec reputation et profit; il en sera selon l'ancien dire: *ibant*, *quo poterant*, et il me semble avoir aucunement compris le sens de vostre apocalypse, et si je ne m'abuse, l'homme qu'y est revele, s'acquitte de son devoir de asses bonne facon. J'ay escrit ceste nuict passe à Monseigneur le Prince, mais asses confusement, l'informant de tout ce que hier s'estoit passe en nostre assemblee; je veux esperer que son Excellence en aura sceu venir a bout. Je vous prie de l'advertir que ce jourdhuy j'ay apperceu qu'on pourroit bien incliner à donner de la part de ceste province pleine charge à certaine quantite de deputes, qui se rendront avec les ordinaires en l'assemblee de M. les Estats generaulx et auront pouvoir de deputer des personnes qui, avec l'advis et communication de son Excellence, traiteront avec ceux des Estats de l'autre coste, le tout soubs la ratification de M. les Estats. Je veux esperer que par cest expedient on evitera l'inconvenient du transport de ceste

1) Scato Gockinga (1570-1641) was sedert 1602 raad en syndicus der Ommelanden. Hij was ook afgevaardigde ter Staten-Generaal.
2) Die brief is verloren gegaan.

grande compagnie, de laquelle je fis mention en ma susmentionnee. L'intention seroit aussy de depescher au plustost les S.rs Teresteyn[1], Beaumont[2] et Haersolte[3], pour informer mon dit Seigneur de la resolution prise pour traicter, et de representer a son Ex.ce, afin qu'elle ....[4] de disposer de l'armee, selon que l'occurrence des affaires et la saison desja bien avancee, selon sa tres grande prudence, jugera convenable. De tant plus que, devant M. les Estats Generaulx scauroyent venir, quelques jours s'escouleront, et me semble qu'on souhaite la presence de son Ex.ce plus proche, et que l'assemblee des Estats fust à Heusden ou Boisleduc. Mais comme je vous ay [dit], les dits deputes communiqueront de tout cela avec le Prince. Je vous prie de m'excuser, si je ne m'ose estendre plus amplement, n'osant plus hasarder, ayant escrit jusques icy. Ceux de Leiden retournent. Je ne fermeray la presente que le plus tard, afin que s'il m'est possible de vous dire ce qu'ils nous auront rapporte depuis hier qu'ils ont fait un tour vers leur *vroedschap*. De la Haye, ce 12 d'Octobre 1632, sur le une heures du matin. - Brusles, s'il vous plaist.

Je ne pense pas que le pensionnaire Pau[5] puisse faire le voyage a ceste fois avec les susdits deputes. Mess.rs de Leiden viennent d'arriver et quant au point d'entrer en conference avec ceux de l'autre coste, ils se conforment avec les autres tellement qu'en thesi toute la Hollande est unaniment resolue. Les articles projettes par les deputes courent partout imprimes[6]. Il vous plaira communiquer a son Ex.ce ce que jugeres digne de sa cognoissance. Je regrette que, ne pouvans surmonter les longueur[s], on faict devoir pour accelerer tout, et s'il est possible qu'on puisse reduire le tout à ce qu'est des sages et vigoureuses intentions de Monseigneur. Le S.r Teresteyn y travaille dextrement. Je croy que ce jourdhuy on verra vers ou ceste assemblee inclinera.

720. W. Boreel. (K.A.)

Nu de heer Borr, raad[7], gestorven is, zou ik gaarne zien, dat mijn broeder Abraham Boreel[8], advocaat voor het hof van Holland, in zijne plaats werd benoemd. Wilt gij daarover met Z.E. spreken? In den Haghe, den 13: Octobr. 1632.

1) Zie blz. 363.
2) Of Simon van Beaumont (1574-1659), pensionaris van Middelburg en sedert 1625 gecommitteerde ter Staten-Generaal, ook als dichter bekend, of zijn naamgenoot († 1637), burgemeester van Dordrecht en lid der Staten-Generaal.
3) Sweden van Haersolte († 1644) was drost van Salland en afgevaardigde ter Staten Generaal voor Overijsel. aant.
4) Onleesbaar.
5) Zie blz. 326.
6) Er zijn zelfs drie uitgaven van de *Articvlen*, *Voor-ghestelt tot Onderhandelingen tusschen de Bespective Heeren Staten der Nederlandtsche Provintien in October* 1632.
7) Pieter van Borre was van 1619 tot 1632 lid van den Raad van Brabant; den 9den Oct. van dat jaar stierf hij.
8) Abraham Boreel (1605-1664), een jongere broeder van Willem, was advokaat enwerd later raad en generaal-meester van de Munt der Vereenigde Nederlanden. Hij was getrouwd met Maria van der Does.
In plaats van Van Borre werd in 1633. Pieter van Panhuys in den Raad van Brabant benoemd.

721. A. Rivet. (L.B.).

Uwe brieven aan mij zijn onderschept. Men maakt zich hier wel ongerust, maar ik heb vertrouwen op den loods. Ik schrijf aan Z.E., om ‘luy representer le desir de plusieurs gens de bien pour l'establissement d'une eglise a l'approche de Liege’. De heer Saumaise[1] is ziek geweest, maar zal toch vóór den winter hier zijn. De la Haye, le 13 Octob. 1632.

722. Aan J. Golius (K.A.)

Rogavit me vir eruditus[2] in his regionibus, qui nescio quid mathematici meditatur et luci publicae destinat, ut a legato Hagâ[3] sciscitarer exactam latitudinem Byzantij, seu Perae, quam qui ad gr. 43.18.′45.″ elevant, arbitratur ipse quam proxime a vero abesse. Eius rei nuncius dum ingentis viae spatio non propere adventat, rogo te, amice, ut expectationi scriptoris non spernendi, quem alias indicabo, promptior succurras, et quid huius vel memoriâ, vel in commentarium retuleris, significare, quam mature possis, ne graveris, devincturus, cum hoc pristino, amicum novum, cuius tam vili amicitiam stetisse, nunquam erit quod doleas. Vale. In castris ad Traject., 12 Cal. Novemb. (= 21 Oct.) CIↃIↃCXXXII.

Quousque D. Descartes opusculum processerit, valde scire aveo et, ut perpetuam a me salutem nuncies, obnixe peto. Literarum, si quas ad me dare volueris, penes uxorem cura erit.

723. Prinses Amalia van Oranje[4]. (H.A.)

Monsieur Heygnes, je vous prie de aller voir Monsieur de Boulgon[5] de ma part et de luy asurer que son mal m'afliche bein fort, et je priera Dieu pour sa gerison; je voustrois que le povais servir, mais la comoitie[6] ne le vieuxt pas permestre, et j'espere qu'il n'oras pas a faire pour cest fois. Vous m'obligera de vous tesmoigner a vostre retour, que j'espere sera beintost et que je peuis voir Monsieur le Prince en tres bone sante et vous asurer que je sera tousjour ....[7]

Je vous prie, si vous povies, de me mander beintost, comme Monsieur de Boulgon ce porte.

1) Claude Saumaise (1588-1653), de beroemde Fransche geleerde, werd in 1631 op dezelfde vereerende wijze aan de Leidsche Hoogeschool verbonden als vroeger Scaliger.
2) Nl. Wendelinus; zie blz. 353.
3) Cornelis Haga (1578-1654), geb. te Schiedam, werd in 1611 als gezant naar Constantinopel gezonden. Hij bleef daar tot 1639. In het vaderland teruggekeerd, werd hij in 1645 benoemd tot president van den Hoogen Raad en bekleedde die betrekking tot zijn dood.
4) No. 723 a. Een ander briefje, s.d. (H.A.), waarschijnlijk uit dezen tijd, diende om Huygens te bedanken voor zijne berichten over de gezondheid van den Prins.
5) Zie over den hertog van Bouillon, blz. 109.
6) commodité?
7) Huygens teekende op het briefje aan: Reçeue le 22 d'Octobre 1632.

724. E. Puteanus[1].

Eene dochter van mij is getrouwd met Oem uit Dordrecht, waar ik zelf mijn eerste onderricht heb genoten. Mijn schoonzoon zal u een bezoek komen brengen en met u spreken over de *Relationes Bentivolianae*[2], waarvan ik u spoedig een exemplaar in het Italiaansch hoop te zenden. Lovanii, in arce, XII Kal. Nov. (= 21 Oct.) CIↃIↃXXXII.

725. Aan A. Rivet. (H.A.)

J'ay charge de desabuser vostre zele, et celuy du synode wallon, en ce qui regarde l'establissement de la religion publique dans la terre de Herstal[3], laquelle, en un mot, n'est ni souveraine, ni neutrale, mais de contribution. Son Ex.^{e} consequemment n'y a non plus d'autorité qu'au reste du Brabant, qui releve de l'Infante. Considerez, s'il vous plaist, s'il est raisonnable qu'on y aille envoyer un ministre droict au martyre, et se tirer à dos un affront indubitable, pour n'y gaigner que le repentir d'avoir tenté l'impossible. Pour les villes closes, qu'on vient de conquester, *diversa ratio est*, καὶ ὁ θ∈ρισμὸς πολύς[4]. A vous autres messieurs le soing d'y procurer les ouvriers qu'il appartient. M. le Prince ne manquera d'y contribuer ce qu'il doibt et peut. - Aux excuses, Monsieur, que ma femme vous a avancées de ma part, il n'y a rien de controuvé. Je croy que, pour divertir un peu l'Infante en ses adversitez, on luy a parfois voulu donner le plaisir de veoir, comment les heretiques s'entretienent. S. Ex.^{e} mesme en a pati. Mais il a esté tant deferé à ce qui s'est trouvé de sa main dans certains pacquets, qu'encor Madame la Princesse en est venue en possession. C'est la courtoisie que se doibvent les grands, et nous autres *de plebe* les hazards du passage. En cela je ne regrette *oleum nec operam*, puisque mon mestier est de brouïller force papier. Il n'y a que le soupçon de mes amiz que je ressens. Mais, ne me trouvant plus en peine de celuy que je veoy que vostre discretion vous oste, j'en demeure à repos pour cette fois. Pour l'avenir j'auroy le soing, qu'il me sera possible, de ne vous payer plus de cette monoye, et tousjours celuy de vous tesmoigner, combien je cheris l'honneur de vostre amitié, et d'estre creu .... Au camp près de Maestricht, le 22e d'Octob. 1632.

726. A. Ploos[5]. (H.A.)

Uw brief heb ik ontvangen. De drie heeren[6] zijn nu zeker al aange-

1) Het Hs. is verloren, maar de brief is gedrukt in *Eryci Pvteani... ad C. Hvgenivm et D. Heinsivm ... Epistolae*..., 1647, blz. 13.
2) Guido Bentivoglio († 1644), apostolisch nuncius in Vlaanderen en Frankrijk, schreef verschillende werken, o.a. het dikwijls herdrukte *Relazioni di G. Bentivoglio in tempo delle sue nunziature di Flandria e di Francia*, Antwerpen, 1629.
3) Zie blz. 368. De heerlijkheid Herstal in het land van Luik behoorde aan den Prins.
4) Matthaeus, 9, vs. 37.
5) De cursief gedrukte woorden zijn in cijferschrift, dat echter op te lossen was door vergelijking met No. 707, 716 en 718.
6) Teresteyn, Haersolte en de thresorier Goch gingen uit den Haag naar Maastricht, om den Prins mee te deelen, wat de Staten-Generaal den 16^{den} en 18^{den} Oct. besloten hadden naar aanleiding van de vredesonderhandelingen.
Johan van Goch († 1637), burgemeester van Zutphen, was afgevaardigde ter Staten-Generaal en thresorier-generaal der Unie sedert 1628.

komen, ‘wt dewelcke U E. sall verstaen de constitutie van alhyer, zynde my nevens veel anderen leet, dat het nyet en heeft connen gebracht werden tot hetgene *Utrecht* heeft goet gevonden gehadt. Sedert het voorss. vertreck zyn na *Zeeland* de h.h. Cats[1] ende Marienburch[2], ende na *Vriesland* d'heeren Boreel[3] ende Waltha[4] verreyst, ende dat op gisteren goet tyts. *De Staten van Zeeland* zyn verleden woensdach voor de tweede reyse op reces tegens huiden gescheyden; de vrye neringhe doet aldaer te meer dispute. Wenste, dat met eenîge soliditeyt van de apparente resolutie van de noch .....[5] mochte schryven, verseeckere U E., dat naer myn opinie *Vriesland* met *Groeningen* sal accorderen, d'welcke den 23^{en}, by *Holland* gepresseert, hebben verclaert de conferentie toe te staen, dan *onvoorsichtich* gepresseert zynde tot openinge van haere bedenckinge verclaeren, dat se *genegen* tot een *vrede* off *ewich verbont*, ende alsulcx *staet met staet*, ende niemant te horen, die van wegen *den coninck* compt, ende dat se vremt zyn van de *treves*. Naerder gevraecht, off zy verstaen met die *staen onder den coninck*, waerop zy: met die daervan *vrij sijn*, of gesint zyn hun *vri te maeken*. U E. sall naer myn opinie in der da[e]t bevynden, dat - so *Zeeland* al te verre compt - de drie sullen accorderen, ende dat daervan nyet solidelyck sal werden gedaen *int afwesen van S.E.* De stadt Leyden heeft haer met d'andere leden geconformeert ende heeft haere gecommitteerde mede ter vergaderinge, sulcx dat die nu eenpaerlyck gaen ende byeen blyven. A ende G contramineren, B is noch still.’ Hage, 25^{en} 8b. (Oct.) 1632.

727. C. van der Myle. (H.A.)

Uw brief heb ik ontvangen. ‘Je communique avec celuy du triumvirat[6] qui est demeure ici, touchant le second point[7] sur lequel on attendoit que, cependant que le premier se manioit, ils eussent procure quelque esclaircissement, mais il m'a replique qu'il estoit bien vray que Son Ex.^{ce} leur en fist ouverture, mais qu'ayant ouy leurs raisons, elle trouva bon qu'on n'en fist pas mention pardeça. Si vous avez raison de vous plaindre des longueurs qui semblent gaster un affaire si important, lorsque faisiez vostre depesche precedente, je crains qu'à present j'entends desja des plus justes reproches que nous feres la dessus. Croyes moy, s'il vous plaist, ce noeud ne sera jamais deslie ou

1) Jacob Cats, pensionaris van Dordrecht.
2) Dr. Wilhelm Marienborch, burgemeester van Deventer.
3) Willem Boreel, pensionaris van Amsterdam; zie blz. 76.
4) Peter van Walta, lid der Staten-Generaal voor Friesland.
5) Onleesbaar.
6) Misschien wordt gedoeld op Teresteyn, Haersolte en Goch. De laatste kan zijn achtergebleven, want Huygens teekende in zijn *Dagboek* (blz. 22) aan, dat de beide eersten op 24 Oct. in het leger bij Maastricht terugkwamen.
7) Het tweede artikel van de negen, die werden voorgesteld voor de hernieuwing van ‘het Tractaet van *Treves*, gemaect met den Coninck van Spaengien, Anno 1609.’

desembarassé par ceux qui s'en meslent, mais l'une longueur produira l'autre[1], si ce n'est que nostre Alexandre s'en approche et la coupe. Je luy en touche quelque chose. Voici une adjoincte du S.r Ploos de Thienhoven[2], à laquelle pour n'user des redites je n'adjousteray rien.' De la Haye, ce 26 d'Octobre 1632.

728. D. Tuldenus. (L.B.)

Hierbij zend ik u mijn *Commentarius ad Institutiones juris*[3]; spoedig volgt nog een ander werk. Lovan., tertio Kal. Nov. (= 30 Oct.) 1632.

729. D. de Wilhem[4]. (L.A.)

Non dissimulabo mentem meam neque praetexam aliam scriptionis occasionem. Exoratum capi venio hanc unam singularem precibus, ex te ut impetrem gratiam, in uxorem mihi dari sororem tuam, domicellam Constantiam[5]. Quod si hoc sensero tuo pro voto e vobis posse, accipiam id pro summo, ut erit, beneficio, omnesque cogitationes vestras officiis meis superabo. Vale, amplissime domine collega, meque quam primum tuo responso bea, atque optimo Principi longum vive. Hagae, ipsis Kalend. (1) Novemb. MDCXXXII.

730. J. Golius[6]. (K.A.)

Cum eruditi viri benevolentiam mihi paras, et quidem parvulo adeo officio meo, quam ego affectare maxime cupio, benevolentiae erga me tuae testimonio me luculento beas. At vereor, ne felicitati meae obsistat debiti obsequii mora, nisi te atque illum, cordatos ingenuosque viros, plus moveat ipsum infortunium meum, culpâ vacuum, quod nempe, hesterno demum die, et quidem Hagae, mihi redditae sunt tuae literae, quae biduo ante, absente me, Leidam frustra latae fuerant. Optem uberiorem in hoc campo materiem mihi dari, quo promptiore operâ hoc quidquid est damui resarcire aut compensare nitar, et quidem, si institutum scriptoris nossem, plura hujus generis nunc sponte adderem. Quod autem ad Byzantii latitudinem attinet, Imperatoris Osmanici astronomus[7] testatus iterum atque iterum mihi fuit, se observatis proprijs, et quidem repetitis, eam comperisse graduum dumtaxat XLI, miratus Arabas, qui ad gradum XLV

1) Van der Myle heeft gelijk gehad; het lange talmen heeft slecht gewerkt op de onderhandelingen.
2) Nl. N°. 726.
3) Zie blz. 325.
4) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, III, blz. 479.
5) Zie blz. 87. Zij is den 16^{den} Jan. 1633 met de Wilhem getrouwd.
6) Eenige zinnen uit den brief zijn uitgegeven door Dr. D.J. Korteweg in *Verslagen en Meded. der Kon. Akad. v. Wetensch., Afd. Natuurk., 3de reeks*, IV, 1888, blz. 258, waar ook over de belangrijkheid van dezen brief wordt gesproken.
7) Nl. Aben Marufi; zie blz. 262.

extulissent; quem errorem, in gente dissita semel receptum, putabat per manus esse traditum. Ad eandem hanc quaestionem memini me respondisse alias viro literarum orientalium et mathematum perquam gnaro, Wilhelmo Schikardo[1], Academiae Tubingensis insigni lumini, qui nunc geographiam novam adornat, occasione data, dum Abilfedae[2], geographi Arabis, versioni et editioni operam navat. Ut autem locorum meridianos situsque certius connectat, et ad coeli normam terras exigat, solis et lunae eclipses varias et poli elevationes accurate observatas captat et conquirit undique; idemque in ejus gratiam factitat vir quidem nostras vere magnus[3], interposita propriae famae auctoritate, quippe qui illius doctrinae, studijs atque virtutibus merito magno favet. Quamobrem conjectare audeo, ab ijs quaestionem hanc moveri, praesertim quia haud videbar tunc temporis Schikardi expectationi aut votis satisfecisse. Unde vereri subit, ut satisfaciam Ampl. Tuae, aut speratae gratiae quidquam responso consequar, utve etiam D. legatus Haga[4] dubitationem possit tollere, quia haud alius ibi, quod quidem sciam, astronomus degit, illo, quem dixi, celebrior aut rerum peritior. Secundariâ itaque tentabo viâ, num tueri spem meam et benevolum affectum tuum possim auctario aliquo. Id autem officio postulato reliquo optabilius esse, tibique fore gratius confido, pro quo fidem ante menses aliquot operamque obstrinxi meam[5], nisi forte et hic quoque mihi fraudi sit longa cunctatio; quod tamen ut minus metuam, facit tum difficultas et momentum rei, tum aequitas et facilitas animi tui. Neque enim asserere hactenus fui ausus ingeniosi Desecartis inventum, quod tamen, seu praesagio, seu affectu quodam, apud te jactare non extimueram, scilicet refractionis leges, ab illo descriptas, quas veras esse et ipsius naturae, me credere visus et ratio nunc cogunt. Cepi nuper experimenta quaedam incidique paulo post in Snelliana plurima, quae ambiguitatem et scrupulum exemerunt omnem. Ambo illi, qui dici merentur magni mathematici, haud unquam inter se cogniti, diversis locis et temporibus contrarias ingressi vias, per principia et causas Gallus, per effectus et observata Batavus, alijs et diversis verbis concluserunt prorsus idem. Quod neque celare Ampl. tuam, neque sine studio divulgare velim, quo et tibi mea constet observantia et inventoribus sua in solidum gloria. Snellius, venerandae memoriae praeceptor meus, cum ex Vitellionis[6] calculo et tabulis, tum ex proprijs ad observata plurima, eaque saepius et diverso modo repetita, subductis, hoc formavit theorema opticum.

Si duplex fuerit medium, densitate et raritate differens, radius quivis incidentiae verus ad suum apparentem in ejus generis medio eandem servat rationem.

1) Wilhelm Schickard (1592-1635), sedert 1619 professor te Tübingen, was een beroemd mathematicus, orientalist en geograaf en heeft verscheidene werken geschreven.
2) Eerst in 1650 heeft John Greaves uitgegeven *Chorasmiae*, *et Mawaralnahrae*, *hoc est Regionum extra fluvium Oxvm*, *Descriptio*, *ex Tabulis Abvlfedae Ismaelis*, *Principis Hamah. Londini*.
3) Zeker Willem Blaeu; zie blz. 264.
4) Zie blz. 368.
5) Zie blz. 349.
6) Witelo, of Vitellio, was een Pool, die in de 13de eeuw leefde. Hij schreef *Perspectivae libri decem*, gedrukt in 1533.

Esto medij

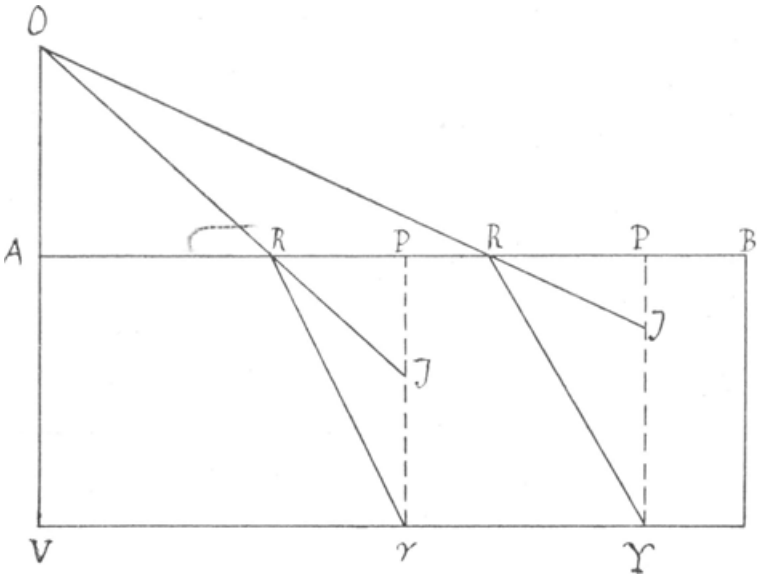

densioris terminus AB, visibile *γ*, radius incidentiae *γ* R, refractus in rariore medio R O, oculi situs in puncto O. Videbitur itaque imago rei visibilis in concursu radij refracti O R continuati et perpendicularis incidentiae, quae sit *γ* P et punctum concursus J. In eodem itaque medio, scilicet hic densiore, radius incidentiae verus erit *γ* R, suusque apparens R J. Docent observata quae ratio est *γ* R ad R J, semper obtinere eandem inter quoscunque radios similes, ut Y R et R J, quia in ipso radio perpendiculari et irrefracto *γ* A, ubi incidentis ipsius pars est radins apparens. Neque enim res visibilis *γ* spectata perpendiculariter suo apparet loco, sed superiore in J, et ut *γ* A ad A J, ita *γ* R se habet ad R J. Unius itaque radij obliquatione, aut perpendicularis contractione cognitâ, quod modis pluribus facile fieri potest, cognoscetur ratio caeterorum incidentium et apparentium omnium. Quae, exempli gratia, in aqua est ut 4 ad 3, in vitro ut 3 ad 2, quando scilicet utrobique oculus consistit in aëre.

Nobilis ille Gallus Desecartes mira subtilis ingenij sagacitate a principijs simplicibus et manifestis exorsus, continua demonstrationum serie, trajectionum, quae per diversa fiunt media, generalem stabilivit legem, quam in *Opticis* hoc speciali expressit theoremate:

Si duplex fuerit medium, densitate et raritate differens, radij cujusque incidentis in medio uno, et refracti

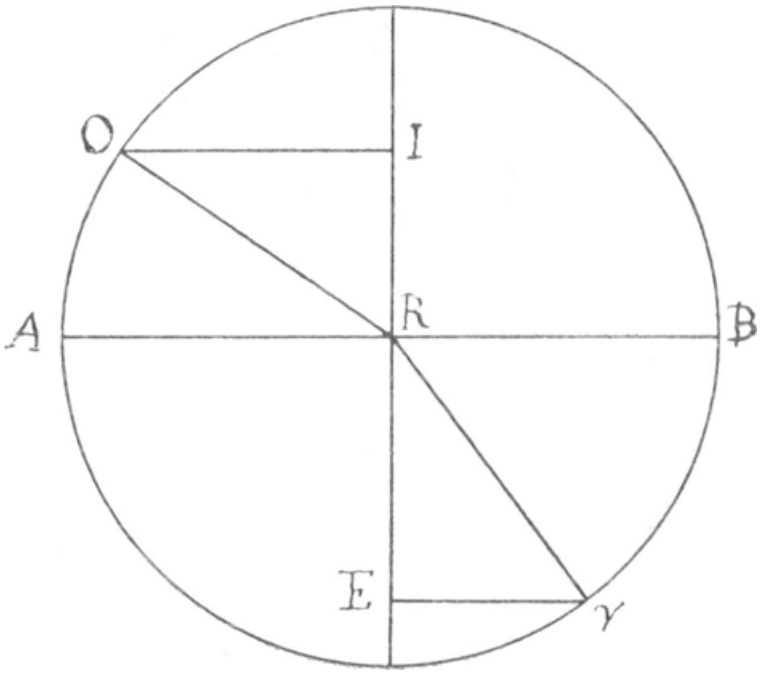

sui in altero puncta a refractionis puncto aeque dissitas distantias habent a perpendiculari refractionis in eadem semper ratione.

Esto medij cujusvis densioris terminus A B, visibile *γ*, radius incidentiae *γ* R, refringatur in O; et *γ* R, R O sunt aequales, per punctum autem R ducatur perpendicularis refractionis E I, et ab ea punctorum *γ* et O distantiae sunto *γ* E et O I, inter radios similes semper eadem servabitur distantiarum ratio, undecunque et quocunque procedant.

Ita esto corporis densioris terminus A B C D per quod a punctis γ, V, Y in eundem incidant

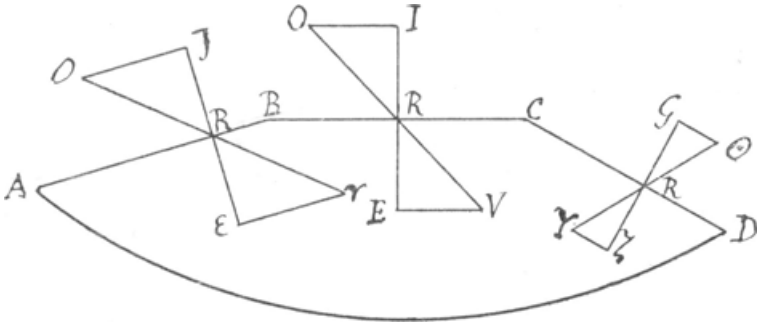

radij γ R, V R et Y R, quibus aequentur sui refracti R *O*, R O et R Θ, erit ut perpendicularis γ ε ad perpendicularem *O* J, ita V E ad O I, et Y ζ ad Θ G, eademque in ijsdem duobus medijs erit distantiarum fere perpendicularium similium ratio.

Experimento ad illustrandam potius, quam probandam veritatem uno atque altero contentus fuit, nixus firmitudine necessariae, seu mathematicae, demonstrationis, ita ut, plura inter se conferre, visum illi fuerit tempus perdere. Eodem autem redire inventum utriusque, demonstrabo theoremate tali.

Si radius incidentiae in medio uno et refractus in altero sint acquales, extremorum a perpendiculari refractionis distantiae sunt incidenti et apparenti in eodem medio radijs reciproce proportionales.

Esto rursus

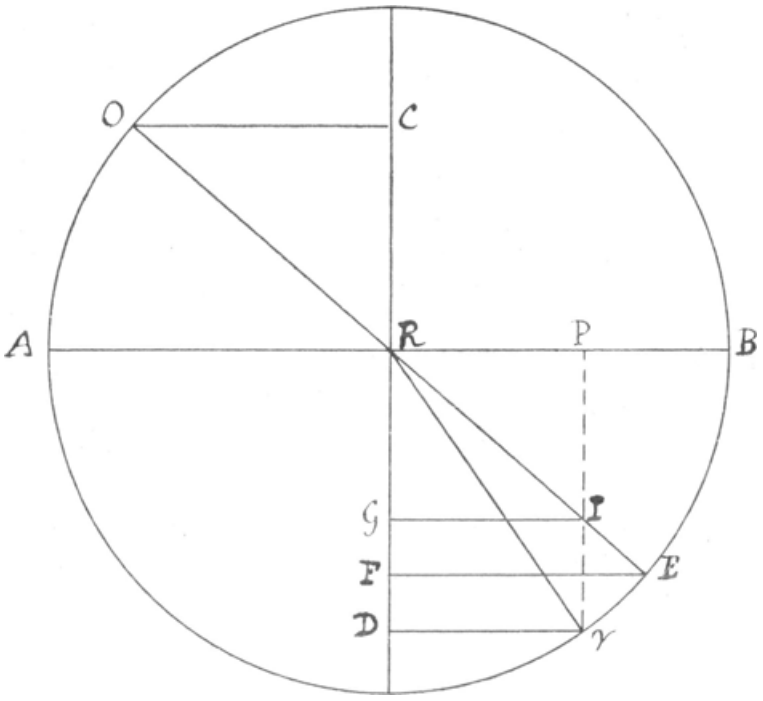

medij densioris terminus A B, visibile γ, radius incidentiae in medio densiore γ R, refractus suus in rariore R O, ijque inter se aequales. Per punctum R ducta sit perpendicularis refractionis C D; erunt itaque γ D et O C punctorum γ et O ab eadem perpendiculari distantiae. Oculus situs in puncto O, qui spectabit imaginem in concursu radij refracti O R continuati et perpendicularis incidentiae γ P in puncto I; eruntque γ R radius incidentiae, et R I radius apparens in eodem medio; dico esse, ut γ P ad O C, ita γ R ad R I.

Nam in centro R intervallo R O describatur peripheria, quae transibit per γ, quia O R et γ R sunt aequales. O R producta in I porro producatur ad punctum peripheriae E, et ab E et I ducantur perpendiculares in perpendicularem refractiones duae, nempe E F et I G, quae duabus distantijs O C et γ O sigillatim aequales erunt; est autem, ut I G ad E F, ita I R ad R E; ergo erit, ut γ O ad O C, ita γ R ad R I.Q.e.d.

Haec eadem Snelliana reflectionis quoque omnis norma est, ita ut totius visionis compositae praecipua et summaria doctrina comprehendatur pauculis hisce verbis.

In visione composita radius quivis incidentiae verus et suus apparens in eodem obliquativo eandem servant rationem.

Hic finem itaque facio, ne pluribus magnas seriasque occupationes tuas interpellem peccemque in publica commoda, neve consummato ingenio tuo injuriam faciam, quo facile tibi fuerit totam nunc catoptricam atque dioptricam perficere. Cuncta enim naturae et artis mysteria, huc facientia, ex hac scaturigine derivari, perque hoc elementum a geometra et arithmetico demonstrari possunt. Tanti est in mathematibus mixtis caeterisque disciplinis deprehendisse primos fontes! Tantum est quod nesciunt homines, ut rem oculis omnium maxime obviam, a tot seculis hactenus, quod quidem constat, nullus viderit! Tamque semper pueri sunt, ut quae incognita admirati sint et suspexerint maxime, eadem inventa despiciant et tantum non rideant! Quod vereri videtur suae physicae naturae genius Desecartes, ea quippe tota mechanica, seu potius mathematica est; adeo palpabilem fecit, ex materia infinite dividua et motu, tanquam solis principijs, derivatam. At sapientiores et generosae animae ob facilitatem et necessarium rerum ordinem multo magis perspicient atque respicient summam Creatoris potentiam et sapientiam, ac mirabuntur amabilem per se maxime pulchritudinem. Ita de se testatur nobis ipse philosophus, cujus dulcissima consuetudine pridem mihi licuit per biduum frui; ingenue fateor, quanto magis tracto atque cognosco, tanto magis miror et amo. Neque enim in eo minor est animi bonitas probitasque vitae, quam ingenij felicitas et doctrinae praestantia. Opus autem, quod molitur, ad humanae animae, cujus originem a Deo petit, philosophiam nunc perductum, extremam expectat manum; erit autem breve et pressum, ut attentionem et in philosophando diligentiam majorem excitet. Ipse nunc Daventriam secessit, ut se turbae et compellationibus eximat et postea se fructuosius omnibus impertiat. Prima occasione data salutem illi nunciabo tuo nomine, quam fore illi gratissimam scio, et utrique vestrum amicitiam mutuam, si unquam vos congredi contingat. Vale, vir amplissime, et me benevolentia tua fovere et beare perge. Dabam Lugd. in Bat., ipsis Kal. (1) Nov. CIↃIↃCXXXII.

731. Aan I.B. Boddens[1]. (K.A.)

Videor sic demonstrare adversus veterem poetam meum, de quo nuper

1) Johannes Baptist Boddens, uit een deftig geslacht van Brugge, was rector Societatis Jesu te Maastricht. In 1638 is hij met drie andere priesters onthoofd, omdat hij door de biecht op de hoogte was gekomen van een verraderlijken aanval op Maastricht en niet had gewaarschuwd.

nobis non dispar sermo fuit[1], non universe fidem deesse viris, qui castra sequuntur. Probo autem, quod patet latius, inique fidem ijs non servari, quos, ut idem faciant, diversae fidei obstinatio nusquam inducit. Expecto ut in vicem acerrimos quosdam - οὒ☐ δεῖ ἐπιστομίξειν - de collegis tuis doceas, quam prope distent, et quam non prope, zelus et scelus, et quam, salvâ utriusque conscientiâ, si sapiant, redire res huc possit, ut, quod olim, fratres et amici populi Romani, qualis nunc est, Batavi habeamur, qui victores etiam non simulate τὰ τῆ☐ εἰρὴνη☐ διώχομεν. Vale, vir doctissime, et me ama, qui vos hac lege, quod discedens monui, ne vobis infesti sitis et, Καίσαρι τὰ χαίσαρο☐ dare si statuistis, etiam relinquatis. In castris ad Rurmundam, pago Herckenbosch. VII Id. (7) Novemb. CIↃIↃCXXXII.

732. R. van Haersolte[2]. (H.A.)

Desen dach koemt een persoen, die by d'Heeren gecommitteerde Raden van hier naer Lingen was gesonden, mij verclaren, dat hij dre dagen aldaer geweest ende lestleden Vrijdach vandaer gegaen sijnde, gesien heft, datte demolitie doer de boeren noch continuerde, datte eene poerte ende wercken daerbij waren nedergeworpen ende mette twe anderen doende waren[3], datte boeren uth Munster ende Osenbrugge versocht hebben[4], datte demolitie voortaen muchte werden bestadett tott haren kosten, dattet selve gedaen ende bij een persoen aldaer aengenoemen was binnen ses weecken te volbrengen, sullende de compagnie soldaten van drehondert coppen van Bappenheims[5] volck, daer binnen noch sijnde, toecompstigen Donderdach daeruth trecken, sulcx dattet noch wel ruem ses weecken sal aendragen, aleer de geheele demolitie sal geeindiget sijn. Off nu sijn Ex.tie sal goetvinden te doen verbieden, datte pachten, die nu verschijnen, niet betaelt sullen werden aen den rentmeester van den Coninck aldaer, maer aen dengeenen, die van sijn hoechgemelter Ex.tie daertoe sal weesen geauthoriseert, ende mett eene te bevelen, nijemants anders in saecken van justitie ende andersints toe gehoersamen, als die bij sijn Ex.tie daertoe sullen sijn gestelt, dan off d'selve beter sal vinden daermede noch te suppercederen tott datt die begonnene demolitie sal geeindigett sijn, sal UEd. van sijn Ex.tie kunnen verneemen; ick hebbe mijn devoir geachtet UEd. t'selve t'adviseren, verwachtende schrijvens van d'Heer Terestein, off d'selve sal dienstich vinden, datt ick in den Hage sal moeten koemen, ofte hier blijven, daernaer ick mij sal regulieren. Zwol, den 10en Novemb[6].

1) Huygens had blijkbaar kennis gemaakt met Boddens, toen het leger der Staten, nadat Maastricht op 23 Sept. was ingenomen, nog een tijd lang daar in de buurt bleef. Den 7den Oct. gaf hij Boddens een boekje ten geschenke (vgl. *Gedichten*, II, blz. 211).
2) Rutger van Haersolte (1605-1674), een zoon van Sweder (zie blz. 367), is o.a. drost van Twente en landdrost van Salland geweest. In 1633 werd hij drost van Lingen. Hij huwde in 1640 Elisabeth Margaretha van Pallandt.
3) Zie over deze zaak No. 747.
4) Er staat: *hebbende*
5) Pappenheim; zie blz. 357.
6) Het jaartal ontbreekt.

733. J. van der Burgh. (L.B.)

Praepostera fuit illa, meo calculo, prudentia, vir nobilissime, quam ex litteris non ita pridem a consulatu Amstelodamensi, vel si mavis B...[1], ad Illustrissimum Principem datis, de praesidiarijs exteris non ultra recipiendis, haud dubie senseris. Incidi forte in illas et, quasi non datâ operâ, eodem die, quo dabantur. Sic cogitabam, nihil aliud ijs optimo Principi persuasum fore, quam hujus civitatis arbitros nonnihil de se sinistre suspicari, scilicet quod primum pro beneficio habebatur, affectatâ humanitate nunc reijcitur. Verum ubi ex nobilissimi herois Witsij[2] ad Hasselarium[3] litteris sensere viri, alias satis cordati, sese hic dormitasse, infectum, ut audio, hoc omne optabant, et non dubia eos invasit sententia, in posterum haec omnia Principis arbitrio relinquere. Caetera, si tanti est, ex litteris Hasselarij ad Witsium intelliges. Ego - *comme valet qui cherche maistre* - haec tibi indicanda duxi, et boni civis, pro modulo suo hoc agere, ne quid deterioris suspicionis suboriatur intra Principem et hanc civitatem, cui a secretis esse non detrectaret... Amstelodami, 11 Novemb. 1632.

734. I.B. Boddens. (L.B.)

Ik dank u zeer voor uwe vriendelijkheid tegenover mij en tegenover onze orde. ‘Habeo sane gratiam quam possum maximam, et quoniam pro propensissimâ tuâ in nos voluntate id tibi gratissimum fore scio, in vicem spondeo, me et collegas omnes fore memores eorum, quae non cordate minus, quam vere suggeris; conabimurque omni studio efficere, ut omnes, quibus libido fuerit iudicandi de nobis sincere et animo non praeoccupato, intelligant, quam calamo iuxta ac linguâ innoxii simus, quamque tranquillitatis publicae et concordiae amatores, nec futurum esse, ut Excellentissimum Dominum Principem, cui obsequium omne venerationemque, quâ par est demissione, deferimus deferemusque semper, poeniteat, quod eius favore hic degamus’. Blijf gij steeds eene goede meening van ons koesteren. Trajecti ad Mosam, prid. Id. (12) Novembres MDCXXXII.

735. P.C. Hooft[4]. (A.B.)

'K en weete, oft uwer Ed. Gestr. noch magh indaghtigh zijn, hoe zij zekeren tijdt geleden ons alhier de maniere weez, om een metaelen deegh te maeken, week en taey in

1) Waarschijnlijk wordt hier gedoeld op één der vier burgemeesters; hunne namen beginnen allen met een B, maar Dirck Bas (zie blz. 340) zal wel bedoeld zijn.
2) Zeker wordt Wyts bedoeld.
3) Waarschijnlijk Pieter Pietersz. Hasselaer; zie blz. 338.
4) Ook in afschrift (L.B.). Uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 283; Van Vloten, t.a.p., II, bl. 288.

zijn' warmte, hardt en onkncedbaer, als 't koudt is. Mijn neef P.J. Hooft[1] met burgermeester Graef[2] nam 'er dat pas een' proef af, alleen om der zinlijkheit wille. Nu waent hij, dat z' hem te stade zoude komen, en bevint zich die wetenschap deurgewaeit. Heeft mij derhalven verzocht U. Ed. te moeien om bericht, hoe men 't quikzilver en 't ijzer, oft - opdat ick ook schijne aen een' kant der kunst gelekt te hebben - Mercurius en Mars tot dit werk te bezighen heeft. Want deez', nae mijn onthoudt, zijn de voorneemste droggen, die 't hem doen moeten. Gelukt het hierdoor den wegh nae 't middelpunt der geheimenissen en de mijnen van den lapis te baenen, ick maek mij sterk, uwer Ed. Gestr. zooveel genots daeraf te doen hebben, als mij zelven gebeuren zal. De zaek van den heer Brosterhuizen, waeraf mij de HH. Reael en Barlaeus gesproken hebben, dient te slaepen tot klaeren daeghe, 'k wil zeggen Lichtmis toe, wanneer men beter zal konnen zien, hoe zij met de nieuwe wethouders te beleiden stae. Daerentussen gebiedt mijn' huisvrouw zich van heeler heeter harte in de goede gunste van Mevrouw, uwer Ed. Gestr. gemalinne, ende met geen' minder vierigheit in die van haeren echtgenoot ..... Uit Amsterdam, 29 Novemb. 1632.

736. A. Ploos van Amstel[3]. (H.A.)

Hierbij gaan brieven van hare Ho. Mo. aan Z.E. en ‘bericht vant gene 2 of drie dagen herwaerts roerende de aengeboden handelinge voorgevallen is’. Ik geloof niet, dat er veel van terecht zal komen. Alle provincies zijn bezig met de oorlogspreparatieven ‘voor het aenstaende jaer van 1633’. Een paar heeren gaan naar Utrecht, een paar andere naar Groningen. De Staten van Holland zijn uiteengegaan. Men verlangt naar de komst van Z.E.[4].

737. J. van der Burgh[5]. (L.B.)

Daar ik weet, dat gij belang stelt in mijn lot, zal ik u iets van mijn tegenwoordig leven mededeelen. ‘Depuis la mort de mon Maistre[6], je me suis tenu tantost en Frise, tantost icy, ou je m'aimoy le plus au regard de tant de honnestes et bonnes promesses que l'on m'y faisoit, ou je me laissois aller de tant plus volontairement, que j'avoy pris un petit desgoust de la cour, par l'effect que je sentois de quelques mauvaises imaginations qu'on avoit données à mon bon Seign.r et Maistre. Je vous laisse à considerer, Monsieur, si j'ay assez de capacité ou de malice pour contribuer quelque chose au mauvais mesnage qu'aucuns taschoient de brasser entre mon Maistre et Monseign.r le Prince. J'en ay esté pourtant soupçonné. Outre la haine qui me venoit des gens d'eglise, ce qui me causoit une meffiance insupportable a un homme de

1) Dr. Pieter Jansz. Hooft (1576-1636) studeerde in de medicijnen en de chemie, werd curator der Illustre School te Amsterdam en had een laboratorium met
2) Jacob de Graef (1571-1638), vrijheer van Zuid-Polsbroek, die meermalen burgemeester van Amsterdam en Gecommitteerde raad is geweest.
3) Ploos begon zich in dezen tijd zoo te noemen en kreeg in 1634 van den Prins het recht daartoe.
4) De brief mist plaats, datum en jaartal.
5) No. 737 a. Den 2den Dec. volgde een brief (L.B.) met het verzoek om te schrijven.
6) Graaf Ernst Casimir; zie blz. 353.

bien, et m'a faict departir de l'intention de solliciter la continuation de ma charge. Depuis il se m'est offert une occasion de me sauver par un mariage, si tant estoit que je tinsse ma charge; une raison importante, ce me semble, et qui me faict vous prier bien humblement de m'assister de vostre aide. J'entame assez tard cest affaire; il y faut des moyens pour porter coup. Je n'en sçay point d'autre qu'une bonne lettre de recommendation de Son Ex.^{e} a Monseign.^{r} le Conte Henry[1)], et une vostre a Madame[2)]. Sans cela je viendray trop tard. Je ne sçauroy vous exprimer comme quoy je ne vouldroy pas estre trop esloigné d'une action si solennelle que sera le traicté de la trefve. D'Amsterdam, ce 1^{r} 10bre (Dec.) 1632.

738. Aan P.C. Hooft[3)].

Het verheught my voor all van U Ed., ende daerby van de vermenginghe van Mars en Mercurius te hooren, naerdat my soo vele maenden de ooren alleen van den eersten gesuyst hebben. Hierneffens komt de copie van die versameling uyt den oorspronckelicken Engelschen text, dien ick bevinde voordachtelick bewaert te hebben. Ick houd hem van de vriendschap van seker Engelsch machtigh Heer, die menighe schoone kans aen den dobbelsteen Lapis gewaeght hadde, ende my dit stuxken uyt sijn cabinet in de hand stack, gelijck men de kinders in 't glashuys met een broxken Amsterdamsch corael paeyt, om 'er niet ledigh uyt te komen, oft noode geweest te hebben. Zegels van minnebrieven leerden hy er mede dreighen (?), maer t' sijnent was het van dieper insicht, soo ik my geliet te gelooven, met dien slagh van eerbiedinghe, dien ick gemeenlick myne overvarentheit ontrent die mysteriënketels beveel; ende de Heeren Graef ende Hooft[4)] moghen 't er oock mede op de bezegelde minnebrieven van Mars aen Venus geladen hebben, en hopen der Sol in gemelt te vinden. Ick sie 't sonder nijd aen, maer, in gevall van geluck, houde my aen 't maetschap van 't gewin.

M. Brosterhuysen wensch ick in 't vervolgh toe van U E. gunste ende teghen dien lichten dagh *felices agricolas*, *sua qui bona norint*. Gebiede my endtelick neffens mijn huisvrouw aen U E. ende Mevrouwe, de syne, met oprechte genegentheyt om altoos te blijven ..... In den Haghe, den 5^{en} Decemb. 1632.

739. J. Brosterhuisen[5)]. (L.B.)

Het verheugt mij, dat gij bij al uwe drukte tijdens de belegering van Maastricht nog aan mij gedacht hebt. Kunt gij den heer Jacob van Campen[6)] ook het verlof verschaffen om in Gelderland en Utrecht te jagen? Hij is wel

1) Graaf Hendrik Casimir van Nassau, die zijn broeder Ernst was opgevolgd als stadhouder van Friesland.
2) Zeker de weduwe van Ernst Casimir; zie blz. 39.
3) Het is onbekend, waar het Hs. zich bevindt. Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, II, blz. 289.
4) Zie blz. 378.
5) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, II, blz. 290.
6) Jacob van Campen († 1657), de beroemde bouwmeester, woonde op Randenbroek bij Amersfoort, waar Brosterhuisen hem later langen tijd gezelschap heeft gehouden.

niet van adel, maar ‘bon architecte et bon peintre; et à propos il vous faict present d'une piece de sa façon, vous priant affectueusement de la prendre en gré!’ A Leiden, le 9 de Dec. 1632.

740. J. Bouckaert[1] (L.B.)

Gaarne zou ik willen, dat de ‘diplomata clientelae nostrae’ werden hernieuwd, maar in dezelfde termen als vroeger en zonder veranderingen. Aspricolle, IIII Eid. (10) Decemb. CIↃIↃCXXXII.

741. C. Barlaeus[2] (L.B.)

Het verheugt mij, dat gij mijn gedicht goedkeurt. Gelukkig zijt gij, terwijl er in het leger zoovele ziekten heerschten, daaraan ontkomen. Voor Brosterhuisen wil ik gaarne iets doen, maar het is nu geen geschikt oogenblik. Ik zend u een gedicht op den dood van een jongen man, die spoedig na zijne verloving gestorven is[3]. Amstelod., XII Decemb. CIↃIↃCXXXII.

742. Aan Baron Chr. van Dohna[4]. (K.A.)

De Heer de Raffelis[5] keert terug zonder verkregen te hebben, waarop zijne goede diensten hem aanspraak schenen te geven; hij heeft den post niet gekregen. Hij hoopt, dat gij hem iets bezorgen kunt en den één of anderen slechten dienaar kunt vervangen door hem, die verzekert in de zaak met Valkenburgh bewijzen van trouw te hebben gegeven. Ter wille van zijn broeder, den predikant[6], dien ik beter ken dan hem, wil ik gaarne bij u een goed woord voor hem doen. A la Haye, ce 19e de Decemb. 1631.

1) No. 740 a. Een brief van 12 Dec. (L.B.) handelt over dezelfde zaak. Zie over Bouckaert, blz. 360.
2) Uitgegeven in *Barlaei Epislolae*, blz. 431.
3) Nl. *Lachrymae in obitum ..... Jacobi van der Straten* (vgl. *Poem.*, I, blz. 501).
4) Zie blz. 338.
5) Paul de Rafélis heeft in 1639 Johan de Knuyt te Orange ijverig bijgestaan, toen deze namens den Prins een eind maakte aan de zoo gevaarlijke intriges van den gouverneur Valckenburgh. (Vgl. J. de la Pise, *Tableav de l'Histoire des Princes et Principavte d'Orange*, 's Gravenhage, 1638, blz. 874, 877, 882-884.)
6) Olivier de Rafélis, een jongere broeder van Paul, was van 1632 tot 1645 Fransch predikant in den Haag; in het laatstgenoemde jaar keerde hij naar Orange terug.

743. G. Wendelinus. (L.B.)

Quod postremum te affatus, vir nobilissime, magno serio commendabam, ut *Loxiae* mei[1] de integro recudendi pars esse velles, subministratâ alicunde Byzantij latitudine ad scrupulosas minutias, et quas ego odoratus sum, grad. 43.18.′45″, ut Pera sit in 43.19′, sive id adeo ab ipsomet illic legato vestro[2] arcesseres, hoc vero idem nunc impensius aliquanto postulo, et per eum qui hasce tibi deferet, quid eius vel curatum sit, vel curari coeperit, transmitti rogo. Fors erit etiam, ut in orbis terrarum compendio, Batavicâ illâ vestrâ, sint qui curiositati huic tibi facient satis, si iubeas, ac tanto bono quam primum mactes sideralem disciplinam, ab hoc fundamento moliendam ..... Hercâ, XI Cal. Ianuar. (= 22 Dec.) 1632.

744. C. Schenck[3]. (L.B.)

De abt van Gladbach[4] heeft mij een vat Rhijnwijn gezonden, opdat dit door mijne vrouw den Prins zou worden aangeboden. Ten gevolge van de koude is het hier blijven liggen. Wilt gij mijne vrouw, als zij in den Haag komt, voorthelpen? Venlonae, 10 Kal. Januarij (= 23 Dec.) 1632.

745. Aan E. Puteanus. (K.A.).

Gij hebt mij drie malen geschreven en ik heb nog niet geantwoord. Maar in het leger had ik het verschrikkelijk druk en, nu ik in den Haag terug ben, heb ik weer nauwelijks tijd om op adem te komen. Gij moet mij vertrouwen. Dat ik een versje aan Wendelinus gericht heb uit het kamp[5], mag mij niet verweten worden. Wij poetasters doen nu eens zulke dwaze dingen. Te Venlo heb ik met genoegen kennis gemaakt met verschillende leden uwer familie. Hag. Com., Natali Domini (= 25 Dec.) CIↃIↃCXXXII.

746. Aan D. Tuldenus[6]. (K.A.)

Als gij weten wilt, waarom ik in zoo lang niet geschreven heb, moet gij Puteanus vragen; misschien word ik daarna door Leuven weer in genade

1) Wendelinus had vroeger te Antwerpen uitgegeven *Loxias*, *sive de obliquitate solis diatriba*.
2) Nl. Cornelis Haga, zie blz. 368.
3) No. 744 a. In een briefje van 12 Jan., s.a. (L.B.), bedankt hij voor de hulp, zijne vrouw bewezen.

   Conr. Schenck was secretaris van Venlo, voordat de stad door Frederik Hendrik werd veroverd, en is dat ook na dien tijd gebleven. (Mededeeling van Dr. A. Flament, Rijksarchivaris van Limburg.)
4) Uit een Latijnsch vers van Schenck, dat bij den brief is, blijkt, dat de abt Hendrik Goirmans heette.
5) Nl. *In adventum Godefr. Wendelini in castra Trajectina* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 240), den 8sten Sept. geschreven.
6) De minuut heeft geen adres.

aangenomen. Gij hebt mij door uwe geschenken weer veel genoegen gedaan; zij zijn mij altijd zeer aangenaam. Hag. Com., sacerrimo natali Domini nostri Christi (= 25 Dec.) 1632.

747. S. van Haersolte[1]. (H.A.)

Ick hebbe geacht mijn devoir te sijn, U Ed. t'advisieren, dat ick morgen vroech ten ses uhren mett een convoij van hondert peerden naer Linghen[2] sal gaen, hebbende des viants officieren doer anderen doen intimideren, sulcx dat ick geloeff ende hoepe, datte selve voer mijn kompste vandaer sullen sijn. Ick sal U Ed. vandaer naerder advisieeren om sijn Ex.^{tie} daervan kennisse te geven, gelijck U Ed. van desen mede believen sal te doen, ende sijn Ex.^{tie} mett een in bedencken gevende, off niet dienstich sal sijn den Heer van Dieden[3] ende Isselstein[4] aen te schrijven, datte selve wel willen letten op de perthijen, die de gouverneur van Rijnberck[5] den wech naer Lingen soude koemen te senden, om d'selve t'attraperen, daermede den offitier, die tott Lingen sal dienen toe blijven, om die justitie van wegen sijn Ex.^{tie} toe administreren, mett meerder seeckerheit daer sal kunnen sijn, die andersints perijckel sal loepen, om binnen Rijnberck gebracht te werden ..... Zwol, den 2^{en} Januarij 1633.

748. J.B. Boddens[6]. (L.B.)

Het doet mij genoegen, dat gij den dichter Sarbievius[7] hoog stelt; ook ik vergelijk hem met Lucanus. Er is nu juist eene nieuwe uitgave van hem bij Plantijn[8] verschenen, met noten, die voor een groot deel door leden

1) Uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Historische Avonden. Tweede bundel*, *uitgegeven door het Historisch Genootschap te Groningen*, *ter gelegenheid van zijn twintigjarig bestaan*. Groningen, 1907, blz. 79.
   Zie over Haersolte, blz. 367.
2) Het graafschap Lingen was eene bezitting geweest van Maximiliaan van Buren en kwam aan Willem van Oranje door zijne eerste vrouw, Anna van Buren. Het was lang in de macht der Spanjaarden; Maurits nam in 1597 de stad Lingen in, maar Spinola heroverde haar in 1605. De Spaansche stadhouders van Overijsel voerden er het bewind. In 1631 verzocht het graafschap de Staten-Generaal het neutraal te verklaren, daar het land niet langer door de Spanjaarden, maar door de Duitsche ligue was bezet en de vesting geslecht werd. In het najaar van 1632 had Frederik Hendrik zich door een ingenieur op de hoogte laten stellen, dat de stad Lingen was ontmanteld, en den 21sten December liet hij door Huygens in de vergadering der Staten-Generaal berichten, dat hij van plan was het graafschap 'als een partye van sijne eijgen domeijnen wederom te aenvaerden, des Coninx officieren te removeren ende de sijne aen te stellen'. - Haersolte voerde dien 'coup de main' uit.
3) Otto van Gent, heer van Dieden (zie blz. 334), was gouverneur van Wesel.
4) Er waren twee cavalerie-officieren van dien naam, Philips en Vincent (volgens mededeeling van Luitenant-Kolonel W.R.H. Wakker); het is onzeker, welke hier bedoeld wordt. In de *Memoires de Frederic Henry* komt van Iselstein meermalen voor.
5) Alexander Sybrecht van Diesdorf was gouverneur van Rijnberk, toen het eenige plaatsje aan den Rhijn in die buurt, dat in de macht der Spanjaarden was. Frederik Hendrik heeft in den zomer van 1633 Rijnberk belegerd en het heeft zich den 2^{den} Juni moeten overgeven.
6) Zie blz. 375.
7) Matthias Casimir Sarbievski (1595-1610), een Pool, is professor geweest in de wijsbegeerte en in de godgeleerdheid te Wilna en heeft zich de gunst verworven van Koning Wladislaus IV. Hij heeft vele Latijnsche gedichten geschreven.
8) Het boek was in 1632 bij Moretus, één der opvolgers van Plantijn, verschenen.

van onze orde zijn geschreven. Ik zend u spoedig een exemplaar. Traiecti, prid. Non. (4) Januarij anni CIↃIↃCXXXIII.

749. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

De Prins heeft bevolen u ƒ 400 te zenden als belooning voor uw gedicht[1]. Ik zend u hierbij een bewijs; gij kunt daarop het geld innen bij mijn bloedverwant Becker[2] te Amsterdam. Het spijt mij, dat deze zaak niet eerder in orde is gekomen. Hag. Com., Non. (5) Jan. anni CIↃIↃCXXXIII.

750. Aan D. Heinsius. (K.A.)

De Poolsche edelen, die gij mij hadt aanbevolen, heb ik zooveel mogelijk voortgeholpen. Geef nu eens raad aangaande de Grieksche gedichten, die gij onlangs hebt ingezien. Aan van der Myle is het verzoek gericht, ze te laten drukken, als zij dat verdienen, en hij wil Molino[3] gaarne een genoegen doen. Hag. Com., 5. Id. (9) Jan. CIↃIↃCXXXIII.

751. S. van Haersolte[4]. (H.A.)

Ick ben desen avent van Lingen hier weeder gecoemen ende heb mijn devoir geachtet UEd. daervan, ende datte saecken aldaer geluckelicken sijn geeindiget, kennisse te geven, om sijn Ex.tie t selve aen te dienen ende bevorderen, datte possessie mach werden gemaintiniert, die nu soe volcoementlicken aen sijn hoochgemelte Ex.tie is, als gewenst kan werden. Ick heb die saecken aldaer in sulcken staet gevonden, datte magistraet ende burgerije noetsaeckelicken eerst tottet doen van den eedt, in conformiteit vant formulier uth den Hagen medegenoemen, muchten beweecht werden, dat ock des viants offitieren niet doer mijn ordre, maer doer vreese vandaer muchten vertrecken, datte justitie over t geheele lant ende stadt Lingen uth den naem van sijn Ex.tie muchte werden geadministreert, ende een aenvanck gemaeckt ende ordre gegeven tottet innen van de domeinen tot voordel van syn hoochgedachte Ex.tie, ende de samentlicke voechden[5] doen beloeven, dit alles mett haeren dienst te sullen seconderen. Sulcx datte geheele justitie, inninghe van domeinen ende wat anders heft verreiset (?), hier boven verhaelt, ten eenemael

1) Nl. voor het schrijven van het gedicht *Triumphus federati Belgii*, etc.; zie blz. 360.
2) Samuel Becker († 1640), die getrouwd was met Jacomina van Baerle († 1651), de oudste zuster van Huygens' vrouw. Hij was in 1581 geboren te Antwerpen en was eerst koopman te Middelburg, daarna te Amsterdam.
3) Zie blz. 242.
4) Gedeeltelijk uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Historische Avonden*, t.a.p.
5) De burgemeesters der dorpen in het graafschap Lingen heetten *voogden*.

gedaen ende aen sijn Ex.tie is gebracht, gelijck uth mijn rapport perticulieren sal werden verstaen. Ende opdat alles met seeckerheit muchte gescheden ende gehouden werden, heb ick tot bevorderinghe van dit werek acten moeten passeren op een rentmeester, die de domeinen bequaemst kan innen, welckers naem in de publicatien musten uthgedruckt werden, ock aen een rechter, d welcke de justitie ende ordinaris rechtdagen moet waerneemen, daervan desen dach den eersten rechtdach is geholden, ende een huisvoecht om d'selve t'assisteren, vastelicken vertrouwende, datt sijn Ex.tie dit aengenaem sal houden, ende wat voorders heft moeten gescheden ende tot desselffs dienst is streckende. Dewijl dan nu die geheele possessie aen sijn Ex.tie is gebracht, soe moet d'selve werden gemaintineert, te meer om datte gemelte persoenen, tott Lingen sijnde gebleven, geen swaricheit toe verwachten hebben, als vant garnisoen van Rijnberck, daertegens de burgerije van Lingen de wacht houden ende alle dagen sestich off seeventich boeren uth hett lant Lingen koemen van gelijcken doen, sulckx datte selve wel eenighe kleinne perthijen kunnen buiten keeren, maer niet tegen enighe macht, die van Rijnberck soude koemen, waerover ten hoechsten noodich is, dat sijn Ex.tie de commandeurs van Weesel, Orsoy, Grol ende Bredevoordt aenschrijft ende beveelt, dat se alle neersticheit sullen doen, om des viants perthijen, die uth Berck den wech nae Lingen souden koemen, te attraperen, ende de commandeurs van Coverden ende Bortange toe bevelen, datt se enich volck den wech naer Lingen sullen senden, als d'selve daertoe van de offitieren van sijn Ex.tie werden versocht. Ick sal mett d'heere graeff van Stijrum spreecken, ten einde uth dese gernisoenen t'elckens vijftich ofte meer ruteren op den wech gesonden moegen werden. Als sijn Ex.tie dit selve belieft te doen, sal d'selve genoechsaem meester blijven van de graefschap Linghen, daervan die possessie niet anders als mett sachticheit is gecregen; daerom bidde ick, dat UEd. believen wil dit selve toe behertighen, ten einde dese saecke niet versuemt ofte verwaerloest mach werden. Ick sal noch eenighe dagen hier blijven ende dan mijn reise naer den Hage voorderen, voer seecker houdende, dat sijn Ex.tie, mij gehoert hebbende, alle contentement sal neemen ..... Zwol, den 10 Januarij A.o 1633.

Indien sijn Ex.tie soude goet vinden, dat ick terstont in den Hage koem, bidde ick mij te willen schrijven; anders sal ick noch ses ofte acht dagen blijven. Ick hoope, dat sijn Ex.tie sal goet vinden aen de commendeurs toe schrijven ende voerders in de saecken van Lingen niet disponieren voor mijn rapport gehoert te hebben, opdatt vertroude persoenen, aldaer synde, gebruickt moegen werden.

752. Aan G. Wendelinus. (K.A).

Ik heb er mee gewacht u de opgave van Golius over de breedte van Byzantium[1)] te zenden, totdat er antwoord was van den gezant[2)]. Maar nu dat nog niet gekomen is, zend ik u de opgave van Golius; zoodra ik iets uit

1) Zie blz. 371.
2) Nl. Haga; zie blz. 368.

Byzantium hoor, meld ik het u. Verontschuldig mijn talmen. Hag. Com., XVI Cal. Feb. (= 17 Jan.) CIↃIↃCXXXIII.

Ik voeg hierbij een paar boekjes, waarin gij uwe goede meening over de schrijvers bevestigd zult vinden, behalve dat zij enkele bladzijden door mijn naam bedorven hebben.

753. Aan J. Golius. (K.A.)

Gij hebt mij indertijd eene opgave gestuurd over Byzantium voor Wendelinus en nu heb ik uitgesteld hem die toe te zenden, totdat ik ook antwoord had van den gezant Haga. Wendelinus maakt echter haast met het herdrukken van zijn *Loxias*[1] en ik zal hem dus uwe opgave zenden. Zijn brief gaat hierbij; verwonder er u dus niet over, dat u tweemalen dezelfde vraag gedaan wordt. Hag. Com., XVI Cal. Feb. (= 17 Jan.) CIↃIↃCXXXIII.

754. A. van Hilten[2]. (H.A.)

Wat heeft de Prins in het vorige jaar vele schoone overwinningen behaald! En gij hebt dat alles meegemaakt met andere dappere mannen! Wilt gij zorg dragen voor den ingesloten brief? A Utrecht, le 12/22^{e} de Janvier 1633.

755. Ph. Doublet[3]. (A.B.)

Op uwe mooie verzen antwoord ik met slechte[4]. XXVIII Januarij CIↃIↃCXIII.

756. I. Gruterus[5]. (K.A.)

Hierbij gaat een Latijnsch gedicht. Hagae, IV Calendas Februarij (= 29 Jan.) CIↃIↃCXXXIIJ).

1) Zie blz. 381.
2) No. 754 a-c. Een brief van denzelfden datum als deze behelst eene aanbeveling, een andere van 16/26 Febr. eene mededeeling over den magistraat van Rhenen, een derde van 11/21 Apr. (alle H.A.) een verzoek om brieven aan den Prins te overhandigen.
3) De brief heeft geen adres, maar is blijkbaar aan Huygens gericht.
Mr. Philips Doublet († 1647) was een zoon van Niclaes Doublet en Theodora de Rechtere; hij was advokaat van 's Gravenhage en sedert 1619 secretaris van de stad. Hij was een neef van George Rataller Doublet (zie blz. 215) en van Philip Doublet, die in 1632 met Geertruyd Huygens was getrouwd.
4) Huygens had den 26sten Jan. aan Doublet het versje gericht *In hortum suburbanum Ph. Doubletij*, *Reip. Haganae a secretis* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 244). Terecht verontschuldigde Doublet zich wegens zijn gedicht, want Huygens schreef den 29sten Jan. twee versjes *Ad amicum*, *cum correptae in epigrammate syllabae longae errorem excusaret* (t.a.p., blz. 245).
5) Zie blz. 315.

757. J.L. Guez de Balzac[1].

Vostre lettre[2] a couru de grandes fortunes avant que d'arriver icy. Ell' a erré sept mois tous entiers, et je la dois au remors d'un inconnu, qui n'ayant pû estre méchant qu'à demy, s'est contenté de l'ouvrir, et n'a pas voulu que je la perdisse. Je serois heureux, s'il y avoit moyen de recouvrer ainsi les autres choses que je regrette, et si je n'avois qu'égaré un homme que j'aymois de tout mon coeur. Mais je l'ay perdu pour jamais, et vous ne sçauriez me rendre ce que je vous avois prété. Je n'ay garde pourtant de m'en prendre à vous, ny à vostre innocente patrie. Je ne suis pas de l'humeur de celuy-là, qui dit mille injures à la pauvre Troye, et luy reproche les histoires et les fables, parce que son frere y mourust, et peut-estre d'une maladie qu'il avoit prise en un autre lieu. Ma douleur est plus sage que la sienne. Je vous sçaurois mauvais gré de la perte que j'ay faite, si vous vous en esliez enrichy, mais nous pleurons tous deux nostre amy commun[3], et vous avez mesme le premier droit en cette triste societé, par l'avantage que vous avez sur moy de luy avoir rendu les derniers devoirs. Il a veu tomber de vos larmes dans son sang. Vous avez remply vos yeux et vostre esprit de toutes les circonstances de sa mort, et je ne doute point qu'elle ne vous ayt empéché de sentir nettement la victoire de Mastric, et de paroître le visage serein au plus beau jour de la vie de vostre Prince. Pour moy, je ne suis point encore capable de consolation, et j'ay arraché de dessus ma playe autant d'appareils que la philosophie y en a pû mettre. Il me semble que ma douleur me tient lieu de mon amy. Je la possede avec quelque sorte de douceur, et en suis si jaloux que je croirois avoir fait une seconde perte, si je ne l'avois plus pour m'entretenir. Il faut neantmoins que j'obtienne d'elle ún raisonnable intervalle, afin que vostre largesse ne demeure pas sans reconnoissance, et que vous sçachiez que sont devenus vos presens. Je les ay reçeus, Monsieur, apres vostre lettre, par une autre differente avanture. Je les ay communiquez aux plus honnestes gens de nôtre province. J'en pare à present mon cabinet, et n'estime point de beaucoup tant tout ce que vos havres étallent de riche, et toutes les raretez precieuses que la mer vous apporte des dernieres parties de la terre. Il y a autant de difference entre le stile de vostre amy[4] et celuy des autres panegyristes, qu'entre la fierté d'un soldat et les affeteries d'une courtisane. Cette éloquence virile, pleine de courage et de hardiesse, semble plùtost combattre que discourir, et donner plùtost secours au Roy de Suede, que luy donner des loüanges. L'oeconomie de la tragedie[5] est dans les regles, et selon l'intention d'Aristote la bienséance n'y pouvoit estre plus religieusement observée. Les vers sont magnifiques et dignes d'un theatre d'yvoire. Châque partie m'en a plû. Mais surtout les c[h]oeurs m'ont ravy, et parce que je soûpire toûjours apres l'Italie, celuy des soldats romains est ma passion. J'y ay trouvé mes plus secrets sentimens, et je m'écrie souvent en la meilleure compagnie où je me rencontre, comme si j'étois agité d'une divine fureur:

O laeta ocia Formiae! caet.

1) Het Hs. is verloren gegaan, maar de brief is uitgegeven achter *Discovrs svr vne tragedie de Monsieur Heinsius*, *íntitvlée Herodes Infanticida*. (Vignet) *A Paris, chez Pierre Rocollet*..... M.DC.XXXVI. *Avec Privilege de sa Majeslé*, blz. 135.
2) No. 680.
3) Nl. baron de St Surin; zie blz. 336.
4) Er is hier sprake van Heinsius' *Panegyricus Regi Sueciae*.
5) De *Herodes Infanticida* (1632).

J'ay seulement à vous proposer un petit scrupule, et ne sçay pas bien pourquoy Tisiphone est introduite avec Mariamne, qui parle du Styx, du Cocyte, et de l'Acheron; ny s'il se peut former un corps naturel de deux pieces si differentes, que sont à mon advis la religion juifve et la payenne. Mon doute vient de mon ignorance, et non pas de ma presomption. Je demande enseignement, et ne cherche pas querelle. Particulierement avec un homme qui regne en ces matieres critiques, et que je reconnois pour le vray et le legitime successeur du grand Scaliger[6]. J'ay leu ses deux traitez de la satyre d'Horace[7], qui sont certes deux chefs-d'oeuvres, et ne

6) Josephus Justus Scáliger was van 1593 tot 1609 professor te Leiden.
7) Nl. *De satyra Horatiana libri duo*, en *Liber de satyra Horatii*, 1622.

pense pas avoir jamais veu ensemble plus d'antiquité renouvellée, plus de raison continuë, plus de subtilité appuyée de plus de force. Il ne s'amuse pas à élever sur un mot qui ne reçoit point de difficulté, un trophée de passages tous semblables, à la mode de nos faiseurs de notes, qui les entassent les uns sur les autres, et n'apportent dans leurs écrits que la crudité et l'indigestion de leur lecture. Il traite la grammaire en philosophe, et sousmet les livres à la raison, et l'autorité que le temps leur a donnée aux principes que la verité a établis. Il a découvert cette idée de l'art, de laquelle les meilleurs ouvriers ne s'approchent que de loin, et cette derniere perfection, auprés de laquelle on void des taches et de l'impureté dans les ouvrages les plus travaillez. J'ay grand dessein, Monsieur, d'aller me rendre sçavant sous sa discipline, et d'estre en mesme temps vostre courtisan et son auditeur. Je médite ce voyage dés l'année passée. Mais je voudrois bien que vos armes eussent achevé de me faire le chemin que je desirerois tenir, et qu'il n'y eust rien d'espagnol depuis Paris jusques à la Haye. La sainteté des poëtes et des orateurs n'est pas reconnuë par tout le monde. Ils ne sont point inviolables chez les barbares. Ces ennemis publics ne pardonneroient pas mesme à Apollon, ny aux Muses, et ma personne ne leur seroit pas en plus grande reverence que mon livre, qu'ils ont fait brûler en plein conseil par les mains du Marquis d'Aytona[1]. N'est-il pas vray que vous n'avez point ouy parler d'un executeur plus illustre, ny qui face plus d'honneur au mestier, et que le Comte d'Egmont et de Horne ne furent pas traitez en leur supplice avec tant de pompe et de dignité? Je n'oserois rire, Monsieur, de cette cruauté extravagante; le bon intervalle est expiré, et il n'y a pas moyen d'estendre plus loin le congé que j'ay eu de ma tristesse. Je vous quitte donc, pour la reprendre, et finis apres avoir juré *per illos manes*, *numina doloris nostri*, qu'il ne me reste rien dans le monde qui me soit plus cher que vostre amitié, et que je suis de toute mon ame ..... A Balzac, le 2 Fevrier 1633.

758. Sir H. Vere[2]. H.A.)

The bringer of this, Mr. Moris, hath a busynes with you, wherein hee prayeth your assistannce. I doe joyne with him in the request that hee makes to you, that you would give him your best help for the obtayninge from the Prince that which he desyres. I doe leave yt to himself to make knowen to you what the busynes is. The willingnes, that I have ever found in you to further me in those thinges that I have had to doe with the Prince, gives me boldness in this perticular to troble you. I shall acknowledge the curtesy you doe me in this, as don to myself. When you have a fytt oportunitie, I pray you to present my humblest services to the Prince. I doe trewly honor him; yt is an affliction to me, that I am not able to doe him personall services. I shall ever comend his brave undertakinges to the god of hostes (?); so with the comendation of my affectionate love and services to yourself, I rest and shall ever be .... Hackney, this 4th of Feb. 1633.

759. G. Wendelinus. (L.B.)

1) Don Francisco de Moncada, markies van Aytona (1586-1635), was sedert 1630 opperbevelhebber in de Spaansche Nederlanden. Na den dood der Aartshertogin werd hij landvoogd. Hij had Balzac's werkje *Le Prince* (1631) doen verbranden.
2) Zie blz. 84.

Aan een vriend van mij, die naar Holland ging, heb ik vele brieven meegegeven aan u, aan Cabeljauw[3)], aan den Franschen gezant[4)] en aan Golius.

3) Zie blz. 288.
4) Waarschijnlijk is bedoeld Hercule Girard, baron de Charnacé, die in Febr. of Maart van 1633 als Fransch gezant in de Nederlanden kwam. Hij was tevens kolonel in dienst der Staten en is 1 Sept. 1637 bij het beleg van Breda gesneuveld.

Gaarne zou ik van u de breedte van Byzantium vernemen, ‘quamque ego quidem non aliam possum odorari a gradu 43-20' .... Interest vero etiam, ipsane Pera latitudinem illam 43-20' obtineat, an Serralium, Byzantij prima sedes; nam si Perae est ista latitudo, tenebit Serralium 43-19'-45", non amplius, quod ego verum esse confido.’ Wilt gij nog eens denken aan uwe belofte met betrekking tot Utrecht? Hercâ, Nonis (5) Februarijs 1633.

760. C.B. de Petersdorff[1]. (H.A.)

J'ay eu l'honneur de vous entretenir à la Haye de plusieurs choses, esquelles j'ay creu que S.E. pourroit avoir quelque profit ou domage, pour embrasser l'un et eviter l'autre par des moyens convenables et luy avantageuses; avec promesse, de vous donner quelquefois advis de tout ce que j'estimerois vous pouvoir servir pour parvenir à ladite fin. Que s'il plaist à Dieu d'en faire reussir mes bons desseins pour ce bon Prince et toute sa Maison - laquelle n'a que trop negligée jusques icy ses biens et ses plus nobles droits, ainsi que je vous ay monstré en partie - quelque plus grand fruit auctorisera à l'advenir l'hommage que j'ay fait à S.E. à la Haye.

Suivant de quoy je vous diray, voyant en vostre arbitrage, que Monseig.r le Prince a intenté avec Mesdames ses soeurs, vos foibles arguments, dont vous vous servez, faute de meilleures estoffes, contre la force de ceux de mesdites dames, et si ledit arbitrage se juge par des gens de bonne conscience, vous en serez indoubitablement comdamnez; voyant aussi d'ailleurs qu'il y aille de l'honneur de S.E., que les secrets entre freres et soeurs d'une mesme et si illustre Maison soyent tellement, et au prejudice de l'un et de l'autre, divulgez et ventilez des estrangers; que pour ces raisons j'empeschay que les pieces dudit arbitrage ne furent mises du S.r Maurize[2] ès mains des arbitres, ainsi qu'il a voulu faire, et dis naifement mon sentiment à S.E., comme sçavez. Laquelle m'ayant donné ceste responce: que mesdites ses soeurs luy fissent donc proposer et demander quelque chose raisonnable, sur laquelle, suivant mesdites raisons, elle se voudroit declarer comme il faudroit, je n'ay pas manqué d'en conferer avec Mad.e de Bouillon[3], et par lettres avec Mad.e l'Electrice[4], esperant de les avoir mené jusques là, qu'elles demanderont à S.E. quelque chose raisonnable, sçachant y avoir apporté tout ce qui se pouvoit de foi et d'affection[5]. Laquelle demande vous ferez, Monsieur, suivant vostre credit aupres de S.E., en sorte, que pour vuider tant plus promptement et avec contentement de l'un et de l'autre cet affaire, elle ne la rejette pas, ni s'en esloigne. Car vous sçavez ce que je vous en ay au long deduit, et le dis encor devant

1) C.B. von Petersdorff was eerste raad en grootmeester van den hertog van Palts-Lansberg (zie blz. 363); later noemde hij zich ook baron de Camin, te Genets.
2) Misschien de secretaris der Koningin van Boheme, die Maurice heette.
3) Elisabeth Flandrica van Nassau (1577-1643), eene dochter van Prins Willem en van Charlotte van Bourbon, was in 1595 gehuwd met Henri de la Tour d'Auvergne, hertog van Bouillon (zie blz. 109).
4) Waarschijnlijk Amalia van Nassau, de echtgenoote van Frederik Casimir van Palts-Lansberg; zie blz. 363.
5) Er is hier zeker sprake van de eene of andere quaestie naar aanleiding van het testament van Willem van Oranje.

[stamboom links]

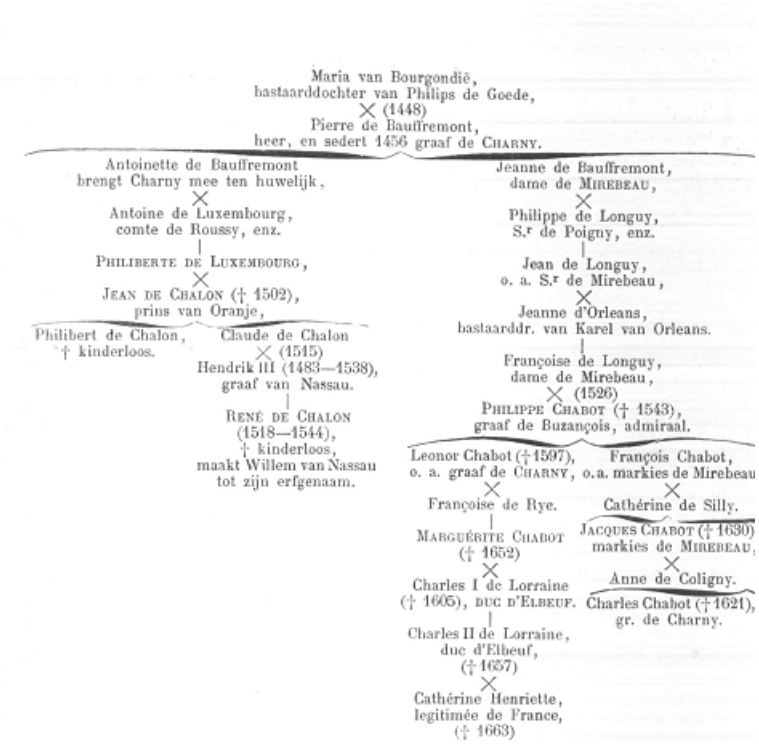

Philiberte de Luxembourg, die in 1531 hare bezittingen aan haar kleinzoon René de Chalon betwistte, schonk deze, en ook Charny, aan haar neef Philippe Chabot, den admiraal. Hij was een zoon van Jacques Chabot, baron de Jarnac, die in 1485 gehuwd was met Magdelaine (of Marguérite) de Luxembourg, eene zuster van Philiberte.

[stamboom rechts]

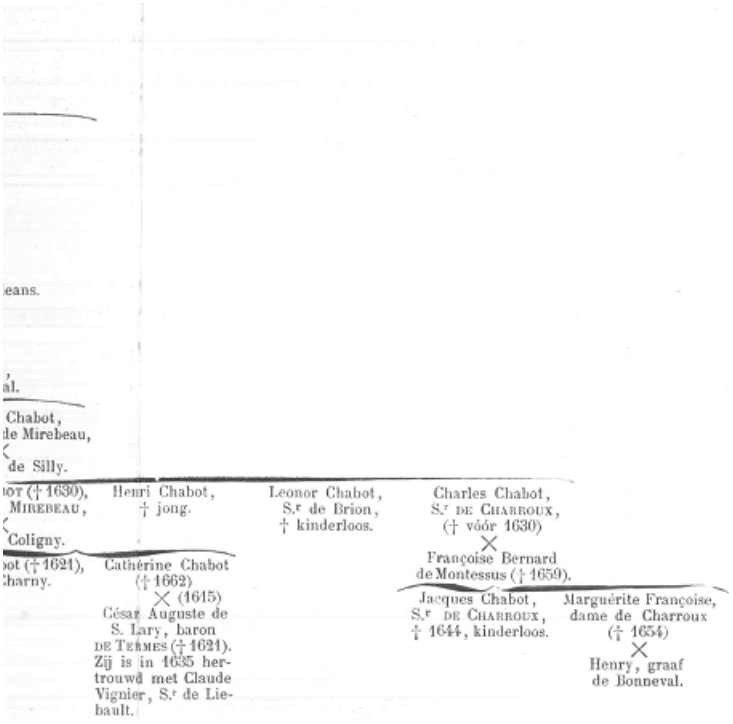

Dieu sans aucune partialite, qu'il leur faut à chascune une somme d'argent, mais non pas telle qu'elles demandent.

Touchant la conté de Charny[1], je croye que suivant mon instruction et memoire, laissé à la Haye, vous aurez fait cercher les papiers y necessaires. Et si vous les avez et intervenez en la cause, il n'y a point de doubte que vous n'emportiez ceste piece, dont le goust vault bien le coust. Il y a astheur deux mois que M.r de Charrou[2], neufveu de feu M.r le Marquis de Miribeau[3], s'est mis en possession pour l'usufruct seulement dudit conté, dont on ne sçait à qui la proprieté appartient. Ils n'ont osé se mettre plustost en possession, de peur qu'ils ne soyent rebouttez de vous; mais puisque tout le monde en France sçait et est accoustumé de voir comme on prend les biens de la maison mortuaire, prescrit contre elle, ou gaigne de mauvaises causes par faute de se defendre, j'estime qu'à la fin, voyant que personne n'y parte, ils ont cru et fait de mesme icy. Il faut done que vous y pensiez de bon escient et bientost. J'en ay escrit à un procureur à Grenoble, pour sçavoir de luy comme les pretendents s'y sont accordez; aussitost que j'en auroy des novelles, vous aurez la communication. Cependant prenez garde que vous soyez devant d'accord avec mesdites dames; apres vous aurez le jeu libre, quoyqu'elles n'en sçavent, ny sçauront rien.

Vous sçavez aussi, comme j'ay entretenu S.E. et vous touchant deux creanciers, à scavoir Mad.e d'Elboeuf[4] et M. Saive[5], president au Parlement de Dyon, lesquels S.E. aye à craindre uniquement, et qui pourroient inquieter touts ses biens en France. Vous sçavez le moyen que j'ay dit[6] d'en pouvoir sortir avec peu de chose, ainsi que je laissay pour ce subject les memoires necessaires en vos mains. Avec le premier, à scavoir Mad.e d'Elboeuf, vous n'avez pas subject de vous trop haster, veu que depuis l'arrest obtenu le 8 Janvier 1611 par mesdites les Princesses contre elle - par laquelle elles sont maintenues du Roy en leur legitime, et les creanciers remis au principal heritier et chef de la Maison de Nassau et Chalon - elle ne poursuit autrement, sinon qu'elle donne touts les ans une requeste seulement au

1) Een klein graafschap in Bourgondië. - De zaak, waar het hier over gaat, is niet duidelijk te maken zonder eene genealogie. De hierbij gaande is opgemaakt uit gegevens bij Scevole et Louis de Saincte-Marthe, *Histoire genealogique de la Maison de France. Avec les illvstres familles qui en sont descendues*, Paris, ... M.D.CXIX, I, blz. 384, 385, 615-1619, en P. Anselme, *Histoire genealogique et chronologique de la Maison Royale de France, des grands officiers de la couronne et de la Maison du Roy*, ... Paris, 1712, 2 dln, passim. Wat niet ter zake dient, is hier weggelaten.

2) Er staat ten onrechte: *Charran*
Jacques Chabot († 1644), S.r de Charroux; zie de genealogie.

3) Jacques Chabot († 1630), marquis de Mirebeau; zie t.a.p.

4) Marguérite Chabot († 1652), de weduwe van Karel I, hertog van Lotharingen en Elbeuf; zie t.a.p. Het blijkt niet, welke hare vordering was.

5) Jacques de Saive (of Sayve), S.r d'Echigey et de Chamblan, conseiller du Roy en ses conseils, president van het Parlement te Dyon. Zijne broers, die ook in het proces gemengd waren, heetten Claude de Saive, president van de Rekenkamer te Dyon, en Pierre de Saive. Hunne namen komen voor in één der stukken, die aan de brieven van de Petersdorff zijn toegevoegd. De familie heeft vele presidenten van een of ander parlement opgeleverd.

6) Er staat: *je dit*

Grand Conseil à Paris, affin que son action contre mondit Seig.r le Prince d'Orange ne soit pas prescripte. Mais si vous voudriez prendre l'occasion au poil, et vous servir du temps, il me semble que vous ne puissiez choisir une meilleure saison pour ladite poursuite que celle cy, ou ladite dame est fort mal veue de la cour, à cause de M.r son fils[1] absent avec Monsieur[2], son affaire mauvaise et sans fondement - car si elle estoit bonne, elle ne se contenteroit pas avec sa requeste annuellement, mais trouveroit asses des biens appartenants à S.E. en France, dont elle se pourroit faire payer - et prest, à ce qu'on m'a dit, à estre jugée, si l'on veut. Mais puisqu'on a du temps pour y penser, je vous parleray du dernier seulement, à sçavoir president Saive, comme plus pressant. Lequel, ayant une debte provenant de Jean de Chalon[3] au Conte de Bourgogne[4] de la somme de 4960 ℔ en capital, fit le 12 Mars de l'année passée assigner Mad.e la Princesse Palatine, à cause qu'elle possedoit des biens provenants de ladite Maison de Chalon, ainsi que je vous laissay tout en vos mains, puisque c'est à S.E. d'y pourvoir. Pour mon particulier, me voulant justement mettre allors en chemin pour aller et faire un tour en Allemagne, ainsi que je fis aussi un jour apres ladite assignation, et n'ayant pas beaucoup de loisir de m'amuser des affaires qui ne nous concernoyent point, j'en manday mon advis à M.r Armet[5], affin que quelqu'un en mon absence par son ordinance se presentast pour nous en ladite cause et se mocquast de ladite poursuite. Consideré que (1.) ceste debte touchoit le Roy d'Hispagne, et nullement Monseig.r le Prince d'Orange; et quand cela seroit, que (2.) Mad.e n'estoit pas heritier de la Maison de Nassau et Chalon, mais en avoit (3.) avec mesdites ses soeurs leur pure legitime seulement, laquelle par toutes les raisons, le droit divin et humain, par le testament, partage et finalement par l'arrest du Parlement demeure dechargé des debtes. Depuis ce temps je n'ay jamais ouy parler dudit Saive, ainsi que je vous dis aussi à la Haye, et ay tousjours estimé, ne pouvant ledit Saive rien gaigner contre Mad.e, que peut estre il[6] laisseroit aussi en paix, veu que le fond de son affaire ne valoit rien, ou il y a prescription, dont S.E. se peut servir contre

1) Karel II van Lotharingen (1596-1657), hertog van Elbeuf. In 1619 huwde hij Cathérine Henriette († 1663), legitimée de France, dochter van Hendrik IV en Gabrielle d'Estrée. Beiden hebben eene groote rol gespeeld in de intrigues tegen Richelieu.
2) Gaston Jean Baptiste, hertog van Orleans (1608-1660), broeder van Lodewijk XIII, stond steeds aan het hoofd van de tegenstanders van Richelieu.
3) Jean de Chalon, die van 1475-1502 over Oranje regeerde, heeft eerst met den Koning tegen Bourgondië gestreden, maar later Maria van Bourgondië tegen dezen bijgestaan en is door haar tot gouverneur-generaal van Bourgondië benoemd.
4) Maximiliaan van Oostenrijk, in 1477 gehuwd met Maria van Bourgondië.
Deze voorstelling wijkt af van die in één der stukken, aan de brieven toegevoegd. Daarin staat nl., dat Jean de Chalon, gouverneur van Bourgondië, uit naam der hertogin, in 1478 aan Philippes de Villers en zijne vrouw Philippote d'Achey (elders staat: Durey) de rente van 496 pond verkocht heeft voor het kapitaal van 4960 pond, onder borgtocht van eenige goederen.
Nu waren de gebroeders Saive zonen van Nicolas de Saive, conseiller du Roy en son Grand Conseil. Nicolas de Saive was een zoon van ..... pienne (onduidelijk door eene afkorking) de Recourt, zuster en erfgenaam van Nicolas de Recourt, raad in het Parlement van Dyon. Deze Nicolas de Recourt had de rechten geëerfd van Philippes de Villiers en Philippote d'Achey.
5) Zeker Jacques Armet, S.r de la Motte-sur-Deune, advokaat bij het Parlement van Dyon.
6) Er staat: *qu'il*

luy. Mais tant s'en faut qu'il aye quitté ladite poursuite, qu'il l'a aussi pressé depuis l'Octobre de l'année passé plus vivement, voyant que nous estions touts absent, et s'imaginant parainsi que par faute de defense il auroit jugement, comme vous verrez par une lettre du 17 Decembre[1], laquelle M.r de Conte gouverneur[2] me donna à Sedan, avec excuse, qu'il ne l'aye pas vonlu envoyer, puisqu'il m'avoit creu desja en chemin.

Le Saive s'est peut estre persuadé que son auctorité es parlements de France, la haine qu'on porte à la Relligion dispenseroit les juges de nous conserver le droict; joinct qu'on aye cy devant negligé tant de nobles droits, et laissé juger quantité des bonnes causes de ladite Maison au grand prejudice d'icelle, voire qu'on aye permis prescrire et faire choses semblables contre elle; quel jeu il a creu qu'il auroit aussi avec ladite Maison - quoyque tres inpartinement - avec les Allemans, qui estoyent absent et ne scavoient pas tant bien le droit, ou plustost la chicquanerie françoise. Mais ledit S.r Armet a bien fait qu'il s'est mocqué seulement jusques icy de sa procedure, voyant que nous n'y avions aucun interest. Or puisqu'il nous presse tant astheur, que mes gens de Paris me mandent qu'il faut necessairement respondre à son escrit, et nous servir, pour eviter des frais inutiles de la justice, des fondements que la nature, tout le droit, et le Roy nous a donné, et dont mesdites dames se sont servies contre Mad.e d'Elboeuf, je vous en ay premierement voulu advertir, Monsieur, et vous dire, puisque le Roy remet les creanciers, comme de raison, au vray heritier et chef de la Maison de Chalon, que S.E. sera assigné par le juge, aussitost qu'il verra par ledit escrit et responce de Mad.e, que ladite affaire ne la touche pas, pour faire mondit Seig.r entrevenir en la cause comme garand et chef de ceste Maison; ou puisque S.E. est tant esloignée, il fera saisir une des terres de S.E., ainsi que j'ay desja entendu soub main qu'on aye parlé, devant nostre arrivée icy, de la terre de Chasteau Renard[3], pour la faire saisir à cause de ladite debte. Ou je prevoye que ces pauvres gens là, ne sçachant rien de ladite affaire, ny d'aucun fondement, comme ils puissent respondre aux assauts et objections de ce creancier, pourroient faire un pas de clerc qui puisse grandement nuire à S.E. Pour cet effect et pour obvier à touts ces inconvenients, il faudroit que Monseig.r le Prince n'attendist pas ce coup, mais envoyast par la premiere commodité un pouvoir à quelqu'un à Paris pour intervenir en ladite cause, ou S.E. peut faire semblablement commender à Mr. Tronchet ou quelqu'un autre, en cas qu'on aye besoin de quelque peu de chose - que toutefois je n'estime pas pouvoir monter à 30 ou 40 escus - que ledit S.r donne à l'advocat ou procureur, selon qu'il en sera besoin. J'en ay instruit totalement un procureur, fort homme de bien, nommé Fenou, qui loge en la rue St. Jean de Beauvais, devant le college de Bovais. Comme aussi un advocat nommé Herault[4], le logis duquel on sçaura chez le procureur, pour prendre

1) Die brief van Armet aan Petersdorff is aan dezen brief toegevoegd.
2) Antoine de la Marche de Conte († 1642), S.r de la Roche, baron de Léchelle, was gouverneur van Sedan en Raucourt (vgl. E. Henry, *Notes biographiques sur les membres de l'Académie protestante et les pasteurs de l'Eglise Réformée de Sedan*, Sedan, 1896, blz. 11).
3) Zie blz. 322.
4) Didier Hérauld (1575?-1649) was professor in het Grieksch te Sedan, maar sedert 1611 advokaat bij het Parlement van Parijs. Hij is met Saumaise bevriend geweest en heeft philologische en juridische werken geschreven.

cependant garde jusques à vostre ordinance, qu'on n'y face quelque chose en vostre prejudice par forme de chicannerie, ou vous pouvez voir, en cas que vous n'avez point d'autres, si vous vous voulez servir de ceux cy. Et s'il y faut aussi des gens qui y pourroient avoir l'inspection et solliciter aussi bien l'advocat et procureur que les juges, brief voir tout ce qui s'en passoit, je vous addresserois bien le S.r Armet, homme d'esprit et de bonne marque. Mais pour eviter des despens de voyage, vous pourriez prendre un de Paris mesme, ou je vous nomme un qui s'appelle Daniel Dumaistre, secretaire de la Chambre du Roy, homme de bien, et qui vous en contenteroit extremement. Et tout ce que je dis, c'est au defaut des autres qui vous y pourroient servir. Pour moy, je voye qu'il n'y a que deux moyens de contenter ledit creancier, à sçavoir par composition, ou par justice, ainsi que je l'ay dit aussi à S.E. et vous à la Haye. Or si on m'eust commendé de l'accorder, il n'y a point de doubte que je ne l'eusse desja fait pour peu de chose à nostre arrivé[e], ayant mesme dit à S.E., comme un gentilhomme, nommé Bricquemaut[1)], m'en aye desja donné quelque ouverture. Astheur si on voudroit tenter le mesme moyen,j'apprehende qu'il ne soit inutile, ou mesme domageable à S.E. Car il s'imaginera que vous trouverez astheur vostre cause tres mauvaise, laquelle au contraire ne vault rien de ce costé à cause de la prescription; tellement qu'à mon advis vous devez poursuivre contre luy. Je fais estat de pourvoir à mes affaires particulieres et faire un voyage apres Pasque en Allemagne; n'estoit cela, j'y servirois S.E. avec passion, voyant que ces gens là s'imaginent d'emporter tousjours, comme par cy devant est fait, de ces bons Princes avec une mauvaise cause. Toutefois il faut qu'à Pasque, ou quelques jours apres, j'aye vostre response, et à qui vous aviez donné la charge. Ou je ne faudray pas, si S.E. le desire, devant mon partement d'instruire encor vostre advocat, et d'y faire tenir la main en mon absenee par ledit S.r Armet, tellement que vostre cause et bon droit sera pourveu comme il faut, et que vous n'y ayez rien à craindre. Car si ce n'est que l'auctorité dudit Saive comme president, par ses parens et compagnons, vous face un mauvais tour - comme je ne me peu imaginer - sa cause ne vault pas un *deut*, et S.E. en est bien asseurée de la gaigner. M.r Armet m'a bien dit par cy devant que Monseig.r le Prince Maurits l'avoit une fois requis, en cas que ce Saive et Mad.e d'Elboeuf remueroient quelque chose - comme le premier n'a jamais fait autrement qu'à Dole contre l'Hispagnol - de tascher de les persuader qu'ils se pourvoyent sur les terres et salines qui leur estoient au conté de Bourgogne affectées, et les fissent discuter prealablement. Mais cela ne se practique point pardeça, et il y a des meilleures exceptions et fondements pour Monseig.r le Prince, soit de la prescription, ou de la denegation de la debte, de laquelle le Roy d'Hispagne seul doit estre condemné comme heritier universel de Mad.e la Princesse de Bourgogne[2)]. En un mot, leur cause ne vault rien. Voila pourquoy il les faut repousser

1) Jacques de Bricquemault (1587-1642), S.r de Saint-Loup-aux-Bois, was luitenantkolonel. Hij was in 1620 met Elisabeth de la Marche de Conte gehuwd en volgde in 1640 zijn schoonvader (zie blz. 391, Noot 2) op als gouverneur van Sedan (vgl. E. Henry, t.a.p., blz. 19).

2) Maria van Bourgondië, die door haar huwelijk met Maximiliaan van Oostenrijk hare goederen overbracht aan het later in Spanje regeerende huis.

par ladite voye, et faire ainsi les biens de S.E. clairs et dechargez.

Voila ce que j'ay creu estre mon devoir de vous communiquer, regrettant infiniment que vous n'avez personne qui prenne garde à vos affaires, qui sont hors de vostre element, quoyque les biens de S.E. seront entierement esclaircis et dechargez en France, quand vous aurez fait juger lesdits deux creanciers, comme je l'ay dit pour vostre advertissement à la Haye, et le dis encor. En quoy je finiray, apres vous avoir supplié d'asseurer S.E. de mon tres humble obeissance et immuable affection à son service, et de me conserver tousjours en l'honneur de vostre souvenir. Je reputeray à bon heur, quand les occasions se presenteront de vous pouvoir faire cognoistre, comme je desire avec passion d'estre et demeurer ..... ce 12 Fevrier 1633.

Je vous communiqueray à la premiere des privileges et immunites de S.E. et de sa Maison en France, dont toutefois vous vous ne servez pas. De mesme je vous diray le contenu de ce libvre dont je vous parlay à la Haye, et lequel j'ay empesché que M.^{r} le conte Jean de Nassau[1] ne l'aye eu, ainsi qu'il l'a desiré et faire demander à diverse fois. En cas qu'il vous n'est pas allors aggreable, ce gentilhomme qui a ledit livre peut avoir son argent quand il voudra dudit Sr Conte.

761. Aan baron Chr. van Dohna[2]. (K.A.)

Ik was niet dadelijk in de gelegenheid u te antwoorden op uw aanbod, om een regiment voetvolk in Orange te vormen. Bovendien waren toen, evenals nu, de afgevaardigden der Spaansche Provincies in den Haag, waar zij weinig vorderen. Thans heb ik nog eens met Z.E. over de zaak gesproken, die u dankt voor uw goeden wil en gaarne het leger zou willen sieren met zulk een aardigen troep, maar meent, dat de Staat de kosten er van niet op zich zal willen nemen. Dagelijks toch melden zich vele edelen aan, om op eigen kosten in dienst te treden. Ook zijn alle troepen nog in dienst, zoodat het leger groot is. Maar misschien weet gij op de eene of andere wijze de zaak aangenaam te maken. - Al beantwoord ik niet al uwe brieven, ik behartig toch steeds uwe belangen. A la Haye, le 16^{e} Feb.^{r} 1633.

762. P.C. Hooft[3]. (A.B.)

Mij begint te dunken, dat ick lang geleeft moet hebben, nochte dat, om 't aenkloppen des ouderdooms, die tot hiertoe - God dank - op de herbergh van dit lichaem niet bewezen schijnt, maer om d'overkoomst van onverwachte zinlijkheden. Ick waende weleer, noit verleghen

1) Jan van Nassau (1583-1638), zoon van Johan den Middelste, was een achterneef van Willem van Oranje. Hij was generaal in Spaanschen dienst.
2) Kopie van andere hand.
Zie over Dohna, blz. 283.
3) Ook in afschrift (L.B.). Uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 286; Van Vloten, t.a.p., II, blz. 295.

te vallen om eenigh lofschrift van vrienden, tot blanketsel der maelen en vlekken, daer de wangeboorten van mijnen geest mee ter werelt koomen, ende had ze liever onvermomt dan voor mompers[1] der menschen te laeten gaen. Kan echter niet ontkennen de lekkernij, uit de rijmen gekaeuwt, die 't U Ed. Gestr. heusheit eens geliefde mij, tot vereering van mijnen *Henrik*, t'huis te zeinden[2]. Ende is mij de smaek daeraf zulx aengezoet, dat ick jeghen woordelijk watertande nae diergelijken gerecht op zijn Fransch[3], zoo 't U Ed. Gestr. niet ongeleghen quam, zich tot het toestellen van dien te beleedighen. Een ongegiste voorval heeft het zijne gedaen tot het verwekken van deze lust, vies, jae, doch eenigher wijze te verschoonen in luiden, die zwanger gaen met zoo lomp een' vrucht, als het schepsel mijner *Historien*. Nochte vergaet zij mij, alhoewel ick den arbeidt op den hals heb, baerende lidt voor lidt, en de nu in hoope van Uwer Ed. Gestr. eerlang het bakhuis van den beer, oft eenig ander gedeelte, te toonen, om bij hulpe van haer likken, tot wat lijdelijker maxel gebraght te werden. Daerentussen is de Heer Brosterhuizen niet uit de gedachten, ende hebbe noch onlanx verscheide Heeren alhier zijne bequaemheit ten hooghsten aangeprezen[4]. Maer 't beraedt noopende den artsenijhof kan tot geen overslagh komen. 'T moet evenwel aen een' zijde bij dese burgermeesters. Ende zooveel is 'er af, dat ick mij sterk maek, indien de toeleg voort-, niemandt voor zijn' E. gaen zal; immers bij zoo verre ijet gelden moghen de geneghenheit en ijver, verdient bij zijne deughden, maer tot dewelke bovenal, Mijn Heere, in haer verplicht is ..... 17 Feb. 1633.

763. G. van Vosberghen[5]. (K.A.)

J'ay par les agreables vostres du 10 de ce mois receu a honneur les commandemens de son Ex.ce sur les impertinentes procedures du colonel Ohr[6]. La seconde fussion (?) emanee depuis noz devoirs de Van der Veken[7] et moy, nous fait esperer la suspension requise, mais on redoute tant la cour de Bruxelles, de laquelle a vive force on a extorque la neutralite de Lingen[8], que pour ceste redintegration de son Ex. dans ses domeines et possessions, on craint une perpetuelle indignation et reproche. Quelques principaulx ministres de ceste cour, qui ont le flair assez bon, sachans ce que vouluz inferer par les considerations particulieres du voisinage et pouvoir de sadite Ex.ce, m'ont fort requis de leur donner par forme de memoire les considerations generales qu'apres table leur avoie suggere sur l'usance des confiscations aux quartiers de dela; j'y suis si peu cognu et praticque que j'en fiz presque scrupule; pour subvenir toutefois a leurs perplexitez et servir a sadite Ex., je me suis fait accroire que des discours, qu'a la fois j'ay ouy dans l'assemblee de Mes-

1) bedriegers.
2) Den 7den en den 9den Aug. 1627 had Huygens Hollandsche lofdichten geschreven op Hooft's *Henrik de Groote* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 181, 182), welk werkje in 1626 was uitgegeven.
3) Huygens heeft later aan dat verzoek voldaan en twee Fransche lofdichten geschreven (t.a.p., blz. 250 en 254), van welke het eene niet voltooid is.
4) Zie o.a. No. 735.
5) Zie over Vosbergen, blz. 156. Hij was door de Staten-Generaal naar den Keurvorst van Keulen en den Hertog van Nieuwburg gezonden, om hen te bewegen tot het herstellen der bevoegdheid, om den gereformeerden godsdienst bij Keulen te mogen uitoefenen en tot het betrachten van onzijdigheid.
6) Waarschijnlijk een Zweedsch officier. Het Zweedsche leger onder generaal Baudissin lag daar in de buurt.
7) Mr. Jan van der Veecken was agent van den Keurvorst van Keulen bij de Staten-Generaal.
8) Zie blz. 382.

sieurs les Estats par les desputez de Geldre et Overyssel, je me suis emancipe a les leur donner; si ma memoire m'y a abusee, je fay tant d'estat de vostre amitie que je m'asseure que les supprimerez, et si j'ay addressé et fait le service de son Ex.ce, je scay aussi que luy ferez paroistre le desir que j'ay de le servir en tout evenement; n'estant ce memoire qu'une rapsodie, et couchee sans charge, elle ne peut nuire a son Ex.; aussi n'est elle signee de moy. J'espere de vous entretenir en bref de ce mien voyage et vous trouver en parfaite sante ..... Cologne, le 23 de Feb. 1633.

764. J. van der Burgh. (L.B.)

Ik heb den Heer de Br.[1] gesproken, maar ben niet geslaagd. De boodschap aan Barlaeus heb ik overgebracht. A la Haye, 1r Mars 1633.

765. C. Barlaeus[2]. (L.B.)

Intellexi ex praestantissimo viro D. Van der Burch, desiderari scriptorem, qui res superiore anno ab Illustrissimo Principe fortiter et feliciter gestas seculo huic et posteritati donet. Quod ut fiat, arbitror necessarium prorsus esse, ne tanta facinora nesciant ij, quorum bono illa suscepta et perfecta sunt. Me quod attinet, istiusmodi iam spartam nactus sum, quae totum hominem requirit, quae lectionibus cum publicis, tum privatis, necnon disputationibus et edolandis studiosorum ingenijs adeo me fatigat, ut vix in ullum amoenioris studij diverticulum me deflectere sinat. Etiam interpellationes amicorum hic loci eas horas suffurantur, quas magis serijs meditationibus impendi cuperem. Quod si Atlantis est, humeros prius suos explorare, priusquam eos coelo fulciendo commodet, sane sentio ego, quam sim isti oneri impar. Mediocre carmen pangimus, at historici laudem plane refugio. Prudentia hic opus et stylo ad istas res idoneo, et hoc cavendum, ne poëtam in historia agnoscas, quod Floro multis in locis contigit. Etiam aliorum exemplo didici, quam difficile sit res gestas gravi oratione enarrare assuetis canere. Et quis ego, qui istiusmodi argumentum tractare audeam delicato hoc seculo, quod vel ob leviter prave sectam dictionem stomachatur[3]. Si lectorum curiositati satisfacere non potuit ingens illud aevi nostri lumen, quod optime nosti[4], egone famae periculum subibo in eadem arena? Aut haberi cupiam is, qui exactius aliquid se scribere posse confidat? Non est cuiusvis viri Jovem effingere, aut cuiusvis Principe tanto digna scribere. Loquor ingenue, non haec mihi vis, nec tantarum rerum capax animus. *Mihi nulla rura*, ut ad Horatij verba alludam, *et spiritum Latiae tenuem Camoenae Parca non mendax dedit*[5]. Hoc summi numinis demenso contentus, statuo me meo pede metiri. Non omnibus omnia dederunt dij, alijs *πολεμήια ἔργα*, alijs *χιθ;αρήν* et *ἀοιδὴν* concessere[6]. Petijt olim a Flacco Agrippa, ut sua et Caesaris bella

1) Nl: Johan Wolfert van Brederode; zie op 18 Oct. 1633.
2) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 436.
3) Toespeiing op Hor., *Epist.*, I, 1, vs. 104: *et prave sectis stomacharis ob unguem*.
4) Nl. Heinsius met zijne geschiedenis der belegering van den Bosch.
5) Naar *Od.*, II, 16, vs. 37.
6) *Ilias*, XIII, vs. 730, 731.

scriberet, sed excusavit se prudenter Flaccus oda illa[1], cui initium: *Scriberis Vario fortis*, etc. Quanto magis nobis dicendum, vir magne,

nec gravem
Pelidae stomachum cedere nescii[2], etc.

Certe alium vocat iste labor, cui pectore pleno delluit historicae felix opulentia venae. Non deero meis partibus, sive induciae belli portas claudent, sive eas claudi nolet Federati Belgij sub bellicoso Principe felicitas. Vale, vir summe, et hanc meam *ταπείνωσιν* boni consule. Amstelod., IV Non. (4) Martij CIↃIↃCXXXIII.

766. F.C. de Merode, markies van Westerloo[3]. (A.B.)

Wilt gij een paspoort bezorgen aan den heer de Tresigny, gouverneur van Philippeville? Westerloe, ce 8 de Mart. 1633.

767. D. de Wilhem[4]. (L.B.)

Ik heb u geen goeden dag kunnen zeggen en hoop, dat de Prins mijne afwezigheid niet kwalijk zal nemen. ‘Mitto tibi picturam quandam opticam, in cujus meditullio quasi, rosae figurâ puta, si ponatur erectum quod mitto speculum, exhibebit villicum pusionem. Haveo, quid de ejusmodi speculorum artificio sentias. Pluris hominem faceres, facile crediderim, si quidem speculum delineasset, quod Principis et procerum varios aestus et varios positus violaret. De induciis quid quaeso fuit? Decollavitne illa spes? Nostri Amsterodamenses anemomachiam comprehendisse sibi videntur. Verum pauciores illi ventos norunt, quam quot in aula spirant’. Ik kan nog niet terugkomen, omdat mijne moeder[5] stervende is. Scribo ad lectum parentis, ad IX Martij 1633, Amsterodami.

768. Aan D. de Wilhem[6]. (K.A.)

‘Eleganti munusculo me ditasti, et habeo quas olim redditurus sum

1) *Od.*, I, 6.
2) L.l., vs. 5.
3) No. 766 a-d. Brieven van 17 Febr., 4 Maart, 22 Juni en 10 Juli 1634 (alle H.A.) behelzen een dergelijk verzoek voor verschillende personen.
Florent Charles de Merode, markies van Westerloo, behoorde tot één der aanzienlijkste geslachten van de Zuidelijke Nederlanden.
4) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, III, blz. 480.
Een gelijkluidend briefje, z. pl. en j., is in L.B.; waarschijnlijk is het een klad of afschrift.
Zie over De Wilhem, blz. 353.
5) Aegidia van Opalphens, de weduwe van George de Wilhem, is in 1633 te Amsterdam gestorven.
6) De naam van den geadresseerde staat niet boven de minuut, maar hij wordt toegesproken als ‘Amplissime Domine Collega et affinis charissime’.

gratias; si sic rerum tuarum ratio exigit, mearum facultas feret. De cylindri effectibus pridem theoretice certior fui; praxin in praesentia eo arctius amplector, quod ad formam lucidissimae materiae inventum accesserit, quod valde quidem scire cupiam, an sectionibus conicis, parabolae puta, vel ellipsi caeterisve applicari possit. De inducijs nemo est, qui certe quidquam statuere valeat. In praeludijs versantur, quae cuius culpâ male protrahantur, coram disserere malim, quam sic eminus indicare'. - De Prins billijkt de reden van uw vertrek. Hoe gaat het met uwe moeder? 'Salutem illi omnes, aut in mortalibus, aut aeternam, prout visum numini erit, integerrimo affectu apprecamur.' Hag. Com., VI Id. (10) Mart. 1633.

Ik zend u hierbij iets van Molino en van Balzac, door Rivet uitgegeven.

769. P.C. Hooft[1]. (A.B.)

Voor eenighe daeghen heb ick uwer Ed. Gestr. gebieght zekere mijne slingerzucht nae eenighe Fransche rijmen op mijnen *Henrik de Groote*[2], ende verzekert mij haere heusheit genoegh, dat U Ed. Gestr. deeze windtlust niet ongeboet en zoude gelaeten hebben, zoo 't haerder bezigheit had moghen beuren, aen 't vernoeghen van zoo ijdele zinlijkheden te peinsen. Haere eerste leedige uire nochtans dar ick mij zelven toeleggen, ende in korten tijdt het verwerf mijner ontijdighe bede verbeiden. Noch loopt mijn' stoutheit hoogher, ende zondighende op de voorighe blijkken haerder goede geneghenheit, komt haer hiernevens verghen 't overzien van 't lidt mijner Historie, dat het beleg van Haerlem vervaet[3]. De lompe ongerijmtheden, strijdende tegens alle reden van oorloghe, in andere schrijvers gespeurt, doen duchten, dat 'er mij misschien geen' minder uit de penne gedropen zijn, ende wenschen om de zuivering eener krijgskundighe handt, eer ick deeze klad in 't net doe stellen. Indien 't mijnen Heere Wijtz[4], dien ick achte met de jeghenwoordighe toerusting ten halze toe in 't werk te steeken, niet te lastigh viel, temet een uirken t'mijner onderrichting in dezen uit te breeken, daer en waer niemandt, van wien ick die met grooter eerbiedenis ontfinge. Indien niet, het en kan U Ed. Gestr. aen geen' anderen mangelen, die, haer te gevalle, mij door zulk eene moeite verplichten zullen. In 't bezonder verlangt mij te leeren, oft de middelen van beschaedighen sedert dien tijdt toegenomen hebben; want dat die van 't beschermen grootelijx gebetert zijn, is ook den leeken in dat stuk kenlijk. Ende indien de aenvechting dat pas even vinnigh, 't verdaedighen nerghens nae zoo veiligh geweest is, zoo zoude deeze beleghering mij, onder verbetering, wel de pijnlijkste dunken, die tot noch toe in Nederlandt is uitgestaen. 'T welk de waerom is, die mij daeraen zooveel' woorden heeft doen te kost leggen. Voorts, alzoo ick geen dubbelt en heb van deze 2 stukken, zijnde het 12 ende 13de mijns arbeids, zal mij lief zijn van den ontfank derzelve verwittight te werden. De zaeken van den artzenijhof zijn noch in den ouwden staet, ende eer geschaepen terugge, dan voorwaerts te gaen. Echter houd' ick oogh in 't zeil, ende zal geenen windt overgeven, om den besteevenden hoek voor den H. Brosterhuizen aen te doen. Ondertussen houde de godlijke zorghvuldigheit in schut en scherm U Ed. Gestr. samt Mevrouwe, haere gemaelinne, ende mijnen Heere Wijtz, aen alle dewelke, nevens hartgrondelijke groetenis, zich in gunste gebiedt ..... Uit Amsterdam, den 12en van Lentemaent 1633.

1) Uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 287; Van Vloten, t.a.p., II, blz. 297.
2) Zie blz. 395.
3) In het 7de en 8ste boek der *Historien*.
4) Zie blz. 199.

770. Aan L. Potier markies de Gesvres[1]. (K.A.)

Le cher amy M. de Beringen[2] s'est acquitté en bon herault de la commission dont il vous a pleu le charger en mon endroict. Mais j'ay protesté de ne luy recognoistre que la moitié d'une si belle obligation, s'il ne la veult redoubler et prendre la tasche de vous en rendre le compliment de ma part. Je ne sçay quelle pitié il aura de mon incapacité, mais bien vous puis-je asseurer, Monsieur, qu'à moins de mettre en oeuvre les extremes efforts de ceste eloquence que nous luy cognoissons naturelle, il ne sçauroit exprimer le plus foible des ressentimens que j'ay de voz faveurs. Je ne suis pas assez dissimulé pour implorer le support du bien dire d'autruy, hors du cas de necessité. En un besoin ordinaire je me hazarde sur mes aisles. Mais, pour voler si haut que m'appelle la recognoissance que je vous doibs, il n'est pas jusqu'au[x] plumes des Balzacs que je ne taschasse d'emprunter, s'il m'estoit loisible, pour essayer en aucune sorte de me desengager. Considerez cependant, Monsieur, comment c'est que vous avez employé voz bienfaits, où on ne songe qu'à vous payer en assignations à peine imaginables et, de grace, apres avoir faict si generalement ce que vous avez peu, parce que vous l'avez voulu, ne vueillez pas en rigueur[3] ce que vous empechez de pouvoir à ceux que voz faveurs accablent. Si vous me permettez de m'expliquer, j'oseray dire que je ne parle pas de l'honneur de cest ordre[4], où je sçay bien que le desordre me reçoit, et lequel debvroit estre avili plus bas de deux siecles, pour me souffrir des siens sans reproche, mais que mes imaginations se plaisent dans les impressions que je me garde de l'asseurance de l'honneur et de vostre amitié. C'est dans quoy se baignent mes pensées et c'est où je les arreste, comme qui s'attacheroit à la contemplation d'une belle source, sans considerer les rivieres qui en naissent. Je diray mesme sans blaspheme de l'honneur que vous m'avez procuré, qu'au prix de ceste source de vostre affection, dont je m'estime la conqueste aussi glorieuse que celles de l'an passé, où vous avez tant contribué, à mon Maistre, touts ses plus beaux effects me vienent à mespris et croy-je que St Michel souffre sans scandale, ni offence qu'au declin de son ordre j'en fasse un peu moins de compte que du vostre naissant, à mesure que voz vertuz communiquées au monde vous y acquierent des serviteurs, raviz au dehors de l'honneur de vous appartenir, et dans le coeur de la grace d'y porter les enseignes de vostre bienvueillance. C'est là l'ordre,

1) Louis Potier, marquis de Gesvres, heeft in dienst der Staten den veldtocht van 1632 meegemaakt. Hij kwam veel bij Huygens aan huis, om muziek te maken. Den 6^{den} Aug. 1643 is de jonge man bij het beleg van Thionville omgekomen; Huygens schreef een lijkdicht op hem (vgl. *Gedichten*, III, blz. 282).
2) Henri de Beringhen (1603-1692), wiens grootvader en vader kamerdienaar van Hendrik IV en Lodewijk XIII waren geweest, werd verbannen door Richelieu. Hij diende onder Gustaaf Adolf, trad daarna in dienst der Staten en heeft aan vele veldtochten van Frederik Hendrik deel genomen. Naar Frankrijk teruggekeerd, werd hij opperstalmeester des Konings. De Beringhen was een groot muziekliefhebber en is meer dan 50 jaren lang een vriend van Huygens geweest.
3) Er moet hier een woord zijn uitgevallen.
4) Den 27sten Febr. had de Beringhen aan Huygens namens den Koning van Frankrijk de orde van St. Michiel overhandigd (vgl. *Dagboek*, bl. 23).

Monsieur, qui m'en pourroit faire prendre d'autres pour ordure. C'est celuy auquel vous ne recevez personne qui ne tente ma jalousie, et duquel cependant je ne cesse d'enflammer le monde par des recits opportuns et importuns de voz merites que m'arrache la verité, appellant un chascun à ce que je voudroy que personne ne possedast qu'apres moy. Obligez moy, s'il vous plaist, de ne me faire jamais paroistre qui sont ceux qui m'y devancent; j'iray me chatouïllant de mes fortunes imaginaires et enfin iray du pair avec ces roiz phrenetiques qui jouïssent du bien d'autruy tant que dure leur mal, si seulement vous me permettez le contentement de me figurer qu'il soit possible que je merite un jour l'honneur d'estre creu ..... Le 13e de Mars 1633.

..... Ayant veu par ce que vous mandez à M. de Beringhen, comme vous estes content de passer encor la veue sur mes armes, je m'avance à vous en donner ceste importunité, attendant que le Roy, apres m'avoir favorisé d'un honneur personnel, daigne au moyen de vostre entremise y en faire adjouster un autre plus hereditaire, et dont la memoire ne puisse mourir qu'avec ma postérité. Ceux qui font mestier ici de ces vanitez sont d'advis que, suivant le project ci joinct, la fleur de lis se doibt appliquer ainsi dans le quart, qui m'est propre du costé de mon Pere, et que le timbre, qui jusqu'à maintenant a esté de costé, se pouvoit dresser et orner comme le voyci, si ce n'est que pardelà les entenduz en jugent autrement. Je vous demande mille pardons de ces sottises, qui n'ont jamais esté de mon humeur et ne le sont encor que par contraincte d'une raison qu'il vous a pleu approuver autrefois, et laquelle je pretens expliquer un jour comme il faut.

Postd. Je fay tres-humble reverence à Monsr le comte de Tresme[1], vostre pere, et vous supplie le vouloir disposer à faire du creancier pitoyable envers moy, de qui l'insolence luy devient si notoire par ce premier exemple domestique.

771. Aan P.C. Hooft[2].

U E. vraeght te veel kostelickheits voor de hope van soo kleinen winst. Het pack is rampeloos overgekomen, maer wie sal der de hand aen steken? En, van die der sich aen vergrijpen sullen, wie sal der niet meer uyt als ingebracht hebben? Sulcke gissingh maeck ick wel uyt mijn eighen macht, maer derve voorseggen, dat de meeste wereld op mijne leest sal schoeyen. De Heer Wyts sal voorgaen na my, verstae ick, die dit voorgerecht in der haest en byzonder will opslocken, gelijk men de oesters in Engeland doet voor een groote maeltijd. Maer hoe ontydigh komt my sulcken Duytsch, dien Fransch geverght werdt[3]! Wat sal my naer Vranckryck voeren, om met dat lichte volck te snappen, dewijl men 't in den Haghe soo hoort donderen[4]? Nochtans maeck ick staet te gehoorsamen, soo 't schieten will, 't welk

1) René Potier († 1670), graaf, later hertog van Tresmes en Gesvres.
2) Het is onbekend, waar het Hs. zich bevindt. Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, II, blz. 298.
3) Zie blz. 393.
4) Misschien doelt dit op de bemoeiingen van den Franschen gezant de Charnacé, dat de Staten niet over een wapenstilstand zouden handelen zonder toestemming, of althans zonder tusschenkomst van den Koning van Frankrijk.

't mijnent over ongewisse schijven gaet, behalven de bezigheit, die U E. te rechte mijn onbetaelde schuld te last leght. Ende ten schoonste, Mijn Heer, wat spel isser te wachten uit sooveel geruchts, daeronder ick mijn selven schaers hoore? Aen M. Brosterhuysen bidd ick U E. alleen t'sijner tijdt te gedencken, aen my altoos als ..... In den Haghe, 14 Maert 1633.

772. Aan den graaf A Lesno. (K.A.)

Op uw verzoek en wegens de aanbeveling van Heinsius heb ik mijn best gedaan voor uw baron. ‘Reliquum est, a vobis moneatur ex parte jam curatus aeger, ne qua vulgo innotescat acceptum a Principe beneficium, quod in exemplum sane trahi ab alijs non potest, ab ipso non debet. Sin secus apud te statuerit, rogandus mihi in posterum erit, alio ut proxeneta utatur’. Hag. Com., XI Cal. Apr. (= 22 Maart) CIↃIↃCXXXIII.

Ik heb geen tijd om te schrijven aan mijn onvergelijkelijken nieuwen vriend.

773. Aan J.B. Boddens[1]. (K.A.)

Vriendelijk dank voor uw geschenk; eene vermeerderde uitgave der gedichten van Sarbievius[2] is mij zeer welkom en gaarne wil ik elke volgende vermeerderde uitgave koopen. ‘Perpetuo in commercio sum cum ambarum partium bibliopolis; nec Plantinianis quidem hactenus visum aversari profectos nummos ab haeretica manu, quos nimirum illi caute naribus admotos ajunt non heterodoxi quidquam olere magis, quam obscoeni olim illi, quos vertigali turpiore Vespasianus colligebat’. Om den prijs van boeken geef ik niet; daar heb ik nu eens geld voor over. ‘Statueram expurgatorio indici vestro obtrudere poematum meorum excussos olim libros sex[3], sed cum purgandos prius ipse receperim et augendos quidem parte tertia, si per rempublicam aliquando licebit, a qua nunc tantillum otij non est, cohibeo gestientes manus cum munusculo te adire’. Nu gij spreekt over Lucanus, zend ik u een vers, juist door mij geschreven[4] naar aanleiding van een dispuut tusschen eenige zeer aanzienlijke en geleerde mannen[5], o.a. Beaumont[6], dien gij kent. ‘Tu vide pugnaces Batavos, qui, dum bello cum vicinis liberari metuunt, in antecessum domesticis dissidijs apparantur’. Hag. Com., prid. Cal. Apr. (= 31 Maart) CIↃIↃCXXXIII.

Wilt gij mij even berichten, of gij mijn brief ontvangen hebt?

1) Zie blz. 375.
2) Zie blz. 382.
3) De *Otia* (1625).
4) Vgl. *Gedichten*, II, blz. 247. Het vers is uitgegeven met den titel: *Ad R. Honerdum ..... de Virgilio en Lucano inter pocula collatis* .....; het werd den 29sten Maart geschreven.
5) Nl. Rochus van den Honert (vgl. blz. 56), Gerard Crommon, van 1629 tot 1654 raadsheer in het Hof van Holland, en Nicolaes van Reygersbergh († 1653), lid van den Hoogen Raad (vgl. *Gedichten*, II, blz. 250).
6) Waarschijnlijk Simon van Beaumont (1574-1654), pensionaris van Middelburg, later van Rotterdam, afgevaardigde ter Staten-Generaal, Nederlandsch en Latijnsch dichter.

774. C. van der Myle. (H.A.)

Brenger dezes zal het antwoord van den Prins op het verzoek van den heer Byron[1], commandant te Tiel, aan dezen overbrengen. Le dernier de Mars 1633[2].

775. E. Puteanus[3]. (L.B.)

..... Specimen mitto novum hunc libellum, has circuli novi vindicias[4], praeteritis his aliquot diebus mihi scriptas, cum firma non satis valetudo esset. Rejeci Michalorium quendam[5], Italum et Urbinatem, cui grave fortassis fuit, aliquid hodie ingenij et industriae penes Belgas esse. Sed tibi quid videtur? Quia principium diei, *μέτρα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης* simul ostendi, *Οὔτε τι ναυτιλίης σεσοφισμένος*, *οὔτε τι νηῶν*[6]. Sane postquam novum illud fretum Lemairium apertum est[7], et per occidentem in orientis insulas navigatur, Batavis hic circulus vel maxime opportunus est, ne in Moluccis de die contendant'. Zeg mij uw oordeel onomwonden. Ik heb de gedichten van Paus Urbanus[8] gekregen en bewonder ze zeer. Ik dank u voor uwe welwillendheid tegenover mijne broeders. Lovanij, in arce, Nonis (5) Aprilis CIↃ.IↃC.XXXIII.

776. J. van der Burgh[9]. (L.B.)

'Daer is niet dat sich soo schrickelijck aen mijn inbeelding vertoont als de ledicheit, en geen groter pijn voor mij als voor legger op zy te varen[10]; om dit t' ontgaen, zie ick gedurich nae iets, dat mij mocht besich houden. Hiertoe verscheen mij tot Maestricht een bequaem middel, zo ick daervan blijde vader konde werden. De commissaris van de monsteringh aldaer verthoonden, dat hy die, om verscheiden ongelegentheden, in het overquartier van Gelderlandt niet konde waernemen; twelck by verscheiden aenwijsinghen van de commandeurs tot Ruermond

1) Nicolaes en Philips Byron (of Biron) waren beiden in dezen tijd kapitein van eene compagnie voerknechten (mededeeling van Luitenant-Kolonel W.R.H. Wakker); het is onzeker, wie van beiden hier bedoeld is.
2) De plaats ontbreekt.
3) Uitgegeven in *Erycl Pvteani... ad C. Hvgenivm et D. Heinsivm... Epistolae*.., blz. 45. No. 775 a. In een brief van 14 Apr. (L.B.; gedrukt t.a.p., blz. 47) vraagt Puteanus om een paspoort voor een vriend.
4) De titel is: *Circuli Urbaniani Vindiciae*.
5) Jacobus Michalorius, kanunnik van Urbino, heeft een werk geschreven met den titel *Disputatio de sphaera mundi* en in een paar geschriften Puteanus bestreden.
6) Hesiodus, *O.*, vs. 648.
7) Die straat was in 1616 ontdekt door Willem Cornelisz Schouten en Jacob le Maire.
8) Zie blz. 242.
9) Uitgegeven door Van Vloten, *Dietsche Warande*, V, 1860, blz. 225.
10) Van der Burgh was sedert den dood van Ernst Casimir van Nassau nog steeds zonder betrekking.

en Venlo bevesticht wiert. Dit wiert by de Heeren Gedeputeerden ingenomen, alsof zy daaruijt iets t' mijnen voordeel zouden zoecken te wercken. Hierop zal mijnheer Staeckmans[1] U Ed. meininghe komen vernemen, die ick bidde, dat zulx naer sijn gewoonlijcke goetwillicheijt mijwaerts gelieve t' overlegghen. So dit niet aengaet, versoeck ick dienstelijck, dat U Ed. met de minste quetsinghe van sijne besicheden, Sijn Gen. Graef Willem[2] eens bij gelegentheit wil afvraeghen, of hy mijnen dienst, daer hij mij door P.r Casembroot van heeft doen spreecken, voor aengenaem soude hebben ..... Amsterdam, den 22en April 1633.

777. Aan E. Puteanus. (K.A.).

Uw *Circulus Urbanianus*[3] zal mij, als ik den Haag verlaat, volgen en in het schip of in den wagen door mij gelezen worden. Hagae, IX Cal. Maij (= 23 Apr.) CIↃIↃCXXXIII.

Groet Tuldenus[4].

778. Aan P.C. Hooft[5]. (L.B.)*

Hierneffens keert tot U.E. het stael van die deftighe Historie[6], daervan ijedereen het heele stuck met ongedult verwacht, die dus weinigh van den smaeck vooruyt heeft. Den draed van 't verhael oordeelen wij gesamentlick suijver, helder en, in een woord, doorluchtigh, het ondersoeck der waerheid scherp, ende de woorden soo krachtich als in *Henrick*, maer - U.E. vergeve de wreedheid van dese - min wreed. In dit verlangen van de wereld gheve ick U.E. te bedencken, oft niet raedsaem en ware ettelicke stucken vooruijt te laten draven, die 't veld ondeckten, ende U.E. kondschapp doen mochten van wijsheit en viesheit, die hedensdaeghs sooveel in swang gaet. Dus veel segh ick *in procinctu*, ende uyt een draeijende hooft van de leste besigheden voor 't vertreck. Daer leijt ijet oud Fransch begonnen op *Henrick de Groote*, maer is mij niet mogelick te voltoijen in dit geraes[7]. D'eerste ledighe uren zyn der toe verdoemt, gelijck alle de mogelickheit mijner diensten aen U.E. te bethoonen, dat ick meen te sterven ..... In den Haghe, den 26en Apr. 1633.

779. J. Wijts. (H.A.)

Volgens uw verzoek heb ik den brief naar Meurs gezonden door bemiddeling van den vaandrig van den heer Iselstein, die heden met een convooi naar Orsoy gaat[8]. ‘Ceste inondation nous met un peu hors de posture, mais il fauldra faire le mieulx qu'on pourra.’ Ik schrijf er over aan Z.E. Emmerick, ce dernier de Avril 1633.

780. J.B. Boddens. (L.B.)

1) Zie blz. 304.
2) Zie blz. 334.
3) Zie blz. 401.
4) Zie blz. 288.
5) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, II, blz. 306.
6) Zie No. 769.
7) Zie blz. 399.
8) Sedert 15 Nov. 1632, toen Orsoy was ingenomen, was Iselstein (zie blz. 382) commandeur van het plaatsje.

Uw brief en uw gedicht[9] heb ik aan de voornaamsten van onze Societeit

9) Zie blz. 400.

laten lezen; enkelen willen eene nieuwe uitgave van uwe gedichten van een lofdicht voorzien. Het boekje, dat gij van ons niet ten geschenke wilt hebben, is een heel eenvoudig werkje, dat wij dikwijls als prijs aan de jeugd geven. Onze ‘praepositus provincialis’ zou gaarne zijn paspoort voor een half jaar verlengd hebben. Traiecti, X Kal. Jun. (= 23 Mei) 1633.

781. A. Ploos[1]. (H.A.)

De heeren, die Corn. Gysbertsz van der Wel hebben gerecommandeerd, hebben zich vergist en bevelen nu Hendrick van Wyckersloot aan als lid van de vroedschap. In Utrecht, den 24^{en} May 1633.

782. C. van der Myle. (H.A.)

‘J'ay bien receu la vostre du 7 de ce mois[2]; depuis aures eu l'avanturier pardela, et attends en devotion d'apprendre vers ou il aura pris sa route, et comme je me gouverneroy en son esgard, s'il me venoit de nouveau requerir de quelque chose. Ce sera Lundy prochain que nos deputes entreront derechef en conference et negotiation avec ceux de l'autre coste; peu de temps nous rendra sages de ce qu'on en doibt attendre[3]’. De la Haye, ce 1 de Juin 1633.

783. C. van der Myle[4] (H.A.)

Van der Straten[5] gaat naar den Prins, om verslag te doen van zijne onderhandelingen met Graaf Willem[6]. De la Haye, ce 4e de Juin 1633.

784. Aan A. Rivet. (H.A.)

J'ay prins occasion d'entretenir S. Ex.^{e} sur le subject de l'employ de vostre fils[7], et eu pour response, que pour la charge d'ingenieur ordinaire qu'a euë Van Niels[8], il en a disposé, mais que pour l'autre, il est apres à considerer qui c'est qu'il y pourroit recevoir, estant icelle d'un peu bien d'importance, et ne s'en pouvant fier qu'à de personnes fort cognues et secrettes,

1) No. 781 a. Een briefje van 14 Juni (H.A). is even onbelangrijk.
2) Die brief is verloren gegaan.
3) De onderhandelingen met de Zuidelijke Provinciën over een wapenstilstand werden nog steeds gevoerd. Nog altijd waren er gecommitteerden van hen in den Haag.
4) No. 783 a. Een briefje van 22 Sept. (H.A.) is volkomen onbelangrijk.
5) Het blijkt niet, wie hier bedoeld wordt.
6) Zie blz. 334.
7) Blijkbaar één der vier zoons van Rivet uit zijn eerste huwelijk met Susanne d'Oiseau († 1620).
8) Zie blz. 343.

veu que, par exemple - et ce sont ses propres mots - il ne sçauroit demander aucune carte, que celuy qui la garde n'en puisse tirer quelque soupçon de ses desseins. Enfin luy representant le but que vous aviez, d'amorcer vostre enfant perdu par la seule apparence de quelque employ, cestuy-ci demeurant vacant, S. Ex.^{e} m'a tesmoigné d'estre content que vous en employiez le pretexte à vostre avantage, et de veoir mesme, apres que ledit vostre fils sera arrivé, en quoy il aura moyen de le gratifier. Qui estant, à mon advis, ce que vous m'avez voulu commander de procurer, je m'offre de pleine volonté à vous y rendre le service ulterieur, dont vous m'estimerez capable, comme .... Au camp près de Rhinberghe, le 7e de Juin 1633.

785. V. Fabricius[1]. (L.B.)

Door de traagheid der drukkers ben ik niet in de gelegenheid u persoonlijk mijn boekje, dat aan u is opgedragen, ter hand te stellen. Nu zendt de groote Daniel Heinsius het u toe. Ik zal u iets van mij zelf meedeelen. Ik stam uit een oud Hamburgsch geslacht, dat vele regenten heeft opgeleverd. Meer dan twee jaren ben ik in Holland en daarvan heb ik 18 maanden te Leiden gestudeerd en den overigen tijd hier doorgebracht. Ik ben 20 jaar oud. Nortvici, A.D. VII Junij CIↃIↃCXXXIII.

786. A. Rivet. (L.B.)

Ik kan mij wel begrijpen, dat Z.E. mijn zoon niet benoemen wil, want er is heel wat op hem aan te merken, maar ik hoop, dat Z.E. hem later zal voorthelpen. De Arnhem, ce XIJ Juin 1633.

787. B. de Witte[2]. (H.A.)

Wij zullen hier ons best doen in de zaak van de douairiere Van Dorp[3], dat zij ‘sal genieten een tractament, ofte ten minsten een goede somme gereet gelt’, wat haar jaren geleden beloofd is. Haar man, de kolonel, schijnt in 1612 gestorven te zijn. Middelburch, den XIII^{en} Juny 1633.

1) Vincentius Fabricius, geb. te Hamburg, werd 26 Mei 1631 op 18-jarigen leeftijd als medisch student te Leiden ingeschreven, waar hij zich de vriendschap verwierf van Daniel Heinsius, die hem aanspoorde zijne Latijnsche gedichten uit te geven. In 1634 keerde hij, na zijne studiën voltooid te hebben, naar Duitschland terug, werd raad van den bisschop van Lubeck en later pensionaris en burgemeester van Dantzig. In 1667 stierf hij te Warschau, waarheen hij als gezant was gezonden. Zijne verzen werden in 1638 en 1685 herdrukt.
2) No. 787 a-e. Een brief van 17 Juni bevat eene aanbeveling, een andere van 12 Juli handelt over dezelfde zaak als No. 787, een derde van 14 Juli begeleidt brieven; brieven van 27 Juli en van 25 Nov. 1633 (alle H.A.) bevatten eene aanbeveling.
Zie over De Witte, blz. 303.
3) Sara Adriana van Trello (zie blz. 200), de weduwe van Frederik van Dorp († 1612).

788. A. Rivet. (L.B.)

..... ‘Mons.r et Madame de Poudwelz[1] m'ayans dit qu'ilz rompoient du tout mesnage, et que leur logis est beaucoup plus commode que le mien, en la disposition de son Ex., qui seroit deschargé du loüage, j'ay creu à propos de vous prier de le representer a son Ex., afin qu'il ne soit prevenu d'ailleurs, et qu'il ne pense pas a cette occasion. Ce n'est pas que je ne m'accommode partout où il luy plaira, mais si sans incommodité d'ailleurs et avec utilité, je puis estre approché, et en lieu qui ait un peu plus d'air, je ne plaindray pas le remuë mesnage, que je pourroy faire a loisir’ ..... De Arnhem, le 13 Juin 1633.

789. C. Musch[2]. (H.A.)

‘Op U Ed. missive van den 9 deses, my den 13 daeraen volgende behandicht, sullen dese weinich regulen tot antwoort dienen, dat ick de saecke noopende d'executie van de licenten voor de goederen, aenbehoorende Haer Hoocheit d'Infante van Spagnen, sulx hebbe gesolliciteert, dat dies aengaende egeen swaricheit en sal vallen, t'welck U Ed. huisvrouwe oock hebbe laten aendienen, daervan U E. sal gelieven rapport te doen daer t'behoort. - Hier neffens gaet dubbelt van de commissie, die Haer Hooch Moog. hebben laten depescheren voor Leonard Pelser als meijer van Limburch[3]. Hy doet groote debvoiren om deselve uyt myne handen te becoomen, daerinne hy by veele heeren wert gesecundeert, dan ick bevinde t'uytgeven van dien bedenckelick, omdat U Ed. my heeft geseit, dat de collatie van dien staet aen den Heer Gouverneur van Limborch, t welck jegenwoordich is myn Heer de Prins van Oragne. Ende om met de beste middel hierin te remedieren, dunckt my, dat het best soude sijn, volgens den voorslach tusschen ons beyden beraemt, dat syn Ex.tie commissie op den voornoemden Pelser gelieffde te doen depescheren, ende dat U Ed. my deselve gelieffde te laten toecoomen, ende deselve in handen hebbende, en soude niet twijffelen, off ick soude middel weeten om de commissie, by de Heeren Staten Generael gegeven, met derselver believen ten register te doen roijeren, ende de saeck daerby te laten berusten. - U Ed. sal wel doen van aen mij te stueren een lyste van d'officien, die staen tot collatie van den Heer Stadthouder Generael van Limburch, gelyck U Ed. hier synde gerade[n] vonde, ende deselve becoomen hebbende sal wel sorge dragen, dat sulcke ofte diergelycke abuisen niet meer en coomen te geschieden, die andersints souden cunnen gebeuren, want my is een wint voorby de oren gewayt, datter weder een vacant soude syn geworden, doch en weete hiervan het rechte bescheedt niet; in allen gevalle sal daer alhier niet ungedaen worden, al stonde schoon de plaetse, die vacant

1) Misschien de kapitein der garde van den Prins, die een paar malen in de *Mémoires de Frederic Henri* (blz. 46, 69) genoemd wordt.
2) Cornelis Musch († 1650) werd in 1619 griffier van Rotterdam en in 1628 griffier der Staten-Generaal. Hij had een zeer slechten naam.
3) Het stadje Limburg in België had zich 8 Sept. 1632 aan Stakenbroeck, luitenantgeneraal der cavalerie, en aan kolonel Pinssen overgegeven.

soude moogen syn, ter dispositie van de Heeren Staten Generael, voor en alleer dat ick gecertioreert sal syn van den inhout der voorss. lijste. - De commissie op den meyer can wel verleent worden by Syn Ex.tie, al isset schoon dat de commissie van syn Ex.tie selffs onder my berust; ick hadde geerne gesien, dat de heeren van Heemstede[1] ende de Knuyt[2], herwaerts gaende, geauthoriseert waeren geweest, om syn Ex.tie den eedt aff te nemen; ick hebbe daertoe debvoiren gedaen, gelyck sy selffs beyde sullen cunnen getuigen, dan op het formeren van de resolutie off commissie van dat de gemelte heeren derwaerts souden gaen, was soo groote deliberatie om de saecke ten principaele selffs, dat nergens anders op werde geresolveert. De oorsaecke van haere comste is principaelick de deliberatie op t stuck van de trefves ende noch eenige andere van minder importantie. Ick en sie nu egeen apparentie tot den trefves, ende het is den landen dienstich, dat die van d'andere syde de conditien soo hart stellen, dat niemant van de regieringe, hy sy daertoe gesint, ofte niet, met goeder conscientie de trefves soude cunnen aengaen op het voorstel van die van d'ander syde, want hebbe met veele gesproocken, die daer meest toe syn gedreven, dan en cunnen den trefves nu niet meer hinderen.' In den Hage, den 15 Juny 1633.

Spoedig hoop ik antwoord van u te krijgen en ook de commissie.

790. Aan A. Rivet. (H.A.)

De Prins heeft aan den man van Sibylle[3] het secretariaat van Grave geschonken; le Saige[4] moet er de commissie voor schrijven. Over de ontvangsten van de Generaliteit heb ik met den Prins gesproken. Voor de vrouw doe ik ook mijn best bij den Heer van Tienhoven[5]. Aan de Prinses heb ik geen nieuws mee te deelen. Ik heb het van daag bijzonder druk; groet de freules van Portugal[6] en van Solms[7]. Au camp de Rhinberq, le 16e de Juin 1633.

791. A. Rivet. (L.B.)

Uwe ingesloten brieven heb ik dadelijk gegeven aan den man van Sibylle

1) Adriaan Pauw, heer van Heemstede; zie blz. 326.
2) Zie blz. 324.
3) Sibylle was kamenier van Amalia van Oranje. Zij wist voor haar man niet alleen deze betrekking te veroveren, maar ongeveer 20 jaren later ook die van ontvanger van het domein te Geertruidenberg, om welke plaats Huygens gevraagd had voor zijn oudsten zoon (Vgl. *Mémoires de Constantin Huygens .... publiés .... par* Th. Jorissen, 's Gravenhage, 1873, blz. 140, 142.)
4) G. le Saige was griffier van den Raad van den Prins; hij is in 1637 gestorven.
5) Nl. Adriaan Ploos (zie blz. 279); hij was heer van Oudegein en Thienhoven.
6) Vijf van de zes dochters van Emanuel van Portugal en Emilia van Nassau woonden sedert 1630 te Delft.
7) Waarschijnlijk Louise Christina, eene zuster van Amalia, later gehuwd met Johan Wolferd van Brederode.

en aan den Heer de Nicastre[1] uw antwoord overgebracht. De dames zijn nog niet op. De Prinses voelt zich wat beter. Van het Fransche hof zijn weinig berichten. De Heer Boswell[2] schrijft, dat zijn meester en de Koningin van Boheme Z.E. zeer dankbaar zijn voor zijne goedheid tegenover den Keurvorst. De Arnhem, le 17 Juin 1633.

792. L.I. Puteanus[3]. (B.M.)

Ik weet niet, of gij de *Belli et Pacis Statera*[4] van mijn oom reeds hebt ontvangen, maar ik zend u het boek, omdat mijn oom afwezig is. Het geschenk zal u zeker wel aangenaam zijn, omdat het werk door uw vriend Puteanus geschreven en door uw vriend Wendelinus goedgekeurd is. Moge het spoedig vrede worden! Lovanij, in arce, XV Kal. Iulij (= 17 Juni) CIↃ.IↃC.XXXIII.

793. C. Musch[5]. (H.A.)

Joost Willemsz Nieukerck[6] heeft van de Staten-Generaal een aanbevelingsbrief gekregen aan den Grootvorst van Moscovië; hij zou ook gaarne een brief van Z.E. hebben. Wilt gij hem helpen? In den Hage, den 18^{en} Juny 1633[7].

794. A. Ploos. (H.A.)

Voor den persoon, dien gij aanbeveelt, heb ik niets kunnen doen, want de Raad van State heeft de benoeming en hij heeft reeds gekozen. Over de vicarie te Abcoude, die Z.E. aan zijn zoon wilde schenken, heb ik inlichtingen ingewonnen; zij is 5 à 6 morgen groot, doet jaarlijks f 70 en heeft eene waarde van f 4000. ‘Den verleden Saterdach, synde den 18^{en}, zyn s'morgens ten drie uren van hyer vertrocken alle de gedeputeerden van de andere syde, wtgesondert de pensionnarisen Edelheer, Marcq, Broide ende Ronet[8]; hebben

1) René de Nicastre was hofmeester van den Prins.
2) Sir William Boswell († 1649) was secretaris geweest van Dudley Carleton en volgde dezen op als Engelsch gezant in den Haag. Hij was een geleerd man.
3) Leonardus Ingenradius Puteanus woonde te Venlo. Hij heeft Italië bezocht en is priester geweest.
4) De titel is: *Statera belli et pacis*, *qua induciae inter Provincias regias atque foederatas tractari coeptae expenduntur*.
5) No. 793 a. Een brief van 3 Juli (H.A.) handelt over dezelfde zaak.
6) Joost Willemsz van Nijekercke was groothandelaar in granen en woonde te Amsterdam, waar hij op de Heerengracht het huis ‘Nieukerck’ liet zetten. Hij was gehuwd met Sara Vondel, eene zuster van den dichter (vgl. Dr. P. Leendertz Jr., *Het leven van Vondel* .... Amsterdam, 1910, blz. 46).
7) Alleen de onderteekening en de datum zijn door Musch zelf geschreven.
8) Jacobus Edelheer (1597-1657), een bekend jurist, was pensionaris van Antwerpen, Mark van Brugge, Broide van Douai en Ronnet was schepen van Namen. Deze heeren zijn eerst in December voor goed afgereisd.

alle haer bagaige medegenomen, oock den overigen wyn af doen tappen ende wt Mortaignens[1] kelder doen brengen, houdende de voorss. pensionnarisen haer tafel tot Persyn in de Houtstraet. Ten selven dage naer noen, omtrent ten 7 uren, hebben de hier gelatene heeren by my, als dewelcke op huiden soude presideren, audientie doen versoecken, ende zyn by my gecomen de pensionnarisen Edelheer ende Marcq, my aenseggende t'voorss. vertreck ende daerby, dat by hun voor t'selve vertreck goet gevonden was aen te doen dienen, so wanneer men van dese zyde gereet soude wesen weder een conferentie te houden, dat zy, daervan verwitticht synde, sulcx haere medegecommitteerden op Brussel souden notificeren, dewelcke alsdan ten dien eynde datelyck weder souden keeren. Hetwelck by my op huiden ter vergaderinge voorgebracht wesende, ende daerby, of men hyervan ende vant voorss. vertreck by publicq schryvens syne F.D.^{t} nyet en soude notificeren, is de notificatie goet gevonden ende onnodich geacht opt andere vooralsnoch te resolveren. De gecommitteerden van de Provincie van Seeland verhaelden twee malen, dat haer vremt dochte, ende zy niet en wisten, waeromme die van de andere zyde haer verby waren gegaen, dewyle haerl[ieder] presidentschap noch den verleden Saterdach ende navolgenden dach duyrden'. - Behandeld is de vraag van Z.E., welke formaliteiten er noodig zijn voor het beëedigen van den graaf van den Berg[2]. Ook is er gesproken over de betaling van het krijgsvolk. Die van den Bosch verzoeken uitstel voor het doen van den eed. Wat uwe 'benificiale zaken' aangaat, die zullen wel in orde komen. In s' Gravenhage, den 20 Juny 1633.

795. C. Musch[3]. (H.A.)

De heer Pauw[4], gedeputeerde, schrijft dikwijls aan de Staten Generaal in cijferschrift, maar ik heb den sleutel van dat schrift niet. Wilt gij hem verzoeken, mij dien sleutel toe te zenden? In den Hage, den XX^{en} Junij 1633.

796. D. de Wilhem. (L.B.) Lat.

Ik heb het boek van Puteanus[5] gelezen en vind zijn plan heel goed, maar de Koning van Spanje zal hem wel niet dankbaar zijn, want hij spreekt over al zijne verliezen, zijne verkeerde plannen, enz. En bovendien spoort hij hem aan, veel prijs te geven[6].

1) De hofmeester Mortaigne was 18 Nov. 1632 ook naar den Bosch gezonden, om de 'gedeputeerde van d'andere zijde' naar den Haag te geleiden (vgl. Aitzema, 4°, III, b, blz. 63).
2) Zie blz. 99. Hij had de zaak des Konings verlaten na het uitgeven van een gerucht makend manifest en ging over in dienst der Staten.
3) Musch heeft den brief alleen onderteekend.
4) Zie blz. 326.
5) Zie blz. 407.
6) Zonder plaats, datum en jaar.

797. d. de Wilhem[1]. (L.B.)

De weduwe van mijn vriend Wynants van Resande zou gaarne het gebruik houden van de weide van Z.H. met het vischrecht, terwijl zij dezelfde huur blijft betalen. Kunt gij daar iets aan doen? 'Cras tibi mittam *Stateram* Puteani, scriptum eruditissimum, quod hic excudi curavi'[2].

798. D. de Wilhem. (L.B.)

Als ik u iets vraag voor één mijner vrienden, is het nooit ten koste van den dienst van den Prins en van den Staat[3]. Hagae, 28 Junij 1633.

799. A. Ploos[4]. (H.A).

In de vergadering der Gecommitteerde Raden heb ik gepleit voor het betalen der quote van de provincie in het onderhoud der 'ongerepartieerden', voor de 'legerlasten', voor de subsidie aan de West-Indische Compagnie en voor de Admiraliteiten. Ik heb er over gedacht naar het leger te gaan, maar geloof beter te doen, als ik hier de vergaderingen bijwoon. Ik verwacht nader bericht uit Arnhem. De tresorier Goch[5], die hier door reisde, vertelde mij, 'dat den Heere Nobel[6] nae Rotterdam was, om ordre te stellen opt backen van biscuit.' In Utrecht, den 1 July 1633.

800. Aan D. de Wilhem. (K.A.)

Vriendelijk dank voor het zenden der boekjes van Puteanus en Salmasius[7]; ik heb echter geen tijd over beide mijn oordeel uit te spreken. Tegen verwachting is Puteanus niets overkomen. De weduwe van Wynants moet zich met een verzoekschrift richten tot Z.H., dan komt de zaak waarschijnlijk lijk in den Raad. Mijne kinderen en de beide weezen bij mij aan huis beveel ik in uwe zorg aan. Sedert wij te Arnhem zijn, voel ik mij beter. Ik hoop mijne vrouw in Zuilichem te zien. 3 Juli 1633, Arnhemi.

'Puteani fatum quasi nosses attigi. Vix autem noveris, si recte expendo.

1) Zonder plaats, datum en jaar.
2) Het werkje is te Leiden bij de Elseviers nagedrukt.
3) De Wilhem had blijkbaar een minder vriendelijk antwoord van Huygens ontvangen, dat verloren is gegaan.
4) N°. 799, a, b. Een brief van 6 Aug. bevat eene aanbeveling, een andere van 17 Dec. beide H.A.) is even onbelangrijk.
5) Zie blz. 370.
6) Hendrik Willemsz Nobel († 1649) was sedert 1618 meermalen burgemeester van Rotterdam en afgevaardigde ter Staten-Generaal.
7) Zie blz. 368.

Bruxellas nimirum evocatus fuit, ut audacis scripti rationem redderet, quo Wouerius[1] accepto Sevenbergâ Diestam volavit, mox Bruxellas tamen, ut aiunt, cum nunciaretur deferbuisse ibi *τὸν θνμὸν τῶν θηρίων*, quae nosti'.

801. C. van der Myle. (H.A.)

Hierbij gaat een lofvers op den Koning van Zweden, mij uit Venetië toegezonden. De la Haye, ce 9 de Juillet 1633.

802. D. de Wilhem. (L.B.)

.... 'Confusanea haec quae vides folia mihi Mediolano missa sunt ab autore, cujus res tenues rerum abstrusarum indagatione deteriores factae sunt, quas in hisce partibus facile instaurari posse aestumat. Si per occupationes licet, certiorem me quaeso redde, quid tibi animi sit in hujus artes et fortunas. Ego amicissimo Reinsto[2] Venetias scripsi me vereri, ut istius expectationi et desiderio hic satisfiat. Dixi nimirum hoc, quod res est, me mirari Italum, versantem in fortunae fritillo, has partes cogitare, sed et alterum item admodum grave, non facile illum hic inventurum, quod quaerat et velit.' .... Hierbij gaat afschrift van een brief van Salmasius aan mij. Hagae, a.d. 8 Julij Juliani[3] 1633.

803. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Praestantes illas literas tuas[4], quibus adversus Balzaci ...[5] scrupulos fortiter tu quidem et ab ima eruditione causam agis[6], mox Vincentij Fabricij[7] mentionem facis, multo post pueri libellum accepi, et cum jam ardentissimo affectu tam singularis ingenij dotes in tenella aetate exosculatus essem. Tua porro commendatio cum accessit, postquam me docui de re quacumque non ambigere, expende, quantum in horas amor creverit dignissimi omnium amore adolescentis. Foveamus illud ingenium, mi Heinsi, et sua saltem laude

1) Johan Wouwer (1578-1635) was lid van den finantieraad te Antwerpen. Hij was een vriend geweest van Justus Lipsius († 1606), die hem benoemd had tot één der uitvoerders van zijn testament; Wouwer kreeg de bibliotheek van den beroemden geleerde voorloopig in bewaring (vgl. Dr. S.G. de Vries in *Handelingen van het Tweede Nederl. Philologen-Congres*, Leiden, 1900, blz. 57.) Blijkbaar was hij ook een vriend van Puteanus.
2) Jan Reinst, heer van Niel (1601-1646), behoorde tot eene bekende Amsterdamsche familie. Hij was koopman en factoor te Venetië en is daar ongehuwd gestorven.
3) Dus 18 Juli, nieuwe stijl.
4) Die brief is verloren gegaan.
5) Onleesbaar.
6) Zie No. 757. Heinsius had dus in een brief aan Huygens Balzac's opmerkingen beantwoord.
7) Zie blz. 404.

et amore nostro evehamus, ne subsidat alibi pudore vel repulsâ. Est quod aliqua curarum tuarum parte dignum censeas, qui ad manum es et regere nutu potes tam nobiles scintillas.' In het leger in Brabant heb ik de koorts gekregen, heb mij naar Zuilichem laten voeren en na eenige dagen hierheen[1]. Ik ben nog niet beter. Hag. Com., 21 Jul. 1633.

'Puteanum, Dij boni, quo veritas et ille, quem praedicare soles, ingenuus candor non abripuit! Fierine poterit, ut hoc sic abeat?'

804. J. Brosterhuisen[2]. (L.B.)

Mr. van Campen[3] is seer belust om een witte te schilderen voor U E. tot de swarte van Lievens[4], dan hij versoeckt de schilderije selfs te hebben met lijst en al, om de grootte en de swier van de tronie en 't postuir te sien. U E. ghelieve 't derhalven in een casken te packen, van ruijmte tot noch een dierghelijcke stuck, soo sal hij 't U.E. dubbel weerom senden. Ick sal 't verwachten t' Amsterdam op de Heere-gracht naest de Moor, t'en huijse van Hendrick Wouterssen van Veen, maeckelaer; vandaer sal ick het nae Amersfort senden. - Morghen, op Sondagh, hoop ick nae Amsterdam te trecken en vandaer nae Muijden, alwaer de heer drossaert de cunst gedaghvaert heeft, om de duijvel een been af te singhen en te rijmen, vrees ick[5]. De juffrouwen Tesselschae en Francisca[6] sitten der al en quinckeleren 'Aen gheen groen heijde'. Adieu. Ick blyve .....

Het verheucht mij seer, dat U.E. tot beeter ghesondtheijdt raect. God gheeve, dat se eerlangh volcomen sij. In Leijden, den 23 Jul. 1633.

805. C. Barlaeus[7]. (L.B.)

Ik ben hier bij de bruiloft van uw bloedverwant Schonck[8]; wat is het jammer, dat gij wegens ongesteldheid niet van de partij kunt zijn. Hierbij gaan een paar exemplaren van mijn *Poematium in ducatum Limburgicum*[9]; *Rheno-Berca capta*[10] zal spoedig volgen. De overwinningen vau den Prins volg ik op den voet. De bruiloft was heel vroolijk.

'Si iudicium istud meum de *Statera pacis et belli* vidisti, scito illud me

1) Den 8sten Juli was Huygens te Zuilichem aangekomen, den 13^{den} in den Haag.
2) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, II, blz. 322.
3) De beroemde bouwmeester Jacob van Campen (1595-1657) was ook schilder.
4) Jan Lievens (zie blz. 347) had op zijn eigen verzoek een portret van Huygens geschilderd (vgl. *Autobiographie*, blz. 79, 80); deze schreef 5 April 1632 een versje op dat portret (vgl. *Gedichten*, II, blz. 235).
5) Vlg. over die bijeenkomst, *Hooft's Brieven*, II, blz. 320-325.
6) Nl. Francisca Duarte; zie blz. 295.
7) Uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Oud-Holland*, V, 1887, blz. 114.
8) Daniël Schonck, heer van Klein-Poelgeest, trouwde Catharina van Overbeke († 1640), waarschijnlijk eene zuster van Matthijs (zie blz. 179). In 1642 hertrouwde hij met Anna Joncquers († 1644) Welke familiebetrekking er tusschen Schonck en Huygens bestond, is niet bekend. Barlaeus was zeer bevriend met Schonck en logeerde dikwijls op zijn buiten.
9) Vgl. *Poem.*, I, blz. 284.
10) T.a.p., blz. 278. Beide gedichten zagen afzonderlijk het licht bij Willem Blaeu te Amsterdam.

inscio excusum esse[1]. Non debebant privatae amicorum literae inconsultis autoribus in lucem edi. Valde me haec res offendit Ego D. Puteano amicissimus sum, nec cupiam illum meo iudicio gravari.' Lugd. Bat., XXIII Jul. 1633.

Zend een exemplaar van mijn gedicht aan den heer van der Myle.

806. J. Cabeljauw[2]. (L.B.)

Door uwe bemiddeling heb ik de brieven van Wendelinus ontvangen. Ik ben in Zweden geweest en heb u vóór mijne reis in den Haag willen groeten, maar gij waart in het leger. Ik ben gelukkig getrouwd en hoop over eenigen tijd vader te worden. Nuclae, id est in praedio nostro dotali, prope Bremam. XXVII Julij CIↃCXXXIII.

807. V. Fabricius[3]. (L.B.)

Tot mijn groot genoegen hoor ik, dat gij mij en mijn werk tegenover velen zeer geprezen hebt. En uw brief aan Heinsius doet mij blozen[4]. Ook ben ik u zeer verplicht voor uw fraai gedicht[5]. Ik heb weer een vers geschreven, maar dat zal misschien minder in uw smaak vallen dan het eerste. Nortvici, A.D. VI Kal. Aug. (= 27 Juli) CIↃIↃCXXXIII.

808. C.B. de Petersdorff[6]. (H.A.)

Il y a plus que trois mois que j'ay esté continuellement au lict, et si foible de tant de seignées et breuvages, qu'on m'a donné, qu'il m'a esté impossible de vous rendre plustost responce à la vostre du 25 Apvril[7], qui me fut rendue icy trois sepmaines apres la date avec ce qu'elle accompagnoit; vous suppliant que ceste misere qui se promene ordinairement sur nos testes, tandis que nous sommes en ce monde, face trouver mes excuses valables, ainsi que je me veux munir des mesmes et de vostre prudence au regard de S.E., que vous opposerez à cet deffaut, affin qu'on ne l'impute pas à quelque negligence, dont je suis bien innocent. Et pour ce qui regard le different de S.E. avec Mesdames ses soeurs[8], j'y ay travaillé et devant et durant ma maladie, en ayant fait escrire, lorsque je ne pouvois moy mesme, par un de mes affidés, dont j'ai reçu diverses responses de Mad.^{e} l'Electrice; laquelle si j'ay une

1) Barlaeus had in een brief aan Puteanus diens werkje *Statera belli et pacis* geprezen (vgl. *Epistolae*, blz. 438), maar in een brief aan een ander het boek afgekeurd (t.a.p., blz. 450), en nu werd die laatste brief afgedrukt in *Anti-Puteanus*, *sive Politico-Catholicus Stateram Puteani Inducias expendentis aliâ Staterâ expendens*. *Cosmopoli*, *Apud Belgam Fidelem*. *Anno* 1633.
2) Zie blz. 288.
3) Zie blz. 404.
4) Zie No. 803.
5) Nl. *Vincentio Fabricio*, *poetae elegantissimo* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 252); het was den 3^{den} Juli voltooid.
6) Zie blz. 388.
7) Die brief is verloren gegaan.
8) Zie blz. 388.

fois dressé, les autres suivront, à ce qu'elles me mandent. Je voudrois que sadite E. ou vous eussiez veu mes deductions, que je lenr ay envoyé; vous diriez que c'estoit à bon droit que M.r le Prince de Condé[1] m'appelle - quoyque par mocquerie - le procureur de M.r le Prince d'Orange. Tant y a que d'une si rude demande j'ay fait descendre madite Dame l'Electrice à douze mille Reichssdaler à chasqeune. Mais je suis Polyclete faisant ses tableaux, qui ay encor le pinceau à la main et ne fais que reformer et retrancher de ce qu'elles me proposent, de façon que je me persuade, et vous le dis, Monsieur, en conscience - sçachant qu'elles ne le sçauront pas de vous - que je mesnageray tout en telle sorte, et les disposeray quant et quant de se contenter chacune avec dix mille Reichsdaler, quoyqu'elles trouvent mes raisons alleguées pour cela de si dure digestion, qu'elles n'en veulent pas encor taster, voire me les refutent, comme selon la bonté de leur cause elles - j'entens mesdites l'Electrice et [Mad.e] de Bouillon - le peuvent dextrement. Mais avec l'aide de Dieu j'espere neantmoins que devant l'hyver j'en viendray à bout. Et allors S.E. paisera, s'il luy plaist, leur[s] raisons et ce qu'elle leur donne, et verra ce que j'en auray fait. Car pour dire la verite, il s'en faudra beaucoup qu'elles n'auront pas le quard de ce qui leur pourroit appartenir, ainsi que je vous le deduiray fort bien entre nous, lorsque j'auray obtenu d'eux ce que j'espere, n'estimant jamais mes veilles mieux employeez, que quand elles serviront au profit et contentement de ce bon Prince, dont je vous supplie d'asseurer S.E. - Pour la conté de Charny[2] il y a longtemps que j'ay fait escrire par un des mes amis à Grenoble, pour sçavoir l'estat des differents entre les pretendants à ladite conté, et s'il ne seroit trop tard que Monseig.r le Prince d'Orange interviense en la cause. Je vous communique icy litt. A. la responce que j'en ay eu, par ou vous voyez que ces gens la n'en ont pas sommeillé. Je vous proteste - ne sçachant si je vous l'ay dit à la Haye - que feu [le] Marquis de Miribeau[3], dernierement decedé, par cy devant a offert à Mad.e la Princesse Palatine de s'accommoder avec elle, croyant allors, qu'elle aye toutes les terres au duché. Semblablement ses heritiers en ont eu tellement peur, à sçavoir que madite dame y parleroit, qu'ils ont traicté ensemble sans aucun esclat cet affaire, voire n'ont osé entreprendre de s'y mettre en possession; ainsi avoyent il[s] perdu leur esperance; mais voyant depuis qu'on ne disoit mot - car comment le pouvoit-on sans tiltre, sans pouvoir? - nostre reculement leur a fait prendre haleine et courage, tellement qu'ils ont fait juger le different entre eux à l'exclusion de la Maison d'Orange, se sont mis en possession, et descrient astheur ceux de ladite Maison comme bas or qui craint la touche. J'ay souvente fois prié Mr. le Saige[4] à la Haye de cercher lesdites pieces pour les pouvoir feuilletter et voir un peu en sa presence et en dire mon foible sentiment à S.E., mais il s'en est tousjours excusé. Vous me disiez, Monsieur, en la vostre, qu'avez trouvez deux ou trois liasses fournies d'enquestes, de positions, d'advis, de consultations, de memoires, et mesmes de copies de traictes, donations et testaments qui se sont employez au proces soustenu par le Prince

1) Henri II van Bourbon (1588-1646), prins van Condé, was gehuwd met Charlotte de Montmorency en heeft eene groote rol gespeeld bij de binnenlandsche onlusten in Frankrijk ten tijde van Richelieu.
2) Zie blz. 389.
3) T.a.p.
4) Zie blz. 406.

René[1]. C'est qui nous serviroit bien pour embellir nostre cause, mais pour le fortifier au fondement il faudroit la piece que je vous ay nommé à la Haye, et ce qui y ayt servi du temps de Mr. le Prince Guillaume, sans lesquelles je ne conseilleray jamais d'entreprendre ce proces, de peur que S.A. ne soit contraincte de le quitter, faute des fondements. Or lesdites pieces si elles se trouvent, je dis et reitere icy, que ceste conté est aussi asseurement à S.E. que je porte mon nom; et en ce cas la nous desmelerous ceste fusée tout autrement qu'on n'a fait par le passé. Mais le mal est, que les affaires publiques, dont S.E. est entierement accablé, estouffent les domestiques. Et vous diray-je bien que Mr. le Prince de Condé, gouverneur de ceste province, homme qui n'en dit guere, mais qui assene bien, voyant d'un costé à qui il a à faire, d'autre costé le merite et valeur de ladite piece, dit astheur tout haut, que la ville capitale de ladite conté, nommé[e] Arneleduc - laquelle est en la grandeur comme Hensden - avec un bourg à une demy lieu[e] de la, appellé Pouly, est domaine du Roy, chose qui n'a jamais esté ouië; mais il le dit à cause que le Roy luy a donné pouvoir d'acquerir touts ses domaines engagé[s] en ceste province. Voila, Monsieur, comme on s'advise de tout, cependant que vous estes empeschez au public, et comment on accord si bien ses fleutes à vostre domage. Mon Dieu sçait que le coeur me veut crever, quand je voye comme on fait de vostre cuir de si larges couroyes, et comme ceste bonne Maison laisse perdre ses meilleurs droicts et immunitez en France, et ce par faute de n'y pouvoir pas songer. Si on eust fait ce que j'en ay dit à la Haye, ou que j'eusse eu un fondement et de bons papiers, j'eusse bien empesché ceste entreprinse. Mais sans fondement, commendement et pouvoir special tels bons dessins, comme sçavez, sont avortez. A la vefue[2] de feu M. de Charrou, frere de feu Mr. le Marquis de Miribeau[3] - à laquelle a esté adjugé l'usufruict de ladite conté à sa vie durant - mondit S.r le Prince de Condé a fait promettre 2000 de rente annuelle, à cause de la prinse de ladite ville capitale et bourg, affin qu'elle ne remue, ni dispute ledit pretext du domaine du Roy. Ceste separation et retranchement donc estant ainsi fait en ladite conté, vous verrez qu'en brief on trouvera aussi un autre pretext et expedient pour les autres villes et villages à vostre exclusion, qui toutefois entierement appartient à mondit Seig.r le Prince d'Orange *divino et humano jure*. Il n'y a done autre remede que d'abandonner ladite cité, ou de faire au plustost qu'on pourra diligemment fouilletter dans les lieux, ou on pourroit trouver quelques bons reliques de ladite conté. Et en cas que nostre piece se trouve, allors on se pourroit pourvoir par action directe en la Chambre de l'edict à Grenoble. Je ne sçais comment vous avez fait avec vos papiers, qu'ils sont tellement esgarez que vous ne les sçauriez trouver. J'ay donné aussi un memoire audit S.r le Saige à la Haye des registres et papiers, concernants ce peu de bien que Mad.e[4] tient en France, lesquels ont esté veus à la Haye, marquez de telle et telle lettre, mises en telle et telle liasse, reliez en tel et tel parchemin, et contenants

1) Zie de genealogie tegenover blz. 389.
2) Er staat *vefeu*.
3) Françoise Bernard de Montessus († 1659), weduwe van Charles Chabot, S.r de Charroux († vóór 1630), den jongsten, eenig overgebleven broeder van Jacques Chabot, markies de Mirebeau († 1630).
4) Waarschijnlijk Amalia van Palts-Lansberg.

tant et tant de feillets; et toutefois ledit S.r le Saige a dit qu'ils ne se trouvent pas. Je n'ay jamais veu tenir un tel ordre avec des papiers, principalement en une telle maison. Mais excusez, Monsieur, l'affection qui parle; car autrement je n'ay point d'interest que celuy de S.E. Et voyant comme ce bon Prince, en gaignant par ses glorieuses entreprinses des villes, voir des provinces entieres, au public, perd touts les jours de son domaine et des immunites, il m'est impossible d'enfanter des paroles de liesse, en concevant tant de matieres injustes. - Quand au proces de Mad.e d'Elbeuf[1] et de president Seve[2], sans lesquels, s'ils ne sont vuidez, S.E. ne sçauroit vendre, trocquer ou changer aucun de ses biens en France, et au contraire apres le jugement des dites 2 proces, ses terres et biens seront allors si libres et dechargez que ce qu'il tient en sa main, pour ce subject j'ay tousjour tasché de hoster[3] ces deux espines de son pied. Or laissant Mad.e d'Elbeuf jusques à ce qu'ayons mis à raison le dernier - car la premiere n'a garde de remuer astheur, ou il ne fait pas bon à la cour pour elle - je vous diray que j'ay bien reçeu de vous les 2 procures, s'adressant à Mess.rs Herault[4] et Fenou, mais en partie ma maladie, en partie la tardifvité desdits S.rs, qui n'ont gueres allors poursuivis, ont esté cause qu'encor que je les aye communiqué auxdits Herault et Fenou - comme il a falu, puisque l'evenement de l'affaire regarde uniquement sadite E. - toutefois je ne suis pas encor certain, si je m'en veux servir autrement qu'indirectement, c'est à dire, non directe[ment] contre ledit Seve, mais seulement contre l'advocat ou procureur, affin qu'en tout cas ils puisse[nt] nommer leur principal. Et tout cela est pour le bien de S.E. Car quoyque le droit de sadite E. soit tres clair, et la prescribtion bonne à l'encontre de Seve, ainsi que je vous monstray au doi[g]t à la Haye, toutefois je trouve, en examinant les fondements d'un et d'autre costé, que la partie de madite dame en cet endroit soit encor plus favorable que celle de S.E. qui est heritier - quoyque je pourrois bien soustenir, s'il estoit necessaire, que sadite E. n'estoit que heritier de Mess.rs ses deux freres decedez[5], sans aucune debte - de Mons.r son Pere, lequel a plaidé contre ledit Seve à Dole, et apres luy Mr. son fils aisné, ainsi que les actes en font foi[6], tellement qu'à leur esgard la prescribtion n'est pas si forte, ni si ouverte; et je ne voye pas qu'ils ayent allors opposé ladite prescribtion, mais ils se sont servi d'autres exceptions. Ce dernier a dit ouvertement qu'il ne tenoit les biens du comte - ou les Seve ont leur hypotheque - que de la liberalite du Roy d'Hispagne et non de ses predecesseurs. Le premier a longuement *in formalitatibus* soustenu, qu'il estoit heritier de la maison de Chalon, et apres que les Seve n'estoient heritiers d'un creantier de Mad.e la Princesse de Bourgogne[7], et enfin que ceux qui possedoient les biens de ceste Princesse devoient faire cet acquitement; et ceste derniere exception est tres vray, et le Roy d'Espagne ou l'Infante doivent payer cela. Et ainsi ce proces a duré longuement, sans que jamais on aye plaidé au fond. Et la Princesse de Parme et apres elle le Duc d'Alve, ayant evoqué ceste cause à eux, ont assez fait cognoistre qu'elle concernoit le Roy d'Espagne. Pour Mesdames

1) Zie blz. 389.
2) T.a.p.
3) = ôter.
4) Zie blz. 391.
5) Nl. Philips Willem en Maurits.
6) Er staat: *fois*
7) Zie blz. 392.

les Princesses de Nassau Bourbon[1], si elles n'avoient le privilege qu'elles ont de la legitime, et de l'arrest, par lequel le Parlement les a dechargé et, nonobstant touts les creanciers de la maison mortuaire, les a mis en possession de ses biens, tellement qu'elles se mocquent de touts les creanciers, toutefois elles n'ont jamais esté appeleez dudit Seve, ni ouies; car de dire qu'on les aye citees au conté de Bourgogne, cela est faux et ridicule; elles ne furent jamais de ceste jurisdiction la, de quelque facon qu'on les prenne, et qui ne sçait l'histoire de Monseig.r leur Pere, duquel elles ne sont heritiers et ne possedent aucuns biens, qu'à cause de Madame de Bourbon, leur mere[2], suivant le contract de mariage, par lequel les biens qui sont en France sont affectés aux enfans qui naistront d'iceluy. Or ces enfans ont plus que deux fois prescript lesdits biens contre Mess.rs Seve, qui ne leur ont jamais fait aucune denonciation d'hypotheque sur iceux. Tous ces arguments - que j'ay fourni à Paris - sont autant de fouldres dont les Seve seront abbatuz plus facilement que par la seule prescribtion - quoyque tres bonne - de S.E. Et à mon advis il vault mieux d'avoir 6 ou 10 arguments valables contre sa partie qu'un seulement. Tellement que je reitere encor, et dis que la cause ou partie de Madame la Princesse Palatine est beaucoup plus forte que celle de S.E. A raison de quoy j'ay conseillé que Madame, pour l'amour de Mons.r son frere, continue l'action en son propre nom, sans se servir de ses privileges et exceptions, quoyque cet affaire ne la regarde pas. C'est qu'elle veut faire et y prester son nom - comme elle a fait par mon advis jusques icy - pour ladite conside-ration tres volontierement. Et ainsi l'affaire, touchant le droit, est hors de doute.

Mais tout ce qui me met en paine est, que nostre rapporteur, nommé M.r Parfait, à ce qu'on me mande, est homme dangereux, qui se laisse fort gouverner et fait tout pour ses amis; d'autre part le president Seve est allé en personne à Paris et poursuit parmy ses compagnons en longues robbes à outrance, tellement aussi qu'on me mande que ce proces pourroit estre jugé avant la levée de la cour, c'est à dire dans 5 ou 7 sepmaines, ou plus tost. J'y ay mandé et prié, puisque je ne puis encor bouger de la chambre, de tirer l'affaire en longueur le plus qu'on pourra, jusques à ce que je me puis mettre en campagne. Car j'aimerois mieux d'abandonner toutes mes affaires que celle la qui est si juste. Ainsi vous voyez, Monsieur, que ceux qui ont deffiance de leur bon droit, ont tousjours recours aux artifices. Et au siecle que nous sommes, les meilleures causes veulent estre puissament sollicitées. Pour ce subject Fenou le procureur trouve bon que quelqu'un d'austerité et de credit s'y trouve pour solliciter et recommender ce proces. Mais ou est ce, je vous prie, que je prendray un tel, et encor en telle haste? Je n'y suis guere propre; neantmoins, n'eust esté ma grande foiblesse encor, j'y fusse allé. Je vous manderay encor devant que je ferme la presente, si on pourroit faire recommender ceste cause par Mr. l'ambassadeur des Messieurs les Etats[3] à Mess.rs les juges, en quel cas je ferois escrire un mot par Madame[4], et vous pourriez

1) De zes dochters van Willem van Oranje en Charlotte van Bourbon.
2) Charlotte van Bourbon († 1582), dochter van Louis, hertog van Montpensier, was in 1575 gehuwd met Willem van Oranje.
3) Gideon van den Boetselaer, heer van Langerack; zie blz. 51.
4) Zie blz. 414, Noot 4.

prendre la paine de luy mander aussi au nom de S.E. qu'il recommende ladite affaire aux juges soigneusement, veu qu'elle concernoit S.E. mesme, quoyque Mad.e sa soeur en porte le nom. Je leur ay aussi nommé un gentil-homme, nommé Mr. de la Haye, qui pourroit aussi faire ces sollicitations et visites, car il est fort serviteur de Monseig.r le Prince Palatin[1)], qui est allé en Allemagne passez quelques jours. Si Mad.e de Chastillon[2)] estoit à Paris, je luy en escrirerois moy mesme. Bref, si nous avions du temps, et la poursuite de Seves n'estoit si soudaine, il ne faudroit qu'un homme d'auctorité seulement, qui recommende nostre bon droit. Le bon proverbe seroit allors pratiqué, à bon tambour bonnes baguettes. Je feray ce que je pourray. Et si vous avez du temps apres la reception de celle cy, comme je vous manderay encor à la fin de la presente - car j'attend des lettres de Paris aujourdhuy - il faut que vous songiez aussi, s'il vous plaist, à un tel et le mandiez à Paris à M.r de la Louëtte[3)] en grande haste, lequel de la Louëtte, advocat ordinaire de S.E., j'ay desja mis ordre qu'il en soit conseillé. Tellement que vous voyez, Monsieur, quoyque je ne vous aye escrit, que pourtant je n'ay pas laissé de faire ce que j'ay den et ma fascheuse et longue maladie a permis, aimant mieux de respondre du coeur et d'affection que des lettres steriles. L'impatience me fait brusler d'un extreme desir de sçavoir vos volontés sur ce subject, esperant tousjours, puisque la cause de S.E. est indubitable, [qu']ils s'arresteront au pied, si non de la conscience, au moins de la raison. Car s'[il] mesadvenoit par faute d'une recommendation - en quoy toutefois je pousseray à la rouë - j'en aurois trop de regret. Et c'est en verite bastir sur le sable de vouloir fonder une asseurance ferme - quelle bonne que la cause soit - sur ces gens en France. Mais Dieu empeschera les meschants et nous conservera nostre bon droit, s'il luy plaist. J'ay perdu tout jugement et n'entend rien en droit, ou ceste cause est indoubitable, et espere une bonne issuë. Cependant lesdits deux pouvoirs ou procures de S.E. ont grandement animé lesdits S.rs Herault et Fenou, quoyque nous empruntions le nom de Madame, laquelle n'y eust jamais touché, n'eust esté en consideration de S.E. Et seroit aussi à propos de commender au S.r Vaufin[4)] à Chasteaurenard, ou à quelqu'un à Paris, qu'en cas qu'on demanderoit quelque chose pour ledit proces, qu'il le livrast. Je luy en pourrois donner advis.

Au reste je vous suis, Monsieur, infiniment obligé de la bonne opinion qu'avez de moy; c'est vostre bon naturel qui supplie à mon peu de merite. Je vous eusse envoyé les tiltres et privileges de la Maison d'Orange en France, suivant ma promesse, mais ne sçachant en quels mains ils pourroient tomber, je les retien encor jusques à ce que vous ayez vuidé la campagne. De mesme je retiendray encor les lettres, escrites de S.E. à la Haye en faveur de Mad.e sa soeur à M.r de Hauterive[5)], affin que le pacquet ne soit trop grand. Ledit S.r Hauterive ne peut plus faire du bien ni du mal. Pour moy je fais estat, si ma sante le permet, de faire d'icy en deux ou trois mois un tour en Allemagne

1) Waarschijnlijk Frederik Casimir van Palts-Lansberg; zie blz. 363.
2) Annee de Polignac († 1651) was in 1615 gehuwd met Gaspard de Coligny (1584-1646), hertog van Chastillon, die in Hollandschen en Franschen dienst gestreden heeft.
3) Misschien Charles de L'Alouette (geb. 1589), S.r du Bac; hij werd in Sept. 1633 lid van het parlement van Metz.
4) Zie blz. 322.
5) Zie blz. 295.

pour y voir un peu la ruine de mes biens et tascher de m'y mettre. En attendant ce changement, je vous tiendray adverti de ce qui se passera, et vous supplie de croire qu'en tout ce qui concerne le service tres humble que je dois à S.E., vostre bon Maistre, je n'oublieray aucune chose de mon devoir, tandis que je seray en ce pays. Quand je seray ailleurs, S.E. n'aura qu'à me commender, comme icy; pour la conservation de laquelle je prie le ciel, et que le bout des Provinces papestiques, restantes encor, soit le but de ses conquestes. En vostre particulier, conservez moy, je vous en supplie, l'honneur de vostre amitié, estant, comme je suis, de tout mon coeur et sans reserve ..... Ce 30 Juillet 1633.

Postscribtum. Il est tard et faut il fermer mon pacquet, affin que la poste ne s'en aille sans mes lettres, quoyque les miennes ne soyent pas encor arrivées de Paris. Je vous diray donc qu'il n'y a point de danger que S.E. escrive un mot à tout evenement et face recommender ce proces à Messrs les juges par M.^{r} l'ambassadeur d'Hollande, comme son propre, qui fera sans doubte valoir le credit et auctorite de S.E., en cas que Madame sa soeur luy en escrireroit et le prieroit de le faire. Car si madite dame ne l'en requiert, c'est un indice qu'il ne soit pas besoin, et que je me suis depuis autrement advisé. Selon le vent que j'en auray de Paris, il faut que je dresse mon moulin. Si S.E. sçavait encor un Seig.^{r} de credit à Paris ou à la cour, elle pourroit faire le mesme, en cas que Madame sa soeur l'en requereroit. C'est ce que nous pourrions faire, si nous sçavions le nom d'un tel et si nous voyons qu'il soit besoing. Pardonnez moy qu'au lieu des lettres je vous envoye des livres, car je voudrois bien que rien n'y fut oublié. Je suis derechef .....

809. Aan I.B. Boddens[1]. (K.A.)

Qui, compellantibus amicis et petentibus quod in manu mea est, silere prorsus non soleo, tum maxime, cum sileo, cupio videri respondere et innuere tacitus, in potestate mea non esse, cuius gratia interpellor. Literas sane nescire velim, quibus ad repulsam abuti cogor. Sed quandoquidem hic in re aliena versor, ecce tandem sine scrupulo proloquor, excusare se Principem his verbis: speciali Ordinum et recenti mandato vetitum esse quod postulatis[2]. Iam flores illos et mihi quidem instar florum floridos libellos et reliqua tot vestra munera[3], quibus delector sane, sed non capior, alibi impendite. Non habetur inter societatis vestrae regulas, inutilibus amicis gratificari. Impendite, moneo, qua fructus ferant. Sed de Hugenio interim nihil secius statuite quam, ut muneribus ne inescari quidem solet, ita nec immunem amicis defore, quacumque ijs in re usui esse possit, salva semper existimatione et debita perpetuo patriae fide. Tu, vir optime, qui pro insigni humanitate et candore tuo capis ista, qua capi decet, plurimum a me salve ac vale. IV Non. Sextil. (= 2 Aug.) CIↃIↃCXXXIII.

810. Aan P.C. Hooft[4]. (L.B.)*

Mijn' sieckte en is soo doods-gelijck niet geweest, dat sij mijn gewisse

1) Zie blz. 375.
2) Zie N°. 780.
3) T.a.p.
4) Een paar gedeelten van dezen brief zijn uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Tesselschade Roemers en hare vrienden*, 1854, blz. 8 en 67

tot voldoeningh van beloften en schulden geperst hebbe, maer mijn lijden soo lydelick, dat het in mij desen slagh van tydverdrijf heeft geleden. Wel meer; het is met mij geleghen, als met de booste menschen in eenen anderen sinn, die aen 't weldoen niet te krijgen en zijn, voor het haer qualick gae. Daer en is voortaen niet, dat mij wat onbesigheits uyt mijn beroep kan bestellen, dan ongesontheit, ende dit geluck, off ongeluck, slaet 'er bij, 't en ware ick met de scherpe bevelen van de doctoren tegens mijne genegentheden worstelde, dat mijne cortsen yeder een stadigh gedicht souden wesen, ende ick niet suchten oft stenen dan in rijm. Wel moet de poesije *paries proximus* binnen mij zijn, daer sij sich soo sekerlick aen den brand van 't herte ontsteeckt. Hoe ondertuschen sulcke dichten naer den roock smaken, moet ick de tonghe van den medelydenden leser bevolen laten. Vindt U.E. sulcken gheur in 't ghene hier neffens gaet, sij vergheve het de swackheden van een man, diens tongh, in sulcke buijen, onwetende op vreemde talen slaet[1], bynaest als 't den besieckten gaet.

Joff.[w] Crombalck[2], die ick altoos neffens U.E. in hooghe achtinge blyve houden, heeft mede niet vrij konnen gaen. In menigh jaer is mij't geluck niet gewerden van haer te sien. Soo tracht ick se te hooren, is 't mogelick, en soeckse aen de spraeck te brenghen, met een' opgeraepte vraeghe, diens voldoeningh mij min waerd is, dan haer antwoord[3]. Soo sy noch binnen U.E. gesagh is, versoeck ick dat s'er met kracht en aensien van beleefde redenen toe geporrt werde. Soo ick se te laet soecke, dat haer het papier, bij gelegentheit, te huijs moghe gaen. Niet veel meer en gedooghen mijn' swacke vingeren ..... In den Haghe, den 4[en] Aug. 1633.

811. J. Wijts. (H.A.)

Ik wist niet, dat gij ziek waart[4], en hoor nu uit uw brief, dat gij aan de beterhand zijt, wat mij zeer veel genoegen doet. De Prins toont zeer veel belangstelling. Ik hoop, dat gij spoedig geheel hersteld zult zijn. Au camp de Boxtel, ce 6[e] de Aoust 1633.

812. P.C. Hooft[5]. (A.B.)

Kaizar Rudolf, vertoonende te zekeren tijde eenighe chymische werken aen mijnen neve P.J. Hooft[6], U Ed. Gestr. bekent, zeid 'er bij, dat het van geen' aerdsche warmte gestooft was, maer zijn vuir in de straelen der zonne ontschindelt. Een merkwaerdigh staeltjen van een overvlieghend vernuft, gelijk men dikwijls vindt bij luiden van zijner leeste.

Rarus enim sensus communis in illa Fortuna[7].

1) Huygens zond blijkbaar te gelijk met dezen brief zijn gedicht *Sur la vie de Henri le Grand de Mons.[r] Hooft*, caet., den 31[sten] Juli geschreven (vgl. *Gedichten*, II, blz. 254).
2) Nl. Tesselschade.
3) Huygens schreef den 29[sten] Juli het versje *Aen Ioff.[w] Tesselschade Visscher* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 254), waarin hij vraagt, of Vondel nog niet dicht ter eere van den Prins. Zij antwoordde Huygens (zie *Hooft's Brieven*, II, blz. 331) - haar brief is verloren gegaan - en deelde aan Vondel Huygens' vraag mede. Deze schreef toen het gedicht: *Vredewensch aen Constantyn Huyghens* (zie Unger's *Vondel*, 1630-1636, blz. 112).
4) Den 13[den] Juli was Huygens wegens ziekte naar huis gegaan en cerst den 16[den] Aug. kwam hij in het leger terug.
5) Uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 300; Van Vloten, t.a.p., II, blz. 329.
6) Zie blz. 378.
7) *Juv.*, 8, vs. 73.

De goede vorst scheen te geloven, dat de rookelooze hemellichten de stof, daer zij den brandt in steeken, van gelijke zuiverheit maeken. Koopt ghy geen glas? zouden onze kinkels zeggen. Voor mij, ick ben van 't kaizarlijk gevoelen, door drift van eerzucht niet, maer door ervaerenis, betuighende, dat de koortse, Uwer Ed Gestr. van hoogher hitte toegekomen, haeren oorspronklijken aerdt den harte ende geest heeft aengeblaezen, en daerin een' gloedt verwekt, die met geen' damp oft smook altoos ontheldert is; 't en zij men voor een wolxken onder die klaerheit rekenen wil d'overvloet van lof, mijner penne gegeven[1]; 't welk nochtans te vergeven staet, ten opzichte dat

Pictoribus atque Poëtis[2], caet.

Tesseltjen is noch dat ouwde even jonge zoetemelxhart, wel gesoorteert met mijn' lieve Leonoor, derwelke zij op eenen roemer tot zinspreuk toegewijdt heeft: *Altijts vroo*. Indien U Ed. Gestr. zoo mildt van eergunst wort, als zich eens bij ons te komen ververssen, zij zal ‘er een’ jeughd uit zuighen. Wij zijn haer gezelschap quijt, maer zullen in geenen gebreke wezen van haer de veirsen toe te veirdighen, ende ick veel min van eeuwelijk te blijven ..... Van de H. te Muiden, 7 Aug. 1633.

813. Frederik Hendrik. (B.M.)

Le Sieur Daniel Nys[3], quy s'en va a la Haie, a desire de moy que je recomende a Messieurs les Estas un certain affaire touchant l'employ de son fils comme chef sur les postes quy vont a Venise; je desire donc que vous le favorisee de ma part en cela envers lesdits Sieurs Estas, autent que faire se poura et que la constitution de laditte affaire le poura permettre. Boxtel, le 9 d'Aoust (1633)[4].

814. C.B. de Petersdorff. (H.A.).

Je vous ay mandé il y a quinze jours[5] tout ce que je jugeois concerner les services de Monseig.r le Prince d'Orange. Astheur je vous diray seulement en peu de mots qu'on me mande de Paris qu'on trouve tousjours nostre cause contre les Seve, à cause de la prescription, indoubitable, si nous avions seulement des bons juges; car pour l'amour de S.E. Madame preste son nom, ne s'en voulant servir de ses vrais exceptions et privileges, veu que son droit est plus fort que celuy de Monseig.r le Prince, le pere et frere duquel ont tousjour plaidé longtemps à Dole contre lesdits Seve[6]. Mais on me mande aussi que le president Seve, luy troisieme, y sollicite en personne puissament son mauvais droit, et hante et festoye grandement nostre rapporteur le S.r Parfait, tellement que cela me met en mille et mille paines. Joinct que ceux de la relligion sont astheur si mal en France, et S.E. - entre nous dit, quelle bonne mine qu'on face - nullement aimé parmy ces bigots, si non

1) Zie N°. 810.
2) Hor., *A.P.*, vs. 9.
3) Daniel Nys, een Vlaamsch koopman, die in Venetië woonde, bezat eene groote verzameling van schilderijen, beelden, medailles, schelpen, enz. Huygens had, toen hij in 1620 te Venetië was, die verzameling bewonderd en met den bezitter er van kennis gemaakt. (vgl. *Reisjournaal*, blz. 130.)
4) De brief heeft geen jaartal, maar Huygens teekende het er op aan.
5) Zie N°. 808.
6) Zie blz. 389.

en tant[1] que ses desseins et exploits servent à cet estat. On me mande comme on hoste doucement touts les privileges à ceux de la relligion, dont ils ont joui jusques icy; ainsi a on aussi reformé ladite Chambre de l'edict, ou nous plaidons, tellement qu'il n'y a qu'un conseiller de la relligion, voire on y met astheur en despit et domage de ceux de la relligion les plus zelez papistes. Voila, Monsieur, comme on nous brusle en France au petit feu, qui certe pour le regard de ce proces me trouble grandement, quoyque nostre droit en soit indoubitable; tellement, ne pouvant faire plus en ce[t] estat, ou je suis, que je remettray le jugement, que ledit president poursuit et presse avec telle violence que je ne sçais si nous pourrions obtenir une remise ou suspension, à la divine Providence. Si Mr. l'ambassadeur d'Hollande estoit homme agissant, et Mr. d'Euskercken[2] ne se trouvoit à la suite du Roy, je tascherois de le faire agir. Mais astheure je n'ay personne, et S.E. et vous si esloignez, qu'il me semble que j'en suis abandonné de tout le monde, voire redigé aux desespoirs, si sadite E. devoit par manquement de bons sollicitateurs perdre une si bonne cause, laquelle me touche si vivement, estant juste et hors de controverse, que j'appelle mon Dieu en tesmoin, comme les lettres d'aujourdhuy de Paris m'ont troublées. Le pis qui peut arriver à S.E. est d'estre condemné de payer le principal, qui est, comme je croye, 4000 ℔, mais j'espere que Dieu touschera le coeur des juges, qu'ils nous conservent nostre droit; à quoy je contribue ce et plus que ma maladie a voulu permettre. Laquelle n'eust esté, j'eusse prins ma bourse, il y a plus qu'un mois, et sollicite ledit proces, voyant à mon grand regret que ce bon Prince n'aye personne en France qui face ses affaires. Dont je vous ay voulu advertir, affin, quoy qu'en arrive, on ne me puisse imputer aucune negligence, estant de tout mon coeur .... Ce 13 d'Aoust 1633.

On me mande que ledit president a tant de peur que Monseig.r le Prince fera recommender son bon droit par le Cardinal. Pleust à Dieu que j'eusse du temps et une lettre de creance, je le ferois tres bien de ceste sorte la[3]. J'ay mandé instamment de trouver toute sorte de subterfuges, jusques à ce que je me puisse mettre en campagne, ou S.E. avoir un puissant solliciteur.

Je vous r'envoye icy la lettre de S.E. à M. de Hauterive[4], affin que je ne la garde trop.

815. Aan G. Wendelinus. (K.A.)

De opgaven van Golius aangaande de breedte van Byzantium hebt gij zeker reeds lang in uw bezit[5]. Hierbij gaan nu de eigenhandige opgaven van

1) Er staat: *entend*
2) Johan van Euskercken was secretaris van het staatsche gezantschap te Parijs. Reeds in 1631 had hij die betrekking; 24 Sept. 1633 kreeg hij van de Staten-Generaal zijne officieele commissie. Hij was de eenige gezantschapssecretaris, die door de Staten-Generaal was benoemd. Euskercken correspondeerde druk met de Staten-Generaal en heeft na den dood van Langerack (1634) langen tijd de ambassade waargenomen. In 1641 werd hij naar Portugal gezonden en in het laatst van 1642 is hij gestorven.
3) De minuut van een brief aan Richelieu is er bijgevoegd.
4) Zie blz. 295 en 417.
5) Vgl. blz. 371 en 384.

den gezant[1)], die hij mij gezonden heeft. Bijna zes weken heb ik in den Haag ziek gelegen, maar nu ben ik weer in het leger en zijn wij dus dicht bij elkander. Geef uw boek spoedig uit en laat het geen posthuum werk worden. Leendae in castris, 7 Id. (7) Sept. CIↃIↃCXXXIII.

816. Aan prinses Amalia van Oranje[2)]. (H.A.)*

Evenals de vijand, blijven wij in onze kwartieren. De graaf de Bucquoy[3)] is met cavalerie uitgerukt, maar toen hij half weg was tusschen de voorposten van beide legers teruggekeerd. Au camp à Leemde, le 8e de Septemb. 1633.

817. Aan prinses Amalia van Oranje. (H.A.)*

Het vijandelijk leger marcheert naar Peer, den weg naar Diest op, terwijl wij dachten, dat het op ons af zou komen. Men zegt, dat dit misschien komt, doordat graaf Willem een fort bij Sluis heeft ingenomen[4)], maar dat zijn gissingen. Waarschijnlijk vertrekken wij morgen. Au camp à Leemd, le 11e de Sept. 1633.

818. Aan prinses Amalia van Oranje. (H.A.)*

De vijand is gelegerd bij Peer en in de dorpen Stechtel en Acxel. Hij heeft tot versterking 1400 man uit Breda gekregen met eene compagnie ruiterij en den gouverneur van die stad; de bezetting daar zal dus zwak zijn. Het nieuws van graaf Willem is nog steeds onzeker. Au camp à Leemde, le 11e de Sept. 1633.

1) Nl. Cornelis Haga; zie blz. 368.
2) Dit is de eerste der vele brieven, die Huygens in 1633 en volgende jaren, wanneer het leger te velde was, aan de Prinses schreef, om haar op de hoogte te houden van de gezondheid van den Prins en van alles, wat er in den oorlog voorviel. Hij had er op aangedrongen, dat die brieven hem zouden worden teruggegeven, en spreekt in 1655 in zijn stuk ‘A mes fils’ (vgl. *Mémoires de Constantin Huygens*, blz. 130) over deze brieven aldus: ‘Je vous recommande de les garder soigneusement, non seulement pour marques de ma fidelité et diligence, mais pour memoires d'Estat et de Guerre, qui un jour pourront estre de consideration à celuy d'entre vous, ou bien quelqu' autre, qui se meslera de produire nostre histoire en sa pure et naïfve verité; car c'est celle que j'ose vous y promettre pour le peu d'embellissement que j'ay apporté à ces récits, dont en effet le stile n'en reçoit que peu ou point.’.
3) Charles Albert, graaf van Bucquoy, was gouverneur van Henegouwen en generaal.
4) Graaf Willem van Nassau, die het oog moest houden op de Maas, had zijne troepen den 27sten Aug. ingescheept en sommeerde den 3^{den} Sept. de Sterreschans, die zich twee dagen later overgaf. Den 9den werd zij echter door den vijand heroverd.

819. Aan prinses Amalia van Oranje. (H.A.)*

Er is nu bericht van graaf Willem. Hij heeft den 5^{den} het fort de Ster genomen; de heer van der Straeten is daarbij gekwetst, doch niet doodelijk. Hij heeft kolonel Roosecrans[1] naar het fort St. Job gezonden en gaat zelf op het fort St. Frederik af; naar zijne meening zullen noch deze, noch het fort St. Donas weerstand kunnen bieden, als er geene hulp komt. Au camp à Leemd, l' 11e de Sept. apres soupper 1633.

820. Aan prinses Amalia van Oranje. (H.A.)*

Eergisteren nacht heeft Z.E. den hertog van Bouillon[2] met 30 compagnieën ruiters naar het kamp van den vijand gezonden, maar het is bij eene lichte schermutseling gebleven. Graaf Willem schrijft, dat de vijand op hem af gekomen is met 4000 man voetvolk en 600 ruiters; hij heeft zich dus weer ingescheept naar Philippine, om dit te nemen[3], en heeft twee compagnieën in het fort de Ster achtergelaten. Wij zijn gereed, om morgen op te breken. Au camp à Leemde, le 13e de Septemb. 1633.

821. G. Wendelinus. (L.B.)

Neque amici te fefellerunt, vir nobilissime, ut non illas acceperim iamdudum, quas ad te Golius de latitudine Byzantij dederat, et immaniter fefellisti me tu, qui sollicitudine tam improbâ literaria mea ludicra supra ipsa summa rerum seria tam sedulo extulisti, nisi quia nihil mediocriter curare Constantis est, Hugenii est. Quanti vero mihi sit pactiliter satis conspirans Golij ratio cum Hagae vestri diligentia[4], de publico rescies propediem, cum apologiam per te ipsum quoque promotam leges. Interim vero, quod Ill.^{mum} Principem tuum scripsi *Arausiensem*[5], si fortean miraberis, scito ante hunc mensem, dum Vesontione in Burgundiâ foditur, erutum esse lapidem, cuius exemplar transmissum est ad Chiffletium, Serenissimi Infantis medicum[6]. In eo *Arausiensis* vocabulum totidem istis literis exaratum est, ut posthac torquere se desinant eruditi, qui ad Arausicensis, Arausicani, Auraici, Auriaci et putida id genus vocabula nauseant, quae de Arausionis etymo non satis agnoscunt ..... Hercâ, Idibus (13) Sept. 1633.

822. Aan prinses Amalia van Oranje. (H.A.)*

Wij zijn gisteren van Leemde hier te Dommelen aangekomen, waar een heel goed kwartier is. De vijand is teruggetrokken in de richting van Beringhen.

1) Kolonel Rosencrans is in het najaar van 1634 gestorven.
2) Zie blz. 109.
3) Den 11^{den} Sept. nam graaf Willem het fort Philippine in en versterkte het daarna.
4) Zie blz. 384.
5) Zie No. 685.
6) Zie blz. 288.

Die van Breda hebben hard gewerkt aan hunne buitenwerken; nu schijnen zij minder bevreesd te zijn voor een beleg, en het garnizoen, dat maar uit 5 of 6 compagnieën bestond, is versterkt. Au camp à Dommelen, ce 15e de Septemb. 1633.

De vijand trekt terug naar Mol en Balem.

823. Aan juffr. Croft[1]. (K.A.)

Hierbij zend ik u de pakketten. Tot mijn spijt ben ik, vóór mijn vertrek uit den Haag, niet in de gelegenheid geweest, u te bezoeken; mijne zuster de Wilhem[2] zal u daarvan de reden wel meedeelen. Au camp à Dommelen, le 15 Sep. 1633.

824. Aan prinses Amalia van Oranje. (H.A.)*

Heden morgen vroeg heeft Z.E. den heer van Stakenbroeck[3] met al de ruiterij, op 4 regimenten na, naar Balem gezonden. De heer de Slavata[4] werd voorop gestuurd met 400 ruiters en 40 edellieden, maar het is bij eene kleine schermutseling gebleven, waarin de heer de Beringhen[5] bijna gewond werd. De vijand trok naar Mol. Graaf Willem beklaagt zich over de laf heid van hen, die het fort de Ster na enkele kanonschoten en na eenige uren hebben overgegeven. Het is te hopen, dat Philippine zich beter zal houden. Over eenige dagen breken wij op. Au camp à Dommelen, ce 16e de Sept., environ minuict, 1633.

825. Aan prinses Amalia van Oranje. (H.A.)*

De handelwijze der bevelhebbers in het gevecht van gisteren wordt door velen zeer gelaakt. Au camp à Dommelen, ce 17e de Sept., au soir, 1633.

826. J. van der Burgh. (L.B.)

..... ‘Aiunt vestrum Petrum Coenium[6], cui Batavarum copiarum indices hactenus crediti fuere, de vita periclitari; huic si quid humanitus acciderit, haud dubie succidaneus fuerit deligendus; in hac re consilium et auxilium nunc imploro tuum .... Cum nuper viri docti Staackmans[7] et

1) Zie blz. 219.
2) Zie blz. 85.
3) Zie blz. 268.
4) Baron van Slavata († 1641) was kapitein van eene compagnie ruiters en tevens kamerheer aan het hof der Koningin van Boheme, met wie hij hier in het land was gekomen.
5) Zie blz. 398.
6) Zie blz. 301.
7) Zie blz. 304.

Coenders[1] rationem itineris, in quo me comitem habuerant, illustrissimo Principi redderent, nonnulla super me quaerebat, nec dissimulabat, quam bene de me sentiret, benevolentiam suam mihi nusquam defuturam non semel testatus; ita ut a fama et martirio, quod pro eius nomine olim passus sum[2], ipsi innotuerim, cujus pro corona, si hoc muneris mihi obtingat, faxo ut magnum edam gratitudinis exemplum. Quod si et Barbarossae, non Frederici, sed collegae tui[3], opera et hic requiratur, potero hanc facillime mihi conciliare, quod horribile arcanum tamen non revelo .... Coloniae, in aedibus Bilderbeecquij[4], 17° Septemb. 1633.

827. Aan prinses Amalia van Oranje. (H.A.)*

Het is nog onbekend, wanneer wij optrekken. De vijand is eerst in de richting van Diest gemarcheerd, maar toen weer naar zijn oud kwartier teruggekeerd. In het kwartier van markies Aytona[5] zijn 15 of 16 huizen verbrand en vele papieren verloren gegaan. Wij hebben dat nieuws van een officier van den vijand, die heden gevangen genomen is. Men zegt, dat in Brussel een koerier uit Lotharingen is gekomen, met het bericht, dat de hertog van Lotharingen[6] afstand heeft gedaan en dat de kardinaal van Lotharingen[7] hertog zal worden en zal trouwen met de nicht van den Kardinaal[8]. De Infante vindt dat erger dan het verlies van Brabant en Vlaanderen. Au camp à Dommelen, le 19e de Sept., au soir, 1633.

828. Aan prinses Amalia van Oranje. (H.A.)*

De vijand is nog altijd in de buurt van Diest, Meerhout, Vorst, Mol, Balem en andere dorpen, van welke sommige aan Z.E. hooren; dat belooft dus niet veel voor de opbrengst van ditjaar. De ritmeester Teun van Someren[9] heeft gisteren vele paarden buitgemaakt en den luitenant van zekeren Keteler gevangen genomen, die vroeger gevlucht is, na zijn kapitein te hebben willen dooden, en nu bij den vijand dient. Graaf Jan[10] zou willen, dat Z.E. dien vluchteling genade schonk, maar daarop is geen kans. De heer van der Straten, bij het fort de Ster in de keel gewond, is geheel hersteld; hij is woedend over het lafhartige overgeven van de schans. Au camp à Dommelen, le 21e de Sept. 1633.

1) Zie blz. 362.
2) Zie blz. 378.
3) Nl. Junius; zie blz. 206.
4) Zie blz. 101.
5) Zie blz. 387.
6) Karel III werd in 1624 op 20-jarigen leeftijd hertog van Lotharingen. Hij heeft deelgenomen aan vele oorlogen, maar aan nog veel meer intriges. In 1634 deed hij afstand ten gunste van zijn broeder en stierf in 1675 na een buitengemeen bewogen leven.
7) François Nicolas (1609-1670) volgde zijn broeder in 1634 als hertog van Lotharingen op. Hij was voor dien tijd kardinaal.
8) Dat huwelijk met Mad.^{e} de Combalet, eene nicht van Richelieu, is niet doorgegaan.
9) Anthonis van Someren was kapitein eener compagnie ruiters. In de *Mémoires de Frédéric Henri* (blz. 179, 298) wordt hij een paar keeren genoemd.
10) Zie blz. 393.

829. Aan prinses Amalia van Oranje[1]. (H.A.)*

Z.E. maakt het goed en wacht op de terugkomst van onze gedeputeerden uit den Haag. Au camp à Dommelen, ce 23e de Septemb. 1633.

830. Prinses Amalia van Oranje. (H.A.) Fr.

Uwe brieven doen mij steeds veel genoegen, want gij zijt het, die mij op de hoogte houdt van de gezondheid van den Prins. Ik ben u dan ook zeer dankbaar voor uwe goede zorgen. (Sept. 1633[2].

831. Aan prinses Amalia van Oranje. (H.A.)*

'Les petits papiers sont tousjours de saison[3], car ici il n'y a que les poëtes qui en pourroyent remplir de grands; les historiens ne le sçauroyent en conscience'. De heeren Teresteyn[4], de Knuyt[5] en Walta[6] zijn teruggekeerd en de Prins heeft bevel gegeven het leger op te breken. Au camp à Dommelen, le 27e de Sept. 1633.

832. Aan prinses Amalia van Oranje. (H.A.)*

Nu de Prins zelf schrijft, zal ik het maar niet doen. Au camp à Dommelen, le 28e de Sept. 1633.

833. Aan prinses Amalia van Oranje. (H.A.)*

Het leger is van morgen opgebroken en vijf mijlen verder getrokken. Wij zijn nu in het dorp Breughel, maar trekken morgen verder. Au camp auprès de Breugel, le 29e Sept. 1633.

1) No. 829 a. Een briefje van 25 Sept. (H.A.) heeft denzelfden inhoud.
2) Maand en jaar schreef Huygens onder het briefje.
3) Huygens schreef, wanneer het leger buiten 's lands was, bijzonder kleine en fijn geschreven briefjes. Hij zegt daarvan (vgl. *Mémoires*, blz. 131): 'Une autre peine que j'avois à cette correspondence reglée dont j'entretenois Madame la Princesse, ce fut la difficulté que souvent je rencontrois aux adresses de mes lettres, quand les dangers des passages se mettoyent entre la Hollande et nous; pour à quoy remedier, force me fut d'inventer tous les jours nouveaux expediens, et entre autres m'exercer la veue sur une sorte de petite escriture, qui en fort peu d'espace contenoit quantité d'histoire, et bien souvent pliée n'excedoit pas le bout d'une plume, ou la grosseur d'un poix, pour ainsi estre cachée en quelqu'endroit, par des femmes ou petits garçons, qu'il y falloit disposer.'
4) Zie blz. 363.
5) Zie blz. 324.
6) P. van Walta was lid der Staten-Generaal voor Friesland.

834. C. Barlaeus[1]. (L.B.)

Hierbij zend ik u mijn gedicht op Gustaaf Adolf[2]. Maar er zou eene *Ilias* of eene *Aeneis* noodig zijn, om zijne groote daden naar waarde te vermelden. Ipsis Cal. (1) Octob. CIↃIↃCXXXIII.

835. C. van der Myle[3]. (H.A.)

Ik zend u hierbij een cijferschrift, waarvan wij, als Z.E. het goed vindt, gebruik kunnen maken. La Haye, ce 10 d'Octobre 1633.

836. D. de Wilhem[4]. (L.B.)

Uwe vrouw is heden van een zoon bevallen[5]; beiden gaat het goed. Hagae, 12 8b (Oct.) 1633[6]. In rationum Principis camera.

837. Aan J. van den Burgh. (K.A.)[aant.]

Wat gij schrijft over Coenen is niets; de man leeft nog[7], maar ook al was dat niet zoo, dan was het toch niets voor u. ‘Ego enim, cui et existimatio tua et commoda semper cordi fuere, alio suspexi et ex ore Brederodij heroïs[8], cuius erga me affectum fortasse nosti, aut jam nosces[9], ex ore inquam pristini illius[10], sed nunc benignioris heri tui, sic edico, fore te illi a secretis, ut olim, et a consilijs, porro a rationibus privatis, quarum hodie tres faciunt collegium; quartus, frater Ploosij, nuper obijt et, ni fallor, loci non pudendi successionem tibi aperuit. Insero te huc igitur in potentem, illustrem et opulentam domum, et in ea re feliciter ut perennes candido affectu voveo. Insero, inquam, virtutis tuae surculos in nobilem illum florentem truncum, cuius ipsi, si nunc sapias, carpent tua poma nepotes. De stipendio mihi curae erit; jam nunc eiusmodi fore constituit, quale mihi visum erit, quin et caeteras conditiones, si velim, mei arbitrij fore. Vale et quam primum, ut haec ad palatum faciant, rescribe, nec non quam brevi citra incommodum tuum adfuturus sis. In castris Nielae ad Rurmundam, 18 Octob. 1633.

1) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, IV, blz. 289.
2) Nl. *Tumulus .... Gustavi Adolphi .... Amst.*, *apud Theod. Danielis*, 1633. - Zie ook *Poëm.*, I, blz. 45.
3) No. 835 a. Een briefje van 14 Oct. (H.A.) bevat eene aanvulling van die opgave.
4) Er zijn twee briefjes van denzelfden inhoud.
5) Nl. Philips Huygens. Hij is 14 Mei 1657 te Mariënburg gestorven.
6) Huygens teekende op beide briefjes aan: R. 19 Octob., Maeseyck, 1633.
7) Zie blz. 424. - Coenen is 19 Dec. 1637 gestorven (vgl. *Dagb.*, blz. 31).
8) Joan Wolfert van Brederode (1599-1655), heer van Cloetingen, Haeften en Herwijnen, was kolonel, sedert 1636 generaal der artillerie en sedert 1641 veldmaarschalk. Hij huwde Anna, gravin van Nassau, die hem tien kinderen schonk en in 1620 stierf. In 1638 hertrouwde hij met Louise Christina, gravin van Solms, eene zuster van Frederik Hendrik's echtgenoote.
9) Huygens was al als kind met de Brederode's bevriend (vgl. *Autobiographie*, blz. 31, 32).
10) Van der Burgh was in 1626 Brederode's secretaris geweest maar had het volgende jaar die betrekking opgegeven (zie blz. 226); thans wilde hij haar gaarne terughebben.

838. Aan P. Cunaeus[1]. (L.B.)*

Nobilem et ingenuum adolescentem Fredericum Dorpium[2] curae et humanitati tuae ut commendem, rogant eius me consanguinei omnes et amici, quorum non uni affinitate iunctus sum, et mater ipsa, rarissimi exempli foemina, quae si cominus et suis verbis hanc a te gratiam flagitet, dicas, non muliebri facundiâ victus, nihil negari posse sic petenti. Filio quantum de genij istius vivacitate infuerit, non satis perspectum habeo; postquam enim pubertate ac domo maternâ excessit, raro ad me redijt. Fertur tamen honestissimae indolis esse, laboris assidui et ingenij minime indocilis. Iudicio quid praestet, abunde probat, qui consuetudinem tuam prae caeteris ambire coepit, et in asperrimo vitae bivio duci velle tam peritâ manu. Hanc laboranti, quaeso, et ad opem tuam, ut quidem prae se fert, avide anhelanti, commoda. Patior, quoties adeundi te facultatem nactus fuerit, mihi beneficium imputari. Quippe non recuso quibuscumque tibi vinculis obstringi, vir maxime, cuius eruditionem summam, et clarissimas virtutes caeteras depraedicare inter amicos numquam desino, et hac nonnullis ansam fortasse praebui, quâ nunc comprehensus cogor primum hoc te per epistolam alloqui simul et molestus esse. Ignosce tu coacto, satis scio, et eâdem a te fidubeccia ut me ames indignus peto. Vale. Walij in castris, XII° Cal. Nov. (= 21 Oct.) CIↃIↃCXXXXIII.

839. René van Renesse, graaf van Warfuse[3]. (H.A.)[aant.]

Wilt gij er voor zorgen, dat brenger dezes, dien ik naar den Prins zend, zoo spoedig mogelijk wordt teruggestuurd? De Liege, ce XXIIII d'Octob. 1633.

840. Frédéric, graaf de Laval[4]. (H.A.)

J'ay donné charge a ce gentilhomme de [s']adresser a vous pour vous suplier de presenter mes lettres a son Ex.^{ce} La violence, qui a este exercee vers moy et vers mes gens, me fait avoir recours a sa protection, afin que nous puissions demeurer en seurete[5]. Une legere indisposition, m'empeschant

1) De minuut is in K.A. - Zie over Cunaeus, blz. 177.
2) Frederik van Dorp (1612-1679), heer van Maesdam, was de jongste zoon van Frederik van Dorp en Sara Adriana van Trello. Hij werd in 1631 student te Leiden. In 1649 werd hij raadsheer in het Hof van Holland, in 1656 als gezant naar Zweden gezonden, later opgenomen in de ridderschap van Holland en in 1670 werd hij baljuw en dijkgraaf van Rhijnland. Hij is gehuwd geweest met Constantia van Vosbergen († 1647) en daarna met Aegidia van Teylingen.
3) Hij stond met eenige anderen aan het hoofd der vredespartij in de Zuidelijke Nederlanden, waar hij hooge betrekkingen bekleedde.
4) Frédéric, graaf de Laval, was de tweede zoon van Claude de la Tremoïlle en van Charlotte Brabantine van Nassau, eene dochter van Prins Willem. Hij is katholiek geworden en in 1642 te Venetië in een duel gedood.
5) Laval, die in het huis van den graaf van Culemborgh een officier had beleedigd en toen door dezen was uitgescholden, had hem door zijn stalmeester laten afranselen. De graaf van Culemborgh bracht eene klacht in bij het Hof van Holland, de stalmeester werd gevangen genomen, maar bij het overbrengen naar de Gevangenpoort door Laval en andere Franschen bevrijd. Nu gaf het Hof bevel Laval zelf gevangen te nemen, maar hij vluchtte naar Leiden. Den 25sten Oct. kwamen de gerechtsdienaars aan zijne woning en daagden hem in tegen 8 Nov.

de faire toute la diligence que j'aurois bien desire pour estre moy mesme le porteur de mes suplications et plaintes, est cause que j'ay estime qu'en chose, ou son Ex.ce a mes[me]ment interest, je ne devois estre plus longtemps a envoyer recevoir ses commendements. Le porteur vous fera entendre bien particulierement le tout, auquel il vous plaira adjouter foy et me croire ..... Le 25 8bre (Oct.) 1633, a Leiden.

841. Aan D. de Wilhem. (K.A.)

Hartelijk dank voor uwe berichten; van mijne andere vrienden heeft niemand mij geschreven, hoe het met de kraamvrouw en met mijn jongste kind gaat[1]. Houd mij op de hoogte, al is het maar met enkele woorden. Neomagi, 26 Octob. 1633.

842. Aan L. Potier, markies de Gesvres[2]. (K.A.)

Le cher vigneron de S.r Siri va faire un tour exprès en France, pour vous tesmoigner combien il nous a aidé à boire de coupes à vostre santé, mais vous trouverez asseurement le nombre fort petit, parce qu'il ne luy est possible de s'en souvenir que jusqu'à la moitié, la memoire du reste s'estant perdue dans les extases, où la liqueur qu'il adore, et son tres humble .....[3] le mettent une fois par jour. C'est ce qui m'a obligé de l'accompagner de ce dementy, en forme de creance, pour vous supplier de croire le double de tout ce qu'il vous rapportera sur ce subject, et tousjours le quadruple des asseurances que je l'ay prié de vous renouveller de mon affection tres-humble à vostre service, et de l'ambition qui va croissant en moy de pouvoir un jour gaigner la qualité de ..... 2e Nov. 1633.

843. Aan Frédéric, graaf de Laval[4]. (K.A.)

Het spijt Z.E., dat gij zijn raad verkeerd uitlegt; hij wil gaarne uwe zaak in orde brengen, maar dan moet gij wachten, totdat hij in den Haag terug is, wat over twee of drie dagen het geval zal zijn[5]. Wilt gij weggaan, dat moet gij weten. Maar hij wil, als oom, u gaarne helpen. De zaak zal wel niet zoo erg zijn, als gij denkt, en die bedreiging van verbeurdverklaring van goederen zal wel niet zoo gemeend zijn. Z.E. wil u dus helpen, maar gij moet niet overdrijven. A Middelb., 6e de Nov. 1633.

1) Zie blz. 427.
2) Kopie. - Zie over de Gesvres, blz. 398.
3) Er moet een woord zijn uitgevallen.
4) Kopie. De brief heeft geen opschrift.
5) De Prins had Laval geraden naar Utrecht te gaan en daar op nadere orders te wachten. Maar hij was naar Zeeland gereisd om den Prins, die daar vertoefde, op te zoeken. Deze wilde hem niet ontvangen, maar liet hem door Huygens zeggen, dat het Hof van Holland hem verzocht had, Laval niet tot zich toe te laten, en dat hij als stadhouder dat verzoek moest opvolgen.

814. Frédéric, graaf de Laval. (A.B.)

Je vous mis dernierement a Flissingue un papier entre les mains contenant l'acte de la sommation qui m'estoit faite de comparoir devant le president de la Court de Hollande, a peine de confiscation de touts mes biens. Il vous plaira me tant obliger de me le renvoyer par ce porteur, et si en autre occasion je peux vous servir, je le feray de tres bon ceur[1]. Le 10 9bre (Nov.) 1633.

845. P. Cunaeus. (R.A.)

Literas tuas ante aliquot dies ex castris ad me scriptas[2] tradidit mihi iuvenis natalibus atque indole eximius Fridericus Dorpius, quibus perhumaniter id a me petis, quod, ut iure tuo imperare mihi poteras, ita ego etiam sponte nullius rogatu facere soleo. Quid enim est, cur non libens ope consilioque sublevem eum, qui praeclara omnia in spe habet, et honesto ardore in eas artes fertur, ex quibus ad familiae splendorem vera nominis atque existimationis accedit dignitas? Ego vero polliceri tibi audeo, quidquid apud me est, quod prodesse optimis eius conatibus possit, id illi promptum et paratum apud me fore. Scio equidem in his, qui ea domo et fortuna nati sunt, rarum esse, ut bonae menti vacare, literasque nostras et iuris ac legum studia sequi velint, vel a longinquo. Sed eo magis annitendum mihi fuit, ut praestantem hanc indolem, his disciplinis deditam, impense amplecterer. Neque vero is sum, qui existimem aliquid eo nomine mihi deberi. Quotiescunque enim id facio, non id gratiae apponi volo, sed totum hoc moribus meis tribuo, neque aliud eius rei habeo pretium, nisi fecisse. Caetera, quae literis tuis continentur, benivolentiam in me tuam omni ex parte significant. Nihil circuitione utar, vir nobilissime. Statim ut ea vidi, piguit memet ipsum mei puduitque, qui tibi, summa et inusitata eruditione atque alijs plurimis illustribus virtutibus praedito, ad quas te excellens natura tua armavit, nunquam hactenus observantiam meam ullo officij genere testatus sim. Quod igitur superest, omnino in posterum nomen meum profitebor inter eos, qui te colunt, atque adeo efficiam hercle, ut te decus eruditorum esse et nunc intelligant homines; et in posterum memoria teneant. Nihil porro insolenter faciam, neque te rogabo, ut animum eum erga me retineas, quem habere coepisti; neque enim fieri poterit, ut desciscas ab humanitate tua, aut ipse te retexas. Vale. Lugduni Batavorum, 12 Novembr. 1633.

846. J. van der Burgh. (L.B.)

Parum abfuit, quin a lectione *Limburgi* mei[3] vir amplissimus Van den Broeck erupit in illud *hodie morere*, quod Scaligerum[4] Heinsio, ubi *Auria-*

1) Laval heeft den raad van den Prins niet opgevolgd, maar is naar Brussel getrokken. Later heeft hij een aanslag willen doen op één der Zeeuwsche havens.
2) N°. 838.
3) Van der Burgh had Barlaeus' *Poemation in ducatum Limburgicum* (zie blz. 411) vertaald als *Ghedicht op de veroveringh van Limburgh* en te Amsterdam bij Blaeu uitgegeven.
4) Zie blz. 59.

cum suum[1] exhiberet, dixisse ferunt. Tu quin aliter sentias, nullus dubito. At malim ego vos in benevolentia ista, qua me uterque amplectimini, convenire, quam in censura meorum carminum; meliora molimur, ubi importuna illa bonae mentis soror[2] in hoc quantumcunque est ingeniolum saevire desierit. Possent fortasse placidam mihi mentem conciliare conditiones, a magno isto heroë mihi oblatae[3]; oblatae imo jam ante annum; nunc si praestentur, dederit profecto magnum constantia exemplum. Sed, domine, ex asse tuus sum; novi ego, quam facile ipse consilium mutet. Non esset profecto mei pudoris iterum tam frigidam tergiversationem ferre. Itaque rogo quam possum maxime, ut tuo ductu haec recte curentur..... Hagae-Comitis, ex aedibus Hackij, tabellionis publici, vico vulgo dicto de Poten. 16 Novemb. 1633.

847. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Ik betuig u mijne deelneming in het groote verlies, dat gij lijdt door het sterven van uwe vrouw[4]. Hierbij zend ik u een gedicht, reeds eenigen tijd geleden geschreven[5]; misschien leidt het u eenigszins af. Hag. Com., 18 Nov. 1633.

848. I. Gruterus[6]. (L.B.)

..... In finem anhelat decurrens annus, ex quo Haganis insertus, augustioris subsellij viros in fortunae meae fabricam sollicitavi. Lugduno redditus indicem nanciscor, qui in natalis soli gremio quietem Musis, exenteratae crumenae fartum spondet. Pulverulentae enim functionis imperium patrocinio suo nobis deferri curavit. Hinc fluctuantem me fastidiosae spartae putidus fulgor versat, illinc fati iniquioris calamitas tetrici sudoris constantiam acuit. Ita taedium diluit erecta spes, et adversus Arcadici vulgi quisquilias velut vortices infracta luctatur.' En ik ben nog niet verder. Kunt gij mij niet van dat schoolwerk bevrijden? Middelburgi, X Calend. Decemb. (= 22 Nov.) CIↃIↃCXXXIII.

849. Aan N. N[7]. (K.A.)

Cher Lourdibus, S. Ex.^{e} ayant sceu par les rapports de Don Philippe,

1) Heinsius' treurspel *Auriacus sive libertas saucia* was in 1602 gedrukt.
2) Nl. de *paupertas*, volgens Petronius, c. 84.
3) Zie N°. 837.
4) Heinsius was in 1617 gehuwd met Ermgard Rutgers, eene zuster van den bekenden philoloog Janus Rutgersius. Zij stierf in Sept. 1633.
5) Waarschijnlijk het vers *In Heinsij capacissimum pulcherrimumque museum novum* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 255), den 15^{den} Aug. geschreven.
6) No. 848 a, b. Met een briefje (R.A.) van Nov. bood hij een Latijnsch gedicht aan, met een ander van 16 Dec. (L.B.) zond hij ook verzen.
Zie over I. Gruter, blz. 315.
7) De brief heeft geen adres. - Zie No. 842.

le grand bastard de Culan[1], porteur de cestes, qu'apres avoir vuidé tout ce qui restoit de bon vin à la Briele, vous vous trouvez pressé d'en aller cercher d'autre en Zelande, expose au moyen de la lettre ci joincte ses povres subjets de la Vere et Flissinghe à voz insatiabilitez, luy important aussi peu que vous vous noyiez en terre ferme, ou en pleine mer, qu'à

Vostre maistre.

Donnez vous garde de non porter des castors en pain de sucre, si vous n'avez envie d'encourrir les extremes indignations de celuy que vous devez honorer et respecter, comme

Vostre maistre.

23 de Nov. 1633.

850. C.B. de Petersdorff[2]. (H.A.)

Meer dan drie maanden heb ik ziek te bed gelegen, maar toch gewerkt voor de belangen van Z.E. Wat de zaak van de Keurvorstin en de Prinsessen van Bourbon betreft[3], heb ik, na mij tot haar gericht te hebben, op bevel van Z.E., ten einde een accoord te treffen, weten te bewerken, dat de Keurvorstin, nu slechts 12000 rijksdaalders eischt, welke som misschien nog tot 10000 zal dalen, en dat de anderen dit voorbeeld wel zullen volgen. Is dat het geval, dan krijgen zij slechts ¼ van datgene waarop zij aanspraak konden maken. - Wat het graafschap Charny betreft, heb ik naar Grenoble geschreven en gehoord, dat het proces tusschen de afstammelingen van admiraal Chabot[4] beslist is in het begin van dit jaar. Tusschenkomst is niet mogelijk; er moet een directe eisch worden ingesteld en dat kan alleen met de origineele stukken, vooral aangaande de beweerde schenking van Philiberte van Luxemburg[5], die ook gediend hebben bij het proces, dat Prins Willem indertijd verloren heeft. Die stukken moeten teruggevonden worden. - President Saive[6] heeft weten te bewerken, dat de rapporteur van het proces over de rente van 4961 ℔ een voorloopig arrest in zijn voordeel heeft gewezen. Dat is niet geschied door zorgeloosheid van mijne zijde, want ik heb er steeds voor gewerkt, dat de beslissing zou worden uitgesteld. Maar, volgens vele advokaten, is dit vonnis niet zoo, of men kan nog een goed resultaat verkrijgen door de volgende middelen: 1°. Z.E. kan voor zichzelf optreden, terwijl tot nu toe het proces gevoerd is uit naam zijner zuster, de Prinses van Lansberg[7]. 2°. Er moeten andere stukken uit Holland worden gezonden. 3°. Behalve de heeren Herault en Fenou moet er iemand te Parijs zijn, om voor deze zaak te werken en ook in het proces tegen Mevr. d'Elboeuf[8]. Ik wil wel naar Parijs gaan, om den daarvoor aangewezen man van alles op de hoogte te stellen. Als het eerste proces gewonnen is, zal Mevr. d'Elboeuf zich

1) Misschien Philippe Henry de Culan, heer van Buat, die gehuwd was met Esther de Flins en de vader werd van Henri de Fleury de Culan, die in 1666 zoo droevig aan zijn eind is gekomen.
2) Uit dezen langen brief van 9 dicht beschreven bladen folio maakte Huygens een uittreksel, dat aan den brief is toegevoegd.
3) Zie blz. 388 en 412.
4) Zie de genealogie tegenover blz. 389.
5) T.a.p.
6) Zie blz. 389.
7) Zie blz. 416.
8) Zie blz. 389.

verder niet durven verroeren. 4°. Z.E. moet zelf zijne zaak aanbevelen. 5°. Den heer de Bougy, zwager van den rapporteur Parfaict, moet te kennen worden gegeven, dat men er boos over is, dat de zaak op die wijze en zoo haastig beslist is, opdat Parfaict zijne fout kan doen herstellen door zijne vrienden, die nog zitting hebben in de Chambre de l'Edict, waar hij zelf nu uit is. 6°. De president dier kamer is na verwant aan den heer van Langerack[1]: Euskercken[2] kan er werk van maken, of men kan aan den president schrijven. 7°. Men kan over de zaak spreken met den heer de Charnacé[3] en haar op die wijze ter kennis brengen van den Kardinaal.

Zelfs als de zaak verloren wordt, kan de tegenpartij niets winnen dan het kapitaal en de achterstallige rente van 5 jaren, samen hoogstens 2000 écu's, en over die rente kan men nog twisten, omdat zij in het contract bepaald is op 10%, wat in Frankrijk tegen de wet is. Als er eene overeenkomst tot stand komt, moet men die schuld op den Koning van Spanje schuiven, als erfgenaam van de Prinses van Bourgogne[4], voor wie zij gemaakt is door Prins Jean de Chalon[5]. Men moet een uittreksel vinden van het contract tusschen de Aartshertogen en den Prins van Oranje over de zoutgroeven; dat kan tegen Saive te pas komen. Met alles moet haast gemaakt worden. Ce 24 9br (Nov.) 1633.

851. J. de Knuijt. (H.A.)

Aan Z.E. heb ik bericht, waarom de Staten van Zeeland al zijn overgegaan tot de nominatie voor de vacante vendels. Thans krijg ik uw brief; ik zal het bevel van Z.E. opvolgen ..... Uyt Middelb., den 25en Novemb. 1633.

852. J. Smithius[6]. (L.B.)

Excitat inspector studium, certe in re antiquaria. Expertus loquor, postquam enim tu, vir summe, tanti ea fecisti Romanorum monumenta, quae ego sedecim hic annis congessi, ut Principem Illustr. eorum visendorum desiderio accenderis; eant nunc, per me licet, illiterati imperitique rerum aestimatores, sumptusque et operam in istis a me positam rideant; unus Huygenius, unus Princeps, ille Principum decus, mihi hic non ad excusationem modo, sed et [ad] summam instituti mei laudem satis est, qui istas rellliquias non perfunctorie adspicere, sed inspectare simul et cognoscere et tractare benigne dignatus est. - In coacervatione adhuc laboravi, de alienatione nihil statui; imo stetit animus mihi haec integra servare et augere; ita nihil unquam istorum, certe nihil quod tantilli momenti esset, vel cuius geminum et pulchrius exemplar non haberem, venale hic vidi, quod non emerim. Nihil semel emptum

1) Zie blz. 51 en 416.
2) Zie blz. 421.
3) Zie blz. 387.
4) Zie blz. 392 en 415.
5) Zie blz. 390.
6) Johan Smith (of Smetius) werd in 1590 te Aken geboren. Hij studeerde theologie, was predikant te Sittard, professor te Sédan en van 1618 tot zijn dood (1651) predikant te Nijmegen. Hij was een zeer verdienstelijk archaeoloog, die vele wetenschappelijke werken heeft geschreven en eene groote verzameling van Romeinsche oudheden heeft aangelegd, die later nog door zijn zoon is uitgebreid.

ex eo ordine dimisi. Et quanquam paulatim crescente numero sentirem, me istis sumptibus non semper suffecturum, nunquam tamen pecuniosi rerum istarum licitatores tantum apud me potuerunt, ut seriam de venditione cogitationem unquam susceperim. Nunc tamen laboris mei fructum tam magnum mihi percepisse videor, qui altius ire non possit, meamque sive simplicitatem, sive rusticitatem damno, qui ista omnia Principi possidenda coram non obtuli. Apud quem enim possent circa Batavorum Oppidum[1] inventa deponi aptius, quam in Batavis apud illum, penes quem hodie, ut alterum Civilem, rei Batavae summa et arbitrium est, apud quem mihi etiam eorum, si forte usus esset, recognoscendorum maneret copia? Quando potuissent opportunius, quam cum ista praesens spectabat atque collaudabat? Occasioni ut incogitantia defuerim, non committam tamen prudens, ut officio desim. Tu, vir nobiliss.^{e}, Illustriss.^{o} Principi a memoria es, et unus forte in hoc genere consultor. Non gravaberis pro humanitate tua mihi hic esse pararius vel patronus; refer Illustriss.^{o} Principi, me qua par est submissione supellectilem meam antiquariam, quantula ea est, Celsitudini eius offerre, si tamen eam istiusmodi esse censes, qua Princeps possit delectari. Ego, ut nosti, intra huius oppidi pomeria districtumque suburbicarium me praecipue conscripsi, neque tam de numero, quam delectu laboravi; supellexque haec ideo angustior est, sed sperem me brevi tempore eam non paucis numeris aliunde posse augere. Posset Batavorum Oppidum cum vicinâ Coloniâ Trajanâ[2], nostra haec cum Wisseniâ[3] conjungi. Et fallor, aut nostra haec, cuivis aliae juncta, eam non parum dabit auctiorem et ornatiorem. - De Wissenia interea serio ago et agam non unâ viâ, ut aut indiculum impetrem, vel ex spectatore aliquo rei antiquariae perito intelligam, quid de istis monumentis sit. Alii, qui in arce ista fuerunt, tam diversa de his narrant, ut nihil possim certi dare. Est qui Historiam Clivensem Latine a prima antiquitate paratam habet; illum a discessu tuo iterum per litteras monumentorum nomine sollicitavi; scribit se egisse cum administratore Wissensi, amico suo, et porro operam daturum, ut eorum descriptio ad me mittatur. Quam primum certi aliquid erit, quod de his nunciem, eius te mox certiorem faciam. Ita vale, vir summe, patriae bono, et me in numero eorum habe, qui genium tuum admirantur. Scribebam Noviomagi, XVI IXbris (Nov.) Juliani[4]. A^{o} CIↃIↃCXXXIII.

853. Aan J.L. Guez de Balzac[5]. (K.A.)

Puisque vous persistez à me souffrir apres M. de St Surin[6] et ne permettez pas que, pour un si beau chaisnon perdu, toute la chaisne se desnouë, donnons ordre, s'il vous plaist, à noz postes et n'endurons plus que noz lettres viellissent jusqu'à l'aage de plus de moiz qu'il ne faut de jours pour leur passage. Trop en avoyent dormi voz dernieres, que me rendit le

1) Nijmegen.
2) Men vermoedt tegenwoordig, dat met dien naam het dorpje Kelln in de buurt van Cleve werd aangeduid, maar Smith schijnt te meenen, dat het Cleve zelf is.
3) Het kasteel Wisch bij Terborg in den Gelderschen achterhoek.
4) Dus 26 Nov. nieuwe stijl.
5) De brief is uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Oud-Holland*, 1896, blz. 156.
6) Zie blz. 336 en 386.

S.r d'Aiguebelle[1] au siege de Rhinbergue, et trop plus veritablement les mienes, dont vous me representez tant d'avantures. Mais cela se peut corriger, si au lieu de vous cacher, comme vous debvriez, dans ces incertitudes et de m'embarasser le grand chemin devers vous, pour m'y veoir moins souvent, vous voulez resoudre de me nommer quelque amy affidé à Paris, qui dedans ceste forest s'oblige à la conduitte de noz correspondences. C'est lors, Monsieur, que je m'estudieray à vous faire paroistre combien j'estime la faveur de vous entendre de loin et le contentement d'encor despiter l'Espagnol à ce point, que de luy faire veoir, que son envie ne nous separe pas d'un pas, et que le feu qui ne vous a bruslé qu'à Bruxelles[2] et qui parmi habiles gens se comptera tousjours *inter ignes fatuos*, n'eust pas seulement esté cognu à la Haye, si l'advis n'en fut venu d'un des bouts de la France. Passez moy seulement le grand delay des presentes et apres l'excuse que vous debvez à une maladie de quasi deux mois, qui m'avoit faict quitter l'armée, considerez qu'apres m'y estre r'engagé dans les confusions de la guerre, j'ay trouvé à dire par ma nonchalance ce principal subject de mes responses, qui va joinct à cestes, l'ayant laissé chez moy parmi des papiers enserrez, qu'il ne falloit pas qu'un autre que moy se meslast de fouiller. Passez moy, dis je, ceste remise, et j'auray soin de ne vous en irriter plus jamais. Il y a certes en ceste copie de Monsieur Heinsius[3] de quoy vous divertir pour ceste fois, et vostre bonté vous dira qu'il est un peu raisonnable que je m'en targe, puisque j'ay mis peine à vous la presenter si correcte de ma main. C'est, Monsieur, de quoy je n'ay pas voulu me dispenser, de peur que la negligence de quelqu'un des miens vous fist perdre quelque point ou pointe de ceste diction que vous recriez à si bon droict, et n'en ay pas mesme couppé la queuë, ni le *Balzacus noster*, puisque cela vous regarde comme moy, et que nous y faisons les deux costez du triangle. Vous y verrez au reste, comme il defend le Judaïsme payen de son *Herode*, et ne tiendroit qu'à moy de l'emporter jusqu'à un discours publiq, mais je pense que vous trouverez dans ce peu d'apologie tumultuaire de quoy l'en excuser. Il est d'ailleurs dans les grands estudes aveq beaucoup d'assiduïté, et n'ayant faict qu' achever en jouant ceste derniere piece poetique, que jadis il avoit entamée à plus de loisir, il me semble qu'on le destourneroit mal à propos sur un subject de peu de sequele. C'est tout autrement, Monsieur, que je juge du theme que vous luy voulez proposer de nostre ami incomparable[4], qui me faict vouloir du mal, non pas aux terres innocentes qui l'ont veu, mais à moy, qui l'ay laissé mourir, sans considerer à temps, combien son grand courage me le rendoit mortel, et ne me suis point advisé de jouïr, aveq ce qu'il falloit de reverence et de haste, de ce qui estoit divin et perissable; ains me l'ay tousjours voulu espargner, comme je fay Seneque et voz livres, de peur de les achever. Mais voyant que M. Heinsius ne s'offre pas de son mouvement à ce panegyre, je m'en paye des raisons que j'en puis imaginer, et croy qu'il se retient de profaner de lieux communs les vertuz transcendentes, dont il ne recevoit les impressions que de mes rapports Les grandes estudes qui l'exercent depuis plusieurs années sont les langues et mysteres de l'Orient, et pour preuve des ses progrez, que j'estime infiniz, une sorte d'elucidation

1) Aigueberre deed 26 Aug. 1625 den eed als kapitein in dienst der Staten. Hij bracht dikwijls brieven van Richelieu aan de Staten-Generaal over (vgl. *Brieven van Nicolaes van Reigersberch aan Hugo de Groot, uitgegeven door* Dr. H.C. Rogge, in *Werken v.h. Hist. Gen.*, *3de Serie*, XV, 1901, blz. 498.) Later is hij weer in Franschen dienst overgegaan.
2) Zie blz. 387.
3) Heinsius had een brief aan Huygens geschreven (zie blz. 410), waarin hij zich verdedigde tegen de aanmerkingen van Balzac op zijn *Herodes Infanticida* (zie No. 757).
4) In den brief van Balzac, waarvan echter het Hs. verloren is gegaan, wordt die wensch niet uitgesproken.

sur les obscuritez [les] plus celebres du Nouveau Testament[5], où certes il ne se dira rien de dit, ni ne se trouvera tasche, que celle de mon nom, auquel depuis longtemps il destine ceste belle oeuvre, desjà, ce me dit il, enflée en gros volume. Jamais vous ne verrez plus belle usure du grand talent de vostre eloquence, que si vous l'employez à luy desiller ces affections injustes et à le rappeller *ad frugem*, hors de ceste humeur prodigue, qui le porte à entasser sur moy les plus riches pieces de son labeur. Au moins

5) Er wordt gedoeld op *Danielis Heinsii Sacrarvm Exercitationvm ad Novvm Testamentum libri* XX. Het werk is in 1639 verschenen en aan Huygens opgedragen.

faictes moy non pas la faveur, mais la justice de croire qu'il n'exerce aucun traffiq raisonnable, lorsque, se ressouvenant de la dedication de mes oeuvres poetiques, il veult sembler me rendre la pareille de quelque chose, indigne certes de sa consideration. Vous ne vous en debvez plus informer, s'il vous plaist; ce que ses passions luy font relever d'un eloge si specieux, n'est que le poil follet de mon adolescence et, comme j'eus dès lors l'esprit de les intituler *Versus inopes rerum nugaeque canorae*[1], outre que de six livres il n'y en a qu'un Romain, un autre Roman - François et Italien - et quatre de pur Flamen, qui estant la piece d'arme dont j'escrime le plus franchement et, j'ose dire, avec un peu d'authorité *inter populares meos*, je vous prie d'aggreer qu'incognue qu'elle vous est, je tasche de l'exempter du soupeçon que vous en feroyent naistre les desfauts des deux premieres. Quelque jour je me rendray si pliable aux instances de noz imprimeurs, que de remplacer de quelques pieces mieux meuries les bresches qu'y fera ma rigueur des moins mettables, *quorum nunc post otium ac tempus*, *refrigerato inventionis amore*, *competens mihi judex sum et quae olim tanquam lector perpendam*[2]; et alors me demanderay-je de quel front je doibs resoudre à me presenter devant vous en ce nouvel habit, ou à trouver encor des montagnes qui me couvrent. Voyez, Monsieur, comme je vous promeine par des destours malplaisants et comme je mets peine à remplir ce papier en sorte qu'il n'y reste plus de lieu à la memoire du *μαχαρίτης* où j'ay tantost failli de m'engouffrer. Je n'en dissimule point la fraude. A vous la gloire de pouvoir louër ce que nous ne nommons pas qu'à nostre honte, quelque honeste interpretation que vous donniez à ce que nous avons commis de crime en le perdant; à nous la peine de vous l'entendre regretter de si bonne grace, qu'il nous semble de le reperdre tous les jours, à mesure que vous vous limitez le bon intervalle. Il n'y a justice divine ni humaine qui trouve rien à redire à ce chastiment, mais je veux que *faucibus haereat*[3] ce qui m'en reste sur le coeur, et estrangleray ici mon discours, de peur que la conclusion ne m'en sorte par les yeulx et que je ne vous die, aveq plus d'emotion que je ne doibs, comme *per eosdem manes* je suis *ad manes usque* ..... Le 15e de Decemb. 1633.

Au Latin que vous m'avez donné j'ay rendu cest epiphoneme, que bien sçavoy-je que vous aviez faict du sejour à Rome, mais non pas que c'eust esté du temps de Ciceron ou du jeune Pline, ambiguité qui pourra bien embarasser les chronistes de ci apres. Si vous souffrez qu'on vous remet l'eschange d'un peu de vostre or en cuivre, voyci de mes plus fresches folies, dont je versay la premiere au sortir de la belle estude que M. Heinsius s'est accommodée depuis peu[4]. L'autre m'a esté demandée pour le pourtraict de l'admiral P. Hein[5], qui nous remporta la Toison d'or l'an 1629, et trouve un peu plus d'accueil parmi les gens de lettres qu'il ne luy en faut de droict. La troisiesme, en forme d'epitaphes, n'est que d'aujourdhuy et de plaisir, sur un cynique qui nous fit la faveur d'achever de vivre hier[6]. A quoy j'adjouste trois mots pour le tombeau de la bonne Infante[7], qui certes a merité le regret de ses ennemis. - En parlant du jeune Pline, je me ramentois un sien passage qu'en despit du marquis d'Aytona j'ay gravé sur le front de vostre *Prince*[8]; si vous l'avez

1) Hor. *A.P.*, vs. 322. Het was het motto van Huygens' *Otia* (1625).
2) Quinct., *Ep. ad Tryph.*, 2.aant.
3) Naar Virg., *Aen.*, XII, vs. 868.
4) *In Heinsij capacissimum pulcherrimumque musaeum novum* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 255).
5) *In effigiem P. Heinij* (t.a.p., blz. 206).
6) Vier versjes *In tumulo convitiatoris*, *qui accusationem publicam ex officio intentaturus obmutuit*, *et mox animi aegritudine objt* (t.a.p., blz. 273, 274).
7) Twee versjes *Tumulo Infantis Hispaniarum Is. Cl. Eugeniae* (t.a.p., blz. 275, 276.)
8) Zie blz. 387.

remarqué à par vous et vous l'estes appliqué, je feray feste du concours de noz pensées, si non, laissez moy dire, qu'il y a: *Praecipere qualis esse debeat Princeps*, *pulchrum quidem*, *sed onerosum ac prope superbum est; laudare vero optimum Principem ac per hoc posteris*, *velut e specula*, *lumen quod sequantur ostendere*, *idem utilitatis habet*, *arrogantiae nihil*. Lib. 3. ep. 18.

854. J. van der Burgh. (L.B.)

Wilt gij, nu mijn vertrek aanstaande is, nog eens vragen om mijne

commissie[1], ‘afin que je ne sois plus en bransle; aussi de vous informer si ses affaires permettent que j'attende son retour pour m'installer, et je me gouverneray selon l'advis qu'il vous plaira m'en donner.’ De heeren Barlaeus en Wicquefort[2] laten u groeten. Gij hebt zeker de beide deelen van den heer Staeckmans[3] ontvangen. d'Amsterdam, ce 18 Decemb. 1633, du logis de mon frere, dict Hendrick Wouterssen van Veen, op de Heeregraft naest de Moor.

855. Aan A. van Hilten. (K.A.) Fr.

Men zegt, dat ik denzelfden invloed heb bij u, als gij bij den burgemeester Velthuysen[4]. Als dat waar is, kunt gij dan, op verzoek van verwanten van mij, ook iets doen voor den heer Schaep[5], dien ik persoonlijk niet ken. Gij weet, wat hij verlangt, en zult, als gij hem helpt, niet alleen staan. 23 Dec. 1633.

856. J. van der Burgh[6]. (L.B.)

De boeken, die gij noemdet, heb ik niet kunnen vinden, maar de heer Wicquefort wil ze wel uit Italië laten komen. ‘Par la lettre qui estoit joincte a celle que de vostre grace vous m'avez faicte le 22 de ce mois je me suis figuré *nescio quid mali ominis*. Que si la flotte ne fust partie, *sed motos praestat componere fluctus*[7], je me suis resolu de m'y installer sur sa parole, *ne invisa primum desidia postremo ametur*, et pour n'estre plus suspens et hors d'employ.’ Maar ik kan eerst aan het einde van de volgende maand komen. d'Amsterdam, ce 28 Decemb. 1633.

857. C.B. de Petersdorff. (H.A.)

Als de machtiging, waarvan ik u de minuut heb gestuurd, nog niet onderweg is, zend haar dan aan den heer de l'Alouëtte[8], en niet aan den heer Fenou. De heer de l'Alouëtte moet de directie van het proces aan Herault en Fenou overlaten, maar zelf elders er voor werken. Fenou is geen procureur hij den Grooten Raad, waar de zaak van Mevr. d'Elboeuf[9] sedert jaren behandeld wordt, maar in de zaak van Saive kan hij heel nuttig werkzaam zijn. Als gij een einde wilt maken aan de zaak van Mevr. d'Elboeuf, is de tijd nu gunstig; de heer de l'Alouëtte zou hier met eene machtiging veel goed kunnen doen. De procureur Brun bij den Grooten Raad heeft alle stukken van dat proces. - De Prinsessen van Nassau Bourbon[10] heb ik nu zoover gekregen, dat

1) Nl. voor zijne betrekking bij den graaf van Brederode.
2) Joachim Wicquefort (1600-1670), geb. te Amsterdam, was agent van Hertog Bernard van Saksen-Weimar in de Zeven Provinciën, en sedert 1639 resident van den Landgraaf van Hessen-Cassel. Hij was een geleerd man en een groot vriend van Barlaeus, later ook van Huygens.
3) Zie blz. 304.
4) Dirk van Veldhuysen was meermalen burgemeester van Utrecht.
5) Susanna de Vogelaer, die in 1624 getrouwd was met Hieronymus van Uffelen (zie blz. 164), was na diens dood hertrouwd met Hendrik Schaep.
6) No. 856 a. Een brief van 9 Jan. 1634 (L.B.) meldt zijn vertrek naar den Bosch.
7) Verg., *Aen.*, I, vs. 135.
8) Zie blz. 417.
9) Zie blz. 389.
10) Zie blz. 388, 418 en 432.

zij hare pretentie willen laten varen voor 10000 rijksdaalders ieder. Wat wenscht Z.E., dat ik doen zal? Als de zaak van Mevr. d'Elboeuf in staat van wijzen zal zijn, is er een andere brief aan den Kardinaal noodig, waarin Z.E. hem de geheele quaestie moet uitleggen. Ik zal daaromtrent den heer de l'Alouëtte instructies geven. Ook laat ik u de namen zenden van hen, die zitting hebben in de 'Chambre de l'Edict'. Ce 30 10br (Dec.) 1633.

858. Aan J.P. de Chambrun[1]. (K.A.)

Ik verdien het aanbod niet, dat gij mij doet, maar toch neem ik het aan. 'Prenez moy donq, s'il vous plaist, pour bon ministre. C'est le plus beau des tiltres que j'affecte et à raison duquel je fonde de la pretension à vostre amitié. Car faisant le service de Dieu avec tant de capacité et de zele, comme le bruict m'en parle, et celuy de M. le Prince aveq mesme ardeur et prudence, comme vous desirez me le tesmoigner, tout me porte à vous y animer davantage, et tout à vous asseurer que ..... 3 Jan. 1634.

859. J. van Wijnbergen[2]. (H.A.)

Gaarne zou ik voor korten tijd verlof hebben. Het garnizoen is er hier niet best aan toe en de burgerij ook niet, ten gevolge van de verpachting. Wt Rijnberck, den 5 Jan. 1634.

860. D. Dumaistre[3].

De heer de Petersdorff beveelt mij u eene lijst te zenden van de rechters, die met November zijn opgetreden in de 'Chambre de l'Edit' en daar zullen blijven tot den volgenden September[4]. A Paris, ce 6^{e} Janvier 1634.

861. C. Barlaeus[5]. (L.B.)

Nihil habeo quod scribam, clarissime Hugeni, nisi hoc sit aliquid scribere, de Nihilo scribere. Nihil habet, quod aestimet Stoicus, praeter solam virtutem, cum nihil sit ab omni parte beatum, praeter illam ipsam. Nihil in pera sua invenit cynicus, praeter cicerem et lentem. Nihil habet, quod mordeat aut naso suspendat, quando Atheniensibus vacat sapere. Nihil loquitur Pythagoricus ante praescriptos silentio annos. Nihil veneratur Peripateticus, nisi honestum et quod honesto usui, vel ornamento est. Ex nihilo, ait idem, nihil fieri et in nihilum nil posse reverti. Nihil dicit moveri Melissus; nihil verum esse, aut magis hoc quam illud, Pyrrho,

1) Kopie.
No. 858 a. Een brief van 8 Jan. (K.A.) diende om te bedanken voor een boek.
Jacques Pineton de Chambrun werd in 1609 predikant te Nismes, in 1620 te Orange.
2) Johan van Wynbergen (1590-1658), vrijheer van Horsen tot Oldenaller, was eerst in vreemden dienst en daarna kolonel in het leger der Staten. Hij is commandeur geweest van Rijnberk, Sluis en den Bosch. Wynbergen was gehuwd met Cornelia van Welderen.
3) Het is onbekend, waar het Hs. zich bevindt, maar indertijd heeft de Heer J.H.W. Unger er een afschrift van gemaakt,
Daniel Dumaistre was één der rechssgeleerden, die optraden in de processen, welke de Prins in Frankrijk had te voeren.
4) Die lijst is aanwezig bij de brieven van de Petersdorff.
5) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 486.

Stilpo, Protagoras. Nihil esse multum, mordicus tenet Parmenides, cui omnia unum sunt. Hoc unum se scire ait Socrates, quod nihil sciat. Et hoc Socraticum est: nihil in rebus humanis admirari. Illud Epicureum est, nihil Deos curare, nec rerum nostrarum satagere tranquillas mentes. Nos, qui hic in terrae punctulo belligeramus, litigamus, contendimus, res nihili sumus, et quoties ob puncti portiunculam totis castris concurrimus, nihil vicimus, nihil perdidimus. Quoties magno conatu magnas nugas agimus, nihil agimus. Quoties stolidis votis prostituimus spes nostras, lucramur nihil. Silent compita, fora, tostrinae, cum Caesar ac Suecus agunt nihil; cum aureos montes promittunt vicini, ac mittunt nihil; cum a Rege suo expectat Brabantus molle responsum, et ille respondet nihil; cum nos Batavi de inducijs loquimur, et hactenus concludimus nihil; cum fugati sedibus suis episcopi, quo se ulciscantur, habent nihil. Quid scribit Urbanus Pontifex[1], Italorum vatum optimus? Nihil. Quid promovet in suis adversus Empiricum disputationibus Barlaeus tuus? Nihil. Quid Coloniae nuper positus amicus scripsit Van der Burchius[2]? Nihil. Quid in arenis Velavicis tanta indoel dignum cogitat Brosterhuysius[3]? Nihil. Haec omnia cum dixi, nolite offendi, amici ac viri graves, quia dixi Nihil. At tu, qui tribus liberis masculis iam annumeras quartum, Hugeni clarissime, aliquid numeras, nempe animal bipes, sine plumis, capite erecto, latis unguibus, nocte canens, sed luce vorans. Cogita, quid aliquando scripserim[4]:

At cum septemvir fueris, *vel forte decemvir*,
Optabis mecum parcius esse pater.

Inter numeros dierum criticos, quaternarius est, nec index omnino bonus, nec omnino malus, sed medij generis, quem indicem vocant medici. Dabo aphorismum Hippocraticum: Quartus est index septimi, non diei, uti hactenus interpretati sumus, sed filij. Placetne interpretatio? Num possibilem putas sensum? Est aliquid, quod in aurem tibi dictum velim. Nihil de vicarijs audis[5]? Nihil in illos possunt fatorum iura? Nisi vir bonus essem, optarem aliquem inter illos Protesilaum esse, aut Elpenora. Iam, per me licet, fruges comedant, et libent munera Bacchi. Hoc si quando desinat aliquis *θνητῶν* facere, surrogari cuperet nihili scriptor. Vale, vir summe, cum uxore et liberis, et sero praeteritum illud recita: amavi. E musaeo nostro, VII Id. (= 7) Januar. Anno CIↃIↃCXXXIV.

862. P.C. Hooft[6].

Deezen ingeslooten zeindt my Tesselschade, met het bygevoeght lapjen papiers, eeven oft ik my beeter op de plechtigheden en geheimenissen van 't hof verstonde, die daernae ben gewoon te slaen, als de blinde na 't ey, gelijk men zeidt, en my te troosten met de hoop van eenen gunstigen rechter over den misslagh te vinden. Maer aldus met eere aen gelegenheit geraekt zijnde, om U Ed. Gestr. in haere bezigheden te steuren, dunkt my, dat het met eene barning door den oven zal gaen, zoo ik haer teffens iets verge, dat my zelven raekt. Als U Ed. Gestr. my, in de

1) Zie blz. 242.
2) Van der Burgh was in Aug. als secretaris der gezanten Rutger Huyghens en Beaumont naar Keulen vertrokken en in Oct: teruggekeerd.
3) Brosterhuisen woonde bij Van Campen op Randenbroek bij Amersfoort.
4) Aanhaling uit één der verjes *Ad Constant. Hvgenium*, *trium natorum ex ordine patrem* (vgl. *Poem*, II, blz. 426), in 1631 geschreven.
5) Barlaeus trachtte eene vicarie te bemachtigen.
6) Het is onbekend, waar het Hs. zich bevindt. Uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 311; Van Vloten, t.a.p., II, blz. 349.

voorleede lente, 't stuk mijner Historien weederzondt[7], had ik geen beleefder, maer wel wat ronder oordeel daerover verwacht. Want mijn voorneemste wit was, aenwijzing en berichting op de ongerijmtheden, die ik niet en twijfele in 't handelen van verscheide stoffen, vooral in 't geen d'oorlooge aenkleeft, begaen te hebben. Mijn vertrouwen is, dat niet de goede geneegentheit van U Ed. Gestr., maer haere onleedigheit, my de weldaedt zulker berispinge schuldigh gebleven is. Zeker 't waer my groote gunste, eer die dochter begint de wereldt te hanteeren, dat zy wat geschiktheits leerde van heeren, bet afgericht op wereldt-

7) Zie N°. 778.

sche zaeken, dan haer eigen' vaeder is. Men kan 'er my, zoo lange zy als een opgesloote maeghdt leeft, niet lichtelijk te veel op schrollen; maer van 't zelve gelijkmoedelijk te verdraeghen, naedat zy voor den gemeenen dagh moght gekoomen zijn, des zoud ik niet kunnen verzekeren.

Neque enim mihi cornea fibra est[1].

Derhalven, indien 't 'er uit vallen magh, dat U Ed. Gestr. my zoo verre gelieve te verplichten, zy zal den aenvank moghen vinden onder den heere Staekmans[2], en 't vervolg onder den heere van den Hoonaert[3], eersten raedt in den Hoogen Raede, welke heeren, na mijn' gissing, nu een wijl daeraen gekieskaeuwt en hunne bekoomst van zoo laf een' spijze zullen hebben, alhoewel ze den kok vry wat moeite van zouten en schuimen gekost heeft. Is 't dat ik dit verwerve op U Ed. Gestr., zoo bidde, dat haer gelieve met eenen hunne Edd. af te vorderen mijne dwaelingen, by haer gaegeslaegen, en dezelve, nevens U E. Gestr. goeddunken daerop, toe te schikken, met verklaeringe voorts van al 't geene by U Ed. Gestr. en mijnen heere Wyts[4], dien ik onlanx daeraf geschreven heb, strafwaerdigh gevonden zal worden. Ik gebiede my op 't needrighste aen de gemelde heeren, en U Ed. Gestr., samt Mevrouw haere gemaelinne, in verlangen nae eenigh bevel, dat my magtigh maeke te bewijzen, dat eeuwlijk blijven wil ..... Uit Amsterdam, den 9^{en} Jan. 1634.

863. Hautemont de Larguier[5]. (L.B.)

De Heer Haultain[6] belastert en bedreigt mij. Ik wil gaarne naar Frankrijk terug. D'Ardenbourck, X Janvier 1634.

864. A. van Hilten[7]. (H.A.)

'J'obeïray les commandemens qu'il a pleu à Son Ex.^{ce} me donner pour gratifier, aulx occasions qui s'en pourroient presenter, le Sieur Barlaeus, si tant est qu'il viendroict à vaquer quelque vicarie ou benefice, libre ny affecté par resignation ou actes d'exspectative a l'ordinaire[8]. Ce qui me faict doubter, quant par telle voye Son Ex.^{ce} pourra gratifier audit Barlaeus'. - Gij schrijft mij over den heer Schaep[9]; ik denk, dat hij zal achterstaan bij zijne mededingers van hier. A Utrecht, le 3/13e de Janvier 1634.

1) Persius, 1, vs. 47.
2) Zie blz. 304.
3) Zie blz. 56.
4) Zie blz. 397.
5) Een Haultemont komt in den Staat van Oorlog van 1632 voor als kapitein eener compagnie voetknechten (mededeeling van Luitenant-Kolonel W.R.H. Wakker).
6) Zie over Willem Hautain, blz. 66. In 1628 was hij zijn broeder Philip opgevolgd als gouverneur van Sluis.
7) N°. 864, *a-j.* Brieven van 20 Febr., 1/11, 14/24, 22 o.s., 28 o.s. Maart, 13/23, 26 Apr., 16/26, 20/30, 23 o.s. Mei (alle H.A.), bevatten niets van beteekenis.
8) Zie blz. 439.
9) Zie blz. 437.

865. Aan de Wouwer[10]. (K.A.)

Hierbij gaat, wat ik voor u van Z.E. heb kunnen verkrijgen. Een paspoort kan ik niet geven; zoolang men ons van uwen kant openlijk ‘rebellen’ noemt, verbittert men de menschen hier. Le 17^{e} de Janv. 1634.’

10) Kopie van andere hand. - Boven den brief staat: ‘Au Commis de Wouwere’; hij is dus gericht tot Johan Wouwer (zie blz. 410), of tot zijn zoon R. van den Wouwer, die ook later met Huygens in betrekking heeft gestaan.

866. Aan C. Barlaeus[1]. (L.B.)* aant.

Cum vacare tantum tibi potuit, ut peragrato infero superoque mari, et quo inter auritos veteres fuit, qui se audivisse iuravit stridentem gurgite solem, nihili mortalium censum ageres, mirari satis non possum, quâ me clementiâ omiseris, nisi quod tam nihili a te habeor, ut omnino dignus non sim, vel sim verius de quo loquaris nihil. Quod quomodo impugnem? Qui toties aliquid dicenti locutus nihil, tandem toties nihil dicenti aliquid hoc respondeo scilicet, sed in totum nihil. Enimvero, mi amice, si tot illustrium munerum tuorum rationem putas, habes me singulorum nomine devinctissimum debitorem; sed ijs ut quotidie me ditasti, sic meditantem olim aliquid, quo referre possem gratias, adeo tarde obruisti, ut ecce nunc mutum oratorem egeris in illustres cuiusdam loci communis latebras, quem vocant Nihil; unde cum nihil fieri dixit tuorum aliquis, non dixit nihil; nam et hinc nihil nascitur, nisi furor brevis. Sic in re poetica epigrammata mea appello, quae tam sunt nihil, ut nihil amplius. Attende et judica, cum facies nihil. Sed, si extra jocum finiri licet, nisi quod

Vix possint nostros multae, Barlaee, liturae
Emendarc jocos, una litura potest,

agito hic censum etiam, et delectum habeto non pro amico, *nam tunc vel certius te probasse reliqua gaudebo*, *si liturasse aliqua cognovero*[2], ut et ego sciolum ab aula agam et, quod in Academia affectatur, verbis utar vetuli scriptoris, fortasse vix mihi nomine tenus noti. Vale. Hagae Com., XX Ian. CIↃIↃCXXXIV, inter aulae forique negotiorum nihil.

De vicarijs provisum est sedulo, ut si quis eorum properet e vivis excedere, sic ut hodie libri eduntur in gratiam amicorum, Hiltenius[3] indicare curet; nam tu quidem sane tot gryphis illis

Visus es Hugenium sic compellare, niHILTE
Tangere Barlaei commoda, homo nihili?

Infelicissimo parenti Vossio salutem dici cupio, et vivere me ipsius memorem, et Dionysij[4], quod brevi faxo intelligat; modo tu per transennam indices, aurificione an re monetariâ magis delectetur, cusine an fusi argenti pustulis[5].

Est literis qui cessantem compungit amicum,
Est qui constanter piscibus aequa facit.
Quaeritur, utra utri concedat gratia, si, dum
Hic tacet, hic loquitur, dicit uterque *Nihil.*

867. C. Barlaeus[6]. (L.B.)

1) De minuut is in K.A. Uitgegeven door Van Vloten, *Hooft's Brieven*, IV, blz. 389.
2) Sidonius, *Epist.*, IX, 3.
3) Nl. A. van Hilten; zie N°. 440.
4) De veel belovende Dionysius Vossius was 25 Oct. 1633 op 21-jarigen leeftijd gestorven, na aan de wetenschap reeds belangrijke diensten te hebben bewezen.
5) Er was eerst sprake van geweest, dat de Prins, aan wien de jonge Vossius een paar boeken had opgedragen, zijn vader eene zilveren schaal zou aanbieden (vgl. *Gedichten*, II, blz. 279).
6) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 488.

Quam cuperem me de nihilo nihil scripsisse, nobilissime Hugeni; tam multa erudite et acute reponis, ut, quod regeram, habeam nihil. Meo me gladio jugulas, et videor mihi Cretensis incidisse in Cretensem. Quare mutabo *ὑποκείμενον*, et ne meum nihil mihi porro obijcias, loquar Aliquid. Haec vox sublimes metaphysicos, exangues dialecticos, et inflatos, velut hordeo, dialecticos exercet. Illi quaerunt nugacissima quaestione, an res, ens et aliquid sint *ἰσοδυναμοῦντα*. Et placet in tanta re pars affirmans. Isti quaerunt, an inter ea, quae *τὰ καθόλου* vocantur et *κατηγορούμενα*, referri debeat aliquid. Negant uno ore omnes, et individuis illud annumerant vagis, quasi dicant, mendicantium ordini. Grammatici vero hac voce destituti carent egregio nominum praeludio. Legi aliquando apud Juvenalem[7)]: *aude aliquid brevibus gyaris aut carcere dignum*, si vis esse aliquis. Fecit hoc Seianus et ante illum sub Alexandro Magno

7) 1, vs. 73.

miser Philotas, qui ut essent nihil, aggressi sunt tale aliquid. Legi apud Nasonem: *Est aliquid nupsisse Jovi*, *Jovis esse sororem*. Dicam ego: Est aliquid nupsisse Duci, Ducis esse maritam. Apud Senecam legi: *Jam solus audes aliquid et claro die*. At, teste Belga, solus Italam quatis chelyn disertus, solus Infantem canis, et patre duro mitiorem filiam rhytmis adaptas. Fertur proverbio: Aliquid mali propter vicinum malum. Nec diffitentur Neoburgicus[1)], Lotharingus[2)], Treviri et Colonienses. Mercatores nostri, dum aliquid lucrari student, rem saepe frangunt et fuga expungunt nomina. Equo donatus es a Principe[3)]; gratulor. Aliquid nactus es, quod generositate sua tuae respondeat. Collega meus[4)], notis tuis marginalibus recreatus, felicitatis aliquid ponit in diva moneta, qua panis emitur, olus, vini sextarius. Crateres, scyphi, pictae tabellae sunt; fulgent magis quam prosunt. Scripsisti in amici gratiam ad dominum niHILTE[5)], quamobrem incipiam sperare aliquid, si quando istis terrae filijs accidet humanitus aliquid. Sed audi, mi Hugeni. Accidit hic superiore hebdomade aliquid valde illepide lepidum et turpiter festivum. Dum publica auctione distrahuntur aedes, mercatores plurimi, partim spectatores, partim ex eorum numero, qui illices istos nummos captant, subito facti sunt Borboritae. Corruit area, in qua stabant lucrivori vultures, et luculenta cloaca sorpsit spectatores quadraginta, alios mento, alios umbilico tenus; quique antea veste varij et serico erant discolores, ilicet concolores facti ludibrium debuerunt populo. Vis dicam carmine?

Dum sibi magnificas mercator splendidus aedes, caet[6)].

Ad epigrammata tua in Isabellam[7)], equum, aliaque reponerem aliquid, sed cum desperem me tuum acumen assequi posse, mitto unum aut alterum alterius argumenti, nuper in sphaeram Ptolemaicam et Copernicanam scriptum[8)]. Epitaphium istud S.M. - novi quem designes - non aliquid istius Menippi, sed totum istum Hagiensem Menippum suis coloribus depingit[9)]. Vapulat jam bonis, cui vivo vapularunt boni juxta et mali. Ubi Cerbero occursaverit, metus est, ne et hunc mordeat. Sunt inter epigrammata tua, quae antiquos provocant, sunt quae redolent Graecum salem. Omnia tua sunt, licet alia alijs feliciora, ut fieri solet. Nescio, an velis me tuum tibi exemplar remittere. Remitto cum gradibus comparationis. Vis me censorem; si censui male, censuram mihi abroga. Qui has literas tibi tradet Joachimus est Vickevortius[10)], vir doctissimus juxta ac humanissimus, elegantiarum arbiter, et nummis alijsque Romanorm reliquijs ac Quirini supellectile instructissimus. Hoc uno fere amico hic utor familiarius. Ama virum, et suis hic et exteris principibus gratissimum. Vale, vir maxime, et coniugem liberosque saluta. E musaeo nostro, XXIV Jan. 1634.

1) Wolfgang Wilhelm (1578-1653) was van 1614 tot zijn dood hertog van Neuburg en Gulik-Berg.
2) Zie blz. 425.
3) Huygens had op 25 Sept. 1633 een paard van den Prins ten geschenke gekregen; den 26sten Nov. maakte hij daarop een Latijnsch versje (vgl. *Gedichten*, II, blz. 273).
4) Nl. Vossius; zie blz. 441.
5) Zie blz. 441.
6) Vgl. *Poem.*, II, blz. 486. Het versje heeft daar het opschrift: *In mercatores in cloacam lapsos*.
7) Vgl. *Gedichten* II, blz. 275, 276.
8) Vgl. *Poemata*, II, blz. 482.
9) Vgl. *Gedichten*, II, blz. 273-275.
10) Zie blz. 436.

868. Jhr. Frederik van Nassau[11]. (H.A.)

Je vous suplie de ne m'imputer point à paresse le peu de lettres que

11) De brieven van Frederik van Nassau van dezen tijd hebben alle de onderteekening: ‘Commandeur de Buren.’ Hij was een natuurlijke zoon van Frederik Hendrik en voltooide zijne opvoeding, evenals de meeste Nederlandsche jongelieden van voornamen huize, te Parijs, waar hij zich vooral op schermen, paard rijden en Fransch spreken toelegde. Huygens hield namens den Prins het toezicht op die opvoeding en stond met Frederik van Nassau in briefwisseling. In 1640 werd hij heer van Zuilestein en later was hij gouverneur van Willem III, gedurende diens verblijf te Leiden; Huygens schreef toen eene instructie voor hem (vgl. *Mémoires de Constantin Huygens*, blz. 163, vlgg.). Door toedoen van De Witt werd Zuilestein in 1666 uit dat ambt ontslagen. In het najaar van 1672 is hij in een gevecht tegen de Franschen bij Grevenbrugge gesneuveld.

vous recevés de moi, mais de considerer, s'il vous plait, la portée de mon esprit, duquel je ne sçaurois encores obtenir les discours et les compliments, desquels j'ai besoin. Je tasche toutefois à les acquerir, comme tres necessaires. Alors je serai plus capable de vous remercier de l'affection que vous avés pour moi et de la recognoistre non seullement par des lettres, mais aussi par des effets ..... De Paris, ce 25iesme Janvier 1634.

869. Aan G. Vossius. (K.A.)

Ik vreesde, dat Barlaeus lui was geworden, maar nu heb ik weer een brief van hem ontvangen en ook iets van u gehoord. Ik zend u hierbij een geschenk van den Prins, nl. ƒ 200; het was voor uw veel belovenden zoon Dionysius bestemd[1]. Een man als gij zal zich beter kunnen troosten over zulk een verlies dan iemand van ons. - Groet Barlaeus van mij. Wicquefort heb ik hier gesproken. Hagae, Prid. Non. (4) Feb. CIↃIↃCXXXIIII.

870. Aan J. Smithius[2]. (K.A.)

Ik had uw brief[3] al eerder willen beantwoorden. ‘Tardius hoc, inquam, sed consulto sic respondeo: tentabundus diu, ecquid vestigia flammae, quam in Principe tu, Smithi, primus accenderas, denuo suscitari possit. Quid enim dissimulem? Elanguit illa pridem et, in otio repente nata, negotio irruenti sensim cessit[4]. Ita quod Neomagi accidit, unius Hugenij opellâ, ut a Republica Belgij meus ille ad Romanam diverteret, nescio an nunc Hagae confectum daret procerum omnium collecta manus. Non te latet, quam sibi superstitem egregium rei numariae thesaurum reliquerit Rex Bohaemiae[5]; nosti quid hic cives et Hagani ipsi et Hagae congesserint. At horum omnium tantillum studij nunquam apparuit, ut afferri vel recludi jusserit unam omnium pyxidem, ne quidem monitus, quod mihi curae fuit quam saepissime, tentanti, ut dicebam, si quis aliunde novus ardor edomaret hoc densum gelu. Allaboravi enim frustra, mi Smithi, et omni tandem spe dejectus refero tibi Hugenium solum, constanti, quod mereris, affectu tuum et elegantiarum tot tuarum, in quarum ornatissima congerie tu perluces, perpetuum cultorem. Faciamus missos Principes et, quoties hos tales nummos in arca contemplamur, applaudamus privatae sorti, per quam interesse tot retro saeculis licet, nec publicae invideamus, quae sic illos uni affigit, ut vix noscendi otium restet,

1) Zie blz. 441.
2) Zie blz. 433.
3) No. 852.
4) De belangstelling van den Prins voor de collectie van Smetius was dus van korten duur geweest. In 1703 heeft Johann Wilhelm, Keurvorst van de Paltz, de verzameling, die door Smetius Jr. nog was uitgebreid, voor ƒ 20.000 gekocht.
5) Frederik V van de Paltz was 19 Nov. 1633 op 36-jarigen leeftijd te Mainz gestorven. Hij had dus vóór zijn vertrek naar Frankfort op 26 Jan. 1632 wel zijn zilver te Utrecht laten verkoopen, maar niet zijne muntverzameling.

quid alibi contigerit, antequam hic nasceremur. Explorandae arcis Wisseniae[1] curâ, quam susceperas, jam te solutum credis; teneo te tamen, nec dimitto, quin fidem liberes, ut omni utriusque lapide moto, vel vincamus una, vel exidamus, laudandi utique conatus rei, qui in parente patriae hanc ornandam susceperamus'. - Nog eens, ik heb mijn best gedaan bij den Prins, maar het hielp niet. Hag. Com., Postrid. Non. (6) Feb. 1634.

'Ex praeda Monacensi quid ad me pervenerit, tu nosti; umbra, hercule, eius quod speraveram'.

871. J. de Knuijt. (H.A.)

Uyt mon cosyn Buysero[2] hebbe verstaen t'gene Sijne Ex.cie met U. Ed. heeft gelieven te spreecken nopende t'inventarieren van de papieren ende chartres, ende alsoo midts mijn vertreck naer Zeelandt belet werde daerover met U.E., oft oock met Sijne Ex.cie te spreecken, ende mij wel bewust is de goede kennisse, die hij dijenaengaende is hebbende, als daerinne opgevoet sijnde, sulckx niet en twijffele, off sal Sijne Ex.cie daerinne den besten dienst connen doen ende U.E. tsamentlyck goet ende volcomen contentement geven. Can daeromme niet laten met dese weijnige regulen U.E. de voorss. sake ten regarde van mijn cosyn Buysero ernstelyck te recommanderen, ten eynde in sijne prejudicie dijenaengaende niet en werde geresolveert, te meer daer t'selve oock is een dependentie van sijne charge en bedieninge. Wil oversulckx vertrouwen, U Ed. alles in syn faveur, ten meesten dienste van Sijne Ex.cie, sal beleyden ..... Hage, den 19en Febr. 1634.

872. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Sequuntur te ineptiae, in quas incidisses nuper, si fidem liberasses et domus meae, quod receperas, vile hospitium non contempsisses. Quod quousque incassum spero? Quousque te amico invides, qui te hostibus et amicis? In ineptias has, dixi, incidisses, sed, si haec vestigia terrent, fortasse non incidisses. Non est mei moris, hospitem cibis vexare, quibus aegre vesciatur. Nunc poenae loco veniunt qui te pede claudo versiculi assultant et molesti ex mandato sunt ultoris domini. Cave, cave Sardos Tigellios[3]; injussi nunquam desistunt, irritati peius aliquid moliuntur. Et omnino si nugantem audire me non vis, succede tecto; experieris quod illos nosti, qui, sub turri ipsâ positi, tinnitum aeramenti paene non audiunt. Eminus obturbo, coram tacitus te excipiam, silentio admirabor, semper ego auditor tantum, et hoc sancte polliceor. Vale, vir summe, et ubi quid Barlaeum inter et me et amplissimum Honerdum[4] denique jocorum intercesserit[5], ad nauseam per-

1) Zie blz. 434.
2) Laurens Buysero († 1674), heer van Ginhoven en Heeraertsheyninge, was auditeur van de rekeningen der domeinen van den Prins, later ook raad en griffier. Hij was gehuwd met Elizabeth de Vlaming van Outshoorn en de vader van Dirk Buysero, den bekenden tooneeldichter.
3) Zie Hor., *Sat.*, I, 3, vs. 2.
4) Zie blz. 56.
5) Van den Honert had, naar aanleiding van Barlaeus' censuur over eenige verzen van Huygens (zie blz. 442), twee versjes aan Huygens gericht; Barlaeus had ze beantwoord in twee verzen aan Huygens, twee aan Van den Honert en één aan beiden te zamen (vgl. *Poem.*, II, blz. 449-453). De verzen van Van den Honert zijn daar met de andere afgedrukt, onder den titel: *Lis de gradibus comparationis*, *inter ..... R. Honerdvm*, *et C. Barlaevm*.

spexeris, quaeso schedulas remitte, vel praemitte magis, secuturus propediem, ut quidem ex adventu Oxenstiernae[1] auguror, quem avide expectamus. Hagae Com., IX Cal. Mart. (= 21 Febr.) CIↃIↃCXXXIV.

873. Aan E. Puteanus. (K.A.)

Men is hier erg druk aan het praten geweest over uwe *Statera*[2]. Maar Heinsius en ik blijven u steeds zeer vriendschappelijk gezind en wat u, naar aanleiding van dat boek, is overkomen, heeft ons beiden leed gedaan. Ik heb het steeds erg druk, maar heb toch nog eenige versjes en raadsels gemaakt, die hierbij gaan. Met welk boek zijt gij thans bezig? Hag. Com., 23 Feb. CIↃIↃCXXXIV.

Wat schrijft Tuldenus? Groet hem van mij.

874. J. Cats[3].

Ick hebbe nu dicmaels tot U.E. huyse geweest, om U.E. eens grondelyck te spreken van de landen in Engelant[4], daer U.E. mij laetstelyck van spraeckt ende mij een insinuatie daernae is gedaen. Dan ick en hebbe U.E. noijt connen aentreffen t'mijner leetwesen. U.E. affaires syn groot, die ick d'ooirsaecke hiervan toeschrijve. Nu dan, bij faute van mondelinge conferentie, hebbe ten minste van der Lisse, die mij van U.E. wege d'insinuatie heeft gedaen, mijn antwoorde gegeven. U.E. can die examineren ende vorder doen als nae behooren. Ick moet buijten verwachting dadelyck vertrecken, anders hadde U.E. selfs comen spreken, twelck sal syn met de eerste occasie, believet God. Vale. 25 Feb. 1634.

875. Aan C. Barlaeus[5]. (A.B.) Lat.

Ik wensch u geluk met de geboorte van een zoon[6]. 27 Feb. 1634.

1) Axel Oxenstierna (1593-1654) was sedert 1632 rijkskanselier van Zweden. Hij kwam eerst in 1635 in ons land, om met de Staten-Generaal te onderhandelen.
2) Zie blz. 407 en 410.
3) Het Hs. is in het bezit van den Heer J.F.M. Sterck te Haarlem.
Uitgegeven door A.D. Schinkel, *Bijdrage tot de kennis van het karakter van Constantijn Huygens*, ... 's Gravenhage, 1842, blz. 76.
4) Door zijne vrouw was Huygens in het bezit geraakt van 150 gemeten land in Hatfieldchase in Engeland; zijne zwagers en andere verwanten hadden daar eveneens bezittingen. Het doel was, die landerijen door bedijking van veel grooter waarde te maken. In 1628 had Cats de firmanten overreed hem f3 per gemet te geven; dan zou hij zorgen, dat zij in even goede conditie kwamen als hij zelf, die daar ook land bezat; ook overreedde hij Huygens nog 50 gemet van hem te koopen; hij zelf stond voor alles in. Bij slot van rekening was de geheele zaak voor de firmanten een verliespost; er kwamen allerlei moeilijkheden en processen in Engeland en in 1661 was de zaak nog niet uit. Tusschen Cats en Huygens zijn 'eenmael heftige woorden' gewisseld, 'naderhand mede schriftelicke protesten ende contra-protesten gevallen, doch alles daerby tot noch toe blyven steken' (vgl. A.D. Schinkel, t.a.p., blz. 68-77).
5) Het briefje diende ter begeleiding van het vers *Barlaeo, ad eius epistolam de Aliquid, cum nonnullis epigrammatis meis* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 289).
6) Den 11^{den} Maart werd Jacobus Barlaeus gedoopt in de Remonstrantsche kerk te Amsterdam.

876. J. Puteanus. (L.B.)

Ik hoop, dat gij voor mij even vriendelijk zult willen zijn, als voor mijn broeder Erycius. Gaarne zou ik een vrijgeleide hebben. Gelr[ae], Prid. Kal. Mart. (= 28 Febr.) M.IↃC.XXXIV.

877. Aan P.C. Hooft[1]. (L.B.)*

De verschimmelde schuld, daar mij Joff.[w] Crombalck voor maent[2], quijt ick met dus weinig papiers. De kladden daeraf werden 't voorleden jaer te velde, te schepe, te waghen, te paerde meest, geboren[3]. Tot d'afschriften hebb ick mij nu eerst konnen verledigen. Magh dese vreemdeling sooveel voordeels van sijn Nederlandsch kleedsel genieten, dat hij, door Amsteldam treckende, met U.E. de heeren Reael[4], Barlaeus, Baeck[5], Vondelen, of anderen, die 't beter lusten en gebeuren moghe, kenniss make, en voorts sijne reise op Alckmaer spoedighe; de ruijme snijder - in andermans leder - die hem uytreedde, sal der sich de meeste gunst af toemeten, en blijven .....

Soo mij de voorbesigheden van 't veldleger 't geluck van een' Amsteldamsche reise niet en breken, sal ick de 2½ boecken van U.E. Historie self t'huijs leveren, met het gevoelen daerover van S. Ex.[e], die se noch in handen heeft. Konde U.E. sich den last verghen van eenige mijner Latynsche rijmerijen te sien, rechte straetkinderen, tuschen 't hof en mijn huijs gevallen, daer zijn twee of drij papierkens, die 't Amsteldam op U.E. voorgaende verlof, en anders niet, verschijnen willen. In 's Gravenhaghe, den 4[en] Martij 1634.

878. C. Barlaeus[6]. (L.B.)

Male mihi cessit, clarissime vir, censura mea, aut potius candida rusticitas. Adscripsi epigrammatibus tuis: bonum, melius, optimum. Quam nunc vereor, ne alius adscripserit: censor malus, peior, pessimus. Helenam quavis corporis sui parte fuisse pulcherrimam, nunquam credidit Menelaus, nunquam Paris. At optimum et praestantissimum senatorem[7] judicare, omnia et singula tua epigrammata esse optima, nec unum altero melius, non miror. Sinite me verum dicere, amici; nolite irasci, heroës. Aulicismos calletis. Ego ab his elegantijs, indole, loco, vitae consuetudine sum alienior. Scapham scapham voco. Vos *αὔξησιν* nostis et *ὑπερβολήν*, vos *ὀχήματα παρ᾽ ὑπόνοιαν*. Vobis concessum *ὑποχοριστικῶς* loqui et *χαριγλωττεῖν*. Ego ethicae umbraticus doctor doceo, nec plus dicendum esse, quam res est, nec minus. Ergo ob virtutem vapulo, et citor ad grammaticum tribunal, ubi pro me causam dicet simplicitas. Mi Hugeni, si singula, quae scribis, sunt superlativo gradu optima, nec *τὸ μᾶλλον* aut *ἧττον* recipiunt epigrammata tua, necesse erit, ea aut substantias esse, aut quantitates. Haec enim negat Stagirites recipere magis, aut minus; at substantiae non sunt, nec enim subsistunt per se.

1) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, II, blz. 354.
2) Zie blz 439.
3) Het zijn de vertalingen naar Donne (vgl. *Gedichten*, II, blz. 255-272) en de opdracht aan Tesselschade (t.a.p. blz. 267), die hem verzocht had, die vertalingen te maken.
4) Zie blz. 146.
5) Zie blz. 220.
6) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 502. Aan den brief is een versje, *Barlaeus Hugenio* (vgl. *Poem.*, II, blz. 450), toegevoegd.
7) Nl. Van den Honert. Zie blz. 444.

Quanta non sunt, quia non habent mathematicum *μῆχος*, *τλάτος*, *βάθος* Praeterea, si optima sunt, quae canis, nec illud melius, aut istud bonum, fallitur philosophus, qui habitum dicit actionibus perfici, et actiones

habitu. Nec spes est, ut posthac carmen ullum videamus melius ijs, quae scripsisti. Si semper similia scribis, perierint versus plurimi, quibus te ipsum superasti. Neque cum Socrate dixeris, *ἀεὶ γηράσχω πολλὰ διδασχόμενος*. Si omnia tua sunt primae notae, quid opus censura? Quid opus criticis et hypercriticis? Censores olim in populo Romano constituti, quia in Remi turba erant non optimi, non pessimi. Si carmina tua

Nulla sunt bona comparatione,

ut acutissime canit clar. Honerdius, ergo Domitiani inscriptones mereris, Optimo, Maximo. Pergo. Si poëta es in omnibus tui similis, iam bonus poëta non es, iuxta proverbium: *Quandoque bonus dormitat Homerus*[1]. Si semper ludis optima, aut verum non est dicere, *Carmina proveniunt animo deducta sereno*[2], aut semper serenus es et supra fortunam. Possem plura conquirere pro gradibus comparationis meae. Sed nugarum satis est. Gratularis mihi natum[3], Nanum Atlanta, verum illud gratius, quod speres futurum, ut aliquando in illius gratiam mori velit vicariorum aliquis. Epigrammata tua legi et expendi. Placent singula. Sunt optima. Cavebo mihi posthac a gradibus, ne ijsdem iterum deijciar a sexagenario senatore. At hunc meis verbis amice et reverenter saluta; quin rogo, ut iocos hosce et innoxios sales boni consulat. Habui hic superiore hebdomade ipsis Bacchanalibus orationem facetissimam de RE[4], quae pro responsione erit ad suavissimum tuum TI. Mittam propediem; ridebis non semel. Vale, vir clarissime et ingeniosissime. Amstelod., e musaeo nostro, V Mart. CIↃIↃCXXXIV.

879. P.C. Hooft[5]. (A.B.)

Onze Amsterdammers, als yemant graetighlijk yetwes te lijve slaet, zeggen, dat zij hongher krijghen van hem te zien eeten. Alzoo komt mij een' vlieghzucht aen, wen ik dien Engelschen overvliegher zoo sneedigh door 't opperste der lucht heen zie snuiven. Maer, al worden mijn' voeten licht, mijne schouders blijven veederloos, oft en kleppen ten hoogsten niet dan met eene wiek, ende quaedt genoegh dat het oogh hem volghe. Dat de overzetsels altijdts eenen rok uittrekken, is kenlijk. Maer ik geloof, dat deeze dichten den ouden geirne geven om den nieuwen, waerin U. Ed. Gestr. hem gesteken heeft[6]. Geen licht, in mijnen zin, oft het schaemt zich bij die schaduwen; zeker weledele Joffrouwen, ende niet veraert van haer' afkoomst, maer tegens welker jeughlijke frisheit viellicht de moeder zelf niet zoude darren monsteren. Als wij 'er ons moede - zat waer onmoghelijk - aen gekust hebben, zoo moet het Tesseltjes beurt wezen, hoewel mij 't scheiden bitter zal vallen. Doch de straetkinderen - zoo 't U Ed. Gestr. gelieft hen te noemen - zullen 't verzoeten moghen. 'T verbeiden derzelve verzacht alreeds de vreez voor 't verlies van deze, met hoope,

Che spenga nuov' amor vechio desio.

1) Hor., *A. P.*,, vs. 359.
2) Ovid., *Trist.*, I, 1, vs. 39.
3) Zie blz. 445.
4) Nl. de *Oratio festiva de re*, *sive ente reali*, den 27sten Febr. gehouden en daarna bij Willem Blaeu uitgegeven.
5) Uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 314; Van Vloten, t.a.p., II, blz. 355.
6) Nl. van de verzen van Donne.

Met huivering des harten heb ik uit den heere Staekmans[7] verstaen, hoe U Ed. Gestr. mijne misgeboorten ter hooghster vierschaere heeft doen verschijnen[8]. Quaelijk is 't 'er voor haer geschooren, en om den hals gewedt, zoo de Spartaensche strafheit in 't verdelghen der wanschepselen daer plaets heeft. Al waeren zij ook flux genoegh van lijf en leden, zoo en zijn ze doch echter niet afgerecht op zijn hoofsch, ende schendigh afzichtigh om de ketterije van liever wurghende woorden te gebruiken, dan onduitsche in te ruimen. Oft ze nochtans - wie weet? - het geluk hadden, van eenighe genaede voor de vorstlijke ooghen te vinden, ende dezelve zich verwaerdighen moghten, om eenen swenk over 't vervolgh te laeten gaen, 't is bij den Heere Wijts te bekomen, tot het 6e boek ten einde. Ik had het zijner Ed. Gestr. toege-

7) Zie blz. 304.
8) Zie blz. 446.

veirdight, op haere heusse overbodigheit van 't krijgsbedrijf te doorzien, en de misslaeghen te straffen. Maer 't zal - naer ik verneeme - haer ter handt gekomen zijn, juist ontrent den droeven slach, zijner Ed. Gestr. in den persoon haerder zaelighe gemaelinne overgekoomen. Zulx zijner Ed. Gestr., mijns achtens, de lust vooreerst ontbreeken zal, om zich daermee te moeijen. Als U Ed. Gestr. de zijne komt te spreken, ik gebiede mij op 't nedrighst in haere gunste, met een levendigh gevoelen van de weêrgae des ramps, mij bij proeve bekent. Wijders hebbe nu gesloten het tiende boek met de doodt van den landtvooght Requesens. D'afschriften voltoghen zijnde, zullen, hoop ik, gelijk d'andere, eens de eere genieten, van hunne ongeschiktheden te zien richten door het tuchtmaghtigh oordeel Uwer Ed. Gestr. Ende blijft met dien toeverlaet, in 't verlangen nae haere herwaertskoomste ..... Uit Amsterdam, den 7^{en} in Lentemaent 1634.

880. S. van Haersolte[1]. (H.A.)

Zekere Ernst Mulerdt, wiens vader namens den Koning van Spanje drost en rentmeester van Lingen is geweest[2], en die zelf te Brussel om het drostambt heeft gevraagd, wil namens de jonkers van Lingeu naar den Haag reizen, om te maken, dat die van Lingen ‘van de contributien muchten werden ontlast, ofte dat se de helfte aen de andere zijde muchten betalen’. Hij heeft daaromtrent allerlei praatjes en het zal goed zijn, hem eens flink op zijne plaats te zetten. Als hij zich in den Haag misschien tot uw ‘confrater’ richt, moet gij zorgen, de zaak in handen te krijgen, daar toch Z.E. alle zaken van Lingen door uwe handen laat gaan. Als hij naar Lingen terugkeert, zal hij mijn zoon[3] daar vinden, die wel alles in orde zal brengen. Zwol, den 7^{en} Maert 1634.

881. Fenou[4]. (K.A.)

Je vous envoye autant des escriptures qui ont esté faites par M. Herault[5] pour M. le Prince de Landsberg, pour lequel je les ay produit. Ledit Herault est d'avis de s'assembler encores avec le conseil, auparavant qu'il puisse donner resolution certaine sur l'affaire, laquelle consultation se fera quand j'auroy retiré l'instance pour fournir de contreditte. Mais si le sentiment dudit Sr Herault a lieu, quand mesmes les parties adverses obtiendroient, ilz ne pourroient pretendre que cinq annees avant la demande qu'ilz ont faite au Sieur Prince. Quand nous aurons fait la consultation, vous scaurez la resolution d'icelle, et je feray voir au conseil vostre lettre, afin d'avoir resolution sur chacun point d'icelle; faites, s'il vous plaist, estat de moy, comme celuy qui est ..... A Paris, ce 9e Mars 1634.

1) Zie blz. 367.
2) Een Ernst Mulert († 1596) wordt in 1576 en 1582 als drost van Lingen genoemd.
3) Rutger van Haersolte; zie blz. 376.
4) De brief heeft geen adres, maar is blijkbaar aan Huygens gericht.
   Fenou was één der rechtsgeleerden, die voor den Prins optraden in zijne processen in Frankrijk.
5) Zie blz. 391.

882. Aan C. Barlaeus[1]. (K.B.)

Ik heb het erg druk en mijne vrouw is ziek; ook bij mijn broer aan huis is niets dan ellende. Ik heb dus nergens tijd voor. Hagae Com., 11 Mart. CIↃIↃCXXXIV.

Bij Hooft zijn eenige vertalingen van Engelsche gedichten[2], die hij u zal geven; kijk ze eens in.

883. Aan C. van Teresteyn[3]. (K.A.).

Je vous demande pardon de ceste derniere importunité et de celle que vous donnera S. Ex.^{e} dans demain. Il a resolu de donner le coup de partir à ce que vous sçavez, non sans ressentiment de ce qu'on le laisse demander quatre fois, ce que feu M. le Prince son frere fit passer par arrest au premier coup et sans aucune recongnoissance. Là, où icy la franche dispositon de tout le jardin a passé devant, une rente asseurée de pres de 100 francs de *verponding* suivra apres et la descharge d'une despense de bien 4000 franqs; car, quoyqu'on die, la muraille ne sçauroit comter moins à la comté, parce qu'il luy en viendroit à charge plus qu'à moy 180 pieds, faisants les deux faces de l'heritage[4]. Je vous supplie tres-humblement de faire concevoir ces considerations à ceux qu'il appartient, afin que, de quelque ingratitude qu'on s'advise de me traicter - car j'ose bien dire qu' il n'y a que Monsr Ryxen que je n'aye eu occasion d'obliger dans la Chambre des comptes[5] - au moins le monde apprenne à vostre exemple, qu'un Prince aussi soigneux du bien et avantage de l'Estat qu'aucun maistre des comptes que ce puisse estre, ne doibt point se rebuter si souvent, quelles honestes gens prennent subject d'en blasmer sa patience. A vous, Monsieur, qui entendez la civilité mieux que tout ce qui s'en mesle, je ne feray plus longue redite d'une matiere qui desjà vous doibt ennuyer, ains seulement vous asseureray, que les reflexions qu'y fera l'effect de voz faveurs en mon endroict, m'obligeront de me dire à jamais .... 12 Mars 1634.

1) De minuut is in K.A.
2) Zie blz. 446.
3) Kopie. - Zie over Teresteyn, blz. 363
4) Bij acte van 22 Maart 1634 heeft Huygens van den Prins ten geschenke gekregen het erf ‘tegens het akerland’ in den Haag, op den hoek van het Plein en de Pooten, waarop hij zijn huis heeft gebouwd. De Prins was ‘daertoe geauthoriseert by de H.^{ren} Terenstein ende Nobel, Gecommitt.^{e} van de Staeten van Holland, tot het beneficieren van de Graefelickheids thuyn, volgens hare Resolutie in date den 4 Jan. 1633’. Huygens begon dadelijk met het bouwen van den stal, den tuinmuur en de fondementen van het huis (vgl. A.D. Schinkel, *Bijdrage tot de kennis van het karakter van Constantijn Huygens*, blz 61, 62).
5) Fento Riccen van Enkhuizen was sedert 1596 rekenmeester.

884. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

Schrijf mij eens, waarom Vossius niet antwoordt. Vindt hij het geschenk van den Prins te klein[1)]? Maar gij, geleerden, moet geene groote geschenken verwachten van het hof. 15 Mart. 1634.

885. G.J. Vossius[2)]. (L.B.)

Ik dank u voor uwe woorden van troost bij den dood van mijn zoon. Den Prins ben ik zeer dankbaar voor zijne weldaden[3)]. Amstelodami, CIↃIↃCXXXIIII, XV Mart.

886. C.B. de Petersdorff. (H.A.)

Door mijne brieven heb ik u op de hoogte gehouden van de zaken hier. Er moet zorg voor worden gedragen, dat het verliezen van het eerste proces niet door dat van het tweede gevolgd wordt. Ik wacht te vergeefs op de stukken, die mij zouden worden gezonden, en dat, hoewel zij hier zoo noodig zijn. Want een proces wacht niet op zaken, die één der partijen misschien elders heeft. De Prinses van de Paltz[4)] heeft op mijn verzoek haar naam geleend voor het proces tegen Saive[5)], ter wille van Z.E., hoewel zij er niets mee te maken heeft. Saive behartigt, terwijl er zooveel uitstel is van uwe zijde, zijne zaak zooveel mogelijk, wat ten gevolge kan hebben, dat aan hem het kapitaal met 5 jaren rente moet worden uitbetaald. Het maakt de Prinses angstig, dat zij zich met de zaak bemoeid heeft, want zij kan veroordeeld worden, ‘en vertu de la legitime et l'arrest royal, par lequel Mesdames sont paisiblement maintenues en ses biens depuis 1613.’ Het is meer dan ooit noodig, dat gij iemand aanwijst, die een tegenwicht kan geven tegen al de moeite van Saive en Mad.e d'Elbeuf[6)]. De Hertogin van Lansberg heeft mij de onkosten voor het pleidooi te Parijs, waar, zooals gij weet, niets zonder geld kan plaats hebben, vergoed, en wilde zelfs niet, dat ik daarvan tegenover u melding zou maken, wegens de weldaden die haar zoon van zijn oom ontvangt. Ik vrees voor u, *dum deliberant Romani*, *ne capiatur Saguntum*. En Mad.e d'Elbeuf vraagt niet een paar duizend écu's, zooals Saive, maar ik weet niet, hoeveel honderdduizend van het Huis van Oranje. Toch kan dit proces voor u juist zoo afloopen als dat tegen Saive. Wie zal ten slotte niet trachten zich meester te maken van de bezittingen van het Huis van Chalon in Frankrijk, als zij niet goed verdedigd worden?

1) Zie blz. 443.
2) De brief is uitgegeven in *Gerardi Joannis Vossii et Clarorum Virorum ad eum Epistolae. Collectore* Paulo Colomesio ..... *Londini* ..... 1690, No. 196.
3) Zie blz. 443.
4) Zie blz. 363.
5) Zie blz. 389.
6) T.a.p.

Misschien gaan de Koning en de Kardinaal[1] spoedig op reis, en dan helpt eene recommandatie aan den Kardinaal niet, terwijl Mad.e d'Elbeuf, wetende, dat Z.E. met geheel andere dingen bezig is, zooveel mogelijk haast maakt. Maak dus toch een eind aan alle pretenties van de schuldeischers. - Met de dames Nassau Bourbon[2] heb ik onderhandeld, maar het verwondert mij, dat gij daarover geen antwoord hebt gekregen; ik zal er niet over spreken. Eene scheidsrechterlijke uitspraak zou zeker in het nadeel van Z.E. zijn geweest. Ce 16 Mars 1634.

887. S. van Haersolte. (H.A.)

Uit Lingen zal gevraagd worden, waarom de beide heeren, van welke de eene nu met Mulerdt in den Haag is, gevangen genomen en te Geldern gebracht zijn[3]. 'Voor enighe dagen heeft een commissaris van den Keiser uth de stadt Borken, int stift Munster leggende, aen den drost en de ingesetenen van de graefschap Lingen geschreven, dat se datelick aen hem souden koemen betalen vijftienhondert rijksdal., ende alle maendt, metten eersten Januarij 1634 beginnende, twaelffhondert rijxdal., op pene van executie; daerop is geant-woort, ende mett eene aen de Munstersche regieringhe copije gesonden, ende versocht sulcke onbehoerlickheden te willen doen cesseren'. De predikant heeft te Lingen gepreekt, zonder eenig misnoegen op te wekken, schrijft mijn zoon[4]. Die menschen uit Lingen, die nu in den Haag zijn, moeten 'werden gerenvoieert ende watt hardt bejegent, ten einde het woelen van dese ende d'andere, die niet meerders als veranderinghe ende onlust soecken, koomt op te houden'. Den 19 Martij A. 1634.

888. W. Pynssen van der Aa[5]. (H.A.)

Hoe staat het toch met mijne sollicitatie? Ik hoop, dat Z.E. zal denken aan de vele diensten van mijne voorouders en van mij zelven. Int Hammechen, bij Rijnberck, den 24en Martij 1634.

889. C. Barlaeus[6]. (L.B.)

Mitto exemplaria aliquot orationis, quam de Re habui[7]. De nihilo privatim tecum mihi fuit sermo. De re verba feci publice. Interdum seria, interdum jocosa loquor. Talis sum; non possum semper severus esse et tetricus. Quid dicebat Martialis Sophronisco, viro semper gravi[8]?

Tanta tibi est oris gravitas, *Sophronisce*, *severi*,
Ut mirer, *fieri te potuisse patrem*.

1) Nl. Richelieu.
2) Zie blz. 388.
3) Zie blz. 448.
4) Zie blz. 376.
5) Zie blz. 296.
6) Uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Oud-Holland*, V, 1887, blz. 116.
7) Zie blz. 447.
8) XI. 103. Barlaeus citeerde den eersten versregel onjuist.

Jam totum me habent poemata tua, ex Anglico translata[1]. Stupeo ad autorem, stupeo ad interpretem. Fateor, nihil me in amoribus legisse unquam istis commentis et acuminibus par, vel secundum. Et tanta tu felicitate transtulisti, ut videantur apud te nata. Quam est divina et stupenda illa ad pulicem allusio, quam suavis, quam *ἐνεργητική*. Cum *Somnium* lego, cum *Ἔκστασιν*, rapior extra me. Et tergeminus ille Coroebus me pene fecerat quartum. Conatus fui latino epigrammate vertere; non potui. Fateor, deesse linguae latinae ista acumina et argutias, et hac parte Belgicum sermonem praestare. Exclamo admirabundus:

Huccine mortalis progressa potentia curae?

Nescio, an tu elegantiae aliquid addideris, an par sit verborum et phrasium emphasis in Anglico. Opinor ectypon tuum praestare prototypo. Ubi legero saepius et legendo animum explevero, reddam Domino Baeckio[2], affini D. Hoofdij. Is mihi tradidit, et a me chartas tuas et coeleste illud depositum repetet. Exemplaria rogo per famulum cura deferri ad eos, quibus inscripsi. Vale, vir summe et *αἰὲν ἀριστεύων*. Raptim. XXIX Mart. CIↃIↃCXXXIV.

890. S. van Haersolte. (H.A.)

Mulerdt heeft u verkeerd ingelicht over steen en kalk, die te Ibbenburen[3] zou zijn; de steen daar is alleen goed voor fondementen en kalk is er niet. Mijn zoon schrijft, dat hij ‘vijftich cruiscusijns ende dertich duercusijns vant beste holt’ voor u zal bestellen, maar gij moet hem precies de maten opgeven, voordat hij kan laten zagen. Waarom bouwt gij nu en stelt gij het niet uit, evenals graaf Maurits[4], die alleen al zijne bouwmaterialen bijeengebracht heeft? Zwol, den 29^{en} Martij 1634.

891. D. Tuldenus[5]. (L.B.)

Dank voor uw brief. Gaarne wil ik een paspoort hebben voor Spa, waar ik dezen zomer heen ga. Puteanus is bezig met een werkje over Isabella[6]. MDCXXXIV, IV Kal. April. (= 29 Maart)[7].

892. A. van der Venne[8]. (H.A.)

Gelief desen turf van de turfmarckt kunst gunstich aen te nemen, die uijt mijne gedachten is gebaggerd. Ik heb aen de Doorluchtige Prince van

1) De vertalingen naar Donne.
2) Zie blz. 220.
3) Een plaatsje in het graafschap Lingen.
4) Johan Maurits (1604-1679), graaf van Nassau-Siegen, was in 1621 als vaandrig in dienst der Staten getreden en heeft later de hoogste rangen bekleed; vooral is hij bekend door zijn gouverneurschap in Brazilië voor de W.I.C. en door zijn gouverneurschap te Kleef voor den keurvorst van Brandenburg. In dezen tijd was hij bezig het Mauritshuis in den Haag te bouwen, terwijl Huygens zijn huis op het Plein zette.
5) De brief is niet onderteekend.
6) Zie beneden.
7) De plaats ontbreekt.
8) Zie blz. 144. Hij heeft ook gedichten geschreven. In 1634 gaf hij uit *A. van de Vennes Sinne-vonck op den Hollantschen Turf ..... hier noch by-gevoegt een vermakelyken Sinne-Droom ..... van den Ouden Italiaenschen Smit. In 's Graven-hage* .....; het is dit bundeltje, dat hij Huygens toezond.

Orangen oock eenen turf durven bestellen, daer sijne Doorluchticheijt niet van bestoven sal werden. Wilt mijne genegentheijt grooter achten dan de gifte. Hage, desen 1 Apr. 1634.

893. Johan Maurits van Nassau. (H.A.)

Wilt gij bij Z.E. nog eens uw best doen voor de zaak van mijn broer Hendrik[1)]? 'Je voudrois bien scavoir si nous serons voisins; je vous prie de m'en advertir en cela, et quelle resolution la Chambre de compte a pris. Pour moy je vous apprens, que je suis devenu marchand du bois et de fer; j'espere d'ammener a mon retour une certaine quantité de cela; vous les pourriez tousjours avoir meilleur marché de moy que d'un autre'. Siegen, ce 4 d'Apvril, styli novi, 1634.

894. W. Pynssen van der Aa[2)]. (H.A.)

De zaak is dus mislukt[3)] en gij raadt mij aan, een ander cours te loopen. Voor mij ick weet niet voor te brengen als onsse oude Neerlantsche simpelheijt ende vast betrouwen op soo menichfuldige ende favorable genadige vertroostinge van syn Ex.[cie], mede brengende in effect: Ick sal u ende uwe kinderen toonen met der daet, dat ick u ende haer goet will doen. *O fides antiqua*. Ende sal volgen het gebet van seecker lantsknecht, weesende op zee in groot perickell, neffens diversche rijcke cooplieden, die met singuliere well geformeerde gebeeden Godt aenriepen, anders niet en badt als met naervolgende woorden: Heere Godt, als uwe groote godtheijt alle deese rijcke coopheeren verhoort sall hebben, wilt mijn arme honsfott oock niet vergeeten.' Ik verzoek niets voor mij zelf, maar voor mijne beide zoons, van welke de jongste, die nu 19 jaar is, niet de minste is. Hier is geen nieuws. De compagnieën verloopen wat en de soldaten liggen bijna op den blooten vloer, want er is geen stroo. Int Hammechen, den 6[en] Ap. 1634.

895. B. de Witte[4)]. (H.A.)

Als de heer de Knuyt de vergadering niet kan bijwonen, hoop ik daarvan tijdig bericht te krijgen. Middelburch, den 6[en] Aprilis 1634.

1) Hendrik (1611-1652), graaf van Nassau-Siegen, was een jongere broeder van Johan Maurits. Hij is in Hollandschen krijgsdienst geweest en gehuwd met Maria Elisabeth van Limburg Styrum.
2) No. 894, a, b. Brieven van 21 Apr. en 10 Mei (H.A.) zijn onbelangrijk.
3) Zie blz. 451.
4) Zie blz. 303.

896. Aan R. van den Honert. (K.A.) Lat.

Op uw verzoek zend ik u deze aardigheden[1]. Als gij nog eens weer over vergelijkingen met Barlaeus gaat strijden[2], zal ik hem helpen. Spoedig zal ik mijn best doen voor de *Thamara*[3], maar ik heb het druk, ook met Vitruvius. 8 Apr. 1634[4].

897. Aan J. de Wicquefort[5]. (K.A.)

J'eus ordre hier de communiquer à Messieurs les Estatz Generaulx voz deux dernieres lettres, où vous discourrez prudemment de l'estat de voz affaires et de ce que vous jugez qu'on y puisse apporter de pardeça. Rien n'en tombe à terre. Au moins celuy, à qui vous en faictes les ouvertures, releve le tout comme il doibt et, à ce que j'espere, fera seconder ses bonnes intentions à vous rendre satisfaict de tout ce qui sera possible.

Apres ce peu d'advis en matiere publique, je vous supplie me permettre de vous demander le vostre en quelque chose de particulier qui me concerne. C'est que Monseigneur et Maistre vient de rendre un signalé tesmoignage de l'honneur de sa bienvueillance tres-particuliere en mon endroict par la concession gratuite d'une tres-belle piece d'heritage, longue de 360 pieds, et large de 80, 90 et moins vers l'un des bouts, située le long de ce que nous nommons icy l'*Aeckersland*, ou la heronniere, derriere ceste cour et s'estendant ainsi depuis le logis que va bastir M. le Comte Maurice, jusques au S.$_r$ Volbergen[6], place vrayment digne d'un beau batiment, comme aussi j'y en desseigne un de 90 pieds de front, aveq sa bassecour, galeries et autres appartemens, le tout à l'instance de S. Ex.^{e} qui, par affection naturelle qu'il porte à l'architecture, ne cesse d'animer un chascun à l'embellissement de la Haye, et à mesme intention m'a honoré de ce beau present. La description que je vous en fay aveq tant d'importunité, ne tend qu'à me frayer le chemin vers ceste question: s'il n'y auroit moyen de pecher si bien dans les eaux troubles de vostre quartier que, moyennant la grace de Monseigneur le Landgrave[7], on s'en pourroit faire pourveoir d'une centaine d'arbres de chesne, à se soulager d'une partie de la despense que ce batiment me va jetter sur les bras, et si, outre la faveur que j'ose m'en promettre, Monsieur, de vostre costé vous estimez qu'il y en ayt pardeça que j'y puisse utilement employer, fors celle de S. Ex.^{e} mesme, que je ne voudroy pas faire descendre à une intercession de si peu de valeur. Mons.$_r$ le Comte Maurice a trouvé des expedients bien adroicts à de semblables negotiations et s'est faict pourveoir en sorte de tous costez, que je pense qu'il payera richement sa maison en bois de chesne. Mais je ne pretends nullement me prevaloir de comparaisons si inesgales, ains de me veoir sublever tant soit peu par l'addresse de mes amiz. Parmi lesquels, Monsieur, si je m'avance à vous oser ranger en ceste

1) Misschien de verzen op de muntverzameling en op het treurspel *Moses nomoclastes* van Van den Honert (vgl. *Gedichten*, II, blz. 283-286).
2) Zie No. 878.
3) Huygens heeft een onvoltooid en ongedateerd Latijnsch lofdicht op Van den Honert's treurspel *Thamara* geschreven (vgl. *Gedichten*, II, blz. 287; blijkens dezen brief is het daar te vroeg gesteld.)
4) De plaats is niet opgegeven.
5) Kopie van andere hand. De naam van den geadresseerde staat niet boven de minuut. De brief is uitgegeven in *Oeuvres complètes de Christiaan Huygens*, IV, blz. 506, Noot.
6) Zie blz. 168.
7) Wilhelm V (1602-1637) was van 1627 tot zijn dood landgraaf van Hessen-Cassel.

occasion, je vous supplie d'en attribuer la source à la demonstration qu'il vous a pleu tousjours me faire de

l'honneur de vostre amitié, comme à celuy qui de longue main revere voz vertuz insignes et cheris le bien de leur cognoissance. Obligez moy, s'il vous plaist, de m'y confirmer de la suitte de voz courtoisies et de me dire franchement, si je m'emancipe à des pretensions desordonnées et desquelles les effects doibvent revenir à charge du Prince à qui j'en veux par vostre entremise. Car cela estant, je renonce à toute impudence et me condamne sans absolution. Mais si, comme je disoy d'entrée, il y a apparence de retirer quelque planche du debris que font les torrents de la guerre dans ces miserables forests, je retourne à vous prier de m'en enseigner voz adresses, et apres tout vous conjure de donner de l'interpretation favorable à mon effronterie ..... A la Haye, l' 11e d'Apvril 1634.

898. W. Boreel[1]. (H.A.)

Wilt gij nog eens met Z.E. over mijn broeder[2] spreken, die gaarne raad van hem zou willen worden? 'Off de visschen in den Rhijn ontrent Alphen in mijn regard geproscribeert sijn, sal ick door een acte connen vernemen; soo dat geschiet is, *vae illis*, als Uw E. daer ontrent compt!' t'Amsterdam, desen 13 April 1634.

899. C. Barlaeus[3]. (L.B.)

Rarius soleo te interpellare amicorum causa. At iam cogor hoc ex officio facere. Juvenis hic aeri insculpsit effigiem Ill. Principis[4], quam recte ac artificiose tu me melius judicabis, qui in omni scibili - ita Lovanienses loquuntur - es versatus. Ego, ut vendibilis magis esset merx, disticha quaedam autoris rogatu subscripsi, an digna Principe, nescio. Hoc jam agitur, uti tua intercessione efficias, quo praemiolo aliquo, aut honorario artificis laborem soletur humanissimus Princeps. Scis, quae istiusmodi meritis debeantur praemia. Verum mea causa velim aliquid adijci praeter morem et aulae vestrae consuetudinem. Ego juvenis huius parentibus Leidae per biennium cohabitavi. Hinc imposita mihi necessitas et carmine cohonestandi hoc opus, tibique et autorem et opus de meliore nota commendandi. Vale, vir praestantissime, cum uxore et IIIIviris tuis. Amstelod., XVIII April. 1634.

Adscripsi epigramma in caedem Ducis Friedlandiae[5].

900. Aan C.B. de Petersdorff[6]. (H.A.)

Depuis mon dernier prodrome je n'ay non plus cessé que par le passé de presser l'expedition des ordres necessaires pour les affaires de Paris, et finalement n'en ay obtenu que la depesche des procures en la forme qu'il vous avoit pleu m'en assigner, et une lettre au Sr Euskercken, à present secretaire de l'ambassade de ces paiz, par commission publique, aveq ordre

1) N°. 898 a. Een briefje van 22 April (H.A.) handelt nog eens over die vischacte. Zie over Willem Boreel, blz. 76.
2) Zeker Justus Boreel, die ook genoemd wordt op blz. 183 en 204.
3) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, IV, blz. 293.
4) De prent is van J.G. van Vliet. Er is slechts één exemplaar van bekend, nl. dat in de Louvre (mededeeling van wijlen J.Ph. van der Kellen.)
5) Vgl. *Poem.*, II, blz. 454.
6) Afschrift van andere hand; alleen de datum en het postscriptum zijn door Huygens chreven.

d'adresser lesdites procures, et puis de solliciter le proces de Saive aveq vigueur, au nom de S. Ex.e a tels qu'il apprendra convenir par les instructions des S.rs Lalouette, Herault en Fenou. Il est vray que par le changement de voz ordres, marqué dans quelqu'une de voz lettres de l'an passé, je me suis trouvé un peu embarassé parmi tant de personnes diverses, et de qualitez differentes en diverses causes et tribunaulx, mais enfin je pense que chascun aura dans sa procure de quoy se faire recepvoir entremetteur de l'affaire, et si encor y manque, nous ne sommes pas loin; Euskercken m'en pourra dire les intentions de chascun, soit advocat, ou procureur. Pour l'entremise de M. le Cardinal, S. Ex.e n'en veult par ouyr parler, quoyque j'aye remué cela plusieurs fois. Le hazard d'un capital de quatre ou cinq mille franqs, aveq des arrierages d'un an ou deux, dont vous nous croyez en danger au pis, ne nous vault pas icy la peine d'en faire tant de bruict, non plus que d'en demander le rembourssement au Roy d'Espagne, en cas de trefve, dont S. Ex.e se rit de bon coeur, m'asseurant bien que jamais il ne demandera mil pistoles au plus grand Roy d'Espagne qui puisse vivre. Ce qui cependant n'empesche pas, Monsieur, que S. Ex.e ne vous sache le gré qu'il doibt des bonnes ouvertures que vous adjoustez au soin continuel du bien de ses affaires. Il ressent certes l'un et l'autre bien vivement, et ne cesse de louer vostre fidele industrie en ce qui concerne l'honneur et avantage de sa maison, tousjours prest à vous le tesmoigner par des effects duisibles au bien de vostre contentement, et c'est done encor à ce matin il m'a faict l'honneur de me faire beaucoup de demonstrations, rememorant l'affaire de Charny, qu'il voudroit fort veoir remuer, mais entend fort bien qu'il n'y a moyen sans documents authentiques qui, peut estre, se cachants dans la confusion de noz archives - encor que je m'imagine qu'ils seroyent plus trouvables parmi les heritiers de ceux qui jadis ont conduit ce proces - j'ay tant faict, qu'à ceste occasion tous nos chartres vont se ramasser, et arranger en tres-bel ordre, par homme exprès, et en lieu qu'on est apres à accommoder exprès pour cest effect. Dieu sçait, si ce remue-mesnage pourra faire desloger quelques rats ou sourriz, qui à cest heure logent dans nostre comté de Charny; vous en aurez advis à son temps. - Des despenses faictes par Madame de Lantsberghen ès affaires de S. Ex.e[1)], j'attendray qu'il vous plaise m'envoyer la specification, estant bien asseuré que S. Ex.e n'entend en aucune façon de l'en charger, comme il n'y a raison du monde qui le souffre, quelque pretexte que sa grande courtoisie y vueille imaginer.

Pour les offres de Mesdames de Bourbon[2)], ce n'est pas d'aujourdhuy que je travaille à m'y faire ouïr, mais la grande somme que font tant de sommes amassées effraye le lecteur. Bien puis-je vous dire et asseurer en general - et par inspiration d'aujourdhuy seulement - que S. Ex.e, se voyant approcher de quelque demande mediocre par chascune desdites dames, est tout porté à les contenter toutes en equité et raison, et de sortir ainsi, plustost que par voye de rigueur entre soeurs et frere, d'une contention dont les minutez ne se produisent en veuë du monde que mal à propos, comme vous marquez, Monsieur, aveq beaucoup de prudence. Il reste qu'il vous plaise de continuer à les disposer à la voye que *tenuere beati*; je m'employeray de

1) Zie blz. 450.
2) Zie blz. 432.

ce costé icy, comme je m'en tiens obligé de part et d'autre, et tousjours vous feray veoir comme je conspire aveq vous dans la pure et franche resolution de servir bien cest illustre parentage, qui enfin doibt une fois mettre fin à ces inegalitez. Ainsi en attente tousjours de ce qu'opereront voz bons debvoirs, et mesmes si vous le trouvez bon, de quelques lettres de Mesdames à S. Ex.^{e}, je vous supplie de me croire inviolablement .... le 20e d'Apvril 1634.

J'excede un peu mon ordre, et dis à Euskercke qu'il fasse, s'il peut, jouer quelque ressort de M. le Cardinal en ces recommandations.

901. Aan J. Euskercken[1]. (H.A.)

Il y a quelques années que Madame la Duchesse de Lansberg, soeur de Monseigneur le Prince mon maistre, s'inquiete en France d'un proces que luy meuvent deux freres, presidents ès Parlements et Chambre des comptes à Dyon, qui la voyants retirée en Bourgogne, soubs la protection du Roy tres-Chrestien, et y posseder quelques terres qui sont à leur bienseance, se sont promis de luy faire payer une rente deuë par la Maison d'Autriche, comme ayant succedé à celle de Bourgogne, du moins l'obliger à leur delaisser lesdites terres, qu'ilz voudroyent bien pretendre, quant et celles de S. Ex.^{e} en France, estre affectées à ceste debte, creée il y a plus de cent cinquante ans par le chef de la Maison de Chalon, pour et à l'avantage de celle de Bourgogne seulement. Et ce sont ces Messieurs, prevaluz si avant du peu de loisir qui reste à S. Ex.^{e} de songer à ces chicaneries, qu'au moyen de poursuittes assiduelles, et quelqu'autre façon de recommandations qui sont de la mode en France, l'an passé ilz obtindrent certain arrest interlocutoire en leur faveur, contre ladite dame, qui de faict n'y preste que son nom, pour diverses considerations, desquelles la raison venant à cesser pour l'advenir, il a esté trouvé expedient que S. Ex.^{e} fist entrevenir son nom et sa reputation dans la cause, qui aussi bien ne regarde que ses interests, et au moyen des authorisations et procures ci joinctes, que de par sadite Ex.^{e} vous estes prié de vouloir delivrer à ceux qui s'y nomment, et en vous informant des merites de l'affaire par quelqu'un d'iceux, vous employer serieusement à la recommandation du droict envers les juges qu'ilz vous assigneront, mesmes y faisant jouer quelque ressort de par M. le Cardinal en faveur de S. Ex.^{e}, qui n'a pas creu qu'il valust la peine de l'en importuner par lettre. La soustenue des parties est esloignée de toute raison, et n'y a pas un de leurs arguments, que l'equité indifferente ne confonde. La supercherie seulement nous pourroit incommoder, mais vous avez moyen d'y servir S. Ex.^{e} tres-utilement. Obligez le, s'il vous plaist, de cest office; je seray pleigé du resentiment qu'il en aura, ne vous parlant que par charge, et ici me diray .... le 20e d'Apvril 1634.

L'autre proces de Mad.^{e} d'Elboeuf, dont il est faict mention dans ces procures, n'est pas si avancé que celuy des presidents, mais se reglera à l'advenant de l'issue du premier, basti sur fondements de pareille estoffe.

1) Afschrift van andere hand; alleen het postscriptum is door Huygens geschreven. Zie over Euskercken, blz. 421.

902. Aan J. Wicquefort[1]. (K.A.)

'J'absouls le petit Brant, pour autant que sa diligence nous a prevenu en ce debvoir d'honesteté que vous nommez, qui certes n'est qu'imaginaire. De nous avoir gratifié de la contemplation de ceste belle piece sans dire mot, c'a esté l'accompagner comme il falloit; son merite parle pour elle devant tout le monde. C'en est l'advis de S. Ex^{e} et de ceste cour universellement. Je vous en sçay le gré que je doibs au nom de touts, et attends voz ordres, pour quand vous desirez borner la curiosité du peuple de la Haye, qui me visite à la foulle, comme on void les gardiens des reliques pour les mysteres qu'ils gouvernent, sans consideration de leurs personnes. Celle à qui vous vous estes fié de ce deport se fera tousjours paroistre' ..... 22 Apr. 1634.

Het spijt mij, dat mijne boeken u zooveel werk geven.

903. J. Brosterhuisen. (L.B.)

Ik dank u voor het meedeelen van uwe voortreffelijke vertalingen[2]. Hierbij gaat een staaltje van mijne botanische verzen[3].

904. C. Schenok[4]. (L.B.)

Ik ben u zeer dankbaar voor de welwillendheid, aan mijne vrouw bewezen, en hoop, dat gij haar ook verder zult willen helpen. Venlonae, 4 Kal. Maij (= 28 Apr.) 1634.

905. Johan Maurits van Nassau. (H.A.)

Vriendelijk dank voor uw brief en uwe vriendschap. Help mijn broer Hendrik[5]. Het doet mij genoegen, dat wij buren zullen worden. Zoodra ik met mijne zaken hier gereed ben, keer ik terug. De Siegen, ce 19/29 d'Apvril 1634.

Landgraaf Willem van Hessen[6] zendt één zijner jonge broeders naar den Haag en vraagt mij dezen aan te bevelen bij Z.E. Het was niet kwaad, als 'avec un page et lacquay il fust honoré de sa table'. - Het komt maar niet verder met mijn huis, omdat de heeren van de Rekenkamer niet willen, dat de brug wordt weggenomen. 'Je vous prie de dire a ces Messieurs que, si je trouve le pont encor a mon retour, j'y mettere le feu dedans'.

1) Kopie. - Zie over Wicquefort, blz. 437.
2) Zie blz. 446.
3) De brief heeft plaats, jaar, noch datum. Het vers *Cochlearia. Lepelbladt*, is er aan toegevoegd.
4) Zie blz. 381.
5) Zie blz. 453.
6) Zie blz. 454.

906. J. Brosterhuisen[1]. (L.B.)

Hier is de langh verwachte schilderie van Van Campen[2]. Het langh draelen wijt hij alleen sijn aengheboren slofficheijdt; anders wil hij 't niet verschoont hebben; hij hoopt evenwel, dat U.E. hiermede enichsints vernoeght sal sijn. Ondertusschen blijft hij, ghelijck als ick ... In Leijden, den 2^{e} Meij 1634.

907. C. Barlaeus[3]. (L.B.)

Scripsi tibi nuperrime, Hugeni doctissime, de Nihilo, scripsi de Aliquo[4]. Ad primum reposuisti ingeniosissimum tuum Nihil, ad posterius brevissimum tuum T I[5]. Jam libet paucula scribere de Neutro ..... Si me roges, an malim bellum an pacem, respondebo neutrum, quia mallem nec opus esse unquam fuisse bello, nec ea, quae bellum excipit, pace. Si roges, an libentius edam an bibam, dormiam an vigilem, movear an quiescam, trister an laeter, respondebo neutrum, quia vellem esse Intelligentia Peripatetica, quae nec edit, nec bibit, et quanquam orbes coelestes rotet, ipsa manet immobilis. Si quaeras, an canonicus esse malim, an vicarius, parum abest, quin responsurus sim, neutrum, quia videntur mihi utriusque ordinis nec posse, nec velle mori ..... E musaeo nostro, VII May CIↃIↃCXXXIV.

908. C.B. de Petersdorff. (H.A.)

Waarschijnlijk zal er, voordat deze brief u bereikt, eene beslissing zijn gevallen in het proces, dat Z.E. voert op naam van de Prinses van de Palts. Het vorige jaar heeft men ons met dat voorloopige arrest veel kwaad gedaan, maar nu staat onze zaak beter. Toch moet alles in het werk gesteld worden, om de zaak te winnen, terwijl ik steeds mijn best doe, dat de beslissing wordt uitgesteld. Maar nu kan zij niet lang meer op zich laten wachten. Ik weet niet, of Z.E. de stukken op tijd heeft gezonden, maar de Raad kan zeggen, dat zij te laat zijn ingekomen en men de quaestie nu moet beslissen, zooals zij daar ligt. In dat geval kan Z.E. zich tegen de uitvoering van het arrest verzetten en daardoor kunnen wij tijd winnen. Maar den juisten tijd hebben wij toch voorbij laten gaan; de tegenstanders hebben daarvan geprofiteerd, en nu wil men ons dwingen aan Saive te betalen wat hem niet toekomt, terwijl wij geheel in ons recht zijn. En men wil ons 10% voor verscheidene jaren laten betalen, tegen de Fransche wet, die spreekt van 5 jaren in een geval als dit. Daarom ben ik niet zonder vrees. Maak toch in allen ernst werk van de zaak. - De heer Herault[6] had beter kunnen optreden. - Z.E. wil dus niet aan den Kardinaal schrijven, en toch is er geen beter middel, om u die canailles in lange jassen en uwe beide schuldeischers van den hals te schuiven. Uwe argumenten zouden steekhoudend zijn, als recht altijd recht

1) Uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Hooft's Brieven*, II, blz. 323, Noot.
2) Zie blz. 411.
3) Uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 515.
4) Zie N°. 861 en 867.
5) N°. 866 en 875.
6) Zie blz. 391.

was, maar nu is aan de tegenpartij al de tijd gelaten, om de rechters om te koopen. - Wat de zaak van Charny betreft, de stukken moeten voor den dag komen en dan moet men beter aanpakken dan met die twee schuldeischers. ‘Je fis escrire il y a quelque temps Madame à Conte Jean de Nassau[1)], de luy octroyer les copies autentiques des papiers qui sont au Franche-Comté, concernants Charny et Montfort. Si on les obtient, comme j'espere, à nos frais, et je m'y puis trouver, je prendray bien garde à vos droits et ne manqueray pas de vous donner advis’. Over de kosten van het proces tegen Saive, die Z.E. wil weten, zal ik met de Prinses spreken; in de laatste vier weken heb ik haar niet gezien. Ik zal haar spoedig bezoeken. Over de oneerlijkheid hier in Frankrijk sta ik versteld, en angstig wacht ik af, wat men weer tot uw nadeel zal bedenken, tenzij gij doet, wat ik aanraad. De Genet, ce 11 May, ou je vien de recevoir la vostre[2)]. 1634.

Laat er toch haast gemaakt worden in die zaak met de schuldeischers, want de vorsten van Lansberg gaan met de lente naar Duitschland terug en ik weet niet, of ik hier nog lang blijf.

909. L. Pompei[3)]. (H.A.)

Ik heb een brief ontvangen van den gouverneur van Gelder als antwoord op dien, welken de Prins mij had opgedragen aangaande Michel Bertoni. Dien brief sluit ik hierbij in met het verzoek, hem aan den Prins mee te deelen. Het komt mij voor, dat de commandant een proces over die zaak wil beginnen. Utrecht, 11 Maggio 1634.

910. Aan C. Barlaeus. (K.A.)

Gij zendt mij zooveel brieven, verzen en proza, dat ik niet telkens kan antwoorden. ‘Augustinum - nam in patribus, quod nesciebas, aulici mirifice versati sumus - Augustinum, inquam, foecundissimi eloquij scriptorem, in angustijs, ut quidam ait, eluctantium verborum sic se torquentem scio me vidisse - ubi viderim, non occurrit - *Ubi estis verba? succurrite laboranti*. Eadem phrasi diu est cum evadere tibi statui’.

En de vicarie! ‘Hem Barlaee, tot tibi Walsteinios[4)] hodie et eosdem vicarios - nam hoc imperij se ille credidit - inutili nece trucidari; hic fas non esse vicariolis aliquot terrae ponderibus, in gratiam viri probi accelerare paullisper diem illum, quam tecte saltem, quam *ἀθορύβως* potis sit! An penes solos Italos et Hispanos eiusmodi compendiorum authoritas est? Quin de Arschottano saltem et Barbausonio inquiramus, an quo in vicariatu vixerint; nam si quid vulgo credimus, uterque nos vicarios usurae lucis propediem

1) Zie blz. 393.
2) No. 900.
3) Zie blz. 300.
4) Barlaeus had een gedicht geschreven *In necem ducis Fridlandiae* (vgl. *Poem*, II, blz. 454).

relicturi sunt[1]. At ego neutrum arbitror et sic te rursum tibi in solutum do et stoïce denique, si potes, expectare jubeo, *dum defluat amnis*'[2] .... Hag. Com., 13 Maij, summo mane ..... 1634.

911. Aan J. de Wouwer[3]. (K.A.)

Wat gij gevraagd hebt ter wille van uwe gezondheid heb ik van den Prins verkregen, maar het andere niet. De Prins is vriendelijk genoeg, maar uwe landgenooten doen in den laatsten tijd alles, om ons te verbitteren. Het spijt mij, dat ik voor u niets meer doen kan, hoewel ik uwe geleerdheid bewonder. Wat doet Puteanus tegenwoordig? Hag. Com., III Id. (13) Mayas CIↃIↃCXXXIV.

912. J.L. Guez de Balzac[4]. (R.A.)

Mon premier dessein estoit de vous escrire a l'accoustumée, mais la matiere s'est grossie entre mes mains, et ne concevant qu'une lettre, je me suis apperceu tout d'un coup que j'avois produit un livre[5]. Vous le ferés trouver bon s'il vous plaist a Monsieur Heinsius, et me conserverés en ses bonnes graces la part que vous m'y avés acquise. A vous dire le vray, je suis passionné de sa vertu. Ce n'est plus affection, c'est transport. Je brusle d'impatience de le voir, et d'embrasser cette divine teste, dont il est sorti si grand nombre d'excellentes choses. Il est poete, il est orateur, il est philosophe, il est critique. Et tout cela en un souverain degré, et de telle sorte que, comme au jugement de Sylla il y avoit plusieurs Marius en Jules Cesar, il y a aussi a mon advis plusieurs Murets[6], plusieurs Casaubons[7], plusieurs Fracastors[8] etc. en nostre Heinsius. Je vous prie de m'envoyer un cathalogue de tous les ouvrages qu'il a publiés jusques a present, et que je scache aussi par vostre moyen quel age il a, quelle alliance il a prise, et quel homme estoit ce Rutgersius[9], dont il a espousé la soeur; combien il en a eu d'enfans, en quel estat sont ses affaires particulieres, et quel appointement luy donne vostre Republique. Vous me pardonneres bien une si honneste curiosité, et le desir que j'ay d'entrer dans les interests, dans les sentimens, et dans les secrés mesme de ce rare personnage, s'il me juge capable d'une si digne communication. Il y a de grands princes qui m'escrivent; quelques uns m'ont fait l'honneur de me visiter, et plusieurs estrangers de condition relevée me demendent tous les jours mon amitié; mais tout cet esclat ne m'esblouit point, et je suis plus glorieux de vostre bienvueillance et de celle de vostre amy, que je ne le serois de la faveur de deux souverains. Neanmoins, Monsieur, si cette passion vous incommode, et si tant de questions vous embarrassent, deschargés vous sur quelqu'un des vostres de la

1) Na de mislukte vredesonderhandelingen werd de hertog van Aerschot (zie blz. 162), die naar Spanje ontboden was, daar gevangen genomen en de prins van Barbançon (zie blz. 329) in de citadel van Antwerpen opgesloten.
2) Hor., *Ep.*, I, 2, vs. 42.
3) Zie blz. 410.
4) Door andere hand geschreven. Uitgegeven door Dr. J.A. Worp in *Oud-Holland*, XIV, 1896, blz. 159.
5) Zie No. 913.
6) Marc Antoine Muret (1526-1585), die lang te Rome geleefd heeft, was een beroemd philoloog.
7) Zie blz. 83.
8) Geronimo Fracastor (1483-1553), geb. te Verona, was medicus en Latijnsch dichter.
9) Janus Rutgersius (1589-1625), geb. te Dordrecht, is lang in Zweedschen staatsdienst geweest. Zijne zuster Ermgard († 1633) was in 1617 met D. Heinsius getrouwd.

peine de m'escrire, et faites comme moy, qui generalement en tous mes ecris me sers de la main d'autruy, et ne signe pas seulement de la mienne. On est sur le point d'imprimer un volume de mes discours, et un autre de mes lettres, où vous pouvés croire que vous ne serés pas oublié, et qu'on y verra Monsieur Huygens en gros caractere[1]. Il y a quelques jours que je vous envoiay trois exemplaires de la derniere edition de mon *Prince*[2], et je m'asseure que vous me ferés la faveur d'en donner un de ma part a Monsieur Van der Myle[3], et un autre a Monsieur Heinsius. Je me servis de l'adresse d'un marchand flamand, nommé Dryq[4], qui demeure a une lieüe de ma maison, et qui me promit de vous faire rendre en mains propres mon pacquet. Maintenant je vous escris par la voye de Madame Desloges, qui a un fils marié en vostre cour, et avec charges dans vostre armée[5]. Si vous desirés que nostre commerce s'eschauffe, et que nous parlions plus souvent ensemble, vous pourrés luy confier ce que vous voudres me faire tenir, et vous servir de cette commodité, qui a mon advis sera la plus courte et la plus seure de toutes ..... A Balzac, le 15 de May 1634.

913. J.L. Guez de Balzac. (R.A.)

(Discours sur une tragedie de Monsieur Heinsius, intitulée *Herodes Infanticida*[6].

914. J. Brosterhuisen. (L.B.)

C'est icy la methode du Dr Schut de guerir le mal de la gravelle, et les remedes de le prevenir, dont je croy que Madame vostre femme aura le plus de besoin, à cause, comme j'espere, que le mal ne faict que naistre. Tout cecy se peut prendre sans danger, ce me semble, mais neantmoins ne faictes rien sans l'advis de vostre medicin. Je souhaiterois maintenant estre vostre Esculape, pour montrer que je suis ..... A Leiden, le 16e de May 1634.

Dank voor uw geschenk; het woordenboek gaat spoedig terug. Het beste met uwe vrouw.

915. Aan D. Heinsius[7]. (K.A.)

Vincentius Fabricius[8] heeft mij gezegd, dat hij gaarne als gouverneur met een paar jongelui op reis zou gaan. Daarvoor is nu gelegenheid. De weduwe van Lockhorst, vrouwe van Lyere[9], wier dochter gehuwd is met den zoon

1) In de *Lettres du Sievr de Balzac. Derniere edition*, *reueuë et corrigée de nouueau. A Rouen*, *Chez Iean Berthelin* ..... 1634, is echter geen brief aan Huygens opgenomen.
2) *Le Prince* (1631) is een der meest bekende 'discours' van Balzac.
3) Zie blz. 247.
4) De naam is zonder twijfel verkeerd gespeld.
5) Charles Desloges, kapitein van de garde van Holland, was gehuwd met Magdalena van der Myle († 1641), eene dochter van Cornelis.
6) Het stuk heeft den vorm van een brief aan Huygens, maar geen datum. Het is in 1636 uitgegeven *A Paris*, *Chez Pierre Rocolet ..... Auec Prinilege de sa Majesté*.
7) Boven de minuut staat in margine: Non missa, cum eodem die Heinsius Hagam appelleret.
8) Zie blz. 404.
9) Catharina Adriaensdr. Hardebol (geb. 1596) was in 1611 getrouwd met Cornelis van Lockhorst (geb. 1595), heer van de Lier, Alkemade en Oosterlee. Behalve twee dochters, Anna en Catharina, waren uit dat huwelijk Adam en Cornelis van Lockhorst geboren.

van Pauw[1)], heeft twee jongens, die zij naar Frankrijk en misschien ook naar Italië wil zenden. Wat dunkt u daarvan voor Fabricius, wiens poëzie ik beter ken dan zijne zeden en manieren? Lijkt het u geschikt, laat hij dan eens hier komen, en ik zal trachten de zaak met de moeder te regelen. Hag. Com., XVI Cal. Iun. (= 17 Mei) CIↃIↃCXXXIV.

916. Aan J.I. Pontanus[2)]. (K.A.)

Vriendelijk dank voor het zenden van uw bundel gedichten[3)]. Gij moet het mij niet euvel duiden, dat ik weinig schrijf; ik heb er heusch geen tijd voor. Hag. Com., 16 Kal. Iun. (= 17 Mei) CIↃIↃCXXXIV.

917. Aan lady Stranges[4)]. (K.A.)

Le tesmoignage que chascun doibt à la verité me porte à vous importuner de ce mot, et à vous dire à l'instance de Mad.^{e} la comtesse de Levenstein[5)], qu'il luy a pleu me communiquer les pensées que son affection tres particuliere en vostre endroict luy a faict naistre pour le bien de vostre service, en une affaire dont j'estime qu'elle desirera vous faire plus d'ouverture de sa main propre, qu'il ne m'appartient de vous en faire de la miene. Il me suffira de vous asseurer, que je l'y ay veu agir aveq autant de zele que vous en pourriez attendre d'une personne entierement vouée à vostre service, et que pour moy, ceste siene ardeur si vive m'ayant incité à l'y seconder de mon costé, où j'ay pensé le pouvoir aveq plus d'efficace, j'ay jugé y avoir trouvé des inclinations qui pourroyent vous estre utiles, si ladite affaire estoit meure jusqu'au point d'y pouvoir travailler, comme il faut avouer qu'encor ne l'est elle pas. Pour les malheurs, Madame, arrivez à Monseigneur le comte Laval[6)], vostre frere, que je feroy paroistre d'avoir tousjours autant regrettez que personne, je defereray encor cecy aux commandemens de Mad.^{e} dame de Levenstein, que de vous tesmoigner, comme depuis fort peu Monseigneur le Duc de la Tremouïlle[7)] a faict paroistre en paroles tressages et prudentes à S. Ex.^{e}, combien il improuve le procedé dudit Seigneur, comte de Laval, envers un oncle qui n'a cessé de l'obliger et gratifier de tout ce qui s'est peu d'honesteté et de courtoisie. Tout le monde sçait cela, Madame, et ne croy-je pas que vous en attendiez mes verifications. Mais le mal est deplorable plus que remediable, à mon advis. Si prieray-je tousjours Dieu de le ramener à soy, et vous, Madame, de disposer de mes

1) Anna van Lockhorst (geb. 1614) trouwde in 1630 met Nicolaes Seys Pauw (1607-1640), heer van Bennebroek en Oosterwijk, zoon van Adriaen Pauw en van zijne eerste vrouw, Anna Seys (1583-1607).
2) Zie blz. 239.
3) De *Poemata* van Pontanus in 7 boeken waren te Amsterdam gedrukt.
4) Kopie. - Zie over Lady Stranges, blz. 204.
5) Zij behoorde tot het gevolg der Koningin van Boheme.
6) Zie blz. 428.
7) Henri de la Trémoïlle, de oudste broeder van Charlotte; zie blz. 109.aant.

entremises en ce que vous y trouverez de mon pouvoir. Car aveq verité, comme j'ay travaillé de bonne volonté à le retirer de ses esloignements, aussi me lairray-je employer à le reconduire, s'il est possible, d'ou il a voulu se detascher contre les prieres et advertences de ses serviteurs, dont le moindre, mais le plus zelé a tousjours esté .... 17 May 1634.

918. V. Fabricius[1]. (B.M.) Lat.

Ik heb plotseling moeten afreizen, omdat mijne moeder ziek is. Maar Heinsius heeft mij geschreven, dat er door uwe bemiddeling wel kans was, dat ik de kinderen van Mevr. de Lyra[2] zou begeleiden op hunne reis door Frankrijk en Italië. Wilt gij mij daarover eens iets naders berichten? Ik hoop, dat het plan doorgaat, en kom spoedig terug. Ook de zaak met den heer van Thienhoven[3] moet niet geheel worden opgegeven. De brief van Heinsius gaat hierbij.....[4] XXII Maij 1634.

919. Aan J. Smithius. (K.A.)

'Pro tot lapidum accuratissimis figuris, quibus, inopiae musaei mei misertus, unâ simul operâ ditare me voluisti, pridem me debere fateor quas nunc gratias persolvo'. De vriend, die dezen brief meeneemt, zal u zeggen, hoezeer ik uw geschenk op prijs stel. 'Arcis Wisseniae indicem[5], quanquam non illi usui, quem olim conceperamus, avide expecto et, si quid porro huiusmodi rerum aliunde occurret, cuius me idoneum arbitrum censebis'. Want al ben ik geen oudheidkenner, ik houd toch veel van de afbeeldingen er van, evenals menschen, die niet op reis kunnen gaan, gaarne op hun stoel reizen met behulp van kaarten en prenten. Hag. Com., IIX Cal. Iun. (= 25 Mei) CIↃIↃCXXXIV.

Nu is vriend Martinius[6], aan wien ik dezen ter hand wilde stellen, al vertrokken. Het is de schuld van mijne onachtzaamheid. V Cal. Iun. (=28 Mei).

920. Aan N. N[7]. (K.A.)

Je vien vous faire paroistre le ressentiment que j'ay de l'honneur qu'il vous a pleu me faire, en advisant S. Ex.^{e} par mon moyen du peu de vie et beaucoup de vin, que Messrs de Zelande vous ont faict emporter hors des

1) Zie blz. 404.
2) Zie blz. 463.
3) Nl. Adriaen Ploos, heer van Thienhoven (zie blz. 279).
4) De plaatsnaam is onleesbaar in het afschrift van den brief.
5) Zie blz. 434.
6) Franciscus Martinius (1611-1653) was conrector te Kampen en sedert 1638 predikant te Epe. Hij heeft Nederlandsche gedichten geschreven, die in verschillende bloemlezingen zijn opgenomen.
7) Kopie van andere hand. De brief heeft geen adres. - Zie No. 842 en 849.

Paiz bas. Je me deschargeay lors de ce rapport où il convenoit, et trouva-on tout ce qui se pouvoit de goust en vostre recit, horsmis le passage du Seign.r Prince, qui pretendoit froidement à l'honneur de vous incommoder. La lettre de S. Ex.e vous apprendra comme depuis nous avons eu nouvelle du succes de vostre voyage, et comme le bien va vous arriver de veoir dans peu vostre cour illustrée de la presence du beaupere de Mad.e de Bennebrouck[1]. Il y en a qui vous le destinent ambassadeur ordinaire apres ceste commission, mais ce discours ne part que du commun. Vous, Monsieur, qui nous cognoissez *intus et in cute*, en ferez un jugement peut estre non divers, mais plus fondé en considerations de poiz ..... A la Haye, le 29e May 1634.

921. P.C. Hooft[2]. (A.B.)

In al een' wijle niets vernomen hebbende van Joff.r Crombalgh, zondt ik op gister bij mijn' huisvrouwe, die t' Amsterdam etlijke boodschappen had, zeker schrijven, om voort op Alcmaer bestelt te werden, en te vereissen hoe aldaer smaeken moght' het Engelsch ooft, bij U Ed. Gestr. gezult in Hollandschen honigh. Maer mijn' huisvrouw braght den ontijdighen brief terug, en daernevens deze tijding, dat Crombalghs oudste dochtertjen, een voeghlijk meisken, krank aen de poxkens, op de moeder verzocht hadt, de koeken, die, nae zijn overlijden en 't gebruik aldaer, den buirkinderen zouden verscheenen zijn, bij zijn leven uit te deilen. 'T welk geschiedt zijnde, zeid' het, als thans meer niet te doen hebbende, gereedt te zijn tot sterven, ende gaf vier uiren daerna zijnen geest[3]. De vaeder had het uit der maete bezint, en betreurd' het nae gelange. De arts Pauw, zoon van den Leidschen voorleezer[4] in die wetenschap, bestondt hem eenen drank van moedtzalf in te geven, die hem opbrak met een' weldighe zucht en eenigh bloedt, daer voorts heele plassen op volghden en vloeiden tot hij doodt was; zulks zij beide op gistren zouden begraeven worden. Ende om het treurspel te deerlijker te maeken, stort dus een' smak van ramp op 't murwe hart van Tesseltjen. Zoo U Ed. Gestr. zich verwaerdight, de versleghene met een letterken van troost te bezoeken, ik verzeker mij, ten aenzien van de hooghachtbaerheit, waerin zij U Ed. Gestr. houdt, dat het geen verlooren werk van barmhartigheit wezen zal, om deze droef heit yetwes af te spoelen. - Wij hebben lang gehoopt en gehaekt nae de eere van Uwer Ed. Gestr. jeghenwoordigheit. Zoo dezelve, nevens haer liefste gezelschap, ons alhier gebeuren moght, zouden trachten haer met luchtigher en lustigher redenen te onderhouden. Ende verlangt mij met eenen te hooren, oft de Prinslijke genaede wel zoo overdaedigh zij, dat ze de misslaeghen mijner Historien vergeven kan. Ondertussen niet alleen, maar eeuwelijk daerenboven, Mijn Heere, wil blijven .... Van den Huize te Muiden, den 30en van Bloeimaent des jaers 1634.

922. W. Pynssen van der Aa[5]. (H.A.)

1) Anna van Lockhorst, de vrouw van Nicolaes Seys Pauw; zie blz. 463. De schoonvader was dus Adriaen Pauw.
2) Uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 321; Van Vloten, t.a.p., II, blz. 377.
3) Den 28sten Mei stierf Taddaea, het oudste dochtertje van Crombalch en van Tesselschade, op 9-jarigen leeftijd; de vader stierf den volgenden dag.
4) Nl. Pieter Pauw, professor in de anatomie en botanie; zie blz. 47. Zijn zoon, de dokter, droeg denzelfden naam.
5) No. 922 a. Een brief van 10 Juli (H.A.) is onbelangrijk.
Zie over Pynssen van der Aa, blz. 296 en 453.

‘U Ed. laeste schrijven heeft mij weerom soo verquickt, dat ick tegens mij selven seijde met een innerlijke en vuijterlyke beweeginge: dat laeft. Ick

sal mij t'eenemael reguleeren naer den voorgeschrevenen regel in u Ed. schrijven verhaelt. Lange moet u Ed. leeven, om veel vroomen raet te geven. Als t soo gaen wil, ist mij even veel. Wat sal ick nu seggen? Ick danck je, Peetgen? Dat s niet genoech. Hoope den dach te leeven, dat u Ed. sal speuren, aen geen ondanckbaeren vrientschap gedaen te hebben.' - Hoe het hier is, zult gij bespeuren uit mijn brief aan Z.E. Men meldt, dat de Keizerlijken 'heel in disordre' zijn. Hammeke, den lesten Maij 1634.

923. Jhr. Frederik van Nassau[1]. (H.A.)

In 't vervolg zal ik meer van mij laten hooren. Ik hoop eens in staat te zijn Z.E. te dienen. De Paris, ce dernier de May 1634.

924. Aan P.C. Hooft[2]. (L.B.)*

De Heere Calvart[3] uijt Noordholland komende, daer hij aengenomen hadde Joff.[w] Crombalgh mijnenthalven te begroeten, vernam binnen Alckmaer, hoe haer dochter in stervensnood lagh, ende 's anderen daeghs onderweghen, dat God haer den vader tot geselschapp geroepen hadde. Welcke tyding mij korts daeraen thuijs komende, was ick wel van meeningh U.E. schouderen bij de mijne te hulp te soecken, tot het dragen van die lijcken, hadde ick niet voorsien, dat alle maren van Westfriesland door Zuijd Holland in Waterland te spade moeten komen. Ick sie het nu aen U.E. schrijvens, ende blijve nochtans in wat berouws van voorkomen te zijn in de gemeenste plichten van vriendschapp. Aen 't ellendigh hooft met soo schielicken donderslagh overvallen vervoordere ick mij noch gheen' hand te steken. De versche wonde heeft Tesseltjen te ongevoeligh, mij te gevoeligh gemaeckt, haer om te hooren, mij om te konnen spreken. Tusschen vier drooger ooghen sal ick de reden te berde brengen, en sien hoe se haer uijt mijn' hand gevallen will. U.E., die sij toeschrijft wat sij behoort, moet sich het spits bevolen laten wesen. Alle wij *gregarij* verlaten d'er ons op. - Twee stucken van U.E. Historien lichte ick maer gisteren, met last, uyt de kamer van S. Ex.[e], die d'er wel uren in besteedt heeft, met het genoeghen dat U.E. uyt die omstandicheid alleen kan besluijten. Ick sal 't ontleden met den monde, soo haest mij d'er het ongesiene geluck af gebeuren will, daer niemand met meer ijevers naer haeckt als .... 's Gravenhaghe, den 3[en] Junij 1634.

925. A. Pauw en J. de Knuijt[4]. (H.A.)

Daar er tegenwind is, kunnen wij niet weg ..... 11 Junij 1634.

1) Zie blz. 442.
2) Gedeeltelijk uitgegeven door Dr. J. van Vloten, *Tesselschade Roemers en hare vrienden*, 1854, blz. 10.
3) Zie blz. 153.
4) De brief is door vocht bijna geheel onleesbaar geworden en ook de datum is zeer onduidelijk. - Zie No. 927.

926. Th. van Stakenbroeck[1]. (H.A.)

Voor schout in deze stad beveel ik Nicolaas Hallmy aan. Grave, ce 15e de Juin 1634.

927. J. de Knuijt[2]. (H.A.)

Eindelijk is de wind om en kunnen wij van Hellevoetsluis uitzeilen; morgen hopen wij in Frankrijk te landen[3]. Ik hoor, dat Z.E. van plan is, eenige domeinen 'in ammodiatie uyt te geven', en houd dat voor een zeer goeden maatregel, omdat daardoor alle rentmeesters 'in goede devoiren gehouden worden'. Er moet dan echter gelet worden 'op de sloten der respective rekeningen, doch voornamentlyck op de rechte waerde van yder pertije daerinne begrepen, van eenige jaren door malcanderen getrocken, niet min als van de ordinaris staende lasten.' Ik geef dezen mee aan de loodsen. In grooter haeste uijt tschip van den heer Admirael, smorgens ontrent 5 uyren, den 15e Junij 1634.

928. L. Pompei[4]. (H.A.)

Wilt gij mijn broeder Marco[5] bij den Prins voorthelpen? Mantova, 16 Giug.o 1634.

929. Aan L. Potier, markies de Gesvres[6]. (K.A.)

'Je m'avance à vous renouveller les asseurances de mon tres-humble service, maintenant que vous retrouvez à la cour, pour tres-humblement vous supplier, que s'il vous reste quelque chose en main qui regarde la vanité de ces qualifications de mes armes, dont par ci devant vous avez prins la peine de me donner advis[7], il vous plaise d'en couronner la fin de ceste derniere faveur, que de m'en envoyer les formulaires, pour faire ajuster le tout ensemble selon les profonds mysteres de la herauldrie'. Ik ben u steeds dankbaar voor al de gunsten, die gij mij bewijst. A la Haye, le 18e de Juin 1634.

'Mon gros beau frere vous boit ses tres-humbles recommandations. Autant en faict le vigneron[8], qui desormais se mesle du traffiq des faux

1) No. 926 a. Een brief van 13 Aug. (H.A.) handelt over gevangen genomen ruiters. Zie over Stakenbroeck, blz. 268.
2) Zie blz. 324.
3) De Knuyt en Pauw werden in Juni als gezanten naar Frankrijk gezonden, om te trachten den Koning te bewegen tot een openlijken oorlog tegen Spanje. Een verbond tusschen de beide staten is den 8sten Febr. 1635 tot stand gekomen.
4) Zie blz. 300.
5) Graaf Marco Pompei is later kolonel geweest van een regiment voetvolk in dienst der Staten (vgl. Blok, *Relazioni Veneziane*, blz. 176, Noot).
6) Kopie van andere hand. - Zie blz. 398.
7) Zie blz. 399.
8) Zie blz. 429 en 465.

castors, pour du bon argent que ses amiz luy avoyent mis en main à son dernier voyage en France'.

930. C. Barlaeus[1].

Non evades, nobilissime Hugeni, sacro isto neutro. Cum enim silendi ac loquendi ambiguus, neutrum te facturum scribas, ego utrumque exigo, nempe ut nec sileas semper, nec rescribas semper. Pertinax tanti amici silentium aegerrime ferrem, et tabescerem propediem, tanquam destituta rore suo cicada. Si, ut semper rescribas, exigam, valde rerum tuarum viderer ignarus. Scio, nec te semper scribere posse, cum maxime vis, nec velle, cum potes. Sed quia utriusque feci mentionem, age utrumque libet conari, ut de utroque serium quid in medium afferam et joculare. Utrumque in multis laudabile est, in multis vituperabile. Cum officia nostra exigunt domini duo, utrique obedientiam suam probare, non est evangelicum. Cum virgines duae juveni adblandiuntur, utramque amare, utramque est odisse. Cum venator duos sectatur lepores, neutrum capit, quia captat utrumque. Cum uterque vitula dignus est et Damoetas et Menalcas, facile est Palaemoni arbitri partibus fungi. Cum quaeritur, an eloquentiae laudibus excellat Cicero, an prudentiae, respondebo, utriusque; an in poetarum ordine primas mereatur Homerus, an Virgilius, dicam, utrumque. Cum religionis Christianae res agitur inter gentes, peccant, qui utrumque faciunt, hoc est, qui circumcidunt et baptizant. Misera est Reipublicae facies, cum proceres utraque pestis adflat, ambitio et avaritia. In scholis male adolescentibus consulunt, qui utrumque Ramum[2] et Aristotelem conjungi suadent; nec enim opus limum bibere et nauteam, cum limpidissimi fontes suppetunt. Inter mercatores quidem utrumque faciunt, pecunias locant, et aliunde accipiunt. Illud, ut divites videantur, hoc, ut credas non esse divites. Illud eximium, cum Princeps est utrumque, *βασιλεὺς ἀγαθὸς*, et *κρατερὸς στρατηγός*. Inter sceleratos, cum uterque alteri crimen imputat, palam est utrumque fecisse, inquit Quintilianus. Inter amicos bene se res habet, *cum uterque utrique cordi est*, ait Terentius[3]. At male se res habet in certamine, vel bello, cum Entellus Daretem super utraque quassat tempora. Sed ut Socraticum philosophandi morem repetam. Annon apud Homerum Achilles et Ulysses utramque paginam faciunt? Annon apud eundem Vulcanus utroque pede claudicat? Annon exercitati sit militis utraque manu pugnare? Novi, inquit ille apud Homerum,

> Clypeum dextra laevaque movere.

Annon timidi sit militis, utroque pede fugere, ut est apud Aristophanem; et ut de hostibus nostris quaeram, annon Algerios et Duynkerkanos, Afros inquam et Morinos, utrosque in praedonum gente ponis? In culina certe utrumque usui est, et sorbere et flare; in agris idem lignum utrumque est, pastori pedum, et agricolae mensura. Ἀμφότερον inquit Callimachus, *κέντρον τε βοῶν καὶ μέτρον ἀρούρης*[4]. In mensa utrumque malum, et graecari multum, et pergraecari. Vale, Hugeni clarissime. 18 Iun. 1634.

931. Aan Jhr. Frederik van Nassau[5]. (K.A.)

1) Het is niet bekend, waar het Hs. zich bevindt. De brief is uitgegeven in *Barlaei Epistolae*, blz. 516.
2) Pierre de la Ramée (1515-1572) heeft tegen de leer van Aristoleles geschreven.
3) *Phormio*, V, 3, vs. 17.
4) Het is een fragment; de regel staat afzonderlijk.
5) Kopie van andere hand.

J'ay receu a beaucoup de faveur la lettre que vous avez prins la peine de m'escrire[6)], n'acceptant nullement la profession de debvoir, d'où il semble que vous la vueilliez faire partir. C'est de mon costé que ces termes auront bonne grace à toutes les fois qu'il vous plaira m'en donner matiere par voz

6) N°. 923.

commandements, et me faire veoir que vous me voulez considerer en qualité de vostre serviteur, porté non pas de debvoir seulement, mais d'affection tres particuliere à procurer et avancer vostre bien et l'avantage de voz fortunes aupres de S. Ex.e, qui asseurement vous continuera l'honneur de ceste bienvueillance, dont vous vous trouvez dans des preuves si manifestes, pourveu que, comme vous avez commencé, vous persistiez à l'y obliger par voz comportements, et que ne manquiez de luy faire veoir souvent par lettres quels sont les progrez de voz excercices et estudes. C'est de quoy vrayement le debvoir m'oblige de vous advertir et semondre, aveq priere d'y adjouster la foy, que je pense meriter les sinceres intentions dont j'y procede, et en vertu desquelles je me qualifie ..... A la Haye, le 18e de Juin 1634.

932. Aan baron Chr. van Dohna[1]. (K.A.)

Nostre greffier vous advisera par cest ordinaire en gros de l'issue des debvoir[s] du S.r de Charnacé[2] sur les affaires d'Orenge, qu'on luy avoit recommandées à son depart. A moy il m'a semblé que vous aggreeriez la peine que je vous vay donner d'en lire les particularitez mesmes, extraictes de la lettre que ledit sieur de Charnacé m'en escrit du 9e de ce mois, en ces termes: ‘Je vous prie’, etc.

A ceste procuration, Monsieur, on donne promptement les ordres necessaires, au moyen desquels je croy que nous sortirons une fois pour toutes et sans retour de ces brouilleries, dont le succes me semble tant nous rire, comme aujourdhuy nous font toutes choses en France, qu'a mon advis, s'il reste quelques scrupules ou autres noeuds dont vous ayez cognoissance, il faille se mettre en debvoir de tout proposer en ces belles conjonctures, qui peuvent estre aussi instabiles que toutes choses mondaines. Pardonnez moy, s'il vous plaist, l'importunité que je vous en fay sentir. Tout cela ne part que du debvoir et de l'affection que je me glorifie d'avoir commune aveq vous, Monsieur, de faire le service de la Maison de tout biais, mesmes au desceu de celuy qui y a le plus d'interest, puisque le publiq le presse à ne se pouvoir donner le soing de son particulier, que des domaines si illustres et si amples requierent. A la Haye, ce 18e de Juin 1634.

933. C. Schenck[3]. (L.B.)

Aan den magistraat heb ik een brief en eene instructie van de Staten overhandigd, maar toen zijn allen boos geworden op mij, omdat dit zonder hun medeweten in orde was gekomen. Zij beweerden, dat zij in de plaats waren gekomen van den afgetreden magistraat en dat zij niet zouden dulden, dat ik er werd ingeduwd. Ik beweerde daarentegen, dat de beslissing aan de Staten stond. Zij dreigden mij af te zetten en dwongen mij dadelijk te kiezen, of ik hun wilde toegeven, of tegen hen strijden; ik heb het eerste gekozen,

1) Kopie van andere hand. - Zie over Dohna, blz. 283.
2) Zie blz. 387.
3) Zie blz. 381.

omdat ik niet dadelijk alles op haren en snaren wilde zetten, maar mijne positie is nu niet prettig. Ik hoop, dat gij mijne handelwijze zult kunnen billijken. Venlonae, 13 Kal. Julij (= 19 Juni) 1634.

934. Aan N.N.[1]. (K.A.)

S'il ne tient qu'à la lie des bons vins, que vous entriez en humeur de perdre voz heures pour me les donner, je commence à en vouloir au don de sobrieté que vous possedez, et me prend envie d'apporter quelques bourguemaistres de Zelande à se jetter en masque sur voz abstinences, jusqu'à dans Fleury et Fontainebleau. La presence mesme du Buat[2] m'ennuye en ce que vous voy hors de la portee de ses grands traicts. Mais puisque par hazard vous estes tombé dans la disgrace de me debvoir souffrir, j'espere que pour en pallier un peu la faute, vous voudrez faire semblant d'avoir allé de sangfroid à ce que vous presupposez gayement qu'il n'y avoit que la bonne chere qui vous l'eust peu arracher. Quoyqu'il en soit, Monsieur, nous vous y tenons, et ne se peut du moins que parfois nous ne desrobions un moment de ce loisir mieux destiné à de plus belles correspondences, tant que S. Ex.^{e} aura subject de vous faire importuner de son particulier, et Dieu sçait, si cela manquant nous serons en peine de controuver de nouveaux pretextes à vous faire parler. - Pour l'issue de ces affaires que vous avez conduittes aveq tant de promptitude au point, où il n'y avoit que vous qui les peust mettre, je le laisse dans la charge de vous en remercier. Seulement, si vous persistez à nous vouloir obliger tous les jours de nouvelles faveurs, je vous prie d'avoir pitié des secretaires, et de nous enseigner d'où nous puiserons tous les jours des complimens nouveaux à vous remboursser.

La procuration pour l'homage à rendre se depesche presentement sur M. de Knuijt[3], qui n'en pouvoit estre exclus, à l'advis de S. Ex.^{e}, par ceste occasion. J'ay contemplé à par moy de tout ce que j'ay de contemplative en teste, s'il n'y auroit moyen de rendre la personne de Mad. de Bennenbrouck[4] necessaire à ceste action. Mais S. Ex.^{e} a creu que si vous vous en consolez pour quelque temps, il pourra se trouver moyen de vous la produire en veüe à moins d'estonnement des ignorants. En l'affaire, Monsieur, où vous daignez encor serieusement me rememorer, je procede tousjours du pied que j'ay commencé, sachant bien que, s'il en vient quelque chose à perfection, ce ne sera que du gré de S. Ex.^{e} qui est mon Nord (?), et si rien n'en arrive, que l'estat y gaignera tousjours au change, et moy ne conserveray la possession de ceste obeïsance aveugle que j'ay voué à un si bon Maistre. C'est le mysterieux dessein de celuy qui vous asseure de le croire à jamais ..... A la Haye, ce 19e de Juin 1634.

1) Kopie van andere hand. De brief heeft geen adres. - Zie N°. 849 en 920.
2) Zie blz. 431.
3) Zie blz. 324.
4) Zie blz. 463.

935. Aan D. Heinsius. (K.A.)

Kom nu toch eens eenige dagen bij mij logeeren; gij hebt dat al zoo lang beloofd. Ik zal u niet tegen uw wil met lekkere spijzen en dranken vervolgen; dat weet gij. Hag. Com., XX[1] Iun. CIↃIↃCXXXIV.

936. A. van Hilten. (H.A.)

Voici par provision l'apostille que Messieurs les nobles de ceste province ont faict mettre sur la requeste de Madamoiselle van Dorp[2] d'une pension de cent florins par an, dont je vous envoyeray l'acte au premier, me rapportant à ce que vous apprendrez du Seign.r d'Amerongen[3] et touchant les raisons, pourquoy ladite pension ne monte plus que cent florins. J'y adjousteray, entre nous, que Madame la douagere de Brederode[4] s'estoit trouvee plustost en lice, et qu'elle croit d'estre interessee de ladite somme, comme rongee de ses esperances et promesses receües. Tant y a que je juge que ladite damoiselle s'est mise dans l'estrier pour pousser sa fortune mieulx aulx occasions. A Utrecht, le 13/23 de Juing 1634.

937. Aan A. van Hilten[5]. (K.A.)

Cest expres se deschargera entre voz mains d'une lettre que luy a faict donner Madame à Messieurs les nobles de vostre province sur le subject du renvoy qu'elle a commandé à Mad.le van Dorp de leur faire de la collation de cent franqs annuels, dont S. Ex.e n'a voulu trouver la courtoisie proportionnée aux effects qu'elle avoit concevez de ses recommandations. Par où je vous prie de croire qu'il ne s'est rien rabatu des obligations que j'estime vous debvoir des offices qu'il vous a pleû y contribuer en ma consideration .... A la Haye, ce 26e de Juin 1634.

1) Boven de minuut staat: 21 Jun.
2) Zie blz. 404.
3) Waarschijnlijk Godart van Reede; zie blz. 287.
4) Maria de Hinojosa, de vierde echtgenoote van Reinoud van Brederode († 1633), baron van Wezemberg, enz., of Margaretha von Daum, gravin van Broek en Valkestein, weduwe van Walraven van Brederode († 1620), heer van Cloetingen.
5) Kopie, zonder adres.

938. Jhr. Frederik van Nassau[1]. (H.A.) Fr.

De heer de Hervé ondervindt allerlei moeilijkheden in het uitoefenen van zijn ambt. Hij heeft veel voor mij gedaan. Kunt gij hem ook helpen? (Junii 1634)[2].

939. J. Smithius[3]. (L.B.)

Vix D. Martinius[4] sub excursiuncula hac mihi valedixerat, cum indiculus forte ab amicis Amstelodamo ad me mittitur rerum a D.re Paludano[5], Enchusanorum dum viveret medico, operose congestarum, quas haeredes ad Calendas Augusti mensis proximas auctionabuntur. Exspectabam ego plenum ordinum numerorumque τῶν χειμηλίων indicem, ut scirem, num antiquaria supellex, levi mihi oculo, nec satis visa, quae bonam partem Noviomagi eruta est, einsmodi sit, cui me spectatorem aut licitatorem inferre debeam, sed paucos tantum rerum titulos inveni, atque inter illos unum armorum variarum nationum. Ut *arma* legi, in mentem mihi venit heros ille, qui te praesente apud me in arma Romanorum inquirebat. Scis quid velim? An illic forte sit, quod illum armorum arbitrum afficiat? Memorem, puto, moneo, et lucem soli foeneror. Sed tua benevolentia, multis mihi experimentis abunde testata, ut hanc mihi confidentiam ingessit, ita eadem huius suggestionis gratiam spero faciet. De Wissenianis[6], quae jam paulo quam pridem remissius urgeo, nullum ab aliquo retro tempore nuncium, neque ad litteras meas responsum accepi. Quando certi quid erit, eius te mox participem faciam .... Noviomagi, 17/27 Jun. Ao 1634.

940. A. van Hilten[7]. (H.A.)

J'ay creu et predit à peu prez ce que j'apprens par la responce que Madame la Princesse a trouvé utile et necessaire pour le respect deu à Son Ex.ce de faire à Mess.rs les nobles de ceste province, touchant leur disposition pour Madamoiselle van Dorp[8], lesquels se repentent bien d'avoir donné par

1) Zie blz. 442.
2) De brief heeft plaats, jaartal, noch datum, maar Huygens teekende er het bovenstaande op aan.
3) Zie blz. 433.
4) Zie blz. 464.
5) Berend ten Broek (of Paludanus), geb. in 1550 te Steenwijk, was beroemd door zijne kennis en zijn zeldzaam kabinet van naturaliën. Den 3den April 1633 stierf hij als 'stadsdocter' te Enkhuizen.
6) Zie blz. 464.
7) No. 940 a-c. Een brief van van 2/12 Aug. bevat het verzoek om vrijgeleide voor den heer van Brakel, twee brieven van 7/17 en 15/25 Nov. (alle H.A.) begeleiden brieven aan den Prins.
8) Zie No. 936 en 937.

icelle subject de mescontentement à Son Ex.ce. Cependant je n'oserois dire comme quoy ilz en vouldront bastir la reparation necessaire. A Utrecht, le 17/27 de Juing 1634.

941. B. de Witte[1]. (H.A.)

De heer Joachimi[2] schrijft mij, dat het gerucht loopt, dat kapitein Foran[3] gevangen is genomen. Is het niet goed aan de gezanten mee te deelen, waarvan Foran beschuldigd is en wat hij bekend heeft? Middelburch, den XXIXen Junij 1634.

942. J. de Knuijt. (H.A.)

Naer U E gissinge syn wij twee dagen voor de receptie van U E missive niet sonder tegenspoet te Paris gearriveert[4]; onse receptie tot St. Dionijs ende bejegeninge op gisteren by den Coning, Coninginne ende den Heere Cardinael is, ten volcomen genoegen, meerder geweest als wy hadden konnen wenschen. Indien t succes van onse negotiatie naer advenandt vervolght, vertrouwe onse wedercompste vruchteloos, noch onaengenaem sal wesen, daervan de heer baron van Charnasse[5] vele belooft ende asseureert. Gelyck syn E.....[6] geadviseert hadde, heeft my noch huyden geaffirmeert, de saeke van [de dis]pute[6] van de *traicte foraine*, abolitie, ende van de *peage* volcomentlyck t'onsen voordeele gedepescheert in handen hadde, ende daervan wenscht gedechargeert te worden. Ick hebbe myn excuse op de non procuratie genomen, om, middelertyt de overcompste van den raetsheer Montmirel[7] affgewacht hebbende, alles met goede ordre ende kennisse van saeken te mogen verrichten. Gisteren heeft mij den secretaris Euskercke[8] ende den advocaet van den Hertogh van Lansbergen[9] comen seggen, dat over eenige dagen, onaengesien alle mogelycke devoiren ter contrarie, in de saeke tegens den praesidem Jaques de Sayve[10], sententie t haren nadeele gegeven was, ende dat syluyden, om te voorcomen alle schaden ende voorder interest, volgens d'acte van indemniteyt van ....[6] diende opprobideert (?), off wel dat wegens Syne Ex.cie door een nieuwe instantie ende andere bequame middelen d'executie tot eenige surcheantie mocht gebracht worden. Ick hebbe de saeke beginnen t' examineren ende bevinde de condempnatie alleen gegaen is over t' capitael, vyff jaren verloop, in plaetse van 80 geeyschte jaren, ende vorders in alle de costen, die ick niet en weet, waerop die hebben konnen nemen;

1) No. 941 a. Een brief van 6 Nov. (H.A.) bevat eene aanbeveling.
   Zie over de Witte, blz. 303.
2) Zie blz. 241.
3) Misschien Jacques Forant (1588-1649), een officier op de vloot van La Rochelle, die ook in Engelschen en Hollandschen dienst is geweest.
4) Zie blz. 467.
5) Zie blz. 387.
6) Niet goed leesbaar.
6) Niet goed leesbaar.
7) Montmirail had zitting in het Parlement van het vorstendom Oranje. Er was daar altijd quaestie over het recht van uit- en invoer.
8) Zie blz. 421.
9) Zie blz. 363.
10) Zie blz. 389.
6) Niet goed leesbaar.

evenwel de sententie is claer; sal tsamen over de drye voorss. posten comen te bedragen ontrent de 9 ofte thienduysent guldens; staet te delibereeren, off niet raetsaemer voor Syne Ex.cie waere over de voornoemde perthijen met de triumphanten t' accorderen, als door een nieu proces een onsekere uytkompste te vervaren en veel water daerover te hove vuyl te maeken; wij sullen de resolutie van Syne Ex.cie daerop verwachten, om ons daernaer persyselyck(?) te reguleren. - T gene aengaende de gepreponeerde amodiatie over eenige van Syn Ex.cies domeynen aen U E geschreven hadde[1], was om d' ontrouwe ende sinister pratycken van de ammodiateurs te prevenieren, ende geensints de heeren van den Raede van eenige onvoorsichtigheyd te herdencken, kennende haer Ed. ordinaris vigilantie ende wyse directie in alle voorvallende saeken; derhalfen sal U E my daerover gelieven te excuseren ende my te houden voor die onveranderlyck blyve .... In grooter haeste, uijt Parijs, den 30e Junij 1634.

943. P.C. Hooft[2]. (A.B.)[aant.]

Voorheenen waend' ik, dat bondighe troostredenen den last van 't vernieuwen der droefheit ruim opwoeghen, maer ziende U Ed. Gestr. van ander verstandt[3], hebbe dat, als 't behoorde, boven 't mijne gestelt. Niettemin, dewijl ik haeren laesten ontfing in de Beemster op de hofstede van mijnen swaegher Cloek, ende vandaer een reisken op Alkmaer deed, zoo en moght het niet min dan tot vermaen koomen van U Ed. Gestr., bij welke gelegenheit ik, speurende Joffr.e Tesselscha stantvastigh boven mijn' hoope, ende wat hartzalf het haer zijn zoude, dat een persoon, haer zoo waerdt voorstaende, zich haeres treurens aentrokke, mij vervordert heb haer Uwer Ed. Gestr. brief en gedicht[4] te vertoonen. Ende vertrouw ik, naerdien mij deze bijkans ongehoorzaemheit nae wensch gelukt is, genaedigher rechter aen U Ed. Gestr. te zullen vinden, dan de jonge Manlius aen zijnen vaeder, toen hij tegens 't bevel deszelven voorspoedelijk gestreden had. - 'T geen *in crepusculo* door U Ed. Gestr. noopende 't oordeel zijner Vorst. Doorl. over mijne t'zaemenraepsels, wordt mij door den Heere Wijtz wat onbewimpelder voorgestelt. Arger had ik mij ingebeelt dan weêrsmaek in de schorheit der ongewoone woorden, en 't naetrachten eener zuivere Duitscheit, dat viellicht al te gemaekt komt. Maer wat zullen wij doen? waer onze tael belanden? *Arduus enim omnium modus*, zoo men d'uitheemsheit haeren gang laet gaen. De vaeder der Roomsche welsprekenheit[5], hoe noode komt hij daeraen? Hoe zeurt het hem een Grieksch woordt te laeten slippen, slechts bij maniere van voorraedt, totdat hij een bequaem Latijnsch zal gevonden hebben? Hoe begaen Varro geweest zij, om 't verloop dier taele te stuiten, wijst zijn bynaem Stator uit. Niet zoo wee en deed in de ooren van den zinlijken Tiberius de lammigheit eener sleepende omspraek, als dat men hem *emblema* voor Latijn wilde aensmeeren. Mij en schoot niet over, dan t'schuil te loopen onder de schaeduw dezer luiden, 't en waer ik mij veiligher vond onder de vleughelen van U Ed. Gestr. ende den Heere Wijtz, die ik bidde, daer 't pas geeft, de gunstighe handt te houden booven 't hooft, Mijn Heere, van ..... Van den Huize te Muiden, den laesten van Zoomermaent 1634.

1) Zie No. 929.
2) Uitgegeven door Huydecoper, t.a.p., blz. 327; Van Vloten, t.a.p., II, blz. 391.
3) Zie No. 924.
4) Nl. *Op de dood van Tesselschades oudste dochter, ende van haer man strax daeraen doodt gebloedt* (vgl. *Gedichten*, II, blz. 291); het was den 13den Juni geschreven.
5) Nl. Cicero.

944. Aan prinses Amalia van Oranje. (H.A.)*

Z.E. is gisteren avond naar Buren teruggekeerd. Er zijn berichten van

den hertog van Bouillon[1] uit Maastricht. De markies van Aytona[2] heeft zich te Diest vereenigd met graaf Jan van Nassau[3]. Andere troepen onder den hertog van Lerma en den markies van Selada zijn bij de Maas en beschieten Argenteau, dat na sommatie geweigerd heeft zich over te geven. De heer van Brederode[4] schrijft uit den Bosch, dat de markies van Aytona te Lummen is en dat hij waarschijnlijk Maastricht niet zal aanvallen, maar eerder het land van Tolen of eene andere plaats in Zeeland. Z.E. gelastte den heer van Brederode, als hij de Maas nog niet was overgetrokken, niet verder te gaan. Wij gaan heden naar Nymegen. De Buren, ce 5^{e} de Jullet 1634.

945. Aan prinses Amalia van Oranje. (H.A.)*

Onder wind en regen zijn wij hier gekomen; de dijk was zoo glibberig, dat eenige wagens o.a. van den Landgraaf van Hessen[5] en den Prins van Lansberg[6], naar beneden vielen. De hertog van Bouillon schrijft, dat Argenteau zich den 2^{den} na 30 kanonschoten heeft overgegeven. Het is schandelijk, want de vesting was van alles goed voorzien. A Nimmegen, ce 6^{e} Jullet 1634.

946. Aan prinses Amalia van Oranje. (H.A.)*

De hertog van Bouillon zendt een brief van kolonel Ferens[7], die meldt, dat de vijand na het nemen van Argenteau op Limburg marcheert. Den 3^{den} 's avonds is kapitein Junius in Maastricht gekomen en dadelijk door den hertog in arrest genomen[8]. Hij doet erge verhalen over het beleg, over het hevige schieten uit vijf batterijen, waardoor zijne stukken in het ongereede kwamen, enz. Van het leger bij Lummen hoort men niets. Z.E. houdt zich heel goed. De heer de Hauterive[9] is hier. A Nimmeghen, le 7^{e} Jullet 1634.

947. Aan prinses Amalia van Oranje. (H.A.)*

De commandant van Limburg schrijft, dat de vijand hem nog niet heeft aangevallen, dat hij wacht op de aankomst van het convooi van Diest met geld en provisie, en hoopt op versterking van mannen en geschut; hij heeft

1) Zie blz. 109.
2) Zie blz. 387.
3) Zie blz. 393.
4) Zie blz. 427.
5) Zie blz. 454.
6) Zie blz. 363.
7) Misschien kolonel Enno van Ferens, die in 1633 eene zending vervulde naar Oxenstiern, in 1644 bevelhebber werd van Sas van Gent en zich onderscheidde in den veldtocht van 1645. In 1641 huwde hij Jeanne Henderson.
8) Kapitein Willem Junius was een zoon van Jacob Junius, Huygens' ambtgenoot. Hij voerde het bevel op het kasteel Argenteau en had dat den 2^{den} Juli, na een beleg van ruim twee dagen, aan den vijand overgegeven. Op bevel van den Prins is hij later uit zijn arrest ontslagen. In 1645 is hij bij het innemen van de schans Nassau, bij Hulst, doodelijk gewond.
9) Zie blz. 295.

maar 12 kanonnen. De Keizerlijken hebben bij Keisersweert eene brug over den Rhijn geslagen; misschien gaan dus de troepen, die de Maas zijn overgetrokken, naar Duitschland. Het vijandelijk leger is nog te Lummen. Men vertelt, dat de hertog van Neuburg[1] zijne troepen aan den markies van Aytona heeft aangeboden. Er gaan van hier 5 compagnieën naar Venlo. A Nimmeghe, le 9^{e} Jullet 1634.

948. Gravin van Lewensteyn[2]. (H.A.)

Lady Stranges[3] schrijft mij, dat zij u zeer dankbaar is[4] en ook ik heb hetzelfde gevoel tegenover u. De Koningin gaat over eenige dagen op reis met den Prins Keurvorst[5], die ziek is. 'I had the honnor this day to deine with the Princesse of Orenge, who tels me how glad she is to receve oft your lettres'. Hage, the 10 of July 1634.

949. A. Ploos[6]. (H.A.)

U Ed. heeft al vernomen, hoe slechtelyck de gecommitteerden van haere Ho. Mo. aen de provincie van Vrieslandt gekeert ende haer terugge hebben laten senden tot verwonderinge van velen alhyer[7]; vant gedane rapport zyn haere E E versocht te willen leveren schriftelyck relatie met derselver advis. De heeren Burmania[8] ende van der Sande zyn op wech ende waren tot Groeningen gecomen, om met de gecommitteerden van derselvige provincie herwaerts te comen over tpoinct vant gouvernement van Coeverden, de collatie van de compagnien t'harer repartitie te velde vacerende, ende over t'gene de voorss. provincies een tyt lang herwaerts goet gevonden hebben in dispuyt te trecken; het hadde betamelick geweest dusdanige besoigne nyet te moveren in absentie van syne F.D.^{t}. Den broeder van den gelicentieerden capiteyn Polman, alhyer zynde, verspreyt, dat denselven Polman[9] by die van Vrieslandt aengeschreven soude wesen egene bevelen van Hoochf. zyne

1) Zie blz. 442.
2) Zie blz. 463.
3) Zie blz. 204.
4) Zie N°. 917.
5) Zeker haar oudste zoon, Karel Lodewijk (geb. 1617), die in 1648 zijn vader is opgevolgd als Keurvorst van de Paltz.
6) Zie blz. 279.
7) In het laatst van Juni waren eenige leden der Staten-Generaal naar Friesland gezonden, om met den Stadhouder Hendrik Casimir te spreken over oneenigheden tusschen hem en Frederik Hendrik.
8) Rienk van Burmania († 1645), grietman van Ferweradeel, was meermalen afgevaardigde ter Staten-Generaal. In 1625 was hij met Aerssen en Joachimi als gezant naar Engeland gezonden.
9) In 1633 had de Prins kapitein van Renesse benoemd tot commandeur te Coevorden, maar Hendrik Casimir had kapitein Anthonie Polman in die betrekking gehandhaafd.

F.D.t, oft oock van haere Ho. Mo. in regard vant voorss. commandement naer te comen of pareren. - U E. sal mede gesien hebben t'gene de extraordinarise ambassadeurs by zyne Ma.t van Vranckryck schryven van haere honorabele receptie ende favorabile audientie by den Coninc, Coninginne ende den Heere Cardinael, sonder dat se vooralsnoch vermaen doen vant nieu beloofde fransche regiment ende de compaignie peerden. - Het overgaen van Argenteau heeft alomme subject gegeven van verscheyden discoursen, by eenige gesproten wt een gemene ende ingenomene opinie van dat die plaetse onwinbaer ende tegens een leger te maintineren was. *Interim*, t' zy wat het zy, becomt den commandeur in zyn beginsel een attacque. De advysen van Brussel melden, dat den vyandt sonder dilayeren t' beleg van Limburch of Mastricht[1)], totdat den Hartoge van Nieuburch[2)] zyne troupes soude hebben geconjungeert, sonder welcke conjunctie hy sich nyet bestandt soude vynden dese plaetsen te attacqueren, hetwelck van de eerste qualyck te geloven is. - Men verlangt te verstaen, wat voorgenomen sal werden met het leggen van de brugge over den Rhyn by Keysersweerdt, waervan huiden de gecommitteerden nevens zyne Ex.tie notitie gegeven hebben, ende is naer receptie opt goedvynden van Hoochf. zyne Ex.tie gearresteert vry leger den Rhyn op te doen publiceren. - De afgesanten van den Churfurst van Ceulen hebben lucht, dat den oversten Melander[3)] een keer tot Nimmegen heeft gehadt, waeromme zy huiden by een schriftelycke memorie haere Ho. Mog. sulcx aengedient ende te kennen gegeven hebben, dat daerwt wel een conjunctie van beyde de legers mochte volgen, versoeckende, dat in sulcken gevaer des Churfursten landt verschoont mochte werden, waerop niet en is gedaen, zynde te vroech om dusdanige constrictien ende illatien te maken. Den heere van Noortwyck[4)] houdt haer gelyck te wesen de verckens, d'welcke cryten, eer zy geslagen werden. - Huiden zyn de coopluyden van Amsterdam, die geemploieert werden int stuck van de erectie van de Camere van asseurancie[5)] aengecomen, die van de andere quartieren werden verwacht; een van hunluiden heeft my geseydt, dat se de geconcipieerde poincten vry wat naerder gebracht hadden, sonder te hebben willen particulariseren, ofte te derven promitteren een goet succes van dit dus lange dravende werck.' De Staten van Friesland zijn zeer tevreden, 'dat haere Ho. Mo. haer de versochte 12 compaignien gelieft heeft by te setten', want dat, 'door dese assistentie haren tegenwoordigen staet ende publicque authoriteyt sal werden gemainctineert, de middelen alomme in train gebracht, de oproeren gestuttet ende alles in een goeden standt wederom sal werden geredresseert.' In 's Gravenhage, den XIen July 1634.

1) Hier moet iets zijn uitgevallen.
2) Zie blz. 442.
3) Milander was generaal in Hessischen dienst.
4) Zie blz. 328.
5) Sedert het najaar van 1628 werden er hier te lande ernstige pogingen aangewend, om eene Compagnie van Assurantie op te richten en daardoor de schade, vooral door de Duinkerksche zeeroovers aangericht, minder zwaar te doen drukken. Tot 1635 zijn verschillende adviezen voor de oprichting van zulk eene compagnie uitgebracht; toen heeft men de zaak laten loopen (vgl. Dr. P.J. Blok in *Bijdr. v. Vaderl. Gesch. en Oudh*, 4de *reeks*, I, 1900, blz. 1-41, en in *Bijdr. en Meded. v.h. Hist. Gen.*, XXI, 1900, blz. 1-160, waar vele dier adviezen zijn afgedrukt).

950. Aan prinses Amalia van Oranje. (H.A.)*

De markies van Aytona is nog altijd te Lummen met zijn leger, dat steeds versterkt wordt. De hertog van Lerma is steeds in de buurt van Maastricht. - De heer de Hauterive[1] hoort uit Frankrijk, dat de gezanten zich weinig moeite geven voor het paspoort van zijne vrouw. Hij heeft er met den Prins over gesproken en zou gaarne willen, dat ook gij aan den heer de Knuijt schreeft. Als er op die wijze wordt aangedrongen, zal de Kardinaal zeker niet weigeren en het paspoort teekenen. A Nimmeghe, l' 11e Jullet 1634.

951. C. van der Myle[2]. (H.A.)

Wilt gij bijgaand pakket dadelijk aan den Prins geven? De la Haye, ce 11[3] Juillet 1634.

952. Aan koningin Elisabeth van Bohemen[4]. (K.A.)

Monsieur de Vosberghe[5] s'estant chargé d'envoyer à V.M.té la lettre de certain capitaine Fulvio Pergamo, envoyé par le Prince Tomas de Savoye[6] en Angleterre, sur le subject de quelque negotiation qui concerne assez particulierement le Palatinat, à ce qu'on en peut conjecturer, j'ay creu que V.M. aggreeroit l'importunité que j'ose luy donner d'encor ces deux autres lettres du mesme ministre et d'une troisiesme du resident d'Espagne qui, comme V.M. aura veu par la premiere, a eu communication de l'affaire et ordre d'en poursuivre l'issue. Il en reste quelques unes en chiffre, dont je souhaitteroy pouvoir servir V.M. Mais elles s'adressent au Roy d'Espagne, dont on a tousjours trouvé les chiffres plus indomptables que luy. Hors de chiffre le resident luy faict les plaintes de la perte du proces contre nous en Angleterre sur la prinse de la caravelle de succre, dont la procedure a tant duré et tant exercé le discours de tout le monde en ceste cour là, remarquant assez par le menu les seigneurs et ministres qu'ils estiment entierement à eux, et dont quelques uns pourtant les avoyent abandonnez sur la conclusion de l'affaire, dont - dit il - Mess.rs les comtes d'Arundel[7] et de Carlile[8] et surtout le secretaire Windebanck[9] *se havian espantado mucho*. J'y trouve encor une lettre

1) Zie blz. 295.
2) No. 951, a-c. Brieven van 16 Juli, 5 Aug. en ... Aug. (alle H.A.) bevatten hetzelfde verzoek.
3) Het eerste cijfer is niet goed leesbaar.
4) Kopie.
5) Zie blz. 156.
6) Thomas van Savoye, prins van Carignan, was een broeder van Victor Amadeus I, die van 1630-1637 over het hertogdom regeerde. De beide broeders hadden oneenigheid gekregen en prins Thomas kwam in April 1634 te Brussel en maakte aanspraak op een deel der erfenis van de Infante Isabella. Hij is generaal geworden in Spaanschen dienst.
7) Zie blz. 27.
8) Zie blz. 62.
9) Sir Francis Windebank (1582-1646), secretaris van Staat, was lid van het Parlement, een vriend van Laud en een raadsman van Karel I. In 1640 is hij uit Engeland gevlucht.

angloise à la petite guenon de V.M., mais sans l'ouvrir la luy envoyeray à Bruxelles, courtoisie qu'il a prou merité par le predicament ou l'a mis le povre duc d'Arschot[1]. Je prie Dieu de benir V.M. de ses plus tendres benedictions et celle de m'octroyer la grace de me pouvoir qualifier ..... 12e Jullet 1634. Nimmeghen.

953. Aan prinses Amalia van Oranje. (H.A.)*

Uit Maastricht wordt bericht, dat de markies van Aytona[2] daar nu in de buurt is en dat er voor de troepen uit Namen eene brug is gekomen; de hertog van Lerma zou heden nacht de brug afbreken, die hij gemaakt had. De heer van Randwijck[3] meldt uit Roermond, dat de vijand zich aan de Maas bevindt tusschen Maastricht en Maaseik. A Nimmeghe, le 12e Jullet 1634.

954. W. Pynssen van der Aa. (H.A.)

Gij vindt mijne brieven zeker niet aangenaam. ‘Maer wat sal ick doen? T is beter wat onbeschaemt gebedelt als van honger gestorven. Die Godt het meeste verstant gegeven heeft, behoort - soo ick meijne - sijnes vrients en evennaesten imperfectien te verdraegen, immers soo heel qualijck niet aff te neemen - *hoc ad te pertinet*, *domine* - oock, ist doenlijck, wat subleveeren in haer afflictien’. Als ik Z.E. maar eens kon spreken! ‘Hadde oock gehoopt, dat door het verswelgen van die pillen, die - ick weet het - door u E. hant en stijll seer vergult waeren, well gesuijvert te sijn. Nu komt onse Lieve Heere - wiens plaege als well verdient ick in danck neeme - en slaet mij met een hoope - met verloff gesproocken - venijnige, oude, halff pestelentiale bloetsweeren op de alderonbequaemste plaetse van mijn lichaem, dat ick niet gaen, noch staen, veel minder rijden kan. Sal evenwel niet falleeren mijn debvoir te doen, al soude ik mij draegen laeten, terwijl het harte goet is’. Hammeke, den 13en July 1634.

955. A. Ploos. (H.A.)

Voor twee of drie dagen hebbe U Ed. geschreven van de occurrentien alhyer; zedert is mede weynich voorgevallen om te schryven. De Heeren Staten van Hollant syn byeen ende en is noch nyet gedaen. De coopluiden, besoignerende opte erectie van een Camere van asseurancie[4], zyn hyer, hebben de poincten vry wat naerder gebracht, waerop zy vermenen, dat die syn voortganck behoort te gewinnen; dan sal by Hollant ende sonderling Amsterdam, na ick bericht werde, noch aenstoot lyden. Op morgen verwachten wy de tweede missive van de extraordinaris ambassadeurs by syne Ma.t van Vranckryck[5], over welcke ambassade men in Engelandt seer ombrageus is, gelyck vandaer, alsmede wt Parys by de voorss. ambassadeurs geschreven werdt, die ernstelyck daerwt conjectureren envie te hebben een keer op Londen te doen,

1) Zie blz. 162.
2) Zie blz. 387.
3) Hij was kolonel der ruiterij.
4) Zie blz. 477.
5) Zie blz. 467.

om dese umbraige te dilueren; vermene dat se daertoe nyet en geraken. Den heer Euskercken[1] adviseert my, dat hy van den heere van Hemstede[2] boven maten wel ende vrundtlyck getracteert werdt, maer dat den anderen hem waerschout, dat het zyn feintes, waervoor hy hem moet wachten. - Om opte schepen, die te Duynkercken geequippert werden ende na de Coronque destineert zyn, te passen, was onder anderen 't Collegie ter admiraliteyt tot Amsterdam aengeschreven ende gelast, die onder haer resorterende schepen van victualien, tegens zy die ten eynde souden wesen, te versien ende die aen boort oft Vlissingen te senden, om hun datelyck weder by de vlote te mogen begeven; dan t'voorss. Collegie heeft door den heere ....[3], tot dien eynde expresselyck gedeputeert, sulcx doen excuseren by manquement van gelt ende vermogen, met protestatie, enz. - De Gecommitteerden hebben metten resident Aitsma[4] in communicatie geweest, slaende op een alliantie tusschen desen staet ende dien van Lubecq, Bremen ende Hamburch, welcke steden, sonderling de twee laetsten, haer oochmerc meest hebben opt poinct van de Oostzee ende de revieren van de Elbe ende Weser, om die te bevryden van alle quellingen. Ende is tot dien eynde by hun een concept ingestelt, t'welck noch niet en is verthoont. By voortgang van dien soude merckelyck in consideratie comen den opheff van de tol, by den Coninc van Denemercken te Luckstadt gepractiseert, waertegens die van Hollant haer altyt, als de traficq prejudiciabel ende een niewicheyt, die zy houden intolerabel, hebben gestelt. De heeren van Noortwyck[5] ende Oetgens[6], zynde wt ....[3] onder de voorss. Gecommitteerden, hebben dit in Hollant goet gevonden te brengen, alvorens verders hierinne te besoigneren. - De fiscael van Brabant[7] houdt aen om mede als raedt, hebbende *vocem decisivam* in saken syn ambt niet concernerende, gekent te werden, allegerende daertoe seecker artikel van de instructie van de cancelerye; hebbe hem gepersuadeert hyermede noch een wyle te willen supersederen. In s' Gravenhage, den 14^{en} July 1634.

956. Aan prinses Amalia van Oranje. (H.A.)*

Er is weinig nieuws. De vijand valt het huis Luyt tusschen Stockum en Maastricht aan. Luitenant-kolonel Calvart[8] gaat heden met 14 compagnieën versterking naar Maastricht en sergeant-majoor Cassiopin[9] met 9 naar Venlo. Toen kolonel Roosencrans[10] met 4 compagnieën ruiterij uit Venlo terugkeerde, wilden die van Geldern hem bij den nauwen doorgang te Roobeeck aanvallen, maar hij koos een anderen weg. Het bericht over de brug bij Keisersweerd is niet waar. A Nimmeghe, le 14^{e} Jullet 1634.

1) Zie blz. 421.
2) Nl. Adriaen Paeuw; zie blz. 326.
3) Onleesbaar.
4) Foppe van Aitzema; zie blz. 270.
5) Zie blz. 328.
6) Anthony Oetgens van Waveren (1585-1658) was meermalen burgemeester van Amsterdam, afgevaardigde ter Staten-Generaal en gezant.
3) Onleesbaar.
7) Mr. Cornelis Gillis († 1663) was in 1633 zijn vader, Mr. Pieter Gillis, opgevolgd als griffier van den Raad van Brabant.
8) Zie blz. 153.
9) Dominicus Cassiopijn werd in 1620 kapitein, was later luitenant-kolonel en van 1637-1651 gouverneur van Geertruidenberg.
10) Zie blz. 423.

957. Aan prinses Amalia van Oranje. (H.A.)*

Wij krijgen juist brieven uit Maastricht. De hertog van Lerma heeft zijne eerste brug opgebroken en door eene schipbrug vervangen; al zijne ruiterij is naar Meerssen vertrokken. De markies van Aytona is met al de infanterie gelegerd te Haren en heeft eene brug gelegd bij het klooster van Hocht. De hertog van Lerma heeft een ravelijn gemaakt aan den kant van Brabant. Naar Limburg heeft de hertog van Bouillon vier compagnieën gezonden. Wij blijven nog hier, want wij weten niet, wat de vijand eigenlijk wil. Uw brief, geschreven op het verzoek van den heer de Hauterive[1)], is hier aangekomen en wordt met de anderen verzonden. A Nimmeghen, le 16^{e} Jullet 1634.

958. Aan prinses Amalia van Oranje. (H.A.)*

De markies van Aytona is nog altijd gelegerd te Haren. Op het goed van den baron van Petershem daar vlak bij heeft de vijand alles vernield en gehakt, alleen het kasteel is blijven staan; hij en zijne familie klagen daar erg over. De heeren Calvart en Cassiopijn zijn te Venlo aangekomen; Calvart gaat verder naar Roermond, maar de troepen moeten één dag rusten. A Nimmeghe, le 17e Jullet, au soir, 1634.

959. Aan den hertog van Bouillon[2)]. (K.A.)

Bien que je ne puisse sçavoir en quels termes V. Ex.^{e} a trouvé les informations prinses contre le capitaine Junius[3)], je ne puis refuser aux pere et mere, qui sont fort affligez de ce malheur, de prier V. Ex.^{e} qu'elle le vueille traicter en leur consideration aveq toute la douceur et clemence qu'ils attendent de vostre bienvueillance, et ne pouvant plus en ce petit papier que supplier V. Ex.^{e} de me pardonner ceste liberté, j'oseray m'y dire .... 17 Jull. 1634, Nimmegen.

960. C.B. de Petersdorff[4)]. (H.A.)

Suivant le commendement de S.E. je me suis acheminé à Paris, aussitost que j'ay sçeu que Messrs les ambassadeurs y estoient arrivez pour conferer avec Mr. Kneut[5)] selon le teneur de celle dont S.E. m'a voulu honorer. Ledit Sr Kneut me fit tout d'abord entendre - apres avoir obtenu de luy en ses plus serieuses affaires de luy dire deux ou trois mots en passant seulement - qu'il n'avoit point d'autre ordre, que de s'informer seulement d'un certain proces

1) Zie blz. 295.
2) Kopie.
3) Zie blz. 475.
4) Zie blz. 388.
5) De Knuyt.

de S.E., dont toutefois il n'estoit nullement informé, lequel estant vuidé et jugé, il en avoit mandé son sentiment à S.E., dont il attendoit responce; me faisant par ainsi attendre icy en vain dix jours, sans avoir peu conferer avec luy, quoyque je me soye rendu tous les jours precisement en sa maison à l'heure qu'il m'a chasque fois assigné. Laquelle paine toutefois ne viendroit en aucune compte, si S.E. en eust esté servi. Or encore que j'eusse bien voulu qu'il n'eust pas escrit devant que nous en eussions un peu conferé, si est ce que j'estime astheur pour beaucoup des raisons, deduites de bouche, que S.E. en doit sortir sans plus de bruit. Seulement serez vous d'accord avec moy, que si S.E. eust fait ce que j'en ay mandé à diverse fois, qu'elle eust esté r'envoyée sans[1] despens. Car jamais ne fut ouie plus grande mechanceté, qu'on en a exercé par vostre connivence. Ce diable de rapporteur dudit proces a dit tout haut à nostre sollicitateur apres le jugement donné: Vous avez gagné vostre proces, car si j'eusse esté creu, je vous eusse condemné à dixneuf ans d'arrerage. Et le president de mesme dit: La cause de ceste princesse a esté trop bonne; les Saives[2] eussent deu proceder contre Mr. le Prince d'Orange, allors ils eussent emporté leur fait. Croyez, Monsieur, que nous n'y ayons rien oublié de nostre costé et de tout ce qui se pouvoit faire, mais si j'ose dire, vous avez trop abandonné un affaire si important et qui sans le nom de Madame pouvoit couster soixante, voire quatre vingt mille ℔ à S.E. Du pere de laquelle les Saives monstrent astheur une lettre, par laquelle S.E. de tres heureuse memoire leur a fait offre soubs main de 18 mille ℔ pour ceste pretension, se plaignant par ainsi encor les Saive dudit arrest. Vray est qu'on pourroit trouver assez de fondement pour gagner ceste cause, mais vous n'avez pas des gens qui y peuvent vaquer, et trop d'autres affaires sur les bras. Voila pourquoy [il faut] mettre ordre au payement, affin que les Saives par executions, saisies et autres diableries ne troublent ny incommodent l'innocente, comme laquelle vous a sauvée tout ce qui se pouvoit soubs son nom. L'arrest vous sera donné par ledit Sr Kneut, No. 1, lequel vous garderez en vostre chancellerie, pour faire tout voir à la posterité. - Pour l'autre creancier, sçavoir Mad.^{e} d'Elboeuf[3], qui donnera plus de mal, si vous n'y procedez d'un autre façon qu'avez fait au proces des Saive, j'ay dit tout au long mon sentiment à Mr. Kneut, et luy [ay] communiqué copie de ce memoire que je laissay à la Haye pour instruction, No. 2, comme aussi une copie d'une permission que j'ay obtenu de Mr. le Conte Jean de Nassau[4], No. 3, de ce que vous sera necessaire, non seulement pour le proces de ladite dame d'Elboeuf, mais pour celuy de Charny. - Si vous songez à ladite piece appartenant à S.E., souvenez vous, Monsieur, d'une lettre d'Acoste[5] du 3 Juillet 1611, que je laissay en vos mains et adjouste aussi icy une copie, No. 4. En suite de laquelle vous verrez quel service j'ay rendu à S.E. en l'obtention desdits papiers. Je n'y espargneray encor rien, pourveu que je demeure tant au pays, et aussitost que je les auray, je vous en donneray advis, pour poursuivre vivement ladite dame, qui se cache astheur comme un loup dans des cavernes, mais vous mordera, quand elle verra sa saison propre et vous n'y penserez point. Car ceste tant vielle cause de ladite dame contre

1) Er staat: *avec*
2) Zie blz. 389.
3) Zie blz. 390.
4) Zie blz. 393.
5) D'Acoste was jaren lang rentmeester van eenige Fransche goederen van den Prins.

S.E. est une boule de [nei]ge[1] qui en roulant croistra tousjour à vostre domage. Pour l'amour de laquelle dame, affin qu'elle n'aye aucun prejugé au proces de Saive contre S.E., je vous conseille de faire payer par vos gens de Paris vos deniers auxdits Saives au nom de Mad.e la Duchesse de Lanzberg[2], comme laquelle y a presté son nom, affin que ce soit au regard de S.E. *res inter alios acta*. S.E. fera au reste parler de meilleure heure Mr. le Cardinal, ou quelqu'un autre, en l'affaire de ladite dame d'Elboeuf, mais non plustost que quand nous aurons es mains lesdits papiers du comté; c'est qui sera encor devant le St. Remy, s'il plaist à Dieu, et je demeure au pays. En attendant vous ferez soigneusement cercher par vos gens du Conseil toutes les pieces qui se trouvent parmi ceux qui sont en ordre, et ceux qui ne le sont pas encor, contre ladite dame d'Elboeuf et l'admiral Chabot[3], et les envoyerez à Paris, d'autant qu'elles meritent bien ceste paine et soin, comme avec laquelle S.E. sortira entierement des mains de touts ses creanciers et bourreaux en France, ce qui est un grand coup pour sa posterité. Brief, quiconque veut du bien à ce Prince là, il vous conseillera, quoyque ceste femme vous ne dise rien des a present, que vous ne debvez pourtant retarder de faire juger *en ceste saison* si favorable ledit proces. Croyez le, s'il vous plaist; si non, vous me confesserez un jour, que je vous ay prognostiqué le mesme qui vous est arrivé par negligence avec Saive, encor que la demande de celle cy soit cent fois plus paisante. Et partant faudra sçavoir le personnage à Paris, à qui s'addresser, si on y voudroit mander quelque chose pour ladite affaire. A cause de laquelle vous laisserez à un tel un pouvoir de S.E., affin d'en prevenir toutes surprinses que ceste femme chiccaneuse pourroit faire, quand elle verra son temps et S.E. empesché en campagne. Quand les Princes plaident, vous sçavez qu'ils sont subjects aux lois comme les plus petis, et souvent leurs causes se deteriorent par leur qualitez eminentes. Et affin que je n'oublie rien, mais vous sçachiez tout en mon absence, je vous donne cet advis que le S.r Brun, procureur au Grand conseil, aye esté procureur contre ladite dame d'Elboeuf, qui demeure en la Rue de la parchemenerie, et a toutes pieces de Mess.rs les Princes d'Orange dudit proces. - Quand aux pretensions des Mesdames de Nassau Bourbon, j'en ay responce de Mesdames l'Electrice et de Bouillon[4], comme agentes pour les autres, qu'elles ne peuvent quitter d'avantage de ce qu'elles m'ont accordéez chascune d'eux, sçavoir douze mille Reichsdaler à chascune, m'accusant à bon esciant par leurs lettres que je soye trop partial et pour S.E., comme aussi cause unique que cet affaire aye esté suspendue si longtemps, et que sans moy elles eussent eu jugement il y a plus qu'un an, et me requerant ensuite de sçavoir de S.E. si elle n'y peut entendre, qu'en ces cas elles poursuivront et finiront l'arbitrage, d'autant que tout estoit en estat d'estre jugé. A quelle fin elles ont desja fait dresser par le S.r Maurize[5] un escrit aux Mess.rs les arbitres, comme un recueil de toutes les pieces produites cy devant, et en demandent jugement. Laquelle piece j'ay retenu quelque temps et l'ay voulu monstrer - si ses occupations l'eussent permis - à Mr. Kneut, pour vous en donner premierement advis. Et vous prie, Monsieur, de representer bien à S.E. ce que je vous ay dit de bouche à la Haye, vous asseurant que

1) Het papier is afgesleten.
2) Zie blz. 388.
3) Zie blz. 432.
4) Zie blz. 388.
5) T.a.p.

si lesdits arbitres sont gens de bien et de conscience - comme je croye - qu'ils condemneront asseurement S.E. à une beaucoup plus grande somme, consideré qu'avec ces douze mille Reichsdaler vous ne payez seulement le quard de ce que S.E. leur doit *de jure*. Pour moy je me suis persuadé d'avoir fait grande chose, lorsque j'ay disposé mesdites dames de se contenter chascune de douze mille Reichsdalers, entendu qu'il leur faut beaucoup plus, et S.E. verra enfin quel profit elle aura de cet arbitrage, sans toucher à ce que je vous dis de bouche, estant à la Haye, c'est que toutefois S.E. debvoit à mon advis plus considerer que l'argent mesme. Si je fusse venu en vostre quartier pour ledit subject, comme j'avois allors promis et offert pour l'amour de S.E., je l'en eusse fait sortir de dix mille Reichsdalers à chascune, car j'avois et j'ay encor un mot apart de la main propre de Mad.^{e} l'Electrice, dont je me fusse servi au profit de S.E. Astheur vous me manderez le sentiment d'icelle en confience, affin que retenant trop longuement ladite piece dudit Sr Maurize je ne leur donne plus d'ombrage. Car voyant qu'on m'impute tout, et qu'il y va toutefois de la conscience de frustrer ces dames tout a fait de ce que *jure divino et humano* leur est deu, je ne m'en mesleray plus pour n'en deplaire à S.E., car je n'ay jamais eu, graces à Dieu, la langue double. Au payement dudit argent S.E. pourroit bien demander terme, et cela sans reproche entre frere et soeurs. C'est que je vous dis entre nous, sçachant au contraire, qu'elles font leur compte d'avoir argent content. Aussitost que j'en auray vostre responce et verray la volonte de S.E., je leur r'envoyeray leur fait, pour en disposer comme il leur plaira.

Touchant la comté de Charny, Mr. le Prince de Condé[1] y a fait son entrée en grande pompe en la ville capitale d'icelle, il y a quatre sepmaines, comme acquereur de ladite ville avec un grand bourg appellé Poully. Le reste de ladite comté est encor à ceux qui la tenoient auparavant. Voila comment on mesnage de vostre bien, cependant que vous cerchez des papiers, ou estes occupez ailleurs. Mr. le marquis de Mirebeau[2], possesseur d'icelle, cuidant que touts les biens de Bourgogne fussent à Mad.^{e} la Duchesse de Lanzberg, luy offrit il y a six ans, peu devant sa mort, un accord et accommodement de ladite compte, ainsi avoit il peur; et leur voicy le coeur remis dans le ventre par vostre silence. - Je m'epanche d'autant plus volontierement des interests de ce Prince, que je les voye negliger d'un chaccun, qui pourtant y debvoit et pouvoit quelquefois songer. Et quoyque je tasche à n'en estre pas importun, si est ce que je doubte si pour cela je l'evite; non que pour mon particulier j'y aye aucun interest, si non celui qui procede de ma pure affection, dont j'ay espousé la partie de S.E. et de sa Maison, en tant[3] qu'elle est fondée en droit et equité. Voila ce que j'ay creu debvoir encor verser en vostre sein, pour ma derniere decharge, voyant que ledit Sr Kneut n'y peut pas tellement songer, comme la necessité de ladite affaire le requiert. Je m'en vai en ma maison, glorieux d'avoir voulu servir à S.E., s'il eust tenu à moy, vous suppliant de bien considerer ce que je vous mande, et me croire fort veritablement .... De Paris, ce 18 Juillet 1634.

1) Zie blz. 413.
2) Zie blz. 389.
3) Er staat: *entend*

Aanvullingen en verbeteringen.

Blz. 3, N°. 5, regel 5, *Ethiopoeiam*, lees: *Ethopoeiam*
Blz. 9, Noot 1, reg. 1 en 3, *Hiniosa*, lees: *Hinoiosa*
Blz. 17, Noot 1, N°. 37, lees: N°. 36.
Blz. 24, Noot 1, *Den lateren*, lees: *De latere*
Blz. 27, Noot 7 moet vervallen.
Blz. 47, N°. 82. De hier en op blz. 50 en 51 genoemde *Pau* kan ook Adriaen Pauw zijn, die later raadpensionaris van Holland is geweest; zie blz. 81.
Blz. 76, Noot 1, reg. 1, 1626, lees: 1627
Blz. 80, reg. 4, *Duché*, lees: *Ducé*
Blz. 89, Noot 9, N°. 169, lees: N°. 168.
Blz. 94, Noot 1, N°. 169, lees: N°. 168.
Blz. 99, Noot 2, blz. 103, lees: blz. 104.
Blz. 104, reg. 7, *Killegrew*, lees: *Killigrew*
Blz. 135, Noot 1, blz. 109, lees: blz. 93.
Blz. 158, N°. 227. *Philips Houthain*, lees: *Philips Hautain*.
Blz. 161, Noot 7 staat tusschen Noot 6 in.
Blz. 161, Noot 11, *Andries*, lees: *André*
Blz. 174, Noot 7, reg. 1, *van den Burgh*, lees: *van der Burgh*.
Blz. 176, bij N°. 257 moet het teeken * wegvallen.
Blz. 179, Noot 2, *Cunacus*, lees: *Cunaeus*
Blz. 193, 3de reg. v.o., *serius*, lees: *secius*
Blz. 204, N°, 321, reg. 7, *quo*, lees: *quoy*
Blz. 208, N°. 332, reg. 12, *Fsto* lees: *Esto*
Blz. 208, N°. 332, reg. 18, *heldomadales*, lees: *hebdomadales*
Blz. 212, N°. 341 is niet van 1627, maar van 1629; met N°. 436 beant woordde Huygens den brief.
Blz. 218, N°. 358, opschrift, *C. Barleaus*, lees: *C. Barlaeus*.
Blz. 218, N°. 358, reg. 1, *weinge*, lees: *weinige*
Blz. 221, N°. 371, reg. 1, *Een advis*, lees: '*Een advis*
Blz. 222, N°. 372, laatste reg., *Sep.*, lees: *Sept*.
Blz. 263, Noot 1, *mathematirus*, lees: *mathematicus*
Blz. 270, N°. 478, reg. 1, *Z.H.*, lees: *Z.E*.
Blz. 276, Noot 8, reg. 1, *te Lotharingen*, lees: *in Lotharingen*
Blz. 287, reg. 1, *Colonna*, lees: *Coloma*.
Blz. 287, Noot 4 moet vervallen en daarvoor in de plaats treden:
D. Carlos Coloma schreef *Las guerras de los Estados Baxos*, *desde el año de* 1588 *hasta el de* 1599, 1622.
Coloma (1573-1637) was Spaansch generaal en geschiedschrijver. Hij heeft in den oorlog tegen de Republiek meegestreden.
Blz. 297, reg. 19, *etetlicke*, lees: *etlicke*
Blz. 360, Noot 5 moet vervallen. N°. 705 kan het antwoord zijn op een vorigen brief van Bouckaert, die verloren is gegaan.
Blz. 367, Noot 3, *Sweden*, lees: *Sweder*

Blz. 427, N°. 837, opschrift, *van den Burgh*, lees: *van der Burgh*.

Blz. 428, N°. 839, opschrift, *Warfuse*, lees: *Warfusé*.
Blz. 436, Noot 2, *Quinct.*, lees: *Quint*.

Blz. 441, N°. 866, reg. 14, *Emendarc*, lees: *Emendare*
Blz. 463, Noot 7, dele: *zie blz. 109*.

Blz. 474, N°. 943, *Cloek*, lees: *Cloek* [3]),
en als Noot 3: Mr. Pieter Cloeck (1589-1667) had eene drukke advokatenpractijk te Amsterdam. In 1615 was hij hertrouwd met Johanna Hooft, eene zuster van den drost.

Registers.

I. Alphabetisch register der brieven[1)].

Aerssen, C. van, 161, 493.
Aerssen, F. van, *271*, 276, *279*, 279a.
Amalia, Keurvorstin van Palts-Landsberg, 710.
Amalia, Prinses van Oranje, *632*, 632 a, 692, 723, 723 a, 830.

Baerle, J. van, 215.
Balzac, J.L. Guez de, *673*, *757*, *912*, *913*.
Bardin, P., 650.
Barlaeus, C., *263*, *286*, *294*, *297*, *300*, *316*, *318*, *320*, *332*, *341*, *345*, *357-359*, *367*, *385*, *387*, *388*, *390*, *401*, *411*, *414*, *415*, *419*, *423*, *425*, *427*, *438*, *450*, *459*, *462*, *465*, *474*, *478*, *480*, *484*, *489*, *498*, *510*, *583*, *589*, *591*, *605*, *633*, *652*, *653*, *666*, *706*, *741*, *765*, *805*, *834*, *861*, *867*, *878*, *889*, *899*, *907*, *930*.
Beauvais, C. de, 672.
Benningh, J. Bodecher, 649.
Bilius, H., 295.
Bocstadius, A., 634.
Boddens, I.B., 734, 748, 780.
Boreel, J., 282, 284, 291, 298, 305, 306, *370*, 371.
Boreel, W., 270, 323, 323a, 377, 405, 408, 490, 490a, 529, 529a, 601, 720, 898, 898a.
Bouckaert, J., 704, 740, 740a.
Bouricius, H. van, 664.
Brosterhuisen, J., 252, 253, 256, *261*, 344, 347, 347 a, *373*, 399, 400, 420, 429, 432, 435, 440, 441, 446, 469, 483, 494, 497, 504, 504a, 519, 520, 554, 568, 568 a, b, 579, 655, *739*, *804*, 903, *906*, 914.
Bruyningh, A., 128.
Burgh, J. van der, 262, 287, *301*, 301 a, 313, 384, *406*, *443*, 453, *468*, 468 a, b, *471*, 471 a, 473, 473 a, *523*, *531*, 538, 551, 561, *580*, 580 a, *625*, 625 a, 658, 658 a, 684, 684 a, 733, 737, 737 a, 764, *776*, 826, 846, 854, 856, 856 a.
Burgh, J. van der, en Brosterhuisen, J., 260, 264, 267.
Cabeljauw, J., 517, 594, 615, 615a, 806.
Calandrini, C., 33, 35, 37, 39, 39a, 60, 64, 66, 67, 72, 77, 91, 106, 204, 302, 466, 527, 609.
Cats, J., *114*, *136*, 207, *210*, *212*, 293, *874*.
Cecyl, E., viscount Wimbledon, 403, 572, 572 a, b, *621*, 629.
Clemens, W., 678, 678 a.
Colve, Anna, 247.
Cunaeus, P., 845.

Dimmer, E., 272, 275, 277, 426, 426 a, 444, 445, 467, 508, 508 a, 515, 515 a.
Dorp, Dorothea van, *222*, *234*, *237*, *242*, *243*, *248*.
Doublet, G.R., 349.
Doublet, Ph., 755.
Dumaistre, D., 860.

Edmond, T., 217, 224, 228, 228 a.
Engelbrecht, L., 543.

1) De brieven, die vroeger reeds zijn gedrukt, zijn door cursieve cijfers, die welke alleen in de noten zijn vermeld (vgl. Inleiding, blz. XXIV), door kleine cijfers aangewezen.

Eyckbergh, J.J., 223, 223 a.

Fabricius, V., 785, 807, 910.
Fenou, 881.
Flavigny, H.A., 245.
Foreest, J., 639.
Frederik Hendrik, Prins, 813.
Friesen H. von, 516.

Golius, J., 452, 457, 457 a, 677, 730.
Gruterus, I., 593, 756, 848, 848 a, b.
Gruterus, P., 292, 292 a, b, 382, 454, 454 a, 585, 585 a-g, 595, 595 a-f, 640, 640 a, b, 647, 647 a.

Haersolte, R. van, 732.
Haersolte, S. van, *747*, 751, 880, 887, 890.
Hautemont de Larguier, 863.
Hautain, Ph., 227.
Heinsius, D., 95.
Hilten, A. van, 62, 96, 274, 290, 314, 339, 340,

340 a, 343, 383, 383 a, 404, 404 a-i, 449, 449 a, 456, 456 a-h, 505, 505 a-h, 556, 556 a-f, 587, 592, 592 a-i, 616, 616 a-i, 671, 671 a-n, 754, 754 a-c, 864, 864 a-j, 936, 940, 940 a-c.
Hooft, P.C., *216*, *251*, *259*, *303*, *307*, *366*, *372*, *379*, *395*, *418*, *481*, *491*, *501*, *514*, *525*, *534*, *547*, *549*, *562*, *599*, *654*, *735*, *762*, *769*, *812*, *862*, *879*, *921*, *943*.
Huygens, Christiaan, 197, 199, 200.
Huygens, Constantia, 134, *146*, *188*.
Huygens, Constantijn, aan Aerssen, F. van, 285.
Huygens, Constantijn, aan Amalia, Prinses van Oranje, 360, 451, 816-820, 822, 824, 825, 827-829, 829 a, 831-833, 944-947, 950, 953, 956-958.
Huygens, Constantijn, aan Baeck, J., *522*, *537*, *545*.
Huygens, Constantijn, aan Balfour, W., 398, 398 a.
Huygens, Constantijn, aan Balzac, J.L. Guez de, *680*, *853*.
Huygens, Constantijn, aan Bardin, P., 681.
Huygens, Constantijn, aan Barlaeus, C., 266, 289, 296, 299, 317, 333, 355, 356, 362, 375, 381, *389*, 402, 413, 417, 422, 424, 428, 436, 458, 464, 475, 482, 486, 492, 499, 511, 582, *588*, 590, 603, 651, 660, 669, 717, 749, *866*, 875, 882, 884, 910.
Huygens, Constantijn, aan Berckel, 13.
Huygens, Constantijn, aan Bertius, P., 68.
Huygens, Constantijn, aan Bilderbeeck, Juffr., 380, 391.
Huygens, Constantijn, aan Bocstadius, A., 638.
Huygens, Constantijn, aan Boddens, I.B., 731, 773, 809.
Huygens, Constantijn, aan Boreel, J., 281, 283.
Huygens, Constantijn, aan Bouckaert, J., 705.
Huygens, Constantijn, aan Bouricius, H. van, 668, 675.
Huygens, Constantijn, aan Brasser, 496.
Huygens, Constantijn, aan Brasset, J., 667.
Huygens, Constantijn, aan Brederode, P.C. van, 662.
Huygens, Constantijn, aan Brouart, J., 205.
Huygens, Constantijn, aan Burgh, J. van der, 288, 455, 544, 837.
Huygens, Constantijn, aan Burgh, J. van der, en Brosterhuisen, J., 258, 265.
Huygens, Constantijn, aan Cabeljauw, J., 596, 611.
Huygens, Constantijn, aan Calandrini, C., 34, 36, 38.
Huygens, Constantijn, aan Camerarius, L., 626, 689.
Huygens, Constantijn, aan Cats, J., *71*, *112*, *131*, *140*, *148*, *165*, *202*, *208*, *211*.
Huygens, Constantijn, aan Cecyl, E., 203, 642.
Huygens, Constantijn, aan Chambrun, J.P. de, 858, 858a.
Huygens, Constantijn, aan Croft, Juffr., 364, 369, 369 a, 463, 695, 823.
Huygens, Constantijn, aan Cunaeus, P., 838.
Huygens, Constantijn, aan Dedel, J., 7, 14, 497.
Huygens, Constantijn, aan Dohna, Chr. baron van, 659, 742, 761, 932.
Huygens, Constantijn, aan Dorp, Dorothea van, *80*, *84*, *177*, *310*, *311*, *342*.
Huygens, Constantijn, aan Elisabeth, Koningin van Boheme, 952.
Huygens, Constantijn, aan Euskercken, J. van, 901.
Huygens, Constantijn, aan Fagius, L., 116.
Huygens, Constantijn, aan Finet, J., 565.
Huygens, Constantijn, aan Frederik Hendrik, Prins, 269, 321, 322, 329, 552.
Huygens, Constantijn, aan Friesen, H. von, 518.

Huygens, Constantijn, aan Golius, J., 448, 479, 676, 722, 753.
Huygens, Constantijn, aan Heinsius, D., 17, 69, 73-76, 89, 90, 92-94, 107-110, 198, 201, 213, 214, 240, 268, 363, 412, 439, 461, 487, 488, 507, 512, 526, 557, 574, 581, *586*, 597, 604, 624, 661, 663, 679, 750, 803, 847, 872, 915, 935.
Huygens, Constantijn, aan Hilten, A. van, 61, 855, 937.
Huygens, Constantijn, aan Honert, R. van den, 896.
Huygens, Constantijn, aan Hooft, P, C., *250*, *257*, *304*, 308, *324*, *326*, *365*, *378*, *396*, *397*, *416*, *495*, *502*, *521*, *524*, *528*, *539*, *546*, *564*, *598*, *738*, *771*, *778*, 810, *877*, *924*.
Huygens, Constantijn, aan Huygens, Christiaan, 1-*6*, 8, 10, 12, 19, *20*, *23*, *24*, *26*, *30*, *31*, 41, 43, 59, 87, 129, 130, 164, 171, 173, 181, 182.

Huygens, Constantijn, aan Huygens, Chr., en Huygens-Hoefnagel, S., 44-50, 52-58, 63, 65, 78, 79, 81-83, 85, 86, 88, 97-105, 113, 115, 118-123, 125, 132, 138, 141-144, 147, 149, 152, 153, 155, 157-160, 169, 170, 175, 178, 179, 185, 186, 189, 193, 194.
Huygens, Constantijn, aan Huygens, Maurits, 22, 27-29, 32, 51, 126, *137*.
Huygens, Constantijn, aan Huygens-Hoefnagel, Susanna, 25, 40, 42, 145.
Huygens, Constantijn, aan Janssonius, Ben, 190.
Huygens, Constantijn, aan Killigrew, R., 503, 513, 566.
Huygens, Constantijn, aan Killigrew, Lady M., 567, 577.
Huygens, Constantijn, aan Laval, Fréderic graaf de, 843.
Huygens, Constantijn, aan Lesno, Graaf a, 772.
Huygens, Constantijn, aan Maurier, B.A. du, 563.
Huygens, Constantijn, aan Molino, D., 702.
Huygens, Constantijn, aan Myle, C. van der, 535, 541, 542, 610.
Huygens, Constantijn, aan Nassau, Jhr. Frederik van, 931.
Huygens, Constantijn, aan Nassau, Sophia Hedwig, gravin van, 386.
Huygens, Constantijn, aan N.N., 15, 18, 21, 206, 368, 433, 849, 920, 934.
Huygens, Constantijn, aan Oem, A., 635.
Huygens, Constantijn, aan Oldisworth, M., 319, 354, 361, 393.
Huygens, Constantijn, aan Pallandt, F. van, graaf van Culemborgh, 701.
Huygens, Constantijn, aan Pontanus, J.I., 410, 916.
Huygens, Constantijn, aan Potier, L., markies de Gesvres, 770, 842, 929.
Huygens, Constantijn, aan Puteanus, E., 571, 571 a, 584, 636, 745, 777, 792, 873.
Huygens, Constantijn, aan Puteanus, J., 696.
Huygens, Constantijn, aan Reael, L., 273.
Huygens, Constantijn, aan Rivet, A., 617, 725, 784, 79
Huygens, Constantijn, aan Ryder, J., 622.
Huygens, Constantijn, aan St Surin, Baron de, 648.
Huygens, Constantijn, aan Sipenesse, C. van, 11.
Huygens, Constantijn, aan Smithius, J., 870, 919.
Huygens, Constantijn, aan Stranges, Lady, 917.
Huygens, Constantijn, aan Suriano, Chr., 116, 166.
Huygens, Constantijn, aan Teresteyn, C. van, 883.
Huygens, Constantijn, aan Thorius, R., 209, 254.
Huygens, Constantijn, aan Thorius, R., Calandrini, C., en Brouart, J., 280.
Huygens, Constantijn, aan Tour d'Auvergne, H. de la, hertog van Bouillon, 959.
Huygens, Constantijn, aan Tuldenus, D., 576, 620, 746.
Huygens, Constantijn, aan J. Uytenbogaert, *70*.
Huygens, Constantijn, aan Vallensis, J., 485.
Huygens, Constantijn, aan Villebon-van Dorp, Josina de, 392.
Huygens, Constantijn, aan Vossius, G., 374, 665, 670, 869, 885.
Huygens, Constantijn, aan Wendelinus, G., 686, 752, 815.
Huygens, Constantijn, aan Wicquefort, J., *897*, 902.
Huygens, Constantijn, aan Wilhem, D. le Leu de, 712, 768, 800, 841.
Huygens, Constantijn, aan Wouwer, De, 865.
Huygens, Constantijn, aan Wouwere, J. de, 911.
Huygens, Constantijn, aan Zuerius, Jacob, 688.
Huygens, Geertruid, 133, 135, 174.
Huygens, Maurits, *151*, *154*, 156, *163*, *167*, *172*, *180*, *183*, 195, 196, 231, 244.

Huygens-Hoefnagel, Susanna, 150, 184, 187, *218*, *219*, *221*, *225*, *226*, *229*, *232*, *233*, *235*, *236*, *238*, *239*, *241*, 246.

Junius, J., 328, 330, 553, 607.

Knuijt, J. de, 618, 851, 871, 927, 942.

Laval, F. graaf de, 840, 844.
Leeuwen, P. van Leiden van, 139, 139 a.
Lemarouff, 337.
Lewensteyn, Gravin van, 948.

Manmaker, A. van, 312, 312 a, 606, 612.
Merode, F.C. de, markies van Westerloo, 766, 766 a-d.
Morlot de Bavoy, D. de, 220.
Musch, C., 789, 793, 793 a.
Myle, C. van der, 421, 477, 477 a-d, 530, 540, 540 a, 548, 548 a-f, 608, 690, 694, 698, 713, 713 a, 719, 727, 774, 782, 783, 783 a, 801, 835, 835 a, 951, 951 a-c.

Nassau, Ernst Casimir, graaf van, 532, 532 a, b, 555, 558.
Nassau, Jhr. Frederik van, 868, 923, 938.
Nassau, Johan Maurits, graaf van, 893, 905.
Nassau, Justinus, graaf van, *348*, *352*, 437, *442*, *476*, *533*.
Nielles, D. de, 127.
N.N., 192, 470.

Oem, A., 630.
Oldisworth, M., 315, 376.

Pauw, A., 627.
Pauw, A., en Knuijt, J. de, 925.
Petersdorff, C.B. de, 760, 808, 814, 850, 857, 886, 908, 960.
Ploos, A., 500, 500 a, 509, 509 a-d, 623, 631, 637, 641, 644, 656, 687, 697, 707, 716, 716 a, 718, 726, 736, 781, 781 a, 794, 799, 799 a, b, 949, 955.
Polyander van Kerckhoven, J., 575.
Pompei, Graaf L., 550, 550 a, 559, 602, 602 a, b, 909, 928.
Pontanus, J.I., 407.
Portugal, Eleonora Maurice, prinses van, 714.
Puteanus, E., *570*, *578*, *628*, *708*, *715*, *724*, *775*, 775 a.
Puteanus, J,, 693, 700, 876.
Pynssen van der Aa, W., 536, 888, 894, 894 a, b, 922, 922 a, 954.

Ravoire, P. de la, 168.
Reael, L., 249, 278.
Reede, J. van, heer van Renswoude, 569.
Renesse, R., graaf van Warfusé, 839.
Rivet, A., 613, 619, 645, 646, 646 a, 657, 691, 721, 786, 788, 791.
Ruinen, C. van, 176, 191.

Schenck, C., 744, 744 a, 904, 933.
Schmelzing, N., 325, 331, 334-336, 338, 350, 351, 351 a, 409, 430, 430 a, 434, 434 a-g.
Smithius, J., 852, 939.
Solms, Johann Albrecht, graaf van, 711, 711 a.
Stakenbroeck, Th. van, 472, 926, 926 a.
Suriano, Chr., 117, 162.
Sydenberch, Elis. van, 124.
Sylvius, J., 682.

Teresteyn, C. van, 709, 709 a.
Thorius, R., 255.
Tuldenus, D., 573, 614, 614 a, 728, 891.

Vendome, C. hertog van, 643.
Venne, A. van der, 892.
Vere, Sir H., 506, 758.
Vosbergen, G. van, *460*, 460 a, 763.
Vossius, G., *885*.

Wendelinus, G., 685, 685 a, 703, 743, 759, 821.

Wilhem, D. le Leu de, *683*, 683 a, *720*, *767*, 796-798, 802, 836.
Witte, B. de, 560, 560 a-g, 699, 787, 787 a-c, 895, 941, 941 a.
Wynbergen, J. van, 859.
Wyts, J., 309, 327, 431, 600, 779, 811.

Zuerius, G., 230.

Alphabetisch register der persoonsnamen.[1)]

A.

AA (Van der), zie: Pynssen.
ABBOT (George), aartsbisschop van Canterbury, **28**, 84.
ABEN MARUFI, Aegyptisch natuurkundige, 263, 371.
ABULFEDA, Arabisch geograaf, 372.
ACOSTE (D'), rentmeester van Fransche goederen van den Prins, 482.
ACUNA (Don Diego Sarmiente de), graaf van Gondomar, Spaansch gezant in Engeland, 24, 25, **61**, 75, 78, 79, 89, 91, 111, 118, 119.
AERSCHOT (Philippe Charles, hertog van), graaf van Aremberg, Z.-Nederl. staatsman, **162**, 460, 479.
AERSSEN Sr. (Cornelis van), griffier der St.-Gen., **32**.
AERSSEN Jr. (Cornelis van), later kolonel, **46**, 52, 66, 104, 112.
AERSSEN (François van), heer van Sommelsdyck, staatsman, **44**-55, 64, 66, 70, 75, 76, 78, 80-82, 94, 98, 99, 102, 104, 106, 110, 115, 116, 120, 123, 127, 135, 136, 159, 164, 167, 183, 184, 186-190, 276, 333, 334.
AERSSEN (Juffr. van), 45, 74, 77, 89.
AERSSEN-VAN BORRE (Petronella van), 46, 47, 127, 147, 148, 150, 151.
AESCHINES, Grieksch redenaar, 217.
AGACHE (Jean), Fransch predikant te Leiden, **273**.
AGACHE (Maurice), Fransch schoolmeester te Leiden, **273**.
AGOSTINI (Gerolamo), Venetiaansch gezantschapssecretaris., **303**.
AIGUEBERRE, Fransch kapitein in dienst der Staten, **435**.
AITZEMA (Foppe van), diplomaat, **270**, 273, 480.
ALBERT (Charles, marquis d'), hertog de Luynes, maarschalk van Frankrijk, **73**.
ALCIBIADES, 234.
ALEAUME (Jacques), onteijferaar van cijferschrift, **331**.
ALEWIJN (Isabella), zie: Buycx.
ALOUETTE (Charles de L'), advokaat te Parijs, **417**, 437, 438, 456.
ALVA (Hertog van), 415.
AMALIA, Hertogin van Palts-Landsberg, **363**, 388, 390, 412-418, 420, 432, 450, 456, 457, 459, 460, 482-484.
AMALIA, Prinses van Oranje, 207, 215, 216, 218, 255, 260-262, 274, 330, 354, 356, 368, 369, 407, 422-426, 471, 472, 474-476, 478-481.
AMURATH IV, Sultan van Turkije, **263**.
ANHOLT (Graaf van), keizerlijk generaal, 44.
ANNA van Denemarken, Koningin van Engeland, 30, 33, 34.
ANNA van Oostenrijk, Koningin van Frankrijk, 473, 477.
ANSBACH (Joachim Ernst, markies van), zoon van den Keurvort van Brandenburg, **46**.
APELLES, 263.
APOLLONIUS van Perga, Grieksch mathematicus, **263**.
AQUILA (Louis d'), officier in dienst der St., **25**.
ARACAN (Koning van), Indisch vorst, 238.
ARCHIMEDES, Grieksch mathematicus, 263.
AREMBERG, zie: Aerschot en de Ligne.
ARGENSOLA (Barth. Leon. de), Spaansch priester en geograaf, **240**.

1) De cijfers der bladzijden, waar levensbijzonderheden worden meegedeeld, zijn vet gedrukt, waar de personen alleen in de noten worden vermeld, cursief.

ARISTIPPUS, Grieksch wijsgeer, 72.
ARISTOPHANES, 228, *284*.
ARISTOTELES, 59, 230, 235, 386, 446, 468.
ARMET (Jacques), S.r de la Motte-sur-Deune, Fransch advokaat, **390**-392.
ARNOLDI, zie: Linde, van der.
ARUNDELL (Thomas graaf), Engelsch staatsman, **27**, 28, 478.
ASPEREN (Van), zie: Boetzelaer.

ASTLEY (Sir Jacob), Eng. kapitein in dienst der Staten, **292**.
AUBESPINE (François d'), markies de Hauterive, kolonel in dienst der Staten, **295**, 417, 421, 475, 478, 481.
AUBIGNÉ (Théodore Agrippa d'), Fransch schrijver en militair, **272**.
AUGUSTINUS, kerkvader, 460.
AUGUSTUS, keizer, 229.
AYTON (Sir Robert), Engelsch en Latijnsch dichter, **202**.
AYTONA (Markies van), zie: Moncada.

B.

BACON OF VERULAM (Francis), Engelsch staatsman en geleerde, 69, 251, 253, 254, 257.
BAECK (Joost), koopman te Amsterdam, **220**, 232, 289, 290, 295, 296, 298, 446, 452.
BAERLE (David van), koopman te Amsterdam, **178**.
BAERLE (Jan van), koopman te Amsterdam, **145**.
BAERLE (Van), 92, 178.
BAERLE (Meisjes van), **111**.
BAERLE-VAN ERP (Sara van), **178**.
BAERLE (Susanna van), 111, **117**, 129, 169, 170, 172, 205, 210, 211, 213, 214. - Zie verder: Huygens-van Baerle, Susanna.
BAERLE-SAYON (Susanna van), **195**, 318, 339, 342.
BAERSDORP (Juffr.), 147.
BALCK (Abraham), 165.
BALDI (Bernardino), Ital. geleerde, **348**, 349.
BALFOUR (Sir William), Eng. officier in dienst der Staten, **233**.
BALL (Elisabeth), zie: Winwood.
BALZAC (Jean Louis Guez de), Fransch schrijver, 336, **346**, 347, 350, 351, 386, 387, 397, 398, 410, 411, 434-436, 461, 462.
BARBANÇON, zie: Ligne, de.
BARBERINI (Maffeo), zie: Urbanus VIII, Paus.
BARDIN (Pierre), Fransch schrijver, **337**, 351, 352.
BARLAEUS (Caspar), geleerde, 177-**180**, 181, 190, 191, 193-196, 201-203, 208, 209, 212, 214, 216-220, 223, 225-231, 234, 235, 241-250, 253-256, 260-262, 264-267, 269-280, 284, 285, 293, 297, 307, 312-315, 318, 330, 337-339, 342, 344, 345, 358, 360-362, 365, 380, 383, 395, 396, 411, 412, 427, 437-442, 444-447, 449-452, 454, 455, 459-461, 468.
BARNEVELT (Jhr.), 26.
BAS (Dirck), burgem. v. Amsterdam en afgev. ter St.-Gen., **340**, 377.
BASSIGNY (Graaf van), Z.-Nederl. edelman, 207.
BASSON (G.), uitgever te Leiden, **248**, 251, 252, 256.
BAX (De), vaandrig, 359.
BEAUFORT (Pierre de), Franschman, commissaris van de monstering in dienst der St., **161**, 165, 166, 170, 172.
BEAUGY (Nicolas de), Fransch gezant, **345**.
BEAUMONT (Aernout van), later raad en rekenmeester van den Prins, **266**.
BEAUMONT (Simon van), burgem. van Dordrecht, afgev. ter St.-Gen., **367**.

BEAUMONT (Simon van), pensionaris van Middelburg, afgev. ter St.-Gen., **367**, 400.
BEAUSTE-VAN DEN BROECKE (Catharina de), **35**.
BEAUVAIS (Charles de), gouverneur, later predikant, **74**, 88, 95, 98, 101, 135, 346.
BECANUS (Johannes Goropius), geleerde, **255**.
BECKER (Samuel), koopman te Amsterdam, **383**.
BECQ-VAN DORP (Josina du), vrouw van Villebon, **230**.
BEDFORD-RUSSELL (Lucy, gravin van), **80**.
BEEK (Moussa), Perzisch gezant, **207**, 208.
BEMBO (Pietro), kardinaal en Latijnsch dichter, **59**.
BENNEBROEK, zie: Pauw, Seys.
BENNINGH (Joan Bodecher), professor en dichter, **336**, 337.
BENTHUIZEN, zie: Wijngaerden, van.
BENTIVOGLIO (Guido), nuntius en schrijver, **369**.
BERCKEL, Clemens van, student te Leiden, **6**.
BERG (Graaf Hendrik van den), Spaansch generaal, later in dienst der Staten, **99**, 148, 261, 285, 286, 357, 408.
BERGAIGNE (Hendrik van), ritmeester, later hoogschout van den Bosch, **161**, 170.
BERINGHEN (André de), Fransch kapitein in dienst der Staten, 161.
BERINGHEN (Henri de), Fransch officier in dienst der Staten, **398**, 399, 424.
BERLAYMONT (Graaf Floris van), Z.-Nederl. staatsman, **109**.
BERTIUS (Petrus), professor te Leiden, **41**.
BERTONI (Michel), 460.
BEVEREN (Cornelis van), heer van Strevelshoek, staatsman, **334**.
BEZE (Theodore de), Fransch geleerde en schrijver, **140**, 141.
BIE (Diederik de), officier, 155, 169.
BIE (Joris de), officier, *161*, 169.
BIE (Maria de), **161**.
BILDERBEECK (H. van), agent der Staten, **101**, 425.
BILDERBEECK (Juffr.), **225**, 230.
BILIUS (Hubertus), student te Leiden, **194**.
BIO, Grieksch dichter, 59.
BIONDI (Giovanni Francesco), gezant van Savoie en schrijver, **23**, 24.
BIRON, zie: Byron.
BLAEU (Willem Janszoon), aardrijkskundige en uitgever, **264**.

BOCSTADIUS (Abraham), geleerde, **330**-332.
BODDENS (Johannes Baptist), Jezuïët, **375**-377, 382, 383, 402, 403, 418.
BOELEN (Pieter), heer van Puttershoek, student te Leiden, **13**, 102, 111.
BOELEN, 162, 167.
BOELESZ, 51.
BOETZELAER (Gideon, baron van den), heer van Langerack, gezant te Parijs, **51**, 416, 418, 421, 433, 457.
BOETZELAER (Margaretha van), zie: Mayerne.
BOETZELAER (Rutger Wessel, baron van den), heer van Asperen, militair en dichter, **40**, 41, 61, 63, 161, 170.
BOGAERT, ontvanger, 213, 260.
BOISSISE, zie: Thumery, de.
BOLDONI (Sigismond), Ital. en Latijnsch dichter, **244**.
BOM (Michael), student te Leiden, 13.
BONIFACIO (Baldasare), Ital. geestelijke en Latijnsch dichter, **242**, 245, 248, 273, 274, 298.
BOREEL (Abraham), advokaat, later generaalmeester van de Munt, **367**.
BOREEL (Johan), raadpensionaris van Zeeland, **188**, 189, 192, 195, 197, 221, 222.
BOREEL (Justus), vaandrig, 183, *204*, 455.
BOREEL (Willem), staatsman, **76**, 81, 86, 88, 112, 115, 116, 183, 188, 204, 207, 224, 237-240, *249*, 275, 292, 293, 317, 455.
BOREEL-CAREL (Jacoba), **207**.
BORRE (Pieter van), lid van den Raad van Brabant, **367**.
BORREWATER, commandant van Steenbergen, 108.
BOSCH (Johan van den), luitenant-generaal der artillerie, **255**, 256, 274.
BOSWELL (Sir William), Engelsch gezant, **407**.
BOUCKAERT (Joost), pastoor te Scherpenheuvel, **360**, 364, 380.
BOUCKHORST (Nicolaas van den), heer van Noordwijk, afgev. ter St.-Gen., **328**, 330, 477, 480.
BOUGY (De), 433.
BOUILLON (Hertog van), zie: Tour d'Auvergne, de la.
BOURBON (Charlotte de), **416**.
BOURBON (Henri II de), prins van Condé, **413**, 414, 484.
BOURICIUS (Hector van), afgev. ter St.-Gen., **344**, 345, 348.
BOYS (Du), 37.
BRANT, 458.
BRASSER (Govert), later thesaurier-generaal der Unie, **28**, 31, 277(?).
BRASSET (Jean), secret. van den Franschen gezant, **345**.
BREDERODE (Johan Wolfert, graaf van), veldmaarschalk, 226, 395, **427**, 437, 475.
BREDERODE (Pieter Cornelis van), agent der Staten in Duitschland, **343**.
BREDERODE (Douairière van), 471.
BRICQUEMAUT (Jacques de), Fransch officier, **392**.
BRIZZI-DE VOGELAER (Margriet), **4**.
BROECHEM (Heer van), zie: Rijt, van de.
BROECK (Berend ten), zie: Paludanus.
BROECK (Van den), 430.
BROECKE (Catharina van den), zie: Beauste, de.
BROIDE, pensionaris van Douai, 407.
BRONCKHORST (Nicolaas van), student te Leiden, **13**.

BROOKE (Lord), zie: Grenville, Funke.
BROSTERHUISEN (Johan), dichter en geleerde, *67*, **174**-182, 213, 214, 222, 226, 227, 233-235, 243, 247, 249, 251-254, 256, 257, 259, 268, 271-273, 276-279, 283, 288, 289, 302, 307, 311, 339-341, 365, 378-380, 394, 400, 411, 439, 458, 459, 462.
BROUART (Joannes), gouverneur, later dokter te Londen, **2**, 22, 31, 61, 135, 140-142, 151, 188, 197.
BROUART (Thomas), thresorier van den Prins, **270**.
BROUWER (Hendrik), gouverneur-generaal van Oost-Indië, ook bewindhebber der O.-Indische Compagnie, **92**, 110.
BROUWERS (Jonathan Adriaen), katholiek priester, 284.
BROWN (Dr. Samuel), Anglikaansch geestelijke, **217**.
BRUN, procureur te Parijs, 437, 483.
BRUNSWIJK, zie: Christiaan.
BRUYNINGH (Albert), secret. van Enkhuizen en gezant, **63**, 81, 94, 208.
BUAT, zie: Culan.
BUCERUS, zie: Butzer.
BUCHANAN (George), Lat. dichter, **43**.
BUCHELL (Arend van), geleerde, **227**.
BUCHLEIN, zie: Fagius, Paul.
BUCKINGHAM, zie: Villiers.
BUCQUOY (Charles Albert, graaf van), Spaansch generaal, **422**.
BUNNINCKHAUSEN (Von), Wurtembergsch staatsman, 186.
BUREN, Commandeur van, zie: Nassau, Jhr. Frederik van.
BURGH (Jacob van der), dichter en jurist, **174**-182, 191, 196, 201, 203, 213, 226, 227, 238, 239, 243, 258, 260-262, 264, 267-269, 290, 293, 296, 298, 301, 304, 311, 327, 337, 339, 345, 353, 377-379, 395, 401, 402, 424, 425, 427, 430, 431, 436, 437, 439.
BURLAMACCHI (Philippe), koopman en bankier te Londen, **23**, 25, 37, 38, 43, 44, 61-63, 73, 82, 84, 91, 96, 97, 103, 108, 139, 292.

BURLAMACCHI-CALANDRINI (Juffr.), **23**, 29, 111, 151.
BURMANIA (Rienk van), afgev. ter St.-Gen., *183*, **476**.
BUTZER (Martin), Duitsch godgeleerde, **140**.
BUYCX (Jacob), **147**.
BUYCX-ALEWIJN (Isabella), **126**, 147, 148, 152, 167.
BUYSERO (Laurens), later raad en griffier van den Prins, **444**.
BYRON (Nicolaes), kapitein, 401.
BYRON (Philips), kapitein, 401.

C.

CABELJAUW (Johan), jurist, **288**, 312, 313, 315, 316, 321, 323, 387, 412.
CADDEL (Jacques), kapitein, **114**.
CADENET (Maarschalk de), 61.
CAESAR, 208, 439.
CAESIUS (Guilielmus), zie: Blaeu.
CALANDRINI Sr., 22, 139.
CALANDRINI (Cesare), predikant der Ital., later der Nederl. gemeente te Londen, **15**-17, 22, 32, 37-40, 42-44, 56, 68, 78, 112, 135, 139, 140, 188, 196, 197, 221(?), 267, 292, 320, 321.
CALANDRINI (Giuliano), predikant in Engeland, 320.
CALANDRINI-HARDERET (Elisabeth), **68**, 78, 139, 140, 292, 320.
CALCAR, commandant van Lillo, 105.
CALEPINO (Ambrosio), Ital. geleerde, **252**.
CALLIMACHUS, Grieksch dichter, 468.
CALVART (Jhr. Lieven de), heer van den Bossche, luitenant-kolonel, **153**, 200, 206, 466, 480, 481.
CALVIN (Jean), 140.
CAMERARIUS (Joachim), later secret. van den Koning van Zweden, **327**.
CAMERARIUS (Ludwig), Zweedsch gezant, 326, **327**, 328, 354, 355.
CAMERLINGH (Jacob), pensionaris van Delft en gezant, **65**.
CAMPANA (Cesare), Ital. geschiedschrijver, **287**.
CAMPEGGI (Annibale), Ital. schrijver, **298**.
CAMPEN (Jacob van), bouwmeester, 379, 380, 411, 459.
CAREL (Jacoba), zie: Boreel.
CAREW (Robert), Eng. hoveling, **160**.
CAREY (of CAREW), Eng. officier in dienst der St., 160, 233.
CARLETON (Sir Dudley), Engelsch gezant, **20**, 21, 24, 25, 27, 28, 31, 43, 47-49, 61, 62, 69, 84, 88, *100*, 103, 104, 116, 118, 119, 129, 153, 170, 202, 216-219.
CARLETON (George), Anglikaansch bisschop, **35**.
CARLISLE (Graaf van), zie: Hay.
CARON (Jacques), 131.
CARON (Marie), 131.
CARON (Nicolaas), 131.
CARON (Noël de), heer van Schoonewal, agent der Staten in Engeland, **21**-28, 30-35, 54, 60, 71, 81, 82, 92, 115, 131, 165, 170, 172.
CARON-TER SPILL, Gesien, 131.
CARTESIUS, zie: Descartes.

CASAUBON (Isaac), Zwitsersch philoloog, **83**, 461.
CASAUBON (Méric), theoloog en philoloog, **141**, 142.
CASEMBROOT, 167.
CASEMBROOT (Pieter), 402.
CASEMBROOT (Reynier), commies 'in de finantie', **165**.
CASSIOPIJN (Dominicus), luit.-kolonel, **480**, 481.
CATS (Jacob), 42, 70, 71, 76, 77, 83, 87, 90, 91, 96, 97, 100, 107, 137, 138, 141-144, 154, 163, 193, 269, 275, 370, 445.
CECIL (Sir Thomas), lord of Exeter, **23**.
CECYL (Sir Edward), viscount Wimbledon, kolonel in dienst der St., **23**, 24, 26, 33, 62, 63, 65, 77, 78, 105, 138, 139, 236, 237, 309, 325, 326, 329, 333.
CECYL-DRURY (Diana), **33**, 34, 63, 65, 78.
CHABOT (Charles), S.r de Charroux, **414**.
CHABOT (Jacques), S.r de Charroux, **389**.
CHABOT (Jacques), marquis de Mirebeau, **389**, 413, 414, 484.
CHABOT (Marguérite), zie: Elbeuf, d'.
CHABOT (Philippe), graaf de Buzançois, 432, 483.
CHABOT-BERNARD DE MONTESSUS, (Françoise), **414**.
CHALON (Jean de), Prins van Oranje, 390, 433.
CHALON (René de), Prins van Oranje, 414.
CHAM (Groote), Oostersch vorst, 238.
CHAMBRUN (Jacques Pineton de), predikant te Oranje, **438**.
CHANDOR, secret. der hertogin de la Trémoïlle, 204.
CHARISIUS (Jonas), Deensch gezant, 6.
CHARLES (Lambert), gouverneur van Nijmegen, **125**.
CHARNACÈ (De), zie: Girard.
CHARROUX, zie: Chabot.
CHICHESTER (Lord Arthur), onderkoning van Ierland, **78**, 84, 88, 96, 97, 100.
CHIFFLET, 360.
CHIFFLET (Jean Jacques), lijfarts der Infante en oudheidkundige, **288**, 321, 423.
CHIFFLET (Laurent), theoloog en taalkundige, **321**.
CHIFFLET (Philippe), theoloog en oudheidkundige, **321**.
CHIFFLET (Pierre François), theoloog en oudheidkundige, **321**.
CHRISTIAAN, hertog van Brunswijk, legeraanvoerder, 99, **104**, 105, 115, 121, 125, 129, 171.

CICERO, 1, 235, *314*, 339, 468, 474.
CIVILIS (Claudius), 255.
CLAUDIANUS, Latijnsch dichter, 339.
CLEMENS (Wenzeslaus), **350**.
CLERRIS, 168.
CLEVILE, 155.
CLINGER, kapitein, 341.
CLOECK (Mr. Pieter), advokaat te Amsterdam, 474, **486**.
CLUSIUS (Carolus), botanicus en professor te Leiden, **278**.
CLUVER (Philip), geographus academicus te Leiden, **48**.
CLUYT (Outgers), botanicus, **275**.
COBBIUS (Petrus), student te Leiden, **12**.
CODDAEUS (Wilhelmus), professor in het Hebreeuwsch te Leiden, **227**.
COENDERS VAN HELPEN (Bernard), afgev. ter St.-Gen., **362**, 364, 365, 425.
COENEN (Pieter), klerk aan de secretarie van den Prins, **172**, **301**, 424, 427.
COKAYNE (Sir William), koopman te Londen, **79**.
COKE (Sir Edward), Engelsch rechtsgeleerde, **77**.
COKERMAECKER, 74.
COLEPEPPER (Sir John), Eng. officier in dienst der Staten, staatsman, **333**.
COLIGNY (Louise de), *3*, 39, 48, 51, 183.
COLIGNY-DE POLIGNAC (Anna de), hertogin van Chastillon, **417**.
COLOMA (Carlos), Spaansch generaal en geschiedschrijver, 287, **485**.
COLONNA, zie: Coloma.
COLVE (Anna), **165**, 166, 170, 172.
COMBALET (Mad.^{e} de), nicht van Richelieu, 425.
COMMELIN, uitgever te Amsterdam, 7, 278.
CONDÉ (Prins van), zie: Bourbon.
CONESTAGIO (Hieronymo Franchi de), Ital. geschiedschrijver, **287**, 295, 297, 299, 304.
CONTARINI (Thomas), Venetiaansch gezant, **6**.
CONTE (Antoine de la Marche de), gouverneur van Sedan, **391**.
CONWAY, 51.
CONWAY (Edward), viscount Conway, Eng. officier in dienst der Staten, later secretaris van Staat, **184**.
CORDUA (Don Gonzales de), Spaansch generaal, 108, 115, 119, 125, 360.
CORNELISD.^{r} (Catharina), **150**.
CORNETTA (Carlo), Ital. officier in dienst der Staten, 300.
COTTINGTON (Francis), Engelsch agent in Spanje, **130**.
COTTON (Sir Robert Bruce), Eng. oudheidkundige en verzamelaar, **224**.
COURTIN (Peter), 198.
CRANFIELD (Lionel), graaf van Middlesex, Engelsch staatsman, **122**, 124.
CROCQ (Anthonie), ritmeester, later kolonel, **231**.
CROFT (Juffr.), **219**, 221, 266, 357, 427.
CROMBALCH (Allert Jansz.), **465**, 466.
CROMBALCH (Taddaea), **465**, 466.
CROMFLIET (Nathalia van), **165**.
CROMHOUT (Nicolaas), raadsheer in het Hof van Holland, **269**.
CROMMON (Gerard), raadsheer in het Hof van Holland, **400**.
CUEVA (Kardinaal de la), 152.
CULAN (Philippe Henry de), heer van Buat, **432**, 470.

CULEMBORGH (Graaf van), zie: Pallandt, van.
CUNAEUS (Petrus), professor in de rechten te Leiden, **177**, 347, 351, 428, 430.
CURTIUS, Latijnsch geschiedschrijver, 208.
CUIJK (Jacob van), meesterknaap van Holland, 328.

D

DAA (Claus), Deensch admiraal en gezant, **329**.
DAALEN (Jacob van), zie: Vallensis.
DANCKAERT (Johan Reinbout), notaris te 's Gravenhage, **150**.
DANCKAERT Reinboutsz (Johan), notaris te 's Gravenhage, **150**.
DAVENANT (John), Anglikaansch geestelijke, **35**.
DEDEL (Johan), later raadsheer en president van het Hof van Holland, **4**, 6-8, 13, 52, 63, 97, 134-136, 157, 247, 259.
DEDEL-DE VOGELAER (Isabeau), **134**, 157, 168.
DELFF (Willem Jacobsz), graveur te Delft, **250**.
DEMETRIUS, 353.
DEMOSTHENES, 1.
DERBY (Graaf van), zie: Stanley.
DESCARTES (René), **348**, 349, 353, 363, 368, 372-375.
DESLOGES (Charles), Fransch kapitein in dienst der Staten, **462**.
DESLOGES (Mad.^{e}), 462.
DESSELIUS (Valerius Andreas), professor en bibliothecaris te Leuven, **311**, 313.
DEVEREUX SR. (Robert), graaf van Essex, Engelsch vlootvoogd, **237**.
DEVEREUX JR. (Robert), graaf van Essex, Engelsch vlootvoogd, **237**.
DEXTER (R.), officier der genie, **114**.
DIBBETS (Dirk), burgemeester van Arnhem, **268**, 269.
DIESDORF (Alexander Sybrecht van), Spaansch gouverneur van Wesel, 382.
DIGBY (John), graaf van Bristol, Engelsch staatsman, **72**, 77, 78, 80, 84, 88, 90, 98, 118, 125, 128, 132.

DIMMER, 24, 168.
DIMMER (Cornelis), kapitein, 155.
DIMMER (Mr. Erik), raad van den Prins, *155*, **184**-186, 250, 258, 267, 284, 287, 303.
DIMMER (Pieter), luitenant, 169.
DIMMER (Juffr.), 45, 51, 155, 165, 258, *357*.
DIMMER-DUYN (Tiete), 169.
DIODATI (Jean), Zwitsersch godgeleerde, **38**, 40.
DIONYSIUS, vorst van Syracuse, 6.
DIOPHANTUS, Grieksch mathematicus, **263**.
DOES (Jacob van der), raad en griffier van den Prins, **293**.
DOHNA (Achatius, baron van), staatsman van de Palts, **68**.
DOHNA (Christoph, baron van), staatsman van de Palts, later gouverneur van Oranje, **68**, **283**, 338, 339, 342, 344, 380, 393, 469.
DOMINIS (Marcantonio de), Italiaan, katholiek, later Anglikaansch geestelijke, **22**, 30, 37, 56, 84, 89, 91, 93, 95, *108*.
DONCASTER, zie: Hay.
DONNE (John), Anglikaansch geestelijke en dichter, 288, **289**-291, 296, 340, 341, 446, 452, 458.
DORDT-VAN PALLANDT VAN TER HORST (Adriana), 168.
DORP (Arend van), hofmeester van den Prins, 51, **93**, 95, 212, 213.
DORP (Dorothea van), **19**, 32, 44, 45, 50, 51, 80, 86, 93, 95, 117, 119, 120, 127, 147, 153-155, 162, 163, 165, 166, 168-170, 172, 173, 200, 201, 212, 213.
DORP SR. (Frederik van), kolonel, **404**.
DORP JR. (Frederik van), heer van Maesdam, staatsman en dichter, **428**, 430.
DORP (Josina van), zie: Becq, du
DORP (Philips van), admiraal, 51, **163**, 165, 166, 172, 200, 212, 221, 222, 364.
DORP-VAN BAERLE (Ida van), **210**.
DORP-VAN TRELLO (Sara Adriana van), **200**, 404, 471, 472.
DOUBLET (François), heer van Groenevelt, wagenmeester-generaal, **157**.
DOUBLET (George Rataller), later lid van den Hoogen Raad, *67*, **215**, 272, 275, 278.
DOUBLET (Jan), heer van St. Anneland, ontvanger-generaal der Unie, **157**, **161**.
DOUBLET (Philips), secret. van 's Gravenhage, **385**.
DOUBLET-HUYGENS (Geertruid), **350**.
DOUSA SR. (Janus), heer van Noordwijk, staatsman en Lat. dichter, **11**, 83.
DREBBEL (Cornelis), uitvinder, **76**, 77, 89, 91, 94.
DRYQ (?), koopman in Frankrijk, 462.
DUARTE (Francisca), **295**, 411.
DUCÉ (Graaf van), zie: Montgommery.
DUMAISTRE (Daniel), rechtsgeleerde te Parijs, 392, 438.
DUNCASTER, zie: Hay.
DUPERRON (Jacques Davy), Fransch kardinaal, **33**.
DUSSEN (Ewoud van der), burgemeester van Delft, afgev. ter St.-Gen., **260**.
DUYCK, 86.
DUYCK (Adriaan), kapitein, **169**.
DUYCK (Anthonis), raadpensionaris van Holland, **96**, 110, 115, 134.
DUYCK (Barbara), **96**, 100, *170*.
DUYCK (Gijsbert), student te Leiden, **13**.
DUYCK (Maria), zie: Leeuwen van Leiden, van.
DUIJTS, 183.

DUYVENVOORDE (Mevr. van), 62, 63, 67, 68, 153.
DYCKMALS, luitenant, 268.

E.

EBRAHIM REZ, Moorsch zeekapitein, 198.
ECK (Jhr. Dirk van), lid der Staten van Utrecht, **39**.
EDELHEER (Jacobus), pensionaris van Antwerpen, **407**, 408.
EDMOND (Thomas), kapitein, **50**, 51, 78, 147, 155, 156, 159, 169.
EDMOND-VAN DE WERVE (Maria), **169**.
EERENTRYTER, kolonel, 334.
EGLISHEM (George), Schotsch medicus en geleerde, **7**, 24, 43, 119, 131.
EGMOND VAN DEN NIJENBURCH (Thomas van), schepen van Alkmaar, afgev. ter St.-Gen., **199**.
EINSIEDEL (Innocenz von), Saksisch edelman, student te Leiden, 287, 288.
ELBEUF (Karel II van Lotharingen, hertog d'), **390**.
ELBEUF (Marguérite, hertogin d'), **389**, 391, 392, 415, 432, 437, 438, 450, 451, 457, 482, 483.
ELICHMANNUS (Johannes), Med. Dr. en geleerde te Leiden, **349**.
ELISABETH, Keurvorstin van de Palts, Koningin van Boheme, 86, 103-105, 111, 126, 150, 159, 161, 166, 167, 169, 215, 241, 243, 245, 407, 476, 478, 479.
ELISABETH, Koningin van Engeland, 128, 186.
ELZEVIER, uitgever te Leiden, 69, 175, 219, 297.
EMANUEL VAN PORTUGAL, kroonpretendent, **258**, 267.
ENGELBRECHT (Leonardt), Med. Dr. te Vianen, 298.
EPISCOPIUS (Simon), remonstrantsch predikant, **37**, 39.
ERASMUS, 6, 244, 311.
ERATOSTHENES, Grieksch aardrijkskundige en mathematicus, 264.
ERP (Sara van), zie: Baerle-van Erp, van.
ERPENIUS (Thomas), professor in Oostersche talen te Leiden, **225**.
ESCLUSE (J. l'), zie: Clusius.

ESPAGNE (Jean d'), Fransch predikant in den Haag, **154**.
ESSEX, zie: Devereux.
EUMENIUS, Latijnsch rhetor, 41.
EURIPIDES, *338*.
EUSKERCKEN (Johan van), gezantschapssecretaris te Parijs, **421**, 433, 455-457, 473, 480.
EVERARDT, kapitein, 114.
EWSUM-VAN DER DOES (Anna van), **45**, 51.
EYCK (Anna van), 87.
EYCK (Gaspard van), drossaard van Heusden, **48**, 87, **96**, 211, 212.
EYCKBERCH (Johan), later secret. van den Raad van State, **148**, 150, 152, 155, 156.

F.

FABRICIUS (Henricus), predikant te Leiden, **332**.
FABRICIUS (Vincentius), Duitsch geleerde en Lat. dichter, **404**, 410-412, 462-464.
FAGIANO, Ital. dichter, 359.
FAGIUS (Lucas), Zwitser, student te Leiden, 7.
FAGIUS (Paul), **140**.
FAMARS, officier, 107.
FASCIARDO (Don Diego), Spaansch vlootvoogd, 128, 130.
FELTON, Engelsch officier, 236.
FENOU, advokaat te Parijs, 391, 415, 417, 432, 437, 448, 456.
FERDINAND I, Keurvorst van Keulen, 355, 357, 477.
FERDINAND II, Keizer van Duitschland, 246.
FERENS (Enno van), kolonel, **475**.
FERRERIS (Dr.), 340.
FIELDING (Basil viscount), Engelsch vrijwilliger, **291**, 292.
FINET (Sir John), opperceremoniemeester aan het Engelsche hof, **231**, 305.
FLAMINIO (Marcantonio), Italiaan, Latijnsch dichter, **59**.
FLAVIGNY (H.A.), Fransch officier in dienst der Staten, **171**.
FLORUS, Latijnsch geschiedschrijver, 395.
FONDERATIE (?) (Marques), Spaansch officier, 231.
FONTAINE (Paul Bernard, graaf de), generaal in Spaanschen dienst, **276**.
FONTAINE (Robert le Maçon, dit de la), Fransch predikant te Londen, **76**, 78, 139.
FORANT (Jacques), Fransch zeeofficier, **473**.
FOREEST (Joannes), later burgemeester van Hoorn en lid van den Hoogen Raad, **330**-332.
FORESTIERE (Mad.^{le}), 17.
FRACASTOR (Geronimo), Ital. geleerde en Lat. dichter, **461**.
FRANCHEMONT, commissaris van de monstering, 161, 165.
FRANCKEN (François), pensionaris van Gouda, lid van den Hoogen Raad, **131**.
FRANCKENA, afgev. ter St.-Gen., 361.
FRANS I, Koning van Frankrijk, 299.
FREDERIK V, Keurvorst van de Palts, Koning van Boheme, **40**, 44, 54, 101, 103, 105, 108, 160, 167, 443.

FREDERIK CASIMIR, Hertog van Palts-Landsberg, **363**, 417, 448, 460, 473, 475.
FREDERIK HENDRIK, Prins van Oranje, 98, 102, 108, 129, 155, 166-168, 183, 184, 186-196, 198-201, 204-210, 218, 221, 222, 224, 225, 231, 233-239, 248, 252, 255, 256, 260-262, 264-267, 269, 270, 274, 277, 280, 281, 283, 284, 286-288, 290-296, 298, 301-303, 306, 308, 315, 316, 318-330, 333-336, 341-346, 352-357, 359-370, 376-379, 381-398, 400-409, 411-421, 423-429, 431-434, 438, 440, 443, 444, 446, 448-461, 463-467, 469, 470, 472-479, 481-484.
FRIESEN (Heinrich von), Duitsch edelman, 287, 288.
FULGENTIUS (Pater), Venetiaansch kanselredenaar, **55**.

G.

GALENUS, Grieksch geneesheer, 274.
GAUTIER (J.), Fransch luitenist, 290, **301**, 310.
GAUWE-NEEL, zeekapitein, 158.
GELDORP (Henricus), predikant, **31**.
GELLE (J.), Antwerpsch graveur, 107.
GENT (Otto van), heer van Dieden, kolonel, **334**, 382.
GEVAERTS (Jacob Caspar), griffier van Antwerpen, Latijnsch dichter, **144**, 145.
GHEYN SR. (Jacob de), schilder en graveur, **16**, 89, 94.
GHEYN JR. (Jacob de), schilder en graveur, **22**, 28, 94, 302.
GILLIS (Cornelis), fiskaal van den Raad van Brabant, **480**.
GIRARD (Albert), Fransch ingenieur in het leger der Staten, mathematicus, **271**, 355.
GIRARD (Hercule), baron de Charnacé, Fransch gezant in den Haag en kolonel, **387**, 433, 469, 473.
GIUSTINIANO (Pietro), Ital. geschiedschrijver, **287**, 295, 297, 299, 300, 332.
GOAD (Thomas), Anglikaansch geestelijke, **38**.
GOCH (Johan van), thresorier-generaal der Unie, 369, **370**, 409.
GOCKINGA (Scato), syndicus der Ommelanden, afgev. ter St.-Gen., **366**.
GOIRMANS (Hendrik), abt van Gladbach, 381.
GOLIUS (Jacob), professor in de Oostersche talen

en de wiskunde te Leiden, **145**, 259-264, 271, 348-350, 371-375, 384, 385, 387, 421, 423.
GOLIUS (Petrus), katholiek geestelijke en orientalist, **261**.
GOMARA (Franc. Lopez), Spaansch geschiedschrijver, **240**.
GONDOMAR (Graaf), zie: Acuna.
GOOL (Dirk), rentmeester der leenen van Holland, **145**, 157.
GOTHOFREDUS (Dionysius), professor in de rechten te Heidelberg, **48**.
GRAEF (Jacob de), burgem. van Amsterdam en gecommitteerde raad, **378**, 379.
GRAVE (Jan de), Fransche meester te Dordrecht, 38.
GRENU (Paulus de), luitenant-generaal der artillerie, **66**.
GREVENBROECK (Floris van), Zuid-Nederl. Jezuiët, 323, 325.
GREVILLE (Fulke), lord Brooke, Engelsch staatsman, **184**.
GROOT (Willem de), student te Leiden, later advokaat in den Haag, 7, 278(?).
GROTIUS (Hugo), 58, 100, 105, *134*, 312.
GRUTERUS (Isaacus), later verbonden aan de Lat. school te Rotterdam, **315**, 332, 336, 385, 431.
GRUTERUS (Petrus), medicus en literator, **192**, 225, 226, 261, 313, 316, 336.
GRYPH (Cornelia), zie: Oem.
GÜNTHER (Frederik), secretaris der Deensche kanselarij en gezant, **330**.
GUSTAAF ADOLF, Koning van Zweden, 59, 327, 328, 352, 355, 386, 410, 427.
GYSELS (Adriaen), 150.

H.

HAERSOLTE (Rutger van), drost van Lingen, **376**, 448, 451, 452.
HAERSOLTE (Sweder van), drost van Salland, afgev. ter St.-Gen., **367**, 369, 370, 382-384, 448, 451, 452.
HAGA (Cornelis), gezant der Staten te Constantinopel, **368**, 372, 381, 384, 385, 422, 423.
HAITHAM (Al), Egyptisch mathematicus, **263**.
HAKIUS (Gualtherus), 288.
HAKLUYT (Richard), Engelsch aardrijkskundige, **239**.
HALL (Joseph), Anglikaansch geestelijke, **35**, 38.
HALLMY (Nicolaas), 467.
HAMEL, advokaat, 249.
HAMELTON (James, marquis of), gunsteling van Jacobus I van Engeland, **27**.
HANAU (Hendrik Lodewijk, graaf van), officier in dienst der Staten, **356**, 357.
HARDEBROECK (Van), 148, 279.
HARDERET (Elizabeth), zie: Calandrini.
HARTAING, heer van Marquette, officier, **358**.
HARTAING-DE HENNIN (Leonora de), **241**, 358.
HARTMANN, 70.
HARWOOD (Sir Edward), Eng. officier in dienst der Staten, **281**, 282, 286.
HASAN (Al), Egyptisch mathematicus, **263**.
HASSELAER (Pieter Pietersz.), schepen, later burgemeester van Amsterdam, **338**, 377.
HAUTAIN (Philips de Zoete van Lake, gezegd), gouverneur van Sluis, **158**, 159.

HAUTAIN (Willem de Zoete van Lake, gezegd), admiraal, later gouverneur van Sluis, **66**, 163, 165, 166, 172, 200, 440.
HAUTAIN-VAN DER NOOT (Louise), **214**, 347, 348.
HAUTEMONT DE LARGUIER, Fransch kapitein in dienst der Staten, 440.
HAUTERIVE, zie: Aubespine, d'.
HAY (James), viscount of Doncaster, later graaf van Carlisle, Engelsch diplomaat, **62**, 84, 88, 90, 93, 94, 98, 103, 109, 184, 478.
HAYE (De la), Fransch edelman, 417.
HAYMAN (Agnita), **292**, 293.
HEENVLIET, zie: Polyander.
HEIN (Piet), 242, 243, 248-250, 436.
HEINSIUS (Daniel), **8**, 37, 41, 43, 44, 55-59, 68, 69, 83, 136, 137, 144, 145, 167, 175, 177, 182, 183, 190, 219, 223, 225, 226, 242-245, 256, 265, 274, 284-288, 291-293, 297, 303, 309, 312-314, 316, 318, 320, 321, 324, 325, 327, 342-345, 347, 350, 351, 383, 386, 387, 395, 400, 404, 410-412, 430, 431, 435, 436, 444, 445, 461-463, 471.
HEINSIUS (Nicolaas), later philoloog, **243**.
HEINSIUS-RUTGERS (Ermgard), **431**.
HELLEN (Hans van der), uitgever te Middelburg, 142, **144**.
HELMANS, 86.
HELMANS (Mevr.), 86.
HEMELAER (Jan), katholiek priester in de Z. Nederl., **145**.
HENDERSON (Sir Robert), Eng. kolonel in dienst der Staten, 108, **114**, 119, 152.
HENDRIK, prins van Wales, **28**.
HENDRIK III, Koning van Frankrijk, 186.
HENDRIK IV, Koning van Frankrijk, 186.
HENNIN, zie: Hartaing, de.
HÉRAULD (Didier), advokaat te Parijs, **391**, 415, 417, 432, 437, 448, 456, 459.
HERBERT (Sir Henry), Engelsch hoveling, 285, 286.
HERBERT (Philip), earl of Montgomery, gunsteling van Koning Jacobus I, **27**.
HERBERT (William), graaf van Pembroke, Eng. staatsman, **75**, 184, 202, 203, 218, 231.

HERERA Y TORDESILLAS (Antonio de), Spaansch geschiedschrijver, **240**.
HERO van Alexandrië, mathematicus, 349.
HERVÉ (De), 472.
HESIODUS, Grieksch dichter, *401*.
HESS (J.), heer van Piershil, **80**, 89.
HESSEN-CASSEL, zie: Wilhelm V.
HEUFT, bankier te Dordrecht, 333.
HEYDON (Sir William), Eng. kapitein, *34*, 102.
HICKS (Baptiste), koopman te Londen, **79**.
HIDUL-XA, Oostersch vorst, 238.
HILTEN (Antonie van), secretaris der Staten van Utrecht, **35**, 36, 38, 60, 185, 191, 201, 211-213, 226, 237, 260, 262, 283, 302, 303, 314, 315, 323, 346, 385, 440-442, 471-473.
HINOIOSA (Jacobus de), student te Leiden, **13**.
HINOIOSA (Johan de), later ruwaard van Putten, *7*, *9*, *13*.
HOETMAKER (Severyn), officier, 358.
HOFFMAN (Caspar), solliciteur in den Haag, 155.
HOLLAND (Graaf van), zie: Rich.
HOLSTEIN (Johann Adolf, Hertog van), 166.
HOMERUS, *7*, *59*, *195*, 220, 255, 468.
HONDIUS (Judocus), uitgever te Amsterdam, 238.
HONERT (Rochus van den), lid van den Hoogen Raad, gezant en Lat. dichter, **56**, 156, 250, 269, 275, 400, 440, 444, 446, 447, 454.
HONORIUS, keizer, 339.
HOOFT (Aernout Hellemans), **277**.
HOOFT (Hendrik), advokaat, **105**.
HOOFT (Pieter Cornelisz.), 66, **67**, 89, 103, 105, 145, 146, 148, 173, 174, 176-178, 197-199, 204, 205, 220, 222, 224, 225, 230-233, 245, 246, 252, 272, 275-280, 286, 287, 289-292, 294-300, 304, 305, 316, 317, 338, 340, 377-379, 393, 394, 397, 399, 400, 402, 418-420, 439, 440, 446-449, 465, 466, 474.
HOOFT (Pieter Jansz.), medicus en chemicus, **378**, 379, 419.
HOOFT-HELLEMANS (Leonora), **224**, 232, 378, 420, 465.
HOORN (Philips Adolf), baron van Lokeren, generaal der artillerie, 86, **285**, 286.
HORATIUS, *17*, *25*, *33*, *57*, *80*, *83*, *99*, *103*, *135*, *143*, *176*, *177*, *193*, *203*, 235, *244*, *247*, 249, 255, *264*, *272*, *278*, 279, 285, *298*, 386, 395, 396, *420*, *436*, *444*, *447*, *461*.
HORST (Van der), 284.
HORTENSIUS, Latijnsch redenaar, 242.
HOUTHAIN, zie: Hautain.
HOWARD (Thomas), graaf van Suffolk, Eng. staatsman, **34**.
HUYBERT (Antonie de), advokaat te Zierikzee en dichter, **18**-20, 97, 118, 147, 150, 168, 309.
HUYGENS (Catharina), **22-24**.
HUYGENS SR. (Christiaan), secret. van den Raad van State, 1-6, 8-11, 13, 14, 17-36, 38-40, 44-55, 59-68, 71-85, 88-107, 109-113, 115, 116, 118-125, 127-140, **145**-147, 152, 305, 398.
HUYGENS (Constantia), 38, **85**-87, 94-96, 111, 119, 129, 140, 148, 151, 152, 154, 156, 157, 162, 164, 165, 168, 172, 175, 193, 205, 321, 371. - Zie ook: Wilhem-Huygens, Constantia de.
HUYGENS JR. (Constantijn), 228, 242.
HUYGENS (Elisabeth), *14*.

HUYGENS (Geertruid), **14**, 38, **85**-87, 94, 111, 117-119, 140, 148, 151, 154, 156, 157, 162, 164-166, 168, 172, 175, 193, 205, 321.
HUYGENS (Lodewijk), *216*, 314.
HUYGENS (Maurits), later secret. van den Raad van State, **2**, 3, 8-14, 28, 31, 38, 58, 59, 64, 80, 81, 86-88, 91, 98, 99, 101, 102, 105, 107-109, 114, 115, 117, 118, 121, 125, 126, 129, 134-137, 140, 147, 148, 150, 152, 154, 156-162, 165-167, 170, 172, 175, 193, 205, 210, 267, 305, 321, 346, 449.
HUYGENS (Philips), **427**, 429.
HUYGENS-HOEFNAGEL (Susanna), 2-4, 10, 14, 17-35, 38-40, 44-49, 51-55, 60-68, 71-80, 83-85, 88-105, 107, 109-112, 118-121, 126-134, 137, 140, 145, 147-154, 156-169, 171, 172, 175, 193, 200, 205, 210, 301, 320.
HUYGENS-VAN BAERLE (Susanna), 224, 225, 232, 246, 267, 280, 283, 295, 314, 321, 326, 346, 350, 354, 378, 397, 427, 429, 440, 449, 462.
HUYGUENS (Rutger), burgem. van Arnhem, afgev. ter St.-Gen. en gezant, **150**, 151, 159, 160, 227, 267.
HUYGHENS-VAN LINTELO (Nomna), **150**, 160.

I.

IRENAEUS, kerkvader, 249.
ISABELLA CLARA EUGENIA, aartshertogin van Oostenrijk, 147, 152, 161, 302, 355, 369, 405, 415, 436, 442, 452.
ISELSTEIN (Philips van), officier der ruiterij, 382, 402.
ISELSTEIN (Vincent van), officier der ruiterij, 382, 402.

J.

JACCHAEUS (Gilbertus), professor in de wijsbegeerte en de natuurkunde te Leiden, **209**.
JACOBS (Cornelis), 152.
JACOBUS I, Koning van Engeland, 21, 23, 24, 26, 29, 31-35, 57, 60-65, 68, 71-80, 84, 85, 88-93, 110, 112, 113, 120-125, 127-130, 132, 133, 151, 158-162, 167, 172, 186.

JANSEN (Pieter), zeekapitein, 159.
JANSONIUS (Wilhelmus), uitgever te Amsterdam, 144.
JANSSONIUS (Ben), Engelsch dichter, **130**, 131, 202.
JOACHIMI (Albert), gezant in Engeland, *183*, **241**, 326, 473.
JOHANN II, Hertog van Pfalz-Zweibrücken, **44**.
JOHANN FRIEDRICH, Hertog van Wurtemberg, **186**.
JOHNSON (Ben), zie: Jaussonius, Ben.
JUNIUS (Jacob), secretaris en raad van den Prins, **206**-208, 293, 301, 303, 318, 319, 326, 333, 425, 481.
JUNIUS (Willem), kapitein, **475**, 481.
JUSTINIANUS, 313.
JUVENALIS, Lat. dichter, 56, 57, *174*, 222, 272, 273, *276*, *299*, *304*, *305*, *419*, 441.

K.

KAREL, aartshertog van Oostenrijk, 186.
KAREL, prins van Wales, 24, 27, 30, 32, 62, 78, 79, 94, 113, 121, 122, 132, 133, 159.
KAREL I, Koning van Engeland, 202, 216, 217, 237, 309, 407.
KAREL LODEWIJK, later Keurvorst van de Palts, **476**.
KERCKHOVEN, zie: Polyander.
KESSEL (Van), officier, 112, 126.
KESSELER, 149, 151, 168.
KETELER, kapitein, 425.
KÉTHULLE (Louis de la), heer van Ryhove, gouverneur van Bergen op Zoom, **108**.
KEULEN, Keurvorst van, zie: Ferdinand.
KIEN (Nicasius,), commissaris van de vivres, **158**, 162.
KIEN (Nicolaes), commissaris van de vivres, **158**, 162.
KILLIGREW, 134.
KILLIGREW (Charles), page van den Prins, 93, 134, 135, **151**, 153, 159, 164, 280-282, 286, 306, 307.
KILLIGREW (Henry), Engelsch kapitein in dienst der Staten, 51, **114**.
KILLIGREW (Sir Robert), lid van het Parlement, **93**, 103, 104, 135, 202, 203, 280-283, 286, 305-307.
KILLIGREW (William), 51.
KILLIGREW-WOODHOUSE (Mary), **93**, 154, 163, 165, 169, 170, 173, 280-283, 286, 305-307, 310.
KINSCHOT (Lodewijk), auditeur der Rekenkamer van Holland, 175, **176**, 275.
KNUYT (Johan de), vertegenwoordiger van den eersten Edele in Zeeland, 313, **324**, 325, 406, 426, 433, 444, 453, 466, 467, 470, 472, 473, 477, 478-484.

L.

LAKE (Sir Thomas), secretaris van Staat in Engeland, **23**-25, 27.
LANDO (Girolamo), Venetiaansch gezant te Londen, **62**, 73.
LANGELY, hofmeester, 60.
LAPRIMAYE (De), zie: Primaye, de la.
LAVAL (Frédéric graaf de), **428**-430, 463, 464.
LAVATER (Ludwig), predikant te Zürich, **140**.
LEDENBERG (Gillis van), secretaris der Staten van Utrecht, 31.
LEEUWEN (Pieter van Leiden van), baljuw en en dijkgraaf van Voorne, **46**, 89, 92-94, 134.
LEEUWEN-DUYCK (Maria van), *46*, 134.
LEICESTER (Graaf van), zie: Sidney.
LEO X, Paus, **347**, 351.
LEOPOLD, aartshertog van Oostenrijk, 99, 101.
LERMA (Hertog van) Spaansch generaal, 475, 478, 479, 481.
LESNO (Graaf a), 400.
LEVINUS, 139.
LEWENSTEYN (Graaf van), Duitsch officier, 121.
LEWENSTEYN (Gravin van), 463, 476.
LEY (James), graaf van Marlborough, lord high-treasurer, **184**.
LIBAVIUS (Andreas), Duitsch chemicus en arts, **251**, 252, 256.
LIER, zie: Lockhorst.
LIERE (Caer van), 148.
LIERE (Constantin van), 152, 155.
LIERE (Emmery van), 152, 153, 159.
LIERE (Frederik van), later sergeant-majoor, **114**, 152.
LIERE (Willem van), heer van Oosterwijk, later gezant te Venetië en te Parijs, **6**, 152.
LIEVENS (Jan), schilder, **347**, 411.
LIGNE (Albert de), prins van Barbançon en Aremberg, **329**, 460.
LINDE (Henricus Arnoldi van der), predikant te Delft, **332**.
LINTELO (Jhr. Everhard van), 150, 157.
LINTELO (Willem van), Geldersch edelman, **51**.
LIPSIUS (Justus), philoloog en professor te Leiden, **194**, 360.
LIVINGSTONE (James), graaf van Callander, Eng. officier in dienst der Staten, **301**.
LIVIUS, Latijnsch geschiedschrijver, 208.
LOCKHORST (Anna van), zie: Pauw, Nicolaas Seys.
LOCKHORST-HARDEBOL. (Catharina Adriaensdochter van), vrouw van de Lier, **462**, 464.
LODEWIJK XIII, Koning van Frankrijk, 109, 148, 295, 398, 399, 451, 473, 477.
LOMAZZO (Giovanni Paolo), Ital. schrijver en schilder, **271**.
LONGOLIUS, zie: Longueil.

LONGUEIL (Christophe de), Fransch humanist, **36**.
LOO (Pieter van), Hollandsch koopman te Londen, **80**.
LOON (Juffr. van), 145.
LOOS (P.), 38.
LOTHARINGEN (Frans Nicolaas, Hertog van), **425**.
LOTHARINGEN (Karel III, Hertog van), **425**.
LOUISE JULIANA, Keurvorstin van de Palts, **47**.
LOURDIBUS, (ps.). 431, 432.
LOVELACE (Sir William), Eng. kapitein in dienst der Staten, **114**.
LOYOLA (Ignatius), 127.
LUCANUS, Lat. dichter, 272, 382, 400.
LUCHTENBURGH (Jonathan van), rentmeester-generaal van Noord-Holland, **165**.
LUYNES (Hertog de), zie: Albert, d'.
LYRA (Nicolaus a), Franciskaner, **139**.

M.

MAÇON (Robert le), zie: Foutaine, de la.
MAERTENSZ-ZUERIUS (Hortensia), **4**, **29**, 35.
MAFFEI (Giovanni Pietro), Ital. geschiedschrijver, **240**.
MAGINO (Giovanni Antonio), professor in de wisen sterrenkunde te Padua, **262**.
MAISTRE (Martin le), 108.
MALDEREN (Joannes van), bisschop van Antwerpen, **250**, 258.
MALEN (Aurelius Augustinus van), Zuid-Nederl. staatsman, **122**.
MAMOEN (Al), Khalief, **264**.
MANMAKER (Adriaan van), vertegen woordiger van den eersten Edele van Zeeland, **152**, 153, 158, 159, 165, 170, 201, **304**, 319, 321, 322.
MANMAKER-VAN BERCHEM (Maria van), 319.
MANSFELD (Graaf Ernst van), keizerlijk generaal, later in dienst der Staten, **109**, 112, 114, 115, 119, 120, 125-127, 134, 163.
MAOUCH (Groote), Oostersch vorst, 238.
MARIA, Hertogin van Bourgondië, 392, 415, 433.
MARIE HENRIETTE, Koningin van Engeland, 184.
MARIENBORCH (Wilhelm), burgem. van Deventer, afgev. ter St.-Gen., **370**.
MARINO (Giovanni Battista), Ital. dichter, **213**, 359.
MARK, pensionaris van Brugge, 407, 408.
MARLBOROUGH (Graaf van), zie: Ley, James.
MARLORAT (Augustin), Fransch katholiek priester, later predikant, **40**, 140.
MARMET, zie: Mermet.
MARNIX (Philips van), heer van St. Aldegonde, **331**.
MARQUETTE, zie: Hartaing, de.
MARTIALIS, Lat. dichter, *177*, 235, 244, 256, 451.
MARTINIUS (Franciscus), predikant en dichter, **464**, 472.
MATHIEU, 204.
MATTENBORCH, 152.
MATTHEUS, *276*, *328*, *369*.
MAURICE, secretaris der Koningin van Boheme, 388, 483, 484.

MAURIER (Benjamin Aubery du), Fransch gezant in den Haag, **147**, 161, 165, 305.
MAURITS, Prins van Oranje, 11, 32, 35, 36, 38, 56, 61, 64-66, 74, 93, 98, 100, 102, 105, 108, 113, 115, 122, 126-129, 134, 148, 149, 153, 167, 169, 171, 172, 186, 190-192, 195, 257, 258, 280, 281, 309, 333, 360, 392, 415, 449.
MAXIMILIAAN van Oostenrijk, Hertog van Bourgondië, 390.
MAXIMILIAAN I, Keurvorst van Beieren, 355.
MAYERNE (Sir Theodore de Turquet de), Zwitsersch dokter te Londen, kon. lijfarts, 62, **63**, 67, 79.
MAYERNE-VAN BOETZELAER (Margaretha de), **63**, 66, 67.
MECHELEN (Margaretha van), **171**.
MEETKERCKE (Eduard van), student te Oxford, later Anglikaansch geestelijke, **28**, 29, 139, **197**.
MEGANCK, 157.
MEGANCK (Adriaen), gouverneur van Geertruidenberg, **169**.
MEGANCK-WESTERBEECK (Elisabeth), **169**.
MEGANCK (Mevr.), 157.
MEGEN (Graaf van), 207.
MEHEMET REZ, Moorsch zeeman, 198.
MELISSUS, Grieksch wijsgeer, 438.
MENECRATES, Grieksch geneesheer, 246.
MERCERUS (Balthasar), predikant te Veere, **140**.
MERMET (Emanuel), Fransch predikant te Londen, **292**.
MERODE (Florent Charles de), markies van Westerloo, Zuid-Nederl. edelman, 390.
MEURIS (Aert), uitgever te 's Gravenhage, **13**.
MEURSKENS, vaandrig, 108.
MICHALORIUS (Jacobus), Ital. geleerde, **401**.
MIDDLESEX (Graaf van), zie: Cranfield.
MIEREVELD (Michiel Jansz.), schilder, **163**, 182, 246.
MILANDER, kolonel in Hessichen dienst, 49, 477.
MIREBEAU (Markies de), zie: Chabot.
MOGOL (Groote), Oostersch vorst, 238.
MOLINO (Domenico), Venetiaansch staatsman en geleerde, **242**, 265, 297, 357, 359, 397.
MOLL (Jacob), 131.
MONCADO (Don Francisco de), markies van Aytona, Spaansch generaal, **387**, 425, 436, 475, 476, 479, 481.
MONCLEE (Barones van), 205.
MONTAGUE (Richard), Engelsch geleerde, **236**.
MONTENS, raad van den Prins, **186**.
MONTGOMERY (Graaf van), zie: Herberl, Philip.

MONTGOMMERY (Louis de), graaf van Ducé, student te Leiden, **74**, 77, 80, 88, 89.
MONTMIRAIL, lid van het parlement van Oranje, 473.
MORGAN (Anna), **216**.
MORGAN (Charles), Eng. kolonel in dienst der Staten, **216**.
MORGAN OF RHIWPERRA (Sir Lewes), Engelsch edelman, **216**.
MORLOT (David de), Sr. de Bavoy, cavalerie-officier, later president van den krijgsraad, **151**.
MOROSINI (Marcantonio), Venetiaansch gezant, **75**, 141.
MORRIS, 387.
MORTAIGNE, hofmeester, 408.
MORTON (Sir Albertus), buitengewoon Eng. gezant, **185**.
MOSCHUS, Grieksch dichter, 59.
MOULIN (Pierre du), Fransch theoloog en professor, **35**.
MOULIN (Marie du), zie: Rivet.
MULERDT (Ernst), 448, 451, 452.
MURET (Marc Antoine), Fransch philoloog, **461**.
MURRAY (Thomas), Engelsch geleerde, **69**, 139.
MUSCH (Cornelis), griffier der St.-Gen., **405**-408.
MYLE (Adriaan van der), later luitenant-generaal der artillerie, **242**, 358.
MYLE (Cornelis van der), staatsman, 185, 191, *228*, 242, 245, **247**, 270, 274, 284, 293, 295, 297-300, 320, 321, 345, 355-358, 366, 367, 370, 371, 383, 401, 403, 427, 462, 478.

N.

NASSAU (Anna, gravin van), **356**.
NASSAU (Anna, gravin van), geb. MERODE, **215**.
NASSAU (Anna, gravin van), geb. VAN DER NOOT, **215**.
NASSAU (Charlotte Brabantine, gravin van), zie: Trémoïlle.
NASSAU (Emilia, gravin van), **258**.
NASSAU (Emilia Secunda, gravin van), zie: Amalia, Hertogin van Palts-Landsberg.
NASSAU (Ernst Casimir, graaf van), stadhouder van Friesland en Groningen, **39**, 205, 207, 227, 238, 252, 268, 293, 294, 298, 301, 303, 327, 342, 345, 353, 361, 362, 378.
NASSAU (Jhr. Frederik van), later heer van Zuilestein, **442**, 443, 468, 469, 472.
NASSAU (Guillémine, gravin van), **356**.
NASSAU SIEGEN (Hendrik, graaf van), officier in dienst der Staten, **453**, 458.
NASSAU (Hendrik Casimir, graaf van), stadhouder van Friesland en Groningen, 361, 379.
NASSAU (Isabella, gravin van), zie: Tour d'Auvergne, de la.
NASSAU (Jan, graaf van), generaal in Spaanschen dienst, 329, **393**, 425, 460, 475, 482.
NASSAU SIEGEN (Johan Maurits, graaf van), later veldmaarschalk, **452**-454, 458.
NASSAU (Justinus, graaf van), admiraal van Zeeland en gouverneur van Breda, **214**-216, 255, 257-259, 270, 294.

NASSAU (Lodewijk Gunther, graaf van), officier in dienst der Staten, **257**, 258.
NASSAU (Jhr. Maurits van), **11**.
NASSAU (Sophia Hedwig, gravin van), geb. Prinses van Brunswijk, **39**, 227, 238, 252, 361, 379.
NASSAU (Jhr. Willem van), 155, 161.
NASSAU SIEGEN (Willem, graaf van), veldmaarschalk, **334**, 402, 403, 422-424.
NASSAU (Jhr. Willem van), heer van la Leck, admiraal van Holland, **166**, 185, 186, 189, 200, **215**.
NASSAU (Willem Lodewijk, graaf van), stadhouder van Friesland, **40**.
NASSAU-BOURBON (Prinsessen van), 388, 412, 413, 416, 432, 437, 438, 450, 451, 456, 457, 483.
NASSAU (Mevr. van), zie: Mechelen, Margaretha van.
NAUNTON (Sir Robert), Eng. secretaris van Staat, **34**, 61, 62.
NEDERSON, 150.
NEE(?) (Generaal van der), 279.
NENNA (Pomponio), Ital. componist, 180, 201.
NETHERSOLL (Sir Francis), Eng. geleerde en diplomaat, **204**.
NEUBURG (Wolfgang Wilhelm, Hertog van), **442**, 476, 477.
NICASTRE (René de), stalmeester, 407.
NICQUET, 49.
NIELLES (Daniel de), Fransch predikant in Engeland, **81**.
NIELS (Theodoor), genie-officier, **343**, 403.
NISAM-XA, Oostersch vorst, 238.
NOBEL (Hendrik Willemsz.), burgem. van Rotterdam, afgev. ter St.-Gen., **409**.
NOORDWIJK (Heer van), zie: Bouckhorst, van den.
NOOT (Van der), 183.
NOOT (Anna van der), zie: Nassau.
NOOT (Louise van der), zie: Hautain.
NOUE (Odet de la), Sr. de Téligny, Fransch officier en dichter, **33**.
NUYTS (David), **332**.
NIJEKERCKE (Joost Willemsz van), koopman te Amsterdam, **407**.
NIJENBURCH, zie: Egmond.
NIJPOORT (Jan Floriss. van der), raadsheer en burgemeester van Utrecht, 201, **278**.
NIJPOORT (Van der), 278.
NYS (Daniel), koopman te Venetië, **420**.

O.

OBDAM, zie: Wassenaer.
OBERTRAUT, Duitsch kolonel, 101, 105.
OEM (Antonie), 329, 331.
OEM SR. (Johan), **328**.
OEM JR. (Johan), **328**, 369.
OEM-GRYPH (Cornelia), **328**, 329, 331.
OEM-PUTEANUS (Isabella Eugenia), **328**.
OETGENS VAN WAVEREN (Anthony), burgem. van Amsterdam, afgev. ter St.-Gen., **480**.
OGLE (Sir John), Eng. officier in dienst der Staten, **309**.
OHR, Zweedsch kolonel, 394.
OLDENBARNEVELT (Willem van), 105.
OLDISWORTH (Michael), secret. van den graaf van Pembroke en lid van het Parlement, **201**-203, 216-219, 223-225, 230, 231, 305.
OLIVIER, bediende, 91, 97-99, 171.
ORANJE, zie: Frederik Hendrik, Maurits, Philips Willem, Willem en Willem II.
ORLEANS (Gaston Jean Baptiste, hertog van), **390**.
OSMAEL (Jan de Hertoghe van), heer van Valckenburgh, gouverneur van Oranje, 380.
OSORIO (Geronymo), Spaansch priester en historicus, **239**.
OVERBEKE (Matthijs van), Vlaamsch koopman te Leiden, **179**, 181, 272.
OVIDIUS, *1*, *3*, *178*, *232*, 269, 442, *447*.
OXENSTIERNA (Axel), rijkskanselier van Zweden, **445**.
OXFORD (Graaf van), zie: Vere, de.

P.

PALACHE (Joseph), **198**.
PALLANDT (Floris van), graaf van Culemborgh, 161, 329, **359**.
PALTS-LANDSBERG, zie: Amalia, en Frederik Casimir.
PALUDANUS (Berend), dokter en verzamelaar te Enkhuizen, **472**.
PANAETIUS, Grieksch wijsgeer, 339.
PANHUYSEN, thresorier, 89.
PAPPENHEIM (Gottfried Heinrich, Graf zu), keizerlijk generaal, **357**, 360, 376.
PARENTE (Andries), rentmeester, **152**.
PARFAIT, Fransch rechter, 416, 420, 433.
PARMA (Margaretha, hertogin van), 415.
PARMENIDES, Grieksch wijsgeer, 439.
PAUW (Adriaan), heer van Heemstede, staatsman, **81**, 116, **326**, 328, 333, 334, 365, 367, 406, 408, 463, 465, 466, 473, 477, 479, 480.
PAUW (Nicolaes Seys), heer van Bennebrock, meesterknaap van Holland, **328**, 463.
PAUW SR. (Pieter), professor te Leiden, **14**, 15, 465.
PAUW JR. (Pieter), dokter te Alkmaar, 465.
PAUW-VAN LOCKHORST (Anna), **463**, 465, 470.
PECKIUS (Pieter), kanselier van Brabant, **67**, 78.

PELLIKAN (Conrad), Duitsch theoloog, **140**.
PELSER (Leonard), meier van Limburg, 405.
PEMBROKE (Graaf van), zie: Herbert.
PERGAMO (Fulvio), kapitein, 478.
PERSIUS, Lat. dichter, *8*, *9*, 244, 273, *440*.
PERSYN, tafelhouder in den Haag, 408.
PETERSDORFF (C.B. de), baron de Camin, Duitsch diplomaat, **388**-393, 412-418, 420, 421, 432, 433, 437, 438, 450, 451, 455, 456, 459, 460, 481-484.
PETERSHEM (Baron de), 481.
PETRARCA (Francesco), Ital. dichter, 59, 293, 295-301, 304, 308, 311, 359.
PETRONIUS, Lat. dichter, 193, 275, *313*, *431*.
PEW (Rogier), 138.
PHILIBERTE, Hertogin van Luxemburg, 432.
PHILIPS II, Koning van Spanje, 304.
PHILIPS IV, Koning van Spanje, 130, 133, 152, 366, 376, 390, 408, 415, 433, 456, 478.
PHILIPS, Koning van Macedonië, 246.
PHILIPS WILLEM, Prins van Oranje, **10**, 415.
PICOU (Van), 98.
PINDARUS, Grieksch dichter, 7, 353.
PINSSEN VAN DER AA, zie: Pynssen.
PLANTIJN, drukker te Antwerpen, 382, 400.
PLATO, 59.
PLINIUS SECUNDUS, Lat. schrijver, 436.
PLOOS, 427.
PLOOS VAN AMSTEL (Adriaen), staatsman, **279**, 284, 326, 329-334, 341, 345, 354, 357, 358, 361, 362, 364-366, 369, 370, 371, 378, 403, 406-409, 464, 476, 477, 479, 480.
PLOOS VAN AMSTEL-VAN BIJLER (Agnes), *279*, 326.
PODLITZ (Baron von), Duitsch officier in dienst der Staten, **208**.
PODWELS, kapitein der garde, **405**.
POLMAN (Anthonie), kapitein, 476.
POLYANDER VAN KERCKHOVEN SR. (Johannes), professor in de theologie te Leiden, **309**.
POLYANDER VAN KERCKHOVEN JR. (Johannes), heer van Heenvliet, diplomaat, **356**.
POLYBIUS, Grieksch geschiedschrijver, 208.
POMPEI (Graaf Lelio), Ital. kolonel in dienst der Staten, **300**, 301, 303, 318, 460, 466.
POMPEI (Graaf Marco), Ital. officier in dienst der Staten, **467**.
POMPEI (Graaf Tomio), Ital. officier in dienst der Staten, **300**, 301.
PONCET, zanger, 10.
PONTANUS (J.I.), professor te Harderwijk, **239**, 241, 243, 255, 463.
PORTER (Endymion), hoveling bij kroonprins Karel van Engeland, **132**, 133.

PORTUGAL (Prinsessen van), 406.
PORTUGAL (Eleonora Maurice, prinses van), **364**.
POTIER (Louis), markies de Gesvres, Fransch officier in dienst der Staten, **398**, 399, 429, 467, 468.
POTIER (René), hertog de Tresmes et Gesvres, **399**.
PRIMAYE (Elias de la), zaakwaarnemer te Genéve, **364**.
PRIULI (Antonio), Doge van Venetië, **49**, 51.
PROTAGORAS, Grieksch wijsgeer, 439.
PSELACHER (?), 140.
PTOLEMAEUS, koning, 234.
PTOLEMAEUS (Claudius), Grieksch natuurkundige, 238, **263**.
PURCHAS (Samuel), Anglikaansch geestelijke, uitgever van reisbeschrijvingen, **240**.
PUTEANUS (Erycius), professor te Leuven, **308**-313, 315, 316, 325, 327-329, 331, 354, 360, 362, 364, 369, 381, 401, 402, 407-412, 445, 446, 452.
PUTEANUS (J.), schepen van Roermond, 356, 357, 359, 362, 446.
PUTEANUS (Leonardus Ingenradius), kath. priester, **407**.
PUTTE (Eerryk de), zie: Puteanus, Erycius.
PYNSSEN VAN DER AA (Jacob), rentmeester der koninklijke domeinen in Brabant, **329**.
PYNSSEN VAN DER AA (Willem), kolonel, **296**, 451, 453, 465, 466, 479.
PYRARD (François), Fransch reiziger, **240**.
PYRRHO, Grieksch wijsgeer, 438.
PYTHAN (Frederik), gouverneur van Gulik, **99**.

Q.

QUAED, ritmeester, 270.
QUERENGHI (Antonio), Ital. en Lat. dichter, **248**.
QUINTILIANUS, Lat. schrijver, 197, *436*.

R.

RAEPHORST (Weyntgen van), **199**.
RAFÉLIS (Olivier de), predikant te Oranje, **380**.
RAFÉLIS (Paul de), **380**.
RALEGH (Sir Walter), Eng. vlootvoogd, **25**.
RAMÉE (Pierre de la), Fransch wijsgeer, **468**.
RAMUSIO, Ital. staatsman en schrijver, **239**.
RANDWIJCK (Arnold van), afgev. ter Staten-Gen. en gezant, **76**, 81, 361, 362.
RANDWIJCK (Van), ritmeester, 317, 479.
RAPHELENGIUS (Franciscus), **227**.
RATTERMONT (A.), goudsmit en muntmeester, **247**.
RAVOIRE (Paul de la), 22, 89, 94, 101, **108**, 109.

REAEL (Laurens), gouverneur-generaal van O.-Indië, admiraal en gezant, **146**, 173, 177, 178, 185, 187, 204, 220, 224, 230, 245, 246, 266, 338, 446.
REEDE (Godard van), heer van Amerongen, 287, 471.
REEDE (Johan van), heer van Renswoude, afgev. ter St.-Gen. en gezant, **307**.
REID (Thomas), secret. van Koning Jacobus I, **68**.
REINST (Jan), heer van Niel, koopman te Venetië, **410**.
RENESSE (René van), graaf van Warfusé, Z.-Ned. staatsman, 357, 428.
RENESSE VAN DER AA (Agnes), **332**.
RENESSE VAN DER AA (Jan van), heer van Zuilestein, 287, 332.
RENODAEUS (Janus), Med. Dr. te Parijs, schrijver van pharmaceutische werken, **251**.
REYERS (Fijtje), dienstbode, **165**.
REYGERSBERGH (Nicolaes van), lid van den Hoogen Raad, **400**.
RHAEDUS, zie: Reid.
RICCEN (Fento), lid der Rekenkamer, **449**.
RICH (Henry), graaf van Holland, Engelsch staatsman, **237**.
RICHELIEU (Kardinaal de), 421, 425, 433, 438, 451, 456, 457, 459, 473, 477, 478, 483.
RIVET (André), professor in de theologie te Leiden, later gouverneur van Prins Willem II, **95**, **259**, 278, 279, 316, 322-325, 327, 332, 334-336, 341, 355, 356, 368, 369, 397, 403-407.
RIVET JR., 403, 404.
RIVET-DU MOULIN (Marie), **341**.
RIVIERE (La), hofmeester, 73.
ROCQUELAURE (De), kolonel in dienst der Staten, later van Venetië, **48**.
RODENBURG (Dirk), diplomaat en dichter, **269**.
ROE (Sir Thomas), Engelsch reiziger, **238**, 261.
ROEMERS (Anna), zie: Visscher.
ROEMERS (Tesselschade), zie: Visscher.
ROHAN (Benjamin de), Sr. de Soubise, Fransch officier, **103**, 109, 112.
ROMPH, zie: Rumph.
RONDEN (Charles van), 270.
RONNET, schepen van Namen, 407.
ROSAEUS (Henricus), predikant in den Haag, **332**.
ROSENCRANS, kolonel, **423**, 480.
ROUILLAC (Markies de), Fransch kapitein in dienst der Staten, **341**, 342.
RUDOLF, Keizer van Duitschland, 419.
RUINEN (Claes van), 119, 131.
RUMPH (Dr. Christiaan), lijfarts van den Prins, **319**.
RUTGERSIUS (Janus), philoloog en diplomaat, **461**.
RUIJSCH (Cornelis), secret. der Generaliteitsrekenkamer, **164**.

RUIJSCH (Gysbrecht), secret. der Generaliteitsrekenkamer, **164**.
RYDER (Johannes), katholiek geestelijke, **326**.
RIJHOVE (Heer van), zie: Kéthulle.
RIJT (Willem van de), heer van Broechem, kolonel en drost van Bergen op Zoom, **108**, 250, 258.

S.

SAIGE (G. le), griffier van den Raad van den Prins, **406**, 413, 414.
SAINT SURIN (Baron de), Fransch vrijwilliger, **336**, 337, 346, 347, 350-352, 386, 434, 436.
SAIVE (Claude de), president der rekenkamer te Dyon, **389**, 415-417, 420, 482, 483.
SAIVE (Jacques de), S.r d'Echigay et de Chamblan, president van het parlement te Dyon, **389**-392, 415-417, 420, 421, 432, 433, 437, 450, 456, 459, 460, 473, 482, 483.
SAKSEN (Hertog van), 101.
SALICE (Herole), 48.
SALMASIUS, zie: Saumaise.
SALUSTIUS, Latijnsch geschiedschrijver, 196.
SANAZARO (Jacopo), Ital., Latijnsch dichter, **59**.
SANDE (Van der), afgev. ter St.-Gen., 476.
SANTEN (Charlotte van), **45**, 51.
SANTEN (Juffr. van), 151.
SARBIEVIUS, zie: Sarbievski.
SARBIEVSKI (Matthias Casimir), Latijnsch dichter, **382**, 400.
SARPI (Paolo), Venetiaansch staatsman, **55**.
SAULUS, 234.
SAUMAISE (Claude de), Fransch geleerde, professor te Leiden, **368**, 409, 410.
SAYVE, zie: Saive.
SCALIGER (Josephus Justus), professor te Leiden, **386**, 430.
SCALIGER (Julius Caesar), Ital. geleerde, **59**, 244.
SCHAEP (Hendrik), 437, 440.
SCHAFFER (Gozen), afgev. ter Stat.-Gen., **362**.
SCHAGEN (Heer van), 52.
SCHEINER (Christoph), Duitsch mathematicus en astronoom, **259**-262.
SCHENCK (Conrad), secret. van Venlo, **381**, 458, 469, 470.
SCHICKARD (Wilhelm), professor te Tübingen, mathematicus en orientalist, **372**.
SCHIMMELPENNINCK VAN DER OYE (Alexander), raad in het Hof van Gelderland, **211**.
SCHMELZING (Nicolaas), kolonel der ruiterij, **205**, 208-210, 215, 216, 241, 243, 245, 251-253.
SCHONCK, heer van Klein-Poelgeest, **411**.
SCHOTTE (Apollonius), lid van den Hoogen Raad en Latijnsch dichter, **250**, 269, 275.
SCHOTTE (Jacob), burgemeester van Middelburg, **67**.
SCHUT, Med. Dr. te Leiden, 462.
SCHUIJL, 256.

SCHUIJL (Wijnand), koopman te Amsterdam, **290**.
SCHUURMAN (Anna Maria), 273, 274.
SCHUURMAN (J.G.), Med. Dr. te Utrecht, **273**.
SCHWARTZENBERG (Georg Ludwig, graaf van), keizerlijk diplomaat, **89**, 91, 94.
SCREVELIUS (Theodorus), rector te Leiden, **266**, 309.
SCRIVERIUS (Petrus), geleerde te Leiden, **227**.
SECUNDUS (Janus), Lat. dichter, **3**, 302, 341.
SELADA (Markies van), Spaansch generaal, 475.
SELDEN (John), Engelsch jurist en philoloog, **202**, 224, 225, 231.
SELIM GEHANGIER XA, Oostersch vorst, 237.
SENECA, Romeinsch wijsgeer, *33*, 442.
SENNERT (Daniel), professor in de medicijnen te Wittenberg, **279**, 283.
SERRES (Olivier de), S.r de Pradel, Fransch landbouwkundige, **340**.
SERVITA (Paolo), zie: Sarpi.
SEVENAER (A.A. van), hofdame der Prinses, **216**.
SIBYLLE, kamenier der Prinses, 406.
SIDNEY (Robert), graaf van Leicester, Eng. officier in dienst der Staten, hoveling, **100**.
SIDONIUS, Latijnsch dichter, *441*.
SILEMAY (Sir Henry), Eng. hoveling, 138.
SIPENESSE (Cornelis van), **5**, 25, 152, 153, 155, 156, 191, 211, 213, 256, 278.
SIRI, 429.
SIRTURUS (Hieronimo), Ital. geleerde en werktuigkundige, **271**.
SIXTI, 62.
SLAVATA (Baron de), kapitein, **424**.
SMETIUS, zie: Smithius.
SMITHIUS (Johannes), predikant en oudheidkundige te Nijmegen, **433**, 434, 443, 444, 464, 472.
SNELLIUS (Willebrord), professor in de wiskunde te Leiden, **209**, 260, 263, 372-375.
SNELLIUS JR., 263.
SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG (Maerten), dramatisch dichter, **77**, 78.
SOCRATES, 439, 447.
SOLMS (Amalia, gravin van), 155. - Zie verder: Amalia, prinses van Oranje.
SOLMS (Johann Albrecht, graaf van), kolonel in dienst der Staten, gouverneur van Utrecht en Maastricht, **363**.
SOLMS (Louise Christina, gravin van), **406**.
SOMEREN (Anthonis van), ritmeester, **425**.
SOMEREN (Jeronymus van), Haagsch musicus, 2.
SOMERSET (Edward), graaf van Worcester, gunsteling van Jacobus I, **27**.
SOUBISE, zie: Rohan, de.
SOUTERIUS (Daniel), predikant te Haarlem en Lat. dichter, **325**.

SOVERO (Bartolomeo), professor in de wiskunde te Padua, **262**.
SPANGENBERG (Johann), Duitsch theoloog, **140**.
SPINOLA (Ambrosius), Spaansch veldheer, **54**, 109, 127, 129.
SPRECHERUS (Fortunatus), Zwitsersch jurist en staatsman, **48**, 70.
STAECKMANS (Willem), afgev. ter St.-Gen. en dichter, **304**, 402, 424, 437, 440, 447.
STAKENBROECK (Jhr. Thomas van), luitenantgeneraal der ruiterij, 147, **268**, 269, 424, 467.
STANLEY (James), lord Stranges, daarna graaf van Derby, **204**.
STANLEY (Charlotte, lady), **204**, 463, 464, 476.
STEELANT SR. (Philips van), **36**.
STEELANT JR. (Philips van), **36**, 80.
STEELANT-VAN MECHELEN (Margaretha), 148.
STEENHUYSEN (Jan van), 76, 77, 92.
STEWARD (Dr. Richard), Anglikaansch geestelijke, **217**.
STILPO, Grieksch wijsgeer, 439.
STRANGES (Lord), zie: Stanley.
STRATEN (Van der), 403, 423, 425.
STRATONICUS, Grieksch musicus, 234.
STYRUM (Hans Adolf, graaf van), ritmeester, 161.
STYRUM (Herman Otto, graaf van), commissarisgeneraal der ruiterij, 161, 208, 384.
SUERIUS, zie: Zuerius.
SUFFOLK (Graaf van), zie: Howard.
SURIANO (Cristoforo), resident van Venetië, **46**, 62, 73, 76, 88, 104, 107.
SWEELINCK (Dirk), Amsterdamsch musicus, **295**.
SWEELINCK (Jan Pietersz.), Amsterdamsch musicus, **291**, 295.
SYDENBERCH (Elisabeth van), 79.
SYLVANDER, (ps), 58.
SYLVIUS (Johannes), predikant van Hooge en Lage Zwaluwe, **352**.
SYPENES, zie: Sipenesse.

T.

TACITUS, Rom. geschiedschrijver, *178*, 208, 209, 220, *299*, 316.
TAMERLAN, Oostersch vorst, 238.
TERENTIUS, Lat. blijspeldichter, *229*, *230*, 468.
TERESTEYN (Cornelis van), afgev. ter St.-Gen., **363**, 369, 370, 376, 426, 449.
TEXEIRA (Pedro), Portugeesch reiziger en schrijver, **240**.
THEOBALD (Henry), Eng. kapitein in dienst der Staten, **283**.
THEOCRITUS, Grieksch dichter, 59.
THEOGNIS, Grieksch dichter, 285.
THEON, Alexandrijnsch geleerde, **263**.
THOMAS, prins van Savoie, **478**.
THORIUS (Raphael), Fransch dokter te Londen en Lat. dichter, **68**, 77, 83, *87*, 139, 141, 142, 175, 176, 188, 196.
THROGMORTON (Nicholas), edelman van den Prins, **96**, 97, 100, *170*.
THUMERY (J. de), Sr. de Boissise, Fransch gezant, **31**.

TIBERIUS, keizer, 474.
TILBURCH (Juffr. van), 117.
TILLY, keizerlijk veldheer, 270.
TITOULOUSE, musicus, 222.
TOLENG(?), 215.
TORRENTIUS (Laevinus), Z.-Ned. bisschop en Latijnsch dichter, **59**.
TOUR D'AUVERGNE (Frédéric Maurice de la), hertog van Bouillon, kolonel in dienst der Staten, gouverneur van Maastricht, **109**, 221, 333, 368, 475, 481.
TOUR D'AUVERGNE (Henri de la), hertog van Bouillon, **109**.
TOUR D'AUVERGNE (Isabella, of Elisabeth Flandrica de la), hertogin van Bouillon, 333, **388**, 413, 483.
TRELCATIUS, apotheker te Leiden, 15.
TRELLO (Lucretia van), **45**, 50, 51, 80, 84, 117, 155, 166, 169, 170.
TRÉMOÏLLE (Charlotte, hertogin de la), zie: Stanley.
TRÉMOÏLLE (Charlotte Brabantine, hertogin de la), **204**, 206, 322, 324.
TRÉMOÏLLE (Henri, hertog de la), 463.
TRÉSIGNY (De), Spaansch officier, 396.
TREUTLER (Hieronymus), professor in de rechten te Marburg, **8**.
TRIEST (Antoon), bisschop van Gent, **347**.
TRIGAULT (Nicolas), Jezuiët, missionaris in China en geleerde, **240**.
TRIGLAND (Jacobus), predikant te Amsterdam, later professor te Leiden, **15**, **332**.
TRIN (Angelo), 107.
TRONCHET, advokaat te Parijs, 391.
TRUMBULL (William), Eng. diplomaat, **24**.
TULDENUS (Diodorus), professor in de rechten te Leuven, **288**, 309-311, 313, 315, 323, 325, 326, 371, 381, 382, 402, 452.
TURRETIN (Bénédict), predikant en professor te Genève, **320**.
TUYLL (Hendrik van), heer van Serooskerken, lid van den Raad van State en gezant, **106**, 115.

U.

UFFELEN (Hieronymus van), ingenieur, **164**, 166, 168.
ULEFELD (Jacob), Deensch gezant, 6.
URBANUS VIII, Paus, **242**, 401, 439.
USBECK, Oostersch vorst, 238.

UYTENBOGAERT (Johannes), predikant in den Haag, **42**, 105.

V.

VALCKENBURGH, 168.
VALCKENBURGH, zie: Osmael.
VALLENSIS (Jacobus), lijfarts van den Prins, **274**.
VARRO, Romeinsch schrijver, 474.
VATABLUS (François), prof. theol. te Parijs, **140**.
VAUFIN (Gédéon de), rentmeester van Château Regnard, **322**.
VEEN (Hendrick Wouterssen van), makelaar te Amsterdam, 411, 437.
VEGETIUS, Romeinsch krijgskundige, 208.
VEKEN (Jan van der), agent van den Keurvorst van Keulen, **394**.
VELANDO (Don Anthonio), Spaansch kapitein, 231.
VELDE (Jan van de), graveur, **71**, 90.
VELDHUYSEN (Dirk van), burgemeester van Utrecht, **437**.
VENDOME (César, hertog van), **333**.
VENNE (Adriaen van de), schilder, *107*, **144**, 452, 453.
VENNE (Jan Pietersz van de), boekverkooper te Middelburg, *142*, 143, **144**.
VERE (Sir Francis), Eng. kolonel in dienst der Staten, **257**, 280, 286.
VERE (Sir Horace), kolonel in dienst der Staten, **84**, 105, 283, 387.
VERE (Henry de), graaf van Oxford, Eng. scheepsbevelhebber, **72**, 84, 88.
VERGILIUS, 1-3, *13*, *34*, 59, *87*, *178*, *193*, 224, *226*, *228*, *235*, *268*, *269*, *272*, *279*, 285, *320*, *436*, *437*, 468.
VERHAER (Johan), commies der financiën van de Generaliteit, **157**.
VERMERE, 86.
VERMERE (Mevr.), 86.
VERREYCKEN (Lambert), Zuid-Nederl. kapitein der ruiterij, **317**.
VERSSEN (Lodewijk), Nederl. consul te Bayonne, **150**.
VERVOU TOT MARTENAHUIS (Frederik van), afgev. ter St.-Gen. en gezant, **66**.
VESPASIANUS, keizer, 400.
VICO (Pietro), resident van Venetië, **357**, 359.
VILLEBON, zie: Becq, du.
VILLIERS (George), markies van Buckingham, gunsteling van Jacobus I, **27**, 32, 92, 106, 121, 122, 133, 184, **236**.
VINCENT (Philippe), predikant te La Rochelle, **197**.
VINNIUS (Arnoldus), professor in de rechten te Leiden, **13**, 341.
VISSCHER (Anna Roemers), **67**, 89, 103, **169**.
VISSCHER (Tesselschade Roemers), *67*, 89, 103, 295, 411, 419, 420, 439, 446, 465, 466, 474.
VITELLIO, zie: Witelo.
VLAMING VAN OUDTSHOORN (Dieryck de), burgemeester van Amsterdam en afgev. ter St.-Gen., **304**.
VOGELAER (Isabeau de), zie: Dedel.
VOGELAER Sr. (Marcus de), Amsterdamsch koopman, **4**, 168.
VOGELAER Jr. (Marcus de), Amsterdamsch koopman, **5**.
VOGELAER (Margriet de), zie: Brizzi.
VOGELAER (Maria de), **164**, 172.

VOGELAER (Susanna de), **164**, 166, 172.
VOGELAER-VAN VALCKENBORGH (Margaretha de), **4**, 164.
VOLBERGEN (Thymen van), later thresorier van den Prins, **168**, 454.
VOLBERGEN-LANGLE (Judith), 150.
VONDEL (Joost van den), 178, 232, 446.
VOOCHT, 152, 156, 157, 160.
VORSTIUS (Aelius Everardus), professor in de botanie en de medicijnen te Leiden, **15**.
VORSTIUS (Conradus), benoemd professor in de theologie te Leiden, 7, 24, 43.
VOSBERGEN (Gaspar van), lid van den Hoogen Raad, afgev. ter St.-Gen. en gezant, **156**, 265, 329, 365, 394, 395.
VOSSIUS (Dionysius), geleerde, **441**, 443, 450.
VOSSIUS (Gerardus), professor te Amsterdam, **177**, 219, 220, 223, 227, 339, 344-346, 441-443, 450.

W.

WAGEMANS, kapitein, 161.
WAHL (Johann Joachim, graaf von), Beiersch generaal, **303**.
WALAEUS (Antonius), professor in de theologie te Leiden, **332**.
WALLENSTEIN, 270, 460.
WALTA (Peter van), afgev. ter St.-Gen., **370**, 426.
WARD (Samuel), Anglikaansch geestelijke, **35**.
WARFFE (De), 167.
WARFUSÉ, zie: Renesse.
WASSENAER (Jacob van), heer van Obdam, kolonel, 332.
WASSENAER (Jan van), heer van Duivenvoorde, luitenant-houtvester van Holland, **256**.
WATERVLIET (Gillis), heer tot Ellewoutsdijk, **110**.
WEERDEN (Boudewijn van de), **19**.
WEL (Corn Gysbertsz. van der), 403.
WELL (Lambert van der), ritmeester, **108**.
WENDELIN (Godfried), katholiek priester en sterrenkundige, **353**, 354, 359, 368, 381, 384, 385, 387, 388, 407, 412, 421-423.

WERCKHORST, Med. Dr. te Leiden, 251.
WESEL (Romanus van), 169.
WESTERBAEN (Jacob), Med. Dr. te 's-Gravenhage en dichter, **179**, 184, 185.
WESTERBURGH (Johannes), predikant te Dordrecht en Lat. dichter, **325**.
WESTERLOO (Markies van), zie: Merode, de.
WESTON (Richard), graaf van Portland, Eng. hoveling, **91**.
WEYTSEN (Anna), **184**, 185.
WICHERINGE (Rudolf), afgev. ter St.-Gen., **125**.
WICQUEFORT (Joachim), agent van Saksen-Weimar en Hessen-Cassel, **437**, 454, 455, 458.
WILHELM V, Landgraaf van Hessen-Cassel, **454**, 458, 475.
WILHEM (David le Leu de), raad van den Prins en lid van den Raad van Brabant, **353**, 363, 371, 396, 397, 408-410, 427, 429.
WILHEM-HUYGENS (Constantia de), 424.
WILHEM-VAN OPALPHENS (Aegidia de), **396**, 397.
WILLEM (Meester), 150, 156, 162.
WILLEM VAN ORANJE, 304, 414-416, 432, 482.
WILLEM II, Prins van Oranje, 332, 335.
WILLET (Andrew), Anglikaansch geestelijke en geleerde, **140**.
WILLIAMS (Sir Abraham), 223.
WINDERANK (Sir Francis), Eng. staatsman, **478**.
WINSEMIUS (Pierius), professor in de geschiedenis te Franeker en Lat. dichter, **344**, 345, 348.
WINWOOD-BALL (Elisabeth), **66**, 68.
WITELO, Poolsch mathematicus, **372**.
WITTE (Boudewijn de), secretaris der Staten van Zeeland, later raadpensionaris, **303**, 304, 358, 404, 453, 473.
WOESTINGHOVEN (Johan van), hofmeester van een gezantschap, **52**.
WOODHOUSE (Mary), zie: Killigrew.
WORCESTER (Graaf van), zie: Somerset.
WOUWER (Johan de), financieraad te Antwerpen, **410**, 440, 461.
WOW, 251.
WTENBOGAERT, zie: Uytenbogaert.
WYCKERSLOOT (Hendrick van), 403.
WYNANTS VAN RESANDE, 409.
WYNBERGEN (Johan van), kolonel, **438**.
WIJNGAERDEN (Jacob Oem van), heer van Benthuizen, lid van de ridderschap van Holland en gezant, **67**.
WIJTFLIET (Cornelis), secret. van den Raad van Brabant en geograaf, **240**.
WYTS (Jacques), sergeant majoor en superintendent van den krijgsraad, **199**, 206, 220, 222, 236, 252, 276, 280, 285, 286, 292, 295, 296, 317, 330, 377(?), 397, 399, 402, 419, 440, 447, 448, 474.

Y.

YOUNG (Patrick), Eng. geleerde en bibliograaf, **224**.

Z.

ZOETE VAN LAKE, zie: Hautain.
ZUERIUS (Hortensia), zie: Maertensz.
ZUERIUS SR. (Jacob), lid van den Raad van Brabant, **13**, 36, 141.
ZUERIUS JR. (Jacob), rentmeester-generaal van Brabant, **354**.
ZUERIUS (Joris), **40**, 159, 160.
ZUERIUS (Karel), 94.
ZUERIUS (Neef), 15, 22, 23, 25, 29, 60, 68, 97, 172.
ZUILESTEIN (Heer van), zie: Renesse der Aa, en Nassau, Jhr. Frederik van.